

LENIN

OPERE COMPLETE

INSTITUTUL DE MARXISMLENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

OPERE
COMPLETE

EDIȚIA A DOUA

EDITURA POLITICĂ
BUCUREȘTI — 1962

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

VOL.

7.

Septembrie 1902—septembrie 1903

EDITURA POLITICĂ
BUCUREȘTI — 1962

P R E F A Ț Ă

Volumul al șaptelea al Operelor complete ale lui V. I. Lenin cuprinde lucrările scrise în perioada septembrie 1902–septembrie 1903 și materiale în legătură cu Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (proiect de statut, proiecte de rezoluții, intervenții și cuvântări ale lui Lenin la congres).

Locul central în volumul de față îl ocupă lucrările legate de lupta pentru crearea unui partid revoluționar marxist în Rusia, de elaborarea programului și principiilor organizatorice ale acestui partid. Sarcina unirii organizațiilor social-democrate din Rusia într-un partid unic devenise deosebit de urgentă, dat fiind că la sfârșitul anului 1902 și în vara anului 1903 mișcarea muncitorească luase o uriașă amploare, care vădea maturizarea revoluției. Greva politică generală care a avut loc în sudul Rusiei în vara anului 1903 a demonstrat creșterea uriașă a conștiinței de clasă a clasei muncitoare din Rusia, creșterea solidarității proletare. Totodată se făcea tot mai acut simțită lipsa unei conduceri centralizate a comitetelor social-democrate locale, care acționau izolat unele de altele. „Devenea din ce în ce mai evident – scria mai târziu V. I. Lenin – că nu e de ajuns să existe doar o legătură pur ideologică între comitete. Se făcea tot mai simțită necesitatea de a forma un partid cu adevărat încheșat, adică de a înfăptui ceea ce în 1898 a fost doar proiectat“ (Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 462).

Sarcina creării partidului revoluționar al clasei muncitoare pe baza principiilor ideologice și organizatorice elaborate de

„Iskra” trebuia să fie îndeplinită de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., care fusese pregătit de iskriști, în frunte cu Lenin, începînd din vara anului 1902. În legătură cu aceasta a căpătat o enormă însemnătate problema principiilor de organizare a partidului.

În „Scrisoare către un tovarăș cu privire la sarcinile noastre organizatorice”, cu care începe volumul de față, Lenin dezvoltă și concretizează planul de construire a partidului elaborat de el în lucrarea „Ce-i de făcut?” și într-o serie de articole publicate în „Iskra”. Principalele principii de la care pornea acest plan erau centralismul și necesitatea de a se crea două centre de partid – Comitetul Central și Organul Central, care să acționeze în mod coordonat –, necesitate ce decurgea din condițiile specifice în care se afla mișcarea muncitorească din Rusia. Ulterior aceste principii au fost puse la baza statutului partidului adoptat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.

În „Scrisoare către un tovarăș”, Lenin, bazîndu-se pe o profundă cunoaștere a condițiilor în care se desfășura munca locală, a tratat în amănunțime problemele privind tipul general și structura organizațiilor social-democrate, funcțiile comitetelor locale de partid, organizarea și îndrumarea muncii organizațiilor din fabrici ca principală verigă a mișcării social-democrate, sarcinile grupurilor raionale, munca propagandiștilor de partid, relațiile dintre organizațiile locale pe de o parte și Comitetul Central și Organul Central pe de altă parte. „Scrisoarea către un tovarăș”, care a fost difuzată în organizația din Petersburg și într-o serie de alte organizații social-democrate, a jucat un rol important în lupta revoluționarilor marxiști împotriva metodelor primitive de activitate promovate de „economisti”, în consolidarea principiilor organizatorice iskriste.

Principiile organizatorice ale construirii partidului au fost elaborate și susținute de Lenin în lupta intransigentă împotriva naționalismului și separatismului bundiștilor, care urmăreau ca partidul să fie construit pe baza principiului federativ, favorizînd astfel dispersarea forțelor proletariatului din Rusia. În articolele: „Cu privire la declarația Bundului”, „Are oare nevoie proletariatul evreiesc de un «partid politic de sine stătător»?”, în proiectele de rezoluții ale Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R. și cu

privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R., în diverse cuvântări rostite la congres, precum și în articolul „Ultimul cuvânt al naționalismului bundist“, scris după încheierea lucrărilor congresului, Lenin demască poziția naționalistă a Bundului în problemele organizatorice, dezvoltă și susține principiul internaționalismului proletar, pe baza căruia trebuia construit partidul. Supunând unei critici aspre concepțiile Bundului, Lenin scria : „...în problemele luptei împotriva absolutismului, ale luptei împotriva burgheziei din întreaga Rusie trebuie să acționăm ca o organizație de luptă unică, centralizată, trebuie să ne sprijinim pe întregul proletariat, fără deosebire de limbă și naționalitate, strâns unit printr-o permanentă rezolvare în comun a problemelor teoretice și practice, tactice și organizatorice...“ (volumul de față, pag. 120).

În anii 1902-1903, paralel cu elaborarea principiilor organizatorice ale construirii partidului, Lenin și-a continuat munca de fundamentare teoretică a principalelor teze formulate în proiectul de program iskrist.

În condițiile unui stat multinațional ca Rusia, o uriașă însemnătate pentru câștigarea de către proletariat a unor aliați, pentru victoria revoluției, a avut programul național al P.M.S.D.R. Articolele „Despre Manifestul «Uniunii social-democraților armeni»“ și „Problema națională în programul nostru“, incluse în volumul de față, reprezintă primele lucrări ale lui Lenin cu privire la programul național al bolșevismului. Lenin arată că unul dintre principiile fundamentale după care trebuie să se călăuzească în problema națională toți social-democrații este revendicarea dreptului la autodeterminare pentru fiecare națiune care face parte din stat. Această revendicare înseamnă că partidul proletariatului trebuie neapărat să lupte întotdeauna împotriva asupririi naționale, „*împotriva oricărei încercări de a influența din afară, prin violență sau prin mijloace nedrepte, asupra autodeterminării*“ (pag. 104). Ulterior Lenin a arătat că, formulând în program revendicarea dreptului națiunilor la autodeterminare, P.M.S.D.R. o concepea pe aceasta din urmă ca o autodeterminare politică, adică în sensul că orice națiune are dreptul de a se separa și de a forma un stat de sine stătător.

Articolul „Problema națională în programul nostru” constituie un model de aplicare a metodei dialectice marxiste la elaborarea principiului dreptului națiunilor la autodeterminare. În acest articol Lenin a arătat că, recunoscînd în mod absolut dreptul la autodeterminare națională pentru fiecare națiune, marxistii revoluționari subordonează sprijinirea revendicării independenței naționale intereselor luptei de clasă a proletariatului. „Tocmai în această condiție – scria el – rezidă deosebirea dintre modul cum punem noi problema națională și modul cum o pune un democrat burghez. Democratul burghez (ca și oportunistul socialist din zilele noastre, care pășește pe urmele lui) își închipuie că democrația desființează lupta de clasă și de aceea el își formulează toate revendicările sale politice în mod abstract, în bloc, în mod «necon condiționat», din punctul de vedere al intereselor «întregului popor» sau chiar din punctul de vedere al unui principiu absolut de morală eternă. Social-democratul demască fără cruțare, pretutindeni și întotdeauna, această iluzie burgheză, indiferent dacă ea își găsește expresia într-o filozofie idealistă abstractă sau în formularea revendicării necon condiționate a independenței naționale” (pag. 231).

Explicînd programul național al bolșevismului, Lenin subliniază că, pentru ca lupta împotriva oricăror forme de exploatare și asuprire să fie încununată de succes, trebuie ca forțele clasei muncitoare să nu fie fărîmițate, ci unite. „Sarcina proletariatului – scria el – este de a uni *cît mai strîns mase* cît mai largi de muncitori aparținînd tuturor naționalităților, de a le uni spre a lupta *pe o arenă cît mai largă* pentru instituirea republicii democratice și pentru socialism” (pag. 103).

În legătură cu creșterea avîntului revoluționar în Rusia, căpăta o foarte mare însemnătate sarcina întăririi alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, sarcina atragerii țărănimii de partea partidului clasei muncitoare. În primăvara anului 1902, combativitatea revoluționară crescîndă a țărănimii s-a manifestat prin răscoale țărănești spontane. În primăvara anului 1903 Lenin a scris broșura „Către sărăcimea satelor. Explicație pentru țărani : ce vor social-democrații”. Această broșură, în care Lenin se adresează pentru prima oară țăranilor, reprezintă o expunere științifică populară a țelurilor P.M.S.D.R. și a pro-

gramului său agrar. În această broșură sînt dezvoltate ideile marxiste cu privire la hegemonia proletariatului, la alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, la transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă.

Stabilind că țelul imediat al partidului muncitoresc din Rusia este răsturnarea absolutismului și cucerirea libertății politice în vederea luptei continue pentru socialism, pentru izbăvirea a zeci și sute de milioane de oameni de silnicie, asuprire și mizerie, Lenin arată că pe calea luptei împotriva exploataților, pe care au pornit muncitorii de la orașe, trebuie să pornească și sărăcimea satelor. Pe baza analizei structurii de clasă a țărănimii, el trage concluzia inevitabilității și necesității desfășurării luptei de clasă la sate. Sarcina imediată a sărăcimii satelor, arată Lenin, este de a lupta împreună cu întreaga țărănime împotriva rămășițelor iobăgiei. În continuare, Lenin arată că sărăcimea satelor poate face laolaltă cu țăranii bogați numai primul pas, și anume împotriva înrobirii moșierești. Sărăcimea satelor nu poate scăpa definitiv de mizerie, de exploatare decît luptînd în alianță cu clasa muncitoare. „Ultimul pas însă – scria Lenin – țăranii nu-l vor face nicicînd împreună : de astă dată întreaga țărănime bogată se va ridica împotriva muncitorilor agricoli. Pentru a face acest pas este nevoie de o alianță trainică între sărăcimea satelor și *muncitorii social-democrați de la orașe*” (pag. 187). Lenin subliniază că în această alianță rolul conducător aparține clasei muncitoare, care este singura forță capabilă nu numai să conducă lupta întregii țărănimi pentru desființarea rămășițelor iobăgiei, pentru libertate politică, dar și, în alianță cu sărăcimea satelor, să înfăptuiască revoluția socialistă, să desființeze proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și să construiască socialismul.

Caracterizînd situația țărănimii mijlocii, pe care întreaga burghezie se străduiește s-o atragă de partea ei, Lenin arată că sarcina partidului proletar este de a ajuta țărănimea mijlocie să-și găsească adevărații prieteni și să încheie o alianță trainică cu sărăcimea satelor și cu clasa muncitoare.

Broșura „Către sărăcimea satelor” a fost difuzată pe scară largă într-o serie de orașe și sate din Rusia și a jucat un rol important în propagarea în rîndurile țărănilor a concepțiilor social-democrației revoluționare, în cucerirea încrederii sărăcimii satelor față de P.M.S.D.R., apărătorul intereselor ei.

O serie de articole incluse în volumul de față sînt consacrate criticării concepțiilor socialiștilor-revoluționari, explicării netemeinicii și lipsei de principialitate a poziției acestora. În articolul „Socialismul vulgar și narodnicismul reînviat de socialiștii-revoluționari“, Lenin dezvăluie faptul că eserii denaturau teoria marxistă a claselor, dezvăluie încercarea lor de a căuta trăsătura distinctivă a împărțirii în clase a societății contemporane în sursa de venit, și nu în raportul față de mijloacele de producție. Vulgarizarea teoriei marxiste a claselor, a arătat Lenin, era necesară eserilor pentru a reînvia ideea unui contrast total între gospodăria țărănească și gospodăria burgheză, idee care stătea la baza „pseudosocialismului de un roz spălăcit“ al narodnicilor liberali, pentru a încerca să împace vechea teorie narodnică a „gospodăriei bazate pe muncă“ cu teoria luptei de clasă.

În primăvara anului 1903, Lenin și-a propus să scrie o broșură îndreptată împotriva eserilor ; planul acestei broșuri este publicat în volumul de față. Lenin nu a scris această broșură, dar în articolele : „Despre sarcinile mișcării social-democrate“, „Teza fundamentală împotriva socialiștilor-revoluționari“ și „Fragment dintr-un articol îndreptat împotriva socialiștilor-revoluționari“ a făcut o amplă caracterizare a poziției eserilor. „Noi v-am acuzat de aventurism – scria Lenin –, spunînd deschis și precis... că acesta decurge din totala voastră lipsă de principialitate în toate problemele fundamentale ale socialismului internațional, din nemaipomenita confuzie de idei din programul vostru agrar, confecționat la repezeală și servit «consumatorului» cu un sos picant, din șubrezenia tacticii voastre teroriste, care este lipsită de orice bază“ (pag. 52).

Mai tîrziu Lenin a subliniat că bolșevismul s-a dezvoltat, s-a întărit și s-a călit nu numai în lupta împotriva oportunismului, ci și în lupta împotriva revoluționarismului mic-burghez, al cărui principal exponent în Rusia era partidul socialiștilor-revoluționari. „Bolșevismul – scria el – a preluat în momentul apariției lui, în 1903, tradiția luptei necruțătoare împotriva revoluționarismului mic-burghez, semianarhist (sau capabil să cocheteze cu anarhismul), tradiție care a existat întotdeauna în sînul social-democrației revoluționare și care la noi s-a în-

tărit îndeosebi în 1900–1903, cînd se puneau bazele unui partid de masă al proletariatului revoluționar din Rusia” (Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 17).

Articolul „Evenimente noi și probleme vechi”, inclus în volumul de față, cuprinde o analiză amănunțită a noii etape în care intrase mișcarea revoluționară în 1902 și o critică a tacticii terorii individuale, pe care eserii o opuneau mișcării muncitorești de masă. Lenin trage concluzia că evenimente ca greva de la Rostov, cuvîntările rostite la proces de către muncitorii din Nijni-Novgorod, care au fost condamnați pentru că participaseră la demonstrații, dovedesc că „insurecția armată a întregului popor împotriva guvernului absolutist nu apare numai ca o idee care se coace în mințile și în programele revoluționarilor, ci și ca pasul următor, inevitabil și firesc din punct de vedere practic, al mișcării înseși...” (pag. 60).

Un loc important ocupă în volumul de față materialele legate de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Unele dintre ele au fost scrise de Lenin în perioada pregătirii congresului. Dintre acestea fac parte : scrisoarea către organizațiile social-democrate locale „Cu privire la rapoartele pe care comitetele și grupurile P.M.S.D.R. urmează să le prezinte la congresul general al partidului”, postfața la „Înștiințare despre formarea «Comitetului de organizare»”, „Proiect de apel al Comitetului de organizare din Rusia către Ligă, Uniune și Comitetul din străinătate al Bundului”, proiectul de statut al P.M.S.D.R. și proiectele de rezoluții : cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R., cu privire la demonstrații, la lupta economică, la sărbătorirea zilei de 1 Mai, la congresul internațional, cu privire la teroare, propagandă, repartizarea forțelor, literatura de partid, atitudinea față de tineretul studios. În timpul lucrărilor congresului, Lenin a scris proiectele de rezoluții : cu privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R., cu privire la grupurile separate, la munca în rîndurile armatei, la munca în rîndurile țărănimii, la editarea unui ziar pentru sectanți etc. În volumul de față se publică 47 de intervenții și cuvîntări ale lui Lenin, dintre care 32 au fost publicate pînă acum numai în procesele-verbale ale congresului, iar în Opere se publică pentru prima oară.

În perioada Congresului al II-lea se punea o extrem de importantă problemă politică : se va crea oare în Rusia un partid proletar de tip nou, pe ce cale va păși mișcarea muncitorească din Rusia – va păși ea oare, sub conducerea acestui partid și înarmată cu ideologia socialistă, pe calea luptei consecvente și curajoase împotriva țarismului și capitalismului, a luptei pentru dictatura proletariatului, sau va aluneca pe calea subordonării față de ideologia burgheză, pe calea reformismului, pe care se străduiau s-o atragă oportuniștii ?

Congresul a fost arena unei lupte înverșunate duse de iskriștii consecvenți, grupați în jurul lui Lenin, împotriva rabocedeliților – adepți ai „economismului“ –, împotriva bundiștilor, centriștilor și împotriva iskriștilor inconsecvenți, „nestatornici“ – adepți ai lui Martov. Materialele congresului publicate în volumul de față reflectă lupta dusă de Lenin împotriva oportuniștilor, pentru principiile ideologice și organizatorice care trebuiau să stea la baza creării partidului revoluționar al clasei muncitoare din Rusia, pentru elaborarea unui program și a unui statut care să corespundă sarcinilor partidului proletar de tip nou.

În cuvîntarea cu privire la programul partidului, rostită la 22 iulie (4 august), Lenin a arătat că „economistii“ au exprimat la congres „concepții care au fost calificate (și pe drept cuvînt) drept oportunism“ (pag. 264). Ei au ajuns chiar pînă la „respingerea“ teoriei marxiste a pauperizării maselor de oameni ai muncii în condițiile capitalismului, pînă la contestarea necesității dictaturii proletariatului, pronunțîndu-se împotriva tezei potrivit căreia conștiința socialistă trebuie să fie introdusă în mișcarea muncitorească de către partidul marxist. Lenin a dat o ripostă hotărîtă atacurilor oportuniștilor îndreptate împotriva principalelor teze ale teoriei marxiste și a subliniat rolul partidului ca forță conducătoare în lupta proletariatului împotriva țarismului și capitalismului.

Congresul a respins toate încercările oportuniștilor de a introduce în proiectul de program iskrist schimbări în spiritul programelor partidelor reformiste din Europa occidentală. Includerea în programul partidului a tezei cu privire la dictatura proletariatului a constituit o mare victorie a adepților lui Lenin : pentru prima oară în istoria mișcării muncitorești internaționale, după moartea lui Marx și Engels, partidul pro-

letar adopta un program revoluționar, în care se formula ca sarcină principală lupta pentru dictatura proletariatului.

Într-o serie de cuvântări și intervenții incluse în volumul de față, Lenin susține partea agrară a programului, arată rolul țărănimii ca aliat al proletariatului, demonstrează însemnătatea revendicării restituirii pământurilor rășluite și relevă deosebirea dintre revendicările programului agrar al clasei muncitoare în revoluția burghezo-democratică și în revoluția socialistă. Mai târziu, caracterizînd, în lumina învățămintelor revoluției din 1905-1907, programul agrar adoptat de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin scria : „Evenimentele au arătat, fără putință de tăgadă, că programul nostru de atunci (restituirea pământurilor rășluite) era excesiv de îngust și *subaprecia* forțele mișcării țărănești democratice-revoluționare...“, dar, „pe atunci, aripii de dreapta a partidului social-democrat și *acest* program agrar, *excesiv de îngust*, i se părea a fi un program *prea larg*“ (Opere, vol. 13, E.S.P.L.P. 1957, pag. 97). Congresul al III-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc în aprilie 1905, a pus în fața partidului sarcina de a sprijini în modul cel mai energic toate acțiunile revoluționare ale țărănimii, inclusiv confiscarea pământurilor moșierești.

Lupta pentru includerea în program a tezei cu privire la dreptul națiunilor la autodeterminare, teză împotriva căreia s-au ridicat bundiștii și social-democrații polonezi, se reflectă în însemnările făcute de Lenin la ședințele comisiei pentru elaborarea programului, în cadrul căreia s-a purtat discuția de fond în problema națională. Și în această problemă congresul a sprijinit poziția lui Lenin.

Adoptarea de către Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a unui program revoluționar marxist, în care erau formulate atît sarcinile imediate ale proletariatului în revoluția burghezo-democratică (programul minimal), cît și țelurile lui principale – victoria revoluției socialiste și cucerirea dictaturii proletariatului (programul maximal) – a avut o uriașă importanță teoretică și politică. „Cu cîțiva ani înainte de revoluție – scria mai târziu Lenin –, social-democrația a formulat un program cît se poate de consecvent și de intransigent. Și lupta dintre clase, acțiunea maselor în timpul revoluției din 1905 au confirmat acest program“ (Opere, vol. 21, Editura politică, 1959, pag. 326). Programul adoptat de Congresul al II-lea al

P.M.S.D.R. a constituit un document combativ, după care partidul bolșevic s-a călăuzit pînă la Congresul al VIII-lea al P.C. (b) din Rusia (martie 1919), care a confirmat un nou program al partidului.

La congres s-a desfășurat o luptă acerbă în problema principiilor organizatorice ale construirii partidului. În cuvîntările sale în legătură cu problemele privind ordinea de zi a congresului, rostite la 18 (31) iulie, și în cuvîntarea din 20 iulie (2 august) cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R., Lenin a condamnat cu hotărîre încercările separatiste ale Bundului de a scinda P.M.S.D.R., de a-l organiza după criteriul național, și a subliniat că partidul de tip nou trebuie construit pe baza principiilor internaționalismului. Cu o majoritate covârșitoare de voturi, congresul a sprijinit punctul de vedere al lui Lenin și a respins propunerea bundiștilor ca partidul să fie construit pe baza principiului federativ.

Deosebit de înverșunată a fost lupta în legătură cu discutarea statutului partidului, al cărui proiect a fost scris de Lenin. În raportul și în cuvîntările cu privire la această problemă, Lenin a susținut necesitatea creării unui partid care să fie detașamentul înaintat, conștient, organizat al clasei muncitoare, înarmat cu teoria revoluționară. Numai un partid unit și centralizat, cu o voință unică, ne-a învățat Lenin, poate să ducă proletariatul la victorie și să conducă cu succes lupta acestuia pentru cucerirea puterii. Acestei concepții asupra rolului și sarcinilor partidului îi corespundea formularea primului paragraf al statutului propusă de Lenin, potrivit căreia calitatea de membru de partid era condiționată de recunoașterea programului partidului, de sprijinirea lui prin mijloace materiale și de participarea personală în una din organizațiile de partid.

În opoziție cu formularea lui Lenin, Martov, sprijinit de toate elementele oportuniste și șovăielnice, a propus o altă formulare a primului paragraf al statutului, potrivit căreia calitatea de membru de partid era condiționată, în afară de recunoașterea programului partidului și sprijinirea materială a acestuia, numai de sprijinirea personală și regulată a partidului sub conducerea unuia dintre organizații. Declarînd că orice grevist sau intelectual care simpatizează cu partidul se poate considera membru de partid fără a face parte din vreo orga-

nizație de partid și deci fără a se supune disciplinei de partid, oportuniștii tindeau la crearea unui partid reformist, conciliatorist, de tipul partidelor Internaționalei a II-a.

Lenin s-a ridicat cu hotărîre împotriva formulării lui Martov, subliniind că ea ar deschide porțile partidului tuturor elementelor confuze, șovăielnice și oportuniste. „Această formulare – spunea Lenin – tinde inevitabil să facă pe *oricine* membru de partid... Dar tocmai aceasta n-o vrem noi ! Tocmai de aceea ne ridicăm noi cu atîta hotărîre împotriva formulării lui Martov. E mai bine ca zece oameni care activează să nu se intituleze membri de partid (adevărații activiști nu aleargă după titluri !) decît ca un flecar să aibă dreptul și posibilitatea de a fi membru de partid“ (pag. 283).

Criticîndu-l pe Troțki, care îl sprijinea pe Martov, Lenin a arătat că partidul nu trebuie confundat cu clasa, că partidul trebuie să fie detașamentul înaintat, conducătorul uriașei mase a clasei muncitoare, care nu face parte în întregime și nici nu poate face parte în întregime din partid.

Intr-o serie de cuvîntări rostite la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin a formulat tezele fundamentale cu privire la normele vieții de partid, teze pe care le-a elaborat ulterior în cartea sa „Un pas înainte, doi pași înapoi“. O uriașă importanță a avut teza cu privire la înaltul titlu de membru de partid, cu privire la faptul că fiecare membru de partid răspunde pentru partid și partidul răspunde pentru fiecare membru al său : „Sarcina noastră – spunea Lenin – este să păstrăm fermitatea, principialitatea, puritatea partidului nostru. Trebuie să ne străduim să ridicăm titlul de membru de partid și însemnătatea acestui titlu mai sus, tot mai sus...“ (pag. 284).

Cu o infimă majoritate de voturi, oportuniștii au reușit să obțină adoptarea de către congres a formulării lui Martov. În ansamblu însă a fost adoptat ca statut al partidului statutul iskrist, leninist. Deosebit de important a fost faptul că iskriștii au salvardat principiul centralismului în construirea partidului. În ceea ce privește primul paragraf al statutului, viața, activitatea organizațiilor de partid și lupta împotriva elementelor oportuniste din partid au confirmat justetea formulării lui Lenin, iar Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. a introdus o modificare în statut adoptînd formularea lui Lenin cu privire la calitatea de membru de partid.

Diverse materiale incluse în volum reflectă lupta dusă de Lenin pentru crearea unor instituții centrale de partid care să fie capabile să conducă partidul, să îndrumeze munca organizațiilor de partid, lupta clasei muncitoare. În cuvîntarea rostită cu prilejul alegerii redacției ziarului „Iskra“, care a fost recunoscut de congres ca organ central al partidului, Lenin a subliniat uriașa importanță politică pe care o avea asigurarea precumpănirii iskriștilor fermi în organele centrale ale partidului. În alegerile pentru C.C. și O.C., candidații propuși de iskriștii consecvenți au obținut majoritatea voturilor. Din acel moment adepții lui Lenin au început să se numească bolșevici, iar elementele oportuniste – menșevici.

Așadar, la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., lupta dusă de Lenin pentru crearea unui partid revoluționar marxist în Rusia a fost încununată de succes. La acest congres a fost pusă temelia partidului marxist al clasei muncitoare, partid revoluționar, de luptă, bazat pe principiile ideologice și organizatorice formulate și elaborate de „Iskra“, partid proletar de tip nou, principial deosebit de partidele reformiste ale Internaționalei a II-a. „Bolșevismul – scria Lenin – ca un curent de gândire politică și ca partid politic există din 1903“ (Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 8).

Sub conducerea partidului bolșevic, leninist, mișcarea muncitorească din Rusia a pășit pe drumul luptei revoluționare victorioase împotriva țarismului și capitalismului. Totodată lupta dusă de Lenin împotriva principiilor ideologice și organizatorice ale menșevicilor, potrivnice marxismului, a însemnat o puternică lovitură dată oportunismului internațional, revizionismului, și a avut o uriașă importanță pentru mișcarea revoluționară din toate țările. Creînd în Rusia un partid revoluționar marxist – model de partid proletar de tip nou –, Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a însemnat un punct de cotitură în mișcarea muncitorească internațională.

În secțiunea „Materiale pregătitoare“ figurează un mare număr de documente leniniste legate de pregătirea și desfășurarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. Dintre acestea fac parte: „Însemnări pe marginea raportului de activitate al «Iskrei», care urma să fie prezentat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, „Programul celui de-al II-lea Congres ordinar al P.M.S.D.R.“, „Componenta Congresului al II-lea al

P.M.S.D.R.“ (scris înainte de deschiderea congresului), „Jurnalul ședințelor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.“, „Însemnări cu privire la lucrările comisiei pentru elaborarea programului“, planuri ale intervențiilor și cuvântărilor cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R., cu privire la programul partidului, cuvântarea în legătură cu alegerea redacției „Iskrei“, „Însemnări în legătură cu dezbaterile privind propunerea delegaților Bundului referitoare la modul de discutare a statutului partidului“, „Însemnări în legătură cu dezbaterile în jurul § 1 al statutului“, „Componenta congresului“ (scris după încheierea lucrărilor congresului).

Aceste documente, împreună cu materialele de bază cuprinse în volumul de față, vădese uriașa muncă depusă de Lenin în direcția pregătirii Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., rolul său conducător în desfășurarea congresului, lupta sa intransigentă și neobosită pentru crearea partidului proletar de tip nou și prezintă un enorm interes pentru studierea lucrărilor congresului.

În aceeași secțiune se publică materialele pentru broșura „Către sărăcimea satelor“, schițele și conspectele pregătitoare pentru articolul „Evenimente noi și probleme vechi“, planul scrisorii „Cu privire la rapoartele pe care comitetele și grupurile P.M.S.D.R. urmează să le prezinte la congresul general al partidului“ și planul scrisorilor „Despre sarcinile tineretului revoluționar“, planurile broșurii și articolului împotriva eserilor, planul articolului „Cel de-al II-lea Congres al partidului“ și nota „Contradicțiile și zigzagurile lui Martov“.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lângă C.C. al P.C.U.S.*

SCRISOARE CĂTRE UN TOVARĂȘ
CU PRIVIRE LA
SARCINILE NOASTRE ORGANIZATORICE.

*Multiplicat la şapirograf în 1903 ;
prefaşa şi postfaşa au fost
publicate în 1904
în broşura : N. Lenin.
„Scrisoare către un tovarăş
cu privire la sarcinile
noastre organizatorice”,
editată de C.C. al P.M.S.D.R.
la Geneva*

*Se tipăreşte
după textul broşurii*

Російская Соціалъдемократическая Рабочая Партія.

ПРОЛЕТАРІКЪ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

Письмо къ товарищу

О НАШИХЪ
организационныхъ задачахъ

Н. Ленина

Издаше Центральнаго Комитета Р. С.-Д. Р. Партіи.

ЖЕНЕВА
Типографія Партіи. Rue de la Coulouvrenière, 27.
1904

Сперта брошурii lui V. I. Lenin
„Scrisoare către un tovarăş cu privire la sarcinile noastre organizatorice“. — 1904
Mіscorât

PREFAȚA

„Scrisoare către un tovarăș“, pe care o retipăresc acum, a fost scrisă acum un an și mai bine – dacă nu mă înșală memoria, în septembrie 1902. La început ea a circulat din mână în mână, în copie, și a fost difuzată în Rusia ca expunere a concepțiilor organizatorice iskriste. Apoi, în iunie anul trecut, Uniunea din Siberia a tipărit această scrisoare și a difuzat-o într-un număr considerabil de exemplare. Astfel această scrisoare a și devenit, pe de-a-ntregul, un bun al publicului, și acum nu mai există nici un motiv pentru a întârzia publicarea ei. Considerentul pentru care nu am publicat-o pînă acum – și anume că ea nu este de loc cizelată sub aspectul stilului, că are un caracter de „ciornă“ – nu mai este valabil, deoarece tocmai sub această formă de ciornă au luat cunoștință de scrisoare numeroși practicieni din Rusia. În afară de aceasta, acum există un argument și mai important în favoarea retipăririi acestei scrisori în ciornă (nu am făcut decît îndreptările de ordin stilistic absolut necesare), și anume că ea a căpătat o semnificație de „document“*. Noua redacție a „Iskrei“² a vorbit, după cum se știe, încă în nr. 53 despre divergențe în problemele *organizatorice*. Din păcate, redacția nu se grăbește să arate precis în ce anume constau aceste divergențe, mărginindu-se de cele mai multe ori să facă aluzii la lucruri pe care nu le știe nimeni.

* După ce oponenții mei și-au exprimat nu o dată dorința de a folosi această scrisoare ca document, aș considera pur și simplu ca o... cum să mă exprim mai delicat?... lipsă de tact din partea mea să introduc vreo modificare în scrisoare cu prilejul retipăririi ei.

Trebuie să căutăm să ușurăm noii redacții dificila ei sarcină. Să facem astfel ca *vechile* concepții organizatorice ale „Iskrei” * să devină cunoscute în toate amănuntele, chiar și sub forma în care au fost expuse în ciorne ; poate că atunci noua redacție se va hotărî, în sfârșit, să dezvăluie partidului, „condus ideologiceste” de ea, *noile* ei concepții organizatorice. Poate că atunci noua redacție ne va împărtăși, în sfârșit, *formularea precisă* a modificărilor radicale pe care ar fi intenționat să le introducă în statutul de organizare al partidului nostru ⁴. Căci, într-adevăr, cine nu-și dă seama că tocmai în acest statut de organizare sînt înglobate planurile noastre organizatorice de totdeauna ?

Comparînd „Ce-i de făcut ?” * și articolele din „Iskra” referitoare la problemele organizatorice cu „Scrisoare către un tovarăș”, pe care o prezentăm cititorilor, iar pe aceasta din urmă cu statutul adoptat la Congresul al II-lea, cititorii își vor putea forma o idee clară despre consecvența cu care am promovat noi, majoritatea iskriștilor și majoritatea congresului partidului, „linia” noastră organizatorică. Iar în ceea ce privește noua redacție a „Iskrei”, așteptăm, așteptăm cu mare nerăbdare, ca ea să-și expună noile ei concepții organizatorice, așteptăm să ne arate ce anume și din ce moment anume i-a provocat decepții și ce a făcut-o „să ardă tot ce-nainte a slăvit” ⁵.

N. Lenin

Ianuarie 1904

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190. — Nota red.

Scumpe tovarășe ! Îți îndeplinesc cu plăcere rugămintea de a face o analiză critică a proiectului d-tale de „Organizare a partidului revoluționar din Petersburg”. (D-ta ai avut în vedere, probabil, organizarea activității Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia la Petersburg.) Problema pe care o ridici este atât de importantă, încît la discutarea ei trebuie să ia parte toți membrii Comitetului din Petersburg, ba chiar și toți social-democrații ruși în general.

Mai întîi de toate voi sublinia că sînt întru totul de acord cu explicarea pe care o dai caracterului defectuos al vechii organizări („unioniste”, cum o denumești d-ta) a „Uniunii”. D-ta atragi atenția asupra lipsei unei serioase pregătiri și unei educații revoluționare la muncitorii înaintați, asupra așa-zisului sistem electiv, susținut cu atîta mîndrie și înverșunare de rabocedelți⁶ în numele principiilor „democratice”, precum și asupra faptului că muncitorii sînt străini de munca activă.

Tocmai așa se prezintă lucrurile : 1) lipsa unei serioase pregătiri și unei educații revoluționare (nu numai la muncitori, ci și la intelectuali), 2) cazurile de aplicare nepotrivită și excesivă a principiului electiv și 3) faptul că muncitorii sînt străini de munca *revoluționară* activă, — toate acestea constituie, într-adevăr, principala lipsă nu numai a organizației din Petersburg, ci și a multor altor organizații locale ale partidului nostru.

Împărtășind întru totul părerea d-tale fundamentală asupra problemelor organizatorice, mă raliez și proiectului de organizare propus de d-ta, în măsura în care din scrisoarea d-tale m-am putut lămuri asupra principalelor lui trăsături.

Și anume, sînt întru totul de acord cu d-ta că trebuie subliniate îndeosebi sarcinile activității pe întreaga Rusie și ale întregului partid în general ; la d-ta această idee este exprimată în primul punct al proiectului, care spune : „centrul conducător *al partidului* (și nu numai al unui comitet sau raion) este ziarul «Iskra», care are corespondenți permanenți printre muncitori și este strîns legat de activitatea internă a organizației“. Aș remarca doar că ziarul poate și trebuie să fie conducătorul *ideologic* al partidului, să dezvolte adevărurile teoretice, principiile tactice, ideile organizatorice generale, sarcinile generale ale întregului partid într-un moment sau altul. Dar să conducă în mod *practic* mișcarea, în mod direct, poate numai un grup central special (să-i zicem, de pildă, Comitet Central), care să aibă contact *direct* cu toate comitetele, să înglobeze cele mai bune elemente revoluționare din rîndurile tuturor social-democrațiilor ruși și să *organizeze* toate treburile de partid, cum ar fi, de pildă : difuzarea literaturii, editarea de foi volante, repartizarea forțelor, desemnarea de persoane și grupuri pentru conducerea unor acțiuni speciale, pregătirea demonstrațiilor și a insurecției pe scara întregii Rusii etc. Dată fiind necesitatea unei conspirativități cît mai stricte și a păstrării continuității mișcării, partidul nostru poate și trebuie să aibă *două* centre conducătoare : O.C. (Organul Central) și C.C. (Comitetul Central). Primul trebuie să conducă pe plan ideologic, iar cel de-al doilea în mod direct și practic. Unitatea de acțiune și solidaritatea necesară între aceste grupuri trebuie să fie asigurate nu numai printr-un program unic al partidului, dar și prin *compoziția ambelor grupuri* (trebuie ca ambele grupuri, atît O.C. cît și C.C., să fie alcătuite din oameni între care să existe o înțelegere deplină), precum și prin organizarea unor consfătuiri regulate și permanente între ele. Numai în aceste condiții, pe de o parte, O.C. va fi la adăpost de acțiunile jandarmilor ruși și-i vor fi asigurate consecvența și continuitatea, iar pe de altă parte C.C. va fi întotdeauna solidar cu O.C. în tot ce este esențial și totodată va avea în suficientă măsură po-

sibilitatea de a *organiza* direct întreaga latură practică a mișcării.

De aceea ar fi de dorit ca primul punct al statutului (conform proiectului d-tale) să precizeze nu numai care organ al partidului este considerat organ conducător (este, firește, o precizare necesară), dar și că organizația locală respectivă își propune să lucreze activ la *crearea*, sprijinirea și consolidarea instituțiilor centrale, fără de care partidul nostru nu poate exista ca partid.

Apoi, la punctul al doilea d-ta spui că comitetul trebuie „să conducă organizația locală” (poate că ar fi mai bine să se spună : „întreaga muncă locală și toate organizațiile locale ale partidului”, dar nu mă voi opri asupra amănunțelor de formulare) și să fie alcătuit atît din muncitori cît și din intelectuali, divizarea lor în două comitete fiind dăunătoare. Această idee este întru totul justă. Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia trebuie să aibă un singur comitet, alcătuit din social-democrați pe deplin conștienți care să se consacre în întregime activității social-democrate. Trebuie îndeosebi să se depună eforturi ca un număr cît mai mare de muncitori să devină pe deplin conștienți și revoluționari de profesie și să facă parte din comitet *. În condițiile cînd există un comitet *unic*, și nu un comitet dublu, devine deosebit de important ca membrii comitetului să cunoască *personal* un mare număr de muncitori. Pentru a conduce toate acțiunile din mediul muncitoresc, trebuie să ai posibilitatea de a fi prezent peste tot, să cunoști foarte mulți muncitori, să poți pătrunde pretutindeni etc. etc. De aceea, în limita posibilității, din comitet trebuie să facă parte toți *conducătorii* principali ai mișcării muncitorești din rîndurile muncitorilor înșiși ; comitetul trebuie să conducă *toate* laturile mișcării locale și să aibă în atribuția sa *toate* instituțiile, forțele și mijloacele locale ale partidului. Despre modul cum trebuie să se formeze comitetul, d-ta nu spui nimic – probabil că și aici voi fi de acord cu d-ta că nici în această privință nu este nevoie de reguli speciale ; în ce fel să se formeze comitetul – aceasta este treaba social-democraților locali. S-ar putea

* Trebuie să căutăm ca în comitet să fie introduși muncitorii revoluționari care au cele mai multe legături și se bucură de cel mai bun „renume” în rîndurile masei muncitorești.

preciza doar că comitetul se completează prin hotărîrea majorității membrilor săi (sau a două treimi din numărul lor etc.), că comitetul trebuie să se îngrijească să-și transmită legăturile în mâini sigure (din punct de vedere revoluționar) și la adăpost de primejdie (din punct de vedere politic) și să-și pregătească din timp înlocuitori. Cînd vom avea un O.C. și un C.C., nu se vor putea forma noi comitete decît cu participarea și cu consimțămîntul acestor organe. Numărul membrilor comitetului trebuie să fie, pe cît posibil, nu prea mare (pentru ca nivelul acestor membri să fie mai ridicat, iar specializarea lor în profesiunea de revoluționar mai deplină), dar destul de mare pentru a face posibilă conducerea *tuturor* laturilor muncii și pentru a asigura un caracter cît mai amplu al consfătuirilor și fermitatea hotărîrilor. Dacă s-ar constata că numărul membrilor este destul de mare și că este periculos pentru ei să se întrunească prea des, ar trebui, poate, să fie desemnat din sînul comitetului un grup special foarte restrîns (să zicem cinci persoane sau, poate, chiar și mai puține), un grup *organizatoric* din care trebuie să facă parte neapărat secretarul și persoanele cele mai apte de a fi organizatorii practici ai întregii munci în ansamblu. *Deosebit de important* pentru acest grup ar fi să-și asigure înlocuitori pentru eventualitatea unei căderi, pentru ca munca să nu se oprească. Adunările generale ale comitetului ar urma să aprobe acțiunile grupului organizatoric, să hotărască cine să facă parte din el etc.

Apoi d-ta preconizezi următoarele instituții, care în ordinea importanței să vină *după* comitet și să fie subordonate acestuia : 1) discuții (consfătuiri ale „celor mai buni“ revoluționari), 2) cercuri raionale cu 3) un cerc de propagandiști pe lîngă fiecare dintre ele, 4) cercuri de uzină și 5) „adunări reprezentative“ ale delegaților din partea cercurilor de uzină din raionul respectiv. Sînt întru totul de acord cu d-ta că *toate* instituțiile care vin după comitet (și care trebuie să fie foarte numeroase și foarte variate, fără a mai pune la socoteală pe cele indicate de d-ta) trebuie să fie subordonate comitetului și că este nevoie de grupe raionale (pentru orașele foarte mari) și de uzină (întotdeauna și pretutindeni). Dar în ceea ce privește unele chestiuni de amănunt, aș zice că nu sînt întru totul de acord cu d-ta. De pildă, în ceea ce privește

„discuțiile“, cred că *nu este de loc nevoie* de o astfel de instituție. „Cei mai buni revoluționari“ trebuie să facă parte cu toții din comitet sau să dețină funcții speciale (tipografia, transportarea literaturii, agitația pe teren în diferite localități, organizarea, să zicem, a unui birou pentru procurarea de acte de identitate, sau a unui grup de luptă împotriva co-poilor și provocatorilor, sau a unor grupuri în rîndurile armatei etc.).

„Consfăturile“ vor avea loc atît în cadrul comitetului cît și în *fiecare* raion, în fiecare cerc de uzină, propagandistic, sindical (de țesători, mecanici, pielari etc.), studentesc, literar etc. De ce atunci mai e nevoie de o instituție specială pentru consfătuiri ?

Mai departe. D-ta ceri, și pe bună dreptate, ca „tuturor doritorilor“ să li se dea posibilitatea de a trimite corespondențe direct la „Iskra“. Numai că acest „direct“ trebuie înțeles nu în sensul ca „toți doritorii“ să aibă acces la redacție și să li se dea adresa ei, ci ca scrisorile de la *toți doritorii* să fie neapărat predate (sau transmise) redacției. Trebuie să se dea adrese *în număr destul de mare*, însă nu tuturor doritorilor, ci numai revoluționarilor siguri și remarcabili prin abilitatea lor conspirativă ; poate că nu trebuie să se dea numai o adresă pe raion, cum propui d-ta, ci cîteva ; de asemenea trebuie ca toți participanții la muncă, toate cercurile să aibă dreptul de a aduce la cunoștință *atît comitetului* cît și O.C. și C.C. hotăririle, dorințele și cerințele lor. Dacă vom asigura acest lucru, atunci *caracterul cît mai amplu al consfăturilor tuturor activiștilor de partid* va fi asigurat fără a se recurge la crearea unor instituții atît de greoaie și neconspirative cum ar fi „discuțiile“. Bineînțeles că totodată trebuie să ne străduim să organizăm *consfătuiri personale* ale unui număr cît mai mare de activiști de tot felul, dar în această privință totul este în funcție de conspirativitate. În Rusia adunările generale și întrunirile sînt posibile numai din cînd în cînd și numai ca excepție, și se cere foarte multă precauție în ceea ce privește participarea „celor mai buni revoluționari“ la aceste adunări, deoarece la adunările generale unui provocator îi este în general mai ușor să pătrundă, iar unui spion să urmărească pe vreunul dintre participanți. Cred că ar fi, poate, mai bine să se procedeze astfel : cînd se pot organiza

(de pildă, vara la pădure, sau într-o locuință cît mai sigură din punct de vedere conspirativ) adunări generale mari (la care să participe, să zicem, 30-100 de persoane), comitetul trebuie să trimită acolo 1-2 dintre „cei mai buni revoluționari“ și să se îngrijească de buna compoziție a adunării, adică, de pildă, să invite un număr cît mai mare de membri siguri ai cercurilor de uzină etc. Dar aceste adunări nu trebuie să fie reglementate, nu trebuie să fie prevăzute în statut, nu trebuie să devină adunări regulate, nu trebuie să se procedeze în așa fel încît toți membrii adunării să cunoască pe toți participanții, adică să știe că toți sînt „reprezentanți“ ai unor cercuri etc. ; iată de ce sînt nu numai împotriva „discuțiilor“, dar și împotriva „adunării reprezentative“. Eu aș propune ca, în loc de a se crea aceste două instituții, să se stabilească aproximativ următoarea regulă. Comitetul se îngrijește de organizarea unor adunări mari la care să ia parte un număr cît mai mare de participanți practici ai mișcării și toți muncitorii în general ; data, locul și scopul adunării, precum și compoziția ei se stabilesc de comitet, care răspunde pentru organizarea conspirativă a unor asemenea acțiuni. E de la sine înțeles că aceasta nu stingherește cituși de puțin organizarea și de către muncitori a unor adunări și mai puțin reglementate, cu prilejul excursiilor, precum și în pădure etc. Poate că ar fi și mai bine să nu se vorbească despre acest lucru în statut.

Apoi, în ceea ce privește grupurile raionale sînt întru totul de acord cu d-ta că una dintre cele mai importante sarcini ale acestora este justa organizare a difuzării literaturii. Cred că grupurile raionale trebuie să fie în primul rînd *intermediari* între comitete și uzine, intermediari și chiar, mai ales, *transmițători*. Organizarea conspirativă a unei difuzări regulate a literaturii primite de la comitet trebuie să constituie sarcina lor de căpetenie. Această sarcină este extrem de importantă, deoarece dacă unui grup raional de agenți însărcinați cu difuzarea i se asigură legături regulate *cu toate uzinele* din raion, cu un număr cît mai mare de *locuințe muncitorești* din raion, aceasta va avea o enormă importanță atît pentru demonstrații cît și pentru insurecție. A pune la punct, a organiza transmiterea rapidă și regulată a literaturii, a foilor volante, a manifestelor etc., a deprinde cu această muncă

o întreagă rețea de agenți înseamnă a face o *bună* jumătate din munca de pregătire în viitor a unor demonstrații sau a insurecții. Atunci când se ajunge la o stare de efervescentă, la grevă, la frământări este prea târziu să organizezi difuzarea literaturii ; cu această muncă poți deprinde oamenii numai cu încetul, ea trebuie făcută *neapărat* de vreo două, trei ori pe lună. Dacă nu există ziar, această muncă poate și trebuie făcută prin difuzarea de foi volante, în nici un caz însă acest aparat de difuzare nu trebuie lăsat să stea inactiv. Trebuie să ne străduim ca acest aparat să atingă un asemenea grad de perfecțiune, încât într-o singură noapte întreaga populație muncitorească din Petersburg să poată fi încunștinată și, ca să zic așa, mobilizată. Aceasta nu este cîtuși de puțin o sarcină utopică atunci când se duce o muncă sistematică de transmitere a foilor volante de la centru la cercurile intermediare mai înguste și de la acestea la agenții însărcinați cu difuzarea. După părerea mea, sfera atribuțiilor grupului raional n-ar trebui extinsă asupra altor funcții decît funcția exclusiv de intermediar și de transmițător, sau, mai bine zis, ar trebui extinsă numai cu cea mai mare precauție ; altminteri asta n-ar putea decît să dăuneze atît conspirativității cît și caracterului unitar al muncii. Consfătuiri asupra tuturor problemelor de partid vor avea loc, desigur, și în cadrul cercurilor raionale, dar numai comitetul trebuie să *hotărască* în privința tuturor problemelor generale ale mișcării locale. Independența grupului raional n-ar trebui să fie admisă decît în problemele privind tehnica transmițerii și a difuzării. Compoziția grupului raional trebuie să fie stabilită de comitet, adică comitetul să *numească* pe unul sau doi din membrii săi (sau chiar și persoane care nu fac parte din comitet) ca delegați la cutare raion și să însărcineze pe acești delegați să *formeze un grup raional*, ai cărui membri, la rîndul lor, să fie și ei confirmați în funcție, ca să zicem așa, de către comitet. Grupul raional este o filială a comitetului, și numai de la acesta primește el împuternicirile sale.

Trec la problema cercurilor de propagandiști. A le organiza separat pe lingă fiecare raion nu pare să fie cu putință, dat fiind că nu dispunem decît de foarte puține forțe propagandistice, și nici nu cred să fie de dorit așa ceva. Propaganda trebuie desfășurată în același spirit de întregul comi-

tet și trebuie să fie strict centralizată ; de aceea eu îmi imaginez lucrurile în felul următor : comitetul însărcinează pe câțiva dintre membrii săi să organizeze un grup de propagandiști (care va fi o filială a comitetului sau *una din instituțiile comitetului*). Acest grup, folosindu-se, în ceea ce privește conspirativitatea, de *serviciile* grupurilor raionale, trebuie să desfășoare munca de propagandă *în întregul oraș*, în întreaga localitate aflată în „subordinea“ comitetului. La nevoie, acest grup poate să formeze și subgrupuri, să încredințeze, ca să zic așa, unui subgrup o parte sau alta din funcțiile sale, dar toate acestea numai cu condiția confirmării din partea comitetului ; comitetul trebuie să aibă întotdeauna și neapărat dreptul de a trimite un delegat al său în orice grup, subgrup sau cerc care vine cât de cât în contact cu mișcarea.

După același tip de însărcinări, după tipul filialelor comitetului sau al instituțiilor lui, trebuie să fie organizate toate grupurile care deservește mișcarea : grupurile de tineret compuse din studenți și elevi, grupurile, să zicem, de funcționari care ajută mișcarea, grupurile însărcinate cu transportarea literaturii, cu treburile tipografiei, cu procurarea actelor de identitate, grupurile pentru organizarea de case conspirative, grupurile pentru urmărirea copoilor, grupurile de militari, grupurile pentru procurarea de arme, grupurile pentru organizarea, de pildă, a unor „întreprinderi aducătoare de venit“ etc. Toată arta organizării conspirative constă în a folosi *absolut toate posibilitățile*, în „a da de lucru tuturor“, păstrînd în același timp *conducerea* întregii mișcări, bineînțeles însă nu în virtutea puterii, ci în virtutea prestigiului, a energiei, a unei experiențe mai bogate, a unor cunoștințe mai multilaterale, a unui talent mai mare. Această observație are în vedere eventualitatea cînd s-ar face obiecția curentă că o centralizare strictă poate foarte ușor să strice treaba dacă *întîmplător* la centru se va afla o persoană *incapabilă* investită cu o mare putere. Acest lucru este posibil, firește, dar remediul împotriva lui nu-l pot constitui eligibilitatea și descentralizarea, care, aplicate pe o scară cât de cât mai largă, sînt absolut inadmisibile și chiar de-a dreptul dăunătoare activității revoluționare în condițiile absolutismului. Remediul împotriva acestui lucru nu-l poate da nici un statut, ci îl pot da numai măsurile de „înriutire tovarășească“, începînd cu rezoluții din

partea oricăror subgrupuri, continuînd cu sesizarea de către acestea a O.C. și C.C. și terminînd (în cazul cel mai rău) cu *răsturnarea* conducerii care s-ar dovedi a fi absolut incapabilă. Comitetul trebuie să caute să aplice cit mai complet principiul diviziunii muncii, ținînd minte că pentru diferițele laturi ale muncii revoluționare este nevoie de aptitudini diferite, că uneori un om cu totul neapt pentru munca de organizator poate fi un agitator neîntrecut, sau că un om incapabil de perseverență în munca strict conspirativă poate fi un excelent propagandist etc.

Relativ la propagandiști aș vrea să mai spun cîteva cuvinte împotriva practicii curente de a folosi în acest domeniu *o pletoară* de persoane cu aptitudini reduse și de a coborî astfel nivelul propagandei. La noi, uneori, orice student este considerat, fără discernămint, propagandist, și orice *tinăr* cere „să i se dea un cerc” etc. Acest lucru ar trebui combătut, deoarece este foarte dăunător. Propagandiștii capabili și cu adevărat consecvenți din punct de vedere principal *sînt foarte puțini* (și pentru a deveni un astfel de propagandist se cere multă învățătură și multă experiență) ; pe acești oameni trebuie să-i specializăm, să-i folosim din plin și să-i ferim cu multă grijă. Trebuie să organizăm pentru ei cîteva prelegeri pe săptămîină și să-i chemăm la timp în alte orașe, și în general să organizăm vizitarea a diferite orașe de către propagandiști pricepuți. Iar masei tineretului începător trebuie să-i încredințăm mai mult munci practice, care la noi sînt considerate ca fiind mai prejos de umblatul studenților pe la cercuri, denumit, în mod optimist, „propagandă”. Firește, și pentru munci practice serioase se cere o pregătire temeinică, totuși în acest domeniu e mai ușor de găsit o muncă și pentru „începători”.

Și acum despre cercurile de uzină. Ele sînt foarte importante pentru noi, căci forța principală a mișcării stă în organizarea muncitorilor de la uzinele *mari*, dat fiind că uzinele (și fabricile) mari înglobează acea parte a clasei muncitoare care nu numai că precumpănește numericeste, dar precumpănește și mai mult prin influența ei, prin nivelul ei de dezvoltare și prin combativitatea ei. Fiecare uzină trebuie să fie un bastion al nostru. Iar în acest scop organizația muncitorească „de uzină” trebuie să fie tot atît de conspirativă în interiorul ei,

tot atît de „ramificată“ în afară, adică sub aspectul legăturilor ei exterioare, și să-și întindă antenele în cele mai diferite direcții, tot atît de departe ca și orice organizație revoluționară. Subliniez că și aici, nucleu și conducător, „stăpîn“, trebuie să fie neapărat grupul de revoluționari-muncitori. Cu tradiția organizațiilor social-democrate – *inclusiv* cercurile „de uzină“ – de tip pur muncitoresc sau sindical trebuie să rupem cu desăvîrșire. Grupul de uzină sau comitetul de uzină (de fabrică) (spre deosebire de celelalte grupuri, care trebuie să fie foarte numeroase) trebuie să fie alcătuit dintr-un număr foarte restrîns de *revoluționari*, care să primească *direct de la comitet* însărcinări și împuterniciri de a desfășura întreaga muncă social-democrată în uzină. Toți membrii comitetului de uzină trebuie să se considere agenți ai comitetului, obligați să se supună tuturor dispozițiilor lui, să respecte toate „legile și uzanțele“ „armatei de operații“ în care au intrat și pe care în timp de război n-au dreptul s-o părăsească fără aprobarea superiorilor. De aceea compoziția comitetului de uzină are o foarte mare importanță, și una din principalele preocupări ale comitetului trebuie să fie justa organizare a acestor subcomitete. Iată cum îmi imaginez eu lucrurile : comitetul însărcinează pe cutare membri ai săi (plus, să zicem, cutare persoane dintre muncitori, care dintr-un motiv sau altul n-au intrat în comitet, dar care pot fi de folos prin experiența lor, prin cunoașterea oamenilor, prin inteligența lor, prin legăturile lor) să organizeze pretutindeni subcomitete de uzină. Comisia se consultă cu împuterniciții raionali, fixează o serie de întîlniri, verifică bine de tot pe candidații pentru subcomitetele de uzină, îi chestionează în mod foarte amănunțit, „iscoditor“, la nevoie îi pune la încercare, căutînd totodată să cunoască și să verifice ea însăși în mod direct *un număr cît mai mare dintre* candidații pentru subcomitetul de uzină al uzinei respective, și, în sfîrșit, propune comitetului să confirme cutare compoziție a fiecărui cerc de uzină sau să împuternicească pe cutare muncitor să formeze subcomitetul în întregimea lui, să selecționeze și să desemneze persoanele din care urmează să fie alcătuit acesta. În felul acesta tot comitetul va fi acela care va stabili care din acești agenți trebuie să țină legătura cu el *și cum s-o țină* (de regulă generală, prin împuterniciții raionali, dar acestei reguli i se pot aduce modificări și completări). Dată

fiind importanța acestor subcomitete de uzină, trebuie să tindem, în limita posibilității, ca *fiecare* subcomitet să aibă o adresă pentru a putea scrie O.C. și ca totodată să păstreze într-un loc sigur adresele legăturilor sale (cu alte cuvinte, ca datele necesare pentru refacerea imediată a subcomitetului în caz de cădere să fie transmise centrului de partid cât mai regulat și în număr cât mai mare, pentru a fi păstrate acolo unde jandarmii ruși nu pot pătrunde). E de la sine înțeles că această transmitere de adrese trebuie să fie stabilită de comitet pe baza considerentelor sale și a datelor de care dispune, și nu pe baza dreptului inexistent la o repartizare „democratică” a acestor adrese. În sfârșit, poate că n-ar fi de prisos să menționăm că uneori, în loc de a forma un subcomitet de uzină compus din mai mulți membri, va trebui sau *va fi mai nimerit* să ne limităm la numirea unui singur agent din partea comitetului (și a unui înlocuitor al lui). Odată format, subcomitetul de uzină trebuie să procedeze la crearea unei serii întregi de grupuri și cercuri de uzină cu sarcini diferite, cu diferite grade de conspirativitate și de organizare formală, de pildă cercuri pentru transportarea și difuzarea literaturii (una dintre funcțiile cele mai importante, care trebuie organizată în așa fel încît să avem o adevărată poștă proprie, să încercăm și să verificăm nu numai metodele de difuzare, ci și metodele de transportare a literaturii la domiciliu, să cunoaștem neapărat toate casele și intrările lor), cercuri pentru citirea de literatură ilegală, cercuri pentru urmărirea copoilor*, cercuri pentru conducerea specială a mișcării sindicale și a luptei economice, cercuri de agitatori și propagandiști care să știe să înceapă o discuție și s-o continue multă vreme într-un cadru *perfect legal* (despre mașini, despre inspecție etc.), pentru a putea vorbi în mod public și fără a se expune la primejdii, pentru a cunoaște gîndurile oamenilor și a sonda terenul etc. ** Subcomitetul de uzină trebuie să se

* Trebuie să convingem pe muncitori că omorîrea copoilor, provocatorilor și trădătorilor poate fi, desigur, uneori o necesitate absolută, dar că ar fi cît se poate de nedorit și de greșit să se transforme aceasta într-un sistem, că trebuie să ne străduim să creăm o organizație care să fie capabilă să facă *inoferent* pe copoi prin descoperirea și urmărirea lor. A extermina pe copoi nu e cu putință, dar a crea o organizație care să-i urmărească și să educe masa muncitorească, *acest lucru se poate face și trebuie făcut*.

** E nevoie și de cercuri de luptă care să folosească la demonstrații și pentru eliberarea din închisori etc. oameni din rîndurile aceluia care au făcut serviciul militar sau muncitori foarte voinici și agili.

străduiască să cuprindă toată uzina, un număr cât mai mare de muncitori într-o rețea de cercuri (sau agenți) de tot felul. Abundența acestor cercuri, măsura în care un propagandist care vizitează diferite localități are posibilitatea de a pătrunde în aceste cercuri și, mai ales, buna organizare a muncii regulate de *difuzare a literaturii* și de obținere de informații și corespondențe constituie criteriul după care trebuie apreciat succesul activității subcomitetului.

Așadar, tipul general de organizare trebuie să fie, după părerea mea, acesta : în fruntea întregii mișcări locale, a întregii activități social-democrate se află comitetul. De la acesta emană instituțiile și filialele subordonate lui sub forma, în primul rînd, *a unei rețele de agenți executanți*, care cuprinde (pe cât posibil) întreaga masă muncitorească și este organizată sub forma de grupuri *raionale* și de subcomitete de uzină (de fabrică). În timp de pace această rețea va difuza literatură, foi volante, manifeste și comunicările conspirative ale comitetului ; în timp de război va organiza demonstrații și alte acțiuni colective. În al doilea rînd, tot de la comitet emană o serie de diverse cercuri și grupuri care deserveșc întreaga mișcare (propaganda, transportarea literaturii, diverse acțiuni conspirative etc). Toate grupurile, cercurile, subcomitetele etc. trebuie să funcționeze ca instituții sau filiale ale comitetului. Unele dintre ele își vor exprima direct dorința de a intra în Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia și, cu condiția aprobării comitetului, vor intra în partid, își vor asuma (din însărcinarea comitetului sau de acord cu el) anumite funcții, se vor obliga să se supună dispozițiilor organelor de partid ; membrii tuturor acestor organizații se vor bucura de aceleași drepturi ca și toți membrii de partid, din rîndurile lor vor fi cooptați membri în comitet etc. Altele nu vor intra în Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia, ci vor funcționa ca cercuri organizate de membri de partid sau alăturate cutărui sau cutărui grup al partidului etc.

În toate chestiunile lor *interne*, membrii *tuturor* acestor cercuri vor fi, bineînțeles, egali în drepturi, întocmai ca și membrii comitetului. Singura excepție de la această regulă va fi că dreptul de a avea legături *personale* cu comitetul local (precum și cu C.C. și cu O.C.) nu-l va avea decît persoana

(sau persoanele) numită de acest comitet. În toate celelalte privințe această persoană va fi egală în drepturi cu ceilalți, care vor avea și ei dreptul de a adresa (însă nu personal) cereri atît comitetului local cît și C.C. și O.C. În felul acesta excepția menționată nu va însemna, în fond, nicidecum o încălcare a egalității în drepturi, ci doar o concesie necesară făcută cerințelor imperioase ale conspirativității. Un membru al comitetului care nu va transmite comitetului, C.C. sau O.C. cererile grupului „său” se va face vinovat de o încălcare directă a datoriei de partid. Apoi, în ceea ce privește gradul de conspirativitate și de organizare formală a diferitelor cercuri, asta va depinde de natura funcțiilor lor ; sub acest aspect vom avea organizații extrem de felurite (de la organizația cea mai „strictă”, mai îngustă, mai închisă, pînă la organizația cea mai „liberă”, mai largă, mai deschisă, organizată mai puțin formal). De exemplu, pentru cei din grupul de difuzare se impune cea mai strictă conspirativitate și o disciplină militară. Și pentru grupul de propagandiști este necesară conspirativitatea, dar disciplina militară este necesară într-o măsură mult mai mică. Pentru grupurile de muncitori care citesc literatură legală sau care organizează convorbiri despre nevoile și cerințele profesionale se cere și mai puțină conspirativitate etc. Grupurile de difuzare trebuie să aparțină P.M.S.D.R. și să cunoască un anumit număr de membri de partid și de persoane cu funcții în partid. Un grup care studiază condițiile profesionale de muncă și care elaborează diferitele categorii de revendicări profesionale nu trebuie să aparțină neapărat P.M.S.D.R. Un grup compus din studenți, ofițeri, funcționari care se ocupă cu studiul individual *cu participarea* unui membru sau a doi membri de partid, uneori nici nu trebuie să știe că aceștia din urmă fac parte din partid etc. Într-o privință însă trebuie să cerem *neapărat maximum de rigurozitate* în toate aceste filiale, și anume : fiecare membru de partid care participă la ele este obligat să răspundă formal pentru desfășurarea muncii în aceste grupuri ; de asemenea este obligat să ia *toate* măsurile pentru ca O.C. și C.C. să aibă posibilitatea *de a cunoaște cît mai bine* compoziția fiecăruia din aceste grupuri, cît și întregul *mecanism* al muncii lui, precum și întregul conținut al acestei munci. Acest lucru este necesar și pentru ca centrul să aibă un tablou *complet* al în-

tregii mișcări, și pentru ca acei cărora urmează să li se încredințeze diferite funcții de partid să poată fi aleși dintr-un cerc de persoane cât mai mare, și pentru ca din experiența cutărui sau cutărui grup să poată învăța (prin intermediul centrului) toate grupurile de același gen din întreaga Rusie, și pentru a preîntîmpina ivirea unor provocatori și a unor persoane dubioase —, într-un cuvînt, în toate cazurile acest lucru este, fără doar și poate, imperios necesar.

Cum să-l realizăm ? Prin trimiterea regulată de rapoarte către comitet, prin comunicarea către O.C. a unei părți cît mai mari din conținutul unui număr cît mai mare din aceste rapoarte, prin organizarea vizitării diferitelor cercuri de către membrii C.C. sau ai comitetului local și, în sfîrșit, prin transmiterea *obligatorie* în mîini sigure (și în mîinile biroului de partid de pe lîngă O.C. și C.C.) a legăturilor cu cercul respectiv, adică a numelor și adreselor cîtorva dintre membrii acestui cerc. Numai atunci cînd se comunică rapoartele și se transmit legăturile se poate considera că membrul de partid care participă la cutare cerc și-a îndeplinit datoria ; numai atunci întregul partid în ansamblu va avea posibilitatea să *învețe* de la fiecare cerc care duce o muncă practică ; numai atunci nu vom avea a ne mai teme de căderi, căci din moment ce există legăturile cu diferitele cercuri, delegatul Comitetului nostru Central va putea întotdeauna să găsească *de îndată*, cu ușurință, pe înlocuitori și să restabilească munca. Căderea unui comitet nu va distruge atunci întreaga mașină, ci doar va scoate din luptă pe conducători, care au înlocuitori gata pregătiți. Și să nu ni se spună că comunicarea rapoartelor și a legăturilor nu este cu puțință din motive de conspirativitate : e de ajuns să vrei, căci posibilitate de a transmite (sau trimite) comunicările și legăturile există întotdeauna și *va exista întotdeauna* atîta timp cît vor exista la noi comitete, atîta timp cît vor exista C.C. și O.C.

Am ajuns aici la un principiu foarte important al întregii organizări de partid și al întregii activități de partid : dacă în ceea ce privește *conducerea* ideologică și practică a mișcării și a luptei revoluționare a proletariatului este nevoie de *o centralizare cît mai mare*, apoi în ceea ce privește *informarea* centrului de partid (deci și a întregului partid în general) asupra mișcării și în ceea ce privește *răspunderea* față de partid,

e nevoie de o *descentralizare cît mai mare*. Mișcarea trebuie să fie condusă de un număr cît mai mic de grupuri cît mai omogene, compuse din revoluționari de profesie experimentați. La mișcare trebuie să participe un număr cît mai mare de grupuri cît mai variate și mai eterogene din cele mai diverse pături ale proletariatului (și ale altor clase ale poporului). Referitor la fiecare din aceste grupuri, centrul de partid trebuie să dispună întotdeauna nu numai de date exacte despre activitatea lor, ci și de *date cît mai complete cu privire la compoziția* lor. Trebuie să centralizăm conducerea mișcării. De asemenea trebuie (trebuie s-o facem *în acest scop*, deoarece fără informare nu e posibilă centralizarea) să *descentralizăm* cît mai mult *răspunderea față de partid* a fiecărui membru de partid în parte, a fiecărui participant la muncă, a fiecărui cerc care face parte din partid sau care i se alătură. Această descentralizare este o condiție necesară a centralizării revoluționare și *corectivul ei necesar*. Și anume, cînd centralizarea va fi fost dusă pînă la capăt și vom avea un O.C. și un C.C., atunci faptul că fiecare grup, oricît de mic ar fi, va avea posibilitatea de a se adresa O.C. și C.C. — și nu numai de a li se adresa, ci și de a face acest lucru *cu regularitate*, regularitate care va izvorî dintr-o practică îndelungată — va înlătura posibilitatea unor rezultate triste la care s-ar ajunge în cazul cînd cutare sau cutare comitet local ar avea din întîmplare o poziție necorespunzătoare. Acum, cînd ne apropiem de momentul unificării în fapt a partidului și al creării unui adevărat centru conducător, trebuie să ținem bine minte că *acest centru va fi neputincios* dacă în același timp nu vom realiza o *descentralizare maximă* atît în ceea ce privește răspunderea față de el, cît și în ceea ce privește informarea lui asupra tuturor roților și roțițelor mecanismului de partid. Această descentralizare nu este altceva decît reversul *diviziunii muncii*, care, după părerea generală, constituie una dintre cele mai arzătoare necesități practice ale mișcării noastre. Oricît de oficial ar fi recunoscută o anumită organizație drept organizație conducătoare, oricît de formal ar fi instituit C.C., mișcarea noastră nu va putea deveni o mișcare cu adevărat unitară, nu vom putea crea un partid de luptă trainic dacă, pe de o parte, între centrul de partid și munca practică directă vor continua să se *interpună* comitete locale de tip vechi,

adică comitete în care intră o sumedenie de persoane care se ocupă fiecare cu tot felul de munci, care nu se consacră unor anumite funcții în cadrul activității revoluționare, nu sînt răspunzătoare pentru munci speciale, nu duc pînă la capăt sarcina pe care și-au asumat-o și care trebuie să fie bine chibzuită și bine pregătită, irosesc o grămadă de timp și de forțe de dragul unei forfote radicale, și dacă, pe de altă parte, vor continua să existe o sumedenie de cercuri studentești și muncitorești care pe jumătate sînt cu totul necunoscute comitetului și pe jumătate tot atît de greoaie, de nespecializate, lipsite de preocuparea de a dobîndi experiență profesională, de a folosi experiența altora, și care, întocmai ca și comitetul, sînt ocupate cu nesfîrșite consfătuiri „despre toate”, cu alegeri și cu întocmiri de statute. Pentru ca centrul să poată lucra bine, comitetele locale trebuie să se transforme, să devină organizații specializate și mai „practice”, care să ajungă la o reală „perfectiune” în diferitele funcții practice. Pentru ca centrul să poată nu numai să dea sfaturi, să convingă, să discute (cum se făcea pînă acum), ci să și dirijeze efectiv orchestra, este nevoie să se știe precis cine, unde și la ce vioară cîntă, unde, cum și ce fel de instrument a studiat și studiază, cine, unde și de ce cîntă fals (atunci cînd muzica începe să-ți zgîrie urechea) și cine, cum și unde trebuie mutat în vederea corectării disonanței etc. În prezent – trebuie s-o spunem deschis – ori nu știm nimic despre *adevărată* muncă internă a comitetului, cu excepția manifestelor sale și a corespondențelor cu caracter general primite de la el, ori știm cîte ceva de la prieteni sau de la niște buni cunoscuți ai noștri. Dar este ridicol să se creadă că un partid mare, capabil să conducă mișcarea muncitorească din Rusia și să pregătească asaltul general împotriva absolutismului, s-ar putea limita numai la atît. A reduce numărul de membri ai comitetului, a încredința, pe cît posibil, fiecăruia dintre ei o anumită funcție specială, de a cărei îndeplinire să fie răspunzător și să dea socoteală, a crea un centru conducător special cu un număr foarte mic de membri, a făuri o rețea de agenți executanți care să stabilească legături între comitet și fiecare uzină sau fabrică mare, să difuzeze cu regularitate literatura și să dea centrului un tablou exact al acestei difuzări și al întregului mecanism al muncii și, în sfîrșit, a crea numeroase grupuri și cercuri care să-și asume diverse funcții

sau care să grupeze pe cei care se alătură social-democrației, o ajută, se pregătesc să devină social-democrați astfel încît comitetul și centrul să cunoască întotdeauna activitatea (și compoziția) acestor cercuri, iată în ce trebuie să constea reorganizarea comitetului de partid din Petersburg, precum și a tuturor celorlalte comitete de partid, și iată de ce problema statutului are o atît de mică importanță.

Am început prin a analiza schița de statut pentru a arăta mai limpede unde vreau să ajung cu propunerile mele. Și sper că din cele arătate de mine cititorul și-a dat seama că, de fapt, am putea eventual *să ne lipsim de statut*, înlocuindu-l prin obligația de a prezenta regulat dări de seamă despre fiecare cerc, despre fiecare funcție îndeplinită în cadrul muncii. Ce se poate înscrie în statut ? Comitetul conduce pe toți (aceasta e limpede și așa). Comitetul alege un grup organizatoric (acest lucru nu este întotdeauna necesar, iar atunci cînd este necesar nu interesează statutul, ci faptul de a *comunica* la centru compoziția acestui grup și cine sînt înlocuitorii membrilor lui). Comitetul repartizează membrilor săi diferitele laturi ale muncii, însărcinînd pe fiecare dintre ei să raporteze regulat comitetului și să informeze regulat O.C. și C.C. asupra felului cum se desfășoară munca (și în acest caz e mai important să se comunice la centru cutare repartizare decît să se înscrie în statut o regulă care, dată fiind sărăcia noastră de forțe, rămîne *adesea* fără aplicare). Comitetul trebuie să stabilească precis care este compoziția sa. Comitetul se completează prin cooptare. Comitetul desemnează grupurile raionale, subcomitetele de uzină, cutare și cutare grupuri (dacă ar fi să enumerăm tot ce este de dorit n-am mai termina niciodată, iar ca să enumerăm cu aproximație în statut, este inutil ; e de ajuns să se comunice la centru despre înființarea lor). Grupurile raionale și subcomitetele înființează cutare cercuri... Întocmirea unui asemenea statut e cu atît mai puțin utilă în prezent cu cît la noi aproape că nu există (iar în unele locuri nu există de loc) o experiență a activității diferitelor grupuri și subgrupuri, pe scara întregului partid ; pentru dobîndirea unei asemenea experiențe este nevoie nu de statut, ci de organizarea, dacă mă pot exprima astfel, a informării de partid ; la noi fiecare organizație locală pierde cu discutarea statutului cel puțin cîteva seri. Dacă fie-

care, în cadrul funcției sale speciale, ar consacra acest timp unei dări de seamă amănunțite și bine chibzuite asupra acestei funcții *în fața întregului partid*, treaba ar merge incomparabil mai bine.

Statutele sînt inutile nu numai din cauză că nu întotdeauna este posibilă reglementarea activității revoluționare. Nu, reglementarea este necesară, și trebuie să ne străduim să *reglementăm*, pe cît este posibil, întreaga activitate. Reglementarea este admisibilă într-o măsură mult mai mare decît se crede de obicei, dar nu poate fi obținută prin statute, ci numai și în mod exclusiv (o repetăm din nou) prin informarea exactă a centrului de partid : numai în acest caz ea va fi o reglementare reală, legată de o reală răspundere și publicitate (de partid). Cine dintre noi nu știe că la noi, de fapt, conflictele și divergențele *serioase* nu se rezolvă nicidecum prin votări „după statut”, ci prin luptă și prin amenințarea cu „plecarea” ? În ultimii 3-4 ani de viață de partid, această luptă internă umple întreaga istorie a *majorității* comitetelor noastre. E foarte regretabil că această luptă n-a fost consemnată în documente oficiale ; dacă s-ar fi făcut acest lucru, partidul ar putea trage mult mai multe învățăminte din această luptă, ea ar contribui în mult mai mare măsură la îmbogățirea experienței celor care vor veni după noi. Dar o *asemenea* reglementare, utilă și necesară, nu se realizează prin nici un fel de statute, ci exclusiv prin *publicitatea de partid*. La noi, în condițiile absolutismului, nu poate exista alt mijloc și alt instrument de publicitate de partid decît informarea regulată a centrului de partid.

Și numai atunci cînd vom învăța să facem uz pe scară largă de această publicitate, vom dobîndi efectiv experiența necesară pentru asigurarea bunei funcționări a diferitelor organizații ; numai pe baza unei asemenea experiențe ample și îndelungate se pot clabora *statute care să nu rămînă pe hirtie*.

Scris între 1 și 11
(14 și 24) septembrie 1902

POSTFAȚA

În nr. 55 redacția „Iskrei” declară că între C.C. și opoziție „a intervenit o înțelegere în sensul de a se da uitării” faptele amintite în a mea „Scrisoare către redacția «Iskrei»” („De ce m-am retras din redacția «Iskrei»?”) * Aceasta este o declarație cu adevărat formalistă, birocratică și cancelaristă, cu alte cuvinte „un tertip” (ca să folosim admirabilul stil al tov. Akselrod). În realitate, o astfel de înțelegere *n-a existat*, după cum declară categoric reprezentantul din străinătate al C.C. într-o foaie volantă specială, scoasă imediat după apariția nr. 55 al „Iskrei”⁷. O astfel de înțelegere nici *nu putea să existe* – ceea ce este, firește, limpede pentru orice cititor al scrisorii mele – deoarece opoziția *a respins* „buna înțelegere” pe care a propus-o C.C. și care, *desigur*, ar fi cuprins condiția de a se da uitării tot ceea ce merită să fie uitat. A fost oare într-adevăr redacția atât de naivă încât, respingînd pacea și *pornind, în nr. 53, război împotriva faimosului birocratism*, să-și închipuie că partea adversă va trece sub tăcere *adevărata* sursă a acestor basme despre birocratism?

Redacției nu i-a plăcut de loc faptul că eu am calificat această sursă drept *ciorovăială* (Literatengezänk – ciorovăială de publiciști). Cred și eu! Dar a înșira cuvinte jalnice în legătură cu acest fapt într-adevăr neplăcut nu înseamnă încă a-l dezminți.

* Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 103–109. —
Nota red.

Ne permitem să punem onorabilei redacții două întrebări.

Prima întrebare. Cum se face că *unuia* i se par doar *amuzante* furibundele acuzații de autocrație, de regim robespierian, de săvârșirea unei răsturnări etc. etc., iar pe *alții* îi *supără* rău de tot relatarea calmă a faptelor și a chestiunii cu locurile de generali efectiv cerute? Îi *supără* pînă într-atîta încît vorbesc cu totul „aiurea” de „chestiuni personale”, de „umbră morală” și chiar de „motive josnice” (de unde or mai fi luat-o și pe asta??). Voi ce credeți, amicii mei: cum se explică această deosebire? Nu cumva prin aceea că un „loc” de general este „mai josnic” decît acela de autocrat?

A doua întrebare. Cum se face că redacția nu explică cititorilor *de ce* și-a exprimat ea (în vremuri de mult apuse, cînd făcea parte din opoziție și de fapt era „în minoritate”) dorința *de a se da uitării* unele fapte? Nu găsește oare redacția că însuși gîndul de a-ți exprima dorința „de a se da uitării” divergențe de ordin *principial* este absurd și nu putea să-i treacă prin minte nici unui om cu judecată sănătoasă?

Vedeți deci cît de puțin abili sînteți, stimații mei „adversari politici”! Ați vrut să mă faceți praf prin acuzația că *eu* mut o controversă *principială* în domeniul ciorovăielilor, și, în loc de aceasta, *ați confirmat* spusele mele cu privire la adevărata sursă a unora dintre „divergențele” voastre.

Mai departe. Recunoscînd, din lipsă de abilitate, că au existat ciorovăieli, redacția nu s-a ostenit să explice cititorilor unde sfîrșesc, după părerea ei, divergențele de ordin *principial* și unde încep ciorovăielile. Redacția trece sub tăcere faptul că în scrisoarea mea încerc să fac o delimitare *absolut precisă* între domeniul celor dintîi și domeniul celorlalte. Eu arăt acolo că o divergență de ordin *principial* (nu atît de adîncă încît să provoace un adevărat *dezacord*) a ieșit la iveală în legătură cu § 1 din statut și că spre sfîrșitul congresului⁸ această divergență s-a extins datorită apropierii care s-a produs între minoritatea iskristă și elementele neiskriste. Eu arăt, de asemenea, că discuțiile despre birocrațism, formalism etc. sînt, înainte de toate, un simplu *ecou* al ciorovăielilor de *după congres*.

Probabil că redacția nu este de acord cu *această* delimitare între „ceea ce este *principial*” și „ceea ce trebuie dat *uitării*”. Atunci de ce nu și-a dat osteneala să facă cunoscută părerea

ei în ceea ce privește „justa” delimitare a acestor domenii ? Nu cumva din cauză că aceste domenii nu s-au delimitat încă (și nu se pot delimita) în conștiința ei ?

Din foiletonul stimatului tovarăș Akselrod publicat în același nr. 55 al „Iskrei”, cititorii pot să-și dea seama unde duce această... lipsă de discernămint și în ce se transformă Organul Central al partidului nostru. Despre fondul controverselor noastre în jurul § 1 din statut, tov. Akselrod nu spune *absolut nimic*, mărginindu-se la aluzii – absolut de neînțeles pentru un om care n-a fost la congres – cu privire la „asociațiile periferice”. Tov. Akselrod a uitat, probabil, ce lungi și amănunțite controverse am purtat noi în jurul § 1 ! În schimb, tov. Akselrod și-a făurit o „teorie” potrivit căreia „majoritatea iskriștilor veniți la congres erau pătrunși de convingerea că principala lor sarcină este... să lupte împotriva dușmanilor interni”. „În fața acestei misiuni”, pentru majoritate „dispărea (după ferma convingere a stimatului tov. Akselrod) viitoarea sarcină pozitivă”. „Perspectiva muncii pozitive este împinsă în negurile îndepărtate ale unui viitor nedeterminat” ; în fața partidului stă „sarcina militară”, mai urgentă, „a potolirii dușmanilor interni”. Și tov. Akselrod nu găsește cuvinte pentru a înfiera acest „centralism birocratic * (sau mecanic)”, aceste planuri „iacobine” (11 ?), pe acești „dezorganizatori” care „persecută și tratează” pe unii „ca pe niște rebeli”.

Pentru a arăta care este adevărata valoare a acestei teorii, mai bine zis a acuzației că majoritatea congresului ar avea tendința dezorganizatoare de a reprima rebeliunea (*imaginară*, probabil) și că ar ignora munca pozitivă, este suficient să reamintesc uitucului tov. Akselrod *un singur* (pentru început un singur) fapt mărunț. La 6 octombrie 1903, după repetate încercări de a convinge pe membrii minorității de absurditatea și caracterul dezorganizator al boicotului lor, Plehanov și cu mine am invitat *în mod oficial* pe publiciștii „rebeli” (inclusiv pe tov. Akselrod) să treacă la munca pozitivă și le-am declarat în mod oficial că refuzarea acestei munci este deopotrivă de nechibzuită atit din punctul de vedere al enervărilor personale

* În legătură cu aceasta, atrag atenția redacției asupra faptului că broșura mea apare cu „un titlu stabilit”. Ca centralist convins, mă supun indicațiilor „principiale” ale Organului nostru Central, care în nr. 55 a înființat rubrica revistei publicațiilor de partid din punctul de vedere al „titlurilor” (în numele luptei împotriva formalismului).

cît și din punctul de vedere al diferitelor divergențe (menționînd că, în vederea expunerii acestor divergențe, le punem *la dispoziție* publicațiile noastre) *.

Tov. Akselrod a uitat acest lucru. El a uitat că a răspuns atunci printr-un refuz categoric, fără a da nici un fel de explicații în ceea ce privește motivele acestui refuz. El a uitat că pentru el atunci, în vremuri de mult apuse, „munca pozitivă era împinsă în negurile îndepărtate ale unui viitor nedeterminat“, viitor care abia la 26 noiembrie 1903 a devenit un prezent dorit ⁹.

Tov. Akselrod nu numai că „a uitat“ acest lucru, dar ar dori în genere „să fie date uitării“ asemenea „chestiuni personale“, nu-i așa ?

A arăta minorității că *luni de-a rîndul* ea a dezorganizat partidul și a lăsat în părăsire munca pozitivă, că prin ciorovăielile ei a sustras Comitetului Central o *sumedenie de forțe* înseamnă „a face personalități“, înseamnă a arunca o umbră morală, înseamnă a coborî lupta dintre tendințe la nivelul unei ciorovăieli. Așa ceva nu are ce căuta în coloanele O.C.

Dar a acuza majoritatea congresului partidului că și-a permis să piardă timp cu încercări de a convinge pe „rebeli“, că a dezorganizat partidul prin lupta dusă împotriva unor dezorganizatori (*imaginari*) – asta înseamnă divergențe principale, cărora trebuie să le fie „rezervate“ coloanele „Iskrei“. Nu-i așa, stimate tov. Akselrod ?

Poate că, aruncînd o privire în jurul său, tov. Akselrod va găsi și în prezent destule exemple care arată că și pentru practicienii minorității „munca pozitivă“ este împinsă în negurile îndepărtate ale unui viitor la fel de dorit, dar tot nedeterminat încă ?

Nu, orice s-ar spune, pentru voi ar fi fost mult mai convenabil să nu atingeți de loc problema atitudinii majorității și minorității față de munca pozitivă ! Ar fi fost mai convenabil să nu fie reamintite cele spuse, de pildă, de un muncitor de fabrică din orașul – v¹⁰ în următoarea scrisoare adresată mie :

* Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 336—337. — Nota red.

„Dragă tovarășe !

În ultimul timp, adică după Congresul al doilea al partidului, am fost anunțați că C.C. n-a fost ales de congres în unanimitate, că congresul s-a scindat în două părți în problema relațiilor dintre Organul Central și Comitetul Central și că s-a format o așa-zisă majoritate și minoritate. Toate acestea au căzut pe capul nostru ca o piatră grea și ne strivesc sub greutatea lor, deoarece însăși problema relațiilor dintre O.C. și C.C. a fost pentru noi o noutate neașteptată : doar înainte de congres ea nu numai că n-a fost ridicată în nici un fel de cercuri și adunări, dar, după câte îmi amintesc, a fost trecută sub tăcere și în publicații. Tocmai faptul acesta, faptul că înainte de congres ea a fost trecută sub tăcere îmi este inexplicabil. Dacă ar fi să presupunem că ea n-a existat de loc, atunci ar trebui să presupunem că tovarășii care își consacrau toate forțele unificării partidului nu aveau o idee clară despre organizarea lui, adică despre structura lui. Dar această a doua presupunere este cu totul imposibilă, deoarece problema care a scindat acum partidul a arătat limpede că o concepție despre structura partidului a existat și că ea n-a fost la toți aceeași. Dar, dacă așa stau lucrurile, atunci de ce această problemă a fost trecută sub tăcere ? Asta în primul rînd. În al doilea rînd, atunci cînd mă gîndesc la rezolvarea acestei probleme, îmi pun următoarea întrebare : ce structură a partidului ar putea să-i asigure acestuia o orientare ortodoxă ? Și, totodată, îmi trece prin minte gîndul că, pe lîngă structura partidului, importă și cadrele lui de conducători ; cu alte cuvinte, dacă ei sînt ortodocși, atunci și orientarea partidului este ortodoxă, iar dacă sînt oportuniști, atunci și partidul este la fel. Acum, cînd există asemenea presupuneri și cînd cunoaștem cadrele de conducători ai partidului, eu mă pronunț categoric pentru precumpănirea O.C. asupra C.C. în ceea ce privește conducerea ideologică a partidului. Și mai mult te face să te pronunți în acest sens realitatea din Rusia : oricît de ortodox ar fi C.C., din moment ce se află în Rusia, el nu poate fi asigurat împotriva unei căderi, deci nici împotriva pierderii orientării ortodoxe fără voia lui, căci succesorii nu corespund întotdeauna acelor pe care îi înlocuiesc. Cine dintre tovarășii care participă într-o măsură cît de mică la activitatea comitetelor nu cunoaște cazuri cînd, datorită uneia dintre numeroasele întîmplări neprevăzute, cel mai bun comitet este înlocuit printr-un comitet slab, sau viceversa. Cu totul altfel stau lucrurile cu O.C. : el se află în alte condiții (dat fiind că O.C. se va afla în străinătate), care îi asigură o existență mai îndelungată, deci și posibilitatea de a-și pregăti succesori destoinici. Dar eu nu știu, tovarășe, dacă această problemă poate fi rezolvată o dată pentru totdeauna, adică în sensul ca întotdeauna să precumpănească

ori O.C. asupra C.C., ori C.C. asupra O.C. Eu cred că nu se poate. Să presupunem următoarea situație: la un moment dat compoziția O.C. se schimbă și din ortodoxă devine oportunistă, cum s-a întâmplat, de pildă, cu ziarul „Înainte” în Germania; am putea noi oare în acest caz să acordăm O.C. precumpănirea în ceea ce privește conducerea ideologică? Cum ar trebui să procedăm noi, care sîntem educați în spiritul ortodox? Ar trebui oare într-adevăr să fim de acord cu el? Nu, datorită noastră ar fi să-i retragem dreptul la precumpănire și să transmitem acest drept unei alte instituții; și dacă acest lucru nu s-ar face dintr-un motiv oarecare, indiferent dacă motivul ar fi disciplina de partid sau altceva, atunci am merita cu toții calificativul de trădători ai mișcării muncitorești social-democrate. Așa privesc eu această chestiune și nu pot nicidecum să fiu de acord să se ia o hotărîre o dată pentru totdeauna, cum fac unii tovarăși.

Apoi, pentru mine este cu totul inexplicabilă lupta care se duce astăzi între majoritate și minoritate și care multora dintre noi le pare a fi o greșală. Spune și d-ta, tovarășe! Este oare normală o situație în care oamenii își irosesc toate forțele în deplasări pe la comitete numai și numai pentru a vorbi despre majoritate și minoritate? Nu știu, zău. Este oare această chestiune într-adevăr atât de importantă încît să merite să i se consacre toate forțele și din cauza ei oamenii să se privească unii pe alții aproape ca niște dușmani? Și într-adevăr așa se și întâmplă: dacă, de pildă, membrii unui comitet au fost aleși dintr-o tabără, atunci din cealaltă nu va mai putea intra nimeni în acest comitet, oricît de apt ar fi pentru muncă, și, dacă vreți, nu va putea intra nici în cazul cînd el este necesar pentru muncă, cînd aceasta pierde mult de pe urma lipsei lui. Firește, prin aceasta nu vreau să spun că lupta în jurul acestei probleme trebuie abandonată cu totul; nicidecum; numai că, după părerea mea, ea trebuie să aibă un alt caracter și să nu ne facă să dăm uitării sarcina noastră principală, și anume aceea de a propaga în rîndurile masei ideile social-democrate, fiindcă, uitînd acest lucru, slăbim partidul nostru. Nu știu dacă este cîștit din partea mea, dar cînd văd că interesele cauzei au fost călcate în picioare și cu totul date uitării, eu nu pot să nu-i numesc pe toți aceștia in-triganți politici. Te doare și te cuprinde teama pentru cauza însăși cînd vezi că oamenii care stau în fruntea ei se ocupă de altceva. Privind toate acestea, te întrebi: este oare partidul nostru într-adevăr condamnat la veșnice sciziuni din cauza unor astfel de nimicuri, sîntem noi oare într-adevăr incapabili să ducem lupta dinăuntru concomitent și paralel cu lupta din afară? Pentru ce atunci se mai organizează congrese dacă nu se ține seama de hotărîrile lor și fiecare face ce-i trăsnește prin cap, justificîndu-se prin argumentul că congresul

ar fi adoptat hotărâri greşite, că C.C. ar fi incapabil de acţiune etc. Şi aceasta o fac cei care înainte de congres ţipau tot timpul despre centralizare, despre disciplina de partid etc., iar acum parcă ar vrea să arate că disciplina este necesară numai pentru muritorii de rând, iar nu pentru ei, oameni mari. Se vede treaba că ei au uitat că exemplul lor perverteşte îngrozitor pe tovarăşii care nu au destulă experienţă, că în rândurile muncitorilor a şi început să se facă din nou simţită nemulţumirea faţă de intelectuali, care din cauza disensiunilor dintre ei uită de muncitori, că cei mai înflăcăraţi dintre aceştia au şi început să se descurajeze, neştiind ce să facă. Deocamdată, întreaga organizare centralizată a muncii este o vorbă goală. Nu ne rămîne decît să nădăjduim că în viitor totul se va schimba în bine“.

Scris în Ianuarie 1904

DESPRE DEMONSTRAȚII ¹¹

Ne face impresia că autorul scrisorii pune problema într-un mod cam prea rigid și subapreciază importanța gradului de organizare a demonstrațiilor. În ceea ce privește această problemă esențială am făcut încă prea puțin ; spre munca de organizare trebuie înainte de toate să îndreptăm cele mai multe forțe. Atîta timp cît nu vom avea organizații revoluționare bine încheiate, capabile să pună în mișcare cîteva detașamente de oameni tot unul și unul în vederea conducerii tuturor laturilor demonstrației, eșecurile vor fi inevitabile. Iar o dată ce această organizație se va forma, întărindu-se în procesul muncii însăși, pe baza unei serii de experiențe, ea (și numai ea) va putea să hotărască cînd și cum trebuie să ne înarmăm, cînd și cum trebuie să facem uz de arme. Această organizație va trebui să depună o muncă serioasă și în vederea asigurării „repeziciunii mobilizării“ (lucru extrem de important, subliniat pe bună dreptate de autorul scrisorii), și în vederea sporirii numărului demonstrațiilor activi, și a pregătirii organizatorilor, și a lărgirii agitației în mase, și a atragerii „multimii de curioși“ la participarea „la acțiune“, și a „seducerii“ armatei. Tocmai pentru că un pas ca trecerea la lupta armată de stradă este un pas „crunt“ și pentru că el va deveni „mai devreme sau mai tîrziu inevitabil“ – pasul acesta poate și trebuie să-l facă numai o organizație revoluționară puternică, care să conducă mișcarea în mod *direct*.

*Scris în octombrie 1902,
după data de 6 (19)*

Publicat pentru prima oară în 1946
în ediția a 4-a a Operelor
lui V. I. Lenin, vol. 6

Se tipărește după manuscris

LUPTA POLITICĂ ȘI POLITICIANISMUL

Se pare că ceea ce se poate reproșa cel mai puțin în momentul de față politicii interne a guvernului rus este că ar fi lipsită de hotărîre și că nu ar avea o linie precisă. Lupta împotriva dușmanului intern este în toi. Este puțin probabil ca fortărețele, închisorile, încăperile speciale de pe lângă secțiile de poliție și pînă și casele și apartamentele particulare transformate provizoriu în închisori să fi fost vreodată în trecut atît de ticsite de arestați. Închisorile au devenit neincăpătoare ; nu mai e cu putință să fie trimiși în Siberia cu „transporturi“ obișnuite toți cei condamnați la deportare, altfel decît prin organizarea unor „expediții“ extraordinare, nu mai există suficiente forțe și mijloace pentru a supune aceluiași regim pe toți deținuții, pe care arbitrarul fără margini al autorităților locale – care s-au zăpăcit și-și fac de cap – îi revoltă la culme și îi împinge la proteste, la luptă și la greva foamei. Iar autoritățile superioare, lăsînd pe cei mai mărunței să se răfuiască cu dușmanii interni care au fost prinși, continuă să lucreze cu zel la „îmbunătățirea“ și reorganizarea poliției în vederea continuării luptei pentru descoperirea centrelor și a legăturilor. Este un război în toată puterea cuvîntului, pe care îl observă un număr tot mai mare de cetățeni din Rusia, și nu numai că-l observă, dar îl și simt, mai mult sau mai puțin direct, pe pielea lor. În urma avangărzii detașamentelor volante ale poliției și jandarmeriei înaintează încet, dar sigur, și greaua mașină legislativă. Dacă veți examina legile emise în ultima lună, veți fi izbiți, în primul rînd, de noile decrete, care dau lovitura de grație ultimelor rămășițe

ale libertăților de care se bucura Finlanda, și, poate, și de ampla lege a caselor de ajutor reciproc ale nobilimii. Prima dintre aceste măsuri subminează cu desăvîrșire independența justiției și senatului finlandez, dînd guvernatorului general posibilitatea de a ști și de a conduce totul, adică transformînd de fapt Finlanda într-o provincie lipsită de drepturi și umilită, cum sînt atîtea în Rusia. De azi înainte, declară ziarul polițist-oficial „Finleandskaia Gazeta”¹², putem conta pe o activitate „armonioasă” a tuturor instituțiilor locale.... Nu știu dacă aceasta este o ironie răutăcioasă la adresa unui inamic neînarmat care a primit o lovitură dintre cele mai mîrșave și mai nimicitoare, sau o flecăreală dulceagă în spiritul lui Iuduška Golovliov.

Cea de-a doua dintre legile menționate este o nouă creație a aceleiași Consfătuirii speciale pentru chestiunile nobilimii care a mai fericit o dată patria cu jefuirea pămînturilor din Siberia („introducerea sistemului pomestiilor în Siberia”)¹³. Într-o perioadă de criză comercială-industrială acută și de pauperizare totală a satului, cînd milioane de muncitori și țărani suferă de foame, de subalimentare și trăiesc în mizerie, că nici nu se poate imagina, desigur, o mai bună întrebuițare a banilor poporului decît aceea de a împărți pomeni domnilor nobili-proprietari funciari, sărmanii de ei. Guvernul va acorda fiecărei case de ajutor reciproc a nobilimii, în primul rînd, o anumită sumă forfetară („la aprecierea împăratului”!) și, în al doilea rînd, în decurs de zece ani îi va acorda sume egale cu cele strînse de înșiși nobilii locali. Casa de ajutor reciproc va acorda ajutoare acelor care au greutăți în privința achitării dobînzilor la datoriile contractate de ei. Domnii nobili pot să contracteze împrumuturi oricît poftesc, de vreme ce s-a indicat un mijloc atît de lesnicios pentru a se lua din buzunarul poporului banii necesari pentru achitarea dobînzilor.

Și parcă pentru a face bilanțul acestei politici de prigoană, de violență și de jaf, pentru a o generaliza și consfinți, țarul a vorbit nobililor, zemților, țăranilor și muncitorilor (la Kursk și Petersburg). Nobililor le-a adus mulțumiri pentru faptul că-l slujesc în mod conștiincios, „cu credință și devotament”, și le-a făgăduit că se va îngriji neconținut de întărirea proprietății funciare moșierești, „care constituie reazemul de veacuri

al ordinii și al forței morale a Rusiei“. Zemților nu le-a spus nici un cuvânt nici despre reazem, nici despre forța morală a Rusiei, nici despre slujirea cu credință și devotament. Le-a spus scurt și cuprinzător că „misiunea lor este de a rezolva problemele gospodărești de ordin local“ și că, numai dacă vor ține seamă de acest lucru, numai dacă își vor îndeplini cu succes această misiune a lor, vor putea conta pe bunăvoința lui. Acesta a fost un răspuns foarte categoric la veleitățile constituționaliste ale zemților, un avertisment direct (sau, mai bine zis, o sfidare), o amenințare de a-i lipsi de „bunăvoința“ sa în cazul când ar depăși cituși de puțin limitele „rezolvării problemelor gospodărești de ordin local“.

Apoi, pe țărani i-a muștrat de-a dreptul pentru „dezordinile“ lor și pentru „jefuirea moșiilor“, calificând sălbatica reprimare și schingiuire a țăranilor răsculați din cauza foametei și a deznădejdiei drept „o pedeapsă meritată“ și reamintind cele spuse de Alexandru al III-lea, care porunca „să se dea ascultare mareșalilor nobilimii“. În sfârșit, muncitorilor le-a vorbit nici mai mult nici mai puțin decât „despre dușmani“, despre dușmanii *săi*, care ar fi și dușmanii muncitorilor.

Așadar, nobilii sînt slujitorii credincioși și reazemul de veacuri al ordinii. Zemții (sau nobilii din zemstve ?) merită un avertisment. Țăranii – muștrări și porunca de a da ascultare nobililor. Muncitorilor li se pune de-a dreptul chestiunea *dușmanilor*. Cuvîntările țarului sînt edificatoare. Edificatoare este și compararea lor, și ar fi foarte de dorit ca prin manifeste, foi volante, convorbiri în cadrul cercurilor și la adunări, cît mai multă lume să ia cunoștință atît de textul exact al acestor cuvîntări cît și de adevărata lor semnificație. Comentarii simple, lămuritoare pe marginea textului acestor cuvîntări ar putea servi drept un minunat material pentru agitație în rîndurile celei mai înapoiate părți a celor mai nedezvoltate pături ale clasei muncitoare, ale micilor negustori și industriași, precum și ale țăranimii. Dar nu numai poporului „neștiutor“, ci și multora dintre cetățenii luminați și culți din Rusia și mai ales aceloră din rîndurile liberalilor în general și ale zemților în special – nu le-ar strica să se gîndească bine la cuvîntările țarului. Nu prea des avem ocazia să auzim din gura capetelor încoronate o recunoaștere, o confirmare și o proclamare atît de categorică a războiului intern – război între di-

ferite clase ale populației, război împotriva dușmanilor interni. Și recunoașterea fățișă a acestui război constituie un foarte bun remediu împotriva tuturor formelor de politicianism, adică împotriva încercărilor de a estompa, a cocoloși, a ignora războiul sau a încercărilor de a îngusta și de a minimaliza caracterul acestuia.

Politicianismul de care ne ocupăm este practicat atât de guvern cât și de opoziția pașnică, iar uneori chiar și de unii revoluționari (ce-i drept, în cazul din urmă sub o formă deosebită, care nu seamănă cu cele precedente). Din partea guvernului aceasta înseamnă o cochetare conștientă, înseamnă corupție și pervertire, într-un cuvânt un sistem care a căpătat denumirea de „zubatovism”¹⁴. Făgăduirea unor reforme mai mult sau mai puțin largi, în realitate cu intenția de a nu înfăptui decît o foarte mică părțică din cele făgăduite, și pretenția de a se renunța în schimb la lupta politică – iată în ce constă esența zubatovismului. Acum pînă și unii dintre zemți au ajuns să-și dea seama că discuțiile dintre d-l Pleve, ministrul afacerilor interne, și d-l D. N. Șipov (președintele Consiliului zemstvei Moscova) înseamnă un început de „zubatovism de zemstvă”. Pleve promite că va avea o atitudine „mai binevoitoare” față de zemstve (comp. „Osvobojdienie”¹⁵ nr. 7), promite să convoace la începutul anului viitor o consfătuire a președinților consiliilor de zemstve în vederea „rezolvării tuturor problemelor referitoare la organizarea instituțiilor zemstvelor”, pretinzînd în schimb ca zemții „să nu vorbească de nici un fel de reprezentare în instituțiile guvernamentale superioare”. S-ar părea că totul e cum nu se poate mai clar : promisiunea este extrem de vagă, iar pretențiile sînt de așa natură, încît, dacă ar fi îndeplinite, năzuințele zemstvelor ar deveni irealizabile. Împotriva acestei înșelătorii politice, a diverselor scamatorii și a corupției nu poate să existe decît un singur mijloc : demascarea necruțătoare a scamatorilor și o luptă politică hotărîtă (adică, în condițiile ruse, *revoluționară*) împotriva samavolniciei polițienești. Zemții noștri însă, după cît se poate vedea din cele scrise în „Osvobojdienie”, nu sînt încă la înălțimea acestei sarcini. La politicianism ei răspund prin politicianism, organul lor dă dovadă de o totală lipsă de fermitate. În nr. 7 al revistei „Osvobojdienie”, această lipsă de fermitate apare deosebit de

pregnant datorită faptului că asupra acestei probleme se pronunță nu numai redacția, ci și unii colaboratori cu care redacția, într-o măsură mai mare sau mai mică, nu este de acord. Părerea că promisiunile lui Pleve nu înseamnă altceva decît o cursă și zubatovism este prezentată în articolul redacțional doar ca o părere a unora dintre zemți, iar alături de această părere se menționează și părerea altor zemți, care „sînt înclinați să urmeze indicațiile d-lui ministru” (11). De parte de redacție gîndul de a porni o campanie împotriva zubatovismului de zemstvă. Ea a prevenit pe zemți (în nr. 5 și 6) să nu facă „concesii” guvernului, dar ea nu condamnă categoric pe d-l Șipov & Co., care, ascultînd de sfaturile bătrînului vulpoi polițienesc, au scos din programul congresului din primăvară al zemstvelor punctul 4 (în care se arăta că Consfătuirea specială cu privire la nevoile industriei agricole trebuie completată cu un număr de delegați din partea membrilor zemstvelor). În editorialul ei, redacția nu trage concluzia că zemstvele au fost dezonorate prin faptul că o parte dintre zemți au acceptat mîrșavele momeli ale poliției, ci concluzia că însuși faptul că guvernul duce tratative cu zemstvele „dovedește că zemstvele sînt încă de pe acum o «reprezentanță»” (11) și că „congresul” promis de d-l Pleve (d-l Pleve a vorbit, pare-se, numai de o „consfătuire”, nu-i așa ?) „este în orice caz de dorit”, deoarece „nu se poate ca el să nu elucideze problema relațiilor dintre zemstve și guvern”. Redacția „are convingerea fermă că militanții zemstvelor vor ști să se prezinte la acest congres drept ceea ce trebuie să fie — reprezentanți ai populației, și nu niște ajutoari ai miniștrilor, însărcinați cu treburile gospodărești”. Dacă e să judecăm numai după cele spuse în editorial, trebuie, dimpotrivă, să avem convingerea fermă că zemții vor ajunge din nou în situația de „ajutoari” ai departamentului de poliție, cum este cazul cu d-nii Șipov & Co. (pînă nu-i va da la o parte sau nu îi va transforma un alt curent din sînul zemstvelor).

După lectura acestui editorial pătruns de politicianism, este odihnitor și-ți face plăcere să citești articolul d-lui Anton Starițki și mai ales acela al d-lui T., membru de zemstvă, amîndoi colaboratori ai revistei. Primul califică gestul d-lui Șipov & Co. drept „un pas greșit”, sfătuiind pe zemți „să nu

se grăbească să vadă în convocarea unui congres de către d-l Pleve o recunoaștere a dreptului lor de prim-născut“, să nu se lase momiți și să nu facă politicianism. Articolul este însoțit de următoarea notă a redacției : „în general sîntem de acord cu autorul articolului“, considerînd, probabil, că, în special, nu se poate condamna în mod atît de unilateral politicianismul*.

Celălalt colaborator se ridică de-a dreptul împotriva întregii poziții a revistei „Osvobođenje“, atacînd atitudinea ei inconsecventă și nehotărîtă, condamnînd frazele false în genul referirii la „spiritul anarhic al poporului“, declarînd că „nu ne putem mulțumi cu jumătăți de măsură, că trebuie să ne hotărîm să mergem pînă la capăt“, că „trebuie să terminăm cu servilele jumătăți de măsură ale opoziției legale...“, „fără să ne dăm în lături de la nici un sacrificiu“, că, „dacă nu vom deveni revoluționari, noi (zemșii) nu vom putea aduce o contribuție esențială la opera de eliberare politică a Rusiei“. Salutăm din toată inima aceste declarații cinstitute și pline de fermitate ale d-lui membru de zemstvă și sfătuim stăruitor pe toți cei pe care-i interesează problema de care ne ocupăm să ia cunoștință de ele. D-l membru de zemstvă confirmă *pe de-a-ntregul* aprecierea făcută de noi în „Iskra“ asupra programului revistei „Osvobođenje“¹⁶. Mai mult : articolul său învederează nu numai justetea punctului nostru de vedere, ci și oportunitatea acțiunii noastre de demascare fără cruțare a inconsecvenței liberalismului. Se vede treaba că chiar și în mediul zemstvelor există oameni pe care îi dezgustă diversele tertipuri și pe care trebuie să ne străduim cu tot dinadinsul să-i sprijinim printr-o necruțătoare critică a acestor tertipuri, făcută din punctul nostru de vedere.

Desigur că redactorul revistei „Osvobođenje“ nu este de acord cu d-l membru de zemstvă T. ; el declară în mod politic, dar ferm : „noi privim altfel multe lucruri...“ Bineînțeles ! Și care sînt obiecțiile redacției ? – Ele se re-

* În numărul 8 al revistei „Osvobođenje“, pe care l-am primit chiar acum, găsim o condamnare mai categorică a politicianismului și a pasului greșit al d-lui Șipov. Să fie într-un ceas bun ! Poate că această manifestare a acestui venerabil militant va determina redacția să caute rădăcinile „politicianismului“ în concepțiile ei de bază asupra raportului dintre liberalism și curentele revoluționare.

zumă toate la două puncte principale : în primul rând, d-l Struve preferă „din principiu“ căile pașnice, spre deosebire, după părerea lui, de unii revoluționari, și, în al doilea rând, le aduce acestora din urmă învinuirea de intoleranță. Să analizăm aceste obiecții.

În articolul „În legătură cu un reproș“, d-l Struve (articolul poartă semnătura : Red.) citează articolul meu din nr. 2-3 al revistei „Zarea“¹⁷ („Prigonitorii zemstvelor și Hanibaliu liberalismului“). Bineînțeles că nu i-au plăcut mai ales cuvintele : „dacă poporul ar da măcar o singură lecție usturătoare guvernului“, aceasta ar avea „o enormă importanță istorică“*. D-l Struve, vedeți dv, este categoric împotriva ideii că o revoluție violentă este de preferat unor reforme pașnice. Cei mai hotărâți revoluționari ruși – spune el – preferau din principiu calea pașnică, și această glorioasă tradiție nu poate fi înăbușită de nici un fel de doctrine.

E greu să-ți imaginezi ceva mai fals și mai tras de păr decît această observație. Oare d-l Struve nu înțelege că sclavul răsculat este îndreptățit să spună că e de preferat pacea cu proprietarul de sclavi, în timp ce sclavul care, renunțînd la răscoală, repetă aceleași vorbe, se pune într-o postură falsă și rușinoasă ? „În Rusia, din păcate sau din fericire, elementele revoluției nu s-au copt încă“, spune d-l Struve, și „din fericire“ aceste cuvinte îl trădează complet.

Cît despre glorioasele tradiții ale gîndirii revoluționare, d-l Struve ar face mai bine să tacă. E suficient să ne referim la celebrele cuvinte cu care se încheie „Manifestul Comunist“¹⁸. E suficient să reamintim că la treizeci de ani după apariția „Manifestului“, cînd muncitorii germani fuseseră lipsiți de o părțică din drepturile pe care poporul rus nu le-a avut nici odată, Engels a dat următoarea ripostă lui Dühring :

„Pentru d-l Dühring violența este răul absolut, primul act de violență este pentru el păcatul originar, toată expunerea sa este o jelanie împotriva contaminării întregii istorii de pînă acum cu păcatul acesta ereditar, împotriva falsificării rușinoase a tuturor legilor naturii și sociale de către această forță diabolică, violența. Că violența mai joacă însă și un alt rol în istorie, și anume un rol revoluționar, că ea este, cum spune Marx,

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 80. — Nota red.

moaşa oricărei societăţi vechi care poartă în pintecele ei o societate nouă, că ea este instrumentul cu ajutorul căruia mişcarea socială îşi croieşte drum sfărîmînd formele politice încremenite şi moarte, – despre toate acestea nu găsim nici un cuvînt la d-l Dühring. Numai suspinînd şi văietîndu-se admite el posibilitatea că pentru răsturnarea economiei bazate pe exploatare va fi, poate, nevoie de violenţă – din păcate ! căci orice folosire a violenţei ar demoraliza pe cel care face uz de ea. Şi acest lucru îl spune în ciuda marelui avînt moral şi spiritual care a urmat oricărei revoluţii victorioase ! Şi îl spune în Germania, unde o ciocnire violentă care ar putea fi impusă poporului ar avea cel puţin avantajul de a stîrpi servilismul intrat în conştiinţa naţională ca rezultat al umilirii provocate de războiul de 30 de ani. Şi această searbădă mentalitate de predicator, lipsită de sevă şi vlagă, are pretenţia să se impună partidului celui mai revoluţionar pe care îl cunoaşte istoria !”¹⁹

Să trecem la punctul al doilea – cu privire la toleranţă. E nevoie de „înţelegere reciprocă”, de „o sinceritate deplină” şi de „o largă toleranţă” în raporturile dintre diferitele curente – ne povăţuieşte onctuos d-l Struve (la fel ca şi mulţi dintre socialiştii-revoluţionari²⁰ şi dintre reprezentanţii publicului). Dar ce-i de făcut, îl vom întreba noi, dacă deplina noastră sinceritate o să vi se pară lipsă de toleranţă ? Dacă noi, de pildă, considerăm că la „Osvobođenje” există o mîină dreaptă şi o mîină stîngă, o mîină stîngă dăunătoare, trădătoare, oare această sinceritate deplină nu ne obligă să ducem o luptă necruţătoare împotriva acestei mîini stîngi ? Nu ne obligă ea oare să luptăm împotriva acestei mîini stîngi ? Nu ne obligă ea să luptăm împotriva aventurismului (precum şi a politicianismului) socialiştilor-revoluţionari din moment ce ei îl manifestă atît în problemele teoriei socialismului cît şi în atitudinea pe care o au, în întreaga lor tactică, faţă de lupta de clasă ? Există oare măcar un pic de sens politic în pretenţia de a tăia acestei lupte aripile, de a o lipsi de vlagă de dragul a ceea ce le place să numească toleranţă tocmai acelora împotriva cărora este îndreptată această luptă ?

Ar fi timpul să vă lăsaţi de fandoselile de domnişoară de pension, domnilor ! Ar fi timpul să înţelegeţi adevărul foarte simplu că pentru a duce o luptă comună reală (iar nu verbală) împotriva duşmanului comun este nevoie de o participare efec-

tivă la luptă, de o efectivă unitate de luptă, și nu de politicianism, de ceea ce defunctul Stepneak a denumit cîndva auto-ciuntire și autocamuflare, de minciuna convențională a unei recunoașteri diplomatice reciproce. În cazurile cînd lupta dusă de social-democrații germani împotriva reacțiunii militare-polițienești și feudale-clericale devenea într-adevăr comună cu lupta vreunui adevărat partid care se sprijinea pe o anumită clasă a poporului (de pildă pe burghezia liberală), unitatea de acțiune se statornicea fără nici o frazeologie pe tema unei recunoașteri reciproce. Despre recunoașterea unui fapt evident pentru toată lumea și palpabil pentru toți nu se vorbește (doar nu cerem nimănui să recunoască mișcarea muncitorească!). Numai niște oameni care confundă politica cu politicianismul își pot închipui că printr-un „ton“ polemic ar putea fi împiedicată realizarea unei adevărate alianțe politice. Iar atîta timp cît, în locul unei participări efective la lupta noastră, ni se servesc doar fraze evazive, atîta timp cît, în locul unei apropieri reale de lupta noastră din partea vreunei alte pături sau clase sociale, constatăm doar o tactică aventuristă, nici un fel de torente de vorbe, fie ele amenințătoare sau jalnice, nu vor putea apropia nici cu o iotă momentul „recunoașterii reciproce“.

„Iskra“ nr. 26
din 15 octombrie 1902

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

SOCIALISMUL VULGAR ȘI NARODNICISMUL REÎNVIATE DE SOCIALIȘTII-REVOLUȚIONARI

Ironia are un efect util. În articolele intitulate „Aventurism revoluționar” * ne-am exprimat convingerea fermă că socialiștii-revoluționari nu vor găsi niciodată de cuviință să-și definească deschis și precis poziția lor teoretică. Pentru a dezminți această afirmație nejustă și calomnioasă, „Revoluționaia Ros-siia”²¹ a început să publice o serie de articole intitulate „Probleme programatice”. Primul a apărut în nr. 11. Să fie într-un ceas bun ! Mai bine mai târziu decât niciodată. Salutăm anticipat toate articolele revistei „Rev. Rossiia” cu privire la „problemele programatice” și promitem să urmărim cu atenție dacă conțin într-adevăr vreun *program*.

În acest scop vom examina mai îndeaproape primul articol : „Lupta de clasă la sate” ; mai întâi însă vom releva că și de astă dată adversarii noștri... „exagerează” din cale-afară atunci când afirmă (în nr. 11, pag. 6) : „programul nostru a fost deja formulat”. Nu-i adevărat, domnilor ! N-ați formulat încă nici un fel de program, adică nu numai că n-ați făcut o expunere completă și oficial-partinică a concepțiilor voastre (a unui program în înțelesul îngust al cuvîntului sau măcar a unui proiect de program), dar nici măcar nu v-ați precizat cîtusi de puțin poziția în „problemele programatice” fundamentale, cum ar fi, de pildă, problema marxismului și a criticării lui oportuniste, problema capitalismului din Rusia și a situației, însemnătății și sarcinilor proletariatului, generat de acest capitalism etc. Tot ce știm despre „programul vostru” este că, pe de o

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 367—388. — Nota red.

parte, vă situați pe o poziție cu totul neprecisă *între* social-democrația revoluționară și curentul oportunist, și, pe de altă parte, *între* marxismul rus și orientarea narodnicistă-liberală rusă.

Din cauza acestei strădanii de a sta în două lunturi, vă încurcați în contradicții fără ieșire, lucru pe care-l vom arăta îndată și în legătură cu problema pe care ați ales-o. „Nu că nu înțelegem, dar nu admitem că țărănimea de astăzi, ca un tot întreg, ar face parte din păturile mic-burgheze“, scrie „Rev. Rossia“ (nr. 11). „După părerea noastră, țărănimea se împarte în două categorii principial diferite : 1) țărănimea muncitoare, care trăiește de pe urma exploatării proprii sale forțe de muncă (!??), și 2) burghezia sătească – mijlocie și mică –, care, într-o măsură mai mare sau mai mică, trăiește de pe urma exploatării forței de muncă străine“. Considerînd că „principala trăsătură distinctivă“ a clasei burgheze o constituie „sursa de venit“ a acesteia (folosirea muncii neplătite a altor oameni), teoreticienii socialiști-revoluționari constată „o mare asemănare principială“ între proletariatul sătesc și „agricultorii de sine stătători“, care, folosind mijloacele de producție, trăiesc din munca lor proprie. „Baza existenței atît a unora cît și a celorlalți o constituie *munca*, ca o categorie economică bine definită. Asta în primul rînd. În al doilea rînd, în condițiile actuale, și unii și ceilalți *sînt supuși unei crunte exploatări*“. De aceea ei trebuie să fie grupați într-o *singură* categorie, categoria țăranilor muncitori.

Dacă am expus atît de amănunțit considerațiile revistei „Rev. Ross.“, am făcut-o tocmai pentru a da cititorului posibilitatea de a-și face o idee cît mai clară despre ele și de a aprecia premisele lor teoretice. Inconsistența acestor premise sare în ochi. A căuta principala trăsătură distinctivă a diferitelor clase ale societății în sursa de venit înseamnă a pune pe primul plan relațiile de repartiție, care în realitate sînt un rezultat al relațiilor de producție. Marx a relevat de mult această greșeală, denumind pe cei care nu o văd socialiști vulgari. Criteriul principal pentru stabilirea deosebirii dintre clase este locul pe care ele îl ocupă în producția socială, și, prin urmare, raportul dintre ele și mijloacele de producție. Însușirea unei părți sau a alteia din mijloacele de producție sociale și folosirea lor în întreprinderi private care produc pentru piață

– iată în ce constă deosebirea esențială dintre o clasă a societății contemporane (burghezia) și proletariat, care este lipsit de mijloace de producție și își vinde forța de muncă.

Mai departe. „Baza existenței atât a unora cât și a celorlalți o constituie *munca*, ca o categorie economică bine definită“. Nu munca constituie o categorie economică bine definită, ci doar forma socială a muncii, organizarea socială a muncii, sau, cu alte cuvinte, relațiile dintre oameni potrivit participării lor la munca socială. Aici se repetă într-o altă formă aceeași greșală a socialismului vulgar pe care am mai analizat-o. Declarînd că „esența relațiilor care există la sate între stăpîn și muncitorul agricol este absolut identică cu esența relațiilor dintre cămătari, chiaburi și agricultorul de sine stătător“, socialiștii-revoluționari nu fac decît să repete pe de-a întregul greșeala, să zicem, a socialismului vulgar german, care a declarat, de pildă prin gura lui Mühlberger, că esența relațiilor dintre patron și muncitor este identică cu aceea a relațiilor dintre proprietar și chiriaș. Tot astfel Mühlbergerii noștri nu sînt în stare să deosebească formele principale ale exploatării de cele derivate, limitîndu-se la declamații cu privire la „exploatare“ în general. Tot astfel Mühlbergerii noștri nu înțeleg că tocmai exploatarea muncii salariate constituie baza întregii orînduirii actuale, bazate pe jaf, că tocmai ea determină împărțirea societății în clase ireductibil antagoniste și că numai din punctul de vedere al *acestei* lupte de clasă se poate face o apreciere consecventă a tuturor celorlalte forme de exploatare, o apreciere care să nu fie lipsită de precizie și principialitate. De aceea socialiștii ruși care țin la integritatea mișcării lor și la „bunul renume“ al steagului lor revoluționar trebuie să dea Mühlbergerilor noștri o ripostă tot atît de categorică și de necruțătoare ca și aceea pe care a primit-o Mühlbergerul german.

Pentru a arăta cît de confuză este „teoria“ socialiștilor-revoluționari, vom aborda aceeași problemă și din punct de vedere practic, vom încerca să ilustrăm prin exemple concrete problema pe care o analizăm. În primul rînd, imensa majoritate a micii burghezii *muncește* și este exploatăată pretutindeni și întotdeauna. Altminteri, ce rost ar avea să fie considerată ca făcînd parte din păturile tranzitorii și intermediare? În al doilea rînd, în societatea bazată pe producția de mărfuri, mi-

cii meseriași și micii negustori *muncesc* și sînt exploatați întocmai ca și țărani. Nu cumva vor socialiștii-revoluționari să creeze și „o categorie“ de populație comercială-industrială „muncitoare“ în locul categoriei „înguste“ a proletariatului? În al treilea rînd, pentru a înțelege importanța „dogmei“ care le este atît de puțin pe plac, să încerce socialiștii-revoluționari să-și imagineze un țaran dintr-o suburbie care nu angajează muncitori, ci trăiește de pe urma muncii sale și a vînzării a tot felul de produse agricole. Ne permitem să sperăm că nici cei mai fervenți narodnici nu vor avea curajul să nege apartenența unor *astfel* de țărani la mica burghezie și imposibilitatea de „a-i grupa“ în aceeași clasă (subliniez, este vorba de clasă, și nu de partid) cu muncitorii salariați. Și există oare în societatea bazată pe producția de mărfuri în dezvoltare vreo deosebire principială între situația agricultorului-negustor dintr-o suburbie și cea a oricărui mic agricultor?

Se pune acum întrebarea : prin ce se explică această apropiere (ca să ne exprimăm delicat) a d-lor socialiști-revoluționari de socialismul vulgar? Nu cumva e vorba de o particularitate întîmplătoare a autorului respectiv? Pentru a infirma această presupunere, e de ajuns să cităm următorul pasaj din nr. II al revistei „Rev. Ross“ : „Oare importă – exclamă autorul – proporțiile uneia și aceleiași categorii economice“ (marele burghez și micul burghez), „și nu deosebirea principială“ (ascultați!) „dintre aceste două categorii : gospodăria bazată pe muncă și gospodăria burghezo-capitalistă!“ Nici nu ne-am fi putut închipui o confirmare mai completă și mai concretă a celor spuse de noi în articolul „Aventurism revoluționar“ : sgîriați pe socialistul-revoluționar, și veți da de d-l V. V. Pentru oricine cunoaște cît de cît evoluția gîndirii social-politice ruse, poziția socialiștilor-revoluționari apare limpede fie chiar numai din această frază. Se știe că pseudo-socialismul de un roz spălăcit care a împodobit (ba mai împodobește și astăzi) curentul narodnicist-liberal, dominant în societatea noastră cultă, are la bază ideea unui contrast total între „gospodăria“ țărănească „bazată pe muncă“ și gospodăria burgheză. Această idee, analizată pe larg în diversele ei nuanțe de către d-nii Mihailovski, V. V., Nik.-on și alții, a fost una dintre citadelele asupra cărora și-a îndreptat critica marxismul rus. Pentru a ajuta țărănimea, ruinată și asuprită, spunem noi,

trebuie să știi să renunți la iluzii și să privești în față realitatea, care spulberă visurile nebuloase cu privire la gospodăria bazată pe muncă (sau cu privire la „producția populară” ?) și vedește *structura mic-burgheză* a gospodăriei țărănești. Și la noi, ca peste tot, dezvoltarea și consolidarea micii gospodării bazate pe muncă nu sînt cu puțință decît prin transformarea ei în gospodărie cu caracter mic-burghez. Această transformare are într-adevăr loc, și viața a dovedit în mod concret și fără puțință de tăgadă că țaranul muncitor are *într-adevăr* tendința reală de a se transforma într-un mic întreprinzător. În felul acesta, țaranii noștri, ca orice mici producători, se încadrează în categoria micilor burghezi, în măsura în care se dezvoltă economia de mărfuri ; ei se scindează în două părți : o minoritate de întreprinzători și masa proletariatului, care este legat de „gospodari” printr-o serie întreagă de trepte intermediare de semimuncitori și semigospodari (aceste forme intermediare există în toate țările capitaliste și în toate ramurile industriale).

Ce atitudine au luat socialiștii-revoluționari față de această succedare a două orientări ale gîndirii socialiste, față de lupta dintre vechiul socialism rus și marxism ? Ei au încercat pur și simplu să se eschiveze, cît timp a fost cu puțință, de la analizarea problemei în fond. Și numai atunci cînd nu s-au mai putut eschiva, numai atunci cînd acestor oameni, care și-au manifestat dorința de a-și crea un „partid” aparte, li s-au cerut explicații precise, cînd au fost constrînși – atît prin persiflare cît și prin învinuirea directă că dau dovadă de lipsă de principialitate – să dea un răspuns, ei au început să reia vechea teorie narodnicistă a „gospodăriei bazate pe muncă” și să repete vechile greșeli ale socialismului vulgar. Repetăm : nici nu ne putem aștepta la o mai bună confirmare a învinuirii de totală lipsă de principialitate adusă de noi socialiștilor-revoluționari decît articolul din nr. II, care încearcă „să îmbine” teoria „gospodăriei bazate pe muncă” cu teoria luptei de clasă.

★

★ ★

Ca o curiozitate vom mai releva faptul că în nr. II al revistei „Rev. Ross.” se fac încercări de a explica „în mod plauzibil” hotărîrea de a se eschiva de la o polemică principială.

În articolul „Aventurism revoluționar“, „Iskra“, vedeți dv., nu citează exact. De pildă? De pildă, omite cuvintele „pe alocuri“ (pe alocuri pământul trece din mâinile celor ce posedă capital în mâinile acelor ce muncesc). Ce oroare! Se omit niște cuvinte care n-au nici o legătură cu problema în discuție! Sau poate că „Rev. Ross.“ se va încumeta să afirme că cuvintele „pe alocuri“ au vreo legătură, *fie cât de vagă*, cu problema *caracterizării* procesului de trecere a pământului *în general* din mâinile unora în ale altora (și anume dacă acest proces are sau nu un caracter burghez). Să încerce.

Mai departe, „Iskra“, citînd un pasaj, nu l-a redat în întregime, ci s-a oprit la cuvintele „cu ajutorul statului“, deși după aceea urmează: „desigur, nu actualul“. „Iskra“ a procedat și mai diabolic (adăugăm noi): ea s-a încumetat să afirme că acest stat este un stat *cu caracter de clasă*. Nu cumva adversarii noștri, „jigniți în cele mai frumoase sentimente“, se vor apuca să susțină că în „programul minimal“ pe care-l analizăm putea fi vorba *nu* de un stat cu caracter de clasă?

În sfîrșit, „Iskra“ a citat proclamația din 3 aprilie, care cuprinde o apreciere a terorii, apreciere pe care *însăși* „Rev. Rossia“ a considerat-o exagerată. — Da, așa este, iar noi *am citat* această rezervă făcută de „Rev. Ross.“, adăugînd însă de la noi că nu vedem în ea decît „echilibristică“ și aluzii vagi. „Rev. Ross.“ este foarte nemulțumită de acest lucru și se lansează în explicații, prezentîndu-ne diferite amănunte (confirmînd astfel, *de fapt*, că există o neclaritate care necesită explicații). În ce constau aceste explicații? În proclamația din 3 aprilie s-au făcut, vedeți dv., la cererea partidului, unele *îndreptări*. Dar aceste îndreptări „au fost considerate ca fiind insuficiente“, și de aceea cuvintele „din partea partidului“ au fost scoase din proclamație. Dar cuvintele „editată de partid“ au rămas, iar în proclamația cealaltă („cea adevărată“), din 3 aprilie, nu se pomenește de loc de divergențe sau exagerări. Venind cu aceste explicații și simțind că ele nu fac decît să confirme faptul că „Iskra“ era întru totul îndreptățită să ceară (prin cuvintele: echilibristică și aluzii) explicații, „Rev. Ross.“ își pune ea însăși întrebarea: cum a putut partidul să tipărească în tipografia sa o proclamație cu care el nu este de acord? Și tot ea dă răspunsul: „La fel cum sub firma Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia se tipăresc «Ra-

bocece Delo», «Iskra», «Rabociaia Misl»²² și «Borba»²³. Foarte bine. Dar, în primul rînd, la noi există publicații care diferă una de alta și nu se tipăresc în tipografia „partidului”, ci în tipografiile diferitelor grupuri. În al doilea rînd, pe vremea cînd „R. Misl”, „R.D.” și „Iskra” se tipăreau la un loc, noi înșine am denumit această situație *baos*. Priviți deci ce reiese de aici: social-democrația dezvăluie și înfierează ea însăși haosul *din rîndurile ei* și caută să-l înlăture printr-o serioasă muncă teoretică, în timp ce socialiștii-revoluționari încep să recunoască haosul din rîndurile lor abia *după ce* au fost demascați, și cu acest prilej fac o dată mai mult paradă de spiritul lor larg, care le-a permis ca, în legătură cu unul și același eveniment politic, să publice în aceeași zi două proclamații în care semnificația politică a acestui eveniment (un nou act terorist) este interpretată în două feluri, diametral opuse. Știind că din haosul ideologic nu va ieși nimic bun, social-democrații au preferat „ca mai întii să se delimiteze, și după aceea să se unească” *, asigurînd astfel trăinicia și rodnicia viitoareii unificări. Iar socialiștii-revoluționari, interpretîndu-și „programul” în fel și chip, „care cum îl taie capul” **, se joacă de-a ficțiunea unității „practice”, declarîndu-ne cu un aer de superioritate: numai la voi, la social-democrați, există fel de fel de „grupuri”, pe cită vreme noi avem un partid! Este perfect adevărat, domnilor, dar istoria ne învață că uneori raportul dintre „grupuri” și partide este asemenea aceluia dintre vacile slabe și vacile grase visate de faraon. Există tot felul de „partide”. A existat, de pildă, „Partidul muncitoresc al eliberării politice a Rusiei”, și, cu toate acestea, cei doi ani de existență a acestuia au trecut fără să lase urme, așa cum n-a lăsat nici dispariția lui.

„Iskra” nr. 27
dîn 1 noiembrie 1902

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 349. — Nota red.

** Comparați „Sarcinile noastre”, publicate de fosta „Uniune a socialiștilor-revoluționari”, cu „Manifestul” fostului „Partid al socialiștilor-revoluționari” (referitor la acest manifest, vezi nr. 5 al „Iskrei”), apoi cu declarația din partea redacției din nr. 1 al revistei „Vestnik Russkoi Revoluții”²⁴, cu articolele „programatice” din nr. 7—11 ale revistei „Rev. Ross.” și cu broșura „Svoboda”, editată de așa-numitul „Partid muncitoresc al eliberării politice a Rusiei”²⁵, care, după cum a anunțat de curînd „Rev. Rossiia”, s-a unit cu partidul socialiștilor-revoluționari.

TEZA FUNDAMENTALĂ ÎMPOTRIVA SOCIALIȘTILOR-REVOLUȚIONARI

Teza fundamentală pe care o formulez împotriva socialiștilor-revoluționari pentru a face, între altele, o apreciere sub toate aspectele a activității (și a întregii esențe) a acestui curent constă în următoarele : *întreaga orientare a socialiștilor-revoluționari și întregul lor partid nu reprezintă altceva decât o tentativă a intelectualității mic-burgheze de a escamota mișcarea noastră muncitorească și, prin urmare, întreaga mișcare socialistă și întreaga mișcare revoluționară din Rusia.*

Mă grăbesc să explic de ce n-am putut evita, în formularea acestei teze atât de importante pentru mine, un cuvânt străin, rar întrebuințat și pe care, fără îndoială, majoritatea cititorilor nu-l înțelege. A escamota înseamnă propriu-zis a înșela, a-și însuși prin înșelăciune rezultatele muncii altuia și a reduce astfel la zero întreagă această muncă, a prosti și a păcăli etc. Nu e greu de înțeles de ce am fost nevoit să renunț la aceste expresii rusești și să aleg una străină. Cuvintele „a prosti, a păcăli, a înșela“ te fac să crezi, în primul rînd, că este vorba de o minciună intenționată, premeditată, și, în al doilea rînd, că acela care recurge la o asemenea minciună o face din interes, din motive necinstite. Or, departe de mine gîndul de a aduce socialiștilor-revoluționari învinuirea că ar fi recurs la ceva în genul unei minciuni premeditate sau că ar fi făcut-o din motive necinstite. Nimic din toate acestea. Nu mă îndoiesc că, dacă socialiștii-revoluționari au putut să apară (sau să se mențină încă de pe vremea „narodovoltismului“²⁰) ca curent, ca „partid“, iar în ultimul timp să crească și să se întărească *întrucîtva*, aceasta se datorește în întregime faptului că au

atras în rîndurile lor oameni cu o stare de spirit neîndoielnic revoluționară și, în plus, plini de abnegație eroică, oameni care în modul cel mai sincer sînt gata să-și dea viața pentru interesele libertății și interesele poporului. Dar faptul că acești oameni se situează pe o anumită poziție social-politică în mod sincer și din convingere nu înseamnă încă că această poziție nu este absolut greșită și intrinsec contradictorie. Oare rezultatele celei mai frumoase activități desfășurate de pe această poziție nu vor reprezenta în mod inevitabil o „escamotare“ a mișcării muncitorești, o abatere a acesteia de la drumul cel just, oare nu o vor aduce într-un impas etc. (chiar dacă aceia care desfășoară această activitate nu doresc și nu sînt conștienți de acest lucru ?).

Voi încerca să lămuresc ideea mea printr-un exemplu. Închipuți-vă că ne aflăm într-o imensă pădure semivirgină, întunecoasă, umedă și deasă. Închipuți-vă că numai prin distrugerea acestei păduri prin foc s-ar putea curăța terenul pentru civilizarea întregului ținut ocupat de pădure sau înconjurat de ea și că în această pădure procurarea și întreținerea focului este legată de foarte mari dificultăți. Trebuie uscat materialul lemnos, care se găsește puzderie pretutindeni, dar care se aprinde atît de greu și se stinge atît de ușor și des în atmosfera stătută și umedă a acestei păduri. Trebuie să strîngem laolaltă materialul care poate deveni inflamabil. Trebuie să întreținem focul (flacăra), să veghem asupra lui, să ne îngrijim de fiecare flăcăruie care ar mai izbucni, să facem ca flacăra să prindă putere și să pregătim sistematic, cu perseverență incendiul general, fără de care pădurea umedă și întunecoasă nu va înceta de a fi o pădure. Iar munca aceasta este foarte anevoioasă, și asta nu numai din cauza condițiilor exterioare, atmosferice, ci și din cauză că unicul material pe deplin inflamabil și care nu încetează să ardă în orice condiții, care într-adevăr s-a aprins și continuă să ardă fără întrerupere cu o flăcăra care nu mai seamănă cu numeroasele flăcărui ră-tăcitoare lipsite de forță lăuntrică și care și în trecut se aprindeau atît de des pentru a se stinge după ce ardeau un scurt răstimp – materialul acesta este foarte restrîns. Și iată că atunci cînd acest material inflamabil de bază a început să ardă atît de puternic, încît a provocat o ridicare generală a temperaturii, dînd astfel putere și strălucire și numeroaselor flăcărui

rătăcitoare, apar dintr-o dată niște oameni care declară cu aplomb : cît de mărginit trebuie să fii ca să crezi în dogma învechită care pretinde că nu există decît un singur material inflamabil de bază și absolut sigur ! Ce poate fi mai șablonard decît să vezi în toate celelalte flăcărui doar niște mijloace accesorii, niște elemente auxiliare, și să socoți că e obligatoriu să te crampezi cu tot dinadinsul, cu orice preț și înainte de toate și de acest *unic* material ! Ce poate fi mai unilateral decît să pregătești și să tot pregătești un adevărat incendiu general și totodată să permiți acestor ticăloși fără pereche, acestor vîrfuri ale copacilor, să acopere și să mențină umezeala și întunericul. Trebuie să lansăm rachete care să doboare vîrfurile copacilor, să le pîrjolească, să înfricoșeze toate forțele tenebroase și să provoace o mare senzație, o mare fierbere, o puternică frămîntare și înviorare. Și oamenii aceștia se pun vîrtos pe treabă. Cu un suspin de ușurare, ei aruncă peste bord prejudecățile învechite cu privire la materialul inflamabil de bază. Cu deplină seninătate primesc în rîndurile lor orice fel de oameni, indiferent de concepțiile, opiniile, convingerile și aspirațiile lor : noi sîntem un partid de acțiune – și chiar dacă unii dintre noi s-au agățat de raționamente care preconizează stingerea incendiului, lucrul acesta nu ne interesează. Oamenii aceștia recomandă cu dezinvoltură o atitudine lipsită de discernămint față de toate flăcăruiile, oricare ar fi ele, și față de lansarea de rachete, ignorînd cu dispreț învățămintele trecutului : acum, vedeți dv., există mult mai mult material inflamabil, și de aceea orice ușurință este permisă !... Așa stînd lucrurile, cu toate prejudiciile pe care le aduc mișcările acești oameni, putem noi oare să-i considerăm drept niște simpli șarlatani ? Nicidecum. Ei nu sînt nicidecum șarlatani, ci doar niște pirotehnicieni.

Acesta este, între altele, răspunsul pe care l-am dat acelor socialiști-revoluționari care au tradus pur și simplu cuvîntul aventurier prin cuvîntul șarlatan (d-l Rafailov la Geneva) sau prin cuvîntul escroc (d-l Jitlovski la Berna)²⁷. Nu trebuie, domnilor, spuneam eu în răspunsul meu, să priviți totul neapărat prin prisma Codului penal ! Nu trebuie să confundați aventurismul unei orientări revoluționare intrinsec contradictorie, lipsită de principialitate și nestatornică, care-și ascunde lipsa ei de conținut prin fraze răsunătoare, fiind deci inevitabil

sortită falimentului, cu aventurismul unui escroc care știe foarte bine că săvârșește fapte pasibile de sancțiuni penale și că poate fi acuzat de escrocherie. Noi v-am acuzat de aventurism, spunînd deschis și precis (vezi „Iskra“ nr. 23 și 24 *) că acesta decurge din totala voastră lipsă de principialitate în toate problemele fundamentale ale socialismului internațional, din nemaipomenita confuzie de idei din programul vostru agrar, confecționat la repezeală și servit „consumatorului“ cu un sos picant, din șubrezenia tacticii voastre teroriste, care este lipsită de orice bază. Și care este răspunsul vostru? Uitați-vă, sîntem împroșcați cu vorbe de ocară – aventurieri, escroci, șarlatani –, sîntem insultați, jigniți! Aceste vociferări, stimați domni, denotă că de fapt nici n-aveți ce răspunde.

Se pune acum întrebarea: în ce trebuie să constea dovada justeții tezei formulate de mine? Care sînt trăsăturile distinctive, caracteristice ale întregii orientări a socialiștilor-revoluționari pe care trebuie să le relev pentru a justifica aprecierea făcută în această teză asupra întregii lor orientări? Dacă această apreciere este justă, atunci nici un socialist cît de puțin cinstit și serios nu va nega (vreau să sper) necesitatea unei lupte hotărîte și necruțătoare împotriva acestei orientări, necesitatea unei totale dezvăluiri a întregului ei caracter dăunător în fața unor pături cît mai largi ale poporului. Și tocmai ca să putem examina în fond și sub toate aspectele această problemă, propun să ne îndreptăm atenția mai ales și înainte de toate asupra următorului lucru: în ce trebuie să constea *răspunsurile* la această problemă? Aceia care vor să conteste justețea acestei aprecieri nu trebuie să se mărginească la „tînguiuri“ sau „îndreptări“, ci să răspundă tot atît de direct: care sînt punctele care consideră *ei* că trebuie să fie demonstrate pentru a confirma justețea tezei formulate de mine?

Punctul central al acestei teze (escamotarea mișcării muncitorești de către intelectualitatea mic-burgheză) îl constituie constatarea existenței escamotării, adică a contradicției fundamentale dintre principiile, programul „partidului“ și adevărata lui atitudine față de procesul de revoluționare a societății contemporane. Această contradicție constă în faptul că, în realitate, partidul „socialiștilor-revoluționari“ nu se situează

* V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 387–388. — Nota red.

nicidecum pe poziția socialismului revoluționar științific (= marxismul), nici în problemele mișcării internaționale, nici în problemele mișcării din Rusia. În realitate, acest „partid“ se caracterizează printr-o totală lipsă de principii în toate problemele principiale foarte importante ale socialismului contemporan... *

Scris după
3 (10) noiembrie 1902

Publicat pentru prima oară
în 1936, în revista
„Proletarskaja Revolușia” nr. 7

Se tipărește după manuscris

* Aici manuscrisul se întrerupe. — *Nota red.*

DESPRE SARCINILE MIȘCĂRII SOCIAL-DEMOCRATE

Faptul că fățarnica cochetare atît cu clasa muncitoare cît și cu opoziția „legală“ merge mînă în mînă cu acțiunea unei hoarde de ticăloși fără pereche, de teapa unui Val sau Obolenski, denotă că guvernul vrea să corupă și să fărîmițeze masele și păturile poporului pe care nu le poate frînge, și că, pentru a-și ușura sarcina, vrea să abată forțele revoluționare, puțin numeroase, de pe calea luptei, silindu-le să urmărească pe fiecare dintre acești ticăloși în parte. Nu importă dacă unii sau alții dintre reprezentanții guvernului își dau sau nu seama, sau în ce măsură își dau seama de acest lucru. Important este că tactica la care guvernul este împins de întreaga lui imensă experiență politică și de instinctul lui polițist are *în realitate* tocmai această semnificație. Acum, cînd mișcarea revoluționară pătrunde adînc în rîndurile claselor cu adevărat revoluționare ale poporului, cînd, în plus, această mișcare se dezvoltă nu numai în adîncime, ci și în lărgime, promițînd să devină curînd o forță invincibilă, guvernul are tot interesul să provoace cele mai bune forțe revoluționare determinîndu-le să urmărească pe conducătorii de duzină ai unor acțiuni repressive de o sălbăticie fără seamăn. Dar noi nu trebuie să ne lăsăm provocați. Nu trebuie ca de la primele tunete veritabile ale revoluției populare să ne pierdem capul și să o luăm razna, aruncînd peste bord, spre a fi cu cugetul împăcat, întreaga experiență a Europei și experiența Rusiei, orice convingeri socialiste cît de cît precise, orice pretenție de a se aplica o tactică consecvent principială, și nu o tactică aventuroasă. Într-un cuvînt, nu trebuie să permitem ca încercarea socialiștilor-re-

voluționari de a restaura narodovoltismul și de a repeta greșelile teoretice și practice ale acestuia – încercare în care ei stăruie tot mai mult – să devină realitate. La tentativele de corupere a maselor și de provocare a revoluționarilor nu trebuie să răspundem printr-un „program” care să deschidă larg porțile celor mai dăunătoare dintre vechile greșeli și unor noi confuzii de idei, printr-o tactică care să accentueze ruperea revoluționarilor de mase – principală cauză a slăbiciunii noastre, a incapacității noastre de a porni încă de pe acum o luptă hotărâtă –, ci trebuie să răspundem prin întărirea legăturii dintre revoluționari și popor. Or, în vremurile noastre o asemenea legătură nu poate fi creată altfel decât prin dezvoltarea și consolidarea mișcării muncitorești social-democrate. Numai mișcarea muncitorească ridică la luptă clasa cu adevărat revoluționară și înaintată, care n-are nimic de pierdut de pe urma prăbușirii actualelor rînduiri politice și sociale, clasa care este produsul inevitabil și totodată ultimul al acestor rînduiri, singura clasă care este dușmanul absolut și neîmpăcat al acestor rînduiri. Numai sprijinindu-ne pe teoria marxismului revoluționar, pe experiența social-democrației internaționale vom putea să contopim mișcarea noastră revoluționară cu mișcarea muncitorească, să creăm o mișcare social-democrată de neînvins. Numai în numele unui partid devenit efectiv partid muncitoresc vom putea să chemăm, fără a trăda convingerile noastre, la activitate revoluționară toate elementele progresiste din țară, să chemăm la sprijinirea socialismului pe toți oamenii muncii, pe toți aceia care suferă, pe toți cei împovărați de nevoi.

*Scris la sfîrșitul lunii
noiembrie 1902*

*Publicat pentru prima oară
în 1939, în revista
„Proletarskaja Revoluțija” nr. 1*

Se tipărește după manuscris

EVENIMENTE NOI ȘI PROBLEME VECHI

După cît se vede, „acalmia” de scurtă durată prin care s-a caracterizat mișcarea noastră revoluționară în ultimele șase sau nouă luni ale acestui an – în comparație cu rapida și împetuoasa ei dezvoltare anterioară – începe să se apropie de sfîrșit. Oricît de scurt a fost acest răsîmp de „acalmie”, oricît de evident a fost pentru orice observator atent și inițiat faptul că lipsa (în cursul unei perioade atît de scurte) a unor manifestări fățișe ale revoltei care a cuprins masa muncitorilor nu înseamnă cîtuși de puțin că această revoltă ar fi încetat să se dezvolte în adîncime și în lărgime, totuși în rîndurile intelectualității noastre cu stare de spirit revoluționară, dar care adeseori nu are nici legături trainice cu clasa muncitoare, nici convingeri socialiste precise, așezate pe o bază trainică, au început să se facă auzite, pe de o parte, numeroase voci care denotă descurajare și neîncredere în mișcarea muncitorească de masă, iar pe de altă parte voci care se pronunță în favoarea revenirii la vechea tactică de asasinat politice individuale, considerînd că, în momentul de față, ea ar constitui o metodă necesară și obligatorie de luptă politică. În cele cîteva luni care au trecut de la demonstrațiile din anul trecut s-a și format un „partid” al „socialiștilor-revoluționari”, care afirmă sus și tare că demonstrațiile provoacă o impresie descurajatoare, că, „din păcate, poporul nu se va pune în mișcare atît de curînd”, că e ușor, *desigur*, să scrii și să vorbești despre înarmarea maselor, în timp ce acum trebuie să trecem la „riposta individuală”, să nu ne sustragem de la necesitatea imperioasă a terorii individuale prin referiri răsu-

flute la o sarcină invariabilă, mereu aceeași (plicticoasă și „lip-sită de interes“ pentru un intelectual liber de credința „dogmatică“ în mișcarea muncitorească !), constînd în a duce muncă de agitație în rîndurile maselor proletariatului și în a organiza asaltul de masă.

Iată însă că la Rostov pe Don izbucnește o grevă, o grevă dintre cele mai obișnuite și mai „banale“ la prima vedere ²⁸, și că această grevă duce la evenimente care vădesc în mod concret cît de absurdă și de dăunătoare este încercarea socialiștilor-revoluționari de a restaura narodovoltismul cu toate greșelile lui de ordin teoretic și tactic. Această grevă, care are drept obiectiv satisfacerea unor revendicări cu caracter pur economic, cuprinde multe mii de muncitori, transformîndu-se rapid într-un eveniment politic, cu toate că forțele revoluționare organizate nu participă la ea decît într-un număr cu totul insuficient. Mase de oameni, care, după mărturia unor participanți, atingeau numărul de 20 000—30 000, organizează adunări politice, care uimesc prin seriozitatea lor și prin buna lor organizare și la care se citesc și se comentează cu nesaț proclamații social-democrate, se țin cuvîntări politice, li se explică unor reprezentanți ai poporului muncitor — cu totul întîmplători și lipsiți de pregătire — principiile elementare ale socialismului și ale luptei politice, se predau lecții practice și „concrete“ cu privire la comportarea față de soldați și la felul cum trebuie să se vorbească soldaților. Administrația și poliția își pierd capul (în parte, poate, din cauză că nu erau sigure de armată) și nu sînt în stare să împiedice organizarea în decurs de cîteva zile a unor întruniri politice de masă în aer liber, fără precedent în Rusia. Și cînd, în cele din urmă, se face uz de forță armată, mulțimea opune o rezistență înverșunată, iar omorîrea unui tovarăș prilejuiește a doua zi o demonstrație politică care are loc lîngă trupul lui neînsuflit... De altfel, probabil că socialiștii-revoluționari privesc altfel lucrurile și că, din punctul lor de vedere, ar fi fost „mai rațional“ ca cei șase tovarăși uciși la Rostov să-și fi jertfit viața pentru săvîrșirea unor atentate împotriva vreunor bestii polițiste.

Noi însă credem că numai mișcările de masă legate de creșterea, evidentă pentru toată lumea, a conștiinței politice și a combativității revoluționare a clasei muncitoare merită să

fie denumite acțiuni *cu adevărat revoluționare* și că numai ele sînt în stare să insufle într-adevăr curaj aceluia care luptă pentru revoluția rusă. Aici nu avem de-a face cu faimoasa „ripostă individuală”, a cărei legătură cu masele se reduce la declarații verbale, la pronunțarea de sentințe împotriva aceluia care urmează să fie suprimați etc. Aici avem de-a face cu adevărata ripostă a mulțimii, iar lipsa de organizare și pregătire, caracterul stihinic al acestei riposte ne reamintesc cît de nechibzuit este să-ți supraapreciezi forțele revoluționare, ce crimă e să desconsideri sarcina de a introduce în rîndurile acestei mulțimi, care duce sub ochii noștri o luptă adevărată, tot mai multă organizare și pregătire. Nu avem nevoie de atentate ca să creăm un prilej de ațîtare, material pentru agitație și pentru îmboldirea gîndirii politice, ci trebuie să învățăm să prelucrăm, să folosim, să luăm în propriile noastre mîini materialul pe care realitatea rusă ni-l oferă din belșug și prea din belșug – iată care este sarcina noastră, singura sarcină demnă de un revoluționar. Socialiștii-revoluționari nu știu cum să se mai fălească cu puternicul efect „agitatoric” al asasinatelor politice, despre care se șușotește atît de mult și în saloanele liberale, și în birturile populare. Pentru ei e o nimica toată (noroc că sînt liberi de orice dogme înguste ale vreunei teorii socialiste cît de cît precise !) să înlocuiască (sau măcar să completeze) educarea politică a proletariatului prin producerea de *senzație* politică. Noi însă considerăm că *singurele* evenimente care pot avea cu adevărat și în mod serios un efect „agitatoric” (de ațîtare), și nu numai acest efect de ațîtare, ci și (ceea ce este mult mai important) unul educativ, sînt acelea în care personajul principal este însăși masa, care sînt generate de starea ei de spirit, iar nu plătuite „cu un scop special” de cutare sau cutare organizație. Noi considerăm că asasinarea fie și a o sută de țari n-ar putea niciodată să producă un efect atît de educativ și de ațîtător ca acela produs fie chiar numai de această participare a zeci de mii de muncitori la adunări la care sînt discutate interesele lor vitale și legătura dintre politică și aceste interese – de această participare la o luptă care într-adevăr *ridică* mereu noi pături „neatinse” ale proletariatului la o viață mai conștientă, la o luptă revoluționară mai amplă. Ni se vorbește de dezorganizarea guvernului (care este nevoit să înlocuiască pe domnii

Sipiaghini cu domnii Pleve și „să recruteze“ pe cei mai odioși ticăloși pentru a-i pune în slujba sa) ; noi însă sîntem convinși că *a sacrifica* un revoluționar pentru a suprima fie chiar zece ticăloși înseamnă doar a ne dezorganiza propriile noastre rînduri, care și așa sînt rare, atît de rare încît nu mai pridesc cu munca pe care le-o „pretind“ muncitorii. Noi socotim că nu poate fi vorba de o adevărată dezorganizare a guvernului decît atunci cînd masele largi, organizate într-adevăr de lupta însăși, fac ca guvernul să-și piardă cumpătul, cînd legitimitatea revendicărilor formulate de oamenii înaintați din rîndurile clasei muncitoare este înțeleasă de omul de pe stradă și începe să fie înțeleasă chiar și de o parte din trupele chemate să procedeze la „pacificare“, cînd operațiile militare împotriva a zeci de mii de oameni sînt precedate de șovăiala autorităților, care nu au nici o posibilitate reală de a stabili unde se va ajunge cu aceste operații militare, cînd în cei uciși în războiul civil mulțimea vede și simte niște tovarăși, niște frați, și acumulează o nouă rezervă de ură și dorința unei încăierări mai hotărîte cu dușmanul. În acest caz, întreaga orînduire actuală, și nu un ticălos izolat, apare ca dușman al poporului, împotriva căruia luptă autoritățile locale și cele din Petersburg, poliția, cazacii și armata, ca să nu mai vorbim de prigoana jandarmilor și a tribunalelor, care, ca întotdeauna, însoțește și încununează orice răscoale populare.

Da, răscoale. Oricît de departe ar fi de o „adevărată“ răscoală începutul acestei mișcări, evident grevistă, dintr-un îndepărtat oraș de provincie, desfășurarea și finalul ei te fac să te gîndești fără să vrei că este vorba tocmai de o răscoală. Faptul că motivele care au determinat greva sînt dintre cele mai obișnuite, că revendicările formulate de muncitori se referă la chestiuni mărunte, tocmai acest fapt face să iasă în relief cu deosebită tărie atît marea forță a solidarității proletariatului – care a văzut dintr-o dată că lupta muncitorilor feroviari reprezintă cauza lui comună – cît și receptivitatea lui față de ideile politice, față de propaganda politică și hotărîrea de a-și apăra din răspuseri, în luptă directă cu armata, dreptul la o viață liberă, la o dezvoltare liberă, care a și devenit o revendicare însușită de toți muncitorii care gîndesc. Și de o mie de ori a avut dreptate Comitetul din regiunea Donului atunci cînd, în proclamația pe care o reproducem mai

jos în întregime, a vorbit „tuturor cetățenilor“ despre greva de la Rostov, arătând că ea reprezintă una dintre treptele care duc la ridicarea tuturor muncitorilor ruși la luptă, la lupta pentru revendicarea libertății politice²⁹. Evenimentele de felul acesta ne arată într-adevăr în mod concret că insurecția armată a întregului popor împotriva guvernului absolutist nu apare numai ca o idee care se coace în mințile și în programele revoluționarilor, ci și ca pasul următor, inevitabil și firesc din punct de vedere practic, al mișcării însăși, ca rezultat al revoltei crescînde, al experienței crescînde, al curajului crescînd al maselor, cărora realitatea rusă le dă lecții atît de prețioase, o educație atît de minunată.

Vorbind despre un pas inevitabil și firesc, mă grăbesc să fac o rezervă : numai dacă nu ne vom permite să ne abatem nici cu o iotă de la sarcina imperioasă ce ne revine – aceea de a ajuta aceste mase, care au și început să se ridice la luptă, să desfășoare această luptă cu mai mult curaj și în mod mai solidar, de a le da nu doi, ci zeci de conducători și de oratori de masă, de a crea o adevărată organizație de luptă, capabilă să îndrumeze masele, iar nu o așa-zisă „organizație de luptă“ care îndrumează (dacă îndrumează) niște persoane invizibile. E o sarcină grea, desigur ; dar sîntem pe deplin îndreptățiți ca, parafrazînd o idee a lui Marx, atît de des și de anapoda citată în ultimul timp, să spunem : „fiecare pas al unei mișcări reale este mai important decît o duzină“ de atentate și riposte individuale, decît sute de organizații și de „partide“ alcătuite numai din intelectuali³⁰.

Dintre faptele politice din ultimul timp se situează pe primul plan, alături de bătălia de la Rostov, sentințele draconice pronunțate împotriva demonstrațiilor. Guvernul a hotărît să intimideze oamenii prin orice mijloace, începînd cu vergile și terminînd cu condamnările la muncă silnică. Și ce replică minunată i-au dat muncitorii în cuvîntările rostite la proces pe care le cităm mai jos³¹, cît de instructivă este această replică pentru toți aceia care făceau atîta zarvă pe tema efectului descurajator al demonstrațiilor nu în scopul de a îndemna la continuarea muncii în aceeași direcție, ci în scopul de a propovădui faimoasa ripostă individuală ! Aceste cuvîntări constituie un minunat comentariu – venit din adîncurile proletariatului – al evenimentelor de felul acelor de la Rostov și totodată o

minunată declarație (aș zice o „manifestare publică“, dacă acesta n-ar fi un termen specific polițienesc) care aduce un puternic suflu de optimism în munca îndelungată și anevoioasă pe care o necesită „adevărații“ pași ai mișcării. Aceste cuvântări sînt remarcabile prin prezentarea simplă și absolut exactă a felului în care se produce trecerea de la faptele în care își găsesc expresia „mizeria, asuprirea, robia, degenerarea, exploatarea“ muncitorilor în societatea contemporană – fapte atît de obișnuite și care se repetă *de zeci și sute de milioane de ori* – la deșteptarea conștiinței lor, la creșterea „revoltei“ lor, la manifestarea revoluționară a acestei revolte (am pus între ghilimele expresiile pe care *se impunea* să le întrebuițez pentru a caracteriza cuvîntările muncitorilor din Nijni-Novgorod, deoarece ele sînt acele celebre cuvinte ale lui Marx din ultimele pagini ale primului volum al „Capitalului“ care au provocat în rîndurile „criticilor“ oportuniști, revizionști etc. atîtea încercări zgomotoase și neizbutite de a-i dezminți și a-i demasca pe social-democrați, de a dovedi că cele susținute de ei nu ar corespunde realității ³²).

Tocmai pentru că aceste cuvîntări au fost rostite de niște muncitori simpli, care, din punctul de vedere al nivelului dezvoltării lor, nu sînt de loc înaintați, care nici măcar n-au vorbit în calitate de membri ai vreunei organizații, ci ca niște oameni din mulțime, pentru că ei au pus accentul nu pe convingerile lor personale, ci pe fapte din viața oricărui proletar sau semiproletar din Rusia, tocmai de aceea produc o impresie atît de încurajatoare concluziile trase de ei : „Iată de ce am participat noi în mod conștient la demonstrația împotriva guvernului absolutist“. Caracterul curent, caracterul „de fenomen general“ al faptelor din care au tras ei această concluzie constituie o garanție că la această concluzie pot ajunge și vor ajunge în mod inevitabil mii, zeci și sute de mii de muncitori dacă vom ști să continuăm, să lărgim și să întărim înrîurirea revoluționară (social-democrată) sistematică, consecvent principială și multilaterală exercitată asupra lor. Sîntem gata să continuăm lupta împotriva robiei politice și economice chiar cu riscul de a fi osîndiți la muncă silnică, din moment ce am simțit adierea libertății – spuneau cei patru muncitori din Nijni-Novgorod. Sîntem gata să mergem la moarte – le țineau parcă

isonul miile de muncitori din Rostov atunci cînd își cucereau pentru cîteva zile libertatea întrunirilor politice și respingeau o serie întregă de atacuri militare împotriva unei mulțimi neînarmate.

Prin aceasta vei învinge – iată ce ne rămîne să spunem la adresa acelor care au ochi să vadă și urechi să audă.

„Iskra” nr. 29
din 1 decembrie 1902

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

PREFAȚĂ LA CUVÎNTĂRILE
ROSTITE DE MUNCITORII
DIN NIJNI-NOVGOROD LA PROCES

Retipărim cuvîntările muncitorilor din Nijni-Novgorod după foaia volantă litografiată care a fost publicată de Comitetul din Nijni-Novgorod al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. A mai adăuga ceva la aceste cuvîntări ar însemna doar a slăbi impresia produsă de această relatare nemeșteșugită, în care se vorbește despre necazurile muncitorilor și despre faptul că în rîndurile lor se accentuează revolta și hotărîrea de a lupta. În prezent datoria noastră este să depunem toate eforturile pentru ca aceste cuvîntări să fie citite de zeci de mii de muncitori din Rusia. Exemplul lui Zalomov, Bikov, Samîlin, Mihailov și al tovarășilor lor, care, comportîndu-se eroic la proces, au făcut să răsune acolo strigătul lor de luptă : „Jos absolutismul“, va însufleși întreaga clasă muncitoare din Rusia la o luptă tot atît de eroică, de hotărîtă pentru libertatea întregului popor, pentru libertatea mișcării muncitorești, care tinde neabătut spre un viitor luminos, spre socialism.

*Scris la 25 noiembrie
(8 decembrie) 1902*

*Publicat la 1 decembrie 1902
în ziarul „Iskra“ nr. 29*

Se tipărește după manuscris

CĂTRE ELEVII ȘCOLILOR SECUNDARE ³³

Salutînd din toată inima energica inițiativă a elevilor, noi, la rîndul nostru, le vom da următorul sfat tovărășesc. Străduiți-vă ca principalul scop al organizației voastre să devină studiul individual, să deveniți social-democrați convinși, fermi și consecvenți. Delimitați cît mai strict această muncă de pregătire, extrem de importantă și necesară, de activitatea practică directă. Străduiți-vă ca, după ce veți fi intrat (și înainte de a fi intrat) în rîndurile armatei, să stabiliți legături cît mai strînse (și mai conspirative) cu organizațiile social-democrate locale sau cu organizația social-democrată pe întreaga Rusie, pentru a nu fi nevoiți să porniți la muncă de unul singur și s-o luați de la început, ci să puteți continua cele realizate pînă atunci, să vă rînduiți de îndată în coloane, să împingeți înainte mișcarea, ridicînd-o pe o treaptă superioară.

„Iskra” nr. 29
din 1 decembrie 1902

Se tipărește după manuscris

DESPRE GRUPUL „SVOBODA“ ³⁴

Care este atitudinea d-lor „revoluționari-socialiști“ față de examinarea în fond a divergențelor se vede din următoarele. În broșura intitulată „Ce-i de făcut?“, Lenin a provocat direct grupul „Svoboda“ propunându-i să dezmință teza potrivit căreia „organizația de revoluționari“ este necesară pentru *extinderea și întărirea muncii în rîndurile maselor*. Tot acolo i s-a explicat pe larg d-lui Nadejdin cît de dăunătoare și reprobabile sînt superficialitatea în materie de teorie, jongleria în materie de program (a unor oameni care își zic „revoluționari-socialiști“, ba te pomenești că se pretind și social-democrați!), oscilările tactice între revoluționarism și „economism“ ³⁵, între terorism și lupta de clasă a proletariatului. Acolo se arăta direct și se demonstra că „Svoboda“ *coboară pînă la demagogie* *. D-l Nadejdin a preferat să se eschiveze. În loc să pornească o luptă fățișă, cu viziера ridicată, acest distins și vajnic luptător a preferat ca, profitînd de discordia organizatorică, să acționeze din umbră. În „revista pentru muncitori“ (??), grupul „Svoboda“, în loc să-și precizeze concepțiile, nu face decît să spumege, incitînd „masele“ împotriva „organizației de revoluționari“ și încredințîndu-le că „Iskra“ vrea să doboare „trunchiul sănătos“ al „economismului“ ³⁶. A discuta problemele în fond nu este, vedeți dv., decît o năzbitie a unor intelectuali. Iar pentru „mase“ sînt suficiente vociferările împotriva „năravului de a porunci“ și felurite vorbe de duh, cum ar fi, de pildă, „burta flămîndă și sfîntul duh“, „păcă-

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 108—124. — Nota red.

toasa cizmă cu ținte“, „porci și capete tari“, „slăbirea ventriculelor cerebrale“, „rît de porc“, „metoda de a înșfăca de guler și a zdrobi măsele“ etc. (Vezi „Otkliki“, pag. 30-55). Domnii revoluționari-socialiști și socialiști-revoluționari continuă să coboare literatura „de masă“ la nivelul literaturii bulevardiere, pretinzînd pentru acest merit al lor dreptul de a introduce haos și a folosi procedee incorecte în tratarea tuturor problemelor importante de partid. Programul lor reprezintă o dublă contabilitate, tactica tot o dublă contabilitate, iar activitatea practică demagogie, iată portretul grupului „revoluționar-socialist“ „Svoboda“.

„Iskra“ nr. 30
din 15 decembrie 1902

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

INTRODUCERE LA PROCLAMAȚIA „CĂTRE TOȚI CETĂȚENII DIN RUSIA“ ³⁷

Proclamația Comitetului din regiunea Donului, pe care o retipărim acum, face bilanțul importantelor evenimente care au avut loc acolo, cuprinde o apreciere cum nu se poate mai pregnantă și mai justă a acestor evenimente și trage concluzii pe care social-democrația niciodată nu va înceta să le repete. Această proclamație a fost editată în 6 500 de exemplare și difuzată în decembrie în diferite orașe ale Rusiei.

*Scris la 20 decembrie 1902
(3 ianuarie 1903)*

*Publicat la 1 ianuarie 1903,
în ziarul „Iskra” nr. 31*

Se tipărește după manuscris

FRAGMENT DINTR-UN ARTICOL ÎNDREPTAT ÎMPOTRIVA SOCIALIȘTILOR-REVOLUȚIONARI

Unirea socialismului cu mișcarea muncitorească (*singura* chezășie a unei mișcări trainice și cu adevărat revoluționare) nu este un lucru ușor, și nu e de mirare că procesul făuririi acestei uniri este însoțit de variate oscilări – scriam noi acum exact doi ani în primul articol din primul număr al „Iskrei” *. Și dacă a fost necesară lupta împotriva unei orientări (curent) care alesese o cale justă, dar care definise greșit sarcinile pe care ar fi trebuit să le îndeplinească urmînd această cale, cu mult mai necesară este lupta împotriva unui curent ai cărui exponenți nici nu se gîndesc la unirea unui socialism cît de cît unitar și aprofundat cu mișcarea muncitorească. Lipsit de orice bază socială, de orice legătură cu vreo clasă socială determinată, acest curent încearcă să-și ascundă neputința lăuntrică printr-un elan spectaculos și printr-un program „larg”, *adică* (citește) prin îmbinarea neprincipială a celor mai diverse și mai opuse programe, care, tocmai datorită acestei însușiri a lor, pot fi valabile deopotrivă și pentru intelectualitate, și pentru proletariat, și pentru țărănime. Acest procedeu îți permite să nu vezi îndărătul intelectualității en masse **, ca și al opoziției liberale, nici un fel de clasă socială (cu atît mai mult cu cît curentul narodnicist-liberal, față de care vechiul socialism rus n-a fost capabil să ia o atitudine critică, după cum nu sînt capabili s-o facă nici socialiștii-revoluționari de astăzi, declară că nu are un caracter de clasă). În ceea ce privește țărănimea, același procedeu îți permite să consi-

* Vezi V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 4, Editura politică, 1981, ediția a doua, pag. 865. — *Nota red.*

** — în totalitatea ei. — *Nota trad.*

deri că nu e nevoie să fie rezolvată „blestemata“ problemă a temeliilor modului ei de viață, a locului ei în evoluția social-economică a Rusiei și a întregii lumi, ci că te poți limita la fraze revoluționare și socialiste generale (socialiste la prima vedere) care, pe cât posibil, să nu contrazică nici una dintre rezolvările notorii și statornicite ale problemei țărănești. Momentul furtunos prin care trecem acum, când lupta izbucnește ba ici, ba colo, îți permite să ocolești, „în zarva“ acestei lupte, toate problemele principiale, limitându-te la o atitudine de simpatie și de sprijinire față de toate manifestările ei și la născocirea „ripostei individuale“ într-o perioadă de relativă acalmie. Rezultatul este un curent foarte revoluționar prin frazele sale, dar de loc revoluționar din punctul de vedere al adevăratelor sale concepții și al adevăratelor sale legături cu clasa revoluționară, — un curent revoluționar prin violența atacurilor sale împotriva guvernului, dar totodată absolut incapabil să facă o justă apreciere a tacticii generale a acestui guvern și să dea o ripostă justă acestei tactici. În realitate, nu este greu de văzut că, cu toate zigzagurile și oscilările guvernului, cu toată dezorientarea de care dă dovadă în unele cazuri, tactica lui în ansamblu vădește două linii principale ale autoapărării lui.

Scris în decembrie 1902

*Publicat pentru prima oară
în 1939, în revista
„Proletarskaja Revoluțija“ nr. 1*

Se tipărește după manuscris

CU PRIVIRE LA RAPOARTELE PE CARE
COMITETELE ȘI GRUPURILE
P.M.S.D.R. URMEAZĂ SĂ LE PREZINTE
LA CONGRESUL GENERAL AL PARTIDULUI

Unul dintre membrii Comitetului de organizare⁸⁸ m-a solicitat să trimit o listă a problemelor la care este de dorit ca comitetele și grupurile P.M.S.D.R. să dea răspuns în rapoartele pe care urmează să le prezinte la Congresul al II-lea al partidului. Anexez mai jos o listă aproximativă a acestor probleme ; în prealabil însă voi spune câteva cuvinte cu privire la dimensiunile acestei liste. Se înțelege de la sine că este *de dorit* ca rapoartele să îmbrățișeze *toate* domeniile activității social-democraților, și de aceea un raport ideal ar trebui să cuprindă un număr aproape infinit de probleme. Desigur, nu trebuie să ne facem iluzia că ar fi posibil să fie prezentate rapoarte atât de complete. Cu toate acestea însă, consider că e foarte important și necesar ca Comitetul de organizare să caute să facă cunoscută fiecărui comitet sau fiecărui grup *totalitatea* problemelor care interesează (și pe care trebuie să le examineze) congresul. Cel de-al II-lea Congres al nostru va avea în și mai mare măsură un caracter de congres *de constituire* decât primul, și de aceea trebuie să depunem toate eforturile pentru ca rapoartele să fie cât mai complete și mai temeinice : cu cât se va apropia mai mult de *modelul* ideal raportul fiecărui grup, cu atât mai deplin și mai precis va fi reprezentată la congresul nostru întreaga mișcare în ansamblu, cu atât mai trainice vor fi rezultatele congresului.

Este necesar ca pregătirea rapoartelor, discutarea lor în comitete și grupuri etc. să înceapă cu cât mai mult timp înainte de întrunirea congresului. Totodată ar fi extrem de important, în primul rând, ca comitetele și grupurile să repartizeze munca

de întocmire a raportului între mai mulți membri ; în al doilea rînd, ca *îndată* după întocmirea *fiecărei* părți a raportului să transmită o copie după ea (și în nici un caz să nu aștepte pînă va fi întocmit *întregul* raport) în străinătate, adică într-un loc sigur ; în al treilea rînd, ca ele să caute să atragă la această muncă nu numai pe membrii actuali, ci și pe foștii membri, nu numai pe membrii activi, ci și pe aceia care, aflîndu-se în deportare sau în străinătate, nu pot activa pe teren. Aceste persoane pot fi însărcinate să întocmească rapoarte fie cu privire la un anumit grup de probleme, fie pentru o anumită perioadă de timp, adică pentru perioada în care aceste persoane au activat în comitetul sau grupul respectiv. Astfel de rapoarte sau părți de rapoarte pot ușura în mare măsură sarcina delegaților la congres. De asemenea, e de la sine înțeles că delegații vor trebui să folosească și literatura de partid, care conține o mulțime de răspunsuri la problemele cuprinse în rapoarte, adică să caute să sintetizeze această literatură, să extragă din ea tot ce este esențial, să îndrepte greșelile, să completeze, să adauge ceea ce n-a putut fi tipărit din considerente de conspirativitate etc. (și la această muncă este foarte important să fie atrași foștii membri ai comitetelor și grupurilor aflați vremelnic în străinătate). În treacăt fie zis, în ceea ce privește conspirativitatea trebuie să adăugăm că relativ la unele probleme nu se poate și nu trebuie să fie întocmite răspunsuri scrise, fiindcă aceasta ar însemna divulgarea unor lucruri care trebuie ținute în secret. Cu toate acestea însă trebuie neapărat ca răspunsurile la aceste probleme să fie bine chibzuite, pregătite și discutate de către comitete și grupuri, deoarece la congresul partidului va trebui *în mod obligatoriu* să fie prezentate rapoarte cu privire la aceste probleme (dacă nu în plenul congresului, atunci în fața unei comisii speciale, în fața C.C. etc.).

Spre a atrage un număr cît mai mare de persoane la întocmirea rapoartelor ar fi de dorit ca *lista* problemelor (o dată cu completările făcute de diferite comitete și grupuri sau de diferiți tovarăși) să fie difuzată pe o scară *cît mai largă* ; iar în ceea ce privește considerentele de conspirativitate, ceea ce nu trebuie divulgat masei largi a social-democraților este numai faptul că aceste probleme și rapoarte sînt destinate Congresului al II-lea al partidului.

Și, în sfârșit, se pune întrebarea : pentru care perioadă de timp trebuie să fie întocmite rapoartele ? Formal vorbind, pentru perioada dintre Congresul I și Congresul al II-lea, adică pentru perioada 1898–1903. Întrucât însă primul Congres a fost și incomplet, și de prea scurtă durată, și s-a ținut în condiții foarte nefavorabile, ar fi de dorit ca rapoartele să fie extinse și asupra perioadei de timp premergătoare anului 1898.

Nu este de prisos, cred, să menționez că lista foarte amănunțită a problemelor la care urmează să se dea răspuns în rapoarte nu trebuie să fie nicidecum interpretată în sensul că cel mai bun delegat la congres va fi tovarășul care cunoaște cel mai bine istoria mișcării sau care în general este mai în măsură să dea răspuns la toate aceste probleme. Congresul trebuie să aibă o însemnătate practică pentru unificarea mișcării și pentru a-i imprima un puternic impuls, și, prin urmare, cei mai buni delegați trebuie să fie considerați tovarășii – fie și noi – care sînt cei mai energici, cei mai influenți, care se consacră în cea mai mare măsură muncii revoluționare. Cît privește rapoartele, ele pot fi întocmite de mai multe persoane ; în afară de aceasta, în unele cazuri va fi, poate, posibil să se delege nu numai o singură persoană, ci mai multe ; îndeosebi ar fi de dorit să se dea posibilitate de a participa la congres unui *mare număr* de delegați *muncitori*.

Iată lista problemelor, împărțite în opt secțiuni sau grupuri (împărțirea diferitelor probleme și chiar a diferitelor grupuri de probleme este în unele cazuri artificială, făcută doar pentru înlesnirea studierii lor, căci toate problemele sînt foarte strîns legate între ele).

I. MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ, ISTORICUL EI ȘI STAREA EI ACTUALĂ

1. O scurtă caracterizare a condițiilor și a stării industriei. Numărul, compoziția, repartizarea și alte particularități ale proletariatului local (din industrie, din comerț, din industria meșteșugărească etc., eventual și ale celui agricol).

2. Cît de numeroși sînt muncitorii în rîndurile cărora se desfășoară agitația socialistă ? Ce raioane cuprinde ea ? ce uzine ? fabrici ? muncitori la domiciliu etc. ? A se descrie cît mai amănunțit lărgirea acestui cerc de muncitori de la începutul mișcării încoace.

3. O enumerare cît mai completă a grevelor care au avut loc și o descriere amănunțită a fiecărei greve cît de cît importante. Sînt de dorit date totalizatoare.

4. Au existat, în afară de greve, cazuri mai remarcabile de boicot și de alte acțiuni colective * ale muncitorilor ? Amănunte despre ele.

5. Ce fel de cercuri muncitorești au existat sau există în prezent ? – case de ajutor ? – asociații pentru studiul individual ? – organizații muncitorești ? – syndicate ? A se descrie cît mai complet toate uniunile de acest fel, tipul lor de organizare, arătîndu-se ce elemente precumpănesc în ele din punctul de vedere al compoziției lor, numărul membrilor lor, durata existenței lor, caracterul funcționării lor, rezultatele experienței în această privință etc.

6. S-au făcut încercări de a se organiza asociații muncitorești legale ? Date amănunțite despre fiecare dintre aceste încercări și despre rezultatele ei, influența ei, soarta ei, precum și despre starea și însemnătatea ei de astăzi. Idem despre asociațiile zubatoviste. S-au făcut încercări de a folosi asociațiile legale în scopurile pe care le urmărește social-democrația ?

7. Ce influență are criza actuală ? O caracterizare a acesteia, de preferință pe baza datelor furnizate de muncitori. Șomerii, starea lor de spirit, munca de agitație în rîndurile lor etc.

II. ISTORICUL CEROURILOR SOCIALISTE LOCALE, APARIȚIA SOCIAL-DEMOCRAȚILOR, LUPTA DE CURENTE DIN RÎNDURILE LOR

8. În momentul apariției social-democrațiilor mai existau urme ale vechilor organizații socialiste și în ce constau ele ? ce influență au avut ? Cine și cînd a început propaganda și agitația în rîndurile clasei muncitoare ? Narodovoltii ? Care a fost atitudinea lor față de social-democrați ?

* declarații colective ? adunări publice ? participarea la „manifestări“ publice etc. etc.

9. Cînd și în ce împrejurări au apărut primii social-democrați sau primele cercuri social-democrate? A se descrie cît mai amănunțit *fiecare* cerc (cu precizările respective), importanța lui și influența lui asupra cercurilor apărute ulterior.

10. Cum s-au format și s-au dezvoltat concepțiile social-democrate în cercurile locale? Influența cercurilor din alte (orașe) localități? – a literaturii din străinătate? – a literaturii marxiste legale (și a „criticii marxismului“)? A se caracteriza cît mai amănunțit influența celei dintîi, a celei de-a doua și a celei de-a treia.

11. Divergențe în rîndurile social-democraților. Au existat asemenea divergențe înainte de apariția Manifestului din 1898³⁹? Care era obiectul lor? Nu s-au păstrat documente cu privire la ele? Cum a fost primit Manifestul? Ce proteste sau nemulțumiri a provocat el și din partea cui? Cum anume au apărut așa-zisele concepții „economiste“? Cum s-au dezvoltat și s-au răspîndit ele? Este foarte important să se arate acest lucru cît mai precis și mai documentat în privința fiecărei „faze“ economiste din mișcarea locală. Cum s-au manifestat divergențele în aprecierea diverselor organe de partid – „Raboccaia Gazeta“⁴⁰ (1897), „Rabotnik“, care apărea în străinătate, și „Listok «Rabotnika»“⁴¹, „Raboccaia Misl“, „Rabocce Delo“, „Iskra“, „Zarea“, „Borba“, „Jizu“⁴² etc. etc. – și în lupta dintre partizanii acestora?

11 *bis*. Au existat discordii și dezbinări între muncitorii și „intelectualii“ din rîndurile social-democraților? E foarte important să se arate cauzele și influența lor.

12. Cum anume s-a desfășurat lupta de curenți în cercurile locale? S-a desfășurat ea numai în rîndurile social-democraților intelectuali? – sau și în rîndurile muncitorilor? – în sînul cercurilor studențești care vin în contact cu mișcarea? – lupta aceasta se manifesta prin sciziuni? – prin formarea de grupuri separate? – se încingea ea în jurul unor probleme principiale generale? – în jurul conținutului foilor volante? – în jurul problemei demonstrațiilor? – a atitudinii față de mișcarea studențească? – în jurul problemei revendicărilor formulate la adunările de 1 Mai?

Se va arăta cît mai amănunțit cum s-a desfășurat lupta de curenți și care au fost urmările ei și totodată cum se prezintă lucrurile în această privință astăzi?

III. ORGANIZAREA COMITETULUI LOCAL, A GRUPURILOR ȘI CERCURILOR LOCALE

13. Se va arăta care este compoziția comitetelor (respectiv a grupurilor, a cercurilor și, dacă sînt în număr mare, a fiecăruia dintre ele). Cine precumpănește în ele ? — studenții ? muncitorii ? Cum se completează ele ? pe baza principiului electiv (și cum anume ?) sau într-un alt mod ? Ființează separat un comitet de intelectuali și unul de muncitori ? există grupuri speciale tehnice, de propagandă, de agitație ? grupuri de publiciști, grupuri centrale, raionale, locale, executive ? relațiile dintre ele potrivit „statutului“ (în caz că acesta există) și în realitate ? Adunări generale, competența, frecvența și proporțiile lor ? Organizarea legăturilor cu alte orașe și cu străinătatea (adică desemnarea unor persoane, unor grupuri sau unor persoane din afara grupurilor etc. în scopul de a se ocupa în mod special cu această muncă) ? Organizarea difuzării literaturii ? Organizarea deplasărilor în diferite localități ?

Care sînt concluziile trase din experiență sub raport organizatoric și care sînt — în comitete, la intelectuali și la muncitori — părerile precumpănitoare relativ la principiile organizatorice ?

E deosebit de important să se arate în amănunțime cauzele și urmările faptului că au apărut comitete de intelectuali și comitete de muncitori (comitete de uzină, de meseriași etc.) care ființează separat.

14. Extinderea activității asupra localităților învecinate și a altor localități ? Sub ce formă s-a produs această extindere : pe linie organizatorică sau în mod întîmplător ? S-au făcut încercări de a forma organizații *raionale* sau de a participa la astfel de organizații ?

Caracterul legăturilor cu alte localități.

Istoricul apariției și funcționării organizațiilor raionale. Compoziția comitetului raional central ? relațiile cu comitetele locale ? colecte de bani ? case raionale ? depozite de literatură ? Influența organizațiilor raionale în ceea ce privește amploarea muncii, stabilitatea acesteia, legăturile dintre comitete etc. etc.

15. Finanțele comitetului ? Date totalizatoare cu privire la venituri și cheltuieli (pe bază de dări de seamă, dacă au existat) pentru întreaga perioadă de existență ? Bugetul obișnuit și mijlociu, caracterul surselor, colecte de bani făcute în rîndurile muncitorilor, cotizațiile membrilor, achitarea costului literaturii, serate, donații etc. (influența pe care au avut-o în această privință revista „Osvobojdenie“ și socialiștii-revoluționari).

Volumul și caracterul cheltuielilor : tehnica ? întreținerea oamenilor ? deplasările ? etc.

IV. CARACTERUL, CONȚINUTUL ȘI AMPLOAREA MUNCII LOCALE

16. Propaganda. Compoziția (cercurilor) de propagandiști, care este numărul lor și în ce mod acționează ? Există printre ei muncitori ? Precumpănesc studenții ? Există control și îndrumare din partea tovarășilor cu mai multă experiență ? Programele obișnuite ale prelegerilor și modificarea lor în timp ? Receptivitatea muncitorilor și care sînt cerințele lor în ceea ce privește un obiect sau altul ? Se obișnuiește să se trimită în diverse orașe, raioane etc. referenți cu referate bune ? Componenta adunărilor pentru lectură, numărul participanților, frecvența acestor adunări și atmosfera care domnește în ele ?

17. Agitația pentru revendicări economice. De cînd se scot foi volante ? Se poate calcula numărul total al diferitelor foi volante și numărul exemplarelor ? (cu aproximație ?). Ce raioane, uzine și ramuri de muncă cuprinde această agitație ? Modul de întocmire și de aprobare a foilor volante ? Participarea muncitorilor la aceasta ? Tehnica editării și *difuzării* ? Există muncitori însărcinați cu munca de difuzare ? În ce măsură se satisface cererea de foi volante ?

18. Agitația politică. Trecerea de la agitația pentru revendicări economice ? cînd a început această trecere ? a provocat proteste ? cînd au apărut primele foi volante cu caracter politic ? a fost un timp cînd apăreau *numai* foi volante cu caracter economic ? modul de a pune chestiunea și motivele agitației politice ? Să se descrie cît mai amănunțit lărgirea ei atît în ceea ce privește caracterul foilor volante cît și în ceea ce privește sferile de difuzare. E de dorit ca aceasta să șe

facă pe bază de documente, deoarece este important să se cunoască *toate cazurile* de agitație politică și toate sferele în care s-a desfășurat această agitație. S-a desfășurat numai în rîndurile muncitorilor sau și în rîndurile altor clase (comp. cele de mai jos). Metodele și modul de întocmire a foilor volante, cererea de foi volante, în ce măsură se satisface această cerere? E nevoie mai mult de foi volante cu caracter local sau cu caracter general?

19. Literatura. Ce publicații ilegale se difuzează? Se vor enumera publicațiile, se va arăta în ce proporții sînt difuzate, care este atitudinea comitetului și a muncitorilor (respectiv a publicului în general) față de *fiecare* publicație (broșură etc.), cînd au fost difuzate, cererea de publicații, în care părți, ce fel de publicații sînt cerute îndeosebi?

Distribuirea și difuzarea publicațiilor, lectura în colectiv în cercuri? Ce probleme au necesitat lămuriri din partea intelectualilor? — se practică pe scară largă lectura însoțită de explicații? — a căror opere anume?

20. Organe de partid locale și centrale. Istoricul organului local: frecvența apariției? tirajul? Cum a fost organizată munca publicistică? Strîngerea și păstrarea (pierderea?) materialelor? Organizarea colaborării la organele locale și centrale? grupuri speciale de publiciști? „reporteri”? legături în mediul publiciștilor? În ce mod sînt trimise corespondențele? — prin comitet? prin persoane particulare, și, dacă da, se practică acest lucru pe scară largă? Încercări de a folosi studențimea? de a folosi pe deportați?

Concluzii și deziderate cu privire la organele de presă.

21. Adunări de 1 Mai. Istoricul fiecărei adunări de 1 Mai și învățămintele pentru viitor.

22. Demonstrații. Date totalizatoare cu privire la fiecare demonstrație. Încercări de organizare de demonstrații în general? — încercări de ripostă în special? — încercări de înarmare? Ce părere au în această privință muncitorii și „practicienii” în general?

Completarea și verificarea literaturii de partid privitoare la demonstrații?

Atitudinea actuală față de această problemă.

V. RELAȚIILE CU GRUPURILE REVOLUȚIONARE
(ÎN SPECIAL CU CELE SOCIAL-DEMOCRATE)
CARE APARTIN ALTOR RASE SAU ALTOR NAȚIONALITĂȚI

23. Există muncitori care aparțin altor naționalități sau altor rase ? Munca în rindurile lor ? este ea o muncă organizată sau are un caracter accidental, și în ce limbă se desfășoară ? Relațiile cu grupurile de social-democrați care activează alături în altă limbă ? E de dorit o caracterizare precisă și amănunțită a acestor relații. Există divergențe ? – în problema principială a unui program naționalist ? – divergențe de ordin tactic ? – de ordin organizatoric ? Ce relații ar fi de dorit în vederea desfășurării muncii în comun ? Posibilitatea creării unui organ de partid *unic* ? Este de dorit o federație și, dacă da, de ce tip anume ?

VI. TIPOGRAFII, TRANSPORTAREA LITERATURII
ȘI ORGANIZAREA CONSPIRATIVĂ A MUNCII

24. Tipografii. Experiența organizării lor. Cheltuire de bani și de forțe umane. Productivitate. E nevoie de tipografii locale (pentru foi volante ?) și de tipografii comune pentru mai multe orașe ? Latura tehnică, organizatorică, financiară și conspirativă a acestei munci.

25. Transportarea literaturii. Au existat legături în acest domeniu ? – întreprinderi ? – istoricul fiecăreia din ele și date amănunțite cu privire la organizarea, desfășurarea, rezultatele și perspectivele de viitor ale acestei munci. Ce fel de organizare este de dorit ?

26. Organizarea conspirativă. Case conspirative ? Semne de recunoaștere ? Există persoane care activează în ilegalitate ? – procurarea de acte de identitate ? – experiența în această privință ? – există legături în acest scop ?

Organizarea întilnirilor ?

Urmărirea copoilor ? Lupta împotriva copoilor și provocatorilor ? Formele ei, cele din trecut și cele care ar fi de dorit.

Cifruți. Corespondența între orașe, în interiorul orașului, cu străinătatea ?

S-a publicat vreo broșură în care să se arate „cum trebuie să ne comportăm la interogatoriu“ ? Este nevoie de o astfel de broșură și de altele în acest gen ?

Arhivele comitetului ? Existau și se păstrau mai înainte asemenea arhive ? dar astăzi ?

VII. LEGĂTURILE ȘI ACTIVITATEA IN RÎNDURILE ALTOR PĂTURI ALE POPULAȚIEI IN AFARĂ DE CLASA MUNCITOARE

27. Munca în rîndurile țărănimii ? Există legături cu aceasta ? – date amănunțite cu privire la ele ? – cum au fost stabilite aceste legături și cum sînt întreținute, cu ce fel de țărani anume ? – cu muncitorii agricoli ? Rolul muncitorilor care pleacă la sate ?

Încercări de propagandă ? – de difuzare de broșuri ? – de foi volante ? – ce fel de încercări și cu ce rezultate ?

Situația actuală și perspectivele de viitor.

28. Studențimea. Influența asupra studențimii se exercită în mod întîmplător și prin contacte personale, sau în mod organizat ? Cît de numeroși sînt social-democrații proveniți din rîndurile studenților ? Există legături cu cercurile, asociațiile teritoriale studențești și cu consiliile uniunilor studențești ? Cum se întrețin aceste legături ? – lecturi ? – difuzarea literaturii ? Tendințele predominante în sinul studențimii și istoricul succedării diverselor tendințe.

Atitudinea față de tulburările studențești ?

Participarea studenților la demonstrații ? S-au făcut încercări de a se stabili din timp o înțelegere în această privință ?

Studenții ca propagandiști, pregătirea lor ?

29. Școli medii, licee, școli normale, seminarii etc., școli și licee comerciale ? Caracterul legăturilor cu elevii ? Atitudinea lor față de noua fază de avînt a mișcării ? Încercări de a se organiza cercuri și prelegeri ? Au fost (și cit de des) social-democrați printre tinerii care au absolvit liceul (sau printre acei care nu l-au absolvit) ? Cercuri, lecturi, difuzarea literaturii ?

30. Legături cu „societatea“ * ? Au existat mai înainte ? în prezent există ? în rîndurile căror pătri ? Pe bază de colecte de bani ? – de difuzare a literaturii ? – pentru organizarea de biblioteci legale ? – pentru strîngerea de informații și corespondențe ? Schimbări survenite în atitudinea „societății“ față de social-democrați. Cererea de literatură social-democrată ? Legături în lumea funcționarilor de stat ? în rîndurile funcționarilor de la poștă și telegraf, de la căile ferate ? ale inspectorilor de fabrici ? ale funcționarilor de la poliție ? – ale clerului ? etc. ?

Ar fi de dorit să se arate și experiența membrilor comiteului în ceea ce privește legăturile lor personale în diverse pătri.

31. Legături în rîndurile armatei ? Rolul intelectualilor și muncitorilor social-democrați în timpul cînd își fac serviciul militar ? Legături în rîndurile ofițerilor și ale gradelor inferioare ? Cum sînt întreținute și cum sînt folosite aceste legături ? Importanța acestor legături din punct de vedere agita-toric, propagandistic, organizatoric etc.

Referitor la problema aceasta și la cea precedentă sînt de dorit date deosebit de amănunțite, dată fiind noutatea problemei și necesitatea de a uni și a coordona numeroasele acțiuni disparate.

VIII. SITUAȚIA CURENTELOR REVOLUȚIONARE ȘI OPOZIȚIONISTE NESOCIAL-DEMOCRATE ȘI ATITUDINEA FAȚĂ DE ELE

32. Curente liberale. Curente narodniciste-liberale. În sînul societății ? – în rîndurile studențimii ? Revista „Osvobojdenie“, răspîndirea ei (în rîndurile studențimii ? ale muncitorilor ?) și influența ei ? Există cercuri de aderenți ai revistei „Osvobojdenie“ ? Atitudinea lor față de social-democrați.

Interesul față de revista „Osvobojdenie“ în cercurile social-democrate și punctul lor de vedere asupra acestei reviste. Este folosită pentru propagandă și agitație ?

* Aici și în alte locuri din acest volum, Lenin folosește cuvîntul societate nu în sensul obișnuit, ci într-un sens mai restrîns, înțelegînd prin acest termen pătura politiceste activă din rîndurile claselor dominante (burghezia liberală, intelectuali, funcționari din aparatul de stat etc.). — Nota trad.

Adunări comune cu discuții în contradictoriu ?

33. Socialiștii-revoluționari. Un istoric amănunțit al apariției lor în localitatea respectivă ? – când au apărut ? – provin din rîndurile narodovolților ? – cum au devenit socialiști-revoluționari ? – ce influență exercită „economismul” asupra lor ? Care este caracterul legăturilor lor și componența cercurilor lor ? – veterani ? – studenți ? – muncitori ? Cum luptă socialiștii-revoluționari împotriva social-democrațiilor, prin ce metode, și cum se desfășoară această luptă ?

Grupuri de s.-d. și s.-r. unite. Un istoric amănunțit al acestor grupuri, date cu privire la munca, *foile volante* și rezoluțiile lor etc.

Condiții speciale care determină slăbiciunea sau forța s.-r. ? Înclinare către terorism ? – în rîndurile studențimii ? – în mediul muncitoresc ?

Activitatea s.-r. în rîndurile țărănimii ? Caracterul legăturilor și activității lor în rîndurile ei ? Influența „programului” lor „agrar” ?

34. Celelalte grupuri și curente. „Svoboda”, „Partidul muncitoresc al eliberării politice a Rusiei”, mahaevistii ⁴³, grupul „Rabicee Znamea” ⁴⁴ etc. O caracterizare a concepțiilor lor ; atitudinea lor față de s.-d. ; date cu privire la legăturile și la activitatea lor.

Scris în decembrie 1902—
ianuarie 1903

Publicat pentru prima oară
în 1924, în revista
„Proletarskaia Revoliuția” nr. 1

Se tipărește după manuscris

ZUBATOVIȘTII DIN MOSCOVA LA PETERSBURG

În „Moskovskie Vedomosti“⁴⁵ (nr. 345 din 15 decembrie 1902) s-a publicat „Scrisoarea către editor“ a muncitorului F. A. Slepov, pe care o reproducem mai jos *în întregime*. În primul rînd am vrea să încurajăm pe onorabilul nostru „confrate de condei“ d-l Gringmut, redactorul ziarului „M Ved.“, care a publicat un document atît de interesant. Și fără îndoială că d-l Gringmut are nevoie de încurajare, deoarece activitatea lui, foarte utilă, de procurare (și comentare) a materialului pentru agitația revoluționară a cam slăbit în ultima vreme, a pălit..., i-a scăzut elanul. Trebuie să te străduiești mai mult, colega ! În al doilea rînd, pentru muncitorii din Petersburg este acum deosebit de important să acorde cea mai mare atenție fiecărui pas al zubatovismului, să strîngă mai regulat, să răspîndească pe scară mai largă și să lămurească mîi temeinic tuturora știrile din care se vede cum muncitorii, braț la braț cu copoii, se întrețin cu foști, actuali și viitori generali, cu doamne din înalta societate și cu intelectuali „cu adevărat ruși“.

Iată această scrisoare, pe care noi o însoțim cu unele observații în paranteze :

„Stimate domn, vă rog să aveți amabilitatea de a publica în «Mosk. Vedomosti», ziar respectat de toți adevărații ruși, următoarele :

În ziua de ieri a lunii curente a avut loc la Petersburg, la sediul organizației «Russkoe sobranie», o ședință a membrilor consiliului acestei organizații, consacrată exclusiv problemelor referitoare la viața muncitorilor ruși din fabrici și uzine. —

Dintre reprezentanții cei mai de vază ai societății petersburgheze au participat următoarele persoane : generalul K.V. Komarov, fost adjunct al guvernatorului general din Varșovia, generalul inspector de armată A. V. Vasiliev, colonelul A. P. Veretennikov, contele Apraksin, contele A. P. Ignatiev, fost guvernator general la Kiev, contele P. A. Golenișcev-Kutuzov, generalul Zabudski, amiralul Nazimov, Nikolai Veaceslavici von Pleve, I. P. Hrușcirov, membru în consiliul de pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice, Zolotarev, profesor la Marele stat-major, V. S. Krivenko, contele N. F. Heiden, generalul Demianenkov, protoiereul Ornatski și alte fețe bisericești ; de asemenea au fost de față doamne din înalta societate petersburgheză, precum și primarul Leleanov și consilierul municipal Dehterev. Dintre reprezentanții presei au fost de față V. V. Komarov, redactorul ziarului «Svet», V. L. Velicko, redactorul revistei «Russkii Vestnik», Siromeatnikov, colaborator al ziarului «Novoe Vreamea», K. K. Slucevski, fost redactor al «Buletinului Oficial», Leikin, redactorul-editor al revistei «Oskolki», pictorul Karazin și alții. — Ședința a fost deschisă prin prezentarea unui referat cu privire la situația muncitorilor din industria de fabrică, pe care l-a citit muncitorul I. S. Sokolov (relativ la acesta vezi nr. 30 al „Iskrei“, în care, după spusele ziarului „Svet“, figurează o listă mai completă a muncitorilor zubatoviști din Petersburg. — *Nota red.*⁴⁶). Referentul s-a ocupat îndeosebi de situația actuală a clasei muncitoare din orașele industriale, de nevoile ei materiale și spirituale, de năzuința ei spre cultură etc. (Păcat că nu s-a publicat referatul d-lui Sokolov ! Ar fi interesant de văzut cum s-a putut el „ocupa“ de năzuința muncitorilor spre cultură fără să vorbească de măsurile draconice luate de poliție împotriva acestei năzuințe. — *Nota red.*). Apoi reprezentanții muncitorilor din Moscova (n-ar fi oare mai just să se spună : reprezentanții departamentului ohranei din Moscova ? Oare nu pe bănișorii poliției ați venit dv. și tovarășii dv. la Petersburg, d-le Slepov ? — *Nota red.*), printre care am fost și eu, au avut de asemenea cinstea de a participa la ședința organizației «Russkoe sobranie» și de a înfățișa onoratei adunări starea de lucruri din lumea muncitorească din Moscova. În referatul nostru am început prin a exprima în numele mun-

citorilor profunde mulțumiri membrilor organizației «Russkoe sobranie» pentru faptul că au permis reprezentanților muncitorilor să înfățișeze situația în care se află în prezent clasa muncitoare din Rusia. După aceea am rugat pe reprezentanții înaltei societăți ruse să acorde o serioasă atenție instruirii muncitorilor ruși (firește ! Cine să lumineze pe muncitor dacă nu clasele suprapuse – cu nagaica, probabil ! – *Nota red.*), care este departe de a fi satisfăcătoare, fapt de care se folosesc cu succes persoane rău intenționate în scopul de a face propagandă socialistă (dacă *socialiștilor* le convine lipsa de instruire, atunci de ce închide *guvernul* școlile pentru muncitori și sălile de lectură ? ceva nu este aici în regulă, d-le Slepov ! – *Nota red.*), prejudiciind prin aceasta nu numai pe muncitori, ci și întregul stat rus. – Ne-am străduit apoi să atragem onoratei adunări atenția asupra faptului că fabricanții din Moscova nu simpatizează cu ideea muncitorilor din Moscova de a se uni strâns într-o singură familie în vederea înființării unor case de ajutor reciproc proprii, care ar contribui într-o măsură atât de mare la izbăvirea lor de nevoile care îi apasă. În legătură cu aceasta, am rugat pe membrii onoratei adunări să pună în fața sferelor guvernamentale problema acordării de credite pentru casele muncitorești de ajutor reciproc (vezi în nr. 29 al „Iskrei“ cuvântarea rostită la proces de muncitorul Samilin din Nijni-Novgorod, în care a arătat cum a fost arestat pentru că a făcut parte dintr-un cerc în care se studia economia politică. Iată la ce ne putem aștepta în materie de instruire și de înființare de case de ajutor reciproc ! – *Nota red.*). Desigur că sprijinirea muncitorilor în ceea ce privește nevoile lor materiale ar fi cel mai bun remediu împotriva propagandei rău intenționate desfășurate în rîndurile lor (oare d-l Slepov * – ce bine i se potrivește numele ! – crede în mod serios că un muncitor conștient va renunța la năzuința spre libertate în schimbul unor pomeni mizerabile ? Iar *masa* inconștientă, incultă, nu poate fi „sprijinită în ceea ce privește nevoile materiale“ nici de cei mai supuși protectori ai zubatoviștilor, căci pentru o astfel de sprijinire trebuie mai întâi să fie schimbată întreaga orînduire socială bazată pe aspirarea maselor. – *Nota red.*). – Acești falși «bine-

* — slepoi — orb. — *Nota trad.*

voitori» ai muncitorilor obișnuiesc să afirme că muncitorii nu-și pot îmbunătăți viața altfel decât prin răzmerițe, prin răscoale, altfel decât împotrivindu-se autorităților etc. Din nefericire, această instigare, după cum știe toată lumea, are uneori succes. Îmbunătățirea traiului muncitorilor pe cale pașnică este cel mai bun remediu împotriva instigațiilor agitatorilor. — Apoi am avut cinstea să raportăm onoratei adunări că la Moscova, în pofida șomajului foarte mare, propaganda socialistă nu mai are în ultimul timp nici un succes (iar noi am auzit de curînd că la Moscova s-au făcut arestări în masă ! Dacă această propagandă nu ar mai avea nici un succes, de ce ar mai fi nevoie să se facă arestări ? Cine și pentru ce să fie arestat ? ? — *Nota red.*) tocmai pentru că muncitorii încep deja să se organizeze, avînd o Asociație de ajutor reciproc, o Asociație a consumatorilor, și pentru că autoritățile își îndreaptă cu bunăvoință atenția spre nevoile muncitorilor, creînd posibilitatea de a se organiza pentru ei lecturi de cultură generală etc. — În afară de cele spuse mai sus, am mai raportat adunării și despre cele petrecute la Moscova, unde noi am figurat ca intermediari între muncitori și fabricanți, în scopul de a se ajunge la o împăcare, și nu numai că am făcut să înceteze dezordinile care izbucniseră, dar am și preîntîmpinat pe acelea care ar fi putut să izbucnească, cum a fost, de pildă, cazul la uzinele «Hackental», la uzinele «Bromley», la uzinele «Dobrov-Nabgolț». Am amintit de asemenea de greva muncitorilor de la uzina metalurgică «Goujon», unde muncitorii de la secțiile de laminate și cuie, deși au încetat lucrul, numai datorită intervenției noastre nu au ajuns la dezordini, și muncitorii au reluat lucrul, ascultînd de sfaturile noastre tovarășești (asemenea sfaturi „tovarășești“ le dau cu prisosință muncitorilor, cu prilejul fiecărei greve, atît poliția cît și inspectorii de fabrici, care de fiecare dată caută să convingă pe muncitori „să reia lucrul“. Acestea sînt sfaturi polițienești, și nu tovarășești. — *Nota red.*).

Membrii organizației «Russkoe sobranie» au ascultat cu bunăvoință (cum să nu asculte cu bunăvoință pe niște muncitori care dau o mîină de ajutor poliției ! — *Nota red.*) referatele noastre și mulți dintre ei și-au exprimat părerea că ar trebui să fie examinată cu seriozitate problema muncitorească și să li

se dea muncitorilor posibilitatea și mijloacele de a se izbăvi de influența doctrinei socialiste (interesant tablou : s-au adunat generali și popi, copoi zubatoviști și publiciști fideli spiritului polițienesc ca „să ajute” pe muncitor să se izbăvească de influența doctrinei socialiste ! – și totodată să ajute la înhățarea muncitorilor imprudenți care se vor lăsa prinși în cursă. – *Nota red.*), îngăduindu-li-se să-și desfășoare activitatea sub controlul legilor guvernului și sub conducerea acelei părți a intelectualității care își iubește în mod sincer patria și năzuiește spre bunăstarea și înflorirea ei (frumoasă activitate, nimic de zis ! o activitate care să se desfășoare sub controlul poliției ! Nu, acum muncitorii revendică o activitate care să nu fie supravegheată de poliție, libertatea de a-și alege conducătorii din rindurile intelectualilor în care ei, muncitorii, au încredere. – *Nota red.*). – V.V. Komarov, A. V. Vasiliev, colonelul Veretennikov, d-l Dehterev, pictorul Karazin, prințul D. P. Golîțin și mulți alții s-au arătat foarte binevoitori în problema muncitorească. S-au exprimat păreri în sensul că ar fi necesar să se instituie consilii speciale de muncitori – conduse de un consiliu central –, care ar avea un rol binefăcător prin faptul că ar preîntîmpina neînțelegerile care se ivesc între muncitori și fabricanți. După cum a spus d-l Dehterev, acest lucru trebuie permis, pentru că gloata nu poate niciodată să acționeze conștient și pentru că cel mai bine pot influența gloata muncitorilor muncitorii înșiși ; el a dat ca exemplu în această privință instituțiile de acest fel existente în Franța, care îndeplinesc cu succes sarcinile arătate mai sus. (Da, e adevărat : Consiliile de muncitori au succes în Franța și în toată Europa. Dar ele au succes pentru că acolo muncitorii se bucură de libertate politică, își au uniunile lor, ziarele lor, deputații lor în parlamente. Nu cumva își închipuie d-l Dehterev că toți muncitorii din Petersburg sînt atît de naivi încît nu sînt conștienți de acest lucru ? – *Nota red.*). – Membrii organizației «Russkoe sobranie» s-au arătat binevoitori și în problema acordării de către guvern a unor credite pentru casele muncitorești de ajutor reciproc. La sfîrșitul ședinței a fost adoptată hotărîrea de a se alege o comisie specială în vederea stabilirii măsurilor care urmează să fie luate în legătură cu această problemă. – Sperăm că și dv., d-le redactor, fiind un adevărat rus, veți da do-

vadă de simpatie pentru noi, muncitorii, și veți binevoi să publicați în ziarul dv. cele de mai sus, pentru ca cei mai buni oameni ai noștri, luînd cunoștință de ele, să se unească cu toții spre a lupta în comun împotriva dușmanilor patriei noastre, care, dezbinînd masele populare, aruncă în rîndurile lor sămînța luptelor intestine și care slăbesc atașamentul față de vechile tradiții consfințite de veacuri, respectul și venerația față de puterea supremă. — Noi sîntem ferm convinși că și în Rusia sînt oameni gata să-și consacre forțele slujirii patriei, să-i închine toate forțele și aptitudinile lor și, unindu-se strîns, să pună stavilă minciunii și răului din Rusia.

Muncitorul F. A. Slepov“.

Pînă la urmă d-l Slepov s-a trădat totuși ! Toată sprijinirea în ceea ce privește nevoile muncitorilor, toată bunăvoința din partea guvernului s-a redus la un singur lucru : să se formeze grupuri alcătuite chiar din muncitori pentru a lupta împotriva socialismului. Acesta este adevărul. Iar pentru muncitori va fi foarte interesant să afle că, în afară de nagaice și închisori, de deportări și închisori, ei vor mai beneficia și de faptul că d-nii muncitori zubatoviști vor cultiva în rîndurile lor „respectul și venerația pentru puterea supremă“. La adunările deschise nici un muncitor cu judecată nu se va apuca să spună ceea ce gîndește, deoarece aceasta ar însemna pur și simplu să se dea pe mîna poliției. Dar prin ziarele *noastre*, prin manifestele *noastre* și adunările *noastre*, noi putem și trebuie să facem astfel ca noua campanie zubatovistă să fie în întregime în folosul socialismului.

„Iskra“ nr. 31
din 1 Ianuarie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

POSTFAȚĂ LA „ÎNȘTIINȚARE DESPRE FORMAREA «COMITETULUI DE ORGANIZARE»“ 47

„Acum patru ani, câteva organizații social-democrate ruse s-au unit, formînd «Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia»; ele au elaborat un plan sumar de organizare și principiile generale de activitate, care au fost expuse în «Manifestul» publicat de partid. Din păcate, această primă încercare nu a fost încununată de succes: nu existau încă elementele necesare pentru crearea unui partid social-democrat unic și puternic care să lupte cu fermitate pentru eliberarea proletariatului de orice asuprire și exploatare. Pe de o parte, înseși formele activității practice a social-democrației ruse abia se creau; social-democrația, care pășise abia de curînd pe calea luptei, mai căuta încă căile pentru o aplicare cît mai bună a concepțiilor sale teoretice, înaintînd încă cu pași timizi, nesiguri. Mișcarea muncitorească, care stă la baza activității ei și care se manifesta prin greve grandioase, izbucnise abia de curînd cu acea strălucire vie care a orbit pe mulți, eclipsînd în ochii lor sarcinile și țelurile atît de clare și precise ale social-democrației revoluționare și făcîndu-i să se lase antrenați în lupta îngust-profesională. Pe de altă parte, neîncetatele represii barbare la care guvernul supunea organizațiile social-democrate, ce nu se consolidaseră încă și nu apucaseră încă să prindă rădăcini puternice, zădărniceau orice continuitate, zădărniceau orice tradiții pe tărîmul activității.

Dar această încercare nereușită nu a trecut fără să lase urme. Însăși ideea creării unui partid politic organizat al proletariatului, idee care a călăuzit pe înaintașii noștri, a devenit de atunci încoace steaua călăuzitoare și țelul dorit al tuturor militanților social-democrați conștienți. În decursul acestor patru ani s-au făcut repetate încercări de a se înfăptui această idee, lăsată nouă moștenire de primii militanți social-democrați. Dar și în prezent ne mai aflăm în fața aceleiași dezorganizări ca și acum patru ani.

Or, viața ne pune în față cerințe din ce în ce mai mari. Dacă primii militanți ai partidului și-au trasat ca sarcină deșteptarea forțelor revoluționare dormitînde în rîndurile maselor muncitorești, apoi în fața noastră stă o sarcină mult mai complexă, aceea de a îndrepta forțele deșteptate ale muncitorilor în direcția cuvenită, de a

ne situa în fruntea acestor forțe și de a le conduce. Trebuie să ne așteptăm ca foarte curînd să auzim această chemare : «Conduceți-ne într-acolo unde ne-ați îndemnat să mergem !», și va fi îngrozitor dacă această clipă ne va surprinde tot atît de rătăciți, tot așa de nepregătiți ca și în momentul de față. Orice om care este în stare să privească mai departe de fenomenele de suprafață, să înțeleagă procesul care se desfășoară în adîncime, nu ne va bătui de exagerare.

Dar gravitatea situației se accentuează datorită și altor împrejurări. Noi trecem printr-un memorabil moment istoric. Deșteptarea clasei muncitoare în legătură cu evoluția generală a vieții ruse a determinat activizarea diferitor pătri sociale. În mod mai mult sau mai puțin conștient, ele tind să se organizeze, pentru ca într-un fel sau altul să se alătore luptei împotriva regimului care și-a trăit traiul. Să fie într-un ceas bun ! Social-democrația nu poate decît să salute pe oricine se alătură acestei lupte. Dar ea trebuie să vegheze cu cea mai mare grijă ca acești aliați să n-o transforme într-un ciocan în mâinile lor, să n-o îndepărteze de principala arenă de activitate, să n-o lipsească de rolul conducător în lupta împotriva absolutismului și, mai ales, să nu dăuneze mersului progresiv al luptei revoluționare, abătînd-o de pe calea justă. Că această primejdie nu e o simplă năluca este clar pentru oricine a urmărit cu atenție lupta revoluționară din ultimii ani.

Așadar, în prezent social-democrația are în față o sarcină uriașă, care nu este pe măsura comitetelor locale și nici chiar a organizațiilor raionale. Oricît de desăvîrșite ar fi organizațiile locale, ele nu se vor putea achita de această sarcină, deoarece ea a depășit cadrul local. Ea nu poate fi îndeplinită decît prin eforturile colective ale tuturor social-democraților ruși, care trebuie să se unească într-o armată centralizată și disciplinată. Dar cine să-și asume inițiativa unirii ?

Această problemă a fost discutată anul trecut la conferința reprezentanților «Uniunii de luptă» din Petersburg, ai Comitetului Central al comitetelor și organizațiilor reunite din sud, ai organizației «Iskra», ai Comitetelor Centrale (cel din Rusia și cel din străinătate) ale Bundului și ai altor cîtorva organizații. Conferința a însărcinat pe reprezentanții unor organizații să creeze un Comitet de organizare, care să-și asume sarcina refacerii efective a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.

În vederea îndeplinirii acestei hotărîri, reprezentanții «Uniunii de luptă» din Petersburg, ai organizației «Iskra» și ai grupului «Iujnîi rabocii» * au creat Comitetul de organizare, care își pune ca sarcină principală și primordială *pregătirea condițiilor pentru convocarea congresului partidului.*

Dat fiind înră că sarcina convocării congresului este extrem de complexă și că pentru îndeplinirea ei este nevoie de un timp îndelungat, Comitetul de organizare își asumă, pînă la refacerea organi-

* Și Bundului i s-a propus să-și trimită un reprezentant în Comitetul de organizare, dar din motive pe care nu le cunoaștem Bundul nu a răspuns la această invitație. Sperăm că aceste motive au fost pur întîmplătoare și că Bundul nu va întîrzia să-și trimită reprezentantul.

zației centrale de partid, unele funcții generale (publicarea de foi volante pe întreaga Rusie, transportarea literaturii, tehnica, stabilirea legăturilor între comitete etc.).

Se înțelege de la sine că Comitetul de organizare, care a luat ființă din inițiativa neoficială a câtorva organizații, va avea relații obligatorii numai cu organizațiile care l-au împuternicit sau care îl vor împuternici de acum înainte. Pentru toate celelalte comitete și grupuri, el reprezintă o organizație neoficială care le oferă serviciile sale.

Sarcina pe care Comitetul de organizare se hotărăște să și-o asume este o sarcină foarte importantă și de mare răspundere; și dacă totuși se încumetă să facă acest lucru, e numai pentru că necesitatea unirii este atât de imperioasă, haosul se face atât de mult simțit, dezorganizarea, care persistă, amenință atât de mult cauza comună. Pășind la acțiune, Comitetul de organizare consideră că succesul activității sale va depinde în mare măsură de atitudinea pe care o vor avea față de el comitetele și organizațiile social-democrate, și însăși această atitudine va fi pentru el criteriul după care va stabili în ce măsură a fost justă aprecierea sa asupra momentului de față.

Decembrie 1902

*Comitetul de organizare**

* * *

Declarația Comitetului de organizare nou format al partidului nostru este prin ea însăși destul de limpede și, prin urmare, nu mai este nevoie să insistăm asupra mării importanțe a pasului care a fost făcut. Unirea, restabilirea integrității partidului, este sarcina primordială a social-democraților ruși, sarcină care cere imperios o rezolvare imediată. Această sarcină este foarte anevoioasă, deoarece noi nu avem nevoie de unirea câtorva grupuri de intelectuali cu stare de spirit revoluționară, ci de unirea tuturor conducătorilor mișcării muncitorești, care a ridicat la luptă și viață de sine stătătoare o clasă atât de largă a populației. Avem nevoie de o unire pe baza unei unități strict principiale, la care trebuie să adere în mod conștient și hotărît toate sau imensa majoritate a comitetelor, organizațiilor și grupurilor, a intelectualilor și muncitorilor, care activează în situații diferite, în condiții diferite și care, uneori, au ajuns la convingerile lor social-democrate pe căi cu totul diferite. O astfel de unire nu numai că nu poate fi decretată, dar nici nu poate fi creată dintr-o dată,

numai prin rezoluțiile delegaților care se vor aduna la congres ; ea trebuie pregătită și făurită în mod sistematic și treptat, în așa fel încît congresul întregului partid să consfințească și să corecteze ceea ce a fost deja făcut în această privință, să continue ceea ce a fost început, să desăvîrșească și să confirme formal fundamentul solid al activității viitoare, care trebuie să fie mai amplă și să se desfășoare mai în adîncime. Și de aceea salutăm în mod deosebit maniera prudentă, chibzuită și modestă în care C.O. și-a început munca. C.O. nu pretinde relații obligatorii cu întreaga masă a social-democraților ruși, ci se limitează la a oferi tuturor acestora *serviciile sale*. Toți social-democrații ruși fără excepție, toate comitetele și cercurile, organizațiile și grupurile, toți cei care activează și toți cei care vremelnic nu au posibilitatea să desfășoare o activitate practică (din cauză că se află în deportare etc.) trebuie să răspundă de îndată la această chemare, să se străduiască să stabilească legături directe și concrete cu C.O., să pornească cu cea mai mare energie la sprijinirea activă a imensei munci de unificare. Trebuie să facem astfel ca să nu existe *nici un* grup de social-democrați ruși care să nu fie legat de C.O., care să nu activeze în unire tovarășească cu el. Apoi, considerînd că pregătirea și convocarea congresului întregului partid constituie sarcina sa principală și primordială, C.O. își asumă și unele funcții generale *pe linia servirii mișcării*. Sintem convinși că nu se va găsi nici un social-democrat care să nu recunoască necesitatea imperioasă a acestei lărgiri a funcțiilor C.O., deoarece asta nu înseamnă decît o *ofertă de serviciu* lărgită, ofertă care răspunde unor cerințe formulate de mii și mii de ori și care nu pretinde să se renunțe la anumite „drepturi“, ci doar să se renunțe efectiv și cît mai curînd la separatism și să se înceapă laolaltă organizarea unei serii de acțiuni comune. În sfîrșit, considerăm absolut justă și bine venită declarația C.O. în sensul că sarcina convocării congresului este extrem de complexă și că pentru îndeplinirea ei este nevoie de un timp îndelungat. Aceasta, desigur, nu înseamnă cîtuși de puțin că convocarea congresului trebuie amînată. Nicidecum. Din punctul de vedere al necesității imperioase a convocării congresului ar trebui să admitem că și termenul de o lună pentru convocarea lui ar fi „prea îndelungat“. Dar, avînd în vedere condițiile

noastre de muncă și necesitatea ca întreaga mișcare să fie serios reprezentată la congres, chiar și un termen de cinci, de zece ori mai mare nu va descuraja pe nici un militant cît de cît experimentat.

Să urăm deci succes deplin cauzei unificării și refacerii cît mai grabnice a partidului, să ne dovedim simpatia nu numai în vorbe, ci și prin acțiuni imediate întreprinse de noi toți. Trăiască social-democrația revoluționară rusă, trăiască social-democrația revoluționară internațională !

„Iskra” nr. 32
din 15 ianuarie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

PROIECT DE APEL AL COMITETULUI
DE ORGANIZARE DIN RUSIA
CĂTRE LIGĂ, UNIUNE ȘI COMITETUL
DIN STRĂINĂTATE AL BUNDULUI ⁴⁸

În vederea îndeplinirii hotărârii adoptate de conferința din primăvară (1902) a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia ⁴⁹, *Comitetul de organizare* propune Ligii social-democrației revoluționare ruse ⁵⁰, „Uniunii social-democraților ruși“ din străinătate ⁵¹ și Comitetului din străinătate al Bundului ⁵² să înființeze în străinătate o secție a Comitetului de organizare al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.

Funcțiile acestei secții din străinătate a Comitetului de organizare din Rusia trebuie să constea în următoarele :

1) studierea problemei reprezentării organizațiilor social-democrate din străinătate la congres. Rezolvarea definitivă a acestei probleme depinde de Comitetul de organizare din Rusia și apoi de congresul însuși ; 2) sprijinirea din străinătate a muncii de organizare a congresului (de pildă, prin procurarea de fonduri, pașapoarte etc.) și 3) pregătirea unificării organizațiilor social-democrate din străinătate, atât de imperios necesară în interesul partidului și al întregii mișcări muncitorești social-democrate din Rusia.

*Scris la 22 sau 23 ianuarie
(4 sau 5 februarie) 1903*

*Publicat pentru prima oară
în 1946 în ediția
a 4-a a Opereilor
lui V. I. Lenin, vol. 6*

Se tipărește după manuscris

CU PRIVIRE LA DECLARAȚIA BUNDULUI

Chiar acum am primit nr. 106 din publicația „Poslednie Izvestiia“ a Bundului ⁵³ (din 3 februarie (21 ianuarie)), din care aflăm că Bundul a făcut un pas extrem de important, de categoric, și cum nu se poate mai regretabil. În Rusia a apărut o declarație a Comitetului Central al Bundului în legătură cu înștiințarea Comitetului de organizare. De altfel, ar fi mai exact să se spună : o declarație în legătură cu *nota* din înștiințarea C.O., deoarece declarația Bundului se ocupă *în principal* de această notă.

Iată despre ce este vorba. După cum știu cititorii noștri, în această îngrozitoare „notă“, de la care (chipurile !) a pornit toată tărașenia, C.O. a spus textual următoarele :

„Și Bundului i s-a propus să-și trimită un reprezentant în Comitetul de organizare, dar din motive pe care nu le cunoaștem Bundul nu a răspuns la această invitație. Sperăm că aceste motive au fost pur întâmplătoare și că Bundul nu va întârzia să-și trimită reprezentantul“.

Ne întrebăm : ce poate fi mai firesc și mai inofensiv decît această notă ? Cum ar fi putut C.O. să procedeze altfel ? Să treacă Bundul sub tăcere ar fi fost nejust, deoarece C.O. nu ignorează și nici nu poate ignora Bundul atîta timp cît acesta, pe baza hotărîrii congresului partidului din 1898, face parte din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. Și dacă nu putea fi trecut sub tăcere, trebuia să se menționeze că a fost invitat. E clar. Și mai clar este că, din moment ce nu cunoștea motivele tăcerii Bundului, C.O. *trebuia* să spună tocmai așa : „din motive pe care nu le cunoaștem“. Adău-

gînd cuvintele : sperăm că aceste motive sînt *cu totul întîmplătoare* și că Bundul nu va întîrzia să-și trimită reprezentantul, C.O. și-a exprimat direct și clar dorința de a participa *împreună cu Bundul* la munca de organizare a congresului și de refacere a partidului.

Evident că dacă Bundul ar fi împărțășit această dorință, nu ar fi avut altceva de făcut decît să-și trimită un reprezentant așa după cum i *s-a propus* și pe cale conspirativă, și prin declarații în presă. În loc de aceasta, Bundul *a pornit o polemică* cu nota (! !), a dat publicității o declarație în care își expune în mod *separat, de pe poziții proprii*, părerile sale și vederile sale asupra sarcinilor C.O., asupra condițiilor de convocare a congresului. Înainte de a analiza „polemica“ pornită de Bund, înainte de a analiza vederile sale, trebuie să *protestăm* cu toată hotărîrea împotriva declarației pe care a făcut-o în presă de pe poziții proprii, deoarece această manifestare încalcă cele mai elementare reguli ale muncii revoluționare *în comun*, și în special ale muncii organizatorice. Una din două, domnilor : sau *nu vreți* să lucrați *în cadrul unui C.O. comun*, și atunci, firește, nimeni nu se va plînge de manifestările voastre separate ; sau *vreți* să lucrați în comun, și atunci sînteți *obligați* să vă exprimați părerile nu în mod separat în fața publicului, ci în fața tovarășilor din C.O., care se manifestă public numai ca un tot întreg.

Bundul își dă, desigur, foarte bine seama că manifestarea sa contravine tuturor regulilor muncii *în comun* tovarășești, și de aceea încearcă să recurgă la următoarea justificare foarte slabă : „Neavînd posibilitatea de a ne exprima vederile noastre asupra sarcinilor viitorului congres nici prin participare personală la consfătuiri, nici prin participare la redactarea «Înștiințării», sîntem nevoiți să umplem această lacună, măcar într-o oarecare măsură, prin prezenta declarație“. Se pune întrebarea : oare Bundul intenționează serios să ne încredințeze că „n-a avut posibilitatea“ să trimită scrisori C.O. ? sau să trimită o scrisoare Comitetului din Petersburg ? Organizației „Iskra“⁵⁴, sau grupului „Iujnii rabocii“⁵⁵ ? Și n-a avut oare nici posibilitatea de a-și trimite un delegat în vreuna dintre aceste organizații ? A încercat oare Bundul să facă măcar vreunul dintre acești pași „imposibil“ de grei, deose-

bit de grei, probabil, pentru o organizație atît de slăbuță, lipsită de experiență și de orice legături cum este Bundul ?

Să nu ne jucăm de-a v-ați-ascunselea, domnilor ! Nu este nici inteligent, nici demn. V-ați manifestat separat pentru că *ați vrut* să vă manifestați separat. Și ați vrut să vă manifestați separat pentru a vădi dintr-o dată și a face să fie adoptată *hotărîrea* voastră de a așeza pe o bază *nouă* relațiile cu tovarășii ruși : Bundul să nu *mai facă parte* din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia pe baza principiilor stabilite în statutul din 1898, ci pe bază de relații *federative* ⁵⁶. În loc de a *discuta* chestiunea în mod temeinic și sub toate aspectele în fața congresului întregului partid, cum am fi dorit noi, *care ne-am abținut prea multă vreme să continuăm polemica începută de noi* cu privire la principiul federativ și principiul național ⁵⁷, și cum ar fi dorit, fără îndoială, toți sau imensa majoritate a tovarășilor din Rusia, în loc de aceasta, voi *ați zădărnicit* discutarea acestei chestiuni în comun. Ați acționat nu ca un tovarăș care face parte din organizația Petersburg, sau din organizația din sud, sau din organizația „Iskra” și care dorește să stabilească împreună cu ele (și *înainte de congres*, și *la congres*) cea mai bună formă de relații, ci ați acționat pur și simplu ca *cineva din afară*, separat de toți membrii P.M.S.D.R., voind să impuneți întregului partid *condițiile voastre*.

Dragoste cu sila nu se poate, spune un proverb rusesc. Dacă Bundul nu vrea să păstreze o legătură strînsă cu Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia, așa cum a stabilit-o, în mod just, congresul din 1898, atunci, desigur, el nu va menține vechile relații. Noi nu-i contestăm „dreptul” de a-și promova punctul său de vedere și dezideratul său (în general noi nu recurgem decît în caz de extremă nevoie la discuții despre „drepturi” în ceea ce privește munca revoluționară). Dar regretăm foarte mult că Bundul a pierdut orice simț al măsurii, promovîndu-și punctul de vedere printr-o manifestare publică separată, cu toate că a fost invitat să lucreze în cadrul unei organizații comune (C.O.), *care nu și-a exprimat dinainte nici o părere categorică în această chestiune* și care urmează să convoace congresul tocmai în vederea examinării diverselor păreri.

Bundul a vrut să *provoace* pe toți cei care privesc altfel problema să-și exprime imediat părerea. Foarte bine ! Noi, firește, nu vom refuza să facem acest lucru. Noi vom spune proletariatuului rus și vom repeta în mod special proletariatuului evreiesc că actualii conducători ai Bundului fac o serioasă greșală politică, pe care, fără îndoială, o va îndrepta timpul, experiența, creșterea mișcării. Cîndva Bundul a susținut „economismul“, contribuind la sciziunea din străinătate, adoptînd hotărîri în sensul că lupta economică este *cel mai bun* mijloc de agitație politică. Noi ne-am ridicat împotriva acestei poziții, am luptat împotriva ei. Această luptă a contribuit la îndreptarea vechilor greșeli, din care, probabil, nu a mai rămas acum nici urmă. Noi am luptat împotriva înclinării către metode teroriste, care, pe cît se pare, a dispărut mult mai repede. Sîntem convinși că vor dispărea și tendințele naționaliste. Proletariatul evreiesc va înțelege în cele din urmă că interesele sale cele mai vitale reclamă o unire *cît mai strînsă* cu proletariatul rus în cadrul aceluiași partid, că este culmea absurdității să vrei să stabilești dinainte dacă evoluția evreimii într-o Rusie liberă se va deosebi sau nu de evoluția ei în Europa liberă, că Bundul nu trebuie să meargă mai departe de revendicarea (în cadrul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia) a deplinei autonomii în chestiunile care privesc proletariatul evreiesc, autonomie care a fost pe deplin admisă de congresul din 1898 și pe care nimeni nu a negat-o niciodată.

Să ne întoarcem însă la declarația Bundului. El afirmă că nota din „Înștiințarea“ C.O. ar fi „echivocă“. Este un neadevăr care aduce a insinuare. Cîteva rînduri mai departe C.C. al Bundului recunoaște el însuși că „reprezentantul nostru n-a participat la consfătuire din motive pur întîmplătoare“. Și ce a spus C.O. ? El și-a exprimat speranța că reprezentantul Bundului n-a participat din motive întîmplătoare. Chiar voi confirmați această presupunere a C.O. și tot voi vă supărați. Pentru ce ? Mai departe. Nimeni nu poate cunoaște dinainte ceva întîmplător. Prin urmare, afirmația Comitetului din străinătate al Bundului în sensul că C.O. *a cunoscut* motivele care au împiedicat participarea Bundului la consfătuire este cu totul nefondată. Comitetul din străinătate al

Bundului are în genere un rol foarte urît în toată această istorie : el adaugă la declarația C.C. al Bundului propriile sale născociri, care sînt în totală contradicție cu însași afirmația C.C. ! Cum a putut afla Comitetul din străinătate al Bundului că C.O. *a cunoscut* motivele neparticipării Bundului, din moment ce invitația a fost adresată C.C. (și nu Comitetului din străinătate) al Bundului și din moment ce însuși C.C. al Bundului afirmă că motivele neparticipării au fost pur întîmplătoare ? ?

„Sîntem convinși – spune C.C. al Bundului – că dacă inițiatorii consfătuirii ar fi depus ceva mai multe eforturi, aceste motive întîmplătoare nu ne-ar fi putut împiedica să răspundem...” Am întreba pe orice om obiectiv : dacă doi tovarăși care intenționau să se întîlnească la C.O. recunosc într-un glas că motivele care au împiedicat întîlnirea au fost „pur întîmplătoare”, este oare cu cale, este oare frumos *să pornești o polemică publică* în legătură cu chestiunea de a se ști cine este mai vinovat de faptul că întîlnirea nu a avut loc ? În ce ne privește, menționăm că noi ne-am exprimat de mult regretul (desigur, nu în presă, ci într-o scrisoare) în legătură cu neparticiparea Bundului, și ni s-a comunicat că Bundul a fost invitat *de două ori* : o dată printr-o scrisoare, iar a doua printr-o comunicare personală făcută prin intermediul comitetului din... al Bundului.

Delegatul a sosit *la aproape o lună* după consfătuire, se plînge Bundul. Da, aceasta este o crimă îngrozitoare, demnă, desigur, de a fi publicată în presă, căci ea vădește deosebit de pregnant punctualitatea Bundului, care nu s-a învrednicit să-și trimită delegatul nici după două luni !

Delegatul „nu și-a îndeplinit promisiunea” de a ne trimite „Înștiințarea” C.O. în manuscris sau după ce va fi fost tipărită, dar *neapărat* înainte de a fi difuzată... Sfătuim pe tovarășii noștri din Rusia să nu discute cu anumiți oameni fără a întocmi un proces-verbal. Și noi am avut din partea organizației „Iskra” promisiunea de a ne trimite și manuscrisul și un exemplar tipărit din „Înștiințare”, și, cu toate acestea, manuscrisul nu ne-a parvenit nici pînă acum, iar exemplarul tipărit l-am primit *mult mai tîrziu* decît membrii organizațiilor care nu au legături cu organizația „Iskra”. Să hotărască bun-

diștii dacă ar fi fost frumos din partea noastră să fi învinuit prin presă organizația „Iskra” că și-a călcat promisiunea? Delegatul C.O. a promis C.C. al Bundului că scrie imediat tovarășului care avea în atribuția sa tipărirea „Înștiințării” să întrerupă tipărirea : iată care a fost *adevărata* promisiune (după cât ne putem da seama din informațiile de care dispunem). Ea a fost îndeplinită, dar tipărirea n-a putut fi întreruptă, deoarece nu mai era timp să se ia contact cu tovarășii care tipăreau „Înștiințarea”.

Rezumăm : inițiatorii C. O. au trimis scrisori, au comunicat personal prin intermediul comitetului din..., au trimis un delegat la C.C. al Bundului, iar Bundul, timp de luni de zile, nu a trimis *nici o scrisoare*, ca să nu mai vorbim de trimiterea unui delegat ! Și tot Bundul este acela care le aduce învinuiri prin presă ! Iar Comitetul din străinătate al Bundului ne încredințează – lucru foarte ciudat – că inițiatorii consfătuirii au avut o comportare „ciudată”, că acțiunile lor sînt în flagrantă contradicție cu scopul lor, că au dat dovadă de „pripeală” (C.C. al Bundului, dimpotrivă, îi acuză de încetinelă !), că vor „să creeze impresia” că Bundul „ar fi avut o atitudine de indiferență” ! !

Ne mai rămîne să spunem cîteva cuvinte despre acuzația la adresa C.O. în sensul că acesta nu a tras „singura concluzie justă”, care ar consta în următoarele : „Din moment ce în fapt nu există partid, viitorul congres trebuie să aibă un caracter de congres de constituire, și de aceea dreptul de a participa la congres trebuie acordat tuturor organizațiilor social-democrate existente în Rusia, atît organizației ruse cît și organizațiilor tuturor celorlalte naționalități”. Bundul încearcă să ocolească următorul fapt neplăcut pentru el : deși nu are un centru unic, Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia ființează totuși sub forma de comitete și organizații, și există „Manifestul” și hotărârile primului congres, la care, în treacăt fie zis, au participat și reprezentanți ai proletariatului evreiesc care nu reușiseră încă să se manifeste pe tărîmul oscilărilor economiste, teroriste și naționaliste. Cerînd categoric să se acorde „tuturor” naționalităților „dreptul” de a participa la constituirea Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, care a fost de mult constituit, Bun-

dul confirmă în mod evident faptul că tocmai faimoasa problemă a „fedației” l-a determinat să provoace toată această istorie. Dar nu Bundul are căderea să vorbească despre această problemă, și nu despre „drepturi” trebuie să fie vorba aici între revoluționari serioși. Că la ordinea zilei se află acum unirea și închegarea nucleului principal al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia este un lucru îndeobște cunoscut. Nu putem avea nimic împotriva ideii ca „toate” naționalitățile să fie reprezentate la congres, dar nu trebuie să uităm că problema *lărgirii* nucleului sau a unirii lui cu alte organizații nu se poate pune *decît după ce formarea acestui nucleu va fi pe deplin înfăptuită* (sau, cel puțin, după ce consolidarea lui va fi neîndoielnică). Atita timp cît noi înșine nu sîntem uniți din punct de vedere organizatoric și nu am pășit cu hotărîre pe calea justă, unirea cu noi nu ar da nimic „tuturor celorlalte” naționalități ! Iar rezolvarea problemei *posibilității* (și nu a „dreptului”, domnilor !) ca „toate celelalte” naționalități să fie reprezentate la congresul nostru depinde de o serie întregă de măsuri tactice și organizatorice, pe care urmează să le ia C.O. și comitetele din Rusia, într-un cuvînt depinde de succesul activității C.O. Iar că Bundul a căutat de la bun început să pună bețe în roate Comitetului de organizare este un fapt istoric.

„Iskra” nr. 33
din 1 februarie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

DESPRE MANIFESTUL „UNIUNII SOCIAL-DEMOCRAȚILOR ARMENI“

În Caucaz a luat ființă o nouă organizație social-democrată : „*Uniunea social-democraților armeni*“⁵⁸. Această uniune, după informațiile de care dispunem, și-a început activitatea practică acum mai bine de o jumătate de an și are deja un organ de presă propriu în limba armeană. Am primit nr. 1 al acestei publicații, al cărei titlu, „Proletariat“⁵⁹, este însoțit de mențiunea : „Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia“. El cuprinde o serie de articole, de note și corespondențe ce înfățișează condițiile sociale și politice care au dus la apariția „Uniunii social-democraților armeni“ și care trasează, în linii generale, programul activității ei.

În articolul de fond, intitulat „Manifestul social-democraților armeni“, citim : „Fiind o parte din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia, a cărui activitate s-a extins asupra întregului teritoriu al Rusiei, «Uniunea social-democraților armeni» este complet solidară cu el în activitatea ei și va lupta laolaltă cu el pentru interesele proletariatului din Rusia în general și ale celui armean în special“. Apoi, vorbind despre rapida dezvoltare a capitalismului în Caucaz și despre rezultatele, monstruoase prin forța și multilateralitatea lor, care însoțesc acest proces, autorii trec la problema situației actuale a mișcării muncitorești din Caucaz. În centrele industriale din Caucaz – Baku, Tiflis și Batum –, în care există mari întreprinderi capitaliste și un numeros proletariat industrial, această mișcare a și prins rădăcini adânci. Desigur însă că lupta dusă de muncitorii din Caucaz împotriva patronilor a avut pînă acum, din cauza nivelului lor cultural scă-

zut, un caracter mai mult sau mai puțin stihinic, inconștient. Era nevoie de o forță care să poată uni forțele dispartate ale muncitorilor, să dea o formă inteligibilă revendicărilor lor și să le formeze conștiința de clasă. O astfel de forță este socialismul. Expunând apoi pe scurt tezele fundamentale ale socialismului științific, Uniunea își precizează poziția față de curentele actuale din rîndurile social-democrației internaționale și în special ale social-democrației ruse. „După părerea noastră – se spune în Manifest –, idealul socialist nu poate fi înfăptuit nici prin lupta economică a clasei muncitoare, nici prin reforme politice și sociale parțiale; el nu poate fi înfăptuit decît prin sfărîmarea radicală a întregii orînduiri existente, prin revoluția socială, al cărei preluđu trebuie să-l constituie, în mod necesar, dictatura politică a proletariatu-lui“. În continuare, vorbind despre orînduirea politică existentă în Rusia, ostilă oricărei mișcări sociale, și în special mișcării muncitorești, Uniunea declară că își trasează ca sarcină politică imediată educarea politică a proletariatu-lui armean și atragerea lui la lupta deasă de întregul proletariat din Rusia pentru răsturnarea absolutismului țarist. Fără să nege cu totul necesitatea luptei economice duse de muncitori împotriva patronilor pentru revendicări parțiale, Uniunea consideră totuși că această luptă nu trebuie să aibă o însemnătate de sine stătătoare. Ea o admite numai în măsura în care îmbunătățește situația materială a muncitorilor și contribuie la formarea conștiinței lor politice și a solidarității lor de clasă.

Un deosebit interes prezintă pentru noi atitudinea Uniunii în problema națională. „Avînd în vedere – se spune în Manifest – că în statul rus există multe naționalități diferite, care se află pe diferite trepte de dezvoltare culturală, și că numai o largă dezvoltare a autoadministrării locale poate să asigure interesele acestor elemente eterogene, considerăm necesară instituirea, în viitoarea Rusie liberă, a unei republici *federative* (sublinierea ne aparține). În ceea ce privește Cauz-ul, avînd în vedere diversitatea neamurilor care alcătuiesc populația lui, ne vom strădui să unim toate elementele socialiste locale și pe toți muncitorii, indiferent de naționalitatea căreia îi aparțin; ne vom strădui să creăm o organizație social-democrată unită și puternică pentru a lupta cu

mai mult succes împotriva absolutismului. Sîntem de părere că în viitoarea Rusie liberă trebuie să se acorde tuturor națiunilor dreptul la liberă autodeterminare, deoarece considerăm că libertatea națională nu reprezintă altceva decît o latură a libertăților cetățenești în general. Pornind de la această teză și ținînd seama, după cum am spus mai sus, de diversitatea neamurilor care alcătuiesc populația Caucazului și de faptul că nu există delimitări geografice între aceste diferite neamuri, considerăm că nu putem introduce în programul nostru revendicarea autonomiei politice pentru naționalitățile din Caucaz ; noi cerem autonomia numai în ceea ce privește viața culturală, adică libertatea folosirii limbii materne, libertatea învățămîntului, instrucțiunii etc.“

Salutăm din toată inima Manifestul „Uniunii social-democraților armeni“ și îndeosebi remarcabila ei încercare de a pune just problema națională. Ar fi foarte de dorit ca această încercare să fie dusă pînă la capăt. Uniunea *indică* foarte just cele două principii fundamentale după care trebuie să se călăuzească toți social-democrații din Rusia în problema națională : în primul rînd, revendicarea nu a autonomiei naționale, ci a libertăților politice și cetățenești și a deplinei egalități în drepturi ; în al doilea rînd, revendicarea dreptului la autodeterminare pentru fiecare naționalitate din statul rus. Dar aceste două principii nu sînt încă aplicate pe deplin consecvent de „Uniunea social-democraților armeni“. Într-adevăr, se poate oare vorbi, *din punctul lor de vedere*, de revendicarea unei republici *federative* ? Federația *presupune* unități politice naționale autonome ; or, Uniunea respinge revendicarea autonomiei naționale. Pentru a fi pe deplin consecventă, Uniunea ar trebui să elimine din programul ei revendicarea republicii *federative*, limitîndu-se la revendicarea unei republici democratice în general. Nu este treaba proletariatului să *propage* federalismul și autonomia națională, nu este treaba proletariatului să formuleze revendicări care se reduc în mod inevitabil la revendicarea creării unui stat autonom bazat pe *împărțirea în clase*. Sarcina proletariatului este de a uni *cît mai strîns mase* cît mai largi de muncitori aparținînd tuturor naționalităților, de a le uni spre a lupta *pe o arenă cît mai largă* pentru instituirea republicii democratice și pentru socialism. Și, dat fiind că arena noastră de

luptă în cadrul statului a fost creată, se menține și se lărgește datorită unei serii de violențe revoltătoare, e clar că noi, tocmai pentru a putea duce o luptă încununată de succes împotriva tuturor formelor de exploatare și asupra, nu trebuie să fărîmițăm, ci să unim forțele *clasei muncitoare*, clasa cea mai asuprită și cea mai aptă de luptă. Revendicarea recunoașterii dreptului la autodeterminare pentru fiecare naționalitate ca atare nu înseamnă altceva decît că noi, partidul proletariatului, trebuie să fim întotdeauna și în mod absolut *împotriva oricărei încercări* de a influența din afară, *prin violență sau prin mijloace nedrepte*, asupra *autodeterminării* naționale. Îndeplinindu-ne întotdeauna datoria de a respinge violența (de a lupta și a protesta împotriva ei), noi, în ce ne privește, ne preocupăm nu de autodeterminarea popoarelor și națiunilor, ci de autodeterminarea *proletariatului*, indiferent de naționalitatea căreia îi aparține. Astfel, programul general, de bază, întotdeauna obligatoriu pentru social-democrația din Rusia, trebuie să constea doar în revendicarea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor (fără deosebire de sex, limbă, religie, rasă, naționalitate etc.) și a dreptului lor la o liberă *autodeterminare* democratică. Cît privește *sprijinirea* revendicării autonomiei *naționale*, această sprijinire nu constituie cîtuși de puțin o obligație programatică, permanentă a proletariatului. Ea poate deveni necesară pentru el numai în anumite cazuri excepționale. În ceea ce privește social-democrația armeană, inexistența unor astfel de împrejurări excepționale este recunoscută chiar de „Uniunea social-democraților armeni“.

Sperăm să mai revenim la problema principiului federativ și principiului național *. Iar acum, în încheiere, salutăm încă o dată pe noul membru al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia — „Uniunea social-democraților armeni“.

„Iskra“ nr. 33
din 1 februarie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

* Vezi volumul de față, pag. 229—238. — *Nota red.*

CONCEPȚIILE MARXISTE
ASUPRA PROBLEMEI AGRARE
ÎN EUROPA ȘI ÎN RUSIA ⁶⁰

„Programul prelegerilor” a fost
scris înainte de 10 (23)
februarie 1903, iar
„Conspectul primei prelegeri”
între 10 și 13 (23 și 26
februarie) 1903

Publicat pentru prima oară
în 1932, în
„Culegeri din Lenin”, vol. XIX

„Programul prelegerilor”
se tipărește după manuscris, iar
„Conspectul primei prelegeri”
după notițele auditorilor Școlii
superioare ruse de științe
sociale din Paris, corectate
de V. I. Lenin

PROGRAMUL PRELEGERILOR

Prelegerea I. *Teoria generală a problemei agrare*. Formarea agriculturii capitaliste. Diferitele forme de dezvoltare a agriculturii cu caracter comercial și formarea clasei muncitorilor agricoli salariați. Teoria rentei a lui Marx. Caracterul burghez al teoriilor așa-numitei școli critice (d-nii Bulgakov, Hertz, David, Cernov, în parte Maslov și alții), care încearcă să explice prin legi naturale (cum ar fi, de pildă, faimoasa lege a fertilității descrescînde a solului) existența tributului perceput de la societate de către proprietarii funciari. Contradicțiile capitalismului în agricultură.

Prelegerea a II-a. *Mica și marea producție în agricultură*.

Eforturile așa-numitei școli critice de a masca robia micii producător în societatea contemporană. Analiza cercețurilor monografice, interpretate absolut greșit de această școală (M. Hecht, K. Klavki, Auhagen).

Prelegerea a III-a. *Continuare*. Ancheta din Baden. Rezultatele anchetei confirmă întru totul justetea concepțiilor marxiste. Datele generale ale statisticii agrare din Germania. Basmul despre degenerarea marelui capital prin investirea lui în latifundii. Mașinile în agricultură. Înrautățirea extremă a stării vitelor de muncă în gospodăria țărănească mijlocie. Cooperația în agricultură; numeroase date germane din 1895 despre cooperativele de produse lactate. Deosebirea de formă dintre cooperative în agricultură și trusturi în industrie, care a împiedicat așa-numita școală critică să-și dea seama de deplina similitudine dintre primele și celelalte în ceea ce privește conținutul lor social-economic.

Prelegerea a IV-a. *Modul de a pune problema agrară în Rusia.* Bazele concepțiilor narodniciste și semnificația lor istorică ca formă primitivă a democrației agrare. Importanța cardinală a problemei țărănești (obștea și producția populară). Descompunerea țărănimii în burghezie sătească și proletariat sătesc. Metodele de studiere a acestui proces și însemnătatea lui. Înlocuirea gospodăriei bazate pe clacă prin gospodăria capitalistă. Caracterul reacționar al concepțiilor narodniciste. Cerințele momentului istoric actual : înlăturarea rămășițelor iobăgiei și libera dezvoltare a luptei de clasă la sate.

CONSPECTUL PRIMEI PRELEGERI

TEORIA GENERALĂ

Teoria lui Marx cu privire la dezvoltarea modului de producție capitalist este valabilă pentru agricultură în aceeași măsură ca și pentru industrie. Nu trebuie confundate trăsăturile fundamentale ale capitalismului cu formele diferite ale acestuia în agricultură și în industrie.

Să vedem în ce constau trăsăturile caracteristice principale și formele specifice ale procesului care generează capitalismul în agricultură. Apariția acestui proces are o dublă cauză : 1) producția de mărfuri și 2) faptul că apare ca marfă nu produsul, ci forța de muncă. Atunci când forța de muncă este atrasă în orbita schimbului, întreaga producție devine capitalistă și ia naștere o clasă deosebită, proletariatul. În agricultură, fenomenul dezvoltării producției de mărfuri și al folosirii pe scară tot mai largă a muncii salariate se produce sub altă formă decât în industrie, și de aceea aplicarea teoriei lui Marx la agricultură poate să pară nepotrivită ; dar pentru a ne putea pronunța în această problemă trebuie să vedem sub ce formă agricultura devine capitalistă. Pentru aceasta trebuie, în primul rînd, elucidate următoarele două fenomene :

I. Cum se dezvoltă agricultura cu caracter comercial ? și

II. Cum se desfășoară procesul de formare a clasei muncitoare ?

I. Fenomenul principal din cadrul acestui proces îl constituie creșterea rapidă a populației industriale și vânzarea produselor pe piață. Prin urmare, pentru o largă dezvoltare a agriculturii cu caracter comercial, este necesară o creștere considerabilă a populației neagricole. Acest proces se desfășoară

sub diferite forme și are loc atît în țările care importă cit și în cele care exportă cereale. Creșterea rapidă a populației industriale generează însă o lipsă de cereale în țările industriale, adică imposibilitatea de a se renunța – atîta timp cît sistemul tehnicii rămîne același – la importul de cereale din alte țări. Creșterea cererii de cereale, în condițiile cînd întregul pămînt este proprietate privată, duce la formarea prețurilor de monopol.

Acest lucru este important pentru explicarea rentei.

Procesul de formare a agriculturii cu caracter comercial nu este absolut identic cu procesul de formare a industriei de fabrică : în industrie acest proces se desfășoară simplu și rectilin ; în agricultură însă constatăm altceva : aici predomină împletirea agriculturii comerciale cu cea necomercială. Aici se îmbină forme diferite. În fiecare regiune se produce îndeosebi *un anumit* produs pentru piață. Producția moșierului și în special a țaranului este pe de-o parte o producție de mărfuri, pe de altă parte ea își păstrează caracterul de producție pentru consum.

Necesitatea de a căpăta bani determină trecerea de la economia naturală la economia de mărfuri. Puterea banului apasă asupra țăranilor nu numai în Europa occidentală, ci și în Rusia. Statistica zemstvelor arată că, chiar și acolo unde rămășițele economiei patriarhale sînt foarte puternice, subordonarea țaranului față de piață atinge proporții uriașe.

II. Procesul de formare a clasei muncitorilor salariați reprezintă descompunerea țărănimii în două pături : 1) fermierii, care consideră agricultura drept o industrie, și 2) muncitorii salariați. Acest proces este denumit adesea diferențierea țărănimii. În Rusia, în special, acest proces este foarte evident. El a fost remarcat de economiști încă în perioada existenței sistemului feudal.

Particularitățile formării.

Acest proces nu se desfășoară în mod uniform. Paralel cu formarea clasei muncitorilor salariați, putem constata dăinuirea sistemului patriarhal și formarea unui sistem nou, capitalist. Clasa muncitorilor salariați este legată de pămînt într-un fel sau altul ; prin urmare, formele procesului sînt foarte variate.

DESPRE DOMINAREA AGRICULTURII
CU CARACTER CAPITALIST

R e n t a

Populația unei țări capitaliste se împarte în 3 clase : 1) muncitori salariați, 2) proprietari funciari și 3) capitaliști. La studierea sistemului trebuie să se facă abstracție de particularitățile unor anumite țări, unde o astfel de împărțire precisă s-ar putea să nu existe încă.

După Marx, principala împărțire a produsului este împărțirea în produs necesar și plusprodus. Renta funciară reprezintă o parte din acest plusprodus, și anume partea care rămîne după scăderea profitului mijlociu la capital. Iar într-o societate capitalistă dezvoltată profitul mijlociu se formează sub influența concurenței, care repartizează plusprodusul între capitaliști nu proporțional cu numărul muncitorilor, ci proporțional cu volumul întregului capital investit în întreprindere.

Formarea profitului mijlociu este analizată de Marx în volumul al III-lea al „Capitalului”. Pe terenuri cu fertilitate diferită, capitalul va da un profit diferit : pe un pămînt mai prost va da un profit mai mic ; pe un pămînt mai bun va da un profit mai mare, adică va da și un profit suplimentar. (Ricardo a pus încă înainte de Marx bazele teoriei rentei). Datorită monopolului prețurilor pe piața cerealelor și datorită faptului că în genere cantitatea de cereale este neîndesulătoare, prețurile sînt determinate de terenurile cele mai proaste. Surplusul de profit obținut de pe pămînturile de o calitate mai bună sau de pe pămînturile situate mai aproape de piață, în comparație cu pămînturile mai proaste sau mai îndepărtate, este denumit de Marx rentă *diferențială*.

Renta este luată de către proprietarii funciari de la fermieri.

Profitul suplimentar poate fi de două feluri : 1) profitul suplimentar care provine din diferența de fertilitate și 2) cel care provine din întrebuițarea diferită a capitalului. Mai departe. În afară de monopolul exploatării private a pămîntului mai există și monopolul proprietății private asupra pămîntului : proprietarul funciar poate să nu arendeze pămînt fermierului atita timp cît prețurile la cereale nu vor spori, și

atunci el primește rentă *absolută*, care reprezintă un monopol elementar. Ea poate fi : 1) monopol în formă pură (în acest caz, strict vorbind, ea nu ar trebui să fie numită rentă). Și 2) renta absolută poate fi luată din profitul suplimentar la capitalul agrar în virtutea următoarei împrejurări. În agricultură, tehnica este mai puțin dezvoltată, și de aceea partea capitalului variabil (= care creează profitul) este mai mare decât în industrie. De aceea și partea profitului trebuie să fie în agricultură mai mare decât în industrie. Și iată că monopolul proprietății asupra pământului împiedică egalizarea profitului mai ridicat din agricultură cu profitul mai scăzut din industrie. Din profitul mai ridicat în agricultură, care nu este egalizat cu profitul din industrie, provine renta absolută în sensul propriu al cuvântului. Izvorul ei este creșterea prețurilor la cereale. Renta diferențială însă provine din produs. Ultimii ani, care se caracterizează prin atragerea unor noi țări în sfera comerțului, au dus la o criză.

Prețul pământului reprezintă renta calculată anticipat. De aceea el este considerat ca venit la un anumit capital. La cumpărarea pământului se cheltuiește un capital care poate aduce un venit egal cu renta mijlocie. De aceea, în Europa dezvoltarea rapidă a industriei a făcut ca renta să crească în proporții excesive și a consolidat-o.

O bună parte din cartea lui Maslov „Condițiile dezvoltării agriculturii în Rusia“, apărută de curînd, este consacrată teoriei rentei ; în această problemă Maslov se situează pe un punct de vedere absolut greșit, repetînd argumentele așa-numiților „critici“ burghezi ai lui Marx, cum ar fi, de pildă, d-l Bulgakov etc. Marx a arătat că vechea economie politică engleză privea prea simplist această problemă, și anume nu ca pe un proces care creează condiții istorice speciale, ci ca pe un proces care creează condiții naturale ; de aceea ea raționa astfel : renta se formează datorită necesității trecerii de la terenuri mai bune la terenuri mai proaste. Dar există și o trecere inversă, dat fiind că există perfecționări. Criticii s-au întors înapoi, de la Marx la economia politică burgheză.

O altă înțelegere îngustă a teoriei rentei constă în aceea că unii consideră că există o interdependență între legea de formare a rentei diferențiale și legea fertilității descrescînde a solului și că, din această cauză, pe același teren, profitul,

chipurile, s-ar micșora. Ricardo explică trecerea de la terenuri mai bune la terenuri mai proaste prin *imposibilitatea* de a investi un capital din ce în ce mai mare. – „Criticii” ruși susțin cu toții teoria fertilității descrescînde a solului, și pe aceeași poziție se situează și Maslov, care în alte probleme vrea să rămînă marxist. Dar argumentele aduse în sprijinul acestei teorii n-au mers mai departe de simple vorbe de duh, cum ar fi, de pildă, că, dacă nu admiti această teorie, trebuie să admiti că un singur petec de pămînt ar putea hrăni o țară întregă.

Marx a combătut această teorie, care este greșită prin faptul că privește cheltuirea de capital în mod aritmetic și ignorează condițiile economiei generale. Dacă am admite că investirea unui capital din ce în ce mai mare este întotdeauna posibilă, teoria aceasta ar fi justă ; dar acest lucru presupune transformarea sistemelor, iar sistemele în agricultură se mențin veacuri de-a rîndul, și acest fapt face ca investirea de capital să fie redusă la anumite limite. Dacă tehnica rămîne neschimbată, investirea suplimentară de capital nu este posibilă sau este posibilă numai în limite restrînse. Marx arată că nici în industrie producția nu se poate dezvolta în mod nelimitat pe același teren : dacă întreprinderea ocupă un teren avînd o anumită suprafață, pentru a o dezvolta trebuie extinsă suprafața terenului. Dacă însă pămîntul este cultivat rațional, acest lucru nu poate decît să îmbunătățească producția, și de aici Marx trage concluzia că în această privință pămîntul nu prezintă dezavantaje, ci dimpotrivă. Tocmai acest „dacă” a fost ignorat de adversarii teoriei lui Marx. Și de aceea Maslov, pretinzîndu-se marxist, poate să inducă pe mulți în eroare cu concepțiile sale în această problemă. Lucrearea lui reprezintă unul dintre exemplele de mers nu înainte ci înapoi, atît de numeroase în prezent.

Populația agricolă descrește în mod absolut, dar producția agricolă progresează. În decursul secolului al XIX-lea, acest progres a fost strîns legat de dezvoltarea agriculturii cu caracter comercial. El caracterizează una dintre trăsăturile esențiale ale orînduirii actuale, capitaliste, care își găsește expresia în apariția concurenței în agricultură, a pieței pentru agricultură și a diferențierii populației. Acest progres a dat un

puternic impuls dezvoltării agriculturii, dar fiecare pas al lui este însoțit de apariția unor contradicții care fac imposibilă folosirea tuturor forțelor productive din agricultura nouă, practică pe baze științifice. Capitalismul generează marea producție, concurența, care sînt însoțite de folosirea prădalnică a forțelor productive ale pămîntului. Concentrarea populației în orașe duce la depopularea pămînturilor, se creează un schimb de substanțe anormal. Cultivarea pămîntului nu se îmbunătățește sau nu se îmbunătățește în măsura în care ar trebui.

Critica socialistă a atras de mult atenția asupra acestui lucru (Marx). D-l Hertz, iar mai tîrziu la noi, în Rusia, d-nii Bulgakov, Cernov, Struve au pretins că teoria lui Marx, care se sprijinea pe Liebig, este învechită. Această părere a „criticilor“ este absolut greșită. Este în afară de orice îndoială că capitalismul tulbură echilibrul dintre exploatarea pămîntului și îngrășarea pămîntului (rolul separării orașului de sat). La mulți autori care nu simpatizează cu teoria marxistă, ci cu „critica“ ei, propriile lor date vorbesc împotriva lor, cum este cazul, de pildă, la Nossig. Din datele prezentate de el reiese că forțele productive ale pămîntului nu sînt înlocuite, că nu se restituie pămîntului ceea ce i se ia. Sînt necesare îngrășăminte chimice și animale. În medie, din 60 000 kg de îngrășăminte folosite la un hectar de pămînt este necesar ca $\frac{1}{3}$ să fie îngrășăminte naturale, dar actualul sistem al agriculturii nu permite să se facă acest lucru.

Așadar, influența capitalismului în agricultură se manifestă în următoarele :

El necesită libertatea muncitorului salariat și înlătură toate formele vechii robii. Dar muncitorii agricoli salariați continuă să fie asupriți. Asuprirea s-a întesit, și de aceea este necesar să se ducă o luptă mai intensă împotriva ei.

Capitalismul a făcut să crească în proporții uriașe tributul luat de proprietarii funciari, mărimea rentei absolute și diferențiale. Creșterea excesivă a rentei creează obstacole în calea dezvoltării agriculturii.

ARE OARE NEVOIE PROLETARIATUL EVREIESC DE UN „PARTID POLITIC DE SINE STĂTĂTOR ?“

În nr. 105 al publicației „Poslednie Izvestiia“ (din 28/15 ianuarie 1903), editată de „Comitetul din străinătate al Uniunii generale a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia“, a apărut un articol intitulat „Cu privire la o proclamație“ (este vorba de proclamația Comitetului Ekaterinoslav al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia), în care găsim următoarea afirmație pe cât de surprinzătoare, pe atât de importantă și cu adevărat „bogată în consecințe“ : „proletariatul evreiesc s-a constituit (sic !) într-un partid politic de sine stătător (sic !), Bundul“.

Pînă acum n-am știut acest lucru. Aceasta este o noutate.

Pînă acum Bundul a fost o parte integrantă a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, și chiar (chiar !) în nr. 106 din „Poslednie Izvestiia“ găsim o declarație a Comitetului Central al Bundului, cu titlul : „Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia“. E drept că la ultimul său Congres, al IV-lea, Bundul a hotărît să-și schimbe denumirea (fără a-și exprima dorința de a asculta părerea tovarășilor ruși în problema denumirii vreunei părți a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia) și de „a introduce“ relații noi, *federative* în statutul acestui partid. Comitetul din străinătate al Bundului „a introdus“ deja aceste relații, dacă se poate numi astfel faptul că a ieșit din „Uniunea social-democraților ruși“ din străinătate, încheind cu aceasta un acord bazat pe principiul federativ.

Dar Bundul însuși – atunci cînd „Iskra“ a luat poziție împotriva hotărîrilor Congresului al IV-lea al acestuia – a de-

clarat cât se poate de clar că intenționează doar să-și realizeze în cadrul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia *dezideratele și botăririle sale*, adică a recunoscut direct și categoric că continuă să fie o parte a P.M.S.D.R. pînă la adoptarea de către acest partid a unui nou statut, pînă la elaborarea de către acesta a unor noi forme de relații cu Bundul.

Și iată că acum aflăm pe neașteptate că proletariatul evresc *s-a constituit* într-un partid politic *de sine stătător* ! Repetăm : aceasta este o noutate.

Tot o noutate o constituie și atacul vehement și neinteligent îndreptat de Comitetul din străinătate al Bundului împotriva Comitetului Ekaterinoslav. În cele din urmă am primit (*deși, din păcate, cu foarte mare întârziere*) această proclamație și afirmăm fără ezitare că atacul îndreptat împotriva unei asemenea proclamații reprezintă, *fără îndoială*, un însemnat pas politic din partea Bundului *. Acest pas este în deplină concordanță cu faptul că Bundul s-a proclamat partid politic de sine stătător și ne arată adevărata fizionomie și procedeele acestui nou partid.

Din păcate, nu putem reproduce în întregime, din lipsă de spațiu, proclamația Comitetului Ekaterinoslav (ea ar ocupa aproape două coloane din „Iskra“ **), și de aceea ne vom limita la remarcă că această proclamație excelentă lămurește de minune muncitorilor evrei *din orașul Ekaterinoslav* (vom arăta imediat de ce am subliniat aceste cuvinte) atitudinea social-democraților față de sionism ⁶² și antisemitism. Totodată, autorii acestei proclamații au atita înțelegere tovărășească față de simțămintele, tendințele și dorințele muncitorilor evrei, încît menționează în mod special și subliniază necesitatea de a lupta sub steagul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia „*chiar și pentru păstrarea și dezvoltarea culturii voastre naționale*“ (proclamația se adresează evreilor-muncitori), „*chiar și pentru interese de ordin pur național*“ (subliniat și cules cu litere cursive în proclamație).

Și cu toate acestea, Comitetul din străinătate al Bundului (era să spunem : C.C. al noului partid) a atacat cu vehe-

* Bineînțeles, dacă Comitetul din străinătate al Bundului exprimă părerile Bundului ca un tot întreg.

** Intenționăm să publicăm în întregime, într-o broșură pe care o pregătim pentru tipar, această proclamație, precum și atacul îndreptat împotriva ei de către Comitetul din străinătate al Bundului ⁶¹.

mență această proclamație pentru motivul că *ea nu pomenește nici un cuvânt despre Bund*. Iată singurul ei păcat – singurul, dar îngrozitor, de neiertat. Iată de ce Comitetul Ekaterinoslav este învinuit de lipsă de „simț politic“. Tovarășii din Ekaterinoslav sînt admonestați pentru faptul că „nici pînă în ziua de azi nu și-au însușit ideea necesității unei organizații separate (ce idee profundă și importantă !) a forțelor (! !) proletariatului evreiesc“, pentru faptul că ei „continuă să nutrească visul absurd de a se debarasa într-un fel sau altul de el (de Bund)“, că răspîndesc „basmul nu mai puțin dăunător (decît cel al sioniștilor)“, afirmînd că antisemitismul este legat de păturile burgheze, și nu de păturile muncitorești și de interesele acestora. Iată de ce Comitetul Ekaterinoslav este sfătuit „să se lase de obiceiul dăunător de a trece sub tăcere mișcarea muncitorească evreiască de sine stătătoare“ și „să se împace cu gîndul că existența Bundului este o realitate“.

Și acum ne întrebăm : se poate oare vorbi într-adevăr de un păcat din partea Comitetului Ekaterinoslav ? trebuia el într-adevăr să pomenească neapărat despre Bund ? La aceste întrebări nu se poate da decît un răspuns negativ, și aceasta pentru simplul motiv că proclamația nu se adresează „evreilor-muncitori“ în general (cum susține absolut inexact Comitetul din străinătate al Bundului), ci „muncitorilor-evrei din orașul Ekaterinoslav“ (Comitetul din străinătate al Bundului a uitat să citeze ultimele două cuvinte !). În Ekaterinoslav *nu există nici un fel de organizație a Bundului*. (Și în general, în ceea ce privește sudul Rusiei, Congresul al IV-lea al Bundului a hotărît *să nu se organizeze comitete separate ale Bundului* în orașele în care organizațiile evreiești fac parte din comitetele de partid și în care nevoile lor pot fi pe deplin satisfăcute fără ca ele să ființeze separat de aceste comitete). Din moment ce la Ekaterinoslav evreii-muncitori nu sînt organizați într-un comitet separat, înseamnă că mișcarea lor (strîns legată de întreaga mișcare muncitorească din această localitate) este condusă în întregime de Comitetul Ekaterinoslav, care îi subordonează *direct* Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, iar acesta *trebuie* să le ceară să activeze *pentru întregul partid*, și nu pentru anumite părți

ale lui. Evident că în aceste condiții Comitetul din Ekaterinoslav nu era obligat să pomenească de Bund ; mai mult chiar : dacă s-ar fi apucat să susțină „necesitatea unei organizații separate a forțelor (e mai probabil că aceasta ar fi mai de grabă o organizație *lipsită de forță*) * proletariatului evreiesc“ (cum doresc bundiștii), el ar fi comis o foarte mare greșeală și s-ar fi făcut vinovat de o directă încălcare nu numai a statutului partidului, ci și a intereselor unității luptei de clasă proletare.

Mai departe. Comitetul Ekaterinoslav este învinuit de lipsă de „orientare“ în problema antisemitismului. Comitetul din străinătate al Bundului vădește concepții într-adevăr puerile asupra unor importante mișcări sociale. Comitetul Ekaterinoslav vorbește de mișcarea antisemită *internațională* din *ultimele decenii* și remarcă faptul că „din Germania această mișcare a trecut în alte țări și pretutindeni a găsit adepți în rândurile păturilor burgheze ale populației, și nu în cele muncitorești“. „Acesta este un basm nu mai puțin dăunător“ (decît cele ale sioniștilor), exclamă cu superlativă minie Comitetul din străinătate al Bundului. Antisemitismul „a prins rădăcini în masa muncitorească“ ; pentru a dovedi acest lucru, Bundul, care nu este lipsit de „orientare“, prezintă două fapte : 1) participarea unor muncitori la pogromul din Cestohov și 2) fapta a 12 (*doisprezece !*) muncitori-creștini din Jitomir, care au înlocuit pe greviști și au amenințat că „vor omori pe toți jidanii“. — Dovezile sînt, într-adevăr, serioase, în special ultima ! Redacția „P. I.“ este așa de obișnuită să opereze cu greve mari, la care participă 5 sau 10 oameni, încît pune pe tapet fapta a 12 muncitori înapoiți din Jitomir, pentru ca, pornind de la acest caz, să facă o apreciere cu privire la legătura dintre antisemitismul internațional și cutare sau cutare „pături ale populației“. Admirabil ! Dacă bundiștii, în loc să se lanseze în diatribe neinteligente și ri-

* Tocmai cauza unei asemenea „organizații lipsite de forță“ o servește Bundul, folosind, de pildă, expresia : tovarășii noștri din „organizațiile de muncitori creștini“. Această expresie este tot atît de absurdă ca și atacul îndreptat împotriva Comitetului Ekaterinoslav. Noi nu cunoaștem nici un fel de organizații de muncitori „creștini“. Organizațiile care fac parte din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia nu au făcut niciodată deosebire între membrii lor din punctul de vedere al religiei acestora, nu i-au întrebat niciodată ce religie profesază și nu o *vor face* niciodată, — nici chiar atunci eînd Bundul „se va constitui“ într-adevăr „într-un partid politic de sine stătător“.

dicole la adresa Comitetului Ekaterinoslav, ar fi reflectat puțin asupra acestei probleme și s-ar fi documentat fie chiar numai din broșura lui Kautsky despre revoluția socială, publicată nu de mult de ei în jargon, ar fi înțeles faptul *neîn-doielnic* că antisemitismul este legat de interesele păturilor burgheze ale populației, și nu de cele ale păturilor muncitorești. Și dacă ar mai fi reflectat un pic, ei ar fi putut să înțeleagă și faptul că participarea la cutare sau cutare pogrom a citorva zeci, ba fie chiar și a citorva sute de muncitori neorganizați, dintre care nouă zecimi sînt încă cu totul înapoiați, nu schimbă caracterul social al antisemitismului contemporan.

Comitetul Ekaterinoslav a luat poziție (și pe bună dreptate) împotriva basmului sioniștilor despre veșnicia antisemitismului. Bundul însă, prin intervenția sa vehementă, n-a făcut decît să încurce problema și să semene în rîndurile muncitorilor evrei niște idei care duc la *întunecarea* conștiinței lor de clasă.

Din punctul de vedere al luptei întregii clase muncitoare din Rusia pentru libertate politică și pentru socialism, atacul Bundului împotriva Comitetului Ekaterinoslav este culmea nechibzuinței. Din punctul de vedere al constituirii „Bundului într-un partid politic de sine stătător“, acest atac este de înțeles : să nu îndrăzniți să organizați nicăieri pe muncitorii „evrei“ laolaltă cu muncitorii „creștini“, adică altfel decît separat de aceștia ! să nu îndrăzniți să vă adresați în numele Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia sau al comitetelor lui muncitorilor evrei în mod direct, „peste capul“ Bundului, nu prin intermediul lui și fără a pomeni de el !

Acest fapt profund regretabil nu este o întîmplare. Din moment ce, în locul autonomiei în chestiunile care privesc proletariatul evreiesc, voi ați cerut o „fedație“, *ați trebuit să proclamați Bundul drept „partid politic de sine stătător“ pentru a avea posibilitatea de a realiza această fedație cu orice preț.* Dar a proclama Bundul drept partid politic de sine stătător nu înseamnă altceva decît a duce pînă la absurd greșeala fundamentală în problema națională, greșeala care va constitui în mod necesar și inevitabil punctul de plecare al unei cotituri în vederile proletariatului evreiesc și ale social-democraților evrei în general. „Autonomia“ stabilită de sta-

tutul din 1898 asigură mișcării muncitorești-evreiești tot ce îi este necesar : propagandă și agitație în jargon, publicații și congrese, formularea unor revendicări speciale în cadrul unui program social-democrat comun și satisfacerea nevoilor și cerințelor locale care decurg din specificul condițiilor de trai ale evreilor. În toate celelalte privințe este necesară o totală și strânsă unire cu proletariatul rus, în interesul luptei întregului proletariat din Rusia. Și, în fond, teama de „majorizare“ în cazul unei astfel de uniri este cu totul neîntemeiată, deoarece autonomia constituie o garanție împotriva majorizării în problemele speciale ale mișcării *evreiești*, iar în problemele luptei împotriva absolutismului, ale luptei împotriva burgheziei din întreaga Rusie trebuie să acționăm ca o organizație de luptă unică, centralizată, trebuie să ne sprijinim pe întregul proletariat, fără deosebire de limbă și naționalitate, strâns unit printr-o permanentă rezolvare în comun a problemelor teoretice și practice, tactice și organizatorice, și să nu creăm organizații separate care să meargă fiecare pe drumul ei, să nu slăbim forța asaltului nostru printr-o fărâmițare în numeroase partide politice de sine stătătoare, să nu creăm condiții în care să ajungem la izolare și separare pentru ca apoi să tratăm cu ajutorul plasturelui faimoasei „fедераții“ boala pe care ne-am inoculat-o artificial.

„Iskra“ nr. 34
din 15 februarie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

ABSOLUTISMUL SE CLATINĂ...

Absolutismul se clatină. Însuși autocratul recunoaște aceasta în mod public în fața poporului. În aceasta constă marea însemnătate a manifestului țarului din 26 februarie, și nici un fel de fraze convenționale, nici un fel de rezerve și tertipuri, în care abundă manifestul, nu vor putea schimba însemnătatea istorică a acestui pas.

Țarul începe cu vechea formulă – *deocamdată încă* cu vechea formulă : „prin grația lui Dumnezeu...” și sfârșește printr-un apel pe cât de laș, pe atît de ipocrit, cerînd ajutor oamenilor care se bucură de *încrederea societății*. Țarul simte deja el însuși că vremurile în care în Rusia cîrmuirea se putea menține prin grația lui Dumnezeu apun pentru totdeauna, că de acum înainte numai o cîrmuire *prin voința poporului* poate fi o cîrmuire trainică.

Țarul își confirmă promisiunea solemnă că va păstra temelile de veacuri ale statului rus. În traducere din limba rusă birocratică în limba rusă obișnuită aceasta înseamnă : va păstra absolutismul. Cîndva – pe vremea cînd mișcarea revoluționară era în declin, în descreștere – Alexandru al III-lea a spus acest lucru în mod fățiș, fără ocolișuri (în manifestul din 29 aprilie 1881). Acum, cînd strigătul de luptă „jos absolutismul” răsună tot mai tare și mai impunător, Nicolaie al II-lea preferă să-și acopere declarația cu o mică frunză de viță și să se refere cu smerenie la neuitatul său părinte. E un subterfugiu stupid și demn de dispreț ! Problema a fost pusă direct și în mod public : absolutismul va mai dăinui sau nu ? Și fiecare promisiune de „reformă” – vorba vine „reformă” ! – care începe cu promisiunea de a păstra absolutismul este o

minciună sfruntată, o batjocură la adresa poporului rus. Dar nu există prilej mai bun pentru a demasca cîrmuirea în fața întregului popor decît acela pe care însăși cîrmuirea ni-l oferă adresînd întregului popor apelul ei plin de promisiuni ipocrite și mincinoase.

Țarul vorbește (acoperindu-se iarăși cu o frunză de viță) de mișcarea revoluționară, plîngîndu-se că „dezordinile“ împiedică munca de ridicare a bunăstării poporului, agită spiritele, sustrag poporul de la munca productivă, distrug forțe scumpe inimii țarului, distrug tinerele forțe necesare patriei. Și iată că, *deoarece* participanții la mișcarea revoluționară care pier sînt scumpi inimii țarului, *tocmai de aceea* el promite pe loc să curme cu asprime orice abatere de la cursul normal al vieții publice, adică să dezlănțuie o prigoană sălbatică împotriva libertății cuvîntului, împotriva grevelor muncitorești, împotriva demonstrațiilor populare.

Credem că e de ajuns și prea de ajuns. Declarația iezuită a țarului vorbește de la sine. Mai îndrăznim doar să ne exprimăm convingerea că acest „cuvînt al țarului“, răspîndindu-se în toate colțurile Rusiei, chiar și în locurile cele mai îndepărtate, va constitui cea mai bună agitație în favoarea revendicărilor revoluționare. La cei care mai au un dram de cinste, cuvîntul țarului nu poate găsi decît un singur răspuns : *cererea* de a fi eliberați necondiționat și imediat *toți* cei care, în baza unei hotărîri judecătorești sau fără hotărîre judecătorească, înainte de a se fi dat sentința sau după ce s-a dat sentința, se află în închisori, în deportare sau în închisori preventive pentru chestiuni politice sau religioase, pentru participare la greve și împotrivire față de autorități.

Am văzut cu cită ipocrizie vorbește țarul. Să vedem acum *despre ce* vorbește.

În principal, țarul vorbește despre trei lucruri. În primul rînd, despre toleranța religioasă : trebuie să fie confirmate și consfințite legile noastre fundamentale care asigură libertatea cultului tuturor confesiunilor ; religia pravoslavnică însă trebuie să fie religia dominantă. În al doilea rînd, țarul vorbește despre revizuirea legilor privitoare la țărănime, declarînd că la această revizuire trebuie să participe persoane care se bucură de încrederea societății, că toți supușii, laolaltă, trebuie să depună eforturi pentru a întări principiile morale în familie,

în școală și în viața publică. Și, în al treilea rînd, despre înlesnirea ieșirii țăranilor din obști, despre eliberarea țăranilor de răspunderea solidară care îi apasă.

La cele trei declarații, promisiuni, propuneri ale lui Nicolae al II-lea, social-democrația rusă răspunde cu trei revendicări, pe care le-a formulat de mult, le-a susținut întotdeauna și s-a străduit din toate puterile să le răspîndească, și care acum, în legătură cu manifestul țarului și cu răspunsul care urmează să fie dat acestui manifest, trebuie să fie reconfirmate cu deosebită tărie.

În primul rînd, noi cerem recunoașterea imediată și necondiționată, prin lege, a libertății întrunirilor, a libertății presei, precum și amnistierea tuturor „politicilor” și a tuturor sectanților. Atîta timp cît nu se va face acest lucru, orice declarații cu privire la toleranță, la libertatea cultului vor rămîne un joc nedemn și o minciună sfruntată. Atîta timp cît nu va fi proclamată libertatea întrunirilor, a cuvîntului și a presei nu va dispărea odioasa inchiziție rusă care prigonește confesiunile neoficiale, opiniile neoficiale, teoriile neoficiale. Jos cenzura ! Jos cu teroarea polițienească și jandarmerească a bisericii „dominante” ! Pentru aceste revendicări proletariatul rus conștient se va bate pînă la ultima picătură de sînge.

În al doilea rînd, cerem convocarea unei Adunări constituante naționale, care să fie aleasă de toți cetățenii fără excepție și care să instaureze în Rusia o formă de guvernare bazată pe principiul electiv. Ne-am săturat de acest joc de-a consfătuirea localnicilor, de-a parlamentele moșierești de pe lîngă guvernatori, de-a conducerea reprezentativă exercitată de domnii mareșali (și poate chiar și de delegați ?) ai nobilimii ! Destul s-a amuzat birocrăția atotputernică cu tot felul de zemstve, ca pisica cu șoarecele, cînd dîndu-le un pic drumul din strînsoarea ei, cînd mîngîindu-le cu lăbuțele ei catifelate ! Atîta timp cît nu va fi convocată o adunare a deputaților întregului popor, orice declarații cu privire la încrederea în societate, la principiile morale în viața publică vor rămîne o minciună și nu va slăbi cîtuși de puțin lupta revoluționară a clasei muncitoare ruse împotriva absolutismului rus.

În al treilea rînd, cerem recunoașterea imediată și necondiționată, prin lege, a deplinei egalități în drepturi a țara-

nilor cu toate celelalte stări sociale și instituirea de *comitete țărănești* în vederea desființării tuturor rămășițelor iobăgiei la sate, în vederea luării de măsuri serioase pentru îmbunătățirea situației țărănimii.

Lipsa de drepturi a țărănimii, care reprezintă nouă zecini din populația Rusiei, nu mai poate fi tolerată nici o clipă. De pe urma acestei lipse de drepturi suferă și întreaga clasă muncitoare, și întreaga țară, pe această lipsă de drepturi se sprijină întreg asiaticismul vieții ruse : din cauza acestei lipse de drepturi au loc tot felul de consfătuiri și se creează diverse comisii care nu lasă nici o urmă (*sau prejudiciază pe țaran*). Țarul vrea și acum s-o scoată la capăt cu ajutorul unor „consfătuiri” – în genul aceloră din trecut – ale cinovnicilor și nobililor, el vorbește chiar despre „autorități de mină forte” pentru îndrumarea activității localnicilor. Țăranii știu foarte bine, din exemplul zemski-nacealnicilor, ce înseamnă aceste „autorități de mină forte”. Nu degeaba au trăit țăranii patruzeci de ani de lipsuri, de mizerie și de permanentă foame în urma binefacerilor cu care i-au fericit comitetele nobilimii. Țăranii vor înțelege acum că orice „reformă” și îmbunătățiri vor fi o simplă înșelăciune dacă nu vor fi înfăptuite *de țăranii înșiși*. Țăranii vor înțelege – și noi îi vom ajuta să înțeleagă – că numai *comitetele țărănești* sînt în stare să desființeze cu adevărat nu numai răspunderea solidară, ci toate rămășițele clăcii și iobăgiei care mai apasă și în secolul al XX-lea asupra a zeci de milioane de oameni. Pentru muncitorii de la orașe este pe deplin suficientă libertatea întrunirilor și libertatea presei : noi vom ști să folosim aceste libertăți !! Pentru țărani însă, care sînt risipiți prin locuri uitate de lume, abrutizați și sălbăticiți, aceasta nu este suficient, și muncitorii trebuie să-i ajute, să le arate că, atîta timp cît nu-și vor lua soarta în propriile lor mîini, atîta timp cît nu vor obține, ca prim și principal pas, instituirea de *comitete țărănești* în vederea unei eliberări reale și nu iluzorii a țărănimii, vor rămîne în mod necesar și inevitabil niște robi jalnici.

Oameni inteligenți și cu experiență au remarcat încă de mult că într-o epocă revoluționară nu există un moment mai primejdios pentru cîrmuire decît acela în care ea începe să facă concesii, să șovăie. Viața politică rusă din ultimii ani a confirmat aceasta în mod strălucit. Cîrmuirea a șovăit în

problema mișcării muncitorești ; ea a dat frâu liber zubatovismului, și s-a făcut de rîs dînd apă la moară agitației revoluționare. Cîrmuirea ar fi vrut să facă concesii în problema studențească, și s-a acoperit de ridicol făcînd să avanseze cu pași de șapte poște procesul de revoluționare a studențimii. În prezent, cîrmuirea reia pe scară largă același procedeu în toate problemele politicii interne, și se va acoperi de ridicol în mod inevitabil înlesnind, intensificînd și dezvoltînd asaltul revoluționar împotriva absolutismului.

Este necesar să ne oprim și asupra următoarei probleme practice : cum să folosim pentru agitație manifestul țarului din 26 februarie ? Social-democrații ruși au dat încă de mult răspuns la problema mijloacelor de luptă : organizarea și agitația – și nu s-au lăsat intimidați de ironiile acelor oameni naivi care considerau că acestea au un caracter „imprecis“ și că numai atentatele sînt mijloace „precise“. Și iată că în asemenea momente ca cele de acum, cînd s-a ivit pe neașteptate un prilej atît de favorabil pentru noi, care ne obligă în mod atît de imperios să ne încordăm toate forțele în vederea desfășurării agitației în rîndurile întregului popor, în asemenea momente se face simțită deosebit de acut aceeași veche deficiență, mereu aceeași deficiență în ceea ce privește organizarea, capacitatea de a desfășura agitația în mod rapid.

Vom avea însă de repetate ori prilejul să recuperăm timpul pierdut !

Înainte de toate trebuie să răspundem la manifestul din 26 februarie atît prin proclamații pe întreaga Rusie cît și prin proclamații cu caracter local. Dacă în întreaga Rusie apăreau înainte proclamații în zeci de mii de exemplare, acum proclamațiile trebuie să fie difuzate în milioane de exemplare, pentru ca întregul popor să cunoască răspunsul proletariatului rus conștient la apelul adresat de țar poporului, pentru ca toată lumea să vadă cît de precise și de practice sînt revendicările noastre în comparație cu declarațiile țarului *pe aceeași temă*.

Mai departe. Nu trebuie să lăsăm ca numai adunările legale ale zemților și nobililor, negustorilor și profesorilor bine

intenționați etc. etc. să dea răspuns la manifestul din 26 februarie – un răspuns, bineînțeles, plin de venerație și smerenie. Nu sînt suficiente nici răspunsurile pe care le vor da prin proclamații organizațiile social-democraților. Trebuie ca *în fiecare cerc și la fiecare adunare a muncitorilor* să se elaboreze un răspuns propriu, să se confirme formal și solemn revendicările social-democrației. Trebuie ca hotărîrile acestor adunări muncitorești (și, dacă va fi cu putință, și ale celor țărănești) să fie publicate sub formă de proclamații locale și să fie comunicate ziarelor noastre, astfel ca toată lumea să știe că noi considerăm drept răspuns al poporului numai răspunsurile muncitorilor și țărănilor înșiși. Trebuie ca toate cercurile să înceapă încă de pe acum să se pregătească în vederea sprijinirii revendicărilor noastre principale *prin forță*.

Apoi, nu trebuie să lăsăm ca în fel de fel de adunări să fie întocmite adrese de mulțumire către țar fără ca asta să întîmpine riposta cuvenită. Destul au falsificat domnii noștri liberali opinia publică a poporului rus ! Destul au mințit ei spunînd nu ceea ce gîndesc, spunînd nu ceea ce gîndesc toate elementele conștiente și gata de luptă din rîndurile poporului ! Trebuie să căutăm să pătrundem în adunările lor, să ne expunem și acolo, cît mai pe larg, în mod public și fățiș, punctul nostru de vedere, protestul nostru împotriva acestei recunoștințe servile, răspunsul pe care îl dăm noi țarului – singurul răspuns *adevărat* ; trebuie să expunem toate acestea atît prin proclamațiile pe care le vom difuza cît și, în măsura posibilului, prin cuvîntări publice rostite la toate aceste adunări (chiar dacă domnii președinți vor încerca să întreprună aceste cuvîntări).

Și, în sfîrșit, trebuie să căutăm ca răspunsul muncitorilor să se facă auzit și în stradă, să facem cunoscute revendicările noastre prin demonstrații, să arătăm în mod fățiș forța muncitorilor, gradul lor de conștiință și hotărîrea lor, forța lor numerică. Apropiata demonstrație de 1 Mai trebuie să fie, pe lîngă un prilej de a ne exprima în general revendicările noastre proletare, și un prilej pentru a ne exprima răspunsul nostru deosebit, special, precis, la manifestul din 26 februarie !

CĂTRE SARĂCIMEA SATELOR

EXPLICAȚIE PENTRU ȚĂRANI :
CE VOR SOCIAL-DEMOCRAȚII *

*Scris în prima jumătate
a lunii martie 1903*

*Publicat în broșură
în mai 1903 la Geneva
de către „Liga din străinătate
a social-democrației
revoluționare ruse”*

Se tipărește după textul broșurii

РОССІЙСКАЯ СОЦІАЛЪДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ .

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединитесь!

Н. ЛЕНИНЪ

Къ деревенской бѣднотѣ.

Объясненіе для крестьянъ, чего хотятъ
соціалъдемократы

Съ приложеніемъ
Проекта программы Россійской Соціалъдемократической
Рабочей Партіи.

Изданіе Загран. Лиги Русск. Революціонной Соціалъдемократіи.

ЖЕНЕВА

Тнвогграфія Лиги, Route Caroline, 27.
1903

Coperta brosurii lui V. I. Lenin
, Catre saracimea satelor". — 1903

Mişorai

1. LUPTA MUNCITORILOR DE LA ORAȘE

Mulți țărani, probabil, au auzit deja despre tulburările muncitorești de la orașe. Unii dintre ei au fost cândva în capitale, au lucrat în fabrici și au fost martorii rebeliunilor – cum le numește poliția – care au avut loc acolo. Alții cunosc muncitori care, luînd parte la tulburări, au fost trimiși de autorități la urmă. Altora le-au căzut în mină manifeste muncitorești și cărți în care se vorbește despre lupta dusă de muncitori, iar alții au aflat ce se petrece la orașe pur și simplu din cele povestite de oameni umblați.

Înainte vreme participau la răzvrătiri numai studenții; acum însă în toate orașele mari s-au ridicat la luptă mii și zeci de mii de muncitori. De cele mai multe ori ei luptă împotriva patronilor lor, împotriva fabricanților, a capitaliștilor. Muncitorii organizează greve, încetează toți o dată lucrul în fabrică și cer sporirea salariilor, cer să nu mai fie puși să lucreze cîte unsprezece sau zece ore, ci numai cîte opt ore pe zi. Ei cer de asemenea diferite alte îmbunătățiri ale vieții oamenilor muncii. Ei vor ca atelierele să fie amenajate mai bine, ca mașinile să fie înzestrate cu dispozitive speciale, astfel ca să nu mai schilodească pe muncitori, vor ca copiii lor să poată merge la școală, ca cei bolnavi să fie îngrijiți cum trebuie în spitale, ca locuințele muncitorilor să fie case ca lumea, iar nu niște cotețe pentru cîini.

Poliția se amestecă în lupta muncitorilor. Ea înhață pe muncitori, îi aruncă în închisori, îi trimite, fără judecată, la urmă, ba chiar și în Siberia. Cîrmuirea interzice prin lege grevele și întrunirile muncitorilor. Dar muncitorii luptă și împotriva poliției și împotriva cîrmuirii. Muncitorii spun : destul

ne-am plecat grumazul noi toți, milioane de oameni ai muncii ! destul am muncit pentru cei bogați, rămânând noi înșine săraci lipiți pământului ! destul ne-am lăsat jefuiți ! vrem să ne unim în asociații, să unim pe toți muncitorii într-o singură mare asociație muncitorească (*partidul muncitoresc*) și să luptăm laolaltă pentru o viață mai bună. Vrem să obținem o organizare nouă, mai bună, a societății : în această societate nouă, mai bună, nu trebuie să existe nici bogați, nici săraci, toată lumea trebuie să muncească. Nu un mănunchi de bogățani, ci toți oamenii muncii trebuie să se bucure de roadele muncii comune. Mașinile și celelalte perfecționări trebuie să ușureze munca tuturor, și nu să îmbogățească pe câțiva pe seama a milioane și zeci de milioane de oameni. Această societate nouă, mai bună, se numește *societate socialistă*. Învățătura care preconizează această societate se numește *socialism*. Asociațiile muncitorilor create în vederea luptei pentru această organizare mai bună a societății se numesc partide *social-democrate*. Asemenea partide există în mod legal aproape în toate țările (în afară de Rusia și Turcia) ; muncitorii noștri, laolaltă cu socialiștii din rîndurile oamenilor culți, au organizat și ei un astfel de partid : *Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia*.

Stăpînirea îl persecută, dar, în ciuda tuturor opreliștilor, partidul ființează în secret, editîndu-și cărțile și ziarele și organizînd asociații secrete. Și muncitorii nu se mărginesc să se întrunească în adunări secrete, ci ies în mase compacte în stradă, purtînd steaguri pe care scrie : „Trăiască ziua de muncă de 8 ore, trăiască libertatea, trăiască socialismul“. De aceea stăpînirea a dezlănțuit o cruntă prigoană împotriva muncitorilor. Ea trimite chiar și armata să tragă în muncitori. Soldați ruși au ucis muncitori ruși la Iaroslavl și Petersburg, la Riga, la Rostov pe Don, la Zlatoust *.

* În ediția din 1905, textul care începe cu cuvîntul „editîndu-și“ și sfîrșește cu cuvintele „la Zlatoust“ este înlocuit cu textul următor : „Stăpînirea a promis acum libertatea cuvîntului, libertatea întrunirilor, inviolabilitatea persoanei, dar această promisiune s-a dovedit a fi o simplă înșelăciune. Poliția a început din nou să împrăștie adunările, ziarele muncitorești sînt din nou interzise. Social-democrații sînt din nou înhățați și aruncați în închisori. La Kronstadt, la Sevastopol, la Moscova, în Caucaz, în sud, în întreaga Rusie au fost împușcați luptători pentru libertate“. — *Nota red.*

Dar muncitorii nu capitulează. Ei continuă lupta. Ei spun : nu ne sperie nici prigoana, nici închisorile, nici deportarea, nici munca silnică, nici moartea. Cauza noastră este dreaptă. Noi luptăm pentru libertatea și fericirea tuturor celor ce muncesc. Luptăm pentru a izbăvi de silnicie, asuprire și mizerie zeci și sute de milioane de oameni. Muncitorii devin din ce în ce mai conștienți. Numărul social-democraților crește cu repeziciune în toate țările. În ciuda oricăror persecuții, noi vom învinge.

Sărăcimea satelor trebuie să înțeleagă limpede cine sînt acești social-democrați, ce vor ei și ce acțiune trebuie desfășurată la sate spre a-i ajuta să cucerească fericirea pentru popor.

2. CE VOR SOCIAL-DEMOCRAȚII ?

Social-democrații ruși luptă în primul rînd pentru dobîndirea *libertății politice*. Această libertate le este necesară pentru a putea uni într-o mare asociație legală pe toți muncitorii ruși în lupta pentru o organizare nouă, mai bună a societății – organizarea socialistă.

Ce este libertatea politică ?

Pentru a înțelege aceasta, țăranul trebuie mai întîi să facă o comparație între libertatea lui de astăzi și iobăgie. Pe vremea iobăgiei țăranul nu avea voie să se însoare fără încuviințarea moșierului. Acum țăranul este liber să se însoare fără nici un fel de încuviințare. Pe vremea iobăgiei țăranul trebuia să lucreze pentru boier neapărat în zilele pe care le statornicea burmistrul *. Acum țăranul este liber să aleagă la care stăpîn, în ce zile și în schimbul cărei plăți să lucreze. Pe vremea iobăgiei țăranul nu avea voie să plece nicăieri din sat fără permisiunea boierului. Acum țăranul este liber să meargă unde vrea dacă îl învoiește obștea, dacă nu are de plătit restanțe de dări, dacă i se eliberează pașaportul **, dacă guvernatorul sau ispravnicul nu-i interzic să se deplaseze. Prin urmare, țăranul nu are nici astăzi libertatea deplină de a

* — burmistru — în timpul iobăgiei, administrator de moșie, investit și cu funcții administrative-polițienești. — *Nota trad.*

** În Rusia, țăranul nu putea să se deplaseze dintr-un loc în altul fără pașaport. — *Nota trad.*

merge unde vrea, libertatea de a se deplasa, el se află încă în situația de semiobag. Mai departe vom arăta în mod amănunțit de ce țăranul rus se mai află și astăzi în situația de semiobag și cum poate ieși din această situație.

Pe vremea iobăgiei țăranul nu avea voie să dobândească bunuri, nu avea voie să cumpere pământ fără permisiunea boierului. Acum țăranul este liber să dobândească orice fel de bunuri (fără să aibă însă nici astăzi libertatea deplină de a părăsi obștea, libertatea deplină de a dispune după voia lui de pământul lui). Pe vremea iobăgiei țăranul putea fi supus de către moșier la pedepse corporale. Acum țăranul nu poate fi pedepsit de moșierul său, deși el nu a scăpat de pedepse corporale nici pînă în ziua de astăzi.

Această libertate se numește libertate *civilă* – libertate în ceea ce privește chestiunile familiale, chestiunile personale, chestiunile de avere. Țăranul și muncitorul sînt liberi (deși nu pe deplin) să-și organizeze viața familială, să-și rezolve chestiunile personale, să dispună de munca lor (să-și aleagă stăpînul), să dispună de avutul lor.

Dar nici muncitorii ruși, nici întregul popor rus nu au încă libertatea de a conduce treburile lor *publice*. Poporul, întregul popor, rămîne tot atît de înfeudat funcționarilor pe cît erau de înfeudați țărani iobagi moșierilor. Poporul rus nu are dreptul de a alege pe funcționari, nu are dreptul de a-și alege reprezentanți care să facă legi pentru întregul stat. Poporul rus nu are nici măcar dreptul de a organiza întruniri pentru discutarea treburilor *de stat*. Fără autorizația funcționarilor – puși să ne oblăduiască fără consimțămîntul nostru, așa cum în vremurile de altădată boierii puneau burmiștri peste țărani fără consimțămîntul acestora – nu avem voie nici măcar să edităm cărți și ziare, nu avem voie să vorbim în fața tuturor și pentru toți despre treburile întregului stat !

Așa cum țărani erau robii moșierilor, tot astfel poporul rus mai este încă robul funcționarilor. Așa cum pe vremea iobăgiei țărani nu aveau libertate *civilă*, tot astfel poporul rus nu are nici astăzi libertate *politică*. Libertate politică înseamnă libertatea poporului de a conduce treburile lui publice, treburile de stat. Libertate politică înseamnă dreptul

poporului de a-și alege reprezentanți (deputați) în Duma de stat * (parlament). Toate legile trebuie să fie dezbătute și publicate, toate impozitele și dările trebuie să fie fixate numai de această Dumă de stat (parlament), care să fie aleasă de poporul însuși. Libertate politică înseamnă dreptul poporului de a-și alege el însuși funcționarii, de a organiza orice fel de întruniri pentru discutarea tuturor treburilor de stat, de a edita, fără nici un fel de autorizații, orice cărți și ziare.

Toate celelalte popoare din Europa și-au cucerit încă de mult libertatea politică. Numai în Turcia și în Rusia poporul rămâne înfeudat politicește cîrmuirii sultanului și cîrmuirii țariste absolutiste. Absolutismul țarist înseamnă puterea nelimitată a țarului. Poporul nu participă cîtuși de puțin la organizarea statului și nici la conducerea lui. Țarul singur, în virtutea puterii sale personale, nelimitate, absolutiste, promulgă toate legile, numește pe toți funcționarii. Desigur însă că țarul *nici nu poate să cunoască* toate legile ruse și pe toți funcționarii ruși. Țarul nici nu poate ști ce se petrece în stat. El nu face decît să sancționeze voința cîtorva zeci de cinovnici dintre cei mai importanți și mai sus-puși. Un singur om nu poate conduce un stat atît de imens ca Rusia, oricît de mult ar dori acest lucru. Nu țarul este acela care cîrmuiește Rusia — a spune că un singur om exercită cîrmuirea absolutistă este numai un fel de a vorbi ! Rusia este cîrmuită de un mănunchi de cinovnici dintre cei mai bogați și mai sus-puși. Țarul află numai ceea ce acest mănunchi găsește de cuviință să-i comunice. Țarul nu are nici o posibilitate să se opună voinței acestui mănunchi de demnitari din rîndurile nobilimii : el însuși este moșier și nobil ; din fragedă copilărie el a trăit numai printre acești oameni sus-puși ; tot ei l-au educat și l-au instruit ; despre întregul popor rus el nu știe decît ceea ce știu acești nobili sus-puși, moșierii bogați și puținii negustori, dintre cei mai bogați, care au acces la curtea țarului.

* Cuvintele „Duma de stat” care figurează aici și mai jos, precum și la pag. 134 și 136 ale volumului de față au fost înlocuite în ediția din 1905 cu cuvintele „adunarea de deputați ai poporului”. — *Nota red.*

La orice administrație de plasă poți găsi un tablou reprezentînd pe țar (tatăl celui de astăzi, Alexandru al III-lea). Țarul ține o cuvîntare în fața administratorilor de plasă veniți la încoronarea lui. Țarul le poruncește : „*să dați ascultare mareșalilor nobilimii !*” Iar țarul de astăzi, Nicolaie al II-lea, a făcut la fel. Prin urmare țarii ruși recunosc că nu pot cîrmui statul decît cu ajutorul nobilimii, prin intermediul nobilimii. Trebuie să ținem bine minte cele spuse de țari cu privire la supunerea țăranilor față de nobili. Trebuie să ne dăm bine seama ce minciună gogonată spun poporului acei care se străduiesc să prezinte cîrmuirea țaristă drept cea mai bună cîrmuire. În alte țări – spun ei – cîrmuirea este aleasă ; acolo sînt aleși cei bogați, iar aceștia nu cîrmuiesc cu dreptate, împilează pe cei săraci. În Rusia însă cîrmuirea nu este aleasă ; cîrmuiește numai țarul autocrat. Țarul este deasupra tuturor, și a celor săraci și a celor bogați. Țarul, vedeți dv., este drept față de toată lumea deopotrivă, și față de cei săraci și față de cei bogați.

Asemenea vorbe nu sînt decît fățărnicie. Orice rus știe cît de dreaptă este cîrmuirea noastră. Oricine știe că la noi un simplu muncitor de fabrică sau un muncitor agricol nu poate cu nici un chip să ajungă în Consiliul de stat. Pe cînd în toate celelalte țări europene ajungeau în Dumele de stat (parlamente) și muncitori de fabrică și muncitori agricoli de la coarnezle plugului ; ei vorbeau liber în fața întregului popor despre viața de mizerie a muncitorilor, îndemnîndu-i pe aceștia să se unească și să lupte pentru o viață mai bună. Și nimeni nu avea voie să împiedice aceste cuvîntări ale aleșilor poporului, nici un polițist nu avea voie să-i atingă nici cu un deget.

În Rusia nu există o cîrmuire aleasă ; aici cîrmuiesc numai cei bogați și sus-puși, și încă cei mai răi dintre ei. Cîrmuiesc aceia care sînt mai versați în a face denunțuri la curtea țarului, care sînt mai dibaci în a pune piedici în calea altora, care mint și calomniază în fața țarului, care îl lingușesc și caută să-i intre în voie. Cîrmuiesc în taină, astfel că poporul nu știe și nici nu poate să știe ce fel de legi se mai

pregătesc, ce fel de războaie se pun la cale, ce fel de impozite se mai introduc, care funcționari și pentru ce anume primesc decorații, care funcționari sînt destituiți *. În nici o țară nu există atîția funcționari ca în Rusia. Poporul, lipsit de posibilitatea de a-și spune cuvîntul, este la cheremul birocrăției ; muncitorul simplu nu poate niciodată să răzbată prin acest hățiș, el nu izbutește niciodată să obțină dreptate. Orice plîngere împotriva funcționarilor pentru luare de mită, jaf și silnicii este pusă sub obroc ; ea rămîne fără nici un răspuns din cauza tărăgănelii birocratice. Glasul unui om care luptă de unul singur nu ajunge niciodată să fie auzit de întregul popor, ci se pierde în acest hățiș de nepătruns, e sugrumat în beciurile poliției. O armată de funcționari care n-au fost aleși de popor și care nu sînt obligați să dea socoteală poporului a țesut un păienjenis des în care oamenii se zbat ca muștele **.

Autocrația țaristă este autocrația funcționarilor. Autocrația țaristă înseamnă dependența iobăgistă a poporului față de funcționari și mai ales față de poliție. Absolutismul țarist este un absolutism al poliției.

Iată de ce muncitorii ies în stradă și înscriu pe steagurile lor : „Jos absolutismul !“, „Trăiască libertatea politică !“ Iată de ce sărăcimea satelor, care numără zeci de milioane de oameni, trebuie să susțină și să reia acest strigăt de luptă al muncitorilor de la orașe. Aidoma lor, muncitorii de la sate și țărani săraci, fără să se sperie de persecuții, fără a se lăsa înfricoșați de nici un fel de amenințări și acte de violență din partea dușmanului, fără a se lăsa tulburați în fața

* În ediția din 1905, după cuvintele „sînt destituiți“ este inserat textul următor : „Cine a declarat război Japoniei ? Guvernul. A fost oare întrebare poporul dacă vrea să lupte pentru cucerirea Manciuriei ? Nu, n-a fost întrebare, și aceasta pentru că șeful statului cîrmulește poporul prin funcționarii săi. Și iată că, din vina guvernului, poporul a fost ruinat de acest greu război. Au pierit sute de mii de tineri soldați, familiile lor au fost ruinate, a fost nimicită întreaga flotă rusă, trupele rusești au fost izgonite din Manciuria ; cheltuielile legate de ducerea războiului se ridică la peste două miliarde de ruble (ceea ce reprezintă cîte o sută de ruble de fiecare dintre cele douăzeci de milioane de familii din Rusia). Poporul nu are nevoie de Manciuria. Poporul n-a vrut războiul. Dar guvernul alcătuit din funcționari, cîrmuind poporul după bunul său plac, l-a silit să ducă acest război rușinos, ruinaător, funest“. — *Nota red.*

** În ediția din 1905, la fraza care se termină cu cuvintele „ca muștele“ se dă următoarea notă de subsol : „Această atotputernicie a funcționarilor se numește cîrmuire birocratică, iar funcționăria în totalitatea ei se numește birocrăție“. — *Nota red.*

primelor insuccese, trebuie să pornească o luptă hotărâtă pentru libertatea întregului popor rus și să ceară înainte de toate *convocarea reprezentanților poporului*. Poporul singur trebuie să-și aleagă, pe întreg cuprinsul Rusiei, delegații (deputații) săi. Acești delegați trebuie să alcătuiască o adunare supremă, care să instituie în Rusia o cîrmuire aleasă, să elibereze poporul de dependența iobăgistă față de funcționărima și de poliție, să asigure poporului dreptul de a se întruni liber, de a-și spune liber cuvîntul și de a avea o presă liberă !

Iată ce vor, înainte de toate, social-democrații. Iată ce înseamnă prima lor revendicare : *revendicarea libertății politice* *.

Noi știm că libertatea politică – libertatea de a alege reprezentanți în Duma de stat (parlament), libertatea întrunirilor, libertatea presei – nu va izbăvi dintr-o dată poporul muncitor de sărăcie și asuprire. Nu există în lume nici un mijloc prin care sărăcimea orașelor și sărăcimea satelor să poată fi eliberate dintr-o dată de munca în folosul celor bogați. Poporul muncitor nu are pe cine să se bizuie, nu are pe cine să conteze *decît pe el însuși*. Oamenii muncii *trebuie să se elibereze de sărăcie ei înșiși*, nimeni altcineva nu-i va eli-

* În ediția din 1905, după cuvîntul „politice” este inserat textul următor : „Guvernul a promis să convoace într-o Dumă de stat pe reprezentanții poporului. Dar, făcînd această promisiune, guvernul a înșelat din nou poporul. Sub eticheta de Dumă de stat, el vrea să convoace nu pe adevărații reprezentanți ai poporului, ci diverși cinovnici, nobili, moșieri și negustori selecționați cu grijă. Deputații poporului trebuie să fie aleși liber ; dar guvernul nu admite alegeri libere ; el suspendă ziarele muncitorești, interzice adunările și întrunirile, prigonește Uniunea țărănească, arestează și bagă la închisoare pe delegații țăranilor. Sînt oare posibile alegeri libere atîta timp cît poliția și zemski-nacialnicii continuă să-și bată joc de muncitori și țărani ?

Deputații poporului trebuie să fie aleși de întregul popor pe bază de vot egal, pentru ca nobilii, moșierii și negustorii să nu precumpănească asupra muncitorilor și țăranilor. Nobilii și negustorii se numără doar cu miile, în timp ce țăranii se numără cu milioanele. Or, sub eticheta de Dumă de stat, guvernul vrea să convoace o adunare care să nu fie aleasă pe bază de vot egal. Guvernul a aranjat niște alegeri atît de înclîcite, încît nobililor și negustorilor le revin aproape toate locurile în Dumă, în timp ce muncitorilor și țăranilor nu le revine nici măcar un deputat din zece. Această Dumă este o dumă măsluită, o dumă polițistă, o dumă a funcționarilor și nobililor. Pentru convocarea unei adevărate adunări de deputați ai poporului este nevoie de o deplină libertate a alegerilor, la care să participe pe bază de vot egal întregul popor. Iată de ce muncitorii social-democrați spun : jos cu Duma ! Jos cu această adunare măsluită ! noi avem nevoie de o adevărată adunare, de o adunare de deputați care să fie liber aleasă de întregul popor, și nu de nobili și negustori ! avem nevoie de o Adunare constituantă aleasă de întregul popor, pentru ca funcționarii să nu mai aibă putere asupra poporului, ci poporul să aibă deplină putere asupra funcționarilor !”

bera. Iar pentru a se elibera, muncitorii trebuie să se unească pe scara întregii țări, pe scara întregii Rusii, într-o singură asociație, într-un singur partid. Dar nu este posibil ca milioane de muncitori să se unească atîta timp cît cîrmuirea polițistă absolutistă interzice orice întruniri, orice ziare muncitorești, orice alegeri de deputați ai muncitorilor. Pentru a se putea uni, ei trebuie să aibă dreptul de a organiza orice asociații, să aibă libertatea de asociere, să aibă libertate politică.

Libertatea politică nu va izbăvi dintr-o dată poporul muncitor de sărăcie, *dar ea va da muncitorilor o armă de luptă împotriva sărăciei*. Nu există și nu poate exista alt mijloc de luptă împotriva sărăciei decît *unirea muncitorilor, pe care trebuie s-o înfăptuiască ei înșiși*. Nu este posibil ca milioane de oameni să se unească atîta timp cît nu există *libertate politică*.

În toate țările europene în care poporul și-a cucerit libertatea politică, muncitorii au început de mult să se unească. Muncitorii care nu au nici pămînt, nici ateliere, care toată viața muncesc angajîndu-se ca salariați sînt denumiți, în întreaga Europă, *proletari*. Acum mai bine de cincizeci de ani a răsunat chemarea la unire a poporului muncitor : „Proletari din toate țările, uniți-vă !“ În ultimii cincizeci de ani, aceste cuvinte au făcut ocolul întregii lumi, aceste cuvinte sînt repetate la zeci și sute de mii de adunări muncitorești, aceste cuvinte le puteți citi în toate limbile în milioane de cărți și ziare social-democrate.

A uni într-o singură asociație, într-un singur partid milioane de muncitori este, desigur, un lucru foarte, foarte anevoios, care cere timp, perseverență, dîrzenie și curaj. Muncitorii, copleșiți de nevoi, de sărăcie, abrutizați de veșnica muncă de ocnă în folosul capitaliștilor și moșierilor, adeseori nu au timp nici măcar să se gîndească de ce rămîn ei veșnic săraci lipiți pămîntului și ce trebuie să facă pentru a se izbăvi de sărăcie. Muncitorii sînt împiedicați în fel și chip să se unească : fie prin acte de violență fățișă și sălbatică, cum este cazul în țări ca Rusia, unde nu există libertate politică, fie prin refuzul de a angaja pe muncitorii care propovăduiesc doctrina socialistă, fie, în sfîrșit, prin înșelăciune și corupție. Dar nici un fel de violențe, nici un fel de persecuții nu pot opri pe muncitorii-proletari, care luptă pentru marea cauză

a izbăvirii întregului popor muncitor de sărăcie și asuprire. Numărul muncitorilor social-democrați e în continuă creștere. În Germania, țară vecină cu a noastră, există o cîrmuire aleasă. Înainte vreme exista și în Germania o cîrmuire regală absolutistă nelimitată. Dar poporul german a desființat încă de mult, încă acum mai bine de cincizeci de ani, absolutismul, cucerindu-și cu forța libertatea politică. În Germania, legile nu sînt făcute de un mănunchi de cinovnici, ca în Rusia, ci de *o adunare a aleșilor poporului*, parlamentul, sau *Reichstagul*, cum îi spun germanii. Deputații în acest parlament sînt aleși de toți bărbații adulți. Aceasta ne permite să calculăm numărul voturilor obținute de social-democrați. În 1887 social-democrații au obținut *a zecea parte* din totalul voturilor. În 1898 (cînd au avut loc ultimele alegeri pentru Reichstag) numărul voturilor obținute de social-democrați *aproape s-a triplat*. Social-democrații au obținut atunci *mai bine de o pătrime* din totalul voturilor. *Peste două milioane* de bărbați adulți au ales *deputați social-democrați* în parlament*. În rîndul muncitorilor de la sate din Germania, socialismul a fost pînă acum puțin răspîdit ; în prezent însă el se răspîndește foarte rapid. Și atunci cînd masa muncitorilor agricoli, zilerilor și țăranilor nevoiași, sărăciți se va alătura fraților lor de la orașe, muncitorii germani vor învinge și vor crea rînduiești în care nu vor mai exista sărăcia și asuprirea oamenilor muncii.

Prin ce mijloace vor muncitorii social-democrați să izbăvească poporul de sărăcie ?

Pentru a înțelege aceasta trebuie să ne dăm bine seama de unde provine sărăcia unor uriașe mase de oameni existentă în condițiile rînduieișilor sociale de astăzi. La orașe crește bogăția, se construiesc magazine și case luxoase ; se construiesc căi ferate, se introduc tot felul de mașini și îmbunătățiri atît în industrie cît și în agricultură – în timp ce milioane de oameni continuă să trăiască în sărăcie, să muncească toată viața numai pentru întreținerea familiei. Mai mult încă : numărul șomerilor crește tot mai mult. Sporește mereu, atît la sate cît și la orașe, numărul acelor care nu pot găsi nimic

* În ediția din 1905, după cuvîntul „parlament“ este inserat textul următor : „În 1903, trei milioane de bărbați adulți și-au dat voturile social-democraților“. — *Nota red.*

de lucru. La sate ei flămînzesc, la orașe îngroașă rîndurile vagabonzilor și haimanalelor, se aciuează claie peste grămadă, ca niște animale, în bordeiele de la marginile orașelor sau în cocioabe îngrozitoare și în subsoluri de felul aceloră din piața Hitrovo din Moscova.

Cum e posibil așa ceva? Bogăția și luxul cresc din ce în ce mai mult, în timp ce milioane și milioane de oameni, care prin munca lor creează toate bogățiile, continuă să trăiască în sărăcie, în mizerie. Țăranii mor de foame, muncitorii umblă fără lucru, în timp ce negustorii exportă milioane de puduri de cereale, iar fabricile și uzinele nu lucrează pentru că fabricanții n-au ce face cu mărfurile, nu le pot desface.

Toate acestea se datoresc, în primul rînd, faptului că o uriașă suprafață de pămînt, precum și fabricile, uzinele, atelierele, mașinile, clădirile, vapoarele se află în proprietatea unui număr restrîns de bogătași. Pe aceste pămînturi și în aceste fabrici și ateliere muncesc zeci de milioane de oameni, dar ele aparțin citorva mii sau citorva zeci de mii de bogătași — moșieri, negustori și fabricanți. Oamenii se angajează la acești bogătași și muncesc pentru ei pentru a căpăta un salariu, pentru o bucată de pîine. Tot ce se produce peste ceea ce este necesar pentru întreținerea vieții de mizerie a muncitorilor intră în mîinile bogătașilor, este profitul lor, „venitul“ lor. Toate avantajele de pe urma introducerii mașinilor, de pe urma îmbunătățirilor în muncă sînt în folosul proprietarilor funciari și capitaliștilor : ei acumulează bogății de milioane, în timp ce din aceste bogății muncitorii nu se aleg decît cu niște jalnice firimituri. Muncitorii lucrează laolaltă : pe fiecare dintre marile moșii și în fiecare dintre fabricile mari lucrează laolaltă cîteva sute de muncitori ; iar în unele cazuri chiar cîteva mii. Datorită faptului că ei lucrează laolaltă, folosind tot felul de mașini, munca devine mai spornică : un singur muncitor produce mult mai mult decît produceau înainte zeci de muncitori care lucrau de unul singur și fără nici un fel de mașini. Dar de rezultatele acestei munci mai spornice, mai productive nu beneficiază cei mulți, cei ce muncesc, ci numai un număr infim de mari proprietari funciari, negustori și fabricanți.

Se spune adeseori că moșierii și negustorii „*dau* de lucru“ poporului, „*dau*“ oamenilor săraci posibilitatea să cîștige. Se

spune, de pildă, că țăranii sînt „brăniți“ de fabrica sau moșia din vecinătatea satului respectiv. În realitate însă muncitorii *se hrănesc* prin munca lor, și tot prin munca lor hrănesc și pe toți acei care nu muncesc. *Dar pentru permisiunea de a munci pe pămîntul moșicresc, la fabrică sau la calea ferată, muncitorul dă în mod gratuit* proprietarului tot ceea ce produce, primind doar ceea ce este necesar pentru întreținerea unei vieți de mizerie. Prin urmare, în realitate, nu moșierii și nu negustorii dau de lucru muncitorilor, ci muncitorii îi întrețin pe ei prin munca lor, dîndu-le în mod gratuit o mare parte din munca lor.

Mai departe. În toate statele contemporane sărăcia poporului provine de acolo că oamenii muncii produc obiecte pentru vînzare, pentru piață. Fabricantul și muncitorul de fabrică, moșierul și țăranul înstărit produc diferite produse, cresc vite, seamănă și recoltează cereale *pentru vînzare*, pentru a cîștiga *bani*. Astăzi, pretutindeni, forța principală o constituie banii. Pe bani se schimbă ori ce fel de produse ale muncii omenești. Pe bani poți cumpăra tot ce vrei. Pe bani poți cumpăra chiar și pe om, adică să silești pe omul neavut să muncească pentru cel care are bani. Odinioară, pe vremea iobăgiei, principala forță era pămîntul ; cine avea pămînt avea și forță și putere. Acum însă principala forță o constituie banii, capitalul. Pe bani poți cumpăra oricît pămînt vrei. Fără bani nu poți face mare lucru chiar dacă ai pămînt : n-ai cu ce să cumperi un plug sau alte unelte, să cumperi vite, îmbrăcăminte și alte mărfuri de la oraș, fără să mai vorbim de plata dărilor. Pentru a căpăta bani, mai toți moșierii și-au ipotecat moșiile la bănci. Pentru a procura bani, guvernul contractează împrumuturi la oameni bogați și la bancherii din întreaga lume, plătindu-le dobînzii de milioane de ruble pe an.

Astăzi, din cauza banilor, are loc un război crîncen, fiecare luptă împotriva celuilalt. Fiecare caută să cumpere mai ieftin, să vîndă mai scump, fiecare caută s-o ia înainte celuilalt, să vîndă cît mai multă marfă, să strice prețul, să tînuiască celuilalt locurile de desfacere avantajoasă sau o furnitură avantajoasă. În această încăierare generală provocată de bani, cel mai greu loviți sînt oamenii de rînd, micii meseriași și micii țărani ; ei rămîn întotdeauna în urma negustorului bogat sau a țăranului bogat. Ei nu au niciodată nici un

fel de rezerve și trăiesc de pe o zi pe alta, fiind nevoiți ca, ori de câte ori se află la strîmtoare sau sînt loviți de o nenorocire, să-și amaneteze ultimele boarfe sau să-și vîndă pe un preț de nimic vitele de muncă. Odată căzuți în labela unui chiabur sau ale unui cămătar, foarte rar se întîmplă ca ei să se mai poată elibera din cătușe și de cele mai multe ori se ruinează cu desăvîrșire. În fiecare an zeci și sute de mii de mici țărani și mici meseriași își închid casele, își dau pe degeaba lotul obștii și devin muncitori salariați, argați, salahori, proletari. Iar oamenii bogați se îmbogățesc din ce în ce mai mult în această luptă pentru bani. Oamenii bogați depun la bănci milioane și sute de milioane de ruble, în-avuțindu-se nu numai de pe urma banilor depuși de ei, ci și de pe urma acelor depuși de alții. Pentru cele cîteva zeci sau sute de ruble pe care le depun la bănci sau la casele de economii și de depuneri, oamenii de rînd primesc o dobîndă de trei sau patru copeici la rublă, în timp ce bogătașii alcătuiesc din aceste zeci de ruble milioane de ruble, își largesc cu ajutorul acestor milioane volumul afacerilor, cîștigînd cîte zece și douăzeci de copeici la rublă.

Iată de ce spun muncitorii social-democrați că singurul mijloc de a pune capăt sărăciei poporului este acela de a schimba de jos și pînă sus rînduielile de astăzi în întregul stat și de a statornici *rînduielile socialiste*, adică de a lua de la marii proprietari funciari moșiile, de la fabricanți fabricile și uzinele, de la bancheri capitalurile bănești, de a desființa *proprietatea lor privată* și a o trece, pe întreg cuprinsul statului, în mîinile poporului muncitor. Atunci de munca muncitorilor nu vor mai dispune cei bogați, care trăiesc din munca altora, ci muncitorii înșiși și aleșii lor. Atunci roadele muncii comune și avantajele de pe urma tuturor îmbunătățirilor, precum și a introducerii mașinilor vor fi în folosul tuturor oamenilor muncii, tuturor muncitorilor. Atunci avuția va crește și mai rapid, deoarece muncitorii vor munci pentru ei înșiși mai bine decît pentru capitaliști, iar ziua de lucru va fi mai scurtă, nivelul de trai al muncitorilor va fi mai ridicat, întreaga lor viață se va schimba în mod radical.

Dar a schimba toate rînduielile pe întreg cuprinsul statului nu este un lucru ușor. Asta necesită mari eforturi, o luptă îndelungată și stăruitoare. Toți oamenii bogați, toți proprie-

tarii, întreaga *burghezie* * își vor apăra din răspuțeri bogățiile. În apărarea întregii *clase a bogățașilor* se va ridica funcționăria și armata, deoarece guvernul însuși se află în mîinile clasei bogățașilor. Muncitorii trebuie să-și strîngă rîndurile pentru a se ridica la luptă, ca un singur om, împotriva tuturor acelor care trăiesc din munca altora ; muncitorii trebuie să se unească ei înșiși și să unească pe toți cei neavuți într-o singură clasă, *clasa muncitoare, clasa proletariatului*. Nu va fi o luptă ușoară pentru clasa muncitoare, dar această luptă se va termina în mod inevitabil prin victoria muncitorilor, deoarece burghezia, adică cei care trăiesc din munca altora, nu constituie decît o parte cu totul neînsemnată a poporului, în timp ce clasa muncitoare constituie imensa majoritate a acestuia. Raportul dintre muncitori și proprietari este aidoma cu acela dintre milioane și mii.

Și muncitorii din Rusia încep acum să se unească într-un singur partid muncitoresc social-democrat în vederea acestei mărețe lupte. Oricît de greu este să se unească în taină, ascunzîndu-se de poliție, totuși unirea se consolidează și progresează. Și atunci cînd poporul rus își va fi cucerit libertatea politică, cauza unirii clasei muncitoare, cauza socialismului va progresa neasemuit de repede, cu mult mai repede decît progresează la muncitorii germani.

3. BOGĂȚIA ȘI MIZERIA, PROPRIETARII ȘI MUNCITORII DE LA SATE

Am arătat mai sus ce vor social-democrații. Ei vor să lupte împotriva întregii clase a bogățașilor pentru izbăvirea poporului de mizerie. La sate mizeria nu este mai mică, ci poate chiar mai mare decît la orașe. Nu vom arăta aici cît de mare este mizeria la sate : orice țaran și orice muncitor care a fost la țară știu foarte bine ce sărăcie e la sate, știu că țaranii suferă de foame și de frig, că țaranii se ruinează.

Dar țaranul nu-și dă seama *de ce* trăiește în sărăcie, de ce flămînzește și se ruinează, și nici *ce* trebuie să facă pentru

* *Burghez* înseamnă proprietar. *Burghezie* înseamnă toți proprietarii la un loc. *Mare burghez* înseamnă mare proprietar. *Mic-burghez* înseamnă mic proprietar. *Burghezie* și *proletariat* este totuna cu proprietari și muncitori. *bogați* și *săraci*, oameni care trăiesc din munca altora și oameni care muncesc pentru alții în schimbul unui salariu.

a se izbăvi de sărăcie. Pentru a ne da seama de acest lucru trebuie înainte de toate să vedem care este cauza sărăciei, a mizeriei care există atît la orașe cît și la sate. Mai sus, ocupîndu-ne pe scurt de această problemă, am văzut că țărani neavuți și muncitorii de la sate trebuie să se unească cu muncitorii de la orașe. Dar asta e prea puțin. Mai trebuie, totodată, să ne dăm seama care anume oameni de la sate îi vor urma pe cei bogați, pe proprietari, și care anume pe muncitori, pe social-democrați. Trebuie să ne dăm seama cît de mulți sînt acei țărani care se pricep tot atît de bine ca și moșierii să dobîndească un capital și să trăiască din munca altora. Dacă nu ne vom lămuri din fir în păr asupra acestei probleme, atunci, oricît am vorbi despre mizerie, nu vom ajunge la nici un rezultat și sărăcimea satelor nu-și va putea da seama *care anume* oameni de la sate trebuie să se unească între ei și totodată și cu muncitorii de la orașe și nici *ce* trebuie făcut pentru ca această alianță să fie o alianță *sigură*, pentru ca țăranul să nu se mai afle în situația de a fi jecmănit de moșier și, totodată, chiar și de semenul său, țăranul bogat.

Pentru a ne lămuri asupra acestor chestiuni, vom arăta acum ce forță reprezintă la sate moșierii și ce forță țărani bogați.

Să începem cu moșierii. Forța lor poate fi apreciată, în primul rînd, după întinderea de pămînt aflat în proprietatea lor privată. Suprafața tuturor pămînturilor din Rusia europeană – respectiv suprafața pămînturilor lotuale ale țărănilor plus aceea a pămînturilor țărănilor aflate în proprietatea privată – a fost evaluată la circa 240 000 000 de deseatine * (aici nu sînt puse la socoteală pămînturile statului; despre acestea vom vorbi separat). Din aceste 240 000 000 de deseatine aflate în mîinile țărănilor, adică în mîinile *a peste zece milioane de gospodării*, 131 000 000 de deseatine le constituie pămînturile lotuale. Iar în mîinile proprietarilor privați, adică în mîinile *a mai puțin de jumătate de milion de familii*, se află 109 000 000 de deseatine. Prin urmare, chiar

* Toate aceste cifre și cele următoare cu privire la suprafețele de pămînt sînt foarte învechite. Ele datează din anii 1877—1878. Dar cifre mai noi nu există. În Rusia, cîrmuirea nu se poate menține decît în bezna neștiinței și de aceea se culeg atît de rar la noi date complete și exacte, pe scara întregului stat, cu privire la viața poporului.

dacă am socoti în medie, la o familie de țărani ar reveni 13 deseatine, în timp ce la o familie de proprietar privat revin 218 deseatine ! Dar, după cum vom vedea îndată, inegalitatea în ceea ce privește repartizarea pământului este în realitate și mai pronunțată.

Din cele 109 000 000 de deseatine de pământ aparținând proprietarilor privați, *șapte* milioane de deseatine sînt *pămînturi domeniiale*, adică proprietate privată a membrilor familiei țarului. Țarul, împreună cu familia sa, este cel mai mare moșier din Rusia. *O singură* familie are *mai mult* pămînt decît *o jumătate de milion* de familii țărănești ! Apoi, bisericile și mănăstirile dețin circa *șase* milioane de deseatine de pămînt. Popii noștri propovăduiesc țăranilor să nu rîvnească la avere și să fie cumpătați, în timp ce ei înșiși au acaparat, prin mijloace permise și nepermise, o uriașă suprafață de pămînt.

Apoi, circa două milioane de deseatine aparțin orașelor și tîrgurilor, și tot atîtea diverselor societăți și companii comerciale și industriale. 92 000 000 de deseatine de pămînt (cifra exactă este 91 605 845, dar, pentru a simplifica, vom prezenta cifre rotunde) aparțin unui număr de *mai puțin de jumătate de milion* (481 358) de familii de proprietari privați. Jumătate din acest număr de familii au proprietăți extrem de mici ; fiecare dintre ele deține mai puțin de zece deseatine de pămînt. Toate la un loc dețin mai puțin de un milion de deseatine. Iar *șaisprezece mii* de familii au fiecare *peste o mie* de deseatine de pămînt ; în total ele dețin *șaiszeci și cinci de milioane de deseatine*. Ce imense întinderi de pămînt sînt concentrate în mîinile marilor proprietari funciari se poate vedea și din faptul că *ceva mai puțin de o mie de familii* (924) posedă fiecare *peste zece mii de deseatine de pămînt*, toți la un loc deținînd *douăzeci și șapte de milioane de deseatine* ! O mie de familii posedă tot atîta pămînt cît două milioane de familii de țărani.

Se înțelege că, atîta timp cît întinderi atît de imense de pămînt se află în mîinile cîtorva mii de bogătași, milioane și zeci de milioane de oameni *trebuie și vor trebui* să îndure *mereu* mizerie și să rabde de foame, iar puterea de stat și cîrmuirea (chiar și cîrmuirea țaristă) vor fi la cheremul marilor proprietari funciari. Se înțelege că sărăcimea satelor n-are

de la cine și de unde să aștepte ajutor atîta timp cît nu se va uni ea însăși într-o singură clasă spre a duce o luptă dîră, înverșunată împotriva clasei moșierești.

În legătură cu aceasta trebuie să remarcăm că la noi multă lume (și chiar mulți dintre oamenii instruiți) are o idee cu totul greșită despre forța clasei moșierilor, afirmînd că „statul” are și mai mult, mult mai mult pămînt. „Chiar de pe acum – spun acești răi sfătuitori ai țaranului – o mare parte a teritoriului (adică a întregului pămînt) al Rusiei aparține statului” (cităm aceste cuvinte din ziarul „Revoluționnaia Rossiia” nr. 8, pag. 8). Iată de unde provine eroarea acestor oameni. Ei au auzit că la noi, în Rusia europeană, aparțin *statului* 150 000 000 de deseatine. E adevărat, așa este. Dar ei au uitat că aceste 150 000 000 de deseatine sînt aproape în întregime *terenuri impropii pentru cultură și terenuri păduroase, situate în Nordul îndepărtat*, în guberniile Arhanghelsk, Vologda, Oloneț, Veatka și Perm. Prin urmare, în posesia statului au rămas numai pămînturi care pînă în ziua de astăzi sînt cu totul impropii pentru cultură. Iar pămînturile bune de care dispune statul alcătuiesc *mai puțin de patru milioane de deseatine*. Aceste pămînturi bune ale statului (de pildă cele din gubernia Samara, unde ele sînt în număr foarte mare) le iau în arendă bogătanii în schimbul unui preț de nimic. Bogătanii iau din aceste pămînturi mii și zeci de mii de deseatine, pentru a le da apoi în arendă țaranilor în schimbul unui preț foarte mare.

Da, foarte răi sfătuitori ai țaranului sînt aceia care spun că statul are multe pămînturi. În realitate, cei care posedă multe pămînturi bune sînt marii proprietari funciari privați (inclusiv țarul însuși), iar acești mari moșieri țin statul însuși în mîna lor. Și atîta timp cît sărăcimea satelor nu va ști să se unească și să devină prin unirea sa o forță de temut, „statul” va continua să fie o slugă supusă a clasei moșierești. Și nu trebuie uitat nici următorul lucru : înainte vreme aproape numai nobilii erau moșieri. Nobilii posedă și astăzi foarte mult pămînt (se consideră că în 1877–1878, 115 000 de nobili posedau peste 73 000 000 de deseatine). Dar principala forță o constituie astăzi banii, capitalul. Mult, foarte mult pămînt și-au cumpărat negustorii și țaranii înstăriți. Se consideră că în decurs de treizeci de ani (din 1863 pînă în 1892) nobilii au

pierdut pământuri (adică au vîndut mai mult decît au cumpărat) în valoare de peste șase sute de milioane de ruble. Iar negustorii și cetățenii de onoare * au cumpărat pământuri în valoare de 250 000 000 de ruble. Țăranii, cazacii și „alți oameni de la țară“ (cum numește cîrmuirea noastră pe oamenii simpli din popor, spre deosebire de „lumea bună“ și „aleasă“) au cumpărat pământuri în valoare de 300 000 000 de ruble. Prin urmare, în medie, pe scara întregii Rusii, țăranii cumpără anual pămînt în proprietate privată în valoare de 10 000 000 de ruble.

Așadar, sînt țărani și țărani : unii îndură mizerie și rabdă de foame, iar alții se îmbogățesc. Așadar, crește tot mai mult numărul țăranilor bogați care trag spre moșieri și care vor fi de partea bogătașilor, împotriva muncitorilor. Iar sărăcimea satelor, care vrea să se unească cu muncitorii de la orașe, trebuie să se gîndească bine la aceasta, trebuie să vadă dacă sînt mulți țărani bogați de soiul acesta, ce forță reprezintă ei și ce fel de unire ne trebuie nouă pentru a putea lupta împotriva acestei forțe. Am vorbit mai sus despre răii sfătuitori ai țăranului. Acestor răi sfătuitori le place să spună : țăranii au deja o asociație. Această asociație este mirul **, obștea ; mirul este o mare forță ; mirul unește strîns pe țărani ; organizația (adică unirea, asociația) țăranimii din obști este colosală (adică foarte mare, de necuprins).

Nu-i adevărat. E un simplu basm. Cu toate că cei care l-au născocit sînt niște oameni cumsecade, el nu este totuși decît un basm. Dacă vom sta să ascultăm basme, nu vom face decît să stricăm treaba, să zădărniciim unirea sărăcimii de la sate cu muncitorii de la orașe... Fiecare sătean să privească cu luare aminte în jurul său : seamănă oare unirea în obște, seamănă oare obștea țărănească cu unirea sărăcimii în vederea luptei împotriva *tuturor* bogătanilor, împotriva *tuturor* acelor care trăiesc din munca altora ? Nu, nu seamănă și nici nu poate semăna. În fiecare sat, în fiecare obște există mulți muncitori agricoli, mulți țărani sărăciți, dar există și bogătani, care țin ei înșiși muncitori agricoli și-și cumpără pămînt „pe veci“. Acești bogătani fac și ei parte din obște și

* — O stare care se bucura de anumite privilegii pe baza unui decret imperial. — *Nota trad.*

** — mir, sinonim cu obștea. — *Nota trad.*

tocmai ei sînt aceia care dictează în obște, deoarece sînt o forță. Dar oare de o astfel de asociație, de o asociație din care fac parte bogătanii și în care dictează bogătanii avem noi nevoie ? Nu, nicidecum. Noi avem nevoie de o asociație în vederea luptei împotriva bogătanilor. Prin urmare, unirea în obște nu e de loc bună pentru noi.

Noi avem nevoie de o asociație bazată pe liberul consimțămînt, de o asociație care să cuprindă numai pe aceia care au înțeles că trebuie să se unească cu muncitorii de la orașe. Iar obștea nu este o asociație bazată pe liberul consimțămînt, ci o asociație impusă de stat. Cei care muncesc pentru bogătanii și care vor să lupte împreună împotriva bogătanilor nu fac parte din obște. Din obște fac parte fel de fel de oameni, și aceasta nu pentru că așa li-i voia, ci pentru că părinții lor au trăit pe același pămînt și au muncit pentru același moșier, pentru că autoritățile i-au repartizat în aceeași obște. Țăranii săraci nu sînt liberi să iasă din obște ; ei nu sînt liberi să primească în obște pe un om străin care este înregistrat la poliție într-o altă plasă, dar de care noi, pentru asociația noastră, am avea, poate, nevoie tocmai aici. Nu, noi avem nevoie de o cu totul altă asociație, de o asociație bazată pe liberul consimțămînt, în care să intre numai muncitorii și țăranii săraci în vederea luptei împotriva tuturor aceluia care trăiesc din munca altora.

Au apus de mult vremurile cînd obștea era o forță. Aceste vremuri nu se vor mai întoarce niciodată. Obștea a fost o forță pe vremea cînd în rîndurile țăranilor aproape că nu existau muncitori agricoli și muncitori care să cutreiere întreaga Rusie în căutare de lucru, cînd aproape că nu existau nici bogătanii, cînd toți erau împilați deopotrivă de boierul-iobăgist. Astăzi însă principala forță sînt banii. Din cauza banilor, chiar și membrii aceleiași obști se luptă între ei ca fiarele. Țăranii cu bani împilează și jefuiesc pe membrii propriei lor obști mai dihai decît un moșier. Astăzi nu avem nevoie de unirea în obște, ci de unirea împotriva *puterii banului*, împotriva puterii capitalului, de unirea tuturor muncitorilor de la sate și a țăranilor săraci din diferite obști, de unirea întregii sărăcimi de la sate cu muncitorii de la orașe în vederea luptei împotriva moșierilor și a țăranilor bogați deopotrivă.

Am văzut care este forța moșierilor. Să vedem acum cât de mulți sînt țărani bogăți și care este forța lor.

Forța moșierilor am apreciat-o după mărimea moșiilor lor, după întinderea pămîntului pe care îl posedă. Moșierii dispun liber de pămîntul lor, sînt liberi să cumpere pămînt sau să-l vîndă. De aceea, forța lor poate fi apreciată exact după întinderea pămîntului pe care îl posedă. Țărani însă nu au nici pînă astăzi dreptul de a dispune liber de pămîntul lor, ei sînt și acum semiobagi, legați de obștea lor. De aceea forța țăranilor bogăți nu poate fi apreciată după suprafața pămînturilor lor lotuale. Țăranul bogat nu se îmbogățește de pe urma lotului său : el cumpără mult pămînt, *cumpără* atît „pe veci” (adică în proprietate privată), cît și „pe termen” (adică ia în arendă), cumpără și de la moșieri, și de la semenul său, tot țăran, de la cei care părăsesc pămîntul, care, mînați de nevoi, își dau loturile în arendă. De aceea, cel mai just ar fi să deosebim pe țăranii bogăți, pe cei mijlocii și pe cei săraci după numărul cailor pe care-i au. Un țăran cu mulți cai este aproape întotdeauna un țăran bogat ; dacă are multe vite de muncă înseamnă că cultivă o suprafață mai mare, că are și pămînt în afară de cel lotual, și bani puși deoparte. De asemenea avem posibilitatea de a afla cîți țărani cu mulți cai există în întreaga Rusie (Rusia europeană, fără Siberia și Caucaz). Bineînțeles că despre întreaga Rusie nu se poate vorbi decît în linii generale : între diferitele județe și gubernii există foarte multe deosebiri. De pildă, în vecinătatea orașelor se găsesc adeseori țărani plugari bogăți care au foarte puțini cai. Unii se îndeletnicesc cu legumicultura – o ocupație rentabilă –, alții au puțini cai, dar, în schimb, au multe vaci și vînd lapte. În Rusia există peste tot și țărani care se îmbogățesc nu de pe urma cultivării pămîntului, ci din comerț, avînd prese de ulei, mori pentru crupe și alte întreprinderi. Oricine trăiește la țară cunoaște foarte bine pe țăranii bogăți din satul său și din împrejurimi. Dar noi trebuie să știm cîți țărani bogăți există în întreaga Rusie, ce forță reprezintă ei, pentru ca țăranul sărac să nu acționeze la întîmplare, cu ochii închiși, ci să știe precis cine sînt prietenii și cine dușmanii lui.

Să vedem deci cîți țărani au mulți cai și cîți au cai puțini. Am arătat mai sus că numărul total al gospodăriilor

țărănești din Rusia este evaluat la circa *zece milioane*. În prezent, numărul total al cailor acestor gospodării este, probabil, de circa *cincisprezece milioane* (acum vreo paisprezece ani erau șaptesprezece milioane, dar în prezent sînt mai puțini). În medie revin deci cîte *cincisprezece* cai la fiecare *zece* gospodării. Ceea ce importă însă e că unii, puțini la număr, au mulți cai, în timp ce alții, care sînt în număr foarte mare, fie că nu au cai de loc, fie că au puțini. Țăranii fără cai sînt în număr de *cel puțin trei milioane*, la care se adaugă circa trei milioane și jumătate de țărani care *au cîte un singur cal*. Toți aceștia sînt ori țărani cu totul ruinați, ori țărani săraci. Noi îi numim sărăcimea satelor. Ei reprezintă *șase milioane și jumătate* din totalul de zece milioane, adică *aproape două treimi* ! Urmează apoi țăranii mijlocii, care au cîte două vite de muncă. Gospodăriile acestor țărani sînt în număr de *circa două milioane și au circa patru milioane de cai*. După aceea urmează țăranii bogați, care au mai mult decît cîte două vite de muncă. Numărul gospodăriilor lor este de numai *un milion și jumătate*, dar ele au *șapte milioane și jumătate de cai* *. Asta înseamnă că aproximativ a șasea parte din totalul gospodăriilor posedă o jumătate din numărul total al cailor.

Acum, după ce am luat cunoștință de toate acestea, ne putem face o idee destul de exactă despre forța țăranilor bogați. Numărul gospodăriilor lor este foarte mic : în diverse obști, în diverse plăși ele nu sînt în număr mai mare de *zece-douăsprezece* la fiecare sută de gospodării. Dar aceste gospodării puține la număr sînt cele mai bogate. De aceea, pe întreaga Rusie, țăranii bogați au aproape tot atîția cai cîți au toți ceilalți țărani luați la un loc. Prin urmare, suprafața

* Repetăm, noi prezentăm aici cifre rotunde, aproximative. Se prea poate ca numărul țăranilor bogați să nu fie exact de 1 500 000, ci de 1 250 000 sau de 1 750 000 sau chiar de 2 000 000. Diferența însă nu este prea mare. Ceea ce importă aici nu este să punem la socoteală fiecare mie sau fiecare sută de mi, ci să ne dăm bine seama care este forța țăranilor bogați, care este situația lor, pentru a vedea cine sînt dușmanii și cine prietenii noștri, pentru a nu ne lăsa înșelați cu povești sau cu vorbe goale, ci a ne da bine seama care este situația țăranilor săraci și în special a celor bogați.

Fiecare muncitor de la sate să privească cu luare-aminte cum stau lucrurile în plasa lui și în plășile învecinate. El va vedea că calculul nostru este just, că, în medie, rezultatul este peste tot tocmai acesta : din fiecare sută de gospodării, vreo zece, cel mult douăzeci, sînt gospodării de bogătani, vreo douăzeci sînt gospodării de țărani mijlocii, iar toate celelalte sînt gospodării de țărani săraci.

cultivată de ei reprezintă aproape jumătate din întreaga suprafață cultivată de țărani. Ei recoltează o cantitate de cereale mult mai mare decât cea necesară familiilor lor. Ei vînd mari cantități de cereale. Cerealele nu le servesc numai pentru întreținere ; cea mai mare parte din cereale ei o produc pentru piață, pentru a strînge bani, pe care îi depun la casele de economii și la bănci. Ei își cumpără pămînt în proprietate. Am arătat mai sus cît de mult pămînt cumpără anual, pe scara întregii Rusii, țărani ; aceste pămînturi ajung aproape în întregime în mîinile acestui mănunchi de țărani bogați. Țăranii săraci nu se pot gîndi să cumpere pămînt, ei se gîndesc cum s-o scoată la capăt cu hrana. Adeseori banii nu le ajung nici pentru pîine, darmite să cumpere pămînt. De aceea, băncile în general, și banca țărănească în special, nu ajută pe toți țărani să dobîndească pămînt (cum susțin uneori cei care înșală pe țăran sau cei care sînt prea din cale-afară de naivi), ci numai un număr infim de țărani, numai pe bogătani. De aceea și răii sfătuitoari ai țăranului, despre care am mai pomenit, spun un neadevăr atunci cînd, vorbind despre cumpărarea pămînturilor de către țărani, pretind că aceste pămînturi trec din mîinile posesorilor de capital în mîinile celor ce muncesc. În mîinile oamenilor muncii, adică în mîinile celor ce muncesc, dar sînt săraci, pămîntul nu poate să ajungă niciodată, deoarece pentru pămînt trebuie să dai bani. Iar țăranul sărac nu are niciodată bani de prisos. Pămîntul ajunge numai în mîinile țăranilor bogați, care au bani, ale posesorilor de capital, adică numai în mîinile aceloră împotriva cărora sărăcimea satelor trebuie să lupte în alianță cu muncitorii de la orașe.

Țăranii bogați nu numai că cumpără pămînt pe veci, dar totodată iau în arendă mai mult pămînt decât oricare alți țărani. Luînd în arendă terenuri întinse, ei nu lasă ca pămîntul să ajungă în mîinile sărăcimii satelor. Așa, de pildă, calculîndu-se cît pămînt au luat în arendă gospodăriile țăranilor bogați dintr-unul din județele din gubernia Poltava (județul Konstantinograd), s-au constatat următoarele : cele care au luat în arendă cite 30 de desetine și mai mult erau foarte puține, numai cite două gospodării din fiecare 15. Dar acești bogătani au acaparat *jumătate* din întregul pămînt luat în arendă, astfel că de fiecare bogătan revenea cite 75 de de-

seatine de pământ luat în arendă ! Sau, de pildă, calculându-se cât anume au acaparat bogătanii din gubernia Taurida din pământul pe care țărani îl luaseră în arendă de la stat prin intermediul *mirului*, al obștilor, s-a constatat că bogătanii, ale căror gospodării nu reprezintă decît *a cincea* parte din totalul gospodăriilor, au acaparat *trei sferturi* din întregul pământ luat în arendă. Peste tot pământul se împarte după suma de bani cu care fiecare participă la plata arenzii, iar bani nu au decît acești puțini bogăteni.

Apoi, mult pământ dau acum în arendă și țărani înșiși. Își părăsesc loturile fiindcă nu au vite, nu au semințe, nu au cu ce să-și ducă gospodăria. Astăzi, fără bani nici cu pământul n-ai ce face. Așa, de pildă, în județul Novouzensk, gubernia Samara, la țărani bogați, una, ba chiar și două din fiecare trei gospodării *iau în arendă pământ lotual* fie de la propria lor obște, fie de la vreo altă obște. Iar cei care dau în arendă loturi sînt țărani fără cai sau cu un singur cal. În gubernia Taurida, *o treime* din totalul gospodăriilor țărănești dau loturi în arendă. Suprafața acestor loturi reprezintă *o pătrime* din suprafața totală a loturilor țărănești, respectiv un sfert de milion de desetine. Iar din acest sfert de milion de desetine, o sută cincizeci de mii (trei cincimi) ajung în mîinile țăranilor bogați ! Și în acest caz putem vedea că obștea, unirea în cadrul obștii, nu este bună pentru sărăcime. În obștea țărănească, cine are bani are și putere. Iar noi avem nevoie de o unire a sărăcimii din toate obștile.

La fel cum îl înșală pe țăran cei care vorbesc de posibilitatea de a cumpăra pământ, îl înșală și cei care vorbesc de posibilitatea de a cumpăra la un preț ieftin pluguri, secerători și tot felul de alte unelte perfecționate. Se organizează depozite și arteluri ale zemstvelor, și se spune : uneltele perfecționate vor îmbunătăți situația țăranimii. – Asta e curată înșelăciune. Toate aceste unelte mai perfecționate ajung în mîinile bogătanilor, în timp ce sărăcimea nu se alege aproape cu nimic. Ei nu-i arde de pluguri și de secerători, ea ar fi mulțumită să-și poată ține zilele ! Toată această „ajutorare a țăranimii“ înseamnă ajutorarea bogătanilor și nimic mai mult. Iar masa sărăcimii, care n-are nici pământ, nici vite, nici bani puși deoparte, nu poate fi ajutată prin faptul că uneltele perfecționate pot fi cumpărate la un preț ieftin. Așa,

de pildă, calculându-se câte unelte perfecționate au țărani bogăți dintr-unul din județele din gubernia Samara și câte au țărani săraci din același județ, s-a constatat că *o cincime* din totalul gospodăriilor, adică gospodăriile cele mai înstărite, dețin aproape *trei pătrimi* din totalul uneltelor perfecționate, în timp ce gospodăriile țăranilor săraci, care reprezintă *jumătate* din totalul gospodăriilor, nu dețin decât *a treizecea parte*. Din totalul de 28 000 de gospodării din acest județ, 10 000 sînt gospodării fără cai sau cu un singur cal ; aceste 10 000 de gospodării la un loc nu au decât *șapte* unelte perfecționate din totalul de 5 724 cite au toate gospodăriile țărănești din județ laolaltă. Șapte unelte din 5 724 – iată cu ce se alege sărăcimea satelor de pe urma tuturor îmbunătățirilor gospodăriei, de pe urma extinderii folosirii plugurilor și a secerătorilor, care ar ajuta, chipurile, „întreaga țărănime“ ! Iată la ce trebuie să se aștepte sărăcimea satelor de la cei care vorbesc de „îmbunătățirea gospodăriei țărănești“ !

În sfîrșit, una dintre principalele particularități ale țărănimii bogate constă în faptul că ea *angajează muncitori agricoli și zileri*. Ca și moșierii, țărani bogăți trăiesc din munca altora. Ca și moșierii, ei se îmbogățesc de pe urma ruinării și sărăcirii masei țărănimii. Ca și moșierii, ei caută să stoarcă cît mai multă muncă de la muncitorii agricoli și să le plătească cît mai puțin. Dacă n-ar exista milioane de țărani cu totul ruinați și nevoiți să lucreze la alții, să devină năimiți, să-și vîndă forța de muncă, țărani bogăți n-ar putea exista, nu și-ar putea duce gospodăria. Ei n-ar avea cum să acapareze loturi „părăsite“, n-ar avea cum să-și găsească muncitori. Cele 1 500 000 de gospodării ale țăranilor bogăți, cite sînt în întreaga Rusie, angajează cel puțin *un milion* de muncitori agricoli și zileri. Se înțelege că în marea luptă dintre clasa proprietarilor și clasa celor neavuți, dintre patroni și muncitori, dintre burghezie și proletariat, – țărani bogăți vor fi de partea proprietarilor, împotriva clasei muncitoare.

Cunoaștem acum situația și forța țărănimii bogate. Să vedem cum trăiește sărăcimea satelor.

Am arătat mai sus că țărani săraci constituie imensa majoritate, gospodăriile lor reprezentînd aproape două treimi din totalul gospodăriilor țărănești din Rusia. În primul rînd, în

prezent există nu mai puțin de *trei milioane* de gospodării fără cai, ba poate chiar și mai multe, cam vreo trei milioane și jumătate. Fiecare an de foamete, fiecare recoltă proastă ruinează zeci de mii de gospodării. Populația crește, viața devine tot mai grea, iar pământul cel mai bun a fost acaparat de moșieri și de țărani bogăți. Și iată că în fiecare an un număr tot mai mare de oameni se ruinează, pleacă la orașe, se duc să lucreze în fabrici, se angajează ca muncitori agricoli, devin salahori. Țăranul fără cai este un țăran care a sărăcit cu totul. El este un proletar. El trăiește (mai bine zis abia își ține zilele) nu de pe urma pământului, a gospodăriei, ci din ceea ce câștigă *ca muncitor salariat*. El este frate bun cu muncitorul de la oraș. Țăranul fără cai nici nu are ce să facă cu pământul : jumătate din totalul gospodăriilor fără cai *își dau în arendă loturile*, uneori chiar le cedează gratuit obștii (și pe deasupra îi mai plătesc și dobânzi la datoriile restante !), pentru că nu sînt în stare să-și cultive pământul. Țăranul fără cai nu cultivă decît o deseatină, cel mult două. El este întotdeauna nevoit să mai cumpere cereale (dacă are cu ce cumpăra), deoarece propria sa recoltă nu-i ajunge nici pentru hrană. Nici cele circa $3\frac{1}{2}$ milioane de gospodării ale țăranilor cu un singur cal, cîte sînt în întreaga Rusie, nu stau mult mai bine. Există, desigur, și excepții ; după cum am mai spus, pe alocuri există țărani cu un singur cal care au un nivel de trai mijlociu sau care sînt chiar bogăți. Dar noi nu vorbim de excepții, de regiuni care fac excepție de la regulă, ci de întreaga Rusie. Dacă vom lua în considerație întreaga masă a țăranilor cu un singur cal, vom constata, fără îndoială, că ea este alcătuită din țărani care trăiesc în sărăcie și sînt copleșiți de nevoi. Chiar și în guberniile agricole, țăranul cu un singur cal nu cultivă decît vreo trei-patru desetine, arareori cinci ; nici acestuia nu-i ajunge propria recoltă. Nici în anii buni el nu se hrănește mai bine decît țăranul fără cai ; prin urmare, el nu mănîncă niciodată pe săturate, flămînzește mercur. Gospodăria lui este într-o totală decădere, vitele lui sînt slabe, deoarece nu are destul nutreț pentru ele, și nu este în stare să cultive cum trebuie pământul. Pentru nevoile întregii gospodării (în afară de nutrețul vitelor) țăranul cu un singur cal nu poate cheltui – cum este cazul, de pildă, în gubernia Voronej – decît cel mult *două-*

zeci de ruble pe an! (Țăranul bogat cheltuiește *de zece ori mai mult.*) Douăzeci de ruble pe an – și pentru a lua pământ în arendă, și pentru a cumpăra vite, și pentru repararea plugului de lemn și a altor unelte, pentru văcarul satului și pentru cîte altele! Asta nu-i gospodărie, ci numai griji și necazuri, un veșnic chin. E foarte lesne de înțeles de ce și printre țărani cu un cal sînt mulți dintre aceia *care-și dau în arendă loturile*. Țăranului sărac nici pământul nu-i poate fi de prea mult folos. Bani nu are, iar de pe urma cultivării pământului el nu poate căpăta bani: recolta sa nu-i ajunge nici pentru hrană. Iar de bani are nevoie pentru toate cele: și pentru hrană, și pentru îmbrăcăminte, și pentru gospodărie, și pentru dări. În gubernia Voronej, numai dările pe care le plătește țăranul cu un singur cal se ridică de obicei la vreo *optsprezece ruble* pe an, în timp ce pentru acoperirea *tuturor* cheltuielilor el nu-și poate procura decît cel mult 75 de ruble pe an. În asemenea condiții, numai în bătaie de joc se poate vorbi de posibilitatea de a cumpăra pământ, de unelte perfecționate, de bănci rurale: toate acestea nu sînt făcute pentru sărăcime.

De unde să ia țăranul sărac bani? El este nevoit să-și caute „cîștiguri în afară”. Ca și țăranul fără cai, țăranul cu un singur cal trăiește ca vai de lume numai din „cîștiguri în afară”. Dar ce înseamnă aceste „cîștiguri în afară”? Înseamnă muncă pentru alții, muncă salariată. Înseamnă că țăranul cu un singur cal a încetat pe jumătate de a mai fi gospodar, devenind năimit, proletar. Iată de ce acestor țărani li se spune *semiproletari*. Și ei sînt frați buni cu muncitorul de la oraș, deoarece și ei sînt jecmăniți în fel și chip de tot felul de stăpîni. Nici pentru ei nu există altă ieșire, altă scăpare decît să se unească cu social-democrații pentru a lupta laolaltă împotriva tuturor bogătașilor, împotriva tuturor proprietarilor. Cine lucrează la construirea de căi ferate? cine este jefuit de antreprenori? cine lucrează la tăierea pădurilor și la plutărit? cine se angajează ca muncitor agricol? cine muncește ca ziler? cine lucrează ca salahor la orașe și în porturi? Țăranii săraci, țăranii fără cai sau cu un singur cal, proletarii și semiproletarii de la sate. Și cît de mulți țărani din aceștia există în Rusia! S-a calculat că în fiecare an se eliberează în întreaga Rusie (în afară de Caucaz și Siberia) cîte opt, iar

uneori și nouă milioane de pașapoarte. Toți aceștia sînt muncitori care lucrează în afară. Ei sînt țărani numai cu numele, căci în realitate ei sînt năimiți, muncitori. Ei trebuie să se unească într-o singură asociație cu muncitorii de la orașe ; fiecare rază de lumină, de știință ce pătrunde la sate va întări și va consolida această alianță.

În ceea ce privește „cîștigurile în afară” nu trebuie să scăpăm din vedere nici următorul fapt. Birocrației și celor cu mentalitate birocratică le place să afirme că țăranul, mujicul, „are nevoie” de două lucruri, și anume : de pămînt (însă nu prea mult ; de altfel nici n-ar avea de unde lua prea mult pămînt, deoarece cei bogați l-au și acaparat l) și de „cîștiguri în afară”. De aceea, vedeți dv., pentru a ajuta pe țărani trebuie create la sate cît mai multe îndeletniciri în afară, trebuie „să li se dea” țăranilor posibilitatea de „a cîștiga” mai mult. Aceste afirmații sînt curată fățarnicie. Pentru sărăcime cîștigurile în afară înseamnă muncă salariată. „A da” țăranului posibilitatea de „a cîștiga în afară” înseamnă a-l transforma în muncitor salariat. Frumos ajutor, nimic de zis ! Țăranii bogați au altfel de „cîștiguri în afară”, cîștiguri care necesită capital – de pildă, pentru a-și face moară sau altă întreprindere, pentru a-și cumpăra batoză, pentru a face negoț etc. A confunda aceste cîștiguri ale țăranilor bogați cu acelea pe care le obțin țăranii săraci lucrînd *ca muncitori salariați* înseamnă a înșela sărăcimea. Celor bogați le convine, desigur, această înșelăciune, le convine să prezinte lucrurile în așa fel ca și cum toate „cîștigurile în afară” ar fi pe puterea și pe buzunarul *tuturor* țăranilor. Cine însă dorește cu adevărat binele sărăcimii îi spune acesteia *tot adevărul și numai adevărul*.

Acum ne mai rămîne să vorbim de țăranimea mijlocie. Am arătat mai sus că, în medie, pe scara întregii Rusii, poate fi considerat țăran mijlociu acela care are două vite de muncă și că numărul gospodăriilor acestor țărani reprezintă circa două milioane din totalul de zece milioane. Țăranul mijlociu se situează între țăranul bogat și proletar – tocmai de aceea se și numește țăran mijlociu. Nivelul lui de trai este tot mijlociu : într-un an bun el o scoate la capăt cu gospodăria, dar nevoia îl paște mereu. Economii nu are de loc sau are foarte puține. De aceea gospodăria lui este șubredă. Bani e greu

să-și procure : de pe urma gospodăriei lui el nu poate decât foarte rar să adune atîția bani cîți îi trebuie ; de prisosît însă nu-i prisosesc niciodată. Iar să caute cîștiguri în afară ar însemna să-și părăsească gospodăria, ar însemna ca ea să înceapă să decadă. Totuși, mulți dintre țărani mijlocii nu pot cu nici un chip s-o scoată la capăt fără cîștiguri în afară : ei sînt nevoiți să intre la stăpîn, nevoia îi silește să se înrobească la moșier, să se înglodeze în datorii. Iar de datorii țăranul mijlociu nu reușește aproape niciodată să scape : el nu are venituri sigure ca țăranul bogat. De aceea, o dată înglodat în datorii, e ca și cum și-ar fi pus ștreangul de gît. El nu mai poate scăpa de datorii și pînă la urmă se ruinează cu totul. De cele mai multe ori țăranul mijlociu se înrobește la moșier, deoarece pentru efectuarea muncilor în acord moșierul are nevoie de țărani neruinați, care să aibă o pereche de cai și toate cele trebuincioase gospodăriei. Țăranului mijlociu îi este greu să caute cîștiguri în altă parte și de aceea e nevoit să se înrobească la moșieri și pentru grîne, și pentru izlaz, și pentru arendarea de pămînturi rășluite, și pentru datoriile în bani contractate de cu iarnă. Pe țăranul mijlociu îl împilează nu numai moșierul și chiaburul, ci și vecinul bogat ; acesta i-o ia întotdeauna înainte la cumpărarea sau luarea în arendă a pămîntului și nu lasă niciodată să-i scape prilejul de a-l jecmăni cît poștește. Așa își duce traiul țăranul mijlociu : cum s-ar zice, nu e nici ciine, nici ogar ; nu e nici gospodar adevărat, în lege, și nici muncitor. Toți țărani mijlocii trag spre gospodării înstăriți, vor să devină proprietari, dar foarte, foarte puțini sînt cei care reușesc. Foarte puțini sînt cei care tocmeșc muncitori agricoli sau zileri, căutînd să se pricopsească de pe urma muncii altora, să ajungă pe spinarea altuia în rîndul bogătanilor. Cei mai mulți dintre țărani mijlocii nu numai că nu tocmeșc pe alții, dar ei înșiși sînt nevoiți să se tocmească la alții.

Peste tot unde începe lupta între cei bogați și cei săraci, între proprietari și muncitori, țăranul mijlociu rămîne la mijloc, neștiind încotro să se îndrepte. Cei bogați îl îndeamnă să treacă de partea lor : și tu, zic ei, ești gospodar, proprietar, și n-ai ce căuta la muncitori, la niște coate-goale. Iar muncitorii spun : bogătanii te vor înșela și tot pe tine te vor jecmăni. Pentru tine nu există altă scăpare decît să ne

ajuți în lupta împotriva tuturor bogătaşilor. Lupta pentru cîștigarea țaranului mijlociu are loc pretutindeni, în toate țările unde muncitorii social-democrați luptă pentru eliberarea clasei muncitoare. În Rusia, lupta pentru cîștigarea țaranului mijlociu începe tocmai acum. De aceea trebuie să examinăm cu toată atenția această chestiune și să ne dăm bine seama prin ce înșelăciuni atrag bogătanii pe țararii mijlocii, să vedem cum anume să dăm în vileag aceste înșelăciuni, cum să ajutăm pe țaranul mijlociu să-și găsească adevărații prieteni. Dacă muncitorii social-democrați din Rusia vor pași dintr-o dată pe drumul cel drept, noi vom reuși mult mai repede decît tovarășii muncitori germani să făurim o alianță trainică între poporul muncitor de la sate și muncitorii de la orașe și vom obține curînd victoria asupra tuturor dușmanilor celor ce muncesc.

4. ÎNCOTRO SĂ SE ÎNDREPTĂ ȚĂRANUL MIJLOCIU ? SPRE PROPRIETARI ȘI BOGĂTANI SAU SPRE MUNCITORI ȘI CEI NEAVUȚI ?

Toți proprietarii, întreaga burghezie caută să atragă pe țaranul mijlociu de partea lor promițîndu-i că se vor lua tot felul de măsuri pentru îmbunătățirea gospodăriei (pluguri ieftine, bănci rurale, introducerea culturilor de ierburi furajere, vînzarea de vite și îngrășăminte la preț ieftin etc.), și determinîndu-l să intre în tot felul de tovarășii agricole (co-operative, cum li se spune în cărți), tovarășii alcătuite din diverși gospodari în scopul îmbunătățirii gospodăriei. În felul acesta burghezia caută să determine pe țaranul mijlociu, ba chiar și pe micul țaran, pe semiproletar, să renunțe la alianța cu muncitorii, să-i determine să sprijine pe cei bogați, să sprijine burghezia, în lupta acesteia împotriva muncitorilor, împotriva proletariatului.

La aceasta muncitorii social-democrați răspund : îmbunătățirea gospodăriei este un lucru bun. Nu e nimic rău în a cumpăra pluguri la un preț mai ieftin : astăzi, chiar și orice negustor priceput caută să vîndă mai ieftin pentru a atrage cumpărători. Dar a spune țaranilor săraci și mijlocii că îmbunătățirea gospodăriei și ieftinirea plugurilor îi va ajuta pe toți să scape de sărăcie și să se pună pe picioare fără să

se atingă cîtuși de puțin de cei bogați – *aceasta este o înșelăciune*. De pe urma tuturor acestor îmbunătățiri, ieftiniri și cooperative (tovărășii pentru vînzarea și cumpărarea de mărfuri) *mult mai mult cîștigă cei bogați*. Aceștia devin tot mai puternici și împilează tot mai mult și sărăcimea, și pe țărani mijlocii. Atîta timp cît cei bogați rămîn bogați, atîta timp cît dețin cea mai mare parte a pămînturilor, a vitelor, a uneltelor, a banilor – nu numai țărani săraci, dar nici cei mijlocii nu vor putea scăpa *niciodată* de mizerie. Unul, doi dintre țărani mijlocii se vor strecura, cu ajutorul acestor îmbunătățiri și al cooperativelor, în rîndul celor bogați, dar poporul în întregul lui și toți țărani mijlocii se vor împotmoli și mai mult în sărăcie. Pentru ca *toți* țărani mijlocii să poată să ajungă în rîndul bogaților ar trebui să fie înlăturați bogații înșiși; de înlăturat însă nu-i poate înlătura decît alianța muncitorilor de la orașe cu sărăcimea satelor.

Burghezia spune țăranului mijlociu (ba chiar și micului țăran) : noi o să-ți vindem pămînt și pluguri la un preț ieftin, iar tu să ne vinzi sufletul tău, să renunți la lupta împotriva tuturor celor bogați.

Muncitorul social-democrat spune : dacă într-adevăr se vinde la preț ieftin, de ce să nu cumperi dacă ai bani : doar e vorba de afaceri. Dar sufletul niciodată să nu ți-l vinzi. A renunța la lupta pe care trebuie s-o duci laolaltă cu muncitorul de la oraș împotriva întregii burghezii înseamnă să rămii veșnic în sărăcie, în mizerie. De pe urma ieftinirii mărfurilor bogatul va cîștiga și mai mult, se va înavuți și mai mult. Iar celui care nu are niciodată bani nu-i vor fi de folos nici un fel de ieftiniri atîta timp cît nu-i va lua burghezii banii.

Să luăm un exemplu. Partizanii burgheziei fac mare caz de înființarea de diverse cooperative (tovărășii pentru cumpărare la preț ieftin și vînzare avantajoasă). Se găsesc chiar oameni care își zic „socialiști-revoluționari” și care, urmînd pilda burgheziei, susțin cu tot dinadinsul că înainte de toate țăranul are nevoie de cooperative. Și la noi în Rusia încep să ia ființă tot felul de cooperative ; ele sînt însă foarte puține, și numărul lor nu va spori atîta timp cît nu va exista libertate politică. În Germania însă există foarte multe cooperative în rîndurile țărănimii. Ei bine, să vedem pe cine ajută cel mai mult

aceste cooperative. În întreaga Germanie există 140 000 de gospodari care fac parte din tovărășii pentru desfacerea laptei și produselor lactate, și acești 140 000 de gospodari (pentru simplificare, dăm și în acest caz cifre rotunde) au 1 100 000 de vaci. În întreaga Germanie există *patru milioane* de țărani săraci. Numai 40 000 din aceștia fac parte din tovărășii : deci la fiecare sută de țărani săraci *numai unul* se folosește de aceste cooperative. Acești 40 000 de țărani săraci au numai 100 000 de vaci. Apoi, gospodarii mijlocii, țărani mijlocii sînt în număr de *un milion*, dintre care 50 000 fac parte din cooperative (deci cinci la fiecare sută) și au 200 000 de vaci. În sfîrșit, gospodarii bogați (adică moșierii și țărani bogați luați laolaltă) sînt în număr de *o treime de milion*, dintre care 50 000 (deci *șaptesprezece* la fiecare sută !) fac parte din cooperative și au 800 000 de vaci !

Iată pe cine ajută în primul rînd și cel mai mult cooperativele. Iată cum duc de nas pe țaran cei care fac atîta zarvă pretinzînd că țaranul mijlociu își va găsi salvarea în aceste diverse tovărășii pentru cumpărare la preț ieftin și vînzare avantajoasă. Prea ieftin însă vrea burghezia „să răs-cumpere“ pe țaran de la social-democrați, care îndeamnă atît pe țaranul sărac cît și pe cel mijlociu să treacă de partea lor.

Și la noi iau ființă tot felul de arteluri pentru producerea de brînzeturi, precum și tovărășii pentru desfacerea laptei. Și la noi există oameni cu duiumul care țipă : arteluri, obști, tovărășii – iată de ce are nevoie țaranul. Să vedem însă cine profită de pe urma acestor arteluri și tovărășii și a pămînturilor luate în arendă de către obști. La noi, la o sută de gospodării, cel puțin vreo douăzeci nu au vaci de loc ; vreo treizeci au cîte o vacă ; constrînse de mizerie, ele vînd laptele, copiii rămîn fără lapte, flămînzesc și mor ca muștele. Țărani bogați însă au cîte 3 și cîte 4 vaci, ba chiar și mai multe ; ei dețin jumătate din totalul vacilor țărănilor. Cui îi folosesc însă artelurile pentru producerea de brînzeturi ? E clar că în primul rînd moșierilor și burgheziei țărănești. E clar că *lor le convine* ca țărani mijlocii și cei săraci să tragă spre ei, ca să se considere că mijlocul de a scăpa de mizerie rezidă în năzuința unora dintre micii gospodari de a ieși din situația în care se găsesc și de a ajunge în rîndul bogătani-

lor, și nu în lupta tuturor muncitorilor împotriva întregii burghezii.

Toți partizanii burgheziei sprijină și încurajează în fel și chip această năzuință, prefăcându-se că sînt de partea micului țaran, că îi sînt prieteni. Și există mulți oameni naivi care nu recunosc lupul în piele de oaie și repetă minciuna burgheziei cu gîndul de a aduce folos țăranilor mici și mijlocii. Așa, de pildă, în diverse cărți și cuvîntări, ei susțin că mica gospodărie ar fi cea mai avantajoasă, cea mai rentabilă, că mica gospodărie înflorește ; iată de ce, pretind ei, peste tot în agricultură există așa de mulți mici gospodari, iată de ce, chipurile, se cramponează aceștia cu atîta înverșunare de pămînt (iar nu pentru că toate pămînturile mai bune au fost ocupate de burghezie, că toți banii se află în mîinile ei, în timp ce sărăcimea se înghesuie și se chinuiește toată viața pe niște petice de pămînt !). Micul țaran n-are nevoie de mulți bani, spun acești frazeologi ; micul țaran, ca și țaranul mijlociu, este mai econom și mai sîrguincios decît țaranul bogat și totodată se pricepe să trăiască mai simplu : în loc să-și completeze necesarul de fin prin cumpărare, el o scoate la capăt numai cu paiele ; în loc să-și cumpere o mașină agricolă, care costă multe parale, el se scoală mai de dimineată, începe să lucreze mai devreme și face tot atîta treabă cît ar face cu mașina ; în loc să dea bani altora pentru orice reparație, în zilele de sărbătoare el pune mîna pe topor, face pe dulgherul, cheltuind deci pentru reparații mult mai puțin decît un gospodar bogat ; în loc să țină un cal sau un bou, care costă mult, el ară cu vaca. — În Germania toți țăranii săraci ară cu vacile ; de altfel și la noi lumea e atît de ruinată, încît acum se ară nu numai cu vaci, ci a început să se are chiar și cu oameni ! Și cît de avantajoase, cît de puțin costisitoare sînt toate acestea ! Cît de lăudabil este faptul că țaranul mijlociu și micul țaran sînt atît de harnici, atît de sîrguincioși, trăiesc atît de simplu, nu se țin de năzbîtii, nu se gîndesc la socialism, ci numai și numai la gospodăria lor ! Ei nu trag spre muncitori, care fac greve împotriva burgheziei, ci urmează pe bogătan, ținînd cu tot dinadinsul să ajungă în rînd cu oamenii. Dacă toți țăranii ar fi tot atît de sîrguincioși, de harnici, dacă ar trăi mai simplu, dacă nu s-ar ține de beții și ar economisi mai mulți bani, dacă ar cheltui

mai puțin pe fel de fel de stămburi, dacă ar face mai puțini copii, – atunci ar trăi bine cu toții, n-ar mai exista nici un fel de sărăcie și mizerie !

Cu astfel de vorbe dulci vrea burghezia să încinte pe țărănul mijlociu, și se găsesc destui naivi care dau crezare acestor vorbe, ba le și repetă * ! În realitate, aceste vorbe dulci sînt curată înșelăciune, curată bătaie de joc la adresa țărănului. Gospodărie necostisitoare și avantajoasă numesc acești frazeologi mizeria, neagra mizerie, care silește pe țărănul mijlociu și pe micul țărăn să muncească din zori pînă în noapte, să-și drămăluiască fiecare bucată de pîine, să nu-și permită nici cea mai mică cheltuială. Bineînțeles, ce poate fi „mai puțin costisitor“ și „mai avantajos“ decît să porți trei ani de-a rîndul aceiași nădragi, vara să umbli fără cizme, să legi plugul de lemn cu sfoară și să-ți hrănești vaca cu paie putrede de pe acoperiș ! Dacă am pune pe un burghez sau un țărăn bogat să conducă o astfel de gospodărie „necostisitoare“ și „avantajoasă“, cu siguranță că în foarte scurtă vreme ar uita de vorbele lor dulci !

Printre cei care ridică în slăvi mica gospodărie sînt și unii care vor să fie de folos țărănului, dar care în realitate îi fac numai rău. Vorbele dulci ale acestora înșală pe țărăn la fel cum înșală lumea o *loterie*. Voi arăta îndată ce este loteria. Am, de pildă, o vacă care prețuiește 50 de ruble. Vreau să pun această vacă la loterie și ofer la toată lumea bilete care costă fiecare o rublă. Dînd o rublă poți cîștiga o vacă ! Lumea se lasă ispitită, rublele curg gîrlă. Cînd se adună o sută de ruble, procedez la tragere : acela căruia îi iese biletul cîștigă cu o rublă vaca, iar ceilalți pleacă cu mîna goală. Au plătit oare „ieftin“ oamenii pentru vacă ? Nu, foarte scump, deoarece s-a plătit de două ori mai mult decît prețuiește și deoarece doi oameni (cel care a organizat loteria și cel care a cîștigat vaca) s-au pricopsit fără nici o muncă, și aceasta pe seama celor nouăzeci și nouă de oameni care au pierdut

* La noi, în Rusia, naivii care vor binele țărănului și care totuși ajung uneori să debiteze asemenea vorbe dulci se numesc „narodnici“ sau „partizani ai micii gospodării“, cum li se mai spune. În urma lor, din prostie, se tîrăsc „socialiștii-revoluționari“. Și în Germania există destui frazeologi din aceștia. Unul dintre ei, Eduard David, a publicat nu de mult o carte voluminoasă în care susține că mica gospodărie este incomparabil mai avantajoasă decît marea gospodărie, fiindcă micul țărăn nu face cheltuieli de prisos. Nu ține cai, ci ară cu vaca, care îi dă și lapte.

banii. Deci, cine spune că loteriile sînt convenabile pentru popor, acela pur și simplu înșală poporul. La fel înșală pe țărani cei care le făgăduiesc izbăvirea de sărăcie și nevoi cu ajutorul a tot felul de cooperative (tovărășii pentru vînzare avantajoasă și cumpărare la preț ieftin), a tot felul de îmbunătățiri ale gospodăriei, a tot felul de bănci etc. Așa cum în cazul loteriei unul a cîștigat, iar ceilalți s-au ales cu paguba, tot astfel se întîmplă și aici : un țăran mijlociu a reușit să intre în rîndul bogătanilor, iar ceilalți nouăzeci și nouă, spe-tindu-se o viață întregă, n-au reușit să scape de sărăcie, ba chiar s-au ruinat din ce în ce mai mult. Fiecare sătean să privească cu luare-aminte cum stau lucrurile în obștea sa, precum și în acelea din împrejurimi : oare mulți țărani mijlocii devin bogătani și uită de sărăcie ? Oare puțini sînt cei care o viață întregă nu pot scăpa de mizerie ? Puțini sînt cei care se ruinează și părăsesc satele ? După cum am văzut, în întreaga Rusie nu există decît cel mult două milioane de gospodării țărănești mijlocii. Să presupunem că numărul diverselor tovrășii pentru cumpărare la preț ieftin și vînzare avantajoasă va deveni de zece ori mai mare decît acum. Care va fi rezultatul ? Dacă o sută de mii de țărani mijlocii vor ajunge în rîndul celor bogați – va fi mult. Și ce înseamnă aceasta ? Înseamnă că cinci țărani mijlocii dintr-o sută se vor îmbogăți. Dar ceilalți nouăzeci și cinci ? Aceștia o vor duce tot atît de greu ca și acum, iar mulți dintre ei, chiar mult mai greu ! Iar țărănimea săracă se va ruina și mai mult !

Bineînțeles că burghezia nu urmărește altceva decît ca un număr cît mai mare de țărani mijlocii și de mici țărani să tragă spre bogătani, *să creadă* în posibilitatea de a scăpa de mizerie fără a lupta împotriva burgheziei, *să-și pună speranțele* în sîrguința lor, în faptul că sînt strînși la mîină, că se vor îmbogăți, și nu în alianța cu muncitorii de la sate și de la orașe. Burghezia se străduiește din răspuțeri să întretină această credință și speranță amăgitoare a țăranului, să-l adoarmă cu tot felul de vorbe dulci.

Pentru a demasca înșelăciunea la care se dedau toți acești frazeologi, e de ajuns să le punem trei întrebări.

Prima întrebare. Poate oare în Rusia poporul muncitor să scape de sărăcie și lipsuri în condițiile de astăzi, cînd din

cele 240 000 000 de deseatine de pământ bun 100 000 000 aparțin proprietarilor funciari privați, cînd 16 000 de mari proprietari funciari dețin 65 000 000 de deseatine ?

A doua întrebare. Poate oare poporul muncitor să scape de sărăcie și lipsuri în condițiile de astăzi, cînd 1 500 000 de gospodării țărănești bogate (din totalul de 10 000 000) au acaparat jumătate din totalul pămînturilor țărănești cultivabile, din totalul cailor țăranilor, din totalul vitelor țăranilor și mult mai mult de jumătate din totalul rezervelor și economiilor bănești ale țăranilor ? Cînd această burghezie țărănească continuă să se îmbogățească din ce în ce mai mult, împilînd sărăcimea și țărănimea mijlocie, înavuțindu-se de pe urma muncii altora, a muncitorilor agricoli și a zilerilor ? Cînd 6 500 000 de gospodării țărănești sînt gospodării de țărani săraci, ruinați, mereu înfomețați, care își cîștigă o mizeră bucată de pîine angajîndu-se pentru diferite munci ?

A treia întrebare. Poate oare poporul muncitor să scape de sărăcie și lipsuri în condițiile de astăzi, cînd principala forță au devenit banii, cînd cu bani poți cumpăra orice : și fabrică, și pământ — ba chiar și oameni poți cumpăra ca muncitori salariați, ca robi salariați ? Cînd fără bani nu poți nici să trăiești, nici să-ți duci gospodăria ? Cînd micul gospodar, țăranul sărac, trebuie să lupte împotriva gospodarului bogat pentru a obține bani ? Cînd cîteva mii de moșieri, negustori, fabricanți și bancheri au acaparat sute de milioane de ruble și, în afară de aceasta, dispun de toate băncile, în care se adună mii de milioane de ruble ?

De la aceste întrebări nu te poți eschiva cu nici un fel de vorbe dulci pe tema avantajelor pe care le-ar prezenta mica gospodărie și cooperația. La aceste întrebări nu poate exista decît un singur răspuns : adevărata „cooperație“, aceea care poate salva poporul muncitor, o constituie *unirea* sărăcimii satelor cu muncitorii social-democrați de la orașe în vederea luptei împotriva întregii burghezii. Cu cît se va extinde și se va consolida mai repede *o astfel* de unire, cu atît mai repede va înțelege țăranul mijlociu cît de mincinoase sînt promisiunile burgheziei, cu atît mai repede va trece de partea noastră.

Burghezia știe acest lucru, și de aceea, în afară de vorbe dulci, ea răspîndește și tot felul de minciuni despre social-

democrați. Ea susține că social-democrații vor să ia proprietatea de la țăranul mijlociu și de la micul țăran. *E o minciună.* Social-democrații vor să ia proprietatea numai de la gospodarii bogați, *numai de la cei care trăiesc din munca altora.* Social-democrații *nu vor lua nicicînd proprietatea de la micii gospodari și gospodarii mijlocii care nu angajează muncitori.* Social-democrații apără și susțin interesele întregului popor muncitor, nu numai pe acelea ale muncitorilor de la orașe, care sînt cei mai conștienți și cei mai uniți, ci și pe acelea ale muncitorilor de la sate, precum și ale micilor me-seriași și țărani care nu angajează muncitori și nu trag spre bogătani, nu trec de partea burgheziei. *Social-democrații luptă pentru obținerea tuturor acelor îmbunătățiri în viața muncitorilor și țăranilor care sînt posibile chiar și în condițiile de astăzi, încă înainte de a fi lichidată dominația burgheziei, și care vor ușura această luptă împotriva burgheziei.* Dar social-democrații nu înșală pe țăran, ei îi spun *tot adevărul*, ei îi spun dinainte și fără ocolișuri că, atîta timp cît dăinuie dominația burgheziei, nici un fel de îmbunătățiri nu pot izbăvi poporul de sărăcie și lipsuri. Pentru ca *întreg poporul* să știe ce sînt social-democrații și ce vor ei, social-democrații și-au întocmit *un program* *. Program înseamnă o declarație scurtă, clară și precisă în care se arată *tot ce vrea să obțină partidul și pentru ce luptă el.* Partidul social-democrat este singurul partid care vine cu un program clar și precis, pentru ca întregul popor să-l cunoască și să vadă ce reprezintă el, pentru ca în partid să fie numai oameni care să vrea într-adevăr să lupte pentru eliberarea întregului popor muncitor de jugul burgheziei și care totodată să-și dea bine seama cine trebuie să se unească în vederea acestei lupte și cum trebuie dusă această luptă. În afară de aceasta, social-democrații consideră că în program trebuie *explicat* direct, precis, fără ocolișuri, *care este cauza sărăciei și mizeriei poporului* muncitor și de ce alianța dintre muncitori se extinde tot mai mult și devine tot mai puternică. Nu e de ajuns să spunem că viața este grea și să chemăm la răzvrătire ; asta poate s-o facă și orice palavragiu ; limitîndu-ne numai la aceasta nu ne vom alege cu

* Vezi mai jos, la sfîrșitul cărții, Anexa care cuprinde programul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, propus de ziarul social-democrat „Iskra” și de revista „Zarea” 44.

mare lucru. Trebuie ca poporul muncitor să-și dea bine seama *de ce* îndură lipsuri și *cu cine trebuie să se unească* în vederea luptei pentru lichidarea mizeriei.

Am arătat mai înainte ce vor social-democrații ; am arătat care este cauza sărăciei și mizeriei poporului muncitor ; am arătat împotriva cui trebuie să lupte sărăcimea satelor și cu cine trebuie să se unească ea în vederea acestei lupte.

Acum vom arăta *ce îmbunătățiri* putem obține *chiar de pe acum*, prin lupta noastră, atât în viața muncitorilor cât și în viața țăranilor.

5. CE FEL DE ÎMBUNĂTĂȚIRI CAUȚĂ SĂ OBTINĂ SOCIAL-DEMOCRAȚII PENTRU ÎNTREGUL POPOR ȘI PENTRU MUNCITORI ?

Social-democrații luptă pentru eliberarea întregului popor muncitor de orice jaf, de orice asuprire, de orice nedreptate. Pentru a se elibera, clasa muncitoare trebuie înainte de toate să se unească. Iar pentru a se uni, trebuie să existe libertate de asociere, dreptul la asociere, trebuie să existe *libertate politică*. După cum am văzut, cîrmuirea absolutistă înseamnă înfeudarea poporului față de funcționari și poliție. De aceea, de libertate politică are nevoie întregul popor, în afară doar de clica curtenilor și a magnaților și demnitarilor care au acces la curte. Dar cel mai mult au nevoie de libertate politică muncitorii și țăranii. Oamenii bogați se pot izbăvi cu bani de samavolnicia, de bunul plac al funcționarilor și poliției. Oamenii bogați pot ajunge sus cu plîngerile lor. De aceea poliția și funcționarii își permit mult mai rar să facă șicane oamenilor bogați decît celor săraci. Muncitorii și țăranii n-au cu ce să se izbăvească de bunul plac al funcționarilor și al poliției, n-au cui să se plîngă, nu au bani ca să se judece. Muncitorii și țăranii nu vor scăpa niciodată de dări, de bunul plac și de bătaia de joc a poliției și a funcționarilor atîta timp cît în stat nu va exista *o cîrmuire aleasă*, atîta timp cît nu va exista *o adunare de deputați ai poporului*. Numai o astfel de adunare poate elibera poporul din înfeudarea față de funcționari. Orice țăran conștient trebuie să fie de partea social-democraților, care cer cîrmuirii țariste, ca primă și cea mai

importantă măsură *, *convocarea unei adunări de deputați ai poporului*. Deputații trebuie să fie aleși de întregul popor, fără deosebire de stare socială, fără deosebire între bogați și săraci. Alegerile trebuie să se desfășoare liber, fără nici un amestec din partea funcționarilor ; asupra felului în care se desfășoară alegerile trebuie să vegheze oameni de încredere, și nu ureadnici și zemski nacealnici. În aceste condiții, deputații întregului popor vor fi în măsură să dezbată toate nevoile poporului și să stabilească rinduieli mai bune în Rusia**.

Social-democrații cer să nu se mai îngăduie poliției să bage pe cineva la închisoare fără judecată. Pentru arestări samavolnice funcționarii trebuie să fie pedepsiți cu asprime. Pentru a pune capăt bunului plac al funcționarilor trebuie făcut în așa fel ca poporul însuși să aleagă pe funcționari, ca fiecare să aibă dreptul de a se plînge direct instanțelor judiciare împotriva oricărui funcționar. Căci ce rost ar avea să te plîngi la zemski nacealnic împotriva ureadnicului sau la guvernator împotriva unui zemski nacealnic ? Desigur că zemski nacealnic îl va acoperi pe ureadnic, iar guvernatorul pe zemski nacealnic, astfel că reclamantul nu se va alege cu nimic, ba va mai trage și ponoase. Va fi aruncat în închisoare sau va fi deportat în Siberia. Funcționarii vor putea fi puși la respect numai atunci cînd la noi în Rusia oricine va avea dreptul (ca în toate celelalte state) să se plîngă atît adunării de deputați ai poporului cît și unor tribunale alese și să vorbească liber despre necazurile lui sau să le facă cunoscute prin presă.

Poporul ruș se află pînă în ziua de astăzi într-o stare de dependență iobăgîstă față de funcționari. Fără autorizație din partea funcționarilor nu ai voie nici să organizezi o întrunire,

* În ediția din 1905, textul care începe cu cuvintele „să fie” și sfîrșește cu cuvintele „convocarea unei” este înlocuit cu textul următor : „să adere la revendicarea convocării imediate a unei”. — *Nota red.*

** În ediția din 1905, după cuvintele „în Rusia” este inserat textul următor :

„După cum am mai arătat, Duma de stat nu este o adevărată adunare de deputați ai poporului, ci o înșelăciune polițistă, deoarece alegerile nu se fac pe bază de vot egal (nobili și negustorii precumpănesc asupra țăranilor și muncitorilor) și nu se desfășoară liber, ci sub gîrbaciul poliției. Duma de stat nu este o adunare de deputați ai poporului, ci o adunare polițistă de nobili și negustori. Ea nu se întrunește pentru a asigura libertatea poporului și o cîrmuire aleasă, ci pentru a înșela pe muncitori și țărani, înrobindu-i în și mai mare măsură. Poporul nu are nevoie de o dumă birocratică, ci de o Adunare constituantă, aleasă pe bază de vot egal de toți cetățenii fără nici o deosebire”. — *Nota red.*

nici să editezi o carte sau un ziar. Ce este aceasta dacă nu dependență iobăgistă ? Din moment ce nu ai libertatea de a organiza o întrunire, de a publica o carte, este oare posibil să obții dreptate împotriva funcționarilor și bogătaşilor ? Bineînțeles, funcționarii interzic orice carte care arată adevărul, interzic orice cuvânt care vădește adevărul despre mizeria poporului. Chiar și această carte partidul social-democrat trebuie s-o tipărească pe ascuns și s-o difuzeze pe ascuns : oricine la care se va găsi această carte va fi deferit justiției și tirât prin închisori. Muncitorii social-democrați nu se tem însă de aceasta ; ei tipăresc tot mai multe cărți care arată adevărul, făcînd ca ele să ajungă în număr tot mai mare în miinile poporului. Și nu există închisori, nu există prigoană care să poată opri lupta pentru libertatea poporului !

Social-democrații cer desființarea stărilor sociale, pentru ca toți cetățenii să fie absolut egali în drepturi. Astăzi există la noi stări sociale nebirnice și altele birnice, există privilegiați și neprivilegiați, există oameni de viță nobilă și oameni de rînd ; pentru poporul de jos mai este încă menținută pînă și bătaia cu vergi. În nici o țară nu există o asemenea umilire a muncitorilor și țăranilor. În nici o țară, în afară de Rusia, nu există legi diferite pentru stări sociale diferite. E timpul ca și poporul rus să ceară ca orice țăran să aibă *aceleși drepturi* ca și nobilii. Nu este oare rușinos ca la mai bine de patruzeci de ani de la desființarea iobăgiei să se mai mențină bătaia cu vergi, să mai existe o stare socială *birnică* ?

Social-democrații cer să se acorde poporului deplină libertate a deplasărilor și a îndeletnicirilor. Ce înseamnă *libertatea deplasărilor* ? Înseamnă ca țăranul să aibă dreptul să plece unde vrea, să se strămute unde îi place, să-și aleagă orice sat sau orice oraș, fără să ceară nimănui autorizație. Înseamnă ca și în Rusia să fie desființate pașapoartele (în alte țări nu mai există de mult pașapoarte), ca nici unui ureadnic, nici unui zemski nacealnic să nu-i mai fie îngăduit să împiedice pe vreun țăran să se stabilească și să muncească unde dorește. Țăranul rus mai este încă atît de înfeudat funcționarilor, încît nu este liber să se strămute la oraș sau în regiuni cu pămînturi neocupate. Ministrul dă dispoziție ca guvernatorii să nu permită țăranilor să se strămute *cu de la sine putere* ! Guvernatorul știe mai bine decît țăranul unde

trebuie să plece acesta ! Țăranul, vedeți dv., e ca un copil mic, și, de aceea, fără permisiunea autorităților nu are voie să facă nici un pas ! Oare aceasta nu înseamnă dependență iobăgistă ? Oare faptul că orice nobil scăpat poate comanda unor gospodari în toată firea nu înseamnă o bătaie de joc la adresa poporului ?

Actualul „ministru al agriculturii“, Ermolov, a scris o carte intitulată „*Recolta proastă și calamitatea publică*“ (foametea), în care se spune fără ocolișuri : nu este cazul ca țăranul să se strămute din moment ce domnii moșieri de prin partea locului au nevoie de brațe de muncă. Ministrul vorbește pe șleau, fără nici o jenă, închipuindu-și că aceste vorbe nu vor ajunge la urechea țăranului și că el nu le va înțelege. De ce să fie lăsați oamenii să plece din moment ce domnii moșieri au nevoie de muncitori ieftini ? Cu cât poporul o duce mai greu, cu atât este mai bine pentru moșieri, cu atât mizeria este mai mare, cu atât mai ieftin își vor vinde muncitorii forța de muncă, cu atât mai multă resemnare vor suporta ei feluritele împilări. Înainte vreme, asupra intereselor boierilor vegheau burmiștrii, iar acum veghează zemski nacealnicii și guvernatorii. Înainte vreme burmiștrii porunceau ca țăranilor să li se aplice pedeapsa la grajd, iar acum zemski nacealnicii poruncesc ca țăranii să fie bătuți cu vergi la administrația de plasă.

Social-democrații cer ca armata permanentă să fie desființată, să fie înlocuită printr-o miliție populară, pentru ca întregul popor să fie înarmat. Armata permanentă este o armată străină de popor și pregătită pentru a trage în popor. Dacă soldatul n-ar mai fi închis pentru câțiva ani în cazarmă și n-ar fi muștruluit acolo în mod sălbatic, ar fi el oare în stare să tragă în frații săi, în muncitori și țărani ? Ar putea el oare să meargă împotriva țăranilor înfometate ? Pentru apărarea statului de atacul dușmanului nu e de loc nevoie de o armată permanentă ; pentru aceasta ajunge o miliție populară. Dacă fiecare cetățean ar fi înarmat, Rusia nu ar avea a se teme de nici un dușman. Iar poporul ar scăpa de jugul militarismului : militarismul înghite *anual sute de milioane de ruble* ; toți acești bani sînt storși de la popor, și de aceea dările sînt atât de mari și viața devine tot mai

grea. Militarismul sporește și mai mult puterea funcționarilor și a poliției asupra poporului. De militarism este nevoie pentru a jefui alte popoare, de pildă pentru a acapara teritoriile ale chinezilor. Prin această situația poporului nu devine mai ușoară, ci și mai grea, din cauză că trebuie să plătească noi impozite. Înlocuirea armatei permanente prin înarmarea întregului popor ar aduce o foarte mare ușurare tuturor muncitorilor și tuturor țăranilor.

Desființarea impozitelor indirecte, pentru care luptă social-democrații, ar fi de asemenea o foarte mare ușurare pentru ei. Impozite indirecte sînt acelea care nu se percep direct asupra pămîntului sau gospodăriei, ci sînt plătite de popor *în mod indirect*, sub forma de prețuri mai ridicate la mărfuri. Statul pune impozit pe zahăr, rachiu, gaz, chibrituri și alte obiecte de consum ; acest impozit îl plătește negustorul sau fabricantul, dar îl plătește, bineînțeles, nu din banii lui, ci din banii pe care i-i plătesc cumpărătorii. Prețul la rachiu, zahăr, gaz, chibrituri crește, și fiecare om care cumpără o sticlă de rachiu sau un funt de zahăr plătește nu numai prețul mărfii, ci și impozitul asupra ei. De pildă, dacă plătești, să zicem, paisprezece copeici pentru un funt de zahăr, patru copeici (aproximativ) reprezintă impozitul : fabricantul de zahăr a plătit deja acest impozit statului și acum recuperează suma plătită de la fiecare cumpărător. Așadar, impozitele indirecte sînt impozite asupra obiectelor de consum, impozite pe care le plătește cumpărătorul sub forma de prețuri mai ridicate la mărfuri. Se spune uneori că impozitele indirecte sînt cele mai echitabile : cît cumperi, atîta plătești. Nu-i adevărat. Impozitele indirecte sînt cele mai inechitabile, deoarece celor săraci le vine mult mai greu să le plătească decît celor bogați. Bogatul obține un venit de zece ori mai mare decît țăranul sau muncitorul, dacă nu chiar și de o sută de ori mai mare. Dar are oare bogatul nevoie de o sută de ori mai mult zahăr ? De zece ori mai mult rachiu sau chibrituri ? sau gaz ? Desigur că nu. O familie bogată cumpără gaz, rachiu, zahăr de două, cel mult de trei ori mai mult decît o familie săracă. Iar aceasta înseamnă că bogătașul plătește sub formă de impozit *o mai mică parte* din venitul său decît săracul. Să presupunem că venitul unui țăran sărac este de două sute de

ruble pe an ; să presupunem că el cumpără cu șaizeci de ruble mărfuri la care se percep taxe fiscale și care din această cauză s-au scumpit (la zahăr, chibrituri, gaz se plătesc *accize*, adică fabricantul plătește taxele fiscale înainte de a fi trimis marfa pe piață ; la rachiul monopol al statului, statul a urcat direct prețul ; la stambă, fier și alte mărfuri prețul s-a urcat deoarece mărfurile din străinătate, care sînt mai ieftine, nu pot fi importate în Rusia fără taxe vamale ridicate). Din aceste șaizeci de ruble, *douăzeci* reprezintă impozitele. Deci din fiecare rublă din veniturile sale, țăranul va plăti *zece copeici* sub formă de impozite indirecte (nu mai punem la socoteală impozitele directe, ratele de răscumpărare, sumele ce se plătesc cu titlu de dijmă, impozitul agricol, impozitele plătite în folosul zemstvelor, plășilor, obștilor). Iar țăranul bogat are un venit de o mie de ruble ; el va cumpăra cu o sută cincizeci de ruble mărfuri la care se percep taxe fiscale, va plăti un impozit (inclus în aceste o sută cincizeci de ruble) de *cincizeci de ruble*. Prin urmare, din fiecare rublă din veniturile sale, bogătașul va plăti sub formă de impozite indirecte numai *cinci copeici*. Cu cît cineva este mai bogat, cu atît plătește *mai puțin* din veniturile sale sub formă de impozite indirecte. De aceea impozitele indirecte sînt *cele mai inechitabile*. Impozitele indirecte sînt impozite pe care le plătește sărăcimea. Țăranii și muncitorii luați laolaltă reprezintă $\frac{9}{10}$ din întreaga populație și plătesc $\frac{9}{10}$ sau $\frac{8}{10}$ din totalul impozitelor indirecte. Iar din totalul veniturilor, țăranii și muncitorii primesc, probabil, cel mult $\frac{4}{10}$! Iată de ce cer social-democrații desființarea impozitelor indirecte și stabilirea unui impozit *progresiv* pe venit și pe succesiune. Aceasta înseamnă : cu cît venitul este mai mare, cu atît impozitul trebuie să fie mai ridicat. Cei cu un venit de o mie de ruble să plătească cîte o copeică la o rublă, cei cu un venit de 2 000 – cîte două copeici și așa mai departe. Veniturile cele mai mici (de pildă acelea care nu depășesc 400 de ruble) să nu fie de loc impuse. Cei mai mari bogătași să plătească impozitele cele mai mari. Un astfel de impozit *pe venit*, sau, mai exact, un astfel de impozit *progresiv pe venit*, ar fi mult mai echitabil decît impozitele indirecte. Și tocmai de aceea luptă social-democrații pentru desființarea impozi-

telor indirecte și instituirea impozitului progresiv pe venit. Bineînțeles că toți proprietarii, întreaga burghezie nu vrea aceasta și se opune. Numai o strânsă unire a sărăcimii satelor cu muncitorii de la orașe poate *smulge* de la burghezie această îmbunătățire.

În sfârșit, o îmbunătățire foarte importantă pentru poporul întreg, dar mai ales pentru sărăcimea satelor, o constituie *învățămîntul gratuit* pentru copii, cerut de social-democrați. În prezent, la sate sînt mult mai puține școli decît la orașe și totodată, pretutindeni, numai clasele bogate, numai burghezia are posibilitatea să dea copiilor o bună instrucțiune. Numai învățămîntul obligatoriu și gratuit *pentru toți copiii* poate scăpa poporul, fie măcar în parte, de bezna ignoranței. Iar sărăcimea satelor suferă cel mai mult de pe urma ignoranței și are cel mai mult nevoie de învățămînt. Desigur însă că noi avem nevoie de un învățămînt adevărat, liber, iar nu de acela pe care îl vor funcționarii și popii.

Apoi social-democrații cer ca fiecare om să aibă dreptul deplin de a profesa în mod absolut liber orice cult religios. Dintre statele europene, numai în Rusia și în Turcia au mai rămas în vigoare rușinoasele legi îndreptate împotriva oamenilor de altă credință decît cea oficială, împotriva rascolicilor, sectanților, evreilor. Aceste legi fie că interzic direct o anumită confesiune, fie că interzic propagarea ei, fie că privează pe oamenii care profesează o anumită credință de unele drepturi. Toate aceste legi sînt cum nu se poate mai nedrepte, mai apăsătoare, mai rușinoase. Fiecare om trebuie să aibă deplina libertate nu numai de a profesa orice credință, *dar și de a propaga orice credință și de a-și schimba credința*. Nici unui funcționar nu trebuie să-i fie îngăduit nici măcar să întrebe pe cineva de ce religie este ; aceasta este o chestiune de conștiință în care nimeni nu are dreptul să se amestece. Nu trebuie să existe nici un fel de credință sau biserică „*dominantă*“. Toate cultele, toate bisericile trebuie să fie egale în fața legii. Preoții diferitelor culte pot fi întreținuți de cei care aparțin acestor culte ; statul însă nu trebuie să susțină din fondurile publice nici un cult, nu trebuie să întrețină nici un fel de preoți, fie ei ortodocși, rascolnici, sectanți etc. Iată pentru ce luptă social-democrații, și

atîta timp cît aceste măsuri nu vor fi aplicate fără nici o rezervă și fără a se lăsa porțițe de scăpare, poporul nu va scăpa de rușinoasele persecuții polițienești îndreptate împotriva cutărei sau cutărei credințe și nici de nu mai puțin rușinoasele favoruri polițienești făcute vreuncea dintre ele.

★

★ ★

Am văzut ce fel de îmbunătățiri caută să obțină social-democrații pentru întregul popor și în special pentru sărăcime. Să vedem acum ce îmbunătățiri vor ei să obțină pentru muncitori, și anume nu numai pentru muncitorii de fabrică și de la orașe, ci și pentru cei de la sate. Muncitorii de fabrică sînt mai legați între ei, sînt concentrați într-un loc, în ateliere mari ; lor le e mai ușor să folosească ajutorul social-democrațiilor din rîndurile oamenilor instruiți. Toate acestea au făcut ca muncitorii de la orașe să înceapă mult mai înainte decît toți ceilalți lupta împotriva patronilor, obținînd îmbunătățiri mai însemnate, precum și promulgarea unor legi pentru reglementarea muncii în fabrici. Dar social-democrații luptă ca *toți* muncitorii să obțină asemenea îmbunătățiri : și meșteșugarii care lucrează la domiciliu pentru patroni, atît la orașe cît și la sate, – și muncitorii salariați care lucrează la micii meseriași, – și muncitorii din construcții (dulgheri, zidari etc.), – și muncitorii forestieri, și salahorii, – și *totodată și muncitorii de la sate*. În întreaga Rusie toți acești muncitori, urmînd exemplul muncitorilor de fabrică și cu ajutorul acestora, încep acum să se unească în vederea luptei pentru condiții de viață mai bune, pentru o zi de lucru mai scurtă, *pentru un salariu mai ridicat*. Partidul social-democrat își pune ca sarcină să sprijine *pe toți* muncitorii în lupta lor pentru o viață mai bună, să-i ajute să organizeze (să unească) în asociații puternice pe muncitorii cei mai fermi și mai siguri, să-i ajute prin difuzarea de cărți și foi volante și trimițînd muncitori experimentați să inițieze pe cei începători, și în general să-i ajute pe toți cu tot ce se poate. Atunci cînd vom obține libertatea politică, vom avea și în adunarea de deputați ai poporului oameni de-ai noștri, deputați-muncitori, social-democrați, care, ca și tovarășii lor din celelalte țări, vor cere să se facă legi în folosul muncitorilor.

Nu vom enumera aici *toate* îmbunătățirile pe care partidul social-democrat caută să le obțină pentru muncitori : aceste îmbunătățiri sînt enumerate în program și explicate pe larg în cartea „Mișcarea muncitorească din Rusia“. Aici este suficient să enumerăm cele mai importante dintre aceste îmbunătățiri. Ziua de lucru trebuie să fie de cel mult opt ore. Muncitorii trebuie să aibă neapărat o zi liberă pe săptămînă pentru odihnă. Trebuie să fie interzise cu desăvîrșire orele suplimentare, precum și munca de noapte. Învățămîntul trebuie să fie gratuit pentru toți copiii pînă la vîrsta de 16 ani, și de aceea nu trebuie să se permită să fie angajați la muncă copii care n-au atins această vîrstă. Femeile nu trebuie să muncească în întreprinderile în care munca este dăunătoare sănătății. Pentru schilodirile pricinuite în timpul muncii, patronul trebuie să despăgubească pe muncitori – de pildă, pentru schilodirile pricinuite celor care lucrează la batoze, trioare etc. Toți muncitorii salariați trebuie plătiți *săptămînal*, iar nu o dată la două luni sau la trei luni, cum este adesea cazul cu cei care se angajează pentru munci agricole. Pentru muncitori e foarte important să primească salariul cu regularitate, în fiecare săptămînă, și totodată neapărat în bani peșin, iar nu în mărfuri. Patronilor le place foarte mult să impună muncitorilor să primească în contul salariului tot felul de mărfuri de proastă calitate la un preț foarte mare ; pentru a pune capăt acestei situații revoltătoare trebuie neapărat să fie interzisă prin lege plata salariului în mărfuri. Apoi, muncitorii bătrîni trebuie să primească pensie de la stat. Muncitorii întrețin prin munca lor toate clasele bogate și întregul stat și de aceea trebuie să aibă aceleași drepturi la pensie ca și funcționarii. Pentru ca patronii să nu poată abuza de situația lor și să încalce regulile stabilite în favoarea muncitorilor trebuie numiți inspectori care să controleze nu numai fabricile, ci și marile gospodării moșierești, și în general toate întreprinderile care folosesc muncitori salariați. Dar acești inspectori trebuie să nu fie funcționari, să nu fie numiți de miniștri sau de guvernatori, să nu fie în serviciul poliției. Inspectorii trebuie să fie *delegați ai muncitorilor* ; statul trebuie să salarizeze pe acești delegați ai muncitorilor, pe care muncitorii înșiși îi vor alege în mod liber. Acești delegați aleși ai muncitorilor trebuie să vegheze ca locuințele muncitorilor să fie bine întreținute, ca patronii să nu

îndrăznească să impună muncitorilor să locuiască în case ai-doma unor cotețe pentru ciini și în bordeie (cum este adesea cazul la muncile agricole), ca să fie respectat regulamentul cu privire la odihna muncitorilor etc. Totodată nu trebuie uitat că nici un fel de delegați aleși ai muncitorilor nu vor fi de nici un folos atîta timp cît nu există libertate politică, atîta timp cît poliția este atotputernică și nu răspunde în fața poporului. Toată lumea știe că, în condițiile de astăzi, poliția ar aresta fără judecată nu numai pe delegații muncitorilor, ci și pe orice muncitor care ar cuteza să vorbească în numele tuturor, să dea în vileag abuzurile și să cheme pe muncitori la unire. Dar atunci cînd vom avea libertate politică, delegații din partea muncitorilor vor fi de foarte mult folos.

Tuturor patronilor (fabricanților, moșierilor, antreprenorilor, țăranilor bogăți) trebuie să li se *interzică cu desăvîrșire* să facă în mod samavolnic rețineri din salariile muncitorilor, de pildă rețineri pentru marfa rebutată, rețineri sub forma de amenzi etc. Faptul că patronii fac în mod *samavolnic* rețineri din salarii constituie o ilegalitate, un abuz. Patronul nu trebuie să reducă salariul muncitorului sub nici o formă și prin nici un fel de rețineri. Patronul nu trebuie să facă pe judecătorul și să aplice sancțiuni (un judecător care pune în buzunar reținerile din salariile muncitorilor !), ci să se adreseze unei *adevărate instanțe judecătorești*, adică unei instanțe alcătuite din delegați aleși în număr egal din partea muncitorilor și a patronilor. Numai astfel de instanțe pot să judece după dreptate diversele nemulțumiri ale patronilor față de muncitori și ale muncitorilor față de patroni.

Iată pentru ce fel de îmbunătățiri pentru întreaga clasă muncitoare luptă social-democrații. Muncitorii de pe fiecare moșie, de la fiecare exploatare agricolă, de la fiecare antreprenor trebuie să caute să discute cu oameni siguri pentru ce fel de îmbunătățiri trebuie să lupte, ce fel de revendicări să formuleze (întrucît există fabrici diferite, exploatari agricole diferite, antreprenori diferiți, desigur că și revendicările muncitorilor vor fi diferite).

Comitetele social-democrate ajută pe muncitorii din întreaga Rusie să-și formuleze precis și limpede revendicările, să scoată foi volante în care să expună aceste revendicări, pentru ca să

le cunoască toți muncitorii, precum și patronii și autoritățile. Atunci cînd muncitorii luptă în mod solidar, ca un singur om, pentru revendicările lor, patronii se văd nevoiți să cedeze și să le accepte. La orașe muncitorii au și obținut pe această cale multe îmbunătățiri, iar acum și meșteșugarii, și muncitorii care lucrează în atelierele meseriașilor, și muncitorii agricoli încep și ei să se unească (să se organizeze) și să lupte pentru revendicările lor. Atîta timp cît la noi nu există libertate politică, sîntem nevoiți să ducem această luptă în mod ilegal, ascunzîndu-ne de poliție, care interzice orice tipărituri și orice organizații ale muncitorilor. Dar atunci cînd vom cucerii libertatea politică, atunci vom desfășura această luptă pe o scară și mai largă și în mod fățiș, în fața tuturor, pentru ca întregul popor muncitor de pe tot cuprinsul Rusiei să se unească și să se apere în mod solidar împotriva împilării. Cu cît se vor uni *în partidul muncitoresc social-democrat* mai mulți muncitori, cu atît forța lor va fi mai mare, cu atît mai curînd vor obține și eliberarea completă a clasei muncitoare de orice asuprire, de orice muncă salariată, de orice muncă în folosul burgheziei.

*
* *
*

După cum am mai spus, partidul muncitoresc social-democrat caută să obțină îmbunătățiri nu numai pentru muncitori, ci și pentru *toți țărani*. Să vedem acum ce îmbunătățiri caută el să obțină pentru toți țărani.

6. CE FEL DE ÎMBUNĂTĂȚIRI CAUTĂ SĂ OBȚINĂ SOCIAL-DEMOCRAȚII PENTRU TOȚI ȚĂRANII ?

Pentru deplina eliberare a tuturor oamenilor muncii, sărăcimea satelor trebuie să lupte în alianță cu muncitorii de la orașe împotriva întregii burghezii, inclusiv împotriva țărănilor bogați. Țărani bogați vor căuta să plătească muncitorilor agricoli cît mai puțin și să-i oblige să muncească cît mai mult și mai din greu, iar muncitorii de la orașe și de la sate vor lupta pentru ca și muncitorii agricoli care lucrează la țărani bogați să fie retribuiți mai bine și să muncească mai puțin,

avînd și dreptul la odihnă. Prin urmare, sărăcimea satelor trebuie să-și creeze asociații separate, fără țărani bogați, – noi am mai vorbit despre aceasta și o vom repeta mereu.

Dar în Rusia, toți țărani laolaltă, și cei bogați și cei săraci, rămîn încă în multe privințe iobagi ca și înainte : toți laolaltă constituie *o stare de jos, o stare inferioară, birnică* ; toți sînt înfeudați funcționarilor de poliție și zemski nacealnicilor ; toți muncesc adeseori, ca și înainte, la boier pentru pămînturi rășluite, pentru adăpătoare, pentru izlaz, pentru pășune – exact cum munceau la boier și pe vremea iobăgiei. *Toți* țărani vor să scape de această nouă iobăgie, *toți* vor să aibă drepturi depline, *toți* urăsc pe moșieri, care pînă în ziua de astăzi îi obligă *să facă clacă* – să presteze „muncă în dij-mă” domnilor boieri și pentru pămînt, și pentru izlaz. și pentru adăpătoare, și pentru pășune, să muncească și pentru „stricăciunile pricinuite de vite”, și să-și trimită nevestele la strînsul recoltei, așa, „de dragul boierilor”. De pe urma tuturor acestor corvezi sărăcimea suferă mai mult decît țărănul bogat. Țăranul bogat se răscumpără uneori de munca pentru boier, dar, cu toate acestea, de cele mai multe ori, este și el supus unei crunte împilări din partea moșierilor. Prin urmare, sărăcimea satelor trebuie să lupte împotriva lipsei ei de drepturi, împotriva clăcii, împotriva oricăror corvezi, laolaltă cu țărani bogați. Numai atunci cînd vom învinge *întreaga* burghezie (inclusiv pe țărani bogați), vom putea scăpa de *orice* înrobire, de *orice* nevoi. Dar există o înrobire de care vom putea scăpa *mai înainte*, pentru că și țăranul bogat are de suferit de pe urma ei. La noi în Rusia mai există încă multe locuri și multe regiuni unde toți țărani, de cele mai multe ori, au exact aceeași situație ca și iobagii. De aceea toți muncitorii din Rusia și întreaga sărăcime a satelor trebuie *să lupte cu ambele brațe în două direcții* : cu un brat *să lupte*, în alianță cu toți muncitorii, *împotriva tuturor burghezilor*, iar cu celălalt braț *să lupte*, în alianță cu toți țărani, *împotriva funcționarilor de la sate, împotriva moșierilor iobăgiști*. Dacă sărăcimea satelor nu-și va crea o asociație proprie, separat de țărani bogați, aceștia o vor înșela, o vor trage pe sfoară, vor ajunge în rîndul moșierilor, iar pe țăranul sărac nu numai că-l vor lăsa în mizerie, dar îl vor lipsi și de libertatea de a se uni. Dacă nu vor lupta laolaltă cu țărani bogați îm-

potriva înrobirii iobăgiste, țărani săraci vor rămâne încătușați, legați de satul lor și nici nu vor avea libertatea deplină de a se uni cu muncitorii de la orașe.

Sărăcimea satelor trebuie să lovească mai întâi în moșieri, pentru a se izbăvi cel puțin de înrobirea față de boier, înrobirea cea mai apăsătoare și mai cruntă ; în această privință, mulți țărani bogați și mulți partizani ai burgheziei vor fi și ei de partea sărăcimii, pentru că toată lumea s-a săturat de trufia moșierilor. Dar de îndată ce vom înlătura puterea moșierilor, țăranul bogat își va da arama pe față, își va întinde tentaculele în toate direcțiile, iar aceste tentacule sînt acaparatoare și au și acaparat multe. Prin urmare, țăranii săraci trebuie să fie cu ochii în patru și să încheie o alianță trainică, indestructibilă cu muncitorii de la orașe. Muncitorii de la orașe îl vor ajuta pe țăranul sărac să dezvețe pe moșier de vechile apucături boierești și totodată îl vor înfrîna și pe țăranul bogat (după cum au înfrînat deja într-o oarecare măsură și pe propriii lor stăpîni – fabricanții). Fără o alianță cu muncitorii de la orașe, sărăcimea satelor nu va putea *niciodată* să scape de orice înrobire, de orice lipsuri și nevoi ; *nimeni* altcineva decît ea însăși n-o poate ajuta în această privință, ea nu poate conta decît pe sine însăși. Sînt însă îmbunătățiri pe care le putem obține chiar de pe acum, chiar de la începutul acestei lupte mărețe. În Rusia există multe forme de înrobire care în alte țări nu mai există de mult ; și iată că de această înrobire față de funcționari, de această înrobire față de boier, înrobirea iobăgistă, *întreaga țărănime rusă* poate scăpa *chiar de pe acum*.

Să vedem acum pentru ce îmbunătățiri luptă, înainte de toate, partidul muncitoresc social-democrat spre a izbăvi întreaga țărănime rusă cel puțin de înrobirea cea mai cruntă, înrobirea iobăgistă, și spre a dezlega mîinile sărăcimii satelor în lupta împotriva întregii burghezii ruse.

Prima revendicare a partidului muncitoresc social-democrat este aceasta : anularea imediată a tuturor ratelor de răsкупpărare și sumelor ce se plătesc cu titlu de dijmă și desființarea tuturor servituțiilor la care este supusă țărănimea „birnică”. Atunci cînd comitetele de nobili și guvernul nobiliar al țarului rus „i-a eliberat” pe țărani de iobăgie, aceștia au fost obligați să *răscumpere propriile lor* pămînturi, să răsкупp-

pere pământuri pe care le cultivau din timpuri străvechi ! Acest lucru a însemnat un adevărat *jaf*. Comitetele de nobili *au jefuit* de-a dreptul pe țărani cu ajutorul guvernului țarist. În multe locuri guvernul țarist a trimis trupe pentru a introduce *cu forța* cele prevăzute în actele pentru aplicarea reformei ⁶⁵, pentru a reprima pe țărani care refuzau să primească „mizelele” loturi rășluite. Fără ajutorul armatei, fără torturi și execuții, comitetele de nobili n-ar fi putut niciodată să-i jefuiască pe țărani într-un mod atât de nerușinat cum au făcut-o în timpul eliberării de iobăgie. Țăranii să nu uite niciodată cum i-au înșelat și i-au jefuit comitetele de moșieri, de nobili, pentru că și în zilele noastre cîrmuirea țaristă instituie comitete de nobili sau de funcționari ori de cîte ori este vorba de noi legi pentru țărani. Nu de mult țarul a lansat un manifest (manifestul din 26 februarie 1903) în care promite revizuirea și îmbunătățirea legilor privitoare la țărani. Cine le va revizui ? cine le va îmbunătăți ? – Tot nobilii, tot funcționarii ! Țăranii vor fi întotdeauna înșelați atîta timp cît nu vor obține instituirea de *comitete țărănești* pentru îmbunătățirea vieții țaranului. Destul le-au poruncit țăranilor moșierii, zemski nacealnicii și tot felul de funcționari ! Ajunge cu această înfeudare față de orice ureadnic, față de orice coconaş care și-a bătut averea și care poartă numele de zemski nacealnic, ispravnic sau guvernator ! Țăranii trebuie să ceară dreptul de a-și aranja *ei înșiși* treburile, de a concepe, a propune și a aplica *ei înșiși* noile legi. Țăranii trebuie să ceară instituirea de *comitete țărănești* liber alese ; atîta timp cît nu vor obține acest lucru, ei vor fi întotdeauna înșelați și jefuiți de nobili și de funcționari. Nimeni nu-i va izbăvi pe țărani de acești funcționari, de acești paraziti, dacă nu se vor elibera ei înșiși, dacă nu se vor uni pentru a-și lua soarta în *propriile lor* mâini.

Social-democrații nu cer numai anularea imediată și totală a ratelor de răscumpărare, a sumelor ce se plătesc cu titlu de dijmă și desființarea tuturor servitutiilor ; ei cer totodată *să se restituie poporului* sumele de bani luate de la el drept rate de răscumpărare. De cînd au fost eliberați de iobăgie de către comitetele de nobili, țăranii din întreaga Rusie au plătit sute de milioane de ruble. Ei trebuie să ceară ca acești bani să le fie restituiți. Guvernul n-are decît să supună pe latifun-

diarii-nobili la plata unui impozit special, să ia pământurile mănăstirești și pământurile domeniiale (adică cele ale familiei imperiale), iar adunarea de deputați ai poporului să dispună de acești bani în folosul țăranilor. Nicăieri în lume nu există o asemenea degradare, o asemenea pauperizare a țăranului, o mortalitate atât de îngrozitoare în rîndurile țăranimii ca în Rusia, unde milioane de țărani mor de foame. La noi țăranul a ajuns să moară de foame din cauză că a fost jefuit încă de comitetele de nobili, din cauză că și de atunci încoace este jefuit în fiecare an prin stoarcerea vechiului tribut pentru urmașii vechilor iobăgiști, prin stoarcerea ratelor de răscumpărare și a sumelor ce se plătesc cu titlu de dijmă. Cei care jefuiesc să și răspundă pentru aceasta. Să se ia de la nobili, de la marii moșieri banii pe care i-au încasat, pentru a se da un ajutor serios celor care flămînzesc. Țăranul care flămînzește n-are nevoie de milostenii, n-are nevoie de pomeni mizere. El trebuie să ceară restituirea banilor pe care i-a plătit ani de-a rîndul moșierilor și statului. În felul acesta adunarea de deputați ai poporului și comitetele țărănești vor putea da un ajutor serios, real celor care flămînzesc.

Mai departe. Partidul muncitoresc social-democrat cere desființarea imediată și totală a răspunderii solidare și a tuturor legilor care împiedică pe țăran să dispună de pământul său. Manifestul țarului din 26 februarie 1903 promite desființarea răspunderii solidare. A și fost publicată o lege cu privire la desființarea ei. Dar asta e prea puțin. În afară de aceasta, trebuie abrogate imediat *toate legile* care împiedică pe țăran să dispună de pământul său. Altminteri, chiar dacă răspunderea solidară va fi desființată, țăranul nu va fi pe deplin liber, va rămîne un semiobag. Țăranul trebuie să obțină *deplina libertate* de a dispune de pământul său : să-l dea în arendă sau să-l vîndă cui vrea, fără să întrebe pe nimeni. Ucazul țarului nu permite acest lucru : toți nobilii, negustorii și tîrgoveții pot dispune în mod liber de pământurile lor, dar țăranul nu. Țăranul, vedeți dv., e ca un copil mic ! E nevoie de un zemski nacealnic care să-l supravegheze ca o dădacă. Țăranului trebuie să i se interzică să-și vîndă lotul, deoarece ar irosi banii primiți în schimb ! – Iată cum raționează iobăgiștii, și se găsesc oameni naivi care le dau crezare, și care, dorind binele țăranului, spun că trebuie să i se interzică să-și vîndă

pămîntul. Pînă și narodnicii (despre care am vorbit mai înainte) și cei care își zic „socialiști-revoluționari“ alunecă pe această pantă, considerînd că e mai bine ca țăranul nostru să rămînă puținel iobag decît să-și vîndă pămîntul.

Social-democrații spun : asta nu înseamnă nimic altceva decît ipocrizie și boierie, nimic altceva decît vorbe dulci ! Atunci cînd vom instaura socialismul, cînd clasa muncitoare va învinge burghezia, cînd întregul pămînt va fi al tuturor, atunci *nimeni* nu va avea dreptul să vîndă pămîntul. Dar pînă atunci ? Nobilul și negustorul să aibă dreptul să-și vîndă pămîntul, iar țăranul nu ! ? Nobilul și negustorul să fie liberi, iar țăranul să rămînă tot semi-iobag ! ? țăranul să fie nevoit să se miloghească la autorități pentru a căpăta autorizație ! ?

Asta e curată înșelăciune ; deși camuflată prin vorbe dulci, e totuși înșelăciune.

Atîta timp cît nobilului și negustorului li se permite să-și vîndă pămîntul, țăranul trebuie să aibă și el *dreptul deplin* de a-și vinde pămîntul și de a dispune de el *în mod absolut liber*, întocmai ca și nobilul și negustorul.

Atunci cînd clasa muncitoare va învinge întreaga burghezie, ea va lua pămîntul de la gospodarii bogați, va organiza în cadrul marilor exploatare agricole *gospodăria în tovărășie*, astfel ca muncitorii să lucreze pămîntul în comun, laolaltă, alegîndu-și în mod liber delegați care să conducă gospodăria, dispunînd de tot felul de mașini pentru a-și ușura munca, lucrînd fiecare în schimburi de cel mult opt (ba chiar și numai șase) ore pe zi. Atunci și micul țăran care va dori să gospodărească ca mai înainte, de unul singur, nu va mai produce pentru piață, pentru a vinde primului venit, ci pentru tovărășiile muncitorilor ; micul țăran va furniza tovărășiei muncitorilor grîne, carne, legume, iar muncitorii îi vor da, fără bani, mașini, vite, îngrășăminte, îmbrăcăminte și tot ce-i trebuie. Atunci va dispărea lupta pentru bani care se dă între gospodarul bogat și micul gospodar, nu va mai exista muncă salariată, muncă pentru alții ; toți cei ce muncesc vor lupta pentru sine, toate îmbunătățirile în muncă și toate mașinile vor folosi muncitorilor înșiși, vor servi la ușurarea muncii lor, la îmbunătățirea vieții lor.

Dar orice om cu judecată înțelege că socialismul nu poate fi înfăptuit dintr-o dată : pentru a-l înfăptui trebuie dusă o

luptă aprigă împotriva întregii burghezii, împotriva oricărui guvern, trebuie ca, în întreaga Rusie, toți muncitorii de la orașe, împreună cu sărăcimea satelor, să se unească într-o asociație trainică și indestructibilă. Aceasta este o cauză măreață, o cauză pentru care merită să-ți dai și viața. Dar atîta timp cît nu am înfăptuit încă socialismul, între gospodarul bogat și micul gospodar se va da o neîncetată luptă pentru bani ; este oare admisibil ca gospodarul bogat să fie liber să-și vîndă pămîntul, iar micul țăran nu ? Repetăm : țăranul nu este un copil mic și nu va permite nimănui să-i comande ; el trebuie să aibă absolut *aceleași drepturi* ca și nobilii și negustorii.

Se mai spune și altceva : pămîntul nu este al țăranului, ci al obștii. Nu se poate permite fiecăruia să vîndă pămîntul pe care l-a primit de la obște. — Nici asta nu este altceva decît înșelăciune. Oare nobilii și negustorii nu au și ei asociații ? oare nobilii și negustorii nu se unesc în asociații, nu cumpără împreună pămînt și fabrici și tot ce vrei ? De ce atunci nu se născocesc nici un fel de restricții pentru asociațiile nobililor, pe cîtă vreme orice bestie de polițist nu știe ce îngrădiri și restricții să mai născocască atunci cînd este vorba de țăran ? Niciodată țăranii nu s-au ales cu nimic bun de la funcționari, ci doar cu bătaii, angarale și umilințe. Niciodată țăranii nu vor obține nimic bun atîta timp cît nu-și vor vedea ei înșiși de interesele lor, atîta timp cît nu vor obține deplină egalitate în drepturi și deplină libertate. Dacă țăranii vor să-și lucreze pămîntul în comun, nimănui nu-i este permis să-i împiedice ; ei trebuie să aibă dreptul de a-și crea, pe baza liberului consimțămînt, o asociație alcătuită din cine vor și cum vor, să întocmească un contract de asociație așa cum vor găsi de cuviință, în mod absolut liber. Și nici un funcționar să nu îndrăznească să-și vire nasul în treburile obștești ale țăranului. Nimeni să nu îndrăznească să-și bată joc de țăran și să născocască tot felul de îngrădiri și restricții pentru el.

★

★ ★

În sfîrșit, social-democrații luptă pentru a obține și o altă îmbunătățire importantă pentru țărani. Ei vor ca înrobirea față de boieri, înrobirea iobăgistă a țăranului să fie îngrădită chiar acum, imediat. Firește că nu vom putea scăpa de orice

fel de înrobire atîta timp cît există mizerie pe lume, iar de mizerie nu vom putea scăpa atîta timp cît pămîntul și fabricile se află în mîna burgheziei, atîta timp cît principala forță în lume o reprezintă banii, atîta timp cît nu a fost instaurată *societatea socialistă*. Dar în Rusia mai persistă la sate o înrobire deosebit de crîncenă, care nu există în alte țări, deși nici acolo nu a fost încă instaurat socialismul. În Rusia mai există încă într-o măsură însemnată *înrobirea iobăgistă*, care folosește tuturor moșierilor, care apasă pe toți țărani, dar care poate fi și trebuie să fie desființată chiar acum, imediat și în primul rînd.

Să explicăm care anume înrobire o numim noi înrobire iobăgistă.

Orice sătean cunoaște cazuri de felul acelor pe care le vom arăta în cele ce urmează. Pămîntul moșierului se află alături de pămîntul țaranului. La eliberare li s-au tăiat țărănilor pămînturile necesare lor, li s-au tăiat izlazul, pășunea, li s-a tăiat pădurea, li s-a tăiat adăpătoarea. Țăranii nu se pot lipsi de pămînturile răsluite, de izlaz, de adăpătoare. Vrei, nu vrei, trebuie să-l rogi pe moșier să-ți dea voie să duci vitele la apă, sau la izlaz etc. Dar moșierul nici nu-și duce gospodăria și poate că nici bani nu are de loc, ci trăiește doar de pe urma înrobirii țărănilor. Pentru folosința pămînturilor răsluite, țărani muncesc pentru el fără plată, îi ară pămîntul cu caii lor, îi strîng finețele, îi strîng cerealele și i le treieră, iar în unele regiuni lucrurile merg pînă acolo încît țărani aduc pe pămîntul boierului gunoiul de grajd de la propriile lor vite, aduc la curtea boierească și pînză, și ouă, și păsări etc. Exact ca pe vremea iobăgiei! Atunci țărani munceau fără plată pentru acela pe moșia căruia locuiau, iar acum, foarte adesea, muncesc pentru boier, fără plată, pentru folosința aceluiași pămînt care le-a fost răpit țărănilor la eliberarea lor de către comitetele de nobili. Asta nu este nimic altceva decît clacă. În unele gubernii înșiși țărani numesc această muncă clacă sau boieresc. Iată ce numim noi înrobire iobăgistă. În timpul eliberării de iobăgie, comitetele de moșieri, de nobili aranjau dinadins lucrurile în așa fel încît să poată înrobi pe țărani ca și înainte, răsluiau dinadins loturile țărănilor, făceau ca fișii de pămînt moșieresc să întretaie pămînturile țărănilor, astfel ca țaranul să nu aibă unde să dea drumul nici la o găină, îi

mutau dinadins pe țărani pe pământurile cele mai proaste, dinadins barau cu pământul moșieresc drumul spre adăpătoare, — într-un cuvânt aranjau lucrurile în așa fel încît țăranii să cadă în capcană, să fie la discreția boierului. La noi mai sînt nenumărate sate unde țăranii sînt prizonierii moșierilor din vecinătate, așa cum au fost și pe vremea iobăgiei. În aceste sate, și țăranul bogat și cel sărac sînt legați de mîini și de picioare, fiind cu totul la cheremul moșierului. De pe urma acestui fapt țăranul sărac suferă mult mai mult decît cel bogat. Uneori țăranul bogat are și pământ propriu, și totodată își poate trimite argatul să facă clacă în locul lui, în timp ce țăranul sărac n-are cum să scape și moșierul face ce vrea cu el. În condițiile acestei înrobiri, țăranul sărac adeseori nici nu are cînd să răsufle, nici nu poate pleca în altă parte să caute de lucru, din cauză că trebuie să muncească pentru boier, și nici nu se poate gîndi să se unească liber într-o asociație, într-un partid cu întreaga sărăcime a satelor și cu muncitorii de la orașe.

Ei bine, nu există oare vreun mijloc prin care această înrobire să poată fi desființată dintr-o dată, imediat ? Partidul muncitoresc social-democrat propune țăranilor *două* mijloace în vederea atingerii acestui scop. Repetăm însă că numai socialismul poate scăpa întreaga sărăcime de orice fel de înrobire, deoarece atîta timp cît cei bogați sînt puternici, întotdeauna ei vor oprima într-un fel sau altul pe cei săraci. Nu putem desființa imediat, cu desăvîrșire, orice fel de înrobire, dar putem îngrădi imediat într-o măsură însemnată înrobirea iobăgistă — înrobirea cea mai cruntă și mai odioasă, care apasă atît pe țăranii săraci cît și pe cei mijlocii, ba chiar și pe cei bogați —, putem obține imediat o ușurare a situației țărănimii.

Pentru atingerea acestui scop există două mijloace.

Primul mijloc — comisii de judecată alcătuite din delegați liber aleși din partea muncitorilor agricoli și a țăranilor săraci, precum și din partea țăranilor bogați și a moșierilor.

Al doilea mijloc — *comitete țărănești* alcătuite de asemenea din delegați liber aleși. Aceste comitete țărănești trebuie să aibă nu numai dreptul de a discuta și adopta orice fel de măsuri pentru desființarea clăcii, pentru desființarea rămășițelor

iobăgiei, ci și dreptul *de a lua de la moșieri pământurile rășluite și a le restitui țăranilor* *.

Să examinăm mai îndeaproape aceste două mijloace. Comisiile de judecată alcătuite din delegați liber aleși vor judeca toate pricinile în care țăranul cere anularea învoielilor înrobitoare. Aceste comisii de judecată vor avea dreptul să reducă arenda în cazurile când moșierii, profitind de mizeria țăranilor, au fixat-o la o sumă prea mare. Ele vor avea dreptul să reducă plățile țăranilor atunci când acestea vor fi excesiv de mari – de pildă, dacă moșierul l-a angajat pe țăran de cu iarnă pentru muncile de vară cu o plată derizorie, comisia de judecată va judeca pricina și va fixa o plată justă. Aceste comisii de judecată trebuie, desigur, să fie alcătuite nu din funcționari, ci din delegați liber aleși, iar muncitorii agricoli și sărăcimea satelor trebuie neapărat să-și aibă delegați proprii, care să nu fie în număr mai mic decât acela al reprezentanților țăranilor bogați și ai moșierilor. Aceste comisii de judecată vor judeca de asemenea toate litigiile dintre muncitori și stăpîni. Din moment ce vor exista asemenea comisii de judecată, muncitorilor și tuturor țăranilor săraci le va fi mai ușor să-și apere drepturile, le va fi mai ușor să se unească între ei și să știe exact cine sînt aceia care pot lupta în mod sincer și cu devotament pentru interesele sărăcimii și ale muncitorilor.

Celălalt mijloc este și mai important. Mijlocul acesta îl constituie instituirea de *comitete țărănești* alcătuite din delegați liber aleși din partea muncitorilor agricoli, a țăranilor săraci, mijlocii și bogați; aceștia vor organiza în fiecare județ cîte un astfel de comitet (sau cîteva, dacă vor găsi că este cazul, și poate chiar cîte unul în fiecare plasă și în fiecare sat mai mare). Țăranii știu mai bine decât oricine ce înrobire îi apasă. Ei știu mai bine ca oricine să-i demaște pe moșieri, care trăiesc și astăzi de pe urma înrobirii iobăgiste. Comitetele țărănești vor stabili care pămînturi, pășuni, izlazuri etc. le-au

* În ediția din 1905, după cuvîntul „țăranilor“ a fost inserat următorul text:

„Comitetele țărănești trebuie să aibă dreptul de a lua toate pămînturile de la moșieri și de la toți proprietarii privați în general, urmînd ca adunarea de deputați ai poporului să stabilească cum trebuie să se procedeze în privința acestor pămînturi, care vor deveni proprietatea întregului popor“. — *Nota red.*

fost luate țăranilor pe nedrept, vor stabili dacă aceste pămînturi trebuie restituite fără plată sau dacă cei care au cumpărat aceste pămînturi trebuie să fie despăgubiți pe seama marilor moșieri. Comitetele țărănești vor scăpa pe țăranii cel puțin de capcanele în care i-au împins numeroasele comitete de moșieri, de nobili. Ele vor izbăvi pe țăranii de amestecul funcționarilor, vor arăta că țăranii vor și pot să-și aranjeze singuri treburile, vor ajuta pe țăranii să se înțeleagă asupra modului în care pot scăpa de nevoi, să-și dea bine seama cine sînt aceia care pot să apere în mod sincer interesele sărăcimii satelor, să lupte pentru alianța cu muncitorii de la orașe. Instituirea de comitete țărănești înseamnă *primul pas* în direcția creării unor condiții în care și țăranii din satele uitate de lume să poată sta pe propriile lor picioare și să-și hotărască singuri soarta.

Iată de ce muncitorii social-democrați îi pun în gardă pe țăranii spunîndu-le :

Să nu aveți încredere în nici un fel de comitete de nobili, în nici un fel de comisii de funcționari.

Cereți convocarea unei adunări de deputați ai poporului.

Cereți instituirea de comitete țărănești.

Cereți libertatea deplină de a tipări orice fel de cărți și ziare.

Atunci cînd oricine va avea dreptul să-și expună liber, fără să se teamă de nimeni, părerile și dorințele în adunarea de deputați ai poporului, în comitetele țărănești, în ziare – atunci se va vedea foarte curînd cine este de partea clasei muncitoare și cine este de partea burgheziei. Acum oamenii, în imensa lor majoritate, nici nu se gîndesc la acest lucru ; unii își ascund adevărata lor părere, alții nu au încă nici o părere, alții înșală în mod intenționat. Dar atunci cînd vor exista condițiile arătate mai sus, toată lumea va începe să reflecteze asupra acestui lucru, nimeni nu va avea de ce să se ascundă, și totul se va lămuri în scurt timp. Burghezia, după cum am mai spus, va atrage de partea ei pe țăranii bogați. Cu cît mai repede și în mai mare măsură vom reuși să desființăm înrobirea iobăgăstă, cu atît mai multă libertate adevărată vor reuși să obțină țăranii, cu atît mai repede se va uni sărăcimea satelor, cu atît mai repede se va uni țărănimea bogată cu întreaga burghezie. N-au decît să se unească : noi nu ne temem de acest lucru, deși știm foarte

bine că, datorită acestei uniri, țărănimea bogată va deveni și mai puternică. Doar și noi ne vom uni, și *alianța noastră* – alianța sărăcimii satelor cu muncitorii de la orașe – va cuprinde incomparabil mai mulți oameni, va fi o alianță a zeci de milioane de oameni față de o alianță a sute de mii. Știm de asemenea că burghezia se va strădui (și chiar de pe acum se străduiește!) să atragă de partea ei și pe țăranii mijlocii și chiar pe micii țărani, va căuta să-i înșele, să-i ademenească, să-i dezbine, să promită fiecăruia dintre ei că va face astfel încât să ajungă și el în rîndul bogătașilor. Am văzut prin ce mijloace și prin ce înșelăciuni caută burghezia să ademenească pe țăranul mijlociu. De aceea trebuie să deschidem din timp ochii sărăcimii satelor, să consolidăm din timp alianța ei cu muncitorii de la orașe, alianță îndreptată împotriva întregii burghezii.

Fiecare sătean să privească cu luare-aminte în jurul său! Cit de des rostesc țăranii bogățani vorbe de ocară la adresa boierilor, a moșierilor! Cum se mai plîng ei că poporul este împilat, că boierii nu-și cultivă pămîntul și-l lasă în paragină! Cum le mai place să pălăvrăgească (între patru ochi) că n-ar fi rău ca pămîntul să treacă în mîinile țăranilor!

Putem noi oare să ne încredem în vorbele bogătanilor? Nu, ei nu vor pămîntul pentru popor, ci pentru ei. Ei au și acaparat pămînt, atît prin cumpărare cît și prin arendare, și tot nu le ajunge. *Așadar, sărăcimea satelor nu va putea merge multă vreme împreună cu bogătanii împotriva moșierilor.* Noi putem face numai primul pas împreună cu ei, iar apoi drumurile noastre se vor despărți.

Iată de ce acest prim pas trebuie să fie precis delimitat de alți pași și de ultimul, de principalul nostru pas. Primul pas la sate constă în deplina eliberare a țăranului, în a i se acorda drepturi depline, în instituirea de comitete țărănești în vederea restituirii pămînturilor rășluite*. Iar ultimul nostru pas la oraș și la sat va fi același: *vom lua toate pămînturile, toate fabricile de la moșieri și burghezii și vom construi societatea*

* În ediția din 1905, după cuvintele „pămînturilor rășluite” sînt inserate următoarele cuvinte: „și a luării tuturor pămînturilor de la moșieri”. — *Nota red.*

socialistă *. Între primul și ultimul pas vom mai avea mult de luptat, și cine confundă primul pas cu ultimul, acela dăunează acestei lupte, aruncînd, fără să-și dea seama, praf în ochii sărăcimii satelor.

Sărăcimea satelor va face primul pas laolaltă cu toți țărani : numai unii dintre chiaburi vor rămîne poate în urmă – la o sută de țărani se găsește poate unul care să nu se fi săturat de înrobirea de toate soiurile. Mulțimea însă, în acest stadiu, va lupta laolaltă pentru același scop : drepturi egale pentru întreaga țărănie. Înrobirea moșierească leagă de mâini și de picioare pe toți țărani. Ultimul pas însă țărani nu-l vor face nicicînd împreună : de astă dată întreaga țărănie bogată se va ridica împotriva muncitorilor agricoli. Pentru a face acest pas este nevoie de o alianță trainică între sărăcimea satelor și *muncitorii social-democrați de la orașe*. Cei care spun țărănilor că ei pot face dintr-o dată și primul și ultimul pas îi înșală. Ei scapă din vedere marea luptă care se dă între țărani înșiși, marea luptă dintre sărăcimea satelor și țărani bogati.

Iată de ce social-democrații nu promet țăranului rîuri de lapte și miere *imediat*. Iată de ce cer ei înainte de toate libertate deplină în vederea luptei, în vederea marelui și amplei lupte a întregului popor, a întregii clase muncitoare împotriva întregii burghezii. Iată de ce preconizează ei acest *prim pas, mic, dar sigur*.

Unii cred că revendicarea noastră de a se institui comitete țărănești în vederea îngrădirii înrobirii și a restituirii pămînturilor rășluite constituie o limită peste care nu se poate trece, o barieră. Oprește-te, cică, aici și nu merge mai departe. Ei au înțeles foarte prost ce vor social-democrații. Revendicarea de a se institui comitete țărănești în vederea îngrădirii înrobirii și a restituirii pămînturilor rășluite nu constituie o barieră, ci o *poartă*. Înainte de toate trebuie să ieși pe această poartă, *pentru a merge mai departe*, pentru a merge pe o cale deschisă, largă, *pînă la capăt*, pînă la deplina eliberare a întregului popor muncitor din Rusia. Atîta timp cît nu va fi ieșit pe această poartă, țărănimea va rămîne în întuneric, în-

* În ediția din 1905, textul care începe cu cuvintele „*com lua*” și sffrgește cu cuvîntul „*socialistă*” este înlocuit cu următorul text : „desființarea proprietății private asupra pămîntului și a fabricilor și construirea societății socialiste”. — *Nota red.*

robită, fără drepturi depline, fără libertate deplină, adevărată, și nici ea însăși nu va putea să-și dea bine seama cine sînt prietenii și cine sînt dușmanii celor ce muncesc. De aceea social-democrații atrag atenția asupra acestei porți, susținînd că înainte de toate trebuie ca toți țărani, tot norodul să împingă această poartă și s-o forțeze, s-o nimicească. Există oameni care își zic narodnici și socialiști-revoluționari și care, dorind și ei binele țaranului, fac zarvă, țipă, se agită, vor să-i ajute, dar *nu văd această poartă!* Acești oameni sînt atît de orbi, încît afirmă că în nici un caz nu trebuie să i se dea țaranului dreptul de a dispune liber de pămîntul lui! Vor binele țaranului, dar uneori judecă ca și iobăgiștii! Asemenea prieteni nu pot fi de prea mult folos. Ce folos că-i dorești țaranului toate cele bune, din moment ce nu vezi limpede nici prima poartă care trebuie forțată? Ce folos că tinzi și tu spre socialism, din moment ce nu-ți dai seama cum trebuie să pășească poporul pe calea luptei libere pentru socialism, luptă care trebuie dusă nu numai la orașe, ci și la sate, nu numai împotriva moșierilor, ci și *împotriva bogătaşilor dinăuntru obștii?*

Iată de ce social-democrații atrag cu atîta insistență atenția asupra acestei porți, prima și cea mai apropiată. Greu acum nu este să înșiri tot felul de deziderate pioase, ci să arăți în mod just drumul, să-ți dai bine seama *cum trebuie făcut primul pas*. Că țaranul rus este strivit de înrobire, că țaranul rus a rămas pe jumătate iobag – despre aceasta vorbesc și scriu de patruzeci de ani toți prietenii țaranului. Că moșierii jefuiesc și înrobesc pe țaran în modul cel mai nerușinat, rășluindu-i pămîntul în fel și chip – despre acest lucru au scris multe cărți toți prietenii țaranului încă cu mult înainte de a fi apărut în Rusia social-democrații. Că țaranul trebuie ajutat chiar acum, imediat, că el trebuie eliberat măcar cît de cît de înrobire – acest lucru îl văd acum toți oamenii cinstiți, despre acest lucru încep să vorbească pînă și funcționarii guvernului nostru polițist. Toată problema este aceasta: *cum să trecem la acțiune, cum să facem primul pas*, ce poartă să forțăm în primul rînd?

La această întrebare oameni cu vederi diferite (dintre cei care vor binele țaranului) dau două răspunsuri diferite. Orice proletar de la țară trebuie să se străduiască să înțeleagă cît

mai limpede ambele răspunsuri și să-și facă o părere fermă și precisă. Un răspuns dau narodnicii și socialiștii-revoluționari. În primul rînd, spun ei, trebuie să creăm pe scară largă în rîndurile țărănimii tot felul de tovărășii (cooperative). Unirea în cadrul obștii trebuie întărită. Nu trebuie să i se acorde fiecăru-i țăran dreptul de a dispune liber de pămîntul său. Obștea țărănească să aibă mai multe drepturi și toate pămînturile din Rusia să treacă treptat în mîinile obștilor *. Țăranilor trebuie să li se facă tot felul de înlesniri în vederea cumpărării de pămînt, pentru ca pămîntul să treacă mai ușor din mîinile posesorilor de capital în mîinile celor care-l lucrează.

Alt răspuns dau social-democrații. Țăranul trebuie în primul rînd să obțină absolut toate drepturile pe care le au nobilii și negustorii. Țăranul trebuie să aibă dreptul de a dispune liber de pămîntul său. Pentru a lichida înrobirea cea mai mîrșavă trebuie instituite comitete țărănești pentru restituirea pămînturilor rășluite **. Noi nu avem nevoie de unire în cadrul obștii, ci de unirea sărăcimii satelor din diferitele obști țărănești din întreaga Rusie, de unirea proletarilor de la sate cu proletarii de la orașe. Diversele tovărășii (cooperative) și cumpărarea de pămînt de către obște vor folosi întotdeauna mai mult țăranilor bogați, țăranul mijlociu fiind înșelat.

Cîrmuirea își dă seama că trebuie să ușureze situația țăranilor, dar vrea să scape prin pomeni mizere, vrea să facă totul prin intermediul funcționarilor. Țăranii trebuie să fie cu ochii în patru, deoarece comisiile de funcționari îi vor înșela tot așa cum i-au înșelat comitetele de nobili. Ei trebuie să ceară instituirea de comitete țărănești liber alese. De la funcționari ei nu se pot aștepta la ușurarea situației lor, ei trebuie să-și ia soarta în propriile lor mîini. Să facem mai întii un singur pas, să ne eliberăm mai întii de înrobirea cea mai cruntă, numai și numai ca țăranii să-și simtă forța, să se în-

* În ediția din 1905, după cuvîntul „obștilor“ a fost inserat următorul text: „Să fie luate toate pămînturile de la moșieri și împărțite, în mod egal, numai acelor care le lucrează“. — *Nota red.*

** În ediția din 1905, după cuvintele „pămînturilor rășluite“ a fost inserat următorul text: „Comitetele țărănești trebuie să aibă dreptul de a lua toate pămînturile de la moșieri. Deputații poporului vor stabili cum trebuie să se procedeze în privința pămîntului, care va aparține întregului popor. Dar noi trebuie să luptăm pentru construirea deplină a societății socialiste și să nu uităm că atîta timp cît se menține puterea banilor, puterea capitalului, nici un fel de împărțire egalitară a pămîntului nu poate izbăvi poporul de mizerie. — *Nota red.*

teleagă între ei și să se unească în mod liber. Nici un om de bună credință nu poate nega faptul că moșierii se servesc adesea de pământurile rășluite în scopul celei mai odioase înrobiri, înrobirea iobăgistă. Nici un om de bună credință nu poate nega faptul că revendicarea noastră este cea mai importantă și mai justă : țărani să-și aleagă în mod liber comitetele lor, fără funcționari, în vederea desființării oricărei înrobiri iobăgiste.

În comitetele țărănești liber alese (precum și în adunarea generală a deputaților din Rusia, adunare de asemenea liber aleasă) social-democrații vor depune toate eforturile pentru a întări imediat alianța deosebită dintre proletarii de la sate și proletarii de la orașe. Social-democrații vor susține toate măsurile care sînt în favoarea proletarilor de la sate și îi vor ajuta ca după primul pas să-l facă în mod cît mai rapid și mai solidar pe al doilea și pe al treilea, și așa mai departe pînă la capăt, pînă la deplina *victorie a proletariatului*. Dar se poate oare spune acum, imediat, ce revendicare va fi la ordinea zilei mîine în vederea celui de-al doilea pas? Nu, nu se poate, pentru că nu știm cum se vor comporta mîine țărani bogati și mulți dintre oamenii instruiți care astăzi nu fac decît să vorbească de tot felul de cooperative și de tot felul de treceri ale pămîntului din mîinile posesorilor de capital în mîinile celor care îl lucrează.

Poate că ei nu se vor uni chiar mîine cu moșierii și vor voi poate să lichideze pînă la capăt puterea moșierilor. Foarte bine. Social-democrații doresc foarte mult acest lucru și îi vor sfătui pe proletarii de la sate și de la orașe să ceară să fie luate toate pămînturile de la moșieri și să fie date statului popular liber. Social-democrații vor veghea ca proletarii de la sate să nu fie înșelați, să se întărească și mai mult în vederea luptei finale pentru deplina eliberare a proletariatului.

Dar poate că va fi cu totul altfel. Și este chiar mai probabil că va fi altfel. S-ar putea ca țărani bogati și mulți dintre oamenii instruiți să se unească cu moșierii chiar mîine, de îndată ce înrobirea cea mai odioasă va fi îngrădită și redusă, și în acest caz împotriva întregului proletariat de la sate se va ridica întreaga burghezie de la sate. În acest caz ar fi ridicol să luptăm numai împotriva moșierilor. În aceste condiții va trebui să luptăm împotriva întregii burghezii și să cerem

înainte de toate cît mai multă libertate și cîmp liber pentru desfășurarea acestei lupte, să cerem ușurarea vieții muncitorului în vederea înlesnirii luptei lui.

În orice caz, indiferent dacă va fi așa sau altfel, sarcina noastră primordială, cea mai importantă și mai imperioasă este aceasta : *să întărim alianța dintre proletarii și semiproletarii de la sate și proletarii de la orașe*. Pentru a înfăptui această alianță avem nevoie chiar acum, imediat, *de o deplină libertate politică a poporului, de o deplină egalitate în drepturi a țăranului și de desființarea înrobirii iobăgiste*. Și atunci cînd această alianță va fi înfăptuită și consolidată, vom putea demasca cu ușurință toate acele înșelăciuni prin care burghezia îl ademenește pe țăranul mijlociu, vom putea face cu ușurință, rapid, și al doilea și al treilea și ultimul pas împotriva întregii burghezii, împotriva tuturor forțelor cîrmuirii, vom merge neabătut spre victorie și vom obține rapid *eliberarea deplină a întregului popor muncitor*.

7. LUPTA DE CLASĂ LA SATE

Ce este *lupta de clasă* ? Este lupta unei părți a poporului împotriva celeilalte, lupta dusă de masa celor ce muncesc și sînt asupriți și lipsiți de drepturi împotriva privilegiaților, a asupritorilor și paraziților, lupta muncitorilor salariați, a proletarilor, împotriva proprietarilor, împotriva burgheziei. Și în satul rus a avut loc întotdeauna și are loc și acum această mare luptă, deși nu toți își dau seama de acest lucru, nu toți înțeleg semnificația ei. Pe vremea iobăgiei întreaga masă a țăranilor a luptat împotriva asupritorilor ei, împotriva clasei moșierilor, pe care o ocrotea, o susținea și o sprijinea cîrmuirea țaristă. Pe atunci țăranii nu puteau să se unească, deoarece erau copleșiți de starea lor de înapoiere și nu aveau ajutorul și sprijinul frățesc pe care îl găsesc astăzi în rîndurile muncitorilor de la orașe, dar, cu toate acestea, ei luptau cum știau și cum puteau. Țăranii nu se temeau de persecuțiile sălbatice la care îi supunea stăpînirea, nu se temeau de gloanțe și execuții, nu dădeau crezare popilor, care se făceau luntre și punte ca să dovedească că iobăgia este aprobată de sfînta scriptură și legiuită de dumnezeu (chiar așa spunea pe atunci mitropolitul Filaret !) ; ei se răsculau cînd ici, cînd colo, și

pină la urmă stăpînirea, temindu-se de o răscoală generală a tuturor țăranilor, s-a văzut nevoită să cedeze.

Iobăgia a fost desființată, dar nu complet. Țăranii au rămas lipsiți de drepturi, au rămas o stare de jos, inferioară, birnică, au rămas în ghearele înrobirii iobăgiste. Ei continuă să se frămînte, să caute o libertate adevărată, deplină. Or, după desființarea iobăgiei a apărut o nouă luptă de clasă, *lupta proletariatului împotriva burgheziei*. A sporit avuția, s-au construit căi ferate și fabrici mari, orașele au devenit și mai populate, și mai somptuoase, dar toată această avuție a fost acaparată de un număr infim de oameni, în timp ce poporul continua să sărăcească, să se ruineze, să flămînzească și era nevoit să muncească la alții. Muncitorii de la orașe au pornit o nouă luptă mare, lupta tuturor celor săraci împotriva tuturor celor bogați. Ei s-au unit în *partidul social-democrat* și își desfășoară lupta în mod solidar, cu dirzenie și perseverență, înaintînd pas cu pas, pregătindu-se pentru lupta măreață și finală, cerînd libertate politică pentru întregul popor.

Pină la urmă n-au mai putut răbda nici țăranii. În primăvara anului trecut, 1902, s-au răscolat țăranii din guberniile Poltava, Harkov și din alte gubernii ; ei au pornit împotriva moșierilor, le-au spart hambarele, și-au împărțit bunurile acestora, au dat celor flămînzi grînele lor, semănate și strînse de țărani, dar acaparate de moșieri, au cerut o nouă împărțire a pămîntului. Țăranii n-au mai putut îndura asupra lor fără de margini la care erau supuși și au început să-și caute o soartă mai bună. Țăranii au hotărît, și pe bună dreptate, că mai bine să moară luptînd împotriva asupritorilor decît să moară de foame fără luptă. Dar țăranii nu și-au cucerit o soartă mai bună. Cîrmuirea țaristă i-a declarat pur și simplu rebeli și jefuitori (pentru că au luat de la moșierii-jefuitori grînele semănate și strînse chiar de țărani) și a trimis împotriva lor trupe ca împotriva unei armate inamice ; țăranii au fost zdrobiți ; s-a tras în ei și mulți au fost omorîți ; au fost bătute cu nuielele în mod bestial și adeseori au fost uciși în bătai ; au fost schingiuiți cum nici turcii n-au schingiuit vreodată pe dușmanii lor — creștinii. Schingiuatorii cei mai zeloși au fost guvernatorii, trimiși ai țarului, care s-au comportat ca niște adevărați călăi. Soldații siluiau femeile și fiicele țăranilor. Și după toate, aceeași țărani au fost judecați de tribunale

alcătuite din judecători numiți, fiind obligați să plătească moșierilor opt sute de mii de ruble ; la proces, la acest proces rușinos, inchizitorial, judecat cu ușile închise, nici măcar nu s-a permis apărătorilor să vorbească despre schingiuirile și torturile la care au fost supuși țărani de către trimișii țarului, guvernatorul Obolenski și alte asemenea slugi ale țarului.

Țăranii au luptat pentru o cauză dreaptă. Clasa muncitoare din Rusia va cinsti de-a pururi memoria martirilor împușcați sau schingiuiți și uciși în bătăi de către slugile țarului. Acești martiri au luptat pentru libertatea și fericirea poporului muncitor. Țăranii au fost înfrinți, dar ei nu-și vor pierde curajul de la prima înfrângere și se vor ridica din nou la luptă. Muncitorii conștienți vor depune toate eforturile pentru ca un număr cât mai mare de oameni ai muncii de la sate și de la orașe să cunoască lupta dusă de țărani și să se pregătească pentru o nouă luptă, încununată de mai mult succes. Muncitorii conștienți se vor strădui din toate puterile să ajute pe țărani *să-și dea bine seama din ce cauză a fost înăbușită prima răscoală țărănească (1902) și ce trebuie făcut pentru ca victoria să nu mai fie obținută de slugile țarului, ci de țărani și muncitori.*

Răscoala țărănească a fost înăbușită din cauză că a fost o răscoală a unei mase înapoiate, inconștiente, o răscoală fără revendicări *politice* precise, clare, adică fără revendicarea schimbării rînduielilor *de stat*. Răscoala țărănească a fost înăbușită din cauză că *nu a fost pregătită*. Răscoala țărănească a fost înăbușită din cauză că nu exista încă alianța dintre proletarii de la sate și proletarii de la orașe. Iată cele trei cauze ale primului eșec al țăranilor. Pentru ca răscoala să fie încununată de succes, este necesar ca ea să fie pregătită, să fie înfăptuită în mod conștient, să cuprindă întreaga Rusie și să fie săvîrșită în alianță cu muncitorii de la orașe. Și fiecare pas al luptei muncitorilor de la orașe, fiecare carte sau ziar social-democrat, fiecare cuvîntare a unui muncitor conștient adresată proletarilor de la sate ne apropie de momentul cînd răscoala se va repeta, încheindu-se printr-o victorie.

Țăranii nu s-au răscolat în mod conștient, ci pur și simplu pentru că nu mai puteau răbda, pentru că nu mai voiau să tacă și să moară fără să se împotrivescă. Țăranii au suferit atît de mult de pe urma a toț felul de jafuri și asupriri, au

îndurat atîta chin, încît nu se putea să nu dea crezare, cel puțin o clipă, zvonurilor dubioase cu privire la bunăvoința țarului, nu se putea să nu creadă că orice om cu judecată consideră justă împărțirea grînelor între cei flămînzi, între cei care au lucrat toată viața pentru alții, care au semănat și au strîns grînele pentru ca pînă la urmă să moară de foame lîngă hambarele pline de grîne ale boierilor. Țăranii au uitat parcă că cele mai bune pămînturi, că toate fabricile și uzinele au fost acaparate de cei bogați, de moșieri și burghezie, tocmai pentru ca cei flămînzi să fie nevoiți să muncească pentru ei. Țăranii au uitat că în apărarea clasei celor bogați nu se ridică numai popii cu predicile lor, ci și întreaga cîrmuire țaristă cu liota ei de funcționari și soldați. Cîrmuirea țaristă a reamintit toate acestea țăranilor. Această cîrmuire a arătat țăranilor într-un mod bestial ce înseamnă puterea de stat, cui servește ea, pe cine apără ea. Este suficient să amintim mai des țăranilor această lecție pentru ca ei să înțeleagă cu ușurință de ce este necesară *schimbarea rînduielilor de stat*, de ce este necesară *libertatea politică*. Răscoalele țărănești nu vor mai fi săvîrșite în mod inconștient atunci cînd o parte tot mai mare a poporului va înțelege acest lucru, cînd orice țaran cu știință de carte și cu judecată va cunoaște *cele trei revendicări principale* pentru care trebuie să luptăm în primul rînd. Prima revendicare : convocarea *unei adunări de deputați ai poporului pentru a se instaura în Rusia o cîrmuire populară aleasă, și nu absolutistă*. A doua revendicare : *libertatea pentru toți de a tipări orice fel de cărți și ziare*. A treia revendicare : *consfințirea prin lege a deplinei egalități în drepturi a țăranilor cu alte pături sociale și instituirea de comitete țărănești alese, care să lichideze, în primul rînd, orice înrobire iobăgistă*. Acestea sînt revendicările principale, esențiale, ale social-democraților ; țăranii vor putea acum să înțeleagă cu ușurință aceste revendicări, să înțeleagă *cu ce trebuie începută* lupta pentru libertatea poporului. Și cînd vor înțelege aceste revendicări, vor înțelege de asemenea că trebuie să se pregătească de luptă din timp, vreme îndelungată, cu perseverență și fermitate, și să se pregătească nu singuri, ci laolaltă cu muncitorii social-democrați de la orașe.

Fiecare țaran și muncitor conștient să strîngă în jurul său pe tovarășii cei mai luminați, mai de încredere și mai cu-

rajoși. Să caute să le explice ce vor social-democrații, pentru ca toată lumea să înțeleagă ce fel de luptă trebuie dusă și ce anume trebuie să se ceară. Social-democrații conștienți trebuie să înceapă să împărtășească țăranilor treptat, cu precauție, dar în mod perseverent, doctrina după care se conduc, să le dea să citească cărți social-democrate, să le explice conținutul acestor cărți în cadrul unor mici întruniri ale unor oameni siguri.

Dar doctrina social-democrată nu trebuie explicată numai cu ajutorul cărților, ci și în lumina fiecărui exemplu, fiecărui caz de asuprire și nedreptate pe care îl vedem în jurul nostru. Teoria social-democrată este teoria luptei împotriva oricărei asupriri, împotriva oricărui jaf și oricărei nedreptăți. Un adevărat social-democrat este numai acela care cunoaște cauzele asupririi și care *toată viața lui luptă împotriva fiecărui caz de asuprire*. Cum trebuie deci să procedeze social-democrații? În fiecare oraș și în fiecare sat, social-democrații conștienți trebuie să se adune cu toții și să hotărască ei înșiși cum trebuie să procedeze pentru a aduce mai mult folos întregii clase muncitoare. Voi da, ca exemplu, un caz sau două. Să presupunem că un muncitor social-democrat de la oraș a venit pentru cîtăva vreme în satul său sau în vreun alt sat. Tot satul se află, ca musca în pinza păianjenului, în labela moșierului din vecinătate; el nu scapă o viață întreagă de asuprire și nici nu are cum să scape de ea. Odată sosit în sat, muncitorul social-democrat este dator să aleagă imediat pe țăranii cei mai luminați și mai de nădejde, care vor dreptate și care nu se tem de orice bestie de polițist, și să le explice de unde provine înrobirea lor fără ieșire, să le arate cum i-au păcălit și i-au jefuit moșierii cu ajutorul comitetelor de nobili, să le vorbească despre puterea celor bogați, care sînt sprijiniți de cîrmuirea țaristă, și să le expună revendicările muncitorilor social-democrați. Cînd țăranii vor fi în măsură să înțeleagă acest mecanism simplu, ei vor trebui să chibzuiască bine, toți împreună, dacă nu s-ar putea să dea laolaltă o ripostă acestui moșier, dacă nu s-ar putea să-i prezinte primele și principalele lor revendicări (așa cum la orașe muncitorii își prezintă revendicările lor fabricanților). În cazul cînd acest moșier a înrobit un sat mai mare sau cîteva mai mici, cel mai bine ar fi să se obțină de la comitetul social-

democrat cel mai apropiat, prin oameni de încredere, *un manifest* ; în acest manifest comitetul social-democrat va arăta limpede, din fir în păr, ce fel de înrobire apasă pe țărani și ce cer ei în primul rînd (ca plata pentru pămîntul luat în arendă să fie mai mică sau ca, în cazul angajării de cu iarnă, să primească o plată justă, și nu una derizorie, să nu mai fie atît de jecmăniți și șicanați pentru stricăciunile pricinuite de vite, și totodată să le fie satisfăcute și alte revendicări). Dintr-un astfel de manifest, orice țaran știutor de carte se va lămuri pe deplin despre ce este vorba, ba va mai lămuri și pe cei care nu știu carte. Astfel țărani vor vedea limpede că social-democrații sînt cu ei, că social-democrații condamnă orice fel de jaf. Ei vor începe să înțeleagă ce fel de înlesniri – ce-i drept, nu prea mari, dar totuși înlesniri – pot ei obține chiar acum, imediat, dacă vor acționa laolaltă, și ce îmbunătățiri importante vor obține în cadrul întregului stat ducînd o luptă măreață laolaltă cu muncitorii social-democrați de la orașe. Ei se vor pregăti din ce în ce mai temeinic pentru această luptă măreață, vor începe să-și aleagă oameni de nădejde, să lupte laolaltă pentru revendicările lor. Poate că uneori vor reuși să organizeze o grevă, așa cum fac muncitorii de la orașe. Ce-i drept, la sate acest lucru este mai greu de realizat, dar uneori este totuși posibil ; în alte țări au avut loc greve încununate de succes, de pildă în toiul muncilor, cînd moșierii și cultivatorii bogați au absolută nevoie de muncitori. Dacă țărani săraci sînt pregătiți pentru grevă, dacă încă de mult s-au înțeles cu toții în privința revendicărilor comune, dacă aceste revendicări sînt lămurite în manifeste sau pur și simplu bine explicate la întruniri, atunci ei își vor apăra cu toții, în mod solidar, drepturile, iar moșierul va fi nevoit să cedeze sau să se abțină cît de cît de la jaf. Dacă greva va fi organizată în toiul muncilor și se va desfășura în mod solidar, atunci moșierului, ba chiar și stăpînirii, cu trupele ei, le va fi greu, foarte greu să iasă din impas : vremea trece și moșierul se ruinează ; în aceste condiții el devine foarte repede om de înțeles. Desigur, este vorba de ceva nou. Adeseori un lucru nou nu reușește chiar de la început. Nici muncitorii de la orașe nu s-au priceput la început să lupte laolaltă, n-au știut ce fel de revendicări să formuleze în comun, ci au început pur și simplu să distrugă

mașinile, să devasteze fabricile. Acum însă muncitorii au învățat să lupte în comun. Orice lucru nou trebuie mai întâi învățat. Acum muncitorii înțeleg că prin lupta lor comună ei nu pot obține imediat decât unele înlesniri, iar poporul se deprinde să opună rezistență în mod solidar și se pregătește tot mai temeinic în vederea măreței lupte hotărâtoare. Tot astfel și țărani vor învăța să opună rezistență jefuitoarelor celor mai crunți, să ceară înlesniri în mod solidar și să se pregătească pretutindeni, treptat, dar ferm, în vederea măreței lupte pentru libertate. Numărul muncitorilor și țăranilor conștienți va spori mereu, uniunile social-democrațiilor de la sate se vor întări tot mai mult, și fiecare caz de înrobire moșierească, de jecmăneală din partea popilor, de bestialitate polițienească și de asuprire din partea stăpînirii va deschide tot mai mult ochii poporului, îl va învăța să lupte laolaltă și să se gîndească la necesitatea de a obține prin forță schimbarea rînduieilor de stat.

Chiar la începutul acestei cărți am arătat că poporul muncitor de la orașe iese acum pe străzi și în piețe și cere fățiș, în auzul tuturor, *libertate*, strigînd și înscriind pe steagurile sale : „jos absolutismul !” Curînd va veni ziua cînd poporul muncitor de la orașe nu se va mărgini să demonstreze pe străzi și să profereze, ci va porni la marea luptă finală, cînd toți muncitorii, ca un singur om, vor spune : „să obținem libertatea, sau să murim luptînd !”, cînd în locul a sute de luptători uciși sau căzuți în luptă vor intra în rînduri mii de noi luptători, și mai hotărîți. Și țărani se vor ridica atunci la luptă în întreaga Rusie și vor veni în ajutorul muncitorilor de la orașe, vor porni la lupta finală pentru libertatea țăranilor și muncitorilor. Și nici un fel de hoarde țariste nu vor mai putea să le țină piept. Victoria va fi a poporului muncitor și clasa muncitoare va pași pe un drum larg și liber care va duce la izbăvirea tuturor oamenilor muncii de orice asuprire, ea va folosi libertatea în vederea luptei pentru socialism !

PROGRAMUL PARTIDULUI
MUNCITORESC SOCIAL-DEMOCRAT DIN RUSIA,
PROPUȘ DE ZIARUL „ISKRA” ȘI REVISTA „ZAREA”

Am arătat mai înainte ce înseamnă un program și pentru ce este nevoie de el, de ce numai partidul social-democrat vine cu un program clar și precis. Programul poate fi adoptat definitiv numai de congresul partidului nostru, adică de adunarea reprezentanților tuturor activiștilor de partid. Tocmai un astfel de congres pregătește acum Comitetul de organizare. Însă foarte multe comitete ale partidului nostru au și declarat fățiș că sînt de acord cu „Iskra”, că o consideră drept ziarul îndrumător. De aceea, pînă la congres, proiectul nostru de program (propunere) poate servi pe deplin pentru a cunoaște exact ce vor social-democrații; considerăm deci necesar să prezentăm acest proiect în întregime, sub formă de anexă la lucrarea de față.

Desigur că nu orice muncitor poate înțelege fără explicații tot ce se spune în program. Mulți socialiști de seamă au contribuit la crearea doctrinei social-democrate, care a fost desăvîrșită de Marx și Engels, și prin multe încercări au trecut muncitorii din toate țările pînă au ajuns să dobîndească experiența pe care noi vrem s-o folosim, pe care vrem s-o punem la baza programului nostru. De aceea, muncitorii trebuie să-și însușească doctrina social-democrată, pentru a înțelege fiecare cuvînt înscris în program, în programul *lor*, steagul *lor* de luptă. Muncitorii înțeleg și își însușesc deosebit de lesne programul social-democrat, pentru că acest program vorbește despre ceea ce a văzut și a suferit fiecare muncitor care gîndește. Nimeni să nu se lase intimidat de „greutatea” de a înțelege programul dintr-o dată: cu cît fiecare muncitor va citi și se va gîndi mai mult, cu cît mai multă experiență va dobîndi în luptă, cu atît îl va înțelege mai pe deplin. Fiecare om însă trebuie să analizeze în întregime programul social-democraților și să reflecteze asupra lui, fiecare să aibă mereu în minte *tot ce vor social-democrații și cum privesc ei problema eliberării* întregului popor muncitor. Social-democrații vor ca fiecare om să cunoască exact și limpede, pînă la capăt, tot adevărul despre partidul social-democrat, să-și dea bine seama ce reprezintă acest partid.

Nu putem explica aici amănunțit întregul program. Pentru aceasta ar trebui să scriem o carte consacrată în mod special acestui scop. Ne vom limita să arătăm pe scurt despre ce se vorbește în program, sfătuind pe cititor ca, pentru a-l înțelege mai lesne, să-și procure următoarele cărți : cartea social-democratului german Karl Kautsky intitulată „*Programul de la Erfurt*“, care a fost tradusă în limba rusă, și cartea social-democratului rus L. Martov, intitulată „*Mișcarea muncitorească din Rusia*“. Aceste cărți îl vor ajuta să înțeleagă întregul nostru program.

Vom desemna fiecare parte a programului nostru cu o anumită literă (vezi programul mai jos) și vom arăta despre ce anume este vorba în fiecare dintre părțile lui.

A) La început se arată că proletariatul din lumea întreagă luptă pentru eliberarea sa și că proletariatul rus este doar un detașament al armatei mondiale a clasei muncitoare din toate țările.

B) Apoi se vorbește despre rînduiele burgheze existente aproape în toate țările lumii, inclusiv Rusia, arătîndu-se că majoritatea populației trăiește în sărăcie, în mizerie, muncind pentru proprietarii funciari și pentru capitaliști, că micii meseriași și micii țărani se ruinează, în timp ce marile fabrici se înmulțesc, că capitalul apasă pe muncitor, precum și pe soția și copiii săi, că situația clasei muncitoare se înrăutățește, că crește șomajul și mizeria.

C) După aceea se vorbește despre unirea muncitorilor, despre lupta lor, despre scopul măreț al acestei lupte : eliberarea tuturor celor asupriți, desființarea cu desăvîrșire a oricărei asupririi a celor săraci de către cei bogați. Tot aici se explică de ce clasa muncitoare devine din ce în ce mai puternică, de ce va învinge neapărat pe toți dușmanii săi, pe toți susținătorii burgheziei.

D) În continuare se arată pentru ce au fost înființate partide social-democrate în toate țările, cum ajută ele clasei muncitoare să ducă lupta, cum unesc și îndrumază pe muncitori, cum îi luminează, pregătindu-i pentru lupta cea mare.

E) Apoi se explică de ce în Rusia poporul o duce și mai prost decît în alte țări, arătîndu-se ce rău imens este absolutismul țarist, că înainte de toate este necesar să-l răsturnăm și să instaurăm în Rusia o cîrmuire populară aleasă.

F) Ce îmbunătățiri trebuie să aducă întregului popor o cîrmuire aleasă ? Despre acest lucru se vorbește și în lucrarea de față și în program.

G) În program se arată apoi ce fel de îmbunătățiri trebuie obținute imediat pentru întreaga clasă muncitoare pentru ca ea să trăiască mai ușor și să poată desfășura mai liber lupta pentru socialism.

H) În program sînt indicate aparte îmbunătățirile care sînt necesare tuturor țăranilor și care trebuie obținute în primul rînd, pentru ca sărăcimea satelor să poată duce mai ușor și mai liber lupta de clasă atît împotriva întregii burghezii de la sate cît și împotriva întregii burghezii din Rusia.

I) În sfîrșit, partidul social-democrat avertizează poporul să nu se încreadă în nici un fel de vorbe ale polițiștilor și în nici un fel de promisiuni și vorbe mieroase ale funcționarilor, ci să lupte cu dîrzenie pentru convocarea imediată a unei adunări de deputați ai poporului liber aleasă.

D-L STRUVE DEMASCAT DE COLABORATORUL SĂU

Revista „Osvobojdienie“ nr. 17 a făcut multă plăcere „Iskrei“ în general și celui care scrie aceste rânduri în special. „Iskrei“ i-a făcut plăcere să constate că eforturile depuse de ea pentru a împinge pe d-l Struve spre stînga au dus la oarecare rezultate, să găsească în „Osvobojdienie“ o critică aspră a inconsecvenței de care dă dovadă d-l S.S., să afle despre intenția „osvobojdentilor“ de a crea „un partid fățiș și categoric constituționalist“, care să înscrie în programul său revendicarea sufragiului universal. Celui care scrie aceste rânduri i-a făcut plăcere să constate că d-l S.S., „care a adus o remarcabilă contribuție la elaborarea declarației «Din partea constituționaliștilor ruși»“, publicată în „Osvobojdienie“ nr. 1, și care, prin urmare, nu este un simplu colaborator al d-lui Struve, ci într-o oarecare măsură *șeful* d-sale, ne-a adus pe neașteptate un mare serviciu în polemica noastră *cu d-l Struve*. Îmi voi permite să încep cu acest al doilea punct. În articolul „Prigonitorii zemstvelor și Hanibalii liberalismului“*, publicat în revista „Zarea“ nr. 2-3, am polemizat cu d-l R.N.S., autorul prefeței la cunoscutul memoriu al lui Witte. Am arătat acolo cît de echivocă este întreaga poziție a d-lui R.N.S., care, pe de o parte, vorbea de jurămintul hanibalian de a lupta împotriva absolutismului, iar pe de altă parte adresa cuvinte onctuoase puternicilor zilei, conservatorilor înțelepți, lansînd totodată „formula“ : „drepturi și zemstve investite cu putere“ etc. etc. Publicul a aflat acum din cea de-a doua ediție a

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 21-71. — *Nota red.*

„memoriului“ că d-l R.N.S. este d-l Struve. Critica mea n-a fost de loc pe placul d-lui Struve ; el m-a atacat cu vehemență într-o foarte lungă și foarte vehementă „adnotare la adnotare“.

Să examinăm argumentele d-lui Struve.

Primul exemplu care vădește cât de „nefondate și neîndreptățite“ sînt „perlele“ mele „polemice“ este că am vorbit de antipatia d-lui Struve față de revoluționari, în pofida „declarației“ lui, chipurile, „foarte clare“. Reproducem această declarație în întregime. „Atestatul dat zemstvelor de birocracia însăși – scria d-l Struve – constituie cel mai bun răspuns dat tuturor acelor care, din lipsă de pregătire politică sau din cauză că se lasă antrenați de frazeologia revoluționară, nu au vrut și nu vor să vadă marea însemnătate politică a zemstvelor și activitatea culturală legală desfășurată de ele“. În nota la această tiradă, d-l Struve face o rezervă : „prin aceste cuvinte nu vrem cîtuși de puțin să jignim pe militanții revoluționari, la care nu putem să nu prețuim, înainte de toate, curajul moral în lupta împotriva arbitrarului“.

Acestea sînt „documentele în chestiunea“ criticii mele nefondate și neîndreptățite. Cititorul să judece singur cine are dreptate : cel care a considerat că declarația este foarte clară, sau cel care a spus că d-l Struve, corectîndu-se, cade din lac în puț, „jignind“ pe revoluționari (*fără a-i indica în mod precis*) nu numai prin învinuirea „anonimă“ (nu se știe împotriva cui îndreptată) că sînt ignoranți, ci și prin ptesupunerea că, îndulcind hapul învinuirii că sînt ignoranți prin recunoașterea „curajului“ lor „moral“, i-ar putea face pe aceștia să-l înghită.

În ceea ce mă privește, voi spune doar atît : gusturile diferă. Mulți liberali consideră că a acorda revoluționarilor atestate de curaj înseamnă a da dovadă de un tact și o înțelepciune supremă și în același timp califică programul acestora drept o simplă frazeologie, drept un indiciu al insuficienței lor pregătiri, *fără măcar a analiza în fond* concepțiile lor. După noi, aceasta nu este nici tact, nici înțelepciune, ci doar un subterfugiu nedemn. În definitiv, e o chestiune de gust. Thiersilor ruși le plac, desigur, *frazele oportuniste* salonarde, sclivisite, parlamentare și ireproșabile ale diverșilor Thiersi de astăzi.

Mai departe. Eu, vedeți dv., „m-am prefăcut că nu înțeleg că formula «zemstve investite cu putere în întreaga Rusie» înseamnă revendicarea unei constituții“, iar raționamentele mele în această privință „au confirmat o dată mai mult (pentru d-l Struve) larga răspîndire pe care o are în literatura noastră din străinătate o autentică frazeologie revoluționară și totodată de o perfidă tendențiozitate (acest stil literar puțin atrăgător înfloresce îndeosebi în paginile publicațiilor „Iskra“ și „Zarea““, pag. XII din a II-a ediție a „Memoriului“. În privința tendențiozității perfide ne-ar veni greu să discutăm cu d-l Struve : el consideră reproș ceea ce noi considerăm compliment. Liberalii și mulți dintre radicali numesc tendențiozitate fermitatea neclintită a convingerilor, iar faptul de a critica cu asprime concepțiile greșite îl numesc „perfidie“. N-am ce face : Mea culpa, mea maxima culpa ! * Am fost și voi fi întotdeauna „de o perfidă tendențiozitate“ față de alde d-nii Struve. Și iată o altă învinuire – în fond. M-am prefăcut că nu înțeleg, sau într-adevăr n-am înțeles, ori nici nu se putea înțelege ? Aceasta-i întrebarea.

Eu am afirmat că formula „drepturi și zemstve investite cu putere“ înseamnă o cochetare nedemnă cu prejudecățile politice ale masei largi a liberalilor ruși, că această lozincă „nu este un steag care să-ți permită să deosebești pe dușmani de aliați“ (notați acest lucru !), ci „o cîrpă care nu ar face decît să înlesnească strecurarea în mișcare a elementelor celor mai nesigure“ („Zarea“ nr. 2-3, pag. 95) **. Și acum întreb : oare poate fi vorba aici de vreo „prefăcătorie“ din partea mea ? ? Eu spun răsplat că consider acest steag o cîrpă ; și ce mi se răspunde ? te prefaci că nu înțelegi ! Aceasta însă nu este altceva decît o nouă eschivare de la analiza problemei în fond, adică de la analiza problemei : drept ce poate servi mai bine „formula“ – drept steag sau drept cîrpă ?

Mai mult. Acum, datorită ajutorului amabil al d-lui S.S., pot *dovedi prin fapte* ceva mult mai important. Pot dovedi că formula d-lui Struve înseamnă „o cochetare nedemnă“ nu numai în sensul unui doctrinarism filistin care vrea să înduioșeze cîrmuirea prin modestia sa, nu numai în sensul dorinței

* — E vina mea, e marea mea vină ! — Nota trad.

** Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 68. — Nota red.

absurde de a uni pe „liberali“ pe baza unui program minimal, ci și în sensul unei „cochetări“ directe cu adepții absolutismului cunoscuți d-lui Struve. D-l S.S. demască pe d-l Struve fără cruțare și în mod definitiv, declarând că „lozinca slavofilă, confuză și echivocă (ascultați !) a convocării unui «Zemski sobor»“ a fost lansată în scopul de a înlesni crearea unei „alianțe nefirești“ între liberalii-constituționaliști și adepții liberali ai unui absolutism ideal. D-l S.S. spune, nici mai mult nici mai puțin, că asta înseamnă „echilibristică politică“ !! Iar d-l Struve înghite hapul... spunând că lozinca convocării unui Zemski sobor „este imprecisă și utilă prin impreciziunea ei (sublinierea ne aparține), și totodată periculoasă“.

Frumos, nu-i așa ? Cînd un social-democrat a calificat o lozinică și mai echivocă încă (zemstve investite cu putere) drept o cochetărie nedemnă, d-l Struve, drapîndu-se în toga inocenței ofensate, a început să peroreze, aducîndu-i învinuirea că se prefacă că nu înțelege. Iar cînd un liberal, d-l S.S., a spus același lucru, d-l Struve s-a înclinat frumos în fața lui și a înghițit hapul. D-l Struve a considerat că lozinca imprecisă este utilă tocmai pentru că e lipsită de precizie și totodată nu s-a jenat cîtuși de puțin să mărturisească că este gata să lanseze și lozinci periculoase, după cum bate vîntul. Dacă d-l Șipov pare puternic și autoritar, redactorul organului liberal va vorbi despre zemstve investite cu putere. Dacă pare puternic și autoritar d-l S.S., redactorul organului liberal va vorbi despre constituție și despre sufragiul universal ! Frumos tablou al moravurilor politice și al moralității politice din lagărul liberal... Numai că d-l Struve uită să se întrebe ce valoare vor avea declarațiile sale după această splendidă metamorfoză : în ianuarie 1901 d-l Struve cere „drepturi și zemstve investite cu putere“ ; în decembrie 1902 d-l Struve declară drept „prefăcătorie“ faptul de a nu înțelege că aceasta înseamnă revendicarea unei constituții ; în februarie 1903 d-l Struve declară că în fond el nu s-a îndoit niciodată de justetea lozincii sufragiului universal și că lozinca imprecisă a convocării unui Zemski sobor era utilă tocmai prin imprecizia ei. Se pune întrebarea : oare după toate acestea ar mai putea vreun om politic sau vreun cetățean rus să garanteze că mîine d-l Struve nu va lansa o nouă lozinică „utilă prin imprecizia ei“ ? ?

Să trecem la ultimul punct din răspunsul d-lui Struve. „Oare raționamentele d-lui T.P. asupra rolului zemstvelor ca instrument de consolidare a absolutismului – se întrebă d-l Struve – nu înseamnă o frazeologie revoluționară sau un doctrinarism cu totul rupt de viață?” D-l Struve consideră că aceasta înseamnă a-ți însuși ideea slavofililor ⁶⁶, a fi de acord cu Goremîkin și a împărtăși o doctrină stearpă și absurdă. D-l Struve este absolut incapabil să înțeleagă atitudinea *revoluționară* față de reformele ciuntite întreprinse pentru *preîntîmpinarea revoluției*. D-l Struve consideră drept slavofilism și reacționarism orice apreciere asupra jocului dublu al acelor care preconizează reforme înfăptuite de sus, așa cum diverșii Yves Guyot europeni consideră drept reacționară critica socialistă a proprietății private ! Nu-i de mirare, desigur, că d-l Struve, *devenit* reformator, nu mai este în stare să înțeleagă dublul caracter al reformelor și rolul lor ca instrument de consolidare a dominației guvernanților, consolidare cu prețul acordării de reforme. Dar... a fost o vreme cînd d-l Struve înțelegea această stratagemă extrem de ingenioasă. Asta a fost de mult, cînd d-l Struve era „puțintel marxist” și cînd noi luptam împreună cu el împotriva narodnicilor în coloanele răposatei reviste „Novoe Slovo” ⁶⁷. Iată ce scria d-l Struve, în numărul din iulie 1897 al acestei reviste, despre N. V. Vodovozov : „Îmi amintesc că în 1890, în cercul nostru – eu mă întorsesem de curînd dintr-o călătorie estivală prin Germania, călătorie bogată în impresii noi și puternice – a venit vorba despre politica și planurile reformatoare ale lui Wilhelm al II-lea. Vodovozov le acorda importanță și nu era de acord cu mine, care consideram încă de pe atunci (și cu atît mai mult acum) că problema însemnătății existenței și ideii unei așa-zise «monarhii sociale» era rezolvată în mod irevocabil în sens negativ. Vodovozov privea *ideea* reformelor sociale separat de forțele sociale reale care le înfăptuiesc. Iată de ce socialismul catolic este pentru el înainte de toate o mișcare ideologică specifică în favoarea reformelor sociale, și nu o formă specifică de reacțiune preventivă folosită de burghezia europeană și, în parte, de vestigiile feudalismului european împotriva mișcării muncitorești în creștere...” Iată deci că în acele vremuri de mult apuse, în epoca elanurilor juvenile, d-l Struve înțelegea că reformele pot însemna o reacțiune preven-

tivă, adică o măsură care ferește clasele guvernante de prăbușire, o măsură îndreptată împotriva clasei revoluționare, cu toate că îmbunătățește situația acestei clase. Și acum întreb pe cititor : cine are dreptate ? M-am dat eu la „o frazeologie revoluționară“ prin faptul că am demascat unilateralitatea reformistă a atitudinii d-lui Struve față de o reformă care privește zemstvele, sau d-l Struve *a devenit mai înțelept și a părăsit „în mod irevocabil“ poziția revoluționară pe care se situase odinioară (cică în mod irevocabil) ?* Am devenit eu oare adept al slavofililor și al lui Goremîkin, sau „impresiile puternice“ căpătate în cursul călătoriei prin Germania socialistă nu i-au ajuns d-lui Struve decît pentru cîteva ani ? ?

Da, da, părerile despre *puterea impresiilor*, despre *puterea convingerilor*, despre *însemnătatea convingerilor*, despre *compatibilitatea moralității politice și a gradului de convingere politică cu formularea unor lozinci utile prin impreciziunea lor*, sînt foarte diferite...

În încheiere nu pot să nu relev cîteva declarații ale d-lui Struve, „care întunecă“ în mare măsură impresia plăcută produsă de cotitura lui spre stînga. După ce a formulat doar o singură revendicare democratică (votul universal), d-l Struve se grăbește să vorbească despre formarea „unui partid liberal-democrat“. Oare nu-i prea devreme ? Nu ar fi fost oare mai bine ca *mai întîi* să indice exact toate transformările *democratice* pe care partidul le cere *categoric* nu numai în programul agrar și în cel privitor la muncitori, ci și în programul *politic*, și abia după aceea să aplice o nouă etichetă, să pretindă ca liberalii să fie ridicați de la „rangul“ de liberali la rangul de liberali-democrați ? Doar votul universal nu reprezintă decît *un minimum* de democratism, admis chiar și de unii conservatori (din Europa) care pînă la urmă au acceptat în general alegerile. D-l Struve, nu se știe de ce, nu merge mai departe de acest minimum nici în nr. 17, nici în nr. 18. De asemenea, vom releva, în treacăt, o observație ciudată a d-lui Struve : el afirmă că partidul liberal-democrat trebuie să lase cu totul la o parte problema socialismului, „în primul rînd pentru că, în realitate, socialismul nu este încă decît o problemă“. Și nu cumva, prea stimabile d-le Struve, pentru că elementele „liberal-democrate“ din societatea rusă exprimă interesele claselor *care se opun* revendicărilor socialiste ale proletariatului ? Re-

pet, spun aceasta în treacăt, pentru a releva noile metode „de negare“ a socialismului de către d-nii liberali. În fond însă d-l Struve are, desigur, dreptate : un partid liberal-„democrat“ nu este un partid socialist și nu ar fi frumos să se dea drept un asemenea partid.

În ceea ce privește tactica noului partid, d-l Struve se exprimă cum nu se poate mai evaziv. Acest lucru este foarte regretabil. Dar și mai regretabil este faptul că el repetă și subliniază mereu ideea necesității unei „tactici binare“ în sensul „unei îmbinări abile, elastice și indisolubile“ a metodelor de acțiune legale cu cele ilegale. În cazul cel mai bun, aceasta înseamnă o eschivare de la problema imperioasă a metodelor de acțiune *ilegale*. Această problemă este imperioasă pentru că numai o activitate ilegală sistematică poate determina în fapt fizionomia unui *partid*. Iar în cazul cel mai rău, aceasta înseamnă o repetare a subterfugiilor la care a recurs d-l Struve pentru a se eschiva, vorbind despre „drepturi și zemstve investite cu putere“, și nu despre un partid fățiș și categoric constituționalist și „democrat“. Orice partid ilegal „îmbină“ acțiunile ilegale cu cele legale *în sensul* că el se sprijină pe mase de oameni care nu participă direct la „activitatea ilegală“, că susține protestele legale, folosește posibilitățile legale de propagandă, de organizare etc. Aceasta este îndeobște cunoscut, și nu despre aceasta este vorba atunci când se vorbește de tactica *unui partid ilegal*. Este vorba de faptul că acest partid trebuie să admită în mod irevocabil necesitatea *luptei*, este vorba de elaborarea metodelor de luptă, despre *obligația* membrilor de partid de a *nu se mărgini* la proteste legale, ci de a subordona *absolut totul* intereselor și cerințelor *luptei revoluționare*. Dacă nu există o activitate ilegală sistematică și o luptă revoluționară, nu poate exista nici vreun *partid* care să poată fi într-adevăr *constituționalist* (și cu atât mai puțin democrat). Și nimic nu poate fi mai dăunător luptei decât faptul de a *confunda* activitatea revoluționară, care se sprijină pe mase largi, folosește organizații largi și contribuie la educația politică a militanților legali, cu activitatea care *se limitează* la cadrul legalității.

LES BEAUX ESPRITS SE RENCONTRENT

(ADICĂ : CINE SE ASEAMĂNA SE ADUNĂ)

Faimosul program agrar minimal al socialiștilor-revoluționari (cooperative și socializare) a îmbogățit în iunie 1902 gândirea socialistă rusă și mișcarea revoluționară rusă. Cartea „Socialismul și agricultura“ a cunoscutului oportunist (și bernsteinian ⁶⁸) german Eduard David a apărut în februarie 1903. Desigur că această operă, rod al gândirii oportuniste, apărută ulterior, nu putea în nici un caz să constituie originalul exhibițiilor anterioare ale gândirii „socialist-revoluționare“. Cum se explică atunci faptul că între programul socialiștilor-revoluționari ruși și cel al oportuniștilor germani există o asemănare izbitoare, uimitoare, ba chiar o identitate de principii ? N-o fi cumva „Revoluționnaia Rossiia“ „originalul“, iar lucrarea „capitală“ (după aprecierea corespondentului ziarului „Russkie Vedomosti“ ⁶⁹) a lui David copia ? Cele două idei principale, respectiv cele două puncte principale din programul menționat, trec ca un fir roșu prin toată „lucrarea“ lui David. El ridică în slăvi cooperativele agricole, așteptând de la ele toate binefacerile, cerînd social-democrației să contribuie la dezvoltarea lor, și nu vede (întocmai ca și socialiștii-revoluționari de la noi) caracterul burghez al acestor asociații alcătuite din mici gospodari și capitaliști mici și mari din agricultură. David cere transformarea marilor gospodării agricole în gospodării mici, vorbind cu mult entuziasm despre rentabilitatea, caracterul rațional și economic și productivitatea gospodăriilor „des Arbeitsbauern“ – în traducere textuală :

„ale țăranului muncitor“ -, și emițind ideea că societatea trebuie să aibă dreptul suprem de proprietate asupra pământului, iar „țăranii muncitori“ dreptul de a-l avea în folosință. De bună seamă, oportunistul german a plagiat pe „socialiștii-revoluționari“ ruși ! Bineînțeles că nici mic-burghezul oportunist german, nici mic-burghezii ruși, „socialiștii-revoluționari“, nu văd caracterul mic-burghez al „țăranului muncitor“ în societatea contemporană, situația lui intermediară, tranzitorie, între burghezie și proletariat, năzuința lui de „a ajunge în rîndul oamenilor“ (adică de a deveni un adevărat burghez) prin sîrguință, prin spirit de economie, prin subalimentare și muncă peste puteri, tendința lui de a exploata munca „lucrătorilor“ agricoli.

Da, da, les beaux esprits se rencontrent, și aceasta ne oferă posibilitatea de a dezlega problema care la prima vedere pare atît de dificilă, și anume de a stabili care este copia și care este originalul. Ideile care exprimă cerințele, interesele, năzuințele și aspirațiile unei clase plutesc în aer, și nici o diversitate de veșmînt, nici un fel de variante de frazeologie oportunistă, sau „socialist-revoluționară“, nu pot să ascundă identitatea acestor idei. Doar nu poți ascunde sula în sac.

În toate țările europene, inclusiv Rusia, se fac tot mai mult simțite atît „înlăturarea“ micii burghezii cît și decăderea ei, fapt care nu întotdeauna își găsește expresia într-o înlăturare directă, nemijlocită a acesteia, dar care în imensa majoritate a cazurilor duce la diminuarea rolului ei în viața economică, la înrăutățirea condițiilor ei de trai, la agravarea situației ei precare. Totul este împotriva ei : și progresul tehnic al marilor întreprinderi industriale și al marilor gospodării agricole, și dezvoltarea marilor magazine, și dezvoltarea uniunilor de întreprinzători, a cartelurilor și trusturilor, ba chiar și dezvoltarea cooperativelor de consum și a întreprinderilor municipale. Iar paralel cu această „înlăturare“ a micii burghezii, atît în agricultură cît și în industrie, are loc procesul nașterii și dezvoltării unei „noi stări mijlocii“, cum spun germanii, unei noi pături mic-burgheze, intelectualitatea, care și ea o duce tot mai greu în societatea capitalistă și care, în marea ei majoritate, privește această societate din punctul de vedere al micului

producător. Este foarte firesc ca de aici să rezulte în mod absolut inevitabil o largă răspîndire și o continuă renaștere, sub formele cele mai diferite, a ideilor și teoriilor mic-burgheze. Este foarte firesc ca „socialistul-revoluționar“ rus, care este pe de-a-ntregul prizonierul ideilor narodnicismului mic-burghez, „să se adune“ cu reformistul și oportunistul european, care, atunci cînd vrea să fie consecvent, ajunge în mod inevitabil la proudhonism⁷⁰. Tocmai prin acest din urmă termen a caracterizat, în mod absolut just, Kautsky programul și punctul de vedere al lui David.

Spunînd : „atunci cînd vrea să fie consecvent“, am ajuns la particularitatea esențială a socialiștilor-revoluționari contemporani, care-i deosebește atît de vechii narodnici ruși cît și, în orice caz, de unii oportuniști europeni, și care nu poate fi denumită altfel decît aventurism. Aventuristul nu se gîndește la consecvență, el se străduiește doar să prindă momentul, să folosească lupta de idei pentru a justifica și a menține lipsa de idei. Vechii narodnici ruși voiau să fie consecvenți și aveau un program în care credeau și pe care îl susțineau și-l propovăduiau. David vrea să fie consecvent și se ridică cu hotărîre împotriva întregii „teorii agrare marxiste“, propovăduind cu hotărîre transformarea marilor gospodării în gospodării mici ; el este încredințat de justetea acestui punct de vedere și, cel puțin, nu se teme să aibă curajul opiniei, nu se teme să se manifeste fățiș ca un apărător al micii gospodării. Socialiștii-revoluționari de la noi sînt... cum să mă exprim mai delicat?... mult mai „prudenți“. Ei nu se ridică niciodată cu hotărîre împotriva lui Marx – doamne ferește ! Dimpotrivă, ei ne copleșesc cu citate din Marx și Engels luate la întîmplare, încredințîndu-ne cu lacrimi în ochi că sînt *aproape* în totul de acord cu aceștia. Ei nu se ridică împotriva lui Liebknecht și Kautsky, – dimpotrivă, sînt profund și sincer convinși că Liebknecht a fost socialist-revoluționar, zău așa, socialist-revoluționar. În principiu, ei nu se manifestă ca partizani ai micii gospodării, ci, dimpotrivă, sînt cu trup și suflet pentru „socializarea pămîntului“, și numai din greșală le scapă uneori cite o vorbă din care reiese că această atotcu-

prinzătoare socializare ruso-olandeză înseamnă tot ce vrei : și trecerea pământului în proprietatea societății și în folosința celor ce muncesc (exact ca în lucrarea lui David I), și, pur și simplu, trecerea pământului în mâinile țăranilor, și, în sfârșit, „simplu“ de tot, ideea de a li se da țăranilor ceva pământ în mod gratuit...

„Prudentele“ metode ale socialiștilor-revoluționari ne sînt atît de cunoscute, încît, în încheiere, ne vom permite să le dăm un sfat prietenesc.

Ați ajuns într-o situație nu tocmai plăcută, domnilor, ce să mai vorbim. Tot timpul ați afirmat că n-aveți nimic comun nici cu oportunismul și reformismul din Apus, nici cu simpatile mic-burgeze pentru „rentabila“ gospodărie mică ; – și, cînd colo, apare cartea cunoscutului oportunist și partizan al micii gospodării, care, cu o mișcătoare scrupulozitate, „copiază“ programul vostru „socialist-revoluționar“ ! Situația, se poate spune, e cît se poate de proastă. Dar nu vă neliniștiți, nu e greu să ieși din ea. Este suficient... să citezi pe Kautsky.

Să nu creadă cititorul că este vorba de un lapsus. Nicidecum. Kautsky se ridică împotriva proudhonistului David și, *tocmai de aceea*, socialiștii-revoluționari, care sînt solidari cu David, trebuie să-l citeze pe Kautsky tot așa cum altădată l-au citat pe Engels. Luați nr. 14 al revistei „Rev. Rossia“ ; la pagina 7 veți putea citi că „schimbarea tacticii“ social-democraților față de țăranime „a fost consfințită“ (II) de către Engels, unul dintre părinții socialismului științific – de către Engels, care a criticat pe tovarășii francezi atunci cînd aceștia și-au schimbat tactica !⁷¹ Cum se poate demonstra această afirmație trasă de păr ? Foarte simplu. Mai întii trebuie „să citezi“ cuvintele lui Engels care arată că el se situează ferm de partea micului țăran (și să treci sub tăcere faptul că tocmai această idee o exprimă programul social-democraților ruși, care îndeamnă pe toți oamenii muncii să treacă de partea proletariatului I). Iar după aceea, în legătură cu „concesiile făcute bernsteinismului“ de către tovarășii francezi, care și-au schimbat tactica, să spui : „*vezi minunata critică a acestor concesi*

făcută de Engels ". Sfătuim pe domnii socialiști-revoluționari să folosească și de astă dată acest procedeu verificat. Cartea lui David a consfințit schimbarea tacticii în problema agrară. Acum oricine va recunoaște că poți rămâne în rîndurile partidului social-democrat dacă ești adeptul tezei programatice : „cooperative și socializare” ; numai dogmaticii și ortodocșii nu pot să-și dea seama de acest lucru. Pe de altă parte însă trebuie să se recunoască că David, spre deosebire de onorabilii socialiști-revoluționari, face unele concesii bernsteinismului. „*Vezi minunata critică a acestor concesii făcută de Kautsky*”.

Zău, domnilor, încercați, poate se mai prinde o dată.

„Iskra” nr. 38
din 15 aprilie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

RĂSPUNS LA CRITICA PROIECTULUI NOSTRU DE PROGRAM ⁷²

Tovarășul X respinge punctele trei și patru din secțiunea agrară a proiectului nostru și propune un proiect al său, în care modifică toate punctele din programul nostru agrar, precum și introducerea generală la acest program. Să examinăm mai întâi obiecțiile tov. X împotriva proiectului nostru și apoi propriul său proiect.

În ceea ce privește punctul trei, tov. X obiectează că confiscarea pământurilor mănăstirești (am adăuga bucuroși : și celor bisericesti) și domeniile, așa cum e propusă de noi, ar însemna jefuirea pământurilor, acapararea lor la un preț derizoriu de către capitaliști. Tocmai jefuitorii țăranilor, spune tov. X, ar fi aceia care ar cumpăra cu banii jefuiți aceste pământuri. În legătură cu aceasta vom face observația că a vorbi de vânzarea moșiilor confiscate, cum face tov. X, înseamnă a trage o concluzie arbitrară, o concluzie care nu este încă cuprinsă în programul nostru. Confiscare înseamnă înstrăinarea proprietății fără despăgubire. Numai despre o astfel de înstrăinare se vorbește în proiectul nostru. Dacă să se vîndă aceste pământuri, cui și cum, în ce mod și în ce condiții, — despre acest lucru proiectul nostru de program nu spune nici un cuvînt. Noi nu ne legăm mîinile, ne rezervăm dreptul de a stabili forma cea mai potrivită în care să se dispună de bunurile confiscate atunci cînd ele vor fi fost confiscate, cînd vor fi devenit clare toate condițiile sociale și politice ale acestei confiscări. Proiectul tovarășului X se deosebește în această privință de al nostru prin faptul că cere nu numai confiscarea, ci și trecerea pământurilor confiscate

„în proprietatea statului democratic pentru a fi folosite în modul cel mai convenabil de către populație“. Prin urmare, tov. X exclude una dintre formele de a dispune de pământurile confiscate (vînzarea) și nu indică precis și clar vreo altă formă (căci nu este clar în ce anume constă, sau va consta, sau trebuie să constea folosirea „în modul cel mai convenabil“ și care anume clase ale „populației“ vor căpăta dreptul de folosință și în ce condiții). Astfel, tov. X nu precizează pe deplin cum să se dispună de pământurile confiscate (precizare care nici nu se poate face dinainte) și degeaba exclude vînzarea ca unul dintre modurile de a dispune de ele. N-ar fi just să se spună că în orice condiții și întotdeauna social-democrația va fi împotriva vînzării. Într-un stat polițist, bazat pe împărțirea în clase, fie el chiar constituțional, clasa proprietarilor poate constitui adesea un sprijin mult mai solid pentru democrație decît clasa arendașilor, care depind de acest stat. Aceasta pe de o parte. Iar pe de altă parte, eventualitatea transformării confiscării într-un „dar pentru capitaliști“ este mai curînd prevăzută în proiectul nostru (în măsura în care poate fi vorba de a se prevedea acest lucru în formularea unui program) decît în proiectul tov. X. Într-adevăr, să admitem cel mai rău caz : să admitem că partidul muncitoresc, cu toate eforturile sale, nu ar putea înfrîna bunul plac și rapacitatea capitaliștilor *. În acest caz, formularea tov. X ar oferi cîmp liber clasei capitaliste a „populației“ : ea ar fi aceea care ar folosi „în modul cel mai convenabil“ pământurile confiscate. În schimb, formularea noastră, deși nu leagă revendicarea principală de forma realizării ei, prevede totuși o destinație strict determinată a sumelor obținute de pe urma acestei realizări. Spunînd că „partidul s.-d. nu-și poate asuma sarcina de a stabili dinainte în ce formă concretă va folosi reprezentanța poporului fondul de pămînt aflat în mîinile ei“, el confundă două lucruri diferite ; confundă *modul* de realizare (adică „forma de folosire“) a acestui fond cu *destinația* sumelor obținute de pe urma acestei realizări. Lăsînd cu totul nelucidată problema

* Iar în caz că *com* putea să le înfrîmăm, vînzarea nu se va mai transforma în jaf și într-un dar pentru capitaliști.

destinației acestor sume și legîndu-și mîinile, cel puțin în parte, în problema modului de realizare, tov. X înrăutățește sub două aspecte proiectul nostru.

De asemenea, după părerea noastră, tov. X nu are dreptate nici atunci cînd ne obiectează : „nici restituirea de către nobili a ratelor de răscumpărare nu este posibilă, deoarece mulți dintre ei și-au irosit toți banii“. La drept vorbind, aceasta nu este o obiecție, deoarece noi nu propunem pur și simplu „restituirea“, ci propunem un impozit special. Chiar tov. X prezintă, în articolul său, date din care rezultă că marii proprietari funciari „au rășluit“ în folosul lor o parte însemnată din pămînturile țăranilor, acaparînd uneori pînă la *trei pătrimi* din aceste pămînturi. De aceea este foarte firească cerința de a impune pe marii proprietari funciari la plata unui impozit special. Și tot atît de firesc este să se dea sumelor obținute pe această cale tocmai acea destinație specială pe care o cerem noi, deoarece, *pe lingă* sarcina generală de a se restitui poporului toate veniturile primite de stat (sarcină care nu poate fi înfăptuită pe deplin decît în socialism), în fața Rusiei eliberate se va pune în mod inevitabil încă o sarcină specială și deosebit de imperioasă, sarcina de a ridica nivelul de trai al țăranilor, de a da un ajutor serios masei celor săraci și flămînzi, al căror număr crește atît de rapid în condițiile orînduirii noastre absolutiste.

Să trecem la punctul patru, pe care tov. X îl respinge în întregime, deși analizează numai prima parte a acestuia – cea referitoare la pămînturile rășluite – și nu spune nici un cuvînt despre cea de-a doua parte, care prevede înlăturarea rămășițelor iobăgiei, care sînt diferite în diferitele regiuni ale statului. Vom începe cu examinarea unei observații formale a autorului : el vede o contradicție în faptul că noi cerem, pe de o parte, desființarea stărilor sociale, iar pe de altă parte înstituirea unor comitete țărănești, adică a unor comitete ale unei stări sociale. În realitate, aceasta este numai în aparență o contradicție : pentru desființarea stărilor sociale este nevoie de „dictatura“ stării de jos, asupra, tot așa cum pentru desființarea claselor în general, inclusiv a clasei proletarilor, e nevoie de dictatura proletariatului. Întregul nostru program agrar urmărește lichidarea tradițiilor iobăgiste, care exprimă interesele unei anumite stări în do-

meniul relațiilor agrare ; și numai la starea de jos, la cei apăsați de aceste rămășițe ale iobăgiei se poate apela în vederea acestei lichidări.

În fond principala obiecție a autorului este următoarea : „ar fi greu de dovedit“ că pământurile rășluite constituie baza principală a sistemului muncii în dijmă, deoarece mărimea acestor pământuri depinde de faptul dacă este vorba de țărani care pe vremea iobăgiei erau dijmași și, deci, aveau pământ mult, sau de țărani care erau clăcași, și, deci, aveau pământ puțin. „Dimensiunile pământurilor rășluite și importanța lor sînt determinate de combinarea unor condiții istorice“ ; de pildă, în județul Volsk, la moșiile mici procentul pământurilor rășluite este infim, pe cînd la moșiile mari este foarte mare. Așa raționează autorul, fără să observe că deviază de la problemă. Este incontestabil că pământurile rășluite sînt repartizate extrem de inegal și în funcție de combinarea celor mai diferite condiții (inclusiv și de faptul dacă este vorba de țărani care pe vremea iobăgiei erau clăcași, sau de țărani care erau dijmași). Dar ce dovedește acest lucru ? Oare sistemul muncii în dijmă nu e repartizat tot extrem de inegal ? Oare existența lui nu este determinată tot de combinarea celor mai diferite condiții istorice ? Contestînd *legătura* dintre pământurile rășluite și sistemul muncii în dijmă, autorul analizează numai cauzele cărora li se datoresc pământurile rășluite și deosebirea de mărime dintre ele, fără să spună absolut nimic despre această legătură. O singură dată autorul face o afirmație care atinge fondul tezei sale, și tocmai în această afirmație el *nu are de loc dreptate*. „Prin urmare – spune el, făcînd bilanțul raționamentelor sale cu privire la influența dijmei sau a clăcii –, acolo unde țărani erau clăcași (*în special în regiunea agricolă centrală*), *aceste pământuri rășluite vor fi infime*, iar acolo unde erau dijmași s-ar putea ca toate pământurile moșierești să fie alcătuite din «pământuri rășluite»“. Cuvintele subliniate de noi conțin o mare eroare, care dărimă toată argumentarea autorului. În realitate, tocmai în regiunea agricolă centrală, centrul principal al muncii în dijmă și al rămășițelor iobăgiei, pământurile rășluite nu sînt „infime“, ci foarte mari, mult mai mari decît în zona fără cernoziom, în care dijma precumpănește asupra clăcii. Iată datele în legătură cu această problemă pe

care mi le-a procurat un tovarăș statistician⁷³. Comparînd datele din „Culegerea de statistici militare“ cu privire la pămînturile pe care țărani aparținînd moșierilor le aveau înainte de reformă cu datele statisticii din 1878 cu privire la proprietatea funciară, el a stabilit mărimea pămînturilor rășluite pentru fiecare gubernie. A reieșit că în nouă gubernii fără cernoziom * țărani aparținînd moșierilor aveau înainte de reformă 10 421 000 de deseatine, din care în 1878 le-au rămas 9 746 000 de deseatine ; le-au fost deci rășluite 675 000 de deseatine, respectiv 6,5% din pămînturile lor, adică, în medie, cîte 72 800 de deseatine de fiecare gubernie. În schimb, în 14 gubernii cu cernoziom ** țărani aveau 12 795 000 de deseatine, din care le-au rămas 9 996 000 de deseatine, fiindu-le deci rășluite 2 799 000 de deseatine, respectiv 21,9%, adică, în medie, cîte 199 100 de deseatine de fiecare gubernie. O excepție o constituie numai a treia regiune, regiune de stepă, unde în cinci gubernii*** țărani aveau 2 203 000 de deseatine, din care le-au rămas 1 580 000 de deseatine, fiindu-le deci rășluite 623 000 de deseatine, respectiv 28,3%, deci, în medie, cîte 124 600 de deseatine de fiecare gubernie ****. Această regiune constituie o excepție pentru că aici precumpănește sistemul capitalist asupra sistemului de muncă în dijmă, în timp ce procentul pămînturilor rășluite este aici mai mare ca oriunde. Dar această excepție mai degrabă confirmă regula generală, deoarece aici influența pămînturilor rășluite era paralizată de anumite împrejurări importante, cum ar fi, de pildă, faptul că aici loturile țărănilor erau mai mari, deși existau pămînturi rășluite, și că fondul de pămînt disponibil destinat arendării era de aseme-

* Pskov, Novgorod, Tver, Moscova, Vladimir, Smolensk, Kaluga, Iaroslavl și Kostroma.

** Orel, Tula, Reazan, Kursk, Voronej Tamboz, Nijni-Novgorod, Simbirsk. Kazan, Pcnza, Saratov, Cernigov, Harkov și Poltava (37% din pămînturi au fost rășluite).

*** Herson, Ekaterinoslav, Taurida, ținutul Donului (calculul aproximativ) și Samara.

**** Comparînd aceste date cu privire la pămînturile rășluite din trei regiuni cu datele referitoare la procentul de țărani clăcași față de numărul total al țărănilor (pe baza materialelor comisiei redacționale ; vezi în vol. 32, pag. 686, Dicționarul enciclopedic, articolul „Țărăni“), obținem următorul raport. Regiunea fără cernoziom (9 gubernii) : pămînturi rășluite — 6 5% ; țărani clăcași — 43,9% (medie rezultată din datele cu privire la 9 gubernii). Regiunea centrală cu cernoziom (14 gubernii) : pămînturi rășluite — 21,9% ; țărani clăcași — 76%. Regiunea de stepă (5 gubernii) : pămînturi rășluite — 28,3% ; țărani clăcași — 95,3%. Prin urmare raportul este direct opus celui pe care vrea să-l stabilească tov. X.

nea mai mare. Prin urmare, încercarea autorului de a pune la îndoială existența unei legături între pământurile rășluite și sistemul muncii în dijmă este cu totul nejustificată. *În general*, este în afară de orice îndoială că centrul sistemului muncii în dijmă în Rusia (regiunea centrală cu cernoziom) este totodată și centrul pământurilor rășluite. Subliniem cuvintele „în general” pentru a răspunde la următoarea nedumerire a autorului. În legătură cu cele spuse în programul nostru cu privire la restituirea pământurilor care au fost rășluite și care servesc ca instrument de înrobire, autorul pune, între paranteze, următoarea întrebare : „și cum rămâne cu celelalte pământuri ?”. Îi vom răspunde că programul nu este un proiect de lege pentru restituirea pământurilor rășluite. Noi precizăm și explicăm importanța generală a pământurilor rășluite, și nu vorbim de cazuri izolate. Și după toate cele arătate în literatura narodnicistă în privința situației țărănimii de după reformă, mai putem noi oare să ne îndoim de faptul că, în general, pământurile rășluite servesc ca instrument de înrobire iobăgistă ? Se mai poate oare nega, vom mai întreba noi, legătura dintre pământurile rășluite și sistemul muncii în dijmă, din moment ce această legătură rezultă din noțiunile cele mai elementare despre economia Rusiei de după reformă ? Sistemul muncii în dijmă înseamnă îmbinarea clăcii cu capitalismul, a „vechiului regim” cu sistemul gospodăriei „moderne”, a sistemului de exploatare pe calea înzestrării cu pământ cu sistemul exploatarei pe calea separării de pământ. Și ce exemplu de clacă modernă poate fi mai concret decât sistemul de gospodărie rezultat de pe urma rășluirii pământurilor (sistem descris *ca atare*, ca un sistem deosebit, și nu ca ceva întâmplător, de către literatura narodnică încă în frumoasele vremuri de altădată, când nici vorbă nu putea fi de marxiști înguști și care gîndesc în șabloane) ? Se poate oare crede că actuala legare de pământ a țăranilor se menține *numai* datorită inexistenței unei legi cu privire la libertatea de deplasare, și nu faptului că în afară de aceasta există (*și, în parte, acest lucru este baza* legării țăranilor de pământ) un sistem de gospodărie întemeiat pe înrobire datorită rășluirii pământurilor ?

Fără să dovedească cîtuși de puțin temeinicia îndoielii sale cu privire la existența unei legături între pământurile rășluite și înrobire, autorul raționează în continuare astfel. Restituirea

pământurilor rășluite înseamnă înzestrarea cu mici loturi de pământ, care are la bază nu atât nevoile gospodăriei țărănești, cât „tradiția” istorică. Ca orice înzestrare cu pământ în cantitate insuficientă (despre una suficientă nici vorbă nu poate fi), ea nu va lichida înrobirea, ci va genera înrobire, căci țăranul *va fi silit* să ia în arendă pământul care nu-i ajunge, să-l ia în arendă de nevoie, să-l ia în arendă pentru hrană ; această înzestrare ar fi deci o măsură reacționară.

Și acesta este un raționament care nu nimerește ținta, întrucît programul nostru, în partea sa agrară, nu „promite” cituși de puțin înlăturarea oricărei mizerii în general (acest lucru îl promite în partea în care este vorba de socialism), ci numai înlăturarea rămășițelor iobăgiei (cel puțin a unora dintre ele). Programul nostru nu vorbește de înzestrarea în general cu loturi mici, ci de înlăturarea cel puțin a uneia dintre formele de înrobire, deja statornicite. Autorul s-a îndepărtat de mersul ideilor care stau la baza programului nostru și i-a atribuit în mod arbitrar și nejust o altă semnificație. Într-adevăr, argumentarea sa este următoarea. El respinge (și în această privință el are, desigur, dreptate) interpretarea însemnătății pământurilor rășluite în sensul că ele ar fi doar un sistem de intercalare de fișii de pământ și spune : „dacă restituirea pământurilor rășluite reprezintă o înzestrare suplimentară cu pământ, atunci trebuie să vedem dacă aceste pămînturi sînt suficiente pentru desființarea relațiilor de înrobire, întrucît, din acest punct de vedere, relațiile de înrobire sînt rezultatul lipsei de pământ”. În programul nostru nu se spune nicăieri că pămînturile rășluite sînt suficiente pentru desființarea relațiilor de înrobire. Numai revoluția socialistă poate lichida toate formele de înrobire ; în programul agrar însă, noi ne situăm pe terenul relațiilor burgheze și cerem unele măsuri „în scopul înlăturării” (nici măcar nu spunem că aceasta ar putea fi o înlăturare deplină) rămășițelor iobăgiei. Întreaga esență a programului nostru agrar constă în aceea că proletariatul de la sate trebuie să lupte împreună cu țăranimea bogată pentru desființarea rămășițelor iobăgiei, pentru restituirea pământurilor rășluite. Cine va examina atent această teză va înțelege cît de eronate, nelogice și *fără noimă* sînt obiecțiile de felul acesteia : de ce să fie restituite *numai* pămînturile rășluite, din moment ce acest lucru nu este

suficient ? Pentru că *împreună cu țărănimea bogată* proletariatul *nu va putea și nu trebuie* să meargă mai departe de desființarea iobăgiei, de restituirea pământurilor rășluite etc. *Mai departe de aceasta* proletariatul în general și cel sătesc în special *va merge singur*, adică nu împreună cu „țărănimea“, nu împreună cu țăranul bogat, ci *împotriva lui*. Dacă nu mergem mai departe de restituirea pământurilor rășluite, nu e pentru că nu am dori binele țăranului sau pentru că ne-am teme să nu speriem burghezia, ci pentru că nu vrem ca proletariatul de la sate să ajute țăranului bogat *mai mult decît este necesar*, mai mult decît este necesar pentru proletar. De pe urma înrobirii iobăgiste suferă și proletarul și țăranul bogat ; împotriva *acestei* înrobiri ei pot și trebuie să meargă împreună ; dar împotriva *celorlalte* forme de înrobire proletariatul va merge singur. De aceea delimitarea înrobirii iobăgiste, înscrisă în programul nostru, este rezultatul necesar *al unei stricte respectări a intereselor de clasă ale proletariatului*. Am fi nesocotit aceste interese, am fi părăsit punctul de vedere de clasă al proletariatului dacă am fi admis în programul nostru ideea că „țărănimea“ (adică bogătașii plus sărăcimea) va merge laolaltă mai departe de desființarea rămășițelor iobăgiei ; *am fi frînat* astfel procesul absolut necesar – și, din punct de vedere social-democrat, cel mai important – al *separării definitive a proletariatului sătesc* de țărănimea înstărită, procesul creșterii conștiinței proletare de clasă la sate. Dacă oamenii care împărtășesc vechea credință, narodnicii, și oamenii care nu au nici o credință și nici un fel de convingeri, socialiștii-revoluționari, dau din umeri în fața programului nostru agrar, aceasta e pentru că ei (de pildă d-l Rudin & Co.) n-au nici o idee despre adevărata structură economică a satului nostru și despre evoluția ei, despre relațiile burgheze care se formează și care aproape s-au și format în interiorul obștii, despre forța țărănimii burgheze. Privind programul nostru agrar prin prisma vechilor prejudecăți narodnice sau, mai adesea, prin prizma unor frînturi ale acestor prejudecăți, ei încep să critice unele puncte din acest program sau felul cum sînt formulate, fără să înțeleagă măcar ce scop urmărește el, ce relații economice sociale are el în vedere. Cînd li se spune că în programul nostru agrar nu este vorba de lupta împotriva orînduirii burgheze, ci de a apropia satul de condițiile orîn-

duirii burgheze, ei dau din umeri, fără să înțeleagă (din cauza nepăsării, proprie lor, față de teorie) că nedumerirea lor nu este decât un ecou al luptei dintre concepțiile narodniciste și cele marxiste.

Pentru un marxist care procedează la întocmirea unui program agrar, problema rămășițelor iobăgiste în satul rus burghez, care se dezvoltă în mod capitalist, este o problemă rezolvată, și numai completa lipsă de principii a socialiștilor-revoluționari îi împiedică pe aceștia să-și dea seama că, pentru a putea face o critică *in fond*, ei trebuie să opună măcar ceva cât de cât coerent și încheșat soluției date de noi acestei probleme. Pentru marxști sarcina constă doar în a evita două extreme : pe de o parte, să nu cadă în păcatul de care se fac vinovați cei care spun că, din punctul de vedere al proletariatului, pe noi nu ne privesc nici un fel de sarcini neproletare imediate și vremelnice, iar pe de altă parte să vegheze ca participarea proletariatului la rezolvarea sarcinilor democratice imediate să nu ducă la întunecarea conștiinței lui de clasă și la ștergerea deosebirii dintre el și celelalte clase. În domeniul relațiilor agrare propriu-zise, această sarcină se reduce la următoarele : să se formuleze o lozincă precisă în sensul înfăptuirii, în cadrul societății existente, a unei transformări agrare care să înlătore cât mai complet rămășițele iobăgiei și să degajeze cât mai rapid proletariatul sătesc din masa compactă a țărănimii compacte.

Cred că programul nostru a rezolvat această problemă. Pe noi nu ne tulbură cîtuși de puțin întrebarea tovarășului X : ce se va întîmpla dacă comitetele țărănești vor cere nu numai pămînturile rășluite, ci toate pămînturile ? Și noi cerem toate pămînturile, numai că, desigur, nu „în scopul înlăturării rămășițelor iobăgiei” (scop la care se limitează *secțiunea* agrară a programului nostru), ci în scopul înfăptuirii revoluției socialiste. Și noi indicăm și vom indica, întotdeauna, în orice împrejurări, „sărăcimii satelor” tocmai acest scop. Nu există eroare mai grosolană decât a crede că un social-democrat ar putea merge la sate numai cu programul agrar, că un social-democrat ar putea să-și înfășoare o singură clipă steagul său socialist. Iar dacă revendicarea tuturor pămînturilor va consta într-o revendicare a naționalizării sau a trecerii pămînturilor în mîinile țărănimii înstărite de azi, noi o vom

aprecia din punctul de vedere al intereselor proletariatului, luînd în considerație toate împrejurările : de pildă, noi nu putem spune dinainte dacă țărănimca înstărită de la noi, atunci cînd revoluția o va trezi la viața politică, se va manifesta ca partid democrat-revoluționar sau ca partid al ordinii. Noi trebuie să întocmim programul nostru în așa fel încît să fim pregătiți și pentru cel mai rău caz ; iar realizarea unor combinații cît mai reușite ne va ușura munca și-i va da un nou impuls.

În legătură cu această problemă ne-a mai rămas să examinăm următorul raționament al tovarășului X. „La aceasta – scrie el referitor la afirmația sa în sensul că înzestrarea cu pămînturi rășluite va consolida arendarea pentru hrană –, la aceasta s-ar putea obiecta că înzestrarea cu asemenea pămînturi are importanță ca mijloc de lichidare a formelor înrobitoare de arendare a *acestor* pămînturi, și nu ca mijloc pentru mărirea și consolidarea micii gospodării care ia pămînt în arendă pentru hrană. Dar nu este greu de observat că această obiecție conține o contradicție logică. Înzestrarea cu mici pețice de pămînt înseamnă *înzestrare cu pămînt în cantitate insuficientă* pentru a duce o gospodărie care să progreseze, dar suficientă pentru consolidarea gospodăriei care ia pămînt în arendă pentru hrană. Așadar, prin înzestrarea cu pămînt în cantitate insuficientă, gospodăria care ia pămînt în arendă pentru hrană se consolidează. Dar dacă prin aceasta se desființează formele înrobitoare ale arendării – acest lucru mai rămîne de dovedit. Noi am dovedit că ele se consolidează, deoarece fac să crească numărul micilor proprietari care se concurează la arendarea pămînturilor moșierești“.

Am citat în întregime acest raționament al tovarășului X pentru ca cititorul să-și poată da mai ușor seama *unde* trebuie căutată adevărata „contradicție logică“. De regulă, în prezent țărani folosesc pămînturile rășluite în condiții de înrobire iobăgistă. După restituirea acestor pămînturi, ei le vor folosi ca proprietari liberi. Oare „mai rămîne de dovedit“ că restituirea acestor pămînturi *va lichida* înrobirea iobăgistă ? Autorul trece peste faptul că aici e vorba de terenuri cu caracter special, care au și generat o formă specială de înrobire, și substituie acestei noțiuni particulare o categorie generală : „înzestrarea cu pămînt în cantitate insuficientă“ !

Aceasta înseamnă a sări peste problemă, înseamnă a presupune că în prezent pământurile rășluite nu generează nici un fel de înrobire specială ; dacă ar fi așa, restituirea acestor pământuri ar însemna, într-adevăr, *pur și simplu* „înzestrare cu pământ în cantitate insuficientă” și n-am mai putea să susținem o asemenea măsură. Oricine însă își dă foarte bine seama că nu este așa.

Mai departe. Degeaba amestecă autorul înrobirea iobăgăstă (*sistemul* de gospodărie bazat pe munca în dijmă), generată de pământurile rășluite, cu luarea în arendă pentru hrană, cu luarea în arendă din cauza mizeriei în general. Acest fel de arendare există în toate țările europene : în condițiile economiei capitaliste, concurența dintre micii proprietari și micii arendași provoacă *pretutindeni și întotdeauna* umflarea prețurilor de vânzare și arendare a pământurilor pînă la proporții de „înrobire”. *De această formă* de înrobire nu ne vom putea elibera în nici un caz * atîta timp cit nu ne vom elibera de capitalism. Dar poate oare aceasta să constituie o obiecție contra adoptării unor forme speciale de luptă împotriva formelor speciale, specific ruse, de înrobire ? Din raționamentele tov. X s-ar putea deduce că el este împotriva reducerii zilei de muncă, deoarece el obiectează că în acest caz va crește intensitatea muncii. Reducerea zilei de muncă este o reformă parțială, care desființează numai o formă de înrobire, și anume înrobirea prin prelungirea zilei de muncă. Alte forme de înrobire, de pildă înrobirea prin „zorirea” muncitorilor, nu pot fi înlăturate prin *această* reformă, și, în general, în cadrul capitalismului nici o formă de înrobire nu poate fi desființată prin nici un fel de reforme.

Spunînd că „înzestrarea cu pământuri rășluite ar fi o măsură reacționară, deoarece ar consolida înrobirea”, autorul emite o idee care se află într-o contradicție atît de flagrantă cu toate datele referitoare la gospodăria țărănească de după reformă, încît nici el însuși nu se poate menține pe această poziție. El se contrazice pe sine însuși atunci cînd ceva mai sus spune următoarele : „...Nu este, desigur, treaba partidului social-democrat să introducă capitalismul. Acest

* Pentru a îngrădi, a înfrîna această înrobire este necesar să se acorde comisiilor de judecată dreptul de a reduce arenda, — lucru pe care-l revocăm în programul nostru.

lucru se va întâmpla, independent de dorința oricărui partid, dacă folosirea pământului de către țărani se va lărgi..." Dar dacă lărgirea folosirii pământului de către țărani va duce în general la dezvoltarea capitalismului, *cu atât mai* inevitabil ar fi acest rezultat în cazul când lărgirea *posedării* pământului de către țărani ar avea loc pe seama terenurilor cu caracter special, care generează o înrobire specific iobăgistă. Restituirea pământurilor rășluite va ridica nivelul de trai al țărănimii, va duce la lărgirea pieței interne, va face să crească cererea de muncitori salariați la orașe, precum și cererea de muncitori salariați din partea țăranilor bogați și a moșierilor, ale căror gospodării nu s-ar mai putea sprijini decît într-o mai mică măsură pe sistemul muncii în dijmă. Cît despre „*introducerea* capitalismului", aceasta este o obiecție cu totul ciudată. Restituirea pământurilor rășluite ar însemna introducerea capitalismului numai dacă ar fi în folosul *exclusiv* al burgheziei. Dar nu este așa. Ea va fi nu mai puțin, dacă nu chiar mai mult, necesară și folositoare sărăcimii satelor, care suferă de pe urma înrobirii și a muncii în dijmă. Proletarii de la sate sînt apăsați *laolaltă* cu burghezii de la sate de înrobirea iobăgistă, care se datorește în mare măsură tocmai pământurilor rășluite. De aceea proletarii de la sate nu se pot elibera de înrobire fără a elibera *implicit* și pe burghezii de la sate. Numai domnii Rudini și ceilalți socialiști-revoluționari, care au uitat că se înrudesc cu narodnicii, pot vedea în asta „*introducerea*" capitalismului.

Și mai puțin convingătoare sînt considerațiile tov. X în sensul că restituirea pământurilor ar fi irealizabilă. Datele prezentate de el cu privire la județul Volsk se întorc împotriva lui : aproape a 5-a parte din moșii (18 din 99) au rămas în mîinile vechilor proprietari, ceea ce înseamnă că în acest caz pământurile rășluite ar putea trece direct și fără nici un fel de răs-cumpărare în mîinile țăranilor. O treime din moșii a trecut în întregime în alte mîini ; – în acest caz ar urma ca pământurile să fie răs-cumpărate pe seama mării proprietăți funciare moșierești. Și numai în 16 cazuri din 99 ar urma să se răs-cumpere chiar de la țărani și de la alți proprietari care au cumpărat pământul în parcele. Nu putem înțelege nici în ruptul capului cum s-ar putea ca, în asemenea condiții, restituirea pământurilor rășluite să fie „*irealizabilă*". Să luăm da-

tele referitoare tot la gubernia Saratov. Avem în față „Materialele cu privire la problema nevoilor industriei agricole din gubernia Saratov“, publicate recent (Saratov, 1903). Suprafața totală a pământurilor rășluite ale acelor țărani care au aparținut moșierilor este evaluată la 600 000 de deseatine sau 42,7⁰/₀ *. Dacă în 1896 statisticienii zemstvelor au putut să evalueze întinderea pământurilor rășluite după datele extrase din actele pentru aplicarea reformei și din alte documente, de ce n-ar putea evalua și mai exact această întindere comitetele țărănești, cam prin 1906, să zicem? Și dacă am lua ca criteriu județul Volsk, ar reieși că circa 120 000 de deseatine ar putea fi restituite țăranilor dintr-o dată, fără nici o răscumpărare, că în cazul moșiilor care au trecut în întregime în alte mâini ar urma să fie răscumpărate dintr-o dată (pe seama pământurilor moșierești) circa 200 000 de deseatine, și că numai în privința celorlalte pământuri procedura de răscumpărare (pe seama pământurilor moșierești), de schimb etc. ar fi întrucîtva mai complicată, dar în orice caz de loc „irealizabilă“. Ce importanță ar avea pentru țărani restituirea celor 600 000 de deseatine ale lor se vede, de pildă, din faptul că, în gubernia Saratov, la sfîrșitul deceniului 1890-1900 suprafața totală a pământurilor aflate în proprietate privată și arendate era de circa 900 000 de deseatine. Se înțelege de la sine că nici nu ne trece prin gînd să afirmăm că în prezent toate pămînturile rășluite sînt date în arendă, - vrem numai să arătăm în mod concret raportul dintre întinderea pămînturilor care urmează să fie restituite țăranilor cu titlu de proprietate și întinderea de pămînturi luate acum în arendă, *de cele mai multe ori* în condiții de înrobire și de înrobire iobăgistă. Această comparație arată în mod cît se poate de convingător ce lovitură puternică ar da restituirea pămînturilor rășluite relațiilor de înrobire iobăgistă, ce imbold ar da ea energiei revoluționare a „țărănimii“ și - ceea ce este cel mai important din punct de vedere social-democrat - în

* Menționăm că aceste date recente ale statisticii zemstvelor confirmă întru totul părerea tovarășului statistician amintit mai sus, și anume că datele comunicate de el cu privire la pămînturile rășluite sînt micșorate. Din aceste date rezultă că în gubernia Saratov suprafața totală a pămînturilor rășluite este de 512 000 de deseatine (=33%). Or, și totalul de 800 000 de deseatine este mai mic decît adevărata întindere a pămînturilor rășluite, pentru că, în primul rînd, nu cuprinde toate obștile din care fac parte țărani care au aparținut moșierilor, și, în al doilea rînd, nu cuprinde decît pămînturile bune.

ce uriașă măsură ar accelera ea ruptura ideologică și politică dintre proletariatul sătesc și burghezia țărănească. Căci rezultatul imediat și inevitabil al lucrărilor de expropriere ale comitetelor țărănești ar consta tocmai în această ruptură categorică și definitivă, și nicidecum în unirea întregii „țărănime” pe baza revendicării „semisocialiste”, „egalitariste” a întregului pământ, cum li se năzărește epigonilor de azi ai narodnicismului. Cu cât mai revoluționară va fi lupta „țărănimii” împotriva moșierilor, cu atât mai rapidă și mai adâncă va fi această ruptură, care va rezulta atunci nu din calculele statistice ale cercetării marxiste, ci din acțiunea politică a burgheziei țărănești, din lupta dintre partide și dintre clase în cadrul comitetelor țărănești.

Și notați următorul lucru : formulând revendicarea restituirii pământurilor rășluite, noi limităm în mod intenționat problema la cadrul orînduirii existente : sîntem *obligați* să facem aceasta dacă vorbim de un program minimal și dacă nu vrem să cădem în proiectomanie nerușinată, vecină cu șarlatania, care pune „pe primul plan”, pe de o parte, cooperarea și, pe de altă parte, socializarea. Noi răspundem la o problemă care n-a fost pusă de noi *, problema reformelor de mîine, dez-

* Că problema înfăptuirii reformei agrare în cadrul orînduirii existente n-a fost pusă nicidecum „de noi” se vede, de pildă, din următorul citat pe care-l împrumutăm de la d-l V. V. — un *unul dintre cei mai remarcabili teoreticieni ai narodnicismului* —, și anume dintr-un articol scris de el în cea mai frumoasă perioadă a activității sale („Otecestvennîe Zapiski”⁷⁴, 1883, nr. 8 și 9). „Rînduiețile pe care le examinăm — scria atunci d-l V. V. despre structura agriculturii noastre — ni le-a lăsat moștenire iobăgia... Iobăgia a fost lichidată, dar deocamdată numai sub aspect juridic și sub alte cîteva aspecte, rînduiețile agrare rămînînd aceleași ca și înainte de reformă... Țăranii nu puteau să-și mai ducă gospodăria exclusiv pe lotul lor, care le fusese rășluit, nu puteau cu nici un chip să se lipsească de folosința terenurilor care le fuseseră răpite... Pentru a asigura bunul mers al treburilor în mica gospodărie agricolă, trebuie să i se garanteze țăranului folosința cel puțin a terenurilor de care... dispunea, într-un fel sau altul, pe vremea iobăgiei. Acesta este minimul de deziderate care pot fi formulate în interesul micii agriculturi”. Iată cum puneau problema oamenii care credeau în narodnicism și-l propovăduiau în mod fățiș, care nu se jucau într-un mod nedemn de-a v-ați ascunselea, așa cum fac domnii socialiști-revoluționari. Iar social-democrația a apreciat în fond felul de a pune problema de către narodnici așa cum apreciază întotdeauna revendicările burgheze și mic-burgheze. Ea a preluat în întregime partea pozitivă și progresistă a revendicărilor lor (lupta pentru lichidarea tuturor rămășițelor iobăgiei), aruncînd peste bord iluziile mic-burgheze și arătînd că lichidarea rămășițelor iobăgiei va netezi drumul și va grăbi tocmai dezvoltarea capitalistă, și nu o altă dezvoltare. Tocmai în interesul dezvoltării sociale și al dezlegării mîinilor proletariatului, și nu „în interesul micii agriculturi”, formulăm noi revendicarea restituirii pământurilor rășluite, fără a ne obliga cîtuși de puțin să sprijinim „mica” burghezie țărănească nici împotriva iobăgiei și nici împotriva marilor burghezi.

bătută și în presa ilegală, și de „societate”, și de zemstve, și poate chiar și de guvern. Am fi anarhiști sau simpli flecari dacă am lăsa la o parte această problemă, care, deși nu e de loc socialistă, este o problemă imperioasă, ridicată de întreaga istorie a Rusiei de după reformă. Trebuie să dăm o soluție *justă* din punct de vedere social-democrat acestei probleme, care n-a fost pusă de noi, trebuie să ne precizăm poziția față de reformele agrare, pe care toate cercurile liberale le-au și cerut și fără de care nici un om cu judecată nu și-ar putea imagina eliberarea politică a Rusiei. Și ne precizăm poziția *noastră* față de această reformă liberală (liberală în accepțiunea științifică, adică marxistă a cuvîntului), rămînînd întru totul credincioși principiului nostru de sprijinire a unei mișcări cu adevărat democratice și luptînd totodată, ferm și necontentit, pentru dezvoltarea conștiinței de clasă a proletariatului. Noi trasăm o linie practică de comportare față de o reformă care azi-mîine va trebui să fie înfăptuită de guvern sau de liberali. Formulăm o lozincă care va împinge spre un deznodămînt revoluționar această reformă impusă într-adevăr de viață, și nu născocită de fantezia unui vag, umanitarist și Allerwelts * socialism.

Tocmai prin aceasta păcătuiește proiectul de program al tov. X. La întrebarea : care trebuie să fie atitudinea noastră față de viitoarele transformări liberale ale relațiilor agrare, nu ni se dă nici un răspuns. În schimb (la punctul 5 și 7) ni se dă o formulare mai proastă și contradictorie a revendicării naționalizării pămîntului. Contradictorie, deoarece se proiectează desființarea rentei cînd pe calea instituirii unui impozit, cînd pe calea predării pămîntului către societate. Mai proastă, deoarece renta nu poate fi desființată prin instituirea unui impozit, iar pămîntul (în general vorbind) este de dorit să fie predat statului democratic și nu unor *mici* organizații obștești (în genul zemstvelor de astăzi sau celor viitoare). Argumente împotriva includerii în programul nostru a revendicării naționalizării pămîntului au fost aduse în repetate rînduri și, prin urmare, nu este cazul să le mai repetăm.

Punctul opt nu are nici o legătură cu partea din program în care este vorba de probleme practice, iar punctul 6 a fost

* — acceptabil pentru toată lumea. — *Nota trad.*

formulat de tov. X în așa fel încît n-a mai rămas în el nimic „agrar“. De ce respinge el ideea înființării unor comisii de judecată și a reducerii arenzii, nu se știe.

Primul punct este formulat de autor mai puțin clar decît în proiectul nostru, iar adaosul : „în interesul apărării micilor proprietari (și nu al dezvoltării micii proprietăți)“ este de asemenea ne-„agrar“, inexact (pe micii proprietari care angajează muncitori n-avem de ce să-i apărăm) și inutil, deoarece, în măsura în care apărăm *persoana* și nu proprietatea micului burghez, noi facem aceasta prin revendicarea unor reforme sociale, financiare etc. precis definite.

*Scris în iunie—iulie 1903,
înainte de 15 (28) iulie*

*Publicat în iulie 1903 în broșura :
X. Despre programul agrar.
Lenin, N. Răspuns la critica
proiectului nostru de program.
Această broșură a fost editată la
Geneva de „Liga din străinătate
a social-democrației
revoluționare ruse“*

Se tipărește după textul broșurii

PROBLEMA NAȚIONALĂ ÎN PROGRAMUL NOSTRU

În proiectul de program al partidului am formulat revendicarea instituirii unei republici bazate pe o constituție democratică, care să asigure, între altele, „recunoașterea dreptului la autodeterminare tuturor națiunilor care fac parte din stat”. Această revendicare programatică a părut multora insuficient de clară ; de aceea, în nr. 33, vorbind despre Manifestul social-democraților armeni, am explicat semnificația acestui punct în felul următor. Social-democrația va lupta întotdeauna împotriva oricărei încercări de a influența din afară, prin violență sau prin orice mijloace nedrepte, autodeterminarea națională. Dar admiterea necondiționată a luptei pentru libertatea autodeterminării nu ne obligă cituși de puțin să susținem orice revendicare de autodeterminare națională. Ca partid al proletariatului, social-democrația își propune ca sarcină principală, imperioasă, sprijinirea autodeterminării nu a popoarelor și națiunilor, ci a proletariatului din cadrul fiecărei națiuni. Noi trebuie să tindem neapărat și întotdeauna la *o cât mai strînsă* unire a proletariatului, indiferent de naționalitate ; și numai în unele cazuri excepționale am putea formula și sprijini în mod activ revendicările care preconizează crearea unui nou stat bazat pe împărțirea în clase sau înlocuirea unității politice depline a statului printr-o unitate mai slabă, cum ar fi, de pildă, unitatea federativă etc. *

Această interpretare a tezei din programul nostru referitoare la problema națională a provocat un protest vehement din partea Partidului socialist polonez (P.P.S.) ⁷⁵. În articolul

* Vezi volumul de față, pag. 101—104. — *Nota red.*

„Atitudinea social-democrației ruse față de problema națională“ („Przedświt“⁷⁶, martie 1903), P.P.S. tună și fulgeră împotriva acestei interpretări „surprinzătoare“ și a „caracterului nebulos“ al „misterioasei“ noastre autodeterminări, ne acuză și de doctrinarism, și de concepții „anarhiste“, pretinzând că „pe muncitor nu-l interesează nimic altceva decât desființarea completă a capitalismului, deoarece naționalitatea, limba, cultura etc. nu sînt decît niște născociri burgheze“ etc. Merită să examinăm amănunțit această argumentare care vedește aproape toate confuziile în ceea ce privește problema națională, atît de obișnuite și de răspîndite printre socialiști.

De ce este considerată atît de „surprinzătoare“ interpretația noastră ? de ce este privită ca o abatere de la sensul „literal“ ? Oare recunoașterea *dreptului* națiunilor la autodeterminare implică *sprijinirea* oricărei revendicări de autodeterminare din partea oricărei națiuni ? Doar recunoașterea *dreptului* tuturor cetățenilor de a înființa asociații libere nu ne obligă nicidecum pe noi, social-democrații, să *sprijinim* formarea oricărei noi asociații, nu ne împiedică cituși de puțin să ne pronunțăm și să facem agitație împotriva inoportunității și lipsei de rațiune a ideii de a forma cutare asociație nouă ? Noi recunoaștem chiar și iezuiților *dreptul* de a face agitație în mod liber, dar luptăm (nu prin mijloace polițienești, desigur) împotriva unirii iezuiților cu proletarii. De aceea, cînd „Przedświt“ spune : „dacă această revendicare a autodeterminării libere trebuie înțeleasă în mod literal (și aceasta este semnificația pe care i-am atribuit-o pînă acum), atunci ea ne satisface“, — este absolut evident că tocmai P.P.S. se abate de la sensul literal al programului. Lipsa de logică din punct de vedere formal a concluziilor trase de el este neîndoielnică.

Dar noi nu vrem să ne limităm la o verificare formală a interpretării noastre. Să punem problema direct și s-o examinăm în fond : social-democrația trebuie oare să ceară întotdeauna, în orice condiții, independența națională, sau numai în anumite condiții și în care anume ? P.P.S. rezolva întotdeauna această problemă în sensul recunoașterii necondiționate, și de aceea nu ne miră de loc afecțiunea lui pentru socialiștii-revoluționari ruși care cer o orînduire de stat federativă, pronunțîndu-se pentru „recunoașterea deplină și necondiționată a dreptului la autodeterminare națională“ („Re-

voluționnaia Rossia“ nr. 18, articolul „Înrobirea națională și socialismul revoluționar“). Din păcate, aceasta nu este altceva decît una din acele fraze burghezo-democratice care vădesc pentru a suta și a mia oară adevărata natură a așa-numitului partid al așa-numiților socialiști-revoluționari. Lăsîndu-se ademenit de aceste fraze și sedus de această zarvă, P.P.S., la rîndul său, dovedește prin aceasta cît de slabă este în conștiința sa teoretică și în activitatea sa politică legătura cu lupta de clasă a proletariatului. Tocmai intereselor acestei lupte trebuie să-i *subordonăm* revendicarea autodeterminării naționale. Tocmai în această condiție rezidă deosebirea dintre modul cum punem noi problema națională și modul cum o pune un democrat burghez. Democratul burghez (ca și oportunistul socialist din zilele noastre, care pășește pe urmele lui) își închipuie că democrația desființează lupta de clasă și de aceea el își formulează toate revendicările sale politice în mod abstract, în bloc, în mod „neconționat“, din punctul de vedere al intereselor „întregului popor“ sau chiar din punctul de vedere al unui principiu absolut de morală eternă. Social-democratul demască fără cruțare, pretutindeni și întotdeauna, această iluzie burgheză, indiferent dacă ea își găsește expresia într-o filozofie idealistă abstractă sau în formularea revendicării neconționate a independenței naționale.

Dacă mai e nevoie să demonstrăm că un marxist nu poate admite revendicarea independenței naționale decît în mod conționat, și anume cu condiția arătată mai sus, atunci vom cita cuvintele unui autor care *a susținut* de pe pozițiile marxismului revendicarea creării unei Polonii independente formulată de proletariatul polonez. În 1896 Karl Kautsky scria în articolul său „Finis Poloniae?“ * : „Din moment ce se va ocupa de problema poloneză, proletariatul polonez nu va putea să nu se pronunțe pentru independența Poloniei, nu va putea deci să nu salute fiecare pas care poate fi făcut încă de pe acum în această direcție, în măsura în care un asemenea pas este în genere compatibil cu interesele de clasă ale proletariatului internațional care luptă.

* — „Oare s-a sfîrșit cu Polonia?“ — Nota trad.

Această rezervă – continuă Kautsky – trebuie făcută în orice caz. *Independența națională nu este atât de indisolubil legată de interesele de clasă ale proletariatului care luptă, încât să fie necesar să se tindă spre ea în mod necondiționat, în orice împrejurări* *. Marx și Engels s-au pronunțat în modul cel mai categoric pentru unificarea și eliberarea Italiei, dar acest lucru nu i-a împiedicat ca în 1859 să se pronunțe împotriva alianței dintre Italia și Napoleon“ („Neue Zeit“⁷⁷, XIV, 2, S. 520).

După cum vedeți, Kautsky respinge în mod categoric revendicarea *necondiționată* a independenței națiunilor, cere în mod categoric să se pună problema nu numai din punct de vedere istoric în general, ci, mai ales, din punct de vedere de clasă. Și dacă vom analiza cum au pus problema poloneză Marx și Engels, vom vedea că tocmai în acest fel au pus-o și ei de la bun început. „Noua gazetă renană“⁷⁸ a dat foarte multă atenție problemei poloneze, cerînd categoric nu numai să se acorde Poloniei independența, ci și ca Germania să pornească un război împotriva Rusiei pentru eliberarea Poloniei. Dar, în același timp, Marx l-a atacat cu vehemență pe Ruge, care, vorbind în parlamentul de la Frankfurt⁷⁹ despre rezolvarea problemei poloneze și pronunțîndu-se în favoarea libertății Poloniei, se limitase la fraze burghezo-democratice despre o „nedreptate rușinoasă“, fără să facă vreo analiză istorică. Marx nu se număra printre acei pedanți și filistini care, considerîndu-se revoluționari, se tem cel mai mult de „polemică“ în momente istorice revoluționare. El l-a copleșit cu sarcasme necruțătoare pe „umanul“ cetățean Ruge, dovedindu-i prin exemplul asupririi Franței de sud de către Franța de nord că nu orice asuprire națională determină întotdeauna o tendință legitimă, din punctul de vedere al democrației și al proletariatului, spre independență. Marx s-a referit la condițiile sociale speciale în virtutea cărora „Polonia a devenit partea revoluționară a Rusiei, Austriei și Prusiei... Pînă și nobilimea poloneză, care în parte se mai afla pe un teren feudal, s-a alăturat cu o abnegație nemaipomenită revoluției democrat-agrară. Polonia devenise deja focarul democrației în răsăritul Europei într-o vreme cînd Germania mai bîjbia

* Sublinierea ne aparține.

încă între o ideologie constituționalistă de cea mai plată speță pe de o parte și o ideologie filozofică din cele mai emfatic pe de altă parte... Atîta timp cît noi (germanii) contribuim la asuprairea Poloniei, atîta timp cît încătușăm o parte a Poloniei de Germania, rămînem noi înșine încătușați de Rusia și de politica rusă, și nu putem zdrobi în mod radical absolutismul patriarhal-feudal din propria noastră țară. Făurirea unei Polonii democratice este prima condiție pentru făurirea unei Germanii democratice”⁸⁰.

Am citat atît de amănunțit aceste considerații deoarece ele demonstrează în mod concret ce condiții istorice au determinat formarea acestui punct de vedere al social-democrației internaționale asupra problemei poloneze, punct de vedere care s-a menținut aproape în tot cursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. A nu acorda atenție faptului că de atunci încoace condițiile s-au schimbat, a susține vechile soluții ale marxismului înseamnă să fii credincios literei și nu spiritului teoriei, înseamnă să repeți din memorie vechile concluzii fără a ști să folosești metode de cercetare marxiste în analiza noii situații politice. Atunci, ca și acum, epoca ultimelor mișcări revoluționare burgheze și epoca de cruntă reacțiune și de extremă încordare a tuturor forțelor în ajunul revoluției proletare se deosebeau una de alta în modul cel mai vădit. *Atunci* era revoluționară întreaga Polonie, era revoluționară nu numai țărănimea, ci și masa nobilimii. Tradițiile luptei pentru eliberarea națională erau atît de puternice, atît de înrădăcinate, încît, după înfringerea suferită în patrie, cei mai buni fii ai Poloniei s-au dus să sprijine pretutindeni clasele revoluționare; amintirea lui Dąbrowski și Wróblewski este indisolubil legată de cea mai măreață mișcare a proletariatului din secolul al XIX-lea, de ultima – și, să sperăm, ultima nereușită – insurecție a muncitorilor parizieni. *Atunci* victoria deplină a democrației în Europa într-adevăr nu era posibilă fără restaurarea Poloniei. *Atunci* Polonia era într-adevăr reazemul civilizației împotriva țarismului, era într-adevăr detașamentul înaintat al democrației. *Acum*, clasele guvernante din Polonia, șleahța din Germania și Austria, magnații industriei și finanțelor din Rusia se manifestă ca partizani ai claselor guvernante din țările care asupraesc Polonia, în timp ce alături de proletariatul polonez, care și-a însușit în mod eroic tradi-

țiile vechii Polonii revoluționare, luptă pentru eliberarea sa proletariatul german și cel rus. *Acum*, reprezentanții înaintați ai marxismului din țara vecină, care urmăresc cu atenție dezvoltarea politică a Europei și care nutresc o mare simpatie față de lupta eroică a polonezilor, recunosc totuși direct următoarele : „În prezent Petersburgul este un centru revoluționar mult mai important decît Varșovia, mișcarea revoluționară rusă are o mult mai mare însemnătate internațională decît cea poloneză“. Așa a spus încă în 1896 Kautsky, susținînd că revendicarea restaurării Poloniei poate fi inclusă în programul social-democraților polonezi. Iar în 1902, Mehring, studiînd evoluția problemei poloneze din 1848 pînă în prezent, a ajuns la următoarea concluzie : „Dacă proletariatul polonez s-ar apuca să înscrie pe steagul său revendicarea restaurării statului polonez bazat pe împărțirea în clase, restaurare de care nici nu vor să audă clasele dominante înseși, el ar juca o comedie istorică bufă ; clasele avute se pretează la asemenea comedii (cum a fost, de pildă, cazul cu nobilimea poloneză în 1791), dar clasa muncitoare nu trebuie să se preteze la așa ceva. Dacă însă această utopie reacționară este pusă pe tapet pentru a asigura agitației proletare simpatia păturilor intelectualității și micii burghezii în rîndurile cărora agitația națională mai are un anumit răsunet, atunci această utopie este cu atît mai condamabilă, deoarece în acest caz ea apare ca o manifestare a oportunismului nedemn care jertfește interesele esențiale ale clasei muncitoare unor neînsemnate și ieftine succese de moment.

Aceste interese cer în mod imperios ca muncitorii polonezi din toate cele trei state care și-au împărțit Polonia să lupte umăr la umăr, fără nici un gînd ascuns, alături de tovarășii lor, care au aceeași situație de clasă. Au apus vremurile cînd o revoluție burgheză ar fi putut să creeze o Polonie liberă ; astăzi renașterea Poloniei nu poate avea loc decît ca urmare a revoluției sociale care va sfărîma lanțurile proletariatului contemporan“.

Subscriem cu ambele mîini la această concluzie a lui Mehring. Remarcăm doar că această concluzie rămîne pe de-a-n-tregul justă și în cazul în care argumentarea nu va merge așa de departe ca cea a lui Mehring. Este neîndoielnic că în condițiile de astăzi problema poloneză se prezintă cu totul

altfel decât acum 50 de ani. Dar nu se poate considera că condițiile de astăzi vor dăinui veșnic. Este neîndoielnic că antagonismul de clasă a făcut ca astăzi problemele naționale să treacă în mare măsură pe planul al doilea, dar nu se poate afirma în mod categoric, fără riscul de a cădea în doctrinarism, că nu este posibil ca pe avanscena dramei politice să apară temporar o problemă națională sau alta. Este neîndoielnic că restaurarea Poloniei înainte de prăbușirea capitalismului este foarte puțin probabilă, dar nu se poate spune că ar fi absolut imposibilă : e de presupus că, în anumite împrejurări, s-ar putea ca burghezia poloneză să fie pentru independență etc. De aceea social-democrația rusă nu-și leagă mâinile. Incluzînd în programul său recunoașterea dreptului de autodeterminare al națiunilor, ea are în vedere *toate* împrejurările posibile, ba chiar și toate împrejurările *imaginabile*. Acest program nu exclude cîtuși de puțin posibilitatea ca proletariatul polonez să formuleze lozincă creării unei republici poloneze libere și independente, chiar dacă probabilitatea realizării acestei lozinci înainte de instaurarea socialismului ar fi cu totul neînsemnată. Acest program cere doar ca partidul socialist într-adevăr să nu pervertească conștiința proletară, să nu estompeze lupta de clasă, să nu ademenească clasa muncitoare prin fraze burghezo-democratice, să nu violeze unitatea actualei lupte politice a proletariatului. Tocmai în această condiție, fără de care noi nu recunoaștem autodeterminarea, constă toată esența. În zadar se străduiește P.P.S. să prezinte lucrurile în sensul că ceea ce-l desparte de social-democrații germani sau ruși este că aceștia n-ar admite revendicarea dreptului la autodeterminare, a dreptului de a tinde la crearea unei republici libere și independente. Ceea ce nu ne permite să considerăm P.P.S. drept un adevărat partid muncitoresc social-democrat nu este faptul că el formulează această revendicare, ci faptul că dă uitării punctul de vedere de clasă, estompîndu-l prin șovinismul său, că violează unitatea actualei lupte politice. Iată, de pildă, cum pune de obicei problema P.P.S. : „...noi putem doar să slăbim țarismul smulgîndu-i Polonia, dar de răsturnat trebuie să-l răstoarne tovarășii ruși“. Sau : „...după lichidarea absolutismului, noi pur și simplu ne-am hotărîi soarta în sensul că ne-am despărți de Rusia“. Priviți la ce concluzii monstruoase duc

această logică monstruoasă chiar dacă se pornește de la punctul de vedere al revendicării programatice a restaurării Poloniei. *Deoarece* una din urmările posibile (dar de loc certe în condițiile dominației burgheziei) ale evoluției democratice este restaurarea Poloniei, *de aceea* proletariatul polonez nu trebuie să lupte împreună cu proletariatul rus pentru răsturnarea țarismului, ci „doar“ pentru slăbirea acestuia prin smulgerea Poloniei. *Deoarece* alianța dintre țarismul rus și burghezia și guvernele germane și austriece etc. devine din ce în ce mai strânsă, *de aceea* proletariatul polonez trebuie să slăbească alianța sa cu proletariatul rus, german etc., împreună cu care luptă acum împotriva *aceleiași* asuprii. Aceasta nu înseamnă altceva decât a sacrifica cele mai vitale interese ale proletariatului punctului de vedere burghezo-democratic asupra independenței naționale. *Spre deosebire* de țelul nostru, care constă în răsturnarea absolutismului, țelul destrămării Rusiei, către care tinde P.P.S., este și va rămîne o vorbă goală atîta timp cît dezvoltarea economică va uni tot mai strîns diferitele părți ale unui tot politic, atîta timp cît burghezia din toate țările se va uni tot mai solidar împotriva dușmanului ei comun, proletariatul, și în favoarea aliatului ei comun : țarul. În schimb, *destrămarea forțelor proletariatului*, care în prezent geme sub jugul acestui absolutism, este o tristă realitate, un rezultat direct al greșelii P.P.S., al ploconirii lui în fața formulelor burghezo-democratice. Încercînd să nu vadă această destrămarea a proletariatului, P.P.S. ajunge la șovinism ; iată, de pildă, cum prezintă el punctul de vedere al social-democrațiilor ruși : „noi (polonezii) trebuie să așteptăm revoluția socială, iar pînă atunci să suportăm cu răbdare asuprirea națională“. Este un neadevăr flagrant. Social-democrații ruși nu numai că n-au preconizat niciodată așa ceva, dar, dimpotrivă, ei înșiși luptă și îndeamnă întregul proletariat rus să lupte împotriva oricărei asuprii naționale în Rusia, înscriind în programul lor nu numai revendicarea deplinei egalități în drepturi a tuturor naționalităților, deplinei egalități în drepturi în ceea ce privește folosirea limbii materne, dar și recunoașterea dreptului fiecărei națiuni de a-și hotărî singură soarta. Dacă noi, recunoscînd acest drept, *subordonăm* sprijinirea revendicării independenței naționale intereselor luptei

proletare, apoi numai un șovinst poate explica poziția noastră prin neîncrederea rușilor față de alogeni, căci, în realitate, această poziție trebuie să rezulte în mod obligatoriu din neîncrederea proletariatului conștient față de burghezie. P.P.S. consideră că problema națională *se reduce* la opoziția : „noi“ (polonezii) și „ei“ (germanii, rușii etc.). Social-democrații însă pun pe primul plan opoziția : „noi“, proletarii, și „ei“, burghezia. „Noi“, proletarii, am văzut de zeci de ori cum burghezia *trădează* interesele libertății, patriei, limbii și națiunii atunci când în fața ei se ridică proletariatul revoluționar. Am văzut că, într-un moment de cruntă asuprire și umilire a națiunii franceze, burghezia franceză s-a predat prusacilor, că guvernul apărării naționale s-a transformat într-un guvern de trădare națională, că burghezia națiunii asuprite a chemat în ajutorul ei soldații națiunii asupritoare pentru a reprima pe compatrioții ei proletari care au cutezat să întindă mîna spre putere. Iată de ce, fără a ne lăsa cituși de puțin intimidați de atacurile șoviniste și oportuniste, vom spune întotdeauna muncitorului polonez : numai o alianță cit mai strînsă și mai deplină cu proletariatul rus poate satisface cerințele luptei politice curente, actuale, duse împotriva absolutismului, numai o astfel de alianță va constitui o garanție a unei depline eliberări politice și economice.

Ceea ce am spus despre problema poloneză se poate aplica în întregime la oricare altă problemă națională. Blestemata istorie a absolutismului ne-a lăsat moștenire o imensă *înstrăinare* între clasele muncitoare de diferite naționalități, care sînt asuprite de acest absolutism. Această înstrăinare constituie cel mai mare rău, cea mai mare piedică în calea luptei împotriva absolutismului, și noi nu trebuie să consfințim acest rău, această monstruoziitate prin nici un fel de „principii“ de partide separate sau de „fedații“ de partid. E mai simplu și mai ușor, desigur, să se meargă pe linia minimei rezistențe, fiecare aranjîndu-se în colțisorul său după regula „pe mine nu mă privește“, așa cum vrea să se aranjeze acum Bundul. Cu cît vom fi mai conștienți de necesitatea unității, cu cît vom fi mai ferm convinși că asaltul general împotriva absolutismului nu este posibil fără o unitate deplină, cu cît mai pronunțat va apărea necesitatea imperioasă a unei organizări centralizate a luptei în condițiile rînduieiilor noastre

politice, cu atît vom fi mai puţin înclinaţi să ne mulţumim cu o soluţie „simplă“ a problemei, dar aparentă şi profund falsă în ceea ce priveşte esenţa ei. Dacă nu există conştiinţa răului pe care îl provoacă înstrăinarea, dacă nu există dorinţa de a pune capăt în mod radical şi cu orice preţ acestei înstrăinări din lagărul partidului proletar, – atunci nu are rost nici frunza de viţă a „fедераţiei“, atunci nu are nici un rost să ne ocupăm de rezolvarea problemei, pe care una dintre „părţi“ în fond nici nu vrea s-o rezolve, atunci mai bine să lăsăm ca învăţămintele experienţei vieţii şi ale mişcării reale să convingă de necesitatea centralismului pentru succesul luptei pe care proletarii aparţinînd oricărei naţionalităţi asuprite de absolutism trebuie s-o ducă împotriva acestui absolutism şi împotriva burgheziei internaţionale, care se uneşte din ce în ce mai strîns.

„Iskra“ nr. 44
din 15 iulie 1902

Se tipăreşte după textul
apărut în ziarul „Iskra“

PROIECTE DE REZOLUȚII
CARE URMAU SĂ FIE PREZENTATE
CONGRESULUI AL DOILEA AL P.M.S.D.R. ⁸¹

Scris în iunie—iulie 1903.
nu mai târziu de 17 (30) iulie

Publicat pentru prima oară în 1927
în „Culegeri din Lenin”, vol. VI;
proiectul de rezoluție cu privire
la atitudinea față de înseratul
studios a fost publicat în 1904 în
cartea „Cel de-al doilea Congres
ordinar al P.M.S.D.R. Textul in-
tegral al proceselor-verbale”,
editată de C.C. la Geneva

Se tipărește după manuscrise

1

PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE
LA LOCUL BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R.

Bundul

Luînd în considerație faptul că proletariatul care luptă are absolută nevoie de cea mai deplină și cea mai strînsă unitate, atît în vederea atingerii cît mai grabnice a țelului final cît și în vederea desfășurării necontenite a luptei politice și economice în cadrul societății existente ;

– că în special unitatea deplină între proletariatul evreiesc și cel neevreiesc este deosebit de necesară și în vederea asigurării succesului luptei împotriva antisemitismului, această odioasă ațîtare a exclusivismului rasial și a vrajbei naționale, promovate de guvern și de clasele exploatoare ;

– că totala contopire a organizațiilor social-democrate ale proletariatului evreiesc cu cele ale proletariatului neevreiesc nu poate în nici un caz să îngrădească cituși de puțin independența tovarășilor noștri evrei în ceea ce privește desfășurarea propagandei și agitației într-o limbă sau alta, în ceea ce privește editarea literaturii corespunzătoare cerințelor mișcării locale sau naționale respective, formularea unor lozinci de agitație și de luptă politică directă care să constituie o aplicare și dezvoltare a tezelor generale și fundamentale ale programului social-democrat cu privire la deplina egalitate în drepturi în ceea ce privește limba, cultura națională etc. etc. ;

– congresul respinge categoric principiul federativ de organizare a P.M.S.D.R. și confirmă principiul de organizare care stă la baza statutului din 1898, adică autonomia organizațiilor social-democrate naționale în chestiunile referitoare... *

* Aici manuscrisul se întrerupe. — Nota red

2

**PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA LUPTA ECONOMICĂ****Lupta economică**

Congresul consideră că este absolut necesar să se sprijine și să se dezvolte în toate cazurile și prin toate mijloacele lupta economică a muncitorilor și sindicatele lor (mai ales cele pe întreaga Rusie), să se imprime de la bun început un caracter social-democrat luptei economice și mișcării muncitorești sindicale din Rusia.

3

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE
LA SĂRBĂTORIREA ZILEI DE 1 MAI

Sărbătorirea zilei de 1 Mai

Congresul confirmă sărbătorirea zilei de 1 Mai, sărbătorire care a devenit un obicei, atrăgând atenția tuturor organizațiilor de partid asupra alegerii momentului și mijloacelor celor mai potrivite, în condițiile noastre, pentru sărbătorirea zilei internaționale a luptei de eliberare a proletariatului.

4

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE
LA CONGRESUL INTERNAȚIONAL

Congresul internațional

Congresul însărcinează pe tov. Plehanov să reprezinte în secretariatul socialist internațional Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia (în locul hotărîrii de la Paris în sensul ca Plehanov și Kricevski să-l reprezinte în comun⁸²).

Congresul însărcinează redacția Organului Central și Comitetul Central ca, de comun acord (sau pe baza unei hotărîri a Consiliului partidului), să organizeze reprezentarea Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia la Congresul socialist internațional care urmează să aibă loc la Amsterdam în 1904.

5

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA DEMONSTRAȚII

Demonstrațiile

Congresul consideră că organizarea de demonstrații publice împotriva absolutismului constituie un foarte important mijloc de educare politică a maselor muncitorești. Totodată congresul recomandă ca, în primul rînd, să se caute în special să se folosească pentru demonstrații acele momente și condiții în care vreo ticăloșie a țarismului provoacă indignare în rîndurile unor pături foarte largi ale populației ; în al doilea rînd, eforturile să fie îndreptate mai ales spre atragerea *maselor* largi ale clasei muncitoare la participarea la demonstrații și la o *organizare* cît mai bună a demonstrațiilor, atît în ceea ce privește pregătirea lor cît și în ceea ce privește organizarea ordinii chiar în cursul demonstrațiilor și conducerea riposteii pe care demonstrații trebuie s-o dea armatei și poliției ; în al treilea rînd, să se înceapă pregătirea demonstrațiilor armate, ținîndu-se riguros seama de indicațiile C.C. în această privință.

De asemenea, congresul recomandă tuturor comitetelor și celorlalte organizații ale partidului să supună unei discuții sub toate aspectele problema pregătirii insurecției armate și să se străduiască din răsputeri să răspîndească în rîndurile maselor muncitorești convingerea necesității și inevitabilității insurecției. Congresul însărcinează în mod exclusiv și în întregime C.C. să aducă la îndeplinire măsurile practice referitoare la pregătirea insurecției care pot fi luate încă de pe acum.

6

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA TEROARE

Teroarea

Congresul respinge cu hotărîre teroarea, adică sistemul de asasinate politice individuale, deoarece aceasta constituie o metodă de luptă politică cît se poate de nepotrivită în momentul de față prin faptul că abate cele mai bune forțe de la munca esențială și imperios necesară de organizare și de agitație, că distruge legătura dintre revoluționari și masele claselor revoluționare ale populației, că face să se răspîndească atît în rîndurile revoluționarilor înșiși cît și în rîndurile populației în general ideile cele mai greșite despre sarcinile și metodele de luptă împotriva absolutismului.

7

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA PROPAGANDĂ

Propaganda

Congresul atrage atenția tuturor membrilor de partid asupra importanței ridicării nivelului teoretic al propagandiștilor și a creării pe cuprinsul întregii Rusii a unor grupuri de lectori care să se deplaseze din loc în loc, în vederea coordonării muncii de propagandă.

8

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE
LA ATITUDINEA FAȚĂ
DE TINERETUL STUDIOS ⁸³

Tineretul studios

Congresul salută înviorarea activității revoluționare în rândurile tineretului studios, cere tuturor organizațiilor partidului să dea tot concursul acestui tineret în tendința lui de a se organiza și recomandă tuturor grupurilor și cercurilor de tineret studios următoarele : în primul rând, să pună pe primul plan al activității lor elaborarea în rândurile membrilor lor a unei concepții revoluționare unitare și consecvente despre lume, să caute ca ei să cunoască temeinic, pe de o parte, marxismul, iar pe de altă parte narodnicismul rus și oportunismul vest-european, ca principalele curente dintre orientările progresiste contemporane care sînt în luptă ; în al doilea rând, să se ferească de falșii prieteni ai tineretului, care caută să-l abată de la educația revoluționară serioasă printr-o deșartă frazeologie revoluționară sau idealistă și prin lamentări filistine despre inutilitatea și caracterul dăunător al unei polemici acerbe, necruțătoare, între curentele revoluționare și cele opoziționiste, întrucît, în realitate, acești falși prieteni nu fac decît să răspîndească lipsa de principialitate și atitudinea ușuratică față de munca revoluționară ; în al treilea rând, să caute, cu prilejul trecerii la activitatea practică, să stabilească din timp legături cu organizațiile social-democrate, pentru a putea folosi indicațiile acestora și a evita, pe cît posibil, chiar de la începutul activității, greșeli grave.

9

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE
LA REPARTIZAREA FORȚELOR

Repartizarea forțelor

Congresul recomandă tuturor tovarășilor care se întorc din străinătate în Rusia sau din deportare la locul unde urmează să-și desfășoare activitatea, în special dacă nu au legături destul de stabile cu vreun comitet oarecare, să caute să stabilească din timp legătura cu C.C. sau cu agenții acestuia, pentru ca C.C. să poată repartiza în mod just și la timp forțele revoluționare în Rusia.

10

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE
LA LITERATURA DE PARTID

Literatura de partid

Congresul consideră că este absolut și imperios necesar să se creeze o vastă literatură social-democrată de popularizare, destinată tuturor păturilor populației și în special maselor clasei muncitoare.

Congresul pune pe primul plan întocmirea unei serii de broșuri (de 1-5 coli de tipar) cu privire la fiecare punct (teoretic și practic) din programul partidului nostru, în care să se arate și să se explice în amănunțime semnificația punctului respectiv, recomandând totodată să se întocmească și o serie de foi volante (1-8 pagini de tipar) pe aceleași teme, care să fie larg difuzate și împărțite la orașe și sate. Congresul însărcinează redacția Organului Central să ia neîntârziat toate măsurile pentru îndeplinirea acestei sarcini.

În ceea ce privește editarea unei gazete populare speciale pentru popor sau pentru păturile largi ale clasei muncitoare, congresul, fără a respinge în principiu acest plan, consideră că realizarea lui imediată ar fi inoportună.

PROIECT DE STATUT AL P.M.S.D.R.⁸⁴

1. E considerat membru al partidului oricine recunoaște programul lui și sprijină partidul atât prin mijloace materiale cât și prin participarea personală într-una din organizațiile partidului.

2. Organul suprem al partidului este congresul partidului. El este convocat de către C.C. (în măsura posibilului, cel puțin o dată la doi ani). C.C. este obligat să convoace congresul atunci când o cer comitete sau uniuni de comitete de partid care la ultimul congres au avut împreună o treime din voturi, sau dacă o cere Consiliul partidului. Congresul se consideră valabil constituit dacă sînt reprezentate la congres mai mult de $\frac{1}{2}$ din numărul total al comitetelor de partid existente în momentul întrunirii congresului (și avînd dreptul să participe la el).

3. Au dreptul de a fi reprezentate la congres : a) C.C., b) redacția O.C., c) toate comitetele locale care nu fac parte din uniuni speciale, d) toate uniunile de comitete care sînt recunoscute de partid, și e) Liga din străinătate. Fiecare dintre organizațiile enumerate are la congres cîte două voturi deliberative. Noile comitete sau uniuni de comitete capătă dreptul de a fi reprezentate la congres numai în cazul cînd au fost confirmate cel puțin cu o jumătate de an înainte de congres.

4. Congresul partidului numește C.C., redacția O.C. și Consiliul partidului.

5. C.C. coordonează și îndrumază întreaga activitate practică a partidului și administrează casa centrală a partidului, precum și toate instituțiile tehnice ale întregului partid. El rezolvă atât conflictele ivite între diferite organizații și instituții ale partidului cât și cele ivite în sinul lor.

6. Redacția O.C. conduce partidul din punct de vedere ideologic, redactînd O.C. al partidului, un organ științific și diferite broșuri.

7. Consiliul partidului este numit de congres din rîndul membrilor O.C. și C.C. și e compus din cinci persoane. Consiliul rezolvă controversile sau divergențele dintre redacția O.C. și C.C. în domeniul problemelor organizatorice generale și al problemelor tactice. În cazul unei căderi totale a C.C., Consiliul partidului procedează la refacerea lui.

8. Noile comitete și uniuni de comitete sînt confirmate de Comitetul Central. Fiecare comitet, uniune, organizație sau grup recunoscute de partid dirijează treburile privind în mod special și exclusiv localitatea respectivă, raionul respectiv, mișcarea națională respectivă sau funcția respectivă anume încredințată acestui grup, obligîndu-se în același timp să se supună hotărîrilor C.C. și O.C. și să contribuie cu fonduri la casa centrală a partidului în proporțiile stabilite de C.C.

9. Orice membru de partid și orice persoană care are vreo legătură cu partidul este în drept să solicite ca cererea lui să fie înaintată în original C.C. sau O.C. sau congresului partidului.

10. Orice organizație de partid este obligată să pună la dispoziție atît C.C. cît și redacției O.C. tot materialul care le este necesar pentru a se informa asupra întregii ei activități și a tuturor membrilor ei.

11. Toate organizațiile de partid și toate instituțiile colegiale ale partidului iau hotărîri cu majoritate simplă de voturi și au dreptul de cooptare. Pentru cooptarea de noi membri și pentru excluderea vreunui membru se cere $\frac{2}{3}$ din voturi.

12. „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse” are drept scop propaganda și agitația în străinătate, precum și sprijinirea mișcării din Rusia. Liga se bucură de toate drepturile comitetelor, cu singura excepție că ea acordă sprijin mișcării din Rusia numai prin intermediul persoanelor sau grupurilor anume desemnate de Comitetul Central.

*Scris la sfîrșitul lunii iunie—
inceputul lunii iulie 1903*

*Publicat în 1904, în cartea:
„Cel de-al doilea Congres
ordinar al P.M.S.D.R. Textul
integral al proceselor-verbale”,
editată de C.C. la Geneva*

Se tipărește după textul cărții

CONGRESUL AL II-LEA AL P.M.S.D.R. ⁸⁵**17 (30) IULIE — 10 (23) AUGUST 1903**

Cuvîntările și intervențiile, precum și completarea la § 12 din proiectul de statut al partidului și proiectul de rezoluție cu privire la editarea unui ziar pentru secțanși au fost publicate în 1904, în cartea : „Cel de-al doilea congres ordinar al P.M.S.D.R. Textul integral al proceselor-verbale”, editată de C.C. la Geneva

Se tipărește după textul cărții ; o parte din documente se tipăresc după manuscrise

1

**INTERVENȚII ÎN CADRUL EXAMINĂRII LISTEI
DE PROBLEME CARE URMAU
SĂ FIE DISCUTATE DE CONGRES ⁸⁰**

17 (30) IULIE

1

Potrivit planului, chestiunea programului este pusă pe locul al doilea. Problema națională intră în program, urmînd să fie rezolvată cu prilejul discutării ei. Problema organizațiilor regionale și naționale în general este o problemă de ordin organizatoric. În schimb, problema atitudinii față de diferitele naționalități, în special, este o problemă de ordin tactic, care trebuie să fie rezolvată în cadrul aplicării principiilor noastre generale la activitatea practică.

2

Primul punct de pe lista de probleme se referă în special la organizarea Bundului, iar punctul al șaselea se referă la organizarea partidului. După stabilirea regulii generale cu privire la organizațiile locale, regionale, naționale etc., se pune o problemă specială : care anume organizații, și în ce condiții, pot face parte din partid ?

2

CUVÎNTĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU DISCUTAREA
ORDINII DE ZI A CONGRESULUI ⁸⁷

18 (31) IULIE

1

Vreau să fac o observație. Se spune că nu este just să se pună pe primul loc problema Bundului, deoarece pe primul loc trebuie să fie rapoartele, pe al doilea programul, iar pe al treilea Bundul. Considerentele în favoarea acestei ordini nu rezistă criticii. Ele se reduc la părerea că partidul în întregul său nu a ajuns încă la o înțelegere în chestiunea programului : s-ar putea întâmpla să avem divergențe tocmai în chestiunea programului. Această părere mă surprinde. E drept că noi nu avem acum un program adoptat, dar presupunerea că s-ar putea ajunge la o ruptură în chestiunea programului este cît se poate de problematică. În partid, în măsura în care este vorba de literatura de partid, care în ultimul timp a oglindit cum nu se poate mai complet opiniile partidului, n-au fost observate asemenea curente. Există motive atît formale cît și morale pentru a se pune pe primul loc problema Bundului. Din punct de vedere formal, noi ne situăm pe poziția Manifestului din 1898, dar Bundul și-a exprimat dorința de a schimba în mod radical organizarea partidului nostru. Din punct de vedere moral, multe alte organizații și-au exprimat dezacordul cu Bundul în această problemă ; în consecință, s-au ivit divergențe acute, care au dus chiar la o polemică. De aceea congresul nu va putea porni la o muncă armonioasă dacă nu va înlătura aceste divergențe. În ceea ce privește rapoartele delegaților, s-ar putea ca în general ele să nu fie citite în pleno. Pentru toate aceste motive, eu susțin ordinea dezbaterii problemelor care a fost aprobată de Comitetul de organizare.

2

După ce congresul a rezolvat problema referitoare la *primul* punct de pe ordinea de zi, singura problemă *controversată* referitoare la ordinea celorlalte puncte este problema celui de-al treilea punct. La acest punct se spune : „Crearea unui nou Organ Central al partidului, sau confirmarea unuia dintre cele existente“. Unii tovarăși au considerat că acest punct ar trebui să figureze ceva mai departe, deoarece, în primul rînd, nu se poate vorbi de un Organ Central atîta timp cît nu sînt rezolvate problemele referitoare la organizarea partidului în general și a centrului lui în special etc., iar în al doilea rînd, multe comitete s-au și pronunțat asupra fondului acestei probleme. Eu consider că ultimul argument este greșit, întrucît declarațiile comitetelor nu sînt obligatorii pentru congres și formal ele nu au vot deliberativ la congres. Cealaltă obiecție este de asemenea greșită, deoarece, înainte de a rezolva problema amănunțelor de organizare, a statutului partidului etc., este necesar să se rezolve definitiv problema orientării social-democrației ruse. Tocmai în această problemă am avut divergențe atît de multă vreme, și toate aceste divergențe *care ne despart* în această problemă nu pot fi înlăturate prin simpla aprobare a programului ; acest lucru îl putem obține *numai* rezolvînd imediat după rezolvarea chestiunii programului următoarea problemă : dacă trebuie creat un nou Organ Central al partidului și ce caracter să aibă acest organ, sau trebuie confirmat unul dintre cele existente, cu unele schimbări.

Iată de ce susțin ordinea de zi care a fost aprobată de Comitetul de organizare.

Confruntat cu manuscrisul

3

INTERVENȚII ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA
ACȚIUNILOR COMITETULUI DE ORGANIZARE ⁸⁸

18 (31) IULIE

1

Eu nu pot fi de acord cu tov. Egorov. Tocmai el este acela care a încălcat regulamentul congresului, tocmai el neagă punctul privitor la mandatele imperative ⁸⁹. Eu nu pun la îndoială existența Comitetului de organizare, după cum nu pun la îndoială existența organizației „Iskra”. Și ea are o organizare proprie și un statut propriu. Dar, de îndată ce a fost prezentat regulamentul congresului, „Iskra” a comunicat delegaților ei că au completă libertate de acțiune la congres. În ce situație ne aflăm noi, membrii comisiei de verificare a compoziției congresului, care ieri am ascultat pe doi membri ai Comitetului de organizare, tovarășii Stein și Pavlovici, iar acum ne găsim în fața unei propuneri cu totul noi. Sînt aici tovarășii experimentați, care nu o dată au participat la congrese internaționale. Toți acești tovarășii ar putea să ne povestească ce val de indignare provocau aceia care în comisii spuneau una iar în fața congresului alta.

2

Comitetul de organizare are dreptul să se întrunească, însă nu ca colegiu care să influențeze lucrările congresului. Activitatea practică a Comitetului de organizare nu încetează, încetează doar influența exercitată de el asupra congresului în pofida comisiei.

4

INTERVENȚII ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA
PARTICIPĂRII SOCIAL-DEMOCRAȚILOR
POLONEZI LA CONGRES⁹⁰

18 (31) IULIE

1

În raportul său comisia consideră că este de dorit ca tovarășii polonezi să participe la congres, însă numai cu drept de vot consultativ. După părerea mea, acest lucru este absolut just, și mi se pare pe deplin rezonabil ca rezoluția comisiei să înceapă tocmai cu această declarație. Foarte de dorit ar fi de asemenea ca și letonii și lituanienii să participe la congres, dar, din păcate, acest lucru nu este posibil. Tovarășii polonezi ar fi putut oricând să-și expună condițiile de unire, dar ei n-au făcut acest lucru. De aceea Comitetul de organizare a procedat just adoptînd o atitudine rezervată față de ei. Scrisoarea social-democrației poloneze căreia i s-a dat citire aici nu a elucidat nici ea problema. De aceea propun să invităm pe tovarășii polonezi ca oaspeți.

2

Nu cred că s-ar putea aduce argumente convingătoare împotriva invitării lor. Comitetul de organizare a făcut primul pas în direcția realizării unei apropieri între tovarășii polonezi și cei ruși. Invitîndu-i la congres, vom face un al doilea pas în această direcție. Socot că aceasta n-ar implica nici un fel de complicații.

5

CUVÎNTARE CU PRIVIRE
LA LOCUL BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R.

20 IULIE (2 AUGUST)

Mă voi ocupa în primul rînd de cuvîntarea lui Hofman și de expresia lui „majoritate compactă”⁹¹. Această expresie a tov. Hofman trebuie înțeleasă ca un reproș. După mine, nu trebuie să ne rușinăm, ci să ne mîndrim de faptul că la congres există o majoritate compactă. Și ne vom mîndri și mai mult dacă întregul nostru partid va constitui o singură majoritate compactă și foarte compactă, de 90⁰/₀. (A p l a u z e.) Majoritatea a procedat just punînd pe primul loc problema situației Bundului în partid: bundiștii au dovedit numaidecît justetea acestui fel de a proceda prezentînd așa-zisul lor statut, iar în fond propunînd o *federație*⁹². Din moment ce în partid există membri care propun o federație și membri care o resping, nici nu se putea proceda altfel decît punînd problema Bundului pe primul loc. Dragoste cu sila nu se poate, și nu se poate vorbi despre treburile interne ale partidului fără a hotărî în mod ferm, fără șovăire, dacă vrem sau nu să mergem împreună.

În cursul dezbaterilor, fondul chestiunii controversate a fost expus uneori într-un mod nu tocmai just. Adevărul este că, după părerea multor membri de partid, federația este *dăunătoare*, federația contrazice principiile social-democrației în ceea ce privește aplicarea lor la realitatea rusă de astăzi. Federația este *dăunătoare* pentru că *consfințește* separarea și înstrăinarea, ridicîndu-le la rangul de principiu, de lege. Între noi există într-adevăr o totală înstrăinare, dar noi nu trebuie s-o consfințim, nu trebuie s-o acoperim cu o frunză de viță, ci să luptăm împotriva ei; trebuie să recunoaștem și să

proclamăm cu toată hotărîrea necesitatea de a merge cu fermitate, fără șovăire spre o unitate *cît mai strînsă*. Iată de ce respingem din principiu, din capul locului (după cunoscuta expresie latinească), federația, iată de ce respingem *orice fel* de bariere obligatorii între noi. Și fără aceasta vor exista întotdeauna în partid diverse grupări, grupări de tovarăși care nu gîndesc întocmai la fel în ceea ce privește problemele de program, de tactică, de organizare ; dar e mai bine să existe în cadrul întregului partid *o singură* împărțire pe grupuri, adică e mai bine să se unească într-un singur grup toți cei ce gîndesc la fel, decît să ajungem la situația ca întîi să se formeze grupuri *într-o parte* a partidului, separat de grupurile din cealaltă parte a partidului, iar apoi să se unească între ele nu grupuri cu diverse concepții și nuanțe de concepții, ci părți ale partidului care să cuprindă aceste diverse grupuri. Repet : nu recunoaștem nici un fel de bariere *obligatorii* și de aceea respingem din principiu federația.

Trec la problema autonomiei. Tov. Liber a spus că federația înseamnă centralism, iar autonomia descentralizare. Își închipuie oare tov. Liber că membrii congresului sînt niște copii de șase ani cărora le poți servi asemenea sofisme ? Nu este oare limpede că centralismul cere *să nu existe* nici un fel de bariere între centru și părțile partidului din cele mai îndepărtate, mai izolate locuri ? Centrul nostru va căpăta dreptul necondiționat de a veni în contact cu fiecare membru al partidului. Bundiștii ar rîde dacă cineva le-ar propune ca *în interiorul* Bundului să existe un „centralism“ în virtutea căruia C.C. al Bundului să nu poată veni în contact cu toate grupurile și cu toți tovarășii din Kovno *altfel decît* prin intermediul Comitetului Kovno. Apropo de comitete. Tov. Liber a exclamat cu emfază : „la ce bun să vorbim de autonomia Bundului ca organizație subordonată unui singur centru ? Doar n-o să acordați autonomie unui comitet oarecare, de pildă Comitetului Tula ? “ Te înșeli, tovarășe Liber : vom acorda neapărat autonomie și „unui oarecare“ Comitet Tula, autonomie în sensul că va fi scutit de amestecul centrului în chestiunile mărunte, obligația de a se supune centrului rămînînd, bineînțeles, în picioare. Am luat expresia „amestec în chestiunile mărunte“ din foaia volantă : „Autonomie sau federație ?“, publicată

de către Bund. — Bundul a formulat această cerere de a fi scutit de „amestec în chestiunile mărunte“ ca o condiție, ca o revendicare față de partid. Însăși formularea unor astfel de revendicări ridicole arată cât de confuz este punctul de vedere al Bundului în această chestiune controversată. Își închipuie oare Bundul că partidul va admite existența unui centru care să se amestece în „chestiunile mărunte“ ale indiferent cărei organizații sau grup de partid? Oare nu se reduce aceasta tocmai la „neîncrederea organizată“ despre care s-a mai vorbit la congres? Această neîncredere transpiră din toate propunerile și din toate raționamentele bundiștilor. Într-adevăr, oare, de pildă, lupta pentru *deplina* egalitate în drepturi și chiar și pentru *recunoașterea* dreptului națiunilor la autodeterminare nu constituie o îndatorire a întregului nostru partid? Prin urmare, dacă vreo parte a partidului nostru nu și-ar îndeplini această îndatorire, este indiscutabil că ea ar trebui să fie condamnată în virtutea principiilor noastre, că instituțiile centrale ale partidului ar trebui s-o determine să-și îndrepte greșeala. Iar în cazul când această îndatorire ar fi nesocotită în mod conștient și deliberat, deși ar exista deplina posibilitate de a o îndeplini, neîndeplinirea ei ar fi o trădare.

După aceea tovarășul Liber ne-a întrebat pe un ton patetic: *cum s-ar putea dovedi* că autonomia poate asigura mișcării muncitorilor evrei independența, care îi este absolut necesară? Ciudată întrebare! Cum s-ar putea dovedi că una din căile propuse este sau nu justă? Singurul mijloc este de a urma această cale și de a o verifica în practică. La întrebarea tovarășului Liber răspund: *mergeți cu noi*, și ne angajăm să vă dovedim în fapt că toate revendicările legitime cu privire la independență vor fi satisfăcute pe deplin.

Ori de câte ori se discută despre locul Bundului, îmi aduc aminte de minerii englezi. Ei sînt excelent organizați, mai bine decît ceilalți muncitori. Și *de aceea* ei vor să torpileze revendicarea generală a zilei de muncă de 8 ore, revendicare formulată de toți proletarii⁹³. Acești mineri înțeleg unitatea proletariatului într-un mod tot atît de îngust ca și bundiștii noștri. Fie ca exemplul trist al minerilor să servească drept avertisment pentru tovarășii bundiști!

5

CUVÎNTARE CU PRIVIRE
LA PROGRAMUL PARTIDULUI ⁹⁴

22 IULIE (4 AUGUST)

În primul rînd trebuie să remarc confuzia deosebit de caracteristică făcută de tov. Liber între mareșalii nobilimii și pătura celor ce muncesc și sînt exploatați ⁹⁵. Această confuzie este semnificativă pentru toate dezbaterile. Peste tot sînt confundate diferite episoade din polemica noastră cu stabilirea bazelor principiale. Nu se poate nega, așa cum face tov. Liber, că este posibilă trecerea cutărei (sau cutărei) *pături* a populației muncitoare și exploatare de partea proletariatului. Amintiți-vă că Marx în 1852, referindu-se la răscoalele țăranilor francezi, scria (în „Optsprezece brumar“) că țărănimea se manifestă cînd ca reprezentant al trecutului, cînd ca reprezentant al viitorului ; la țaran se poate apela ținîndu-se seama nu numai de prejudecata sa, ci și de judecata sa ⁹⁶. Și mai amintiți-vă că ulterior Marx a considerat ca fiind cu totul justă afirmația comunarzilor că cauza Comunei este și cauza țărănimii ⁹⁷. Repet, nu putem pune la îndoială faptul că, în anumite condiții, nu este de loc imposibilă trecerea cutărei sau cutărei *pături* de oameni ai muncii de partea proletariatului. Totul este să stabilim exact aceste condiții. Or, prin cuvintele „își însușesc punctul de vedere al proletariatului“ condiția despre care e vorba este exprimată cu toată precizia. Tocmai aceste cuvinte ne delimitează în modul cel mai categoric pe noi, social-democrații, de orice curente așa-zise socialiste, în general, și de așa-ziii socialiști-revoluționari, în special.

Voi trece acum la acel pasaj controversat din broșura mea „Ce-i de făcut?“ care a provocat aici atîtea discuții ⁹⁸. Cred că, după toate aceste discuții, chestiunea a fost elucidată în

aşa măsură încît nu mi-a mai rămas mult de adăugat. Este evident că aici a fost confundat punctul de vedere principal într-o importantă problemă teoretică (elaborarea ideologiei) cu un episod al luptei împotriva „economismului”, episod care, pe deasupra, a fost redat în mod cu totul inexact.

Pentru a dovedi justetea acestei ultime afirmații, mă pot referi, în primul rînd, la tovarășii Akimov și Martînov, care au luat cuvîntul aici. Din cuvîntările lor reiese clar că aici este vorba tocmai de un episod al *luptei împotriva „economismului”*. Ei au exprimat concepții care au fost calificate (și pe drept cuvînt) drept oportuniste. Ei au ajuns chiar pînă la „respingerea” teoriei pauperizării, pînă la contestarea dictaturii proletariatului și chiar pînă la „Erfüllungstheorie”⁹⁹, cum s-a exprimat tov. Akimov. E drept că eu nu știu ce înseamnă aceasta; n-a vrut cumva tov. Akimov să vorbească despre „Aushöhlungstheorie”, despre „teoria golirii” capitalismului¹⁰⁰, adică despre una dintre ideile cele mai răspîndite și mai curente ale teoriei bernsteiniene. În apărarea vechilor baze ale „economismului”, tov. Akimov a adus chiar argumentul extrem de original cum că în programul nostru cuvîntul proletariat nu figurează niciodată la cazul nominativ. La ei, a exclamat tov. Akimov, proletariatul figurează cel mult la cazul genitiv. Așadar, cazul nominativ este cel mai onorabil, iar cazul genitiv e pe al doilea plan sub aspectul onorabilității. Nu ne mai rămîne decît să transmitem – poate printr-o comisie specială – acest considerent tov. Reazanov, pentru ca acesta să-și completeze prima sa lucrare savantă despre litere printr-un al doilea tratat savant despre cazuri...¹⁰¹

Cît privește referirile directe la unele pasaje din broșura mea „Ce-i de făcut?”, mi-e foarte ușor să dovedesc că aceste pasaje sînt rupte de context. Se spune: Lenin nu pomenește de nici un fel de tendințe care luptă între ele, ci afirmă categoric că mișcarea muncitorească „se îndreaptă” întotdeauna spre subordonarea față de ideologia burgheză. Așa să fie oare? Oare în broșura mea nu se spune că mișcarea muncitorească este atrasă spre burghezism *cu participarea binevoitoare a lui Schulze-Delitzsch și a celor de teapa lui?* * Și cine este con-

* Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 39. — Nota red.

siderat aici ca fiind „de teapa lui“ ? Nimeni altcineva decît „economistii“, nimeni altcineva decît aceia care pe atunci afirmau, de pildă, că în Rusia democrația burgheză este o fantomă. Acum este ușor să te lansezi în considerații pe tema radicalismului și liberalismului burghez, din moment ce toată lumea are în fața ei modele ale acestora. Dar așa a fost oare și înainte ?

Lenin nu ia de loc în considerare faptul că și muncitorii participă la elaborarea ideologiei. — Așa să fie oare ? Oare în broșura mea nu se spune în repetate rînduri că o foarte mare lipsă a mișcării noastre o constituie tocmai lipsa de muncitori pe deplin conștienți, de muncitori-conducători, de muncitori-revoluționari ? Oare nu se spune acolo că formarea unor asemenea muncitori-revoluționari trebuie să devină sarcina noastră imediată ? Nu se arată oare acolo importanța dezvoltării mișcării sindicale și a creării unei literaturi sindicale speciale ? Nu se duce oare acolo o luptă înverșunată împotriva oricăror încercări de a coborî nivelul muncitorilor înaintați la nivelul maselor sau la nivelul muncitorilor mijlocii ?

Închei. Știm acum cu toții că „economistii“ au îndoit bățul într-o direcție. Pentru a-l îndrepta trebuia îndoit în cealaltă direcție, și eu am făcut acest lucru. Sînt convins că întotdeauna social-democrația va îndrepta bățul strîmbat de oportunismul de toate soiurile, și de aceea bățul nostru va fi întotdeauna cel mai drept și mai potrivit pentru acțiune.

Confruntat cu manuscrisul

7

RAPORT CU PRIVIRE
LA STATUTUL PARTIDULUI

29 IULIE (11 AUGUST)

Lenin (raportorul) dă explicații cu privire la proiectul de statut propus de el. Ideea fundamentală a statutului este împărțirea *funcțiilor*. De aceea, de pildă, împărțirea în două centre nu este un rezultat al împărțirii după locul în care ele își desfășoară activitatea (în Rusia sau în străinătate), ci o consecință logică a împărțirii după funcții. Comitetului Central îi aparține funcția conducerii practice, iar Organului Central funcția conducerii ideologice. Pentru a coordona activitatea acestor două centre, pentru a evita ca activitatea lor să se desfășoare în mod dispartat și, în parte, pentru a rezolva conflictele, este necesar un Consiliu, care nu trebuie nicidecum să aibă un caracter de instituție pur de arbitraj. În paragrafele din statut care se referă la relațiile dintre Comitetul Central și comitetele locale și care stabilesc sfera de competență a Comitetului Central nu pot și nu trebuie să fie enumerate toate punctele în care Comitetul Central este competent. O asemenea enumerare nu ar fi posibilă și nici indicată, deoarece nu e de conceput că ar putea fi prevăzute toate cazurile posibile și, în afară de aceasta, s-ar putea crea impresia că punctele neenumerate nu sînt de competența Comitetului Central. Trebuie să lăsăm ca Comitetul Central să-și stabilească singur sfera competenței sale, deoarece în orice chestiune locală pot fi atinse interese generale de partid, și de aceea trebuie să dăm Comitetului Central posibilitatea de a se amesteca în chestiunile locale în pofida, poate, a intereselor locale, dar în interesul general de partid.

8

INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII
PĂRȚII GENERALE
A PROGRAMULUI PARTIDULUI

29 IULIE (11 AUGUST)

Acest adaos ar aduce o înrăutățire¹⁰². S-ar crea impresia că conștiința se dezvoltă în mod spontan. Or, în rîndurile social-democrației internaționale nu există activitate conștientă a muncitorilor care să nu fie rezultatul influenței social-democrației.

9

INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII
REVENDICĂRILOR GENERAL-POLITICE
ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI

30 IULIE (12 AUGUST)

1

Lenin consideră că amendamentul propus de Strahov nu este nimerit, deoarece în formularea dată de comisie se subliniază tocmai *voința poporului*¹⁰³.

2

Lenin este împotriva cuvântului „regională”, deoarece este foarte neclar și ar putea fi interpretat în sensul că social-democrația cere împărțirea întregului stat în mici regiuni¹⁰⁴.

3

Lenin consideră că adăugirea cuvântului : „străin” este inutilă, deoarece se înțelege de la sine că partidul social-democrat va lupta ca cele prevăzute în acest paragraf să fie extinse și asupra străinilor¹⁰⁵.

10

INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII
REVENDICĂRILOR GENERAL-POLITICE
ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI

31 IULIE (13 AUGUST)

Cuvîntul „miliție“ nu aduce nimic nou și ar putea crea confuzie. Expresia „înarmarea întregului popor“ este clară și pe înțelesul tuturor. Consider că amendamentul propus de tov. Liber este inutil ¹⁰⁶.

11

PROPUNERI CU PRIVIRE
LA PUNCTELE REFERITOARE
LA REVENDICĂRILE GENERAL-POLITICE
ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI ¹⁰⁷

- 1) La sfârșitul punctului 6 să se mențină cuvintele „și limbă“.
- 2) Să se introducă un punct nou :
„Dreptul populației la învățămînt în limba maternă, dreptul
fiecărui cetățean de a vorbi în limba maternă la adunări, în
instituțiile publice și de stat“.
- 3) Să se scoată din punctul 11 fraza referitoare la limbă.

Scris între 30 iulie și
1 august (13 și 14 august) 1903

Publicat pentru prima oară,
după manuscris

12

INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII
PĂRȚII DIN PROGRAM
REFERITOARE LA PROTECȚIA MUNCII

31 IULIE (13 AUGUST)

1

L e n i n nu are nimic împotriva instituirii unui repaus de 42 de ore, iar în ceea ce-l privește pe Liber face observația că în program se vorbește de supraveghere în toate ramurile de producție. Dacă am preciza în ce proporții să se facă aceasta, nu am face decît să limităm sensul. Atunci cînd programul nostru va fi devenit proiect de lege, vom introduce și amănunte ¹⁰⁸.

2

Mă pronunț împotriva amendamentelor lui Leadov ¹⁰⁹. Primele două sînt inutile, deoarece noi cerem în programul nostru instituirea protecției muncii în *toate* ramurile economiei, deci și în agricultură. Cît despre al treilea amendament, el se referă pe de-a-ntregul la partea agrară a programului, și vom reveni asupra lui atunci cînd va fi discutat proiectul nostru de program agrar.

13

CUVÎNTARE ÎN CADRUL DISCUTĂRII
PROGRAMULUI AGRAR

31 IULIE (13 AUGUST)

Voi începe prin a releva un amănunt care a ieșit la iveală în decursul dezbaterilor. Tov. Egorov și-a exprimat regretul că nu există un raport, care ar fi putut ușura și orienta în mare măsură dezbaterile noastre. Ca raportor am fost propus eu, și trebuie oarecum să mă apăr de învinuirea că nu există un raport. Și, în apărarea mea, voi spune că există un raport, și anume răspunsul dat de mine tov. X*, prin care răspund la cele mai răspândite obiecții și nedumeriri provocate de programul nostru agrar și care a fost distribuit tuturor delegaților la congres. Un raport nu încetează de a fi raport pentru faptul că a fost tipărit și distribuit delegaților, și nu citit în fața lor.

Voi trece la conținutul cuvîntărilor vorbitorilor care, din păcate, n-au luat în considerare tocmai acest raport al meu. Tov. Martînov, de pildă, n-a luat în considerare nici literatura mai veche cu privire la programul nostru agrar atunci cînd a vorbit din nou de repararea unei nedreptăți istorice¹¹⁰, de faptul că nu ar avea nici un rost să ne întoarcem cu 40 de ani în urmă, de desființarea nu a feudalismului contemporan, ci a aceluia existent în deceniul al 7-lea al secolului trecut etc. Răspunzînd acestor argumente, sînt nevoit să mă repet. Dacă noi ne-am sprijini *n u m a i* pe principiul „reparării unei nedreptăți istorice“, ne-am conduce doar după o frază democratică. Dar noi ne referim la rămășițele iobăgiei *care există* în jurul nostru, la realitățile de astăzi, la ceea ce acum stînjește și frînează lupta de eliberare a proletariatului. Sîntem

* Vezi volumul de față, pag. 213—228. — *Nota red.*

Prima pagină a manuscrisului cuvîntării rostite de V. I. Lenin la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., la 31 iulie (13 august) 1903, în cadrul discutării programului agrar.

învinuți că ne întoarcem la vremuri de mult apuse. Cei ce ne aduc această învinuire nu fac decît să dovedească că nu cunosc cele mai cunoscute fapte din activitatea social-democraților din toate țările. Pretutindeni aceștia își pun și îndeplinesc următoarea sarcină : *să desăvîrșească ceea ce burghezia n-a făcut pînă la capăt*. Tocmai acest lucru îl facem noi. Iar pentru a face acest lucru trebuie să ne întoarcem la trecut, și social-democrații din fiecare țară fac acest lucru întorcîndu-se întotdeauna la 1789 *al lor*, la 1848 *al lor*. Tot astfel nici social-democrații ruși *nu pot să nu se întoarcă* și ei la 1861 *al lor* ; ei fac aceasta cu atît mai energic și cu atît mai des cu cît prin așa-zisa „reformă” țărănească de la noi s-au înfăptuit foarte puține transformări democratice.

În ceea ce-l privește pe tov. Gorin, și el se face vinovat de greșeala curentă de a da uitării înrobirea iobăgistă, care există în mod real. Tov. Gorin afirmă că „speranța în restituirea pămînturilor rășluite menține forțamente pe micul țaran în atmosfera ideologiei antiproletare”. În realitate însă, nu „speranța” în restituirea pămînturilor rășluite, ci *actualele* pămînturi rășluite mențin înrobirea iobăgistă, și nu există altă ieșire din această înrobire, din această arendare iobăgistă decît transformarea acestor așa-ziși arendași în proprietari liberi.

Și, în sfîrșit, tov. Egorov a pus autorilor programului o întrebare cu privire la semnificația acestuia. Constituie oare programul nostru, întrebă el, o concluzie trasă din principalele noastre idei despre evoluția economică a Rusiei, o anticipare științifică a rezultatului posibil și inevitabil al transformărilor politice (în acest caz tov. Egorov ar putea fi de acord cu noi), *ori* programul nostru constituie practic o lozincă agitatorică, și în acest caz nu am putea bate recordul față de socialiștii-revoluționari și ar trebui să admitem că acest program nu este just. Trebuie să spun că nu înțeleg această distincție făcută de tov. Egorov. Dacă nu ar satisface prima condiție, programul nostru ar fi greșit, și, prin urmare, nu l-am putea adopta. Dacă însă este just, atunci nu s-ar putea ca el să nu ofere practic o lozincă potrivită pentru agitație. Contradicția dintre cele două dileme ale tov. Egorov este numai aparentă : ea nu poate exista în realitate, întrucît o soluție teoretică justă *asigură* un succes trainic al agitației. Or, noi

tîndem tocmai la un succes trainic și insuccesele vremelnice nu ne tulbură cîtuși de puțin.

Tov. Liber a repetat de asemenea obiecții de mult infirmate, mirîndu-se de „caracterul mizer“ al programului nostru și cerînd „reforme radicale“ și în domeniul agrar. Tov. Liber a scăpat din vedere deosebirea dintre partea din program în care este vorba de revendicări democratice și cea în care este vorba de revendicări socialiste : ceea ce i s-a părut „caracter mizer“ este faptul că în partea în care este vorba de revendicările democratice nu figurează revendicări socialiste. El n-a observat că partea din programul nostru agrar care se referă la revendicările socialiste figurează în alt loc, și anume în capitolul cu privire la muncitori, care se referă și la agricultură. Numai socialiștii-revoluționari cu caracteristica lor lipsă de principii pot confunda și confundă mereu revendicările democratice cu cele socialiste ; dar partidul proletariatului e obligat să le deosebească și să le delimiteze unele de altele în modul cel mai riguros.

Confruntat cu manuscrisul

14

CUVÎNTĂRI ȘI INTERVENȚII ÎN CADRUL
DISCUTĂRII PROGRAMULUI AGRAR

1 (14) AUGUST

1

Înainte de a trece la amănunte, voi face o serie de obiecții împotriva unor teze generale, și în primul rând împotriva tezei tov. Martînov. Tov. Martînov spune că nu trebuie să luptăm împotriva feudalismului care a existat în trecut, ci împotriva aceluia care există astăzi. Este adevărat, dar eu voi aminti de răspunsul pe care i l-am dat tov. X. Acesta se referea la gubernia Saratov ; eu am luat datele referitoare tot la gubernia Saratov, și din aceste date au reieșit următoarele : în această gubernie, suprafața totală a pămînturilor rășluite este de 600.000 de desetine, adică reprezintă $\frac{2}{5}$ din suprafața totală a pămînturilor pe care le posedau aici țărani pe vremea iobăgiei, iar suprafața totală a pămînturilor arendate este de 900.000 de desetine ; prin urmare, pămînturile rășluite reprezintă $\frac{2}{3}$ din totalul pămînturilor arendate. Așadar, noi restabilim în proporție de $\frac{2}{3}$ folosința pămîntului. Noi luptăm deci nu împotriva unei fantome, ci împotriva unui rău real. Am ajunge la aceeași situație ca și în Irlanda, unde a fost nevoie de actuala reformă țărănească care a transformat pe fermieri în mici proprietari. În literatura economică a narodnicilor a fost arătată analogia dintre Irlanda și Rusia. Tov. Gorin spune că măsura propusă de mine nu este cea mai bună, că ar fi mai bine ca arendașii semiliberi să treacă la situația de arendași liberi. Dar el greșește crezînd că trecerea arendașilor semiliberi la situația de arendași liberi ar fi preferabilă. Noi nu născocim o trecere oarecare, ci propunem o trecere în condițiile căreia sistemul de folosință a pămîntului să corespundă din punct de vedere juridic situației de fapt, și

prin aceasta desființăm actualele relații de înrobire. Martînov afirmă că nu revendicările noastre sînt mizere, ci mizer este principiul din care decurg. Dar această afirmație seamănă cu argumentele pe care le aduc împotriva noastră socialiștii-revoluționari. La sate, noi urmărim două scopuri calitativ diferite : în primul rînd, vrem să creăm libertatea relațiilor burgheze și, în al doilea rînd, să organizăm lupta proletariatului. Sarcina noastră, în pofida prejudecăților socialiștilor-revoluționari, este de a arăta țăranilor unde începe sarcina revoluționar-proletară a proletariatului de la sate. De aceea obiecțiile tov. Kostrov sînt neîntemeiate. Ni se spune că programul nostru nu poate satisface țăranimea, că ea va merge mai departe ; dar noi nu ne temem de acest lucru, acest lucru este prevăzut în programul nostru socialist, și de aceea nu ne temem nici de împărțirea pămîntului, care înspăimîntă atît de mult pe tovarășii Mahov și Kostrov.

Inchei. Tovarășul Egorov a spus că speranța pe care ne-o punem în țărani este o himeră. Nu ! Noi nu ne facem iluzii, sîntem destul de sceptici și de aceea spunem proletariatului de la sate : „Acum lupti laolaltă cu burghezia țărănească, dar trebuie să fii întotdeauna gata să lupti împotriva acestei burghezii, și această luptă o vei duce laolaltă cu proletariatul industrial de la orașe“.

În 1852 Marx spunea că țăranul nu are numai prejudecată, ci și judecată. Și arătînd acum țăranimii sărace cauza sărăciei ei, putem să ne așteptăm la succes. Sîntem încredințați că, întrucît social-democrația a pornit acum la luptă pentru apărarea intereselor țăranimii, putem conta pe faptul că în viitor masa țărănească se va obișnui să considere social-democrația drept apărătorul intereselor ei.

2

Lenin propune următorul amendament : în loc de „*va lupta*“ să se spună : „*cere în primul rînd*“¹¹¹. În referatele prezentate în cursul dezbaterilor s-a arătat că în proiect s-a spus în mod deliberat : „*va lupta*“, pentru a se sublinia astfel ideea că intenționăm să facem acest lucru nu acum, ci în

viitor. În vederea evitării unor asemenea confuzii, propun să se adopte acest amendament. Prin cuvintele „în primul rînd” vreau să spun că, în afară de programul agrar, mai avem și alte revendicări.

3

Sînt împotriva propunerii tov. Leadov ¹¹². Noi nu întocmim un proiect de lege, ci indicăm doar criteriile generale. Și la orașe există locuitori care fac parte din stări sociale birnice ; în afară de aceasta, din aceste stări fac parte și tîrgoveții etc., și pentru a îngloba toate acestea în programul nostru ar trebui să folosim limbajul din volumul al IX-lea al Codului de legi.

4

Întrebarea lui Martînov îmi pare inutilă ¹¹³. În loc de formularea principiilor generale, el vrea să ne impună să intrăm în amănunte. Dacă am face acest lucru, lucrările congresului s-ar prelungi la infinit. Principiul este formulat cît se poate de clar : orice țaran are dreptul să dispună de pămîntul său, indiferent dacă *îl posedă în cadrul obștii sau este proprietatea sa privată*. Aceasta se reduce la revendicarea de a se acorda țaranului dreptul de a dispune de pămîntul său. Noi cerem să nu existe legi speciale pentru țărani ; noi cerem nu numai dreptul de a ieși din obște. Cît despre stabilirea tuturor amănuntelor care vor fi necesare în cadrul înfăptuirii acestor principii, lucrul acesta nu sîntem în măsură să-l facem acum. Sînt împotriva completării propuse de tov. Lange ; nu putem cere abrogarea tuturor legilor privitoare la folosință. Ar fi prea de tot.

5

După cît se vede, Martînov este nedumerit. Noi cerem să fie adoptată și aplicată în mod egal, legislația generală în vigoare acum în toate statele burgheze, și anume legislația bazată pe principiile dreptului roman, care recunoaște și pro-

prietatea comună, și proprietatea individuală. Noi vrem ca posesiunea pământului în cadrul obștii să fie considerată proprietate comună.

6

Se pune chestiunea redactării completărilor la punctul patru referitor la Caucaz. Este de dorit ca aceste completări să fie introduse după punctul a). Există două proiecte de rezoluții. Dacă am adopta amendamentul tov. Karski, punctul patru ar deveni mult mai puțin concret. În Ural, de pildă, există nenumărate rămășițe ale iobăgiei. Acolo există un adevărat focar de iobăgie. În ceea ce-i privește pe letoni, se poate spune că ei sînt cuprinși în formula : „și în alte regiuni ale statului“. Susțin propunerea tov. Kostrov, și anume că trebuie formulată revendicarea trecerii pămînturilor în mîinile hizanilor, ale țăranilor temporar obligați etc. ¹¹⁴

7

Degeaba se miră tov. Liber. El ne cere un criteriu general, dar asemenea criterii nu există. Uneori trebuie să preconizezi una, alteori alta. Noi nu avem șabloane. Liber afirmă că revendicarea noastră cu privire la desființarea iobăgiei coincide cu revendicările liberalilor. Dar liberalii nu arată cum trebuie realizată această revendicare. Noi însă spunem că ea trebuie să fie realizată nu de către birocrație, ci de către masele asuprite, iar aceasta înseamnă a păși pe calea revoluției. În aceasta constă deosebirea esențială dintre noi și liberali, care prin raționamentele lor despre prefaceri și reforme „pîngăresc“ conștiința poporului. Ca să concretizăm toate revendicările cu privire la desființarea iobăgiei ar trebui să scriem volume întregi. De aceea relevăm numai cele mai importante forme și feluri de înrobire. Iar comitetele noastre din diferite localități, dezvoltînd programul general, vor elabora și vor formula revendicările lor parțiale. Afirmația lui Troțki cum că nu putem să ne ocupăm de revendicările locale este greșită, întrucît problema hizanilor și a țăranilor temporar obligați nu este numai o problemă locală. De altfel, ea este cunoscută în întreaga literatură agrară.

8

Tov. Liber ne propune să suprimăm punctul cu privire la pământurile rășluite pentru simplul motiv că nu-i plac comitetele țărănești. Ciudat lucru ! Din moment ce am căzut de acord în ceea ce privește problema principală, și anume că pământurile rășluite înrobesc pe țărani, instituirea de comitete constituie un amănunt din cauza căruia nu este logic să respingi întregul punct. De asemenea este ciudată întrebarea : cum vom influența asupra comitetelor țărănești. Sper că atunci social-democrații vor putea organiza cu mai puține greutate congrese unde se vor înțelege asupra felului cum să acționeze în fiecare caz dat.

9

Paragraful 5 din programul referitor la muncitori este legat de paragraful 16 : aceasta presupune tocmai instituirea unor comisii de judecată, alcătuite dintr-un număr egal de delegați din partea muncitorilor și din partea întreprinzătorilor ; trebuie să cerem ca muncitorii agricoli și țăranii săraci să aibă reprezentanți proprii în aceste comisii ¹¹⁵.

10

Cred că această propunere nu este nimerită, deoarece asta ar însemna o lărgire excesivă a competenței comisiilor de judecată ¹¹⁶. Noi urmărim reducerea arenzilor ; iar stabilirea mărimii lor le-ar da proprietarilor funciari posibilitatea ca, invocând anumite fapte, să dovedească că dreptatea este de partea lor. Reducerea arenzilor exclude orice gând de majorare a acestora. Kautsky, vorbind despre Irlanda, arată că acolo instituirea de judecătoria de muncă a dat unele rezultate,

15

CUVÎNTĂRI ȘI INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII STATUTULUI PARTIDULUI

2 (15) AUGUST

1

Lenin își susține pe scurt formularea, subliniind în special că ea constituie un stimulent : „organizați-vă !”¹¹⁷. Nu trebuie să se creadă că organizațiile de partid trebuie să fie alcătuite numai din revoluționari de profesie. Noi avem nevoie de cele mai variate organizații de toate felurile, rangurile și nuanțele, începînd de la cele mai înguste și mai conspirative și terminînd cu cele mai largi și mai libere, lose Organisationen. Dar pentru ca o organizație să poată fi considerată organizație de partid trebuie ca ea să fie confirmată de Comitetul Central.

2

În primul rînd aș vrea să fac două observații cu caracter particular. Prima se referă la amabila (o spun fără ironie) propunere a lui Akselrod „de a cădea la învoială”. Aș răspunde cu plăcere la acest apel, deoarece consider că divergența dintre noi nu este nicidecum atît de esențială încît de ea să depindă viața sau moartea partidului. Nu vom pieri din cauză că unul din punctele statutului nu e bun ; nici vorbă nu poate fi de așa ceva. Dar, dacă e vorba de ales între cele două formulări, nu pot renunța în nici un caz la convingerea mea fermă că formularea lui Martov înseamnă o *înărăutățire* a proiectului inițial, înărăutățire care, în anumite condiții, *poate* să aducă partidului mari prejudicii. A doua observație se referă la tov.

Bruker. Era foarte firesc ca, în dorința sa de a promova peste tot principiul electiv, tov. Bruker să adopte formularea mea, singura care definește cât de cât precis noțiunea de *membu* de partid. De aceea nu pot să înțeleg de ce tov. Martov manifestă satisfacție în legătură cu faptul că tov. Bruker e de acord cu mine. Oare tov. Martov socoate într-adevăr drept *îndreptar* pentru sine contrarul celor spuse de tov. Bruker, fără a-i analiza motivele și argumentele ?

Trecînd la fondul chestiunii, voi spune că tov. Troțki n-a înțeles de loc ideea fundamentală a tov. Plehanov și de aceea în raționamentele sale a ocolit miezul chestiunii. El a vorbit despre intelectuali și muncitori, despre punctul de vedere de clasă și despre mișcarea de masă, dar a scăpat din vedere o problemă esențială : restrînge oare formula mea noțiunea de membru de partid, sau o lărgeste ? Dacă și-ar fi pus această întrebare, el și-ar fi dat ușor seama că formula mea restrînge această noțiune, în timp ce formula lui Martov o lărgeste, ea deosebindu-se (după expresia justă a lui Martov însuși) prin „elasticitate“. Or, este cert că într-o perioadă a vieții de partid ca aceea prin care trecem acum, tocmai „elasticitatea“ deschide porțile tuturor elementelor confuze, șovăielnice și oportuniste. Pentru a infirma această concluzie simplă și evidentă, ar trebui să se dovedească că asemenea elemente nu există ; tov. Troțki însă nici nu s-a gîndit la așa ceva. De altfel, acest lucru nici nu poate fi dovedit, căci toată lumea știe că sînt destule elemente de acest fel, că ele există și în sînul clasei muncitoare. Păstrarea fermității liniei și a purității principiilor partidului devine tocmai acum un lucru cu atît mai imperios cu cît partidul, restabilindu-și unitatea, va primi în rîndurile sale foarte multe elemente nestatornice, al căror număr va crește pe măsură ce va crește partidul. Tov. Troțki a dat dovadă de o înțelegere foarte greșită a ideii fundamentale a cărții mele. „Ce-i de făcut ?“ atunci cînd a spus că partidul nu este o organizație conspirativă (această obiecție mi-au făcut-o și mulți alții). El a uitat că în cartea mea eu propun o serie întreagă de organizații de tip diferit, începînd de la cele mai

conspirative și mai înguste și terminînd cu organizațiile relativ largi și „libere” (lose) *. El a uitat că partidul trebuie să fie doar detașamentul de avangardă, conducătorul masei uriașe a clasei muncitoare, care în întregime (sau aproape în întregime) activează „sub controlul și conducerea” organizațiilor de partid, dar care nu face parte în întregime și nu trebuie să facă parte în întregime din partid. Într-adevăr, priviți la ce concluzii ajunge tov. Troțki datorită greșelii sale fundamentale. El ne spunea aici că, dacă rînduri și rînduri de muncitori ar fi arestați și toți acești muncitori ar declara că nu fac parte din partid, ciudat ar mai arăta partidul nostru ! Nu cumva dimpotrivă ? Nu este oare ciudat raționamentul tovarășului Troțki ? El consideră drept regretabil ceea ce pe orice revoluționar cît de cît experimentat nu ar putea decît să-l bucure. Dacă s-ar constata că sute și mii de muncitori arestați pentru greve și demonstrații nu sînt membri ai organizațiilor de partid, aceasta ar dovedi doar că organizațiile noastre sînt bune, că noi ne îndeplinim sarcina, și anume aceea de a face ca un cerc mai mult sau mai puțin restrîns de conducători să lucreze în mod conspirativ și de a atrage în mișcare o masă cît mai largă.

Rădăcina greșelii acelor care sînt pentru formularea lui Martov constă în aceea că ei nu numai că ignorează unul dintre principalele rele existente în viața noastră de partid, dar îl și consfințesc. Acest rău constă în faptul că în atmosfera de nemulțumire politică aproape generală, în condițiile cînd munca noastră are un caracter cu totul conspirativ, în condițiile cînd cea mai mare parte a activității noastre este concentrată în cercuri secrete restrînse, și uneori constă chiar și în simple întîlniri, ne este extrem de greu, dacă nu chiar aproape imposibil, să delimităm pe cei care flecăresc de cei care activează. Și nu știu dacă s-ar putea găsi vreo altă țară în care confundarea acestor două categorii să fie un lucru atît de obișnuit, să creeze atîta confuzie și să pricinuiască atîta rău ca în Rusia. Noi suferim cumplit de pe urma acestui

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 116. — Nota red.

rău, care există nu numai în rîndurile intelectualilor, dar și în rîndurile clasei muncitoare, iar formularea tovarășului Martov consfințește acest rău. Această formulare tinde inevitabil să facă pe *oricine* membru de partid ; tov. Martov însuși a fost nevoit să recunoască aceasta cu o rezervă : „dacă vreți, da“, a spus el. Dar tocmai aceasta n-o vrem noi ! Tocmai de aceea ne ridicăm noi cu atîta hotărîre împotriva formulării lui Martov. E mai bine ca zece oameni care activează să nu se intituleze membri de partid (adevărații activiști nu aleargă după titluri !) decît ca un flecar să aibă dreptul și posibilitatea de a fi membru de partid. Acesta este un principiu care îmi pare incontestabil și care mă obligă să-l combat pe Martov. Mi s-a obiectat că noi nu acordăm membrilor de partid nici un fel de drepturi, și de aceea nu pot avea loc abuzuri. Această obiecție este cu totul nefondată : dacă noi nu arătăm ce drepturi speciale anume capătă un membru de partid, apoi nu trebuie să scăpați din vedere că noi nu vorbim nici de vreo îngrădire a drepturilor membrilor de partid. Aceasta, în primul rînd. Iar în al doilea rînd – și aceasta este principalul –, chiar indiferent de drepturi, nu trebuie să uităm că orice membru de partid răspunde pentru partid și că *partidul răspunde pentru orice membru de partid*. Dar în condițiile în care se desfășoară activitatea noastră politică și în care organizarea politică reală este încă într-o stare embrionară, ar fi de-a dreptul periculos și dăunător să se recunoască celor care nu sînt membri ai vreunei organizații calitatea de membri de partid și să se atribuie partidului răspunderea pentru niște oameni care nu fac parte din vreo organizație (și nu fac parte, poate, în mod deliberat). Tov. Martov se îngrozește la gîndul că cineva care nu face parte din vreo organizație de partid nu ar avea dreptul ca, deși a depus o activitate energică, să se intituleze la proces membru de partid. Pe mine acest lucru nu mă sperie. Dimpotrivă, ar constitui un mare prejudiciu faptul că un om care se declară membru de partid, deși nu face parte din vreuna dintre organizațiile de partid, ar avea la proces o comportare deplorabilă. Nu se poate contesta că această persoană a lucrat sub

controlul și conducerea organizației, și aceasta tocmai din cauza caracterului vag al termenului folosit. De fapt – și în această privință nu poate exista nici o îndoială – cuvintele „sub controlul și conducerea“ vor duce la rezultatul că *nu va exista nici control, nici conducere*. Niciodată C.C. nu va fi în stare să exercite un adevărat control asupra tuturor acelor care activează, dar nu fac parte din nici o organizație. Sarcina noastră este să facem ca C.C. să poată exercita un control *efectiv*. Sarcina noastră este să păstrăm fermitatea, principialitatea, puritatea partidului nostru. Trebuie să ne străduim să ridicăm titlul de membru de partid și însemnătatea acestui titlu mai sus, tot mai sus – și de aceea sînt împotriva formulării lui Martov.

Confruntat cu manuscrisul

3

Lenin insistă să se includă în statut cuvintele referitoare la sprijinul material, din moment ce toți recunosc că partidul trebuie să existe cu ajutorul contribuțiilor bănești ale membrilor săi. În problema creării unui partid politic nu se pot invoca considerente de ordin moral.

16

INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII
STATUTULUI PARTIDULUI

4 (17) AUGUST

1

Lenin consideră că prima formulare nu este nimerită, deoarece atribuie Consiliului un caracter de instituție de arbitraj¹¹⁸. Or, Consiliul nu trebuie să fie numai o instituție de arbitraj, ci și una care să coordoneze activitatea Comitetului Central cu cea a Organului Central. Totodată, el consideră că al cincilea membru trebuie să fie numit de congres. S-ar putea întâmpla ca primii patru membri ai Consiliului să nu cadă de acord asupra alegerii celui de-al cincilea ; în acest caz am fi lipsiți de această instituție atît de necesară.

2

Lenin consideră că argumentele tovarăsei Zaslucici nu sînt convingătoare¹¹⁹. Cazul pe care îl presupune ea ar echivala cu o luptă ; or, în aceste condiții nu ar putea să ajute nici un fel de statute. Dacă am admite ca al cincilea membru al Consiliului să fie ales de ceilalți patru, am introduce această luptă în statut. Lenin consideră că trebuie să releve faptul că Consiliul nu are numai un caracter de instituție de împăciuire : așa, de pildă, în statut se prevede că Consiliul poate fi convocat de doi membri ai acestuia.

3

Lenin se pronunță pentru menținerea acestui punct : nimănui nu i se poate contesta dreptul de a solicita ca cererea sa să fie înaintată la centru. Aceasta este o condiție necesară a centralizării¹²⁰.

4¹²¹

Aici sînt două probleme. Prima este problema unei majorități calificate, și eu declar că sînt împotriva propunerii de a o reduce de la $\frac{4}{5}$ la $\frac{2}{3}$. Nu are rost să se prevadă în statut un protest motivat, și eu sînt împotriva acestei propuneri ¹²². Mult mai importantă este a doua problemă, aceea a dreptului de control reciproc al Comitetului Central și al Organului Central asupra cooptării. Acordul reciproc între cele două centre este condiția necesară a armoniei. Aici e vorba de o ruptură între aceste două centre. Cine nu vrea o sciziune trebuie să aibă grijă să domnească armonia. Din viața partidului se știe că au existat oameni care provocau sciziuni. Aceasta este o problemă principială, o problemă importantă, de care poate să depindă în întregime viitoarea soartă a partidului.

5

Dacă pînă acum statutul era șchiop de un picior, apoi tov. Egorov vrea să-l facă șchiop de ambele picioare ¹²³. Consiliul cooptează numai în cazuri excepționale. Ambele părți, ambele centre trebuie să dea dovadă de o încredere deplină, și aceasta tocmai pentru că este vorba de un mecanism complicat ; fără o deplină încredere reciprocă nu este posibilă o muncă comună, care să fie încununată de succes. Și întreaga problemă a unei juste funcționări în comun este strîns legată de dreptul de cooptare. Iar cît privește problema dificultăților de ordin tehnic, tov. Deutsch nu trebuia să le supraestimeze.

17

**COMPLETARE LA § 12 DIN PROIECTUL
DE STATUT AL PARTIDULUI**

Cooptarea de membri în Comitetul Central și în redacția Organului Central nu se poate face decât cu consimțământul tuturor membrilor Consiliului partidului.

Propusă la 5 (18) august

18

INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUȚĂRII
STATUTULUI PARTIDULUI

5 (18) AUGUST

1

Voi răspunde pe scurt la ambele obiecții ¹²⁴. Tov. Martov afirmă că eu propun ca cooptarea de membri să nu se facă decât cu consimțământul unanim al celor două colegii ; este inexact. Congresul a hotărât să nu se acorde dreptul de veto fiecăruia dintre membrii celor două colegii, care s-ar putea să fie alcătuite dintr-un număr destul de mare de persoane ; dar aceasta nu înseamnă că nu putem acorda acest drept unei instituții care coordonează întreaga activitate în cadrul muncii comune a celor două centre. Munca în comun a celor două centre necesită o deplină unanimitate ba chiar și o uniune personală, iar acest lucru nu este posibil decât în cazul când cooptarea este admisă în unanimitate. Căci, dacă doi membri consideră că cooptarea este necesară, ei pot convoca Consiliul.

2

Amendamentul propus de Martov este în contradicție cu punctul deja adoptat în care se precizează că cooptarea în C.C. și O.C. trebuie să fie admisă în unanimitate ¹²⁵.

3

Interpretarea tov. Martov este greșită, deoarece această derogare este în contradicție cu principiul unanimității ¹²⁶. Rog congresul să hotărască dacă este cazul ca acest amendament al tov. Martov să fie pus la vot.

4

De fapt nu aş vrea să mă angajez într-o discuție în contradictoriu cu tovarășii Glebov și Deutsch, dar am considerat că trebuie să se vorbească în statut despre Ligă, în primul rînd, pentru că toată lumea știa de existența Ligii, în al doilea rînd, pentru a arăta că dreptul Ligii de a fi reprezentată în partid era prevăzut și în vechile statute și, în al treilea rînd, pentru că toate celelalte organizații sînt considerate comitete, iar Liga este menționată pentru a sublinia faptul că ea are o situație specială ¹²⁷.

19

PROIECT DE REZOLUȚIE
ÎN LEGĂTURĂ CU DECLARAȚIA
LUI MARTÎNOV ȘI AKIMOV ¹²⁸

Considerînd că declarația tovarășilor Martînov și Akimov contrazice noțiunea pe care o avem noi despre un membru al congresului și chiar despre un membru de partid, congresul propune tovarășilor Akimov și Martînov ca ori să-și retraceteze declarația, ori să declare fără ocolișuri că se retrag din partid. Cît despre procesele-verbale, congresul rezervă în orice caz acestor tovarăși dreptul de a participa la ședința specială în care urmează să fie confirmate procesele-verbale.

Scris la 5 (18) august 1903

*Publicat pentru prima oară
în 1927,
în „Culegeri din Lenin”,
vol. VI*

Se tipărește după manuscris

20

INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII
DECLARAȚIEI LUI MARTÎNOV ȘI AKIMOV

5 (18) AUGUST

1

Biroul a examinat declarația prezentată de tovarășii Martînov și Akimov la ședința de dimineață. Nu mă voi ocupa de motivele invocate de ei, deși acestea sînt neîntemeiate și foarte ciudate. Nimeni n-a cerut nicăieri dizolvarea Uniunii, și, prin urmare, concluzia indirectă trasă de tovarășii Martînov și Akimov din hotărîrea cu privire la Ligă este greșită. Dar, chiar dacă s-ar fi hotărît ca Uniunea să fie dizolvată, faptul acesta nu ar putea să priveze pe delegații ei de dreptul de a participa la lucrările congresului. De asemenea, congresul nu poate să admită refuzul lor de a participa la vot. Unui membru al congresului nu-i este permis să se limiteze numai la confirmarea proceselor-verbale și să nu participe la celelalte lucrări ale congresului. Biroul nu propune deocamdată nici o rezoluție și pune această chestiune în discuția congresului. Declarația lui Martînov și Akimov este absolut anormală și este în contradicție cu titlul de membru al congresului.

2

S-a creat o situație cu totul absurdă și anormală. Pe de o parte, delegații Uniunii ne spun că se supun hotărîrilor congresului, iar pe de altă parte vor să părăsească congresul din cauza hotărîrii cu privire la statut. Din moment ce a venit aici în calitate de delegat al unei organizații recunoscute de Comitetul de organizare, oricare dintre noi a devenit membru al congresului. Nici un fel de dizolvare a vreunei organizații

nu poate anula acest titlu. Cum trebuie să procedăm noi, biroul, atunci cînd se va trece la vot ? Să nu-i luăm de loc în considerare pe cei care vor fi părăsit congresul – nu se poate, deoarece congresul și-a confirmat deja componența. Singura concluzie logică este aceea ca ei să iasă din rîndurile partidului. În ceea ce privește însă procesele-verbale, se poate proceda la confirmarea lor, invitînd în acest scop în mod special și pe tovarășii delegați ai Uniunii, deși congresul este în drept să-și confirme procesele-verbale și fără participarea lor.

21

PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA
RETRAGEREA BUNDULUI DIN P.M.S.D.R. ¹²⁹

Retragerea Bundului

Congresul consideră că refuzul delegaților Bundului de a se supune hotărîrii majorității congresului înseamnă retragerea Bundului din P.M.S.D.R. ¹³⁰

Congresul regretă profund acest pas, care, după părerea sa, constituie o gravă greșeală politică din partea actualilor conducători ai „uniunii muncitorilor evrei“, o greșeală care în mod inevitabil va avea repercusiuni dăunătoare asupra intereselor proletariatului evreiesc și ale mișcării muncitorești. Cît despre argumentele prin care delegații Bundului caută să justifice acest pas, congresul le consideră sub raport practic ca fiind niște temeri și suspiciuni de nesinceritate și inconsecvență – cu totul neîntemeiate – în ceea ce privește convingerile social-democrate ale social-democraților ruși, iar sub raport teoretic ca un rezultat al regretabilei pătrunderi a naționalismului în rîndurile mișcării social-democrate a Bundului.

Ferm convins de necesitatea ca în Rusia să existe o deplină și strînsă unitate între mișcarea muncitorească evreiască și cea rusă, o unitate nu numai principială, ci și organizatorică, congresul își exprimă dorința ca acest lucru să fie realizat și hotărăște să se ia toate măsurile pentru ca proletariatul evreiesc să cunoască în amănunțime atît prezenta rezoluție a congresului cît și în general atitudinea social-democrației ruse față de orice mișcare națională.

Scris la 5 (18) august 1903

Publicat pentru prima oară
în 1930,
în „Culegeri din Lenin“,
vol. XV

Se tipărește după manuscris

22

COMPLETARE LA REZOLUȚIA LUI MARTOV
CU PRIVIRE LA RETRAGEREA BUNDULUI
DIN P.M.S.D.R.

Congresul hotărăște să se ia toate măsurile necesare pentru a se restabili unitatea între mișcarea muncitorească evreiască și cea neevreiască și pentru a se arăta unor mase cît mai largi de muncitori evrei cum pune social-democrația rusă problema națională.

Scris la 5 (18) august 1903

*Se tipărește pentru prima oară,
după manuscris*

23

PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE
LA GRUPURILE SEPARATE

Grupurile separate

Congresul își exprimă regretul în legătură cu existența separată a unor grupuri social-democrate, cum sînt „Borba“, „Jizn“ și „Volea“¹³¹. Această separare nu poate să nu provoace, pe de o parte, o dezorganizare nepermisă în partid, iar pe de altă parte o regretabilă abatere de la concepțiile social-democrate și de la tactica social-democrată în direcția așa-numitului social-revoluționarism (cum este cazul cu „Volea“ și, în parte, cu „Borba“ în programul ei agrar) sau în direcția socialismului creștin și a anarhismului (cum este cazul cu „Jizn“). Congresul își exprimă dorința ca atît grupurile menționate cît și, în general, grupurile de persoane care se consideră ca făcînd parte din social-democrație să intre în rîndurile social-democrației ruse unite și organizate. Congresul însărcinează Comitetul Central să strîngă datele necesare și să ia o hotărîre definitivă cu privire la locul pe care grupurile menționate și celelalte grupuri separate urmează să-l ocupe în cadrul partidului sau cu privire la atitudinea partidului nostru față de ele.

Scris la 5 sau 6
(18 sau 19) august 1903

Publicat pentru prima oară
în 1930,
în „Culegeri din Lenin“,
vol. XV

Se tipărește după manuscris

24

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA MUNCA
ÎN RÎNDURILE ARMATEI

Armata

Congresul atrage atenția tuturor organizațiilor de partid asupra importanței desfășurării propagandei și agitației social-democrate în rîndurile armatei și recomandă să se depună toate eforturile în vederea fixării și consolidării tuturor legăturilor existente în rîndurile ofițerilor și gradelor inferioare. Congresul consideră că este de dorit ca, în timpul cînd își fac serviciul militar, social-democrații să se organizeze în grupuri speciale, pentru ca aceste grupuri să aibă o situație specială în comitetele locale (ca ramificații ale acestora) sau în organizația centrală (ca instituții create direct de Comitetul Central și subordonate direct acestuia).

*Scriș între 5—10
(18—23) august 1903*

*Publicat pentru prima oară
în 1930,
în „Culegeri din Lenin”,
vol. XV*

Se tipărește după manuscris

25

PROIECT DE REZOLUȚIE
CU PRIVIRE LA MUNCA
ÎN RÎNDURILE ȚĂRĂNIMII

Țărănimea

Congresul atrage în mod deosebit atenția tuturor membrilor partidului asupra importanței dezvoltării și întăririi muncii în rîndurile țărănimii. Trebuie să ne prezentăm în fața țărănimii (și în special în fața proletariatului de la sate) cu întregul program social-democrat în ansamblul său, explicîndu-i semnificația acestuia în sensul că el cuprinde primele revendicări imediate în cadrul orînduirii existente. Trebuie să ne străduim ca țărani conștienți și intelectualii de la sate să se organizeze în grupuri de social-democrați solid încheiate, care să fie în legătură permanentă cu comitetele de partid. Trebuie să luptăm în înseși rîndurile țărănimii împotriva propagandei socialiștilor-revoluționari, care seamănă lipsa de principii și prejudecățile narodnice reacționare.

*Scris între 5—10
(18—23) august 1903*

*Publicat pentru prima oară
în 1930,
în „Culegeri din Lenin”,
vol. XV*

Se tipărește după manuscris

CUVÎNTARE ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA REDACȚIEI „ISKREI“ ¹³²

7 (20) AUGUST

Tovarăși ! Cuvîntarea lui Martov este atît de ciudată, în-cît mă văd nevoit să mă ridic cu hotărîre împotriva felului în care pune el problema. Voi aminti, în primul rînd, că protestul lui Martov împotriva însăși alegerii redacției, refuzul său și al tovarășilor săi de a face parte din redacția care urmează să fie aleasă se află în contradicție flagrantă cu ceea ce am spus noi toți (inclusiv Martov) atunci cînd „Iskra“ a fost recunoscută ca fiind organul partidului. Ni s-a obiectat atunci că o astfel de recunoaștere nu are sens, deoarece nu se poate confirma doar titlul ziarului fără a se confirma redacția, și chiar tov. Martov a explicat celor care făceau această obiecție că *acest lucru nu este adevărat*, că se confirmă o anumită orientare politică, că componența redacției *nu este* în nici un caz *stabilă în mod anticipat*, că alegerea redactorilor urmează să se facă ulterior, ea figurînd la punctul 24 al Tagesordnungului ¹³³ nostru. Prin urmare, tov. Martov nu era acum *de loc îndreptățit* să vorbească de o recunoaștere limitată a „Iskrei“. Prin urmare, afirmația lui Martov că intrarea sa în grupul de trei fără vechii săi tovarășii de redacție ar fi pătat întreaga sa reputație politică dovedește doar *o uimitoare confuzie de noțiuni politice*. A te situa pe acest punct de vedere înseamnă a nega dreptul congresului de a fixa noi alegeri, de a proceda la orice schimbare în rîndurile activiștilor cu munci de răspundere, de a schimba componența colegiilor împuternicite de el. La ce confuzie duce acest fel de a pune problema se vede chiar și din exemplul comitetului de organizare. Noi i-am exprimat acestuia

deplina încredere și recunoștință a congresului, dar în același timp am ridiculizat însăși ideea că congresul nu ar avea dreptul să cunoască relațiile interne din C. O. și totodată am înlăturat orice presupunere în sensul că vechea componență a C.O. ne-ar stînjeni pe noi în ceea ce privește schimbarea „netovărășească” a acestei componente și în ceea ce privește formarea *unui nou C.C.* din oricare alte elemente. Repet : părerea tov. Martov referitoare la admisibilitatea alegerii *unei părți* din vechiul colegiu denotă o nemaipomenită confuzie de noțiuni politice.

Trec acum la problema alegerii a „două grupuri de trei”¹³⁴. Tov. Martov a afirmat că proiectul alegerii a „două grupuri de trei” este în întregime opera unui singur om, a unui singur membru al redacției (este vorba de proiectul meu), și că nimeni altcineva nu răspunde pentru acest proiect. *Protestez în mod categoric* împotriva acestei afirmații și declar că ea este *de-a dreptul inexactă*. Voi aminti tov. Martov că cu câteva săptămîni înainte de congres i-am declarat fără ocolișuri lui și încă unui membru al redacției că noi vom *cere* la congres *alegerea liberă* a redacției. Am renunțat la acest plan numai pentru că *însuși tov. Martov* mi-a propus în locul acestuia un plan mai potrivit, și anume de a alege „*două grupuri de trei*”. Am formulat atunci acest plan în scris și l-am trimis *în primul rînd* chiar tov. Martov, care mi l-a înapoiat cu unele modificări ; am la mine acest exemplar în care modificările propuse de tov. Martov sînt făcute cu cerneală roșie¹³⁵. O serie întregă de tovarăși au văzut apoi de zeci de ori acest proiect, l-au văzut și toți membrii redacției, și *nimeni, niciodată*, n-a protestat formal împotriva lui. Spun „formal”, fiindcă, dacă nu mă înșel, tov. Akselrod a făcut o dată, în treacăt, o observație cu caracter particular în sensul că el nu simpatizează cu acest proiect. E însă de la sine înțeles că o observație cu caracter particular nu poate fi considerată ca un protest din partea redacției. Nu degeaba a adoptat redacția înainte de congres chiar o hotărîre formală în sensul de a invita o a *șaptea* persoană, pentru ca, la nevoie, să prezinte la congres o declarație colectivă, pentru a se putea lua o hotărîre fermă, la care atît de des nu se putea ajunge în colegiul nostru de șase. Și *toți membrii redacției*

știu că completarea grupului de șase printr-un al șaptelea membru permanent al redacției a constituit încă de foarte, foarte multă vreme obiectul preocupărilor noastre permanente. Așadar, repet, soluția constind în alegerea a două grupuri de trei era o soluție absolut firească, pe care am și introdus-o în proiectul meu *cu știrea și asentimentul* tov. Martov. Iar după aceea tov. Martov împreună cu tov. Troțki și alții au susținut de foarte multe ori – într-o serie întreagă de adunări neoficiale ale „iskriștilor“ – acest sistem de alegere a două grupuri de trei.

Dar corectînd declarația lui Martov cu privire la caracterul neoficial al proiectului de alegere a două grupuri de trei, nici nu-mi trece prin gînd să contest prin aceasta afirmația aceluiași Martov cu privire la „însemnătatea politică“ a pasului pe care l-am făcut prin faptul că nu am confirmat vechea redacție. Dimpotrivă, eu sînt întru totul și absolut de acord cu tov. Martov asupra faptului că acest pas are o mare însemnătate politică – numai că nu aceea pe care i-o atribuie Martov. El a spus că acesta este un act în cadrul luptei pentru influență asupra Comitetului Central din Rusia. Eu voi merge mai departe decît Martov. Întreaga activitate a „Iskrei“ ca grup neoficial a fost pînă acum *o luptă* pentru influență, dar acum e vorba de mai mult, e vorba de *consolidarea organizatorică* a influenței, și nu numai de lupta pentru influență. Cît de profunde sînt divergențele *de ordin politic* existente între mine și tov. Martov în această chestiune se vede din faptul că el consideră ca *o vină* a mea dorința de a se influența asupra Comitetului Central, pe cîtă vreme eu consider ca *un merit* al meu faptul că am căutat și caut să consolidez această influență pe cale organizatorică. Reiese deci că vorbim limbi diferite ! Ce rost ar mai fi avut toată munca noastră, toate eforturile noastre, dacă încununarea lor ar fi aceeași veche luptă pentru influență, și nu dobîndirea și consolidarea influenței. Da, tov. Martov are perfectă dreptate : pasul pe care l-am făcut este, fără îndoială, *un important pas politic*, care dovedește că una dintre orientările care s-a conturat acum a fost aleasă pentru activitatea viitoare a partidului nostru. Iar cuvintele teribile despre „starea de asediu în partid“, despre „legi excepționale împotriva unor persoane

și grupuri“ etc. nu mă sperie cîtuși de puțin. Față de elementele nestatornice și șovăitoare nu numai că putem, dar sîntem chiar obligați să creăm „starea de asediu“ ; întregul nostru statut al partidului, întregul nostru centralism sancționat de prezentul congres nu este altceva decît „stare de asediu“ pentru atît de numeroasele izvoare de *ambiguitate politică*. Tocmai împotriva acestei ambiguități este nevoie de legi speciale, fie chiar excepționale, iar pasul făcut de congres a trasat în mod just orientarea politică, creînd o bază trainică pentru *asemenea* legi și *asemenea* măsuri.

Se tipărește după manuscris

27

INTERVENȚIE ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA
COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI

7 (20) AUGUST

Ni s-a reproșat faptul că există o majoritate compactă. Nu poate fi nimic rău în faptul că există o asemenea majoritate. Din moment ce aici s-a format o majoritate compactă ¹³⁶, înseamnă că s-a ajuns la concluzia că Comitetul Central care urmează să fie ales va fi în stare să facă față sarcinilor sale. Nu poate fi vorba de ceva neprevăzut. Există o deplină garanție. Propunerea tov. Martov de a se amîna alegerea este neîntemeiată. Susțin propunerea tov. Rusov ¹³⁷.

28

PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA
EDITAREA UNUI ZIAR PENTRU SECTANȚI ¹³⁸

Luînd în considerație faptul că multe dintre manifestările mișcării sectante din Rusia denotă că ea constituie unul dintre curentele democratice din Rusia, Congresul al II-lea atrage atenția tuturor membrilor de partid asupra necesității de a desfășura munca în rîndurile sectanților în scopul de a-i atrage spre social-democrație. Cu titlu de experiență, congresul autorizează pe tov. V. Bonci-Bruevici să editeze, sub controlul redacției O.C., un ziar popular intitulat „*Printre sectanți*” și însărcinează C.C. și redacția O.C. să ia toate măsurile necesare pentru realizarea editării acestei publicații, pentru asigurarea succesului ei și pentru stabilirea tuturor condițiilor de care este nevoie în vederea unei juste desfășurări a activității ei.

Scris la 10 (23) august 1903

Se tipărește după manuscris

29

INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII
REZOLUȚIEI LUI POTRESOV (STAROVER)
CU PRIVIRE LA ATITUDINEA
FAȚĂ DE LIBERALI ¹³⁹

10 (28) AUGUST

Rezoluția lui Starover va fi înțeleasă greșit : mișcarea studențească și revista „Osvobojdienie“ sînt două lucruri diferite. Ar fi dăunător să se adopte aceeași atitudine față de ele. Numele lui Struve este prea cunoscut ; acesta este cunoscut și în rîndurile muncitorilor. Tov. Starover socoate că trebuie să dăm o directivă precisă ; după mine, avem nevoie de o atitudine principială și tactică precisă.

30

INTERVENȚIE ÎN LEGĂTURĂ
CU PROBLEMA ATITUDINII
FAȚĂ DE TINERETUL STUDIOS

10 (23) AUGUST

Formula „falsi prieteni“ este folosită nu numai de reacționari, iar faptul că asemenea falsi prieteni există reiese din exemplul liberalilor și al socialiștilor-revoluționari. Tocmai acești falsi prieteni vor să convingă tineretul că el nu trebuie să se orienteze în ceea ce privește diferitele curente. Noi însă considerăm ca scop principal elaborarea unei concepții revoluționare unitare despre lume, iar sarcina practică ulterioară constă în aceea ca, organizându-se, tineretul să se orienteze spre comitetele noastre.

ERA REFORMELOR

Da, este neîndoielnic că trecem printr-o eră de reforme, oricît de ciudat ar suna aceste cuvinte aplicate la Rusia de astăzi. În toate domeniile politicii interne, cu excepția acelor care sînt legate de lupta împotriva dușmanului intern, se constată o stagnare și, cu toate acestea – sau, mai bine zis, tocmai din această cauză – se fac încercări permanente, neconținute de reforme, tentative de reforme în domeniul celor mai spinoase, celor mai încordate relații sociale și politice. Proletariatul, care se trezește la o viață conștientă de clasă, s-a manifestat încă de foarte multă vreme ca adevăratul, principalul, singurul dușman neîmpăcat al absolutismului polițist de la noi. Iar împotriva unui dușman cum este cea mai înaintată clasă socială nu se poate lupta numai prin violență, oricît ar fi ea de necruțătoare, de meticolos organizată și folosită sub toate aspectele. Un asemenea dușman impune să se țină seama de el și să se facă concesii, întotdeauna nesincere, întotdeauna făcute pe jumătate, adesea cu totul mincinoase și aparente, de obicei însoțite de capcane mai mult sau mai puțin subtil camuflate, dar totuși concesii, reforme care marchează o întreagă eră. Acestea nu sînt, desigur, reforme care marchează linia descendentă a dezvoltării politice, cînd criza a trecut, furtuna a încetat și cei care au rămas stăpîni pe situație trec la înfăptuirea programului lor sau (se întîmplă și așa) la înfăptuirea programului lăsat moștenire de adversarii lor. Nu, acestea sînt reforme care marchează linia ascendentă, cînd mase din ce în ce mai largi sînt atrase în luptă, cînd criza de-abia se apropie, cînd fiecare încăierare,

scoțînd din luptă sute de luptători, face să apară mii de noi luptători, mai înverșunați, mai îndrăzneți, mai instruiți.

Întotdeauna, asemenea reforme prevestesc revoluția, sînt preludiul revoluției. Dintre acestea fac parte, fără îndoială, ultimele măsuri, în parte înfăptuite, în parte numai trasate, ale guvernului țarist : proiectul de lege cu privire la asociațiile de ajutor reciproc ale muncitorilor (proiect care n-a fost publicat de guvern și care este cunoscut doar din relatările revistei burghezo-liberale „Osvobojdenie“), legea cu privire la despăgubirea muncitorilor care au suferit vătămări de pe urma accidentelor de muncă și legea cu privire la delegații de fabrică. Intenționăm acum să ne ocupăm mai în amănunțime de această din urmă lege.

Esența acestei legi noi constă în aceea că, în anumite condiții, muncitorii pot obține dreptul de a fi reprezentați în relațiile lor cu patronii și dreptul la o oarecare organizare embrionară. Aceste drepturi sînt însoțite de un număr enorm de îngrădiri și stînjeniri din partea poliției și de tot felul de autorizații pe care urmează să le dea aceasta. Într-adevăr, în primul rînd trebuie să luăm în considerație faptul că, potrivit noii legi, reprezentarea muncitorilor este condiționată de consimțămîntul și inițiativa direcției uzinei și de aprobarea comisiilor pentru reglementarea muncii în fabrici și mine. Dreptul de reprezentare îl *pot* da muncitorilor patronii fabricilor, dar legea nu-i obligă cituși de puțin să facă aceasta, iar comisiile pentru reglementarea muncii în fabrici pot să nu admită reprezentarea muncitorilor chiar și în cazul cînd patronii cer acest lucru ; ele pot să nu admită acest lucru invocînd fel de fel de motive și chiar fără nici un fel de motive. Astfel, chiar de la început problema reprezentării *muncitorilor* este lăsată în întregime și în mod absolut, peremptoriu, la aprecierea *patronilor și poliției*. Atunci cînd patronilor și poliției acest lucru li se pare indicat și de dorit, ei pot aranja (pe baze foarte înguste) reprezentarea muncitorilor – acesta este fondul reformei. Despre reprezentarea la fabricile statului, în paranteză fie zis, legea nu spune nici un cuvînt : la fabricile particulare *s-ar putea* ca unii dintre reprezentanții muncitorilor să devină în mîna poliției agenți, oameni de paie, iar la uzinele statului există întotdeauna destui și prea destui

agenți și oameni de paie ! Poliția nu cere reforme în această privință, — deci aici nici nu este nevoie de reforme.

Mai departe. Însăși reprezentării muncitorilor i s-a dat o formă scandalos de denaturată. Muncitorii sînt divizați, împărțiți pe *categorii* ; regulile referitoare la împărțirea muncitorilor pe categorii urmează să fie confirmate de *gubernatori*, ca și în general toate regulile privitoare la organizarea reprezentării în baza noii legi. Fabricanții și poliția pot stabili, și bineînțeles că vor stabili categoriile în așa fel încît să îngreueze în fel și chip realizarea unirii și solidarității muncitorilor, să provoace și să ațîțe discordia nu numai între diferite profesii, între diferite secții, dar și între muncitorii de diferite naționalități, de diferite sexe, de diferite vârste, de diferite grade de calificare, cu un nivel diferit de cîștig etc. etc. Reprezentarea muncitorilor poate fi și este utilă pentru muncitori numai atunci cînd ei se unesc într-o singură masă, deoarece singurul izvor de putere pentru robii salariați ai civilizației noastre, asupriți, abrutizați, copleșiți de muncă este unirea, organizarea, solidaritatea lor. Absolutismul țarist vrea să ofere muncitorilor o asemenea reprezentare și în asemenea condiții, încît să-i dezbine în fel și chip și să slăbească în felul acesta pe muncitori.

Categoriile alcătuite de poliție urmează să aleagă, pe baza normelor stabilite în mod amănunțit de poliție, pe *candidații* la funcția de delegat, și anume atîția candidați cîți permite poliția să fie aleși. Unul dintre candidați va fi confirmat de direcția fabricii, la aprecierea ei, iar guvernatorul are întotdeauna dreptul de a înlătura din funcție pe delegatul „care — după cum spune legea — nu corespunde menirii sale“.

Nu este chiar atît de subtilă toată această mașinărie polițienească ! „Menirea“ delegaților constă, după cît se vede, în a fi folositori poliției, în a fi pe placul ei ; legea nu spune nimic despre aceasta, fiindcă despre asemenea condiții nu se vorbește : ele sînt aranjate. E cît se poate de simplu să se aranjeze acest lucru, din moment ce se dă șefului poliției locale, guvernatorul, dreptul absolut de a înlătura pe delegatul care nu-i convine. Repetăm : n-ar fi fost mai just ca unui asemenea delegat de fabrică să i se zică om de paie ? Poliția poate să stabilească alegerea unui număr foarte mare

de candidați, dintre care unul singur va fi confirmat ; de pildă, se dă dispoziția să se aleagă cîte zece sau cinci candidați din partea fiecărei categorii alcătuite, să zicem, dintr-o sută sau cincizeci de persoane. Nu s-ar putea oare întîmpla ca, uneori, această listă de candidați aleși să fie transformată într-o listă de persoane care ar urma să fie supuse unei supravegheri speciale sau chiar să fie arestate ? Înainte numai spionii alcătuiau asemenea liste, acum însă, *poate*, le vor alcătui uneori chiar muncitorii ? Iar pentru poliție listele de candidați nu constituie nici un pericol sau inconvenient, deoarece întotdeauna va fi confirmat cel mai rău dintre ei sau nu va fi confirmat nici unul, ci se vor cere noi alegeri.

În tendința sa de a face ca delegații de fabrică să corespundă „menirii“ lor polițienești, noua lege (ca și majoritatea legilor ruse) a făcut chiar exces de zel. Candidații nu trebuie să fie mai tineri de 25 de ani. Proiectul de lege inițial a propus limita de vîrstă de 21 de ani, dar cercurile guvernamentale superioare au considerat că, din punctul de vedere al intereselor statului, este mai prudent și mai înțelept să ridice această limită de vîrstă la 25 de ani, pentru a înlătura din timp „elementul cel mai turbulent din rîndurile populației din fabrici“, care, „după datele departamentului poliției, îl constituie persoanele în vîrstă de 17-20 de ani“ (din expunerea de motive a ministerului de finanțe, publicată în „Buletinul Finanțelor“¹⁴⁰ în formă prescurtată, iar în „Osvobojdenie“ în întregime). Mai mult. Direcția fabricii și poliția pot să ceară să se stabilească pentru fiecare caz în parte, adică pentru fiecare întreprindere în parte, în primul rînd o limită de vîrstă mai ridicată și, în al doilea rînd, ca muncitorul să aibă o anumită vechime în întreprindere. E posibil, de pildă, să se ceară vîrsta de nu mai puțin de 40 de ani și nu mai puțin de 15 ani de serviciu la fabrică pentru a avea dreptul de a fi ales candidat la postul de delegat ! La un lucru se pare că nu s-au gîndit autorii legii, care apără cu atîta zel interesele poliției : în asemenea condiții, vor accepta oare bucuros muncitorii „postul“ de delegat ? Căci delegatul este la cheremul poliției aproape în aceeași măsură ca și o strajă de la țară ; delegatul poate fi transformat într-un simplu curier care să transmită muncitorilor dispozițiile și explica-

țiile direcției fabricii ; delegaților li se vor cere, fără îndoială, servicii cu caracter de pură spionare polițienească și rapoarte asupra adunărilor categoriilor, care sînt convocate de delegați, aceștia veghind totodată la respectarea ordinii în aceste adunări. Or, legea, care prevede normele după care delegații vor fi scoși din producție pentru a-și putea îndeplini îndatoririle, trece discret sub tăcere faptul dacă delegații vor primi o remunerație și de la cine. Nu cumva își închipuie autorii legii că delegații scoși din producție nu vor cere plată pentru acest timp „liber“ ? Nu cumva își închipuie ei că delegații își vor îndeplini funcțiile, după voința fabricanților și guvernatorilor, numai de dragul ochilor frumoși ai acestor prieteni credincioși ai poporului muncitor ?

Tendința de a transforma pe delegați în oameni de paie reiese îndeosebi și din punctul trei al noii legi : în calitatea lor de împuterniciți ai categoriilor delegații au dreptul de a formula cereri numai în ceea ce privește *îndeplinirea* condițiilor de angajare. Cît despre *modificarea* condițiilor de angajare, delegații *nu au dreptul nici măcar să pomenească de așa ceva !* Halal de așa „împuterniciți“ ai muncitorilor, nimic de zis. Și cît de absurdă este această hotărîre chiar din punctul de vedere al înșiși autorilor legii, care și-au propus să înlesnească „elucidarea adevăratelor doleanțe și nevoi ale muncitorilor“ „în special în momentul de față, cînd au apărut nemulțumiri și s-au produs tulburări“. În nouă cazuri din zece aceste tulburări decurg tocmai din revendicarea *modificării* condițiilor de angajare ; iar a înlătura pe delegați de la participarea la acest lucru înseamnă a reduce rolul lor aproape la zero. Autorii legii s-au încurcat într-una din nenumăratele contradicții ale absolutismului, pentru că a da împuternicitului muncitorilor (unui împuternicit adevărat, și nu unui aprobat de poliție) dreptul de a cere modificarea condițiilor de angajare ar însemna să se admită libertatea cuvîntului și inviolabilitatea persoanei.

În general, nici vorbă nu poate fi de a considera pe delegații de fabrică drept adevărați împuterniciți ai muncitorilor. Un împuternicit trebuie să fie ales exclusiv de muncitori, fără nici o confirmare din partea poliției. El trebuie să fie înlocuit de îndată ce muncitorii care l-au ales i-au dat vot de neîncredere. El trebuie să se prezînte la adunarea muncitorilor pen-

tru a face o dare de seamă ori de câte ori muncitorii vor cere acest lucru. Or, potrivit legii de care ne ocupăm, numai delegatul *are dreptul* să convoace pe muncitorii din categoria care l-a ales, și anume numai în locul și la data indicate de direcția întreprinderii. Prin urmare, delegatul poate nici să nu convoace adunarea, iar direcția să nu indice nici locul, nici data. Ar fi fost mai cuminte, poate, să nu se vorbească de loc de o reprezentare a muncitorilor, decît să se întărite muncitorii printr-un asemenea simulacru de reprezentare.

Adunările muncitorești insufală absolutismului o teamă atît de mare (și pe drept cuvînt), încît el interzice categoric adunarea laolaltă a diferitelor categorii. „Pentru examinarea chestiunilor care se referă la cîteva categorii – prevede noua lege – se vor întruni numai delegații acestor categorii“. Pentru capitaliști și pentru guvernul polițist, care îi apără, ar fi într-adevăr foarte avantajos să se alcătuiască categorii cu un număr mic de membri, formate din meșteri, funcționari și din muncitori bine plătiți, și totodată să se alcătuiască categorii cu un număr mare de membri, formate din salahori și muncitori de rînd, și să se admită numai întruniri ale delegațiilor diferitelor categorii. Dar socoteala de acasă nu se potrivește cu cea *din țîrg* : proletariatul conștient își hotărăște singur soarta și, în consecință, va respinge cu dispreț aceste jalnice cuști polițienești, în care vor să-l vîre autorii legii. Muncitorii se vor întruni toți laolaltă pentru a discuta problemele lor și vor organiza, în ciuda tuturor interdicțiilor, întruniri secrete ale adevăraților lor delegați, delegații social-democrați.

Dar, dacă această jalnică reformă contaminează în asemenea măsură cu spirit polițienesc și de spionare polițienească germenii reprezentării muncitorești, nu trebuie oare muncitorii conștienți să se țină cu desăvîrșire la o parte de orice participare la alegerea delegațiilor de fabrică sau la întrunirile „categoriilor“ ? Noi credem că nu este cazul. A te ține la o parte de participarea activă la realitatea politică actuală, oricît de odioasă ar fi ea, este tactica anarhiștilor, și nu a social-democraților. Noi trebuie să știm și vom ști să facem astfel ca muncitorii să desfășoare o amplă luptă împotriva fiecăruia dintre mîrșavele tertipuri cuprinse în noua lege, împotriva fiecărei uneltiri puse la cale de spioni prin intermediul noii

legi – și această luptă va trezi pe muncitorii cei mai înapoiați, va dezvolta conștiința politică a tuturor participanților la „reprezentarea” muncitorească din Rusia, „reprezentare” contaminată cu spirit polițienesc, jandarmeresc și de spionare polițienească. Întrunirile zubatoviste perverteau pe muncitori în mult mai mare măsură și mult mai direct decât îi vor perverti delegații servili față de autorități, și totuși noi trimiteam la aceste întruniri muncitori conștienți, care trăgeau învățăminte, transmițându-le și altora, iar toată această epopee zubatovistă s-a soldat cu un jalnic faliment, folosind în mult mai mare măsură social-democraților decât absolutismului: evenimentele de la Odesa ¹⁴¹ nu lasă cea mai mică îndoială în această privință.

Absolutismul începe să vorbească de adunări ale muncitorilor. Să folosim acest lucru pentru a desfășura o cât mai largă propagandă și agitație în jurul revendicării social-democrate de a se acorda libertatea deplină a adunărilor și întrunirilor. Absolutismul începe să vorbească de alegeri; să folosim acest lucru pentru a face ca masele muncitorești să cunoască semnificația acestor alegeri, să cunoască toate sistemele de alegeri, toate vicisugurile la care va recurge poliția în decursul alegerilor. Și să cunoască toate acestea nu numai din cărți și discuții, ci și din practică: pe baza exemplului acestor alegeri – care vor avea loc în condițiile existente în Rusia, fiind aranjate de poliție – și participând la aceste alegeri *, muncitorii conștienți vor pregăti mase din ce în ce mai largi pentru a desfășura agitația electorală, pentru a organiza adunări, pentru a-și susține revendicările atât în fața adunărilor cât și în fața delegaților, pentru a organiza o supraveghere permanentă a activității delegaților. Absolutismul începe să vorbească de reprezentarea muncitorilor. Să folosim acest lucru pentru a răspîndi ideile juste despre o adevărată reprezentare. Reprezentant al muncitorilor poate fi numai o *uniune muncitorească* liberă, care să cuprindă mai multe fabrici și mai multe orașe. Reprezentarea limitată la cadrul fabricii respective, reprezentarea muncitorilor pe fiecare fabrică în parte, nu poate satisface pe muncitori nici chiar în Apus, nici chiar

* Desigur că delegații nu trebuie în nici un caz să fie aleși din rândurile muncitorilor organizați: trebuie să fie propuși drept candidați oameni potriviți din rândurile masei neorganizate.

în statele libere. Conducătorii partidului muncitoresc social-democrat din Germania, de pildă, s-au ridicat în repetate rânduri împotriva reprezentării muncitorilor pe fabrică. Acest lucru este lesne de înțeles, deoarece jugul capitalului este foarte puternic, și dreptul de a concedia pe muncitori – acest drept sacru al liberei tranzacții capitaliste – va slăbi *întotdeauna* reprezentarea muncitorilor dacă ea se va limita la cadrul fabricii respective. Numai o uniune muncitorească care să cuprindă pe muncitorii din mai multe fabrici și din mai multe localități poate înlătura dependența reprezentanților muncitorilor față de fabricantul respectiv. Numai o astfel de uniune poate asigura toate mijloacele de luptă, în măsura în care ele sînt în general posibile în societatea capitalistă. Iar crearea de uniuni muncitorești libere nu este cu puțință decît în condițiile *libertății politice*, fiind respectate inviolabilitatea persoanei, libertatea întrunirilor și adunărilor, libertatea alegerii de reprezentanți în adunarea de deputați ai poporului.

Fără libertate politică, orice forme de reprezentare muncitorească vor fi o jalnică înșelăciune, proletariatul va continua să rămînă într-o temniță, fiind lipsit de lumină, de aer, de posibilitatea de a se mișca, care-i sînt necesare pentru a desfășura lupta în vederea deplinei sale eliberări. În zidurile acestei temnițe guvernul taie acum o minusculă deschizătură în loc de fereastră, aranjînd-o însă în așa fel încît să fie mai de folos jandarmilor și spionilor care păzesc pe deținut decît deținutului însuși. Iar călăii poporului rus vor să prezinte această reformă drept o binefacere din partea guvernului țarist ! Dar clasa muncitoare din Rusia, folosind această deschizătură, va dobîndi noi forțe de luptă, va face una cu pămîntul toate zidurile blestematei temnițe în care geme întreaga Rusie și-și va cuceri o liberă reprezentare de clasă în statul burghez democratic.

„Iskra” nr. 46
din 15 august 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

ULTIMUL CUVÎNT AL NAȚIONALISMULUI BUNDIST

Comitetul din străinătate al Bundului a scos de curînd o foaie volantă conținînd o dare de seamă asupra Congresului al V-lea al Bundului. Congresul a avut loc în iunie (stil vechi). Primul loc în hotărîrile lui îl ocupă „proiectul de statut” cu privire la situația Bundului în partid. Proiectul este extrem de instructiv și, sub aspectul preciziei și al „caracterului categoric” al conținutului, nu lasă nimic de dorit. La drept vorbind, primul paragraf al proiectului este atît de limpede, încît celelalte reprezintă sau o simplă explicație, sau chiar un balast cu totul inutil. „Bundul este – se spune în § 1 – o parte *federativă* (sublinierea ne aparține) a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia”. O federație presupune un *acord* între două părți absolut independente, care-și definesc relațiile dintre ele numai pe baza unei înțelegeri reciproce liber consimțite. De aceea nu e de mirare că în „proiectul de statut” se vorbește în repetate rînduri de „*părțile contractante*” (§ § 3, 8, 12). Nu e de mirare că acest proiect nu dă *congresului partidului* dreptul de a modifica, completa sau anula acest *statut*, care se referă la o parte a partidului. Nu e de mirare că Bundul își rezervă dreptul de a fi „reprezentat” în Comitetul Central al partidului și nu permite acestui Comitet Central al partidului să se adreseze proletariatului evreiesc și să întretină legături cu diferitele părți al Bundului altfel „decît cu consimțămîntul Comitetului Central al Bundului”. Toate acestea decurg în mod logic și inevitabil din noțiunea de „federație”, din noțiunea de „părți contractante”; și dacă Congresul al V-lea al Bundului ar fi hotărît pur și simplu că

acesta este un partid independent social-democrat național (sau, poate, social-democrat naționalist ?), atunci și-ar fi economisit (și ar fi economisit și altora) mult timp, multă ostență și multă hirtie. Pe de o parte, s-ar fi văzut imediat și foarte clar, fără nici un echivoc, că un partid independent, separat își poate determina relațiile cu celelalte partide numai ca o „parte contractantă” și numai pe baza „consimțământului reciproc”. Nu avea rost să se enumere toate cazurile în care este nevoie de consimțământ (și de fapt nici nu este posibil să se enumere *toate* aceste cazuri, iar a face o enumerare incompletă, cum face Bundul, înseamnă a da loc la numeroase confuzii). Nu era nevoie să se violeze logica și conștiința dînd înțelegerii între două unități de sine stătătoare denumirea de statut cu privire la situația unei părți a partidului. Această denumire plauzibilă și cuviincioasă („statutul cu privire la situația Bundului în partid”) este în fond cu atît mai falsă cu cît partidul în ansamblu nu și-a restabilit în fapt completa sa unitate organizatorică, iar Bundul se manifestă ca o parte care s-a și constituit și care vrea să folosească lipsurile organizației comune pentru a se îndepărta și mai mult de întreg, *pentru a încerca să fărîmițeze pentru totdeauna acest întreg în părți mici*.

Pe de altă parte, dacă autorii faimosului proiect de statut ar fi pus problema direct, ei ar fi fost scutiți de obligația de a întocmi puncte care prevăd drepturi pe care le are *orice* parte organizată a partidului, orice organizație raională, orice comitet, orice grup, de pildă dreptul de a rezolva, în conformitate cu programul partidului, probleme generale cu privire la care congresele partidului n-au adoptat rezoluții. E pur și simplu ridicol să întocmești statute cu asemenea puncte.

Să trecem acum la aprecierea în fond a poziției pe care s-a situat Bundul. O dată pornit pe panta naționalismului, el trebuia să ajungă în mod firesc și inevitabil (dacă nu voia să renunțe la greșeala sa principală) la formarea unui partid evreiesc separat. Tocmai acest lucru îl reflectă § 2 al statutului, care acordă Bundului *monopolul* reprezentării proletariatului evreiesc. Bundul face parte din partid – se spune în acest paragraf – în calitate de *unic* (sublinierea ne aparține) reprezentant al lui (al proletariatului evreiesc). Activitatea și or-

ganizarea Bundului nu trebuie să fie limitate de nici un fel de cadru raional. Așadar, completa separare și delimitare între proletariatul evreiesc și cel neevreiesc din Rusia nu numai că este dusă aici *pînă la capăt*, cu o consecvență absolută, dar este și consfințită printr-o convenție, se poate spune notarială, printr-un „statut“, printr-o lege „fundamentală“ (vezi § 12 al proiectului). Potrivit sensului noului proiect, asemenea cazuri „revoltătoare“ ca cutezătorul apel al Comitetului de partid din Ekaterinoslav către muncitorii evrei, făcut peste capul Bundului (care pe atunci nu avea în Ekaterinoslav nici un fel de organizație separată !), nu trebuie să se mai repete de acum înainte. Oricît de puțini muncitori evrei ar fi într-o anumită localitate, oricît de departe ar fi situată această localitate de centrele organizației bundiste, nici una din părțile partidului, nici chiar Comitetul Central al partidului, nu are dreptul să se adreseze proletariatului evreiesc din această localitate fără consimțămîntul Comitetului Central al Bundului ! Nu-ți vine să crezi că a fost posibil să se facă o asemenea propunere – atît de monstruoasă este această revendicare a unui monopol, mai ales în condițiile noastre din Rusia –, dar §§ 2 și 8 (note) ale proiectului de statut nu lasă nici o îndoială în această privință. Dorința Bundului de a se depărta și mai mult de tovarășii ruși transpiră nu numai din fiecare punct al statutului, ea este exprimată și în alte rezoluții ale congresului. Congresul al V-lea a hotărît, de pildă, să editeze o dată pe lună „Poslednie Izvestiia“ (publicație a Comitetului din străinătate al Bundului) „sub forma unui ziar în care să se lămurească poziția programatică și tactică a Bundului“. Așteptăm cu nerăbdare și interes lămurirea acestei poziții. Congresul *a anulat* hotărîrea Congresului al IV-lea cu privire la desfășurarea activității în sud. După cum se știe, Congresul al IV-lea al Bundului a hotărît „*să nu se organizeze comitete separate ale Bundului*“ (sublinierea aparține Bundului) în orașele din sud în care organizațiile evreiești fac parte din comitetele de partid. Anularea acestei hotărîri constituie un nou și important pas în direcția separării, constituie o sfidare directă la adresa tovarășilor din sud, care activau și voiau să activeze în rîndurile proletariatului evreiesc, menținînd o legătură indisolubilă cu *întregul* proletariat local. „Cine a spus A trebuie să spună și B“, cine s-a situat pe punctul de

vedere al naționalismului ajunge, firește, la dorința de a înconjura cu un zid chinezesc naționalitatea proprie, mișcarea muncitorească națională proprie, și nu-l tulbură nici faptul că ar trebui să construiască ziduri aparte pentru fiecare oraș, fiecare târg, fiecare sat, nu-l tulbură nici chiar faptul că, prin tactica sa de dezbinare și fărâmițare, *el reduce la zero* mărețul principiu al realizării apropierii și unirii între proletarii de toate naționalitățile, de toate rasele, de toate limbile. Și ce amară ironic pare, după toate acestea, rezoluția cu privire la pogromuri adoptată de același Congres al V-lea al Bundului, în care se exprimă „convingerea că *numai lupta comună* a proletarilor de toate naționalitățile poate suprima cu desăvârșire condițiile care generează evenimente de felul acelor care au avut loc la Chișinău” (sublinierea ne aparține). Ce fals sună aceste cuvinte despre lupta comună, din moment ce ni se oferă un „statut” care nu numai că *îndepărtează* unul de altul pe cei ce luptă în comun, dar și consfințește pe cale organizatorică această îndepărtare și înstrăinare ! Și am dori foarte mult să dăm naționaliștilor bundiști următorul sfat : luați pildă de la muncitorii din Odesa, care au organizat o grevă comună, adunări comune, demonstrații comune, fără a cere în prealabil (vai, ce cutezanță !) Comitetului Central al Bundului „consimțământul” de a se adresa națiunii evreiești, luați pildă de la acești muncitori care căutau să-i liniștească pe negustori spunându-le (vezi nr. 45 al ziarului „Iskra”) : „nu vă temeți, nu vă temeți, aici nu va fi ca la Chișinău, noi vrem cu totul altceva, pentru noi nu există nici jidani, nici ruși, *toți sîntem muncitori* și toți o ducem deopotrivă de greu”. Să se gîndească tovarășii din Bund la aceste cuvinte, dacă nu este prea târziu, să se gîndească bine încotro se îndreaptă ei !

„Iskra” nr. 46
din 15 august 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

LEGEA CU PRIVIRE LA DESPĂGUBIREA MUNCITORILOR CARE AU SUFERIT ACCIDENTE DE MUNCĂ

Noua lege emisă recent, al cărei conținut este indicat în titlul articolului de față, și legea cu privire la delegații de fabrică, pe care am analizat-o în numărul precedent *, reprezintă mostre destul de tipice a două ramuri ale legislației muncitorești autohtone, legislație care exprimă o concesie sau alta făcută spiritului vremii. În afară de legile reacționare draconice, care există la noi în număr extrem de mare, care trec foarte repede prin toate chinurile târăgănelii birocratice și care totodată sînt întocmite deosebit de amănunțit și sînt aplicate deosebit de energic, toate celelalte legi din Rusia privind clasa muncitoare pot fi împărțite, după caracterul lor politic, în două grupuri. Acestea sînt ori legi care lărgesc cît de cît, într-o măsură cît de mică, drepturile muncitorilor și posibilitățile lor de a activa — și în acest caz sînt garnisite cu sute și mii de derogări, tertipuri, instrucțiuni ale ministerelor și îngrădiri care, ca să ne exprimăm în limbajul proiectului nostru de program, duc toate „la lărgirea sau consolidarea tutelei polițiste-birocratice asupra claselor de oameni ai muncii” ; așa sînt legile cu privire la delegații de fabrică, cu privire la inspecția de fabrică în general etc. Ori sînt legi care exprimă o concesie care nu are nimic comun cu posibilitățile cetățenilor de a activa — și în acest caz cîrmuirea absolutistă arborează o generozitate incomparabil mai mare. Așa și trebuie să fie, desigur, din punctul de vedere al tacticii generale a absolutismului, din punctul de vedere al intereselor polițiste „just înțelese”. Democrații din apusul Europei, care

* Vezi volumul de față, pag 306—313. — *Nota red.*

au învățat atitea din bogata lor experiență în ceea ce privește lupta împotriva statului polițist, au botezat de mult politica acestuia cu cuvintele : turtă dulce și gîrbaci. Turta dulce sînt pomenile făcute claselor revoluționare, sînt concesiile economice care urmăresc să semene dezbinare în rîndurile acestor clase, să atragă o parte a acestora de partea cîrmuirii, să o determine să creadă în sinceritatea și prietenia cîrmuirii burgheze față de proletariat. Gîrbaciul înseamnă prigoana polițienească împotriva tuturor aceluia care nu au încredere în cîrmuire și care răspîndesc această neîncredere ; gîrbaciul înseamnă înfrînarea tuturor aceluia care tind la o deplină libertate și independență a clasei muncitoare, a asociațiilor și întrunirilor ei, a ziarelor ei, a instituțiilor și organelor ei politice.

Legea cu privire la delegații de fabrică acordă muncitorilor o reprezentanță care *ar putea* să le servească împotriva burgheziei și cîrmuirii. De aceea reprezentanța este denaturată și îngrădită, astfel încît să folosească numai copoilor sau mai ales copoilor. De aceea, în practică, din reprezentanța muncitorilor proclamată prin lege nu rămîne de fapt decît ceea ce a rămas din anteriorul lui Trișkin – gulerul. Iar gulerul este necesar pentru ca nenorocitul „delegat“ să fie înhățat de „guler“ și tîrît la secție. În schimb, legea cu privire la despăgubirea muncitorilor nu are nimic de-a face cu activitatea lor politică, și, prin urmare, în acest caz cîrmuirea poate fi mai generoasă. În acest caz este mai puțin riscant pentru ea să apară în rolul de „reformator“, și ea *trebuie* să procedeze astfel, deoarece mișcarea muncitorească în creștere înaintează tot mai amenințător. Mașina birocratică a început să lucreze acum *douăzeci de ani* la un proiect de lege cu privire la răspunderea întreprinzătorilor. Acest proiect a fost elaborat timp de zece ani ; în cele din urmă, o comisie specială l-a aprobat și în 1893 a fost publicat și prezentat Consiliului de stat... pentru a fi din nou ținut sub obroc încă zece ani ! „O grabă mai înceată“ nici nu se poate imagina, desigur, și proiectul de lege ar mai fi peregrinat, probabil, vreo zece-douăzeci de ani prin ministere și cancelarii dacă clasa muncitoare din Rusia n-ar fi zguduit prin asaltul său întregul absolutism.

Și iată că proiectul de lege, înrăutățit de fiecare dată într-o privință sau alta, a devenit, în sfârșit, lege. Pentru a face o apreciere a acestei legi, o vom compara cu ceea ce se cere în proiectul de program al partidului nostru : „secțiunea cu privire la muncitori” a acestui program trebuie să fie pentru noi o călăuză în munca de propagandă și agitație. Numai punând față în față diferite puncte și revendicări din programul nostru cu realitatea de astăzi și cu încercările claselor guvernante de a o reforma fără a aduce prejudicii nimănui vom putea, în primul rând, să ne explicăm mai complet și mai concret, nouă și maselor, sensul și însemnătatea programului nostru ; în al doilea rând, să explicăm lipsurile legilor în vigoare ; în al treilea rând, să ne dăm seama în practică, pe bază de fapte, că, în condițiile menținerii bazei orînduirii burgheze, rezultatele tuturor reformelor nu pot fi decît cu totul mizere.

Proiectul nostru de program cere (§ 7 din „secțiunea cu privire la muncitori”) să se statornicească prin lege răspunderea civilă a *patronilor* în general (pentru schilodirea sau îmbolnăvirea muncitorilor), adică a oricui angajează muncitori, a oricui stoarce profit de pe urma muncii neplătite a altora, folosind forța lor de muncă fără a răspunde pentru distrugerea sau deteriorarea acestei *mărți* (forța de muncă) în timpul muncii. Or, noua lege se referă exclusiv la muncitorii și funcționarii „din întreprinderile industriei de fabrică, miniere și siderurgice”. Sînt deci exceptați muncitorii agricoli, muncitorii din industria meșteșugărească, din construcții, meșteșugarii etc. etc. Este exceptată marea majoritate a muncitorilor salariați care adesea muncește în condiții mai proaste și mai periculoase ; de pildă, muncitorii din construcții și muncitorii agricoli care lucrează la diverse mașini suferă de pe urma schilodirilor nu mai puțin, dacă nu chiar mai mult, decît muncitorii de fabrică. Cum se explică această exceptare ? Prin aceea că în afara industriei de fabrică problema nu se pune atît de stringent pentru întreprinzători : mișcarea muncitorească a luat o dezvoltare amenințătoare numai în rîndurile păturilor înaintate ale proletariatului, și cîrmuirea „se preocupă” (nu de muncitori, desigur, ci de reprimarea aces-

tora) numai în acest domeniu. Dar proletariatul care participă la mișcare, adică proletariatul conștient, nu luptă spre a obține foloase și avantaje pentru cutare sau cutare *categorie* de muncitori, ci luptă pentru întreaga clasă, pentru toate clasele asuprite de orînduirea capitalistă. Deosebirea dintre reformele pentru care luptă proletariatul și reformele pe care cîrmuirea le acordă ca pe niște pomeni apare aici în mod concret.

Mai departe. Noua lege obligă pe proprietarii de întreprinderi să despăgubească pe muncitori numai pentru pierderea capacității de muncă „*din cauza vătămărilor corporale care le-au fost pricinuite de muncile efectuate în întreprindere sau care s-au produs în urma acestor munci*”. Programul nostru cere statornicirea răspunderii nu numai pentru cazurile cînd pierderea capacității de muncă este provocată de accidente de muncă, ci și pentru cazurile cînd ea se datorește *condițiilor vătămătoare de muncă*. Noua lege restrînge deci și aici răspunderea patronilor. Este îndeobște cunoscut cît de mulți muncitori își pierd capacitatea de muncă nu datorită accidentelor de muncă, nu din cauza unor vătămări corporale, ci din cauza bolilor provocate de condițiile vătămătoare de muncă. Nici un fel de combatere a acestor condiții vătămătoare prin diverse regulamente și dispoziții nu poate duce la nimic dacă patronii nu răspund pentru pierderea capacității de muncă de către muncitori de pe urma îmbolnăvirii lor. Și se pune întrebarea : care este în fond deosebirea dintre cazul cînd mașina retează muncitorului un picior și cazul cînd muncitorul se intoxică cu otrava fosforului, plumbului, coloranților etc. ? Oare știința medicală nu a creat o ramură întregă în care tratează despre bolile profesionale, explicînd și demonstrînd că acestea se datorează condițiilor vătămătoare de muncă așa cum se demonstrează că doi ori doi fac patru ? Dar burghezia și cîrmuirea burgheză nu se călăuzesc după logică, după bunul simț, ci după interesele lor egoiste crase : pentru accidente de muncă se plătește mai puțin decît pentru schilodiri plus bolile provocate de condițiile vătămătoare. Or, totul este să plătești cît mai puțin, și nu să te preocupi de „*asigurarea*” muncitorilor,

Noua lege îl eliberează pe muncitor de obligația de a dovedi că pierderea capacității de muncă s-a produs din vina capitalistului. Aceasta înseamnă, fără îndoială, un pas înainte în comparație cu trecutul. Dar – cîrmuirea rusă nu poate face vreun pas înainte în nici o privință fără „dar” ! – în schimb patronii au dreptul să dovedească nu numai existența unei intenții rele din partea celui accidentat, dar și a „unei imprudențe grosolane din partea acestuia (a celui accidentat) care nu poate fi justificată prin condițiile de prestare a muncii”. Acest adaos paralizează într-o măsură însemnată statornicirea unei răspunderi *reale* și, dat fiind că la noi, după cum este îndeobște cunoscut, tribunalele sînt alcătuite din funcționari, carieriști și pedanți burghezi, poate chiar paraliza cu desăvîrșire aplicarea legii. Ce înseamnă „imprudență grosolană” nu se precizează de loc și nici nu se poate preciza. Care condiții și în ce limite justifică imprudența grosolană și care nu, – acest lucru este lăsat în întregime la aprecierea unor funcționari. Capitaliștii consideră și vor considera întotdeauna orice „imprudență” a muncitorului ca fiind grosolană și nejustificată, și pentru a dovedi această părere capitalistul va găsi întotdeauna de zece ori mai mulți martori și apărători „savanți” (fabricile au de pe acum jurisconsulți, care oricum sînt plătiți cu anul !) decît ar putea găsi muncitorii. Introducerea în lege a acestui punct cu privire la imprudența grosolană înseamnă o concesie crasă făcută intereselor egoiste ale fabricanților : muncitorii nu se lasă de bunăvoie vătămați de mașini, ci întotdeauna aceasta li se întîmplă din imprudență. Și adevărul este că nici *nu poți fi prudent* în condiții în care muncești 10–11 ore avînd de-a face cu mașini prost îngredite, într-un atelier prost luminat, într-un zgomot asurzitor, cu atenția slăbită din cauza muncii, cu nervii surescitați din cauza încordării excesive. Și dacă așa stau lucrurile, a-l lipsi de despăgubire pe muncitorul schilodit pe motiv că a dat dovadă de imprudență grosolană înseamnă a-l pedepsi pe muncitor și pentru faptul că el permite capitaliștilor să-l exploateze în mod nerușinat.

Punctele menționate mai sus constituie trăsăturile esențiale și principale ale noii legi care vădesc pe deplin esența ei. Aici nu putem, firește, să ne oprim asupra tuturor amănunțelor – vom indica numai cele mai caracteristice dintre ele.

Mărimea despăgubirii este fixată la o sumă care reprezintă o anumită parte din salariul anual al celui accidentat ; și anume pensia (în caz de moarte sau de pierdere totală a capacității de muncă) nu trebuie să depășească $\frac{2}{3}$ din salariul celui accidentat. Iar salariul anual se stabilește pe baza salariului mediu pe o zi (sau pe baza plății medii ce o primește pe o zi un *muncitor necalificat*) înmulțit cu 260. Această prevedere a legii include încă *trei* ciuntiri ale proporțiilor despăgubirii, *trei* hatîruri făcute cupidității întreprinzătorilor. În primul rînd, chiar dacă muncitorul a lucrat 300 de zile pe an, salariul lui anual se reduce la 260 de zile – fără nici un te-meii, ci pur și simplu fiindcă legea impune această reducere ! În al doilea rînd, chiar dacă muncitorul primea un salariu mai bun decît un muncitor necalificat, ca bază a calculului – dacă, de pildă, lucrează într-o întreprindere care nu funcționează tot anul – se ia doar salariul unui muncitor necalificat. Cîrmuirea ar dori foarte mult să reducă pe toți muncitorii la situația de muncitori necalificați ; pentru proletarul conștient decurge de aici învățătura că numai unitatea strînsă a tuturor muncitorilor și a tuturor muncitorilor necalificați poate crea forța capabilă să sfărîme cupiditatea capitalului. În al treilea rînd, mărimea salariului mediu pe zi al unui muncitor necalificat se stabilește la fiecare trei ani (!) de către comisiile pentru reglementarea muncii în fabrici și în industria minieră și siderurgică, bineînțeles fără participarea muncitorilor. Pe muncitori, vedeți dv., acest lucru nu-i privește, iar cancelariile guvernatorilor și cele jandarmerești cunosc, desigur, foarte bine viața muncitorilor și salariul lor.

De asemenea trebuie să menționăm că legea obligă pe proprietarii de întreprinderi să înștiințeze imediat poliția despre accidente de muncă care intră în prevederile legii. Care sînt aceste accidente ? Acelea de pe urma cărora muncitorul își pierde capacitatea de muncă pe timp de mai mult de trei zile. Dar cine poate ști *imediat după* ce s-a produs accidentul pentru cîte zile își pierde muncitorul capacitatea de muncă ? Această regulă este ridicol de absurdă și nu face decît să dea o porțiță de scăpare fabricanților, care în majoritatea cazurilor se vor elibera (și vor fi eliberați de tribunale) de obligația de a înștiința autoritățile despre fiecare accident de muncă.

Este adevărat că legea prevede că cei accidentați pot cere ca poliția să fie înștiințată despre *absolut toate* cazurile de vătămare corporală, *chiar și despre acelea care nu intră în prevederile legii* : acest lucru este menționat precis în § 20 din „regulamentul cu privire la despăgubirea muncitorilor care au suferit accidente de muncă“, și sfătuim insistent pe toți muncitorii să facă agitație din răspunderi pentru aplicarea permanentă și obligatorie a acestui paragraf. Muncitorii trebuie să insiste ca fiecare muncitor accidentat să ceară întotdeauna și neapărat, pe baza § 20, ca inspectorul de fabrică să fie înștiințat despre *fiecare* accident de muncă ; numai așa va fi posibil să se stabilească cât de cât exact numărul accidentelor de muncă și să se cerceteze cauzele lor. Sîntem convinși că muncitorii conștienți vor face uz de acest drept, dar foarte mulți nici măcar nu vor ști că au acest drept !

Pentru neînștiințarea poliției despre accidentele de muncă și în general pentru orice nerespectare a prevederilor noii legi, proprietarii de întreprinderi trebuie să plătească doar o amendă de 25 pînă la 100 de ruble. Această amendă este, desigur, infimă, ea nefiind de loc împovărătoare pentru fabricile mari (în care lucrează imensa majoritate a muncitorilor de fabrică). În acest caz se poate vedea deosebit de concret cât de necesară este aplicarea § 14 din proiectul nostru de program, care cere „statornicirea răspunderii penale a patronilor pentru nerespectarea legilor cu privire la protecția muncii“. A amenința pe milionari cu amenzi de 100 de ruble pentru neaplicarea legii de care depinde asigurarea unor muncitori care au rămas schilozi pe viață înseamnă a-ți bate joc de muncitori.

Unul dintre punctele cele mai dăunătoare și mai iezuite din noua lege este punctul 31, care acordă muncitorilor accidentați și membrilor familiilor lor dreptul de a cădea la învoială cu proprietarul întreprinderii asupra felului și mărimii despăgubirii ce i se cuvine. Este de prisos să mai spunem că, în majoritatea cazurilor, aceste învoieli vor însemna o înșelare sistematică și o intimidare a muncitorilor celor mai înapoiți, care știu una și bună : că în Rusia justiția este costisitoare, părtinitoare și birocratică. Inspectorii de fabrici, care

trebuie să ateste aceste învoieli (echivalente cu o tranzacție în fața justiției), vor apăra interesele oricui, numai ale muncitorilor nu.

Inspectorilor de fabrici, care în prezent se transformă tot mai mult în simple slugi ale poliției, nu numai că li se rezervă rolul de „împăciuitor“, dar legea vrea chiar să facă din ei niște judecători sui-generis. Legea recomandă patronilor și muncitorilor să se adreseze inspectorilor de fabrici pentru ca aceștia să explice celor două părți drepturile și obligațiile pe care le au, inspectorii de fabrici avînd dreptul să strîngă „toate informațiile necesare“, să ceară ca acestea să fie prezentate părților și să invite medici pentru expertiză. Dar aceasta este o treabă pur judiciară încredințată unor funcționari subordonați guvernatorului ! Și legea nu prevede nici o procedură, nici un fel de reguli pentru această instanță de judecată : cum urmează inspectorul să strîngă informațiile, cum urmează – și dacă urmează – să prezinte aceste informații ambelor părți, cum urmează să examineze pricina – toate acestea sînt lăsate exclusiv la aprecierea sa. Aceasta este de bună seamă ceva în genul tribunalului polițienesc din perioada dinainte de reformă. Iar în cazul cînd muncitorul nu se adresează acestui ureadnic de fabrică (în calitate de judecător), legea prevede chiar anumite decăderi : cine nu se adresează înainte de proces inspectorului de fabrică pierde dreptul de a obține de la pîrît cheltuieli de judecată și onorariu de avocat.

Nu ne rămîne decît să amintim și aici că partidul muncitoresc social-democrat cere nu asemenea instanțe de judecată, nu mediațiunea unor funcționari, ci înființarea unor judecătoria de muncă alcătuite din reprezentanți în număr egal din partea muncitorilor și patronilor. Numai astfel de judecători, în condițiile unei orînduiri de stat bazate pe libertate politică, pot să ofere muncitorilor o mediațiune cît de cît satisfăcătoare în ceea ce privește explicarea drepturilor și obligațiilor părților, în ceea ce privește examinarea prealabilă a reclamațiilor și pretențiilor în legătură cu despăgubirea celor accidentați. Asemenea judecătoria există în toate statele civilizate, și chiar și unii cinovnici ruși au propus *încă acum*

40 de ani ca ele să fie introduse și în Rusia. Acum patruzeci de ani a fost creată o comisie pentru revizuirea regulamentelor referitoare la muncitorii de fabrică și la meseriași. Comisia a publicat „lucrări”, nu mai puțin de cinci volume, comisia a întocmit proiecte de noi regulamente, comisia s-a pronunțat pentru înființarea de judecătoria de muncă alcătuite din reprezentanți aleși, — și... și toate acestea au fost puse sub obroc ! Un noian de deziderate pioase umplu arhivele nenumăratelor cancelarii din Rusia și le vor umple atâta timp cât clasa muncitoare nu va mătura toate aceste vechituri.

„Iskra” nr. 47
din 1 septembrie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra”

LI S-A ÎNFUNDAT !... ¹⁴²

- Dar dacă asigurările d-tale răsunătoare, grandilocvente și pompoase vor stîrni prin însuși caracterul lor neîncredere ?

- Aș vrea să văd cine va îndrăzni să pună la îndoială spusese mele !

- Și dacă totuși vor fi puse la îndoială ?

- Repet, eu nu voi îngădui nimănui să pună la îndoială spusele unui revoluționar, nu mă voi da în lături de la nimic, voi merge pînă la capăt, voi cere ori exprimarea fățișă a neîncrederii, ori o retractare fățișă, eu...

- Și dacă cererea d-tale în ceea ce privește exprimarea fățișă a neîncrederii va fi satisfăcută ?

- Cum ai spus ?

- Dacă ți se va spune clar și răspicat că nu ți se dă crezare ?

- Dacă cineva va îndrăzni să spună așa ceva, îl voi taxa de calomniator mîrșav și voi înfiera în fața lumii întregi această faptă fără precedent...

- Dar dacă, drept răspuns la aceasta, ți se va demonstra sistematic că de multă vreme întreaga d-tale conduită nu permite o atitudine de încredere față de d-ta ?

- Voi strînge atunci de pretutindenii proteste împotriva acestei polemici fratricide, voi adresa tuturor cuvinte bine simțite despre adevărul-adevăr și adevărul-dreptate, despre puritatea cristalină întinată de mîini murdare, despre zgura zgrunțuroasă și murdară a amorului propriu meschin, despre flacăra purificatoare care îmi umple sufletul cu un entuziasm nețărmarit, voi ascmui pe dușmanii mei cu Pilat din Pont...

- Și dacă pentru asemenea cuvinte vei fi comparat cu Tartuffe ?

- Atunci voi cere o comisie de arbitraj !

- Ți se va răspunde îndată că această cerere imperativă este acceptată bucuros și că înainte de toate ți se propune să accepți ca comisia de arbitraj să cerceteze dacă adversarul d-tale era sau nu îndreptățit să pună la îndoială exactitatea afirmațiilor d-tale.

- Atunci... atunci... atunci voi declara că, „după toate cele întimplate“, e ridicol să se mai vorbească de nu știu ce „înțelegere“ între nu știu ce „părți“ !

Așa s-a desfășurat campania „fără precedent – după expresia gazetei „Revoluționnaia Rossiia“ – în legătură cu actul din 2 aprilie“. Din motive lesne de înțeles, preonorata gazetă nu vrea să recunoască nici în ruptul capului că într-adevăr așa s-au petrecut lucrurile. Preonorata gazetă se ascunde îndărătul unei serii întregi de pretexte, pe care trebuie să le examinăm amănunțit.

„Revoluționnaia Rossiia“ se miră, în primul rînd, de ce „în locul social-democrației ruse organizate“, căreia i s-au adresat tovarășii lui Balmașev, răspunde redacția „Iskrei“. Tovarășii lui Balmașev – ni se spune – „nu au căpătat răspuns la propunerea lor, formulată foarte precis și trimisă pe o adresă foarte precisă“.

Este inexact, domnilor. Voi, la fel ca toată lumea, știți foarte bine ce anume reprezintă social-democrația rusă organizată, ce caracter anume au *toate* organizațiile noastre. La noi, spre deosebire de ceea ce se întîmplă la alții, nu răsar peste noapte organizații noi. Noi avem comitete de partid, avem „Iskra“, avem un C.O., care de multă vreme pregătește congresul al doilea al partidului. Se pune deci întrebarea : pe ce „adresă precisă“ ați scris ? Pe adresa congresului al doilea ? pe adresa C.O. ? Nicidecum ; contrar spuselor voastre despre adresa *precisă*, voi nu ați precizat *cîtuși de puțin* adresa. Voi înșivă ați menționat că „Iskra“ este recunoscută de majoritatea comitetelor ; prin urmare, nu putea să vă răs-

pundă nimeni altul decît „Iskra“. Dacă congresul al doilea al partidului nostru va recunoaște „Iskra“ drept organ al partidului, atunci răspunsul „Iskrei“ va fi răspunsul partidului. Dacă nu, atunci veți avea de-a face cu un alt organ. E un lucru atît de simplu, încît l-ar putea înțelege și un copil de șase ani.

„Revoluționnaia Rossiia“ „se miră de ce în locul unui răspuns direct la propunerea directă a tovarășilor lui Balmașev“ (în sensul, chipurile, de a da social-democrației posibilitatea de a cunoaște adevărata esență a actului din 2 aprilie) „ni se propune ca ei să se considere pe sine și ziarul «Iskra» drept părți între care, după toate cele întîmplate, ar fi posibile tratative preliminare, «înțelegeri» asupra modului de a pune chestiunea“. Așadar, „Revoluționnaia Rossiia“ susține acum că nouă nu ni se propunea un arbitraj, ci ni se propunea doar să ni se dea posibilitatea de a ne edifica. Este inexact. În „Declarația“ din „R.R.“ nr. 27 se vorbește textual despre „acuzăția neverificată de calomnie“ (adusă „Iskrei“), despre *verificarea* acestei acuzații, despre *necesitatea de a prezenta* „următoarele dovezi unei persoane pe a cărei bună-credință și conspirativitate am putea conta în aceeași măsură atît noi cît și Organul central (luați aminte!) al social-democrației ruse“. „Verificarea acuzației“ și „examinarea dovezilor“ de către o persoană în care să se încreadă atît acuzatorul cît și acuzatul, — nu este oare aceasta arbitraj? Este aceasta oare o simplă propunere de a ne edifica? Nostimi mai sînteți, domnilor. După ce ați propus să ne înțelegem asupra alegerii unei persoane de bună-credință, declarați acum, cu un aer de inimitabilă mîndrie al unui Nozdrev prins asupra faptului, că nu sînt posibile nici un fel de înțelegeri!

„Revoluționnaia Rossiia“ „întreabă apoi de cine își bate joc «Iskra» atunci cînd vorbește despre o înțelegere asupra modului de a pune chestiunea, decretînd în același timp modul ei de a o pune și declarînd categoric că nu poate exista un alt mod de a pune chestiunea“. În fața unei instanțe de judecată, fiecare își afirmă categoric părerea, susținînd că ea este singura justă. În loc de a-și *preciza* modul său de a pune chestiunea, trufașul nostru adversar începe să se rățoiască și să rostească cuvinte foarte nobile!

După ce se răzoieste, „Revoluționnaia Rossiia“ binevoiește totuși să facă câteva observații și cu privire la modul nostru de a pune chestiunea. După părerea acestei gazete, „Iskra“ recurge la subterfugii și dă înapoi. Chestiunea, pretinde gazeta, nu constă în aceea „că «Organizația de luptă» ar fi atentat la dreptul «Iskrei» de a gândi liber (!), de a aprecia liber din punctul ei de vedere actele politice și chiar (sic !) de a se îndoi în sinea ei de orice“. Acest „a se îndoi în sinea ei“ este într-adevăr fără pereche. „Organizația de luptă“ este atît de extraordinar de liberală, încît este gata (acum, după mai bine de un an de luptă !) să ne permită *chiar* să ne îndoim, – dar numai în sinea noastră, adică, probabil, așa încît nimeni, în afară doar de acela care se îndoiește, să nu știe despre această... Poate că acești oameni combativi nu ne îngăduie să facem nici „libera apreciere“ altfel decît în sinea noastră !

„S-ar putea crede – spune „Revoluționnaia Rossiia“ – că numai refuzul «Iskrei» de a satisface această cerere a servit drept temei pentru acuzația de calomnie adusă «Iskrei»“. Urmează citate din articolul „Tartuffii moralei revoluționare“ și observația că „aici nu este vorba de timide și vagi îndoieli, ci de acuzații de loc timide și foarte precise“.

Rugăm pe cititor să-și reamintească unele fapte îndeobște cunoscute. În nr. 20 al „Iskrei“ (din 1 mai 1902), noi facem o apreciere asupra actului lui Balmașev, fără a avea idee de existența unei organizații de luptă. Aceasta din urmă ne scrie o scrisoare, cerîndu-ne să căutăm motivele hotărîrii lui Balmașev în declarațiile ei oficiale. Noi păstrăm tăcere și aruncăm la coș această scrisoare din partea unei organizații necunoscute. Scrisoarea este publicată în nr. 7 al gazetei „Revoluționnaia Rossiia“ (iunie 1902), a cărei redacție, numai pentru motivul că noi am păstrat tăcere, țipă că se pune în umbră latura morală, că se diminuează însemnătatea actului etc. Noi răspundem prin articolul „Polemăcă forțată“ (publicat în nr. 23 al „Iskrei“ din 1 august 1902), în care, ridiculizînd pe mîniosul Jupiter, susținem aprecierile făcute de noi asupra actului din 2 aprilie și declarăm că pentru noi apartenența lui Balmașev la „o organizație de luptă“ „este mai mult decît îndoielnică“. Atunci d-nii socialiști-revoluționari, după ce au obținut de la noi o exteriorizare a îndoielii noastre lăuntrice, încep să țipe isteric că acesta este „un procedeu fără precedent“ și să

vorbească nici mai mult, nici mai puțin decît de „murdărie“ și „insinuare“ („Revoluționnaia Rossiia“ nr. 11 din septembrie 1902).

Acestea sînt, în linii generale, principalele momente ale controversei noastre publicistice. Un om care știe foarte bine că adversarul său are o atitudine de tacită neîncredere față de spusese lui îi pune în public cuțitul în gît, cerîndu-i să-i exprime fățiș ori încredere, ori neîncredere, și, atunci cînd adversarul, satisfăcîndu-i în cele din urmă cererea, își exprimă neîncrederea, începe să se bată cu pumnii în piept, plîngîndu-se urbi et orbi * că dînsul, o ființă atît de nobilă, a fost jignit într-un mod atît de mîrșav. Nu este oare aceasta o comportare à la Nozdrev ? o atitudine de duelgiu revoluționar ? nu a meritat un astfel de om calificativul de Tartuffe ?

De unde deduce „Revoluționnaia Rossiia“ că noi dăm înapoi și că facem aceasta pentru că nu vrem să ne asumăm răspunderea pentru articolul menționat mai sus și pentru articolele despre Tartuffi ? Oare din faptul că modul cum punem noi chestiunea nu include tezele cuprinse în aceste articole ? Dar parcă nouă ni se propunea arbitrajul în legătură cu anumite articole, și nu în legătură cu întreaga atitudine a „Iskrei“ față de încredințările „partidului socialiștilor-revoluționari“ ? Oare nu este citată, chiar la începutul declarației tovarășilor lui Balmașev din nr. 27 al gazetei „Revoluționnaia Rossiia“, afirmația din nr. 23 al „Iskrei“ că pentru ea apartenența lui Balmașev la „o organizație de luptă“ este mai mult decît îndoielnică, afirmație care constituie tocmai punctul de plecare al întregii controverse ? Ne permitem să asigurăm gazeta „Revoluționnaia Rossiia“ că noi ne asumăm răspunderea pentru *toate* articolele noastre, că sîntem gata să completăm chestiunile pe care urmează să le formulăm în fața comisiei de arbitraj cu referiri la *orice* număr al „Iskrei“, că sîntem gata să dovedim în fața oricui că am avut tot dreptul moral și toate motivele raționale de a califica drept Tartuffi pe publiciștii de la „Revoluționnaia Rossiia“, care, pentru că ne-am încumetat să punem la îndoială exactitatea spuselor acestei gazete, au mers pînă acolo încît au folosit expresii de felul celor reproduse de noi mai sus.

* — în auzul întregii lumi. — Nota trad.

„Dare înapoi și subterfugii“ se constată într-adevăr, dar la cine? Nu cumva la aceia care *acum* sînt gata să ne recunoască cu mărinimie dreptul de a face în mod liber aprecieri și de a ne îndoii în sinea noastră și care *timp de mai bine de un an* s-au dedat la declamații dezgustător de emfaticе, afirmînd că „Iskra“ persevera în a manifesta îndoieli și susținea că orice om serios este dator să manifeste îndoieli față de beletristica revoluționară. Cînd ați văzut că vorbele bine simțite despre cinstea imaculată au ajuns într-adevăr să stîrnească risul, și nu plîsetele auditoriului, v-a cuprins dorința de a produce o nouă senzație și ați cerut un arbitraj. Acea parte a publicului coloniilor de emigranți din străinătate care este abtiată după scandaluri își freca mîinile de plăcere, șușotind cu însufletire : „i-au chemat la arbitraj... în sfîrșit ! Să vedem ce-o să se întîmple acum“. Și au văzut acum ultima scenă a vodevilului, al cărui erou a declarat, cu aerul nespus de jignit al unui om nobil, că, „după toate cele întîmplate“, nu sînt posibile nici un fel de înțelegeri asupra aducerii chestiunii în fața unei comisii de arbitraj.

Continuați fără grijă în același spirit, domnilor ! Dar să țineți minte că nici un fel de torente de cuvinte jalnice nu ne vor împiedica să ne facem datoria : să demascăm frazeologia și mistificarea, oriunde s-ar manifesta ele, fie în „programele“ unor aventurieri revoluționari, fie în scînteierile beletristicii lor, ori în înălțătoarele predici despre adevărul-adevăr, despre flacăra purificatoare, despre puritatea cristalină și despre atîtea altele.

„Iskra“ nr. 48
din 15 septembrie 1903

Se tipărește după textul
apărut în ziarul „Iskra“

SARCINILE TINERETULUI REVOLUȚIONAR 143

SCRISOAREA INTII

Declarația din partea redacției gazetei „Studentul”¹⁴⁴, care, dacă nu ne înșelăm, a fost publicată pentru prima oară în nr. 4 (28) al revistei „Osvobojdenie” și pe care a primit-o și „Iskra”, dovedește, după părerea noastră, un însemnat pas înainte survenit în concepțiile redacției după apariția nr. 1 al gazetei „Studentul”. D-l Struve n-a greșit atunci când s-a grăbit să spună că nu e de acord cu concepțiile expuse în declarație : într-adevăr, aceste concepții se deosebesc în mod radical de orientarea oportunistă pe care o urmează cu atâta zel și consecvență organul burghezo-liberal. Declarînd că „*numai* simțul revoluționar nu este suficient pentru realizarea unificării ideologice a studențimii”, că „în acest scop e nevoie de un ideal socialist care să se sprijine pe cutare sau cutare concepție socialistă despre lume” și că aceasta trebuie să fie „o concepție bine determinată, unitară”, redacția gazetei „Studentul” a și rupt în principiu cu indiferentismul ideologic și cu oportunismul teoretic, punînd pe o bază justă problema mijloacelor necesare pentru revoluționarea studențimii.

Ce-i drept, din punctul de vedere curent al „revoluționarismului” vulgar, unificarea ideologică a studențimii nu necesită o concepție unitară despre lume, ci o exclude, și unificarea ideologică înseamnă o atitudine „tolerantă” față de tot felul de idei revoluționare, presupune abținerea de la recunoașterea hotărîtă a vreunei sfere determinate de idei ; într-un cuvînt, din punctul de vedere al acestor înțelepți ai politicianismului, unificarea ideologică presupune o oarecare lipsă de ideologie (bineînțeles, mai mult sau mai puțin iscusit camuflată

prin formule răsuflete despre concepții largi, despre importanța unificării cu orice preț și imediat etc. etc.). Drept argument, destul de plauzibil și la prima vedere foarte convingător, în favoarea acestui mod de a pune problema servește întotdeauna invocarea faptului îndeobște cunoscut și incontestabil că în sînul studențimii există, și nu s-ar putea să nu existe, grupuri foarte deosebite sub raportul concepțiilor lor social-politice, de unde ar reieși că cerința unei concepții unitare și precise despre lume va îndepărta inevitabil unele din aceste grupuri, prin urmare va împiedica unificarea, prin urmare va provoca disensiuni în loc de muncă solidară, prin urmare va slăbi forța asaltului politic general etc. etc.

Să examinăm mai îndeaproape acest raționament plauzibil. Să luăm, de pildă, împărțirea studențimii în grupuri așa cum este făcută în nr. 1 al gazetei „Studentul” ; în acest prim număr, redacția nu formulase încă cerința unei concepții determinate și unitare despre lume și, prin urmare, era greu s-o suspectezi de părtinire față de „îngustimea” social-democrată. Articolul redacțional din nr. 1 al gazetei „Studentul” deosebește în rîndurile studențimii de astăzi patru grupuri mari : 1) „mulțimea indiferentă” – „persoanele care sînt cu totul indiferente față de mișcarea studențească” ; 2) „academiștii” – partizanii mișcărilor studențești pe tărîm exclusiv academic ; 3) „adversarii mișcărilor studențești în general – naționaliștii, antisemiții etc.” ; 4) „politicii” – partizanii luptei pentru răsturnarea despotismului țarist. „Acest grup, la rîndul său, se compune din două elemente opuse : dintr-o opoziție politică pur burgheză, cu stare de spirit revoluționară, și din produsul ultimelor zile (oare numai al ultimelor zile ? *N. Lenin*) – proletariatul intelectual revoluționar, cu stare de spirit socialistă”. Dacă luăm în considerație faptul că, la rîndul său, subgrupul din urmă se împarte, după cum știe toată lumea, în studenți socialiști-revoluționari și studenți social-democrați, reiese că în rîndurile studențimii de astăzi există șase grupuri politice : reacționari, indiferenți, academiști, liberali, socialiști-revoluționari și social-democrați.

Se pune întrebarea : nu este oare întîmplător acest mod de grupare ? Nu este oare aceasta o împărțire vremelnică a stărilor de spirit ? E de ajuns să pui de-a dreptul această întrebare pentru ca orice om care cunoaște cît de cît chestiunea să

dea îndată un răspuns negativ. De altfel, în rîndurile studențimii noastre nici n-ar putea exista un alt mod de grupare, deoarece ea constituie cea mai receptivă parte a intelectualității. Iar intelectualitatea se numește intelectualitate tocmai pentru că oglindește și exprimă în modul cel mai conștient, mai hotărît și mai exact dezvoltarea intereselor de clasă și a grupărilor politice din cadrul întregii societăți. Studențimea nu ar fi ceea ce este dacă grupările politice din rîndurile ei nu ar corespunde grupărilor politice din cadrul întregii societăți, — nu „ar corespunde“ nu în sensul unei depline proporționalități între grupurile studențești și grupurile sociale sub raportul numeric și al forțelor, ci în sensul că în rîndurile studențimii există, în mod necesar și inevitabil, aceleași grupuri ca și în societate. Pentru întreaga societate rusă, cu virginitatea ei politică, cu dezvoltarea (relativ) embrionară a antagonismelor ei de clasă, cu marile, uriașele ei mase de locuitori abrutizați și oprimați de despotismul polițienesc, sînt caracteristice tocmai aceste șase grupuri : reacționari, indiferenți, *culturaliști*, liberali, socialiști-revoluționari și social-democrați. În loc de „academiști“ am pus aici „culturaliști“, adică partizani ai progresului legal fără luptă politică, ai progresului în condițiile absolutismului. Astfel de culturaliști există în toate părțile societății ruse, și pretutindeni, asemenea „academiștilor“ din rîndurile studențimii, ei se limitează la cercul îngust al intereselor profesionale, la îmbunătățirea ramurilor respective ale economiei naționale sau ale administrației de stat și locale, pretutindeni se feresc cu teamă de „politică“, nefăcînd deosebire (ca și academiștii) între „politică“ de diferite orientări și numind politică absolut tot ce se referă la... forma de guvernămînt. Pătura culturaliștilor a constituit întotdeauna și constituie și astăzi o bază largă pentru liberalismul de la noi : în vremuri „de pace“ (adică, în traducere „rusă“, în vremuri de reacțiune politică), noțiunea de culturalist coincide aproape întru totul cu noțiunea de liberal, și chiar și în vremuri de război, în vremuri de avînt al stării de spirit a societății, în vremuri de asalt crescînd împotriva absolutismului, deosebirea dintre aceste noțiuni rămîne adesea foarte vagă. Liberalul rus, chiar și atunci cînd într-o publicație liberă din străinătate protestează în fața publicului în mod direct și fățiș împotriva absolutismului, nu încetează totuși să se simtă mai

ales culturalist și din cînd în cînd începe să raționeze ca un rob sau, dacă vrei, în mod legalist, loialist, ca un supus credincios : vezi „Osvobojdenie“.

Lipsa unei demarcații nete și precise, vizibilă pentru toată lumea, între culturaliști și liberali este caracteristică în general pentru întregul mod de grupare din punct de vedere politic în cadrul societății ruse. Ni s-ar putea spune, poate, că împărțirea de mai sus în șase grupuri nu este justă, deoarece nu corespunde împărțirii în clase a societății ruse. Dar o astfel de obiecție ar fi lipsită de temeii. Împărțirea în clase constituie, desigur, cea mai profundă bază a modului de grupare din punct de vedere politic ; desigur că, *în ultimă analiză*, ea este aceea care întotdeauna determină modul de grupare. Dar această bază profundă iese la iveală numai pe măsura desfășurării dezvoltării istorice și pe măsura creșterii nivelului de conștiință al participanților și făuritorilor acestei dezvoltări. Acest „în ultimă analiză“ este rezultatul luptei politice, — uneori al unei lupte îndelungate, înverșunate, de ani și zeci de ani, care cînd se manifestă vijelios în diverse crize politice, cînd se potolește și parcă se oprește pentru un timp. Nu e de mirare că, de pildă, în Germania, unde lupta politică ia forme deosebit de ascuțite și unde clasa înaintată — proletariatul — acționează într-un mod deosebit de conștient, există încă partide (foarte puternice) în genul partidului de centru, care sub eticheta confesională își ascunde conținutul său de clasă eterogen (conținut care în general este, fără doar și poate, antiproletar). Cu atît mai puțin este cazul să ne mirăm că proveniența de clasă a actualelor grupuri politice din Rusia este într-o foarte mare măsură disimulată de lipsa de drepturi politice a întregului popor, de dominația pe care o exercită asupra lui o birocrăție tradițional-închistată, minunat organizată, strîns unită din punct de vedere ideologic. Mai curînd este cazul să ne mirăm de puternica amprentă pe care a și reușit s-o pună dezvoltarea europeană-capitalistă a Rusiei, în pofida orînduirii ei politice asiatice, pe modul de grupare din punct de vedere politic în cadrul societății.

Proletariatul industrial, clasa înaintată a oricărei țări capitaliste, a pornit deja și la noi pe calea creării unei mișcări organizate, de masă, sub conducerea social-democrației, sub stea-

gul unui program care de mult a devenit programul întregului proletariat internațional conștient. În Rusia, categoria celor indiferenți față de politică este, desigur, incomparabil mai numeroasă decât în orice altă țară din Europa ; dar nici la noi nu mai poate fi vorba de o virginitate primitivă a acestei categorii : indiferența muncitorilor inconștienți – în parte și a țăranilor – alternează tot mai des cu izbucniri de frământări politice și de manifestări de protest activ, ceea ce dovedește în mod concret că *această* indiferență nu are nimic comun cu indiferența burghezilor ghiftuiți și a micilor burghezi. În rîndurile acestei din urmă clase, deosebit de numeroasă în Rusia, unde dezvoltarea capitalismului este încă relativ slabă, pe de o parte încep, incontestabil, să apară și reacționari conștienți și consecvenți, – iar pe de altă parte, și incomparabil mai des, ea se desprinde încă în mică măsură din masa cenușie a „poporului muncitor” oropsit, găsindu-și ideologi în păturile largi ale intelectualilor raznocinți, a căror concepție despre lume este cu totul imprecisă și care confundă în mod inconștient ideile democratice cu ideile primitiv-socialiste. Tocmai această ideologie este caracteristică pentru vechea intelectualitate rusă, și anume atît pentru flancul ei de dreapta, pe care îl constituie partea ei narodnicistă-liberală, cît și pentru flancul ei cel mai de stînga : „socialiștii-revoluționari”.

Am spus : „vechea” intelectualitate rusă. Acum apare la noi și o intelectualitate *nouă*, al cărei liberalism s-a curățit aproape cu totul (nu fără ajutorul marxismului rus, firește) de narodnicismul primitiv și de socialismul confuz. Procesul formării unei adevărate intelectualități burghezo-liberale în țara noastră progresează într-un ritm vertiginos, datorită mai cu seamă faptului că la acest proces participă niște oameni atît de agili ca d-nii Struve, Berdeaevi, Bulgakovi & Co., care sînt atît de receptivi la orice adiere la modă a oportunismului. Și, în sfîrșit, cît privește păturile liberale și reacționare ale societății ruse care nu fac parte din intelectualitate, legătura lor cu interesele de clasă ale unora sau altora dintre grupurile burgheziei noastre și ale proprietarilor noștri funciari este destul de limpede pentru oricine cunoaște cîtuși de puțin, de pildă, activitatea zemstvelor, a dumelor, a comitetelor de bursă, de bilciuri etc.

Așadar, am ajuns la concluzia certă că modul de grupare din punct de vedere politic în rîndurile studențimii noastre nu este întîmplător, ci este în mod necesar și inevitabil tocmai așa cum l-am înfățișat mai sus, fiind de acord în această privință cu nr. 1 al gazetei „Studentul”. Odată stabilit acest fapt, ne putem ușor orienta în problema controversată : ce trebuie să se înțeleagă propriu-zis prin „unificarea ideologică a studențimii”, prin „revoluționarea” ei etc. La prima vedere pare chiar foarte ciudat că o problemă atît de simplă a putut să devină obiectul unei controverse. Dacă grupările politice din rîndurile studențimii corespund grupărilor politice din cadrul societății, nu rezultă oare de la sine că prin „unificarea ideologică” a studențimii nu se poate înțelege decît ori atragerea unui număr cît mai mare de studenți de partea unei sfere bine determinate de idei social-politice, ori o cît mai strînsă apropiere între studenții unui anumit grup politic și reprezentanții acestui grup care nu fac parte din studențime ? Nu este oare de la sine înțeles că despre revoluționarea studențimii nu se poate vorbi decît din punctul de vedere al unei concepții bine determinate asupra conținutului și caracterului acestei revoluționări ? Pentru un social-democrat, de pildă, această revoluționare înseamnă, în primul rînd, răspîndirea convingerilor social-democrate în rîndurile studențimii și combaterea acelor concepții care, deși se numesc „socialist-revoluționare”, nu au nimic comun cu socialismul revoluționar, iar în al doilea rînd străduința de a lărgi, de a face mai conștientă și mai hotărîtă orice mișcare democratică, inclusiv mișcarea academistă, din rîndurile studențimii.

Cum se face că o problemă atît de simplă și de clară a fost încilcîtită și a devenit obiectul unei controverse ? Acesta este un episod foarte interesant și foarte caracteristic. Controversa se purta între „Revoluționnaia Rossiia” (nr. 13 și 17) și „Iskra” (nr. 31 și 35) în jurul „scrisorii deschise” a Consiliului din Kiev al Uniunii asociațiilor teritoriale și organizațiilor studențești (publicată în nr. 13 al gazetei „Revoluționnaia Rossiia” și în nr. 1 al gazetei „Studentul”). Consiliul din Kiev a considerat drept „îngustă” hotărîrea celui de-al II-lea Congres general al studenților din Rusia din 1902, care prevede ca organizațiile studențești să întrețină legături cu comitetele Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, dar totodată

a ascuns cu iscusință – prin raționamentul foarte „imparțial” și foarte inconsistent pe tema că „studentimea ca atare nu poate adera în întregime nici la partidul socialist-revoluționar, nici la partidul social-democrat” – faptul absolut evident că o oarecare parte a studențimii din unele localități nutrește simpatie față de „partidul socialist-revoluționar”. „Iskra” a relevat inconsistența acestui raționament, iar „Revoluționnaia Rossiia”, bineînțeles, s-a apucat să-l susțină din răspuseri, acuzînd de „lipsă de tact” și de lipsă de maturitate politică pe „fanaticii” iskriști „ai dezbinărilor și sciziunilor”.

După toate cele spuse mai sus, absurditatea acestui raționament devine absolut evidentă. Aici e vorba de rolul politic al studențimii. Și iată că mai întii, vedeți dumneavoastră, trebuie să se închidă ochii asupra faptului că studentimea nu este izolată de restul societății și că de aceea ea reflectă, întotdeauna și în mod inevitabil, întregul mod de grupare din punct de vedere politic în cadrul societății. Apoi, tot cu ochii închiși, se vorbește pe un ton bombastic despre studențime ca atare sau despre studențime în general. Concluzia este că... dezbinările și sciziunile legate de aderarea la cutare sau cutare partid politic sînt dăunătoare. E clar ca lumina zilei că, pentru a se duce pînă la capăt acest raționament curios, trebuia să se facă un salt de pe tărîmul politic pe tărîmul profesional sau al studiilor. Și „Revoluționnaia Rossiia”, în articolul „Studentimea și revoluția” (nr. 17), face tocmai un astfel de salt mortal, invocînd, în primul rînd, interesele generale ale studențimii, lupta generală a studențimii, iar în al doilea rînd țelurile studențimii în domeniul studiilor, sarcinile pregătirii în vederea viitoarei activități obștești, sarcinile formării unor luptători politici conștienți. Ambele aceste invocări sînt cît se poate de juste, numai că n-au nici o legătură cu problema în discuție și nu fac decît s-o încîlcească. Aici se pune problema activității *politice*, care, prin însăși esența ei, este indisolubil legată de lupta dintre partide și reclamă inevitabil să-ți *alegi* un anumit partid. Cum poți, deci, să te eschivezi de la această alegere pe motivul că pentru *orice* activitate politică este nevoie de o foarte serioasă pregătire științifică, de „formarea” unor convingeri ferme, ori pe motivul că *nici o* activitate politică nu se poate limita numai la cercurile de oameni politici aparținînd curentului respectiv, ci

trebuie să se orienteze spre pături tot mai largi ale populației, să fie strîns legată de interesele profesionale ale fiecărei pături, să unească mișcarea profesională cu mișcarea politică, s-o ridice pe cea dintîi la nivelul celei de-a doua ? ? Însuși faptul că pentru a-și apăra poziția acești oameni sînt nevoiți să recurgă la asemenea pretexte arată limpede în ce măsură sînt ei înșiși lipsiți atît de convingeri științifice precise, cît și de o linie politică fermă ! Sub orice aspect ai aborda problema, găsești întotdeauna o nouă confirmare a vechiului adevăr pe care de multă vreme îl propovăduiesc social-democrații, combătînd echilibristica socialiștilor-revoluționari – atît pe plan științific-teoretic cît și pe plan practic-politic – între marxism, pe de o parte, și oportunismul „critic” vest-european și narodnicismul mic-burghez rus, pe de altă parte *.

Într-adevăr, închipuiți-vă relații politice cît de cît dezvoltate și priviți cum se pune din punct de vedere practic „problema” noastră „controversată”. Să admitem că avem în fața noastră un partid clerical, unul liberal și unul social-democrat. Ele acționează în anumite localități, să zicem, în unele pături ale studențimii și fie chiar și ale clasei muncitoare. Ele caută să atragă de partea lor un număr cît mai mare de reprezentanți dintre cei mai influenți ai acestor pături ale studențimii și clasei muncitoare. Se pune întrebarea : este oare de conceput ca aceste partide să înceapă să protesteze împotriva alegerii de către acești reprezentanți a unui anumit partid pe motivul că în domeniul studiilor și în cel profesional există anumite interese generale ale întregii studențimi și ale întregii clase muncitoare ? Este ca și cum ai contesta necesitatea luptei între partide pe motivul că arta tiparului este atît de folositoare absolut tuturor partidelor. În țările civilizate nu există partid care să nu-și dea seama cît de folositoare este existența unor cît mai largi și mai bine organizate asociații profesionale și de studii, dar fiecare partid se străduiește ca în aceste asociații să precumpănească tocmai influența sa. Cine nu știe că, de obicei, invocarea nepartinității cutărilor sau cutărilor instituții nu

* Se înțelege de la sine că afirmația cu privire la inconsecvența și contradicțiile lăuntrice ale programului și tacticii socialiștilor-revoluționari necesită o lămurire temeinică specială. Sperăm să ne ocupăm în mod amănunțit de această problemă într-una din scrisorile următoare.

înseamnă altceva decît o frază ipocrită a claselor cîrmuitoare, care vor să cocoloșească faptul că în 99 de cazuri din 100 instituțiile existente sînt îmbibate de un anumit spirit politic ? Or, în fond, domnii noștri socialiști-revoluționari nu fac decît să cînte ditirambi „nepartinității”. Luați, de pildă, următoarea tiradă bine simțită din „Revoluționnaia Rossiia” (nr. 17) : „Ce tactică mioapă vedește o organizație revoluționară care vrea neapărat să vadă în orice altă organizație de sine stătătoare, nesubordonată ei, *un concurent* care trebuie nimic, un concurent în rîndurile căruia trebuie neapărat introduse divizarea, dezbinarea, dezorganizarea ?” Acest lucru a fost spus în legătură cu apelul din 1896 al organizației social-democrate din Moscova ¹⁴⁵, care reproșează studențimii faptul că în ultimii ani s-a închis în cercul strîmt al intereselor ei universitare și pe care „Revoluționnaia Rossiia” o dăscălește, declarînd că existența organizației studențești nu împiedică niciodată pe cei care „s-au situat pe o poziție precisă din punct de vedere revoluționar” să-și consacre forțele cauzei muncitorești.

Priviți cîtă confuzie domnește aici. Concurența este posibilă (și inevitabilă) numai între o organizație politică și o altă organizație politică, între o tendință politică și o altă tendință politică. Între o asociație de ajutor reciproc și un cerc revoluționar nu poate să existe nici un fel de concurență, și, prin urmare, afirmația gazetei „Revoluționnaia Rossiia” că acesta din urmă ar vrea neapărat s-o distrugă pe cea dintîi este o curată prostie. Dar dacă în aceeași asociație de ajutor reciproc s-a manifestat o anumită tendință politică – de pildă tendința de a nu ajuta pe revoluționari sau de a scoate din bibliotecă cărțile interzise –, atunci concurența și lupta directă este *obligatorie* pentru orice „politic” cîstit. Dacă există oameni care vor să limiteze activitatea cercurilor la interesele îngust-universitare (și este neîndoielnic că există destui oameni din aceștia, iar în 1896 ei erau în număr mult mai mare !), atunci *lupta* dintre ei și aceia care propovăduiesc nu îngustarea, ci lărgirea intereselor este tot atît de necesară și obligatorie. Or, în scrisoarea deschisă a Consiliului din Kiev, care a provocat polemica dintre „Revoluționnaia Rossiia” și „Iskra”, era vorba de a alege nu între organizații studențești și organizații revo-

luționare, ci între organizații revoluționare de diferite orientări. Așadar, *alegera* au început s-o facă tocmai aceia care deja „s-au situat pe o poziție precisă din punct de vedere revoluționar” iar „socialiștii-revoluționari” îi trag *înapoi* sub pretextul că concurența dintre o organizație revoluționară și o organizație pur studențească denotă miopie... Prea nu se leagă toate acestea, domnilor !

Acum, cînd partea *revoluționară* a studențimii a început să facă alegere între cele două partide revoluționare, se găsesc oameni care îi dau povețe de soiul acesta : „nu prin impunerea” „unei anumite” (pentru dumnealor e preferabilă, desigur, lipsa de precizie...) „etichete de partid” (pentru unii este etichetă, iar pentru alții steag), „nu prin violarea conștiinței intelectuale a tovarășilor studenți” (întreaga presă burgheză din toate țările explică întotdeauna dezvoltarea social-democrației prin violarea de către conducători și ațîțători a conștiinței tovarășilor pașnici...) „se obține această influență”, adică influența studenților socialiști asupra celorlalți studenți. Cred că orice student cinstit va aprecia la justa ei valoare acuzația că socialiștii „impun” etichete și „violează conștiința”. Și aceste vorbe anoste, searbede și lipsite de principialitate se rostesc în Rusia, unde noțiunile organizație de partid, fermitate și onoare de partid, steag de partid sînt încă atît de vagi !

„Socialiștii-revoluționari” dau studențimii revoluționare drept exemplu congresele studențești de altădată, care își proclamau „solidaritatea cu mișcarea general-politică, făcînd cu totul abstracție de disensiunile fracționiste existente în lagărul revoluționar”. Ce înseamnă mișcare „general-politică” ? Mișcarea socialistă plus mișcarea liberală. A face abstracție de această deosebire înseamnă a te situa de partea mișcării nemijlocite și celei mai apropiate, adică tocmai de partea mișcării liberale. Iată la ce îndeamnă „socialiștii-revoluționari” ! La abandonarea luptei dintre partide îndeamnă niște oameni care își zic partid *aparte* ! Nu arată oare aceasta că acest partid, nefiind în stare să-și strecoare marfa politică sub propriul său pavilion, este nevoit să recurgă la contrabandă ? Nu rezultă oare de aici că acest partid este lipsit de orice bază programatică precisă *proprie* ? Aceasta o vom vedea îndată.

Erorile cuprinse în raționamentele socialiștilor-revoluționari asupra studențimii și revoluției nu pot fi explicate numai prin lipsa de logică pe care am căutat s-o demonstrăm mai sus. Într-un anumit sens se poate afirma contrariul : lipsa de logică a raționamentelor lor decurge din greșeala lor fundamentală. Ca „partid“, ei s-au situat de la bun început pe o poziție plină de atâtea contradicții lăuntrice și atât de lunecoasă, încît oameni foarte cinstiți și pe deplin capabili de gîndire politică nu s-au putut menține pe această poziție fără oscilări și luncări permanente. Nu trebuie să uităm niciodată că, vorbind despre răul pe care „socialiștii-revoluționari“ îl aduc cauzei socialismului, social-democrația nu-l explică prin diferitele greșeli ale unora sau altora dintre publiciști, ale unora sau altora dintre militanți, ci, dimpotrivă, consideră toate aceste greșeli ca fiind rezultatul inevitabil al unei poziții programatice și politice false. Într-o problemă ca cea studențească, falsitatea aceasta iese la iveală deosebit de concret și devine evidentă contradicția dintre punctul de vedere *burghezodemocratic* și spoiala de socialism revoluționar. În legătură cu aceasta, să urmărim firul ideilor din articolul programatic al gazetei „Revoluționarnaia Rossia“ intitulat : „Studențimea și revoluția“. Autorul pune pe primul plan „noblețea și puritatea năzuințelor“ și „forța motivelor idealiste“ în rîndurile „junimii“. Tocmai în asta caută el explicarea năzuințelor ei politice „inovatoare“, și nu în condițiile reale ale vieții sociale din Rusia, condiții care, pe de o parte, generează o ireductibilă contradicție între absolutism și pături foarte largi și foarte eterogene ale populației, iar pe de altă parte îngreuiază (în curînd va trebui să se spună : au îngreuiat) extrem de mult orice altă manifestare a nemulțumirii politice decît aceea care are loc prin intermediul universităților.

După aceea autorul tună și fulgeră împotriva încercărilor social-democraților de a lua o atitudine conștientă față de deosebirea dintre grupurile politice din rîndurile studențimii, de a uni mai strîns grupurile politice similare și de a separa ceea ce este eterogen din punct de vedere politic. Nu că autorul ar critica caracterul greșit al uneia sau alteia din aceste încercări ; ar fi ridicol să se afirme că toate aceste încercări

au fost reușite întotdeauna și în toate privințele. Nu, autorului îi este cu totul străină însăși ideea că deosebirea dintre interesele de clasă trebuie să se răsfrângă inevitabil și asupra modului de grupare din punct de vedere politic, că studențimea, cu toată noblețea și puritatea ei, cu tot idealismul ei etc., nu poate constitui o excepție în raport cu întreaga societate, că sarcina socialistului nu este de a cocoloși această deosebire, ci, dimpotrivă, de a o lămuri unei mase cât mai largi și de a o consfinți în cadrul organizației politice. Autorul privește lucrurile din punctul de vedere idealist al unui democrat burghez, și nu din punctul de vedere materialist al unui social-democrat.

De aceea autorul nu se jenează să formuleze și să repete chemarea către studențimea revoluționară de a participa la „mișcarea general-politică”. Pentru el, centrul de greutate se află în mișcarea general-politică, adică general-democratică, care trebuie să fie o mișcare unită. Această unitate nu trebuie să fie tulburată de „cercurile pur revoluționare”, care trebuie să se grupeze „paralel cu organizația studențească generală”. Din punctul de vedere al intereselor acestei mișcări democratice largi și unite, „impunerea” unor etichete de partid și violarea conștiinței intelectuale a tovarășilor constituie, desigur, o crimă. Tocmai așa privea lucrurile democrația burgheză și în 1848, când încercările de a arăta contradicția dintre interesele de clasă ale burgheziei și cele ale proletariatului au provocat o condamnare „generală” a „fanaticilor dezbinării și sciziunii”. Tocmai așa privește lucrurile și cea mai nouă varietate de democrație burgheză, respectiv oportuniștii și revizioniştii, care doresc cu ardoare un mare partid democratic unic, care să urmeze pașnic calea reformelor, calea colaborării între clase. Toți aceștia au fost întotdeauna, și nu pot să nu fie, dușmani ai disensiunilor „fracționiste” și adepți ai unei mișcări „general-politice”.

După cum vedeți, raționamentele socialiștilor-revoluționari, ridicol de absurde și contradictorii din punctul de vedere al unui socialist, devin cu totul de înțeles și consecvente din punctul de vedere burghezo-democratic. Aceasta se explică

prin faptul că partidul socialiștilor-revoluționari nu este în fond altceva decât o *fracțiune* a democrației burgheze, o fracțiune care, în ceea ce privește componența ei, este formată mai ales din intelectuali, în ceea ce privește punctul ei de vedere este mai ales o fracțiune mic-burgheză, iar în ceea ce privește steagul ei teoretic este o fracțiune care îmbină eclectic oportunismul de astăzi cu narodnicismul din vremuri de mult apuse.

Cea mai bună dezmințire a frazeologiei democratului burghez pe tema unificării o constituie însuși mersul dezvoltării politice și al luptei politice. Și în Rusia dezvoltarea mișcării reale a dus deja la o *astfel* de dezmințire. Mă refer la separarea „academiștilor” ca grup aparte al studențimii. Atita timp cât n-a existat o luptă adevărată, academiștii nu s-au desprins din masa „studentească-generală”, iar „unitatea” întregii „părți care gîndește” a studențimii părea de nezdruccinat. Dar, de îndată ce s-a ajuns la *fapte*, divergențele dintre elementele eterogene au devenit inevitabile*.

Progresul mișcării politice și al asaltului direct împotriva absolutismului a fost marcat de îndată printr-un progres în ceea ce privește precizarea modului de grupare din punct de vedere politic, în pofida vorbelor goale despre unificarea tuturor. Că separarea academiștilor de politici constituie un mare pas înainte, de acest lucru cred că nu se va îndoii nimeni. Dar această separare înseamnă oare că studenții social-democrați „vor rupe” cu academiștii? Gazetei „Revoluționnaia Rossiia” i se pare că da (vezi nr. 17, pag. 3).

Dar i se pare că este așa numai din cauza confuziei pe care am învederat-o mai sus. Delimitarea completă a orientărilor politice nu înseamnă nicidecum „o ruptură” între asociațiile profesionale și asociațiile de studii. Social-democratul care își propune să activeze în rîndurile studențimii se va strădui *neapărat* să pătrundă el însuși sau prin intermediul

* Dacă ar fi să dăm crezare unor informații care ne-au parvenit, în ultimul timp se manifestă tot mai puternic o adîncire a divergențelor dintre elementele eterogene din rîndurile studențimii, și anume separarea socialiștilor de politici *revoluționari*, care nici nu vor să audă de socialism. Se spune că printre studenții deportați în Siberia s-a conturat foarte limpede această din urmă orientare. Să vedem dacă aceste informații se vor confirma.

agenților săi într-un număr cât mai mare de cercuri cât mai largi „pur studențești“ și de studii, să lărgescă orizontul acelor care nu revendică decît libertatea academică, să propage tocmai programul social-democrat în rîndurile acelor care mai sînt încă în căutarea unui program.

Rezumăm. O anumită parte a studențimii vrea să-și elaboreze o concepție socialistă, bine determinată și unitară, despre lume. Pentru studenții dornici să participe în mod practic la mișcarea revoluționară, țelul final al acestei munci pregătitoare nu poate să-l constituie decît alegerea conștientă și irevocabilă a unuia dintre cele două curente care s-au format în momentul de față în mediul revoluționar. Cine protestează împotriva unei astfel de alegeri în numele unificării ideologice a studențimii, în numele revoluționării ei în general etc., acela întunecă conștiința socialistă și, în realitate, propovăduiește doar lipsa de ideologie. Modul de grupare din punct de vedere politic în rîndurile studențimii nu poate să nu reflecte modul de grupare existent în cadrul întregii societăți ; și e de datoria oricărui socialist să tindă la o delimitare cât mai conștientă și mai consecventă a grupurilor eterogene din punct de vedere politic. Chemarea pe care partidul socialist-revoluționar a adresat-o studențimii – și anume „de a-și proclama solidaritatea cu mișcarea general-politică, făcînd cu totul abstracție de disensiunile fracționiste existente în lagărul revoluționar“ –, chemarea aceasta, prin însăși esența ei, nu este altceva decît un îndemn de a se merge *înapoi*, de la punctul de vedere socialist la punctul de vedere burghezodemocratic. Acest lucru nu trebuie să ne mire cîtuși de puțin, deoarece „partidul socialist-revoluționar“ nu este decît o fracțiune a democrației burgheze din Rusia. Ruptura dintre studenții social-democrați și revoluționarii și politiciii aparținînd tuturor celorlalte curente nu înseamnă cîtuși de puțin o ruptură între organizațiile studențești-generale și cele de studii ; dimpotrivă, numai împărțînd punctul de vedere al necesității unui program bine determinat se poate duce și trebuie să se ducă în cercurile cele mai largi ale studențimii munca pentru lărgirea orizontului academic și pentru propagarea socialismului științific, adică a marxismului.

P.S. În scrisorile următoare aş vrea să vorbesc cititorilor gazetei „Studentul” despre importanța marxismului pentru elaborarea unei concepții unitare despre lume, despre deosebirile principiale și de ordin tactic dintre partidul social-democrat și partidul socialiștilor-revoluționari, despre problemele organizării studenților și despre relațiile dintre studențime și clasa muncitoare în general.

*Publicat în septembrie 1903,
în gazeta „Studentul” nr. 2—3
Semnat: N. L e n i n*

*Se tipărește după textul
apărut în gazeta „Studentul”*

MATERIALE
PREGĂTITOARE

SCHIȚE ȘI CONSPECTE
PREGĂTITOARE PENTRU ARTICOLUL
„EVENIMENTE NOI ȘI PROBLEME VECHI“ *

- Iarna și „sezonul“ poli- (după o acalmie de șase luni
ticii în mișcarea socială, acalmie
A. { I. Procesele intentate care nu a putut fi tulburată
demonstranților. de atentatele politice indivi-
II. Lupta de la Rostov. duale).
B. { și III. Înviorarea mișcării liberale.
IV. „ frământărilor în rîndurile }
{ studenților, ba chiar și în cele ale liceenilor. }
Îndeosebi V. Intrigărie și dezorientare în rîndurile guver-
nului.

Acalmia — accentuarea desperării și scepticismului
— teroarea — semnificația ei *de fapt*, eșecul ei în ceea ce
privește tulburarea acalmiei.

Acum avem în față începutul „sezonului“ politic și
înviorarea mișcării revoluționare.

O oarecare acalmie după demonstrații.
Scepticii au și început să strige despre
„lupta de unul singur“, afirmînd că, „din
păcate, poporul nu se va pune în mișcare atît
de curînd“ și debitînd și alte bazaconii ale
in 2 teroriștilor s.-r. Dar atentatele teroriste nu
Worten* * puteau să tulbure și nu au tulburat acalmia.
Ele nu au fost *într-adevăr* decît o luptă de
unul singur, oricît ar afirma „Revoluționnaia
Rossiia“ că nu este de acord să se pună pro-

* Vezi volumul de față, pag. 56—62. — *Nota red.*

** — în două cuvînte. — *Nota trad.*

blema terorii pe această bază: așa a pus problema terorii realitatea rusă.

Iar acum, când apropierea iernii a determinat o nouă înviorare a vieții politice, când a avut loc un eveniment ca gigantica grevă de la Rostov,*

După cât se pare, e pe cale să dispară

α — acalmia temporară

β — teroarea și „narodovoltismul“ ca produs al acestei acalmii,
din păcate, poporul nu se va pune în mișcare atât de curînd,

este ușor să vorbești despre demonstrații armate trebuie răspuns prin ripostă individuală

γ — lupta de la Rostov

vădește o dată mai mult energia revoluționară a maselor muncitorești

insuflă într-adevăr curaj

dezorganizează într-adevăr guvernul, îmboldește masele de zeci de mii, arată sensul activității revoluționarilor, „dezorganizează“

încamnă într-adevăr o trecere directă la insurecția populară.

Semnificația într-adevăr „încurajatoare“ a evenimentelor de la Rostov.

După cât se pare, acalmia (relativă, temporară) din mișcarea revoluționară populară se apropie de sfîrșit și începe să se ridice un nou val de înviorare.

O dată cu acalmia devine de domeniul trecutului și produsul ei — lipsa de principialitate, jubilarea acesteia, renașterea narodovoltismului, disperarea etc., teroarea

— riposta individuală

— poporul nu se va pune în mișcare atât de curînd

— dezorganizarea guvernului (și nu a revoluționarilor?)

— e ușor de vorbit despre demonstrații armate etc. etc.

* Aici fraza se intrerupe. — Nota red.

Lupta de la Rostov

efectul ei cu adevărat *încurajator*

{ nu = încurajare de pe urma }
 { atentatelor individuale }

însemnătatea „ „ „ *agitatorică*
 efectul „ „ „ *dezorganizator*
 însemnătatea „ „ în sensul că explică masele
 de zeci de mii țelurile activității
 revoluționarilor
 trecerea „ „ efectivă la insurecția de masă.

Din moment ce există și acționează asemenea vulcani ai indignării revoluționare în rîndurile masele muncitorești, cît de absurde și ridicol de pretențioase sînt afirmațiile despre ațîțarea *artificială*, despre agitație, despre dezorganizare cu ajutorul atentatelor etc.!

Ce evidentă abatere de la sarcina directă: aceea de *ajuta* masele care deja se *răscoală*, de a organiza pe conducătorii lor etc.!

Și, în pofida afirmațiilor că demonstrațiile au un efect *descurajator*, nouă ne insuflă curaj cuvîntările celor care au participat la ele: muncitorii din Nijni-Novgorod.

Și aici mișcarea a prins rădăcini adînci în masele muncitorești

„ „ se vădesc revolta adîncă și
 hotărîrea fermă de a lupta și de a se jertfi.

Menționarea acestor „rădăcini“ ale mișcării și a „osaturii“ ei trebuie să arate cît de greșite sînt teoriile și încercările care tind la îndepărtare de mișcarea muncitorească, la înlocuirea punctului de vedere social de clasă prin nebulozitatea *narodnicismului* etc.

s.-d.

fără o mișcare muncitorească (+ $\overline{+}$ socialism)

ma i s u s

{ zemstvele, intelectua- — nu are o bază socială
 litatea și țărănimea — nu are o bază principală
 { baza
 { tactica justă — nu are o tactică consecventă

„Unirea socialismului cu mișcarea muncitorească“.

Nr. 1 al „Iskrei“*

— contra „economistilor“

— și mai ales „socialiștilor-revoluționari

Contopirea cu mișcarea muncitorească nu = slăbire și limitare. Dimpotrivă, pe această bază *absolut* traică putem și trebuie să atragem și tot restul.

Tocmai mișcarea muncitorească a fost aceea care a determinat o înviorare în celelalte pături, înviorare care acum se extinde: opoziția din zemstve începe să treacă pe alocuri la „acțiune“.

{cîteva cuvinte despre Voronej}¹⁴⁶

— mișcarea din rîndurile studenților și ale liceenilor

— mișcarea țărănească

{povești prostești și neprincipiale}
{despre socializare}

Aspectul general al tacticii cîrmuirii:

— în ceea ce privește masele: fărîmîțare, încercări de a le abate de pe calea luptei, cochetare

{veșnice greșeli și}
{veșnică repetare}

— revoluționarii își pierdeau timpul cu *vînațoarea* de „cîini“ ((cum a numit un liberal pe alde Val, Obolenski et Co. Vom mai vorbi, poate, despre acest liberal)).

Să nu ne lăsăm provocați.

Să nu ne pierdem baza principială.

Să întărim legăturile noastre cu masa muncitorească și să acționăm laolaltă cu ea, să participăm la evenimente ca cele de la Rostov, străduindu-ne să le *ridicăm* pînă la o insurecție populară.

Scris la sfîrșitul lunii
noiembrie 1902

Publicat pentru prima oară
în 1939 în revista
„Proletarskaia Revoluția“ nr. 1

Se tipărește după manuscris

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 365. — Nota red.

PLANUL SCRISORII
„CU PRIVIRE LA RAPOARTELE
PE CARE COMITETELE ȘI GRUPURILE
P.M.S.D.R. URMEAȚĂ SĂ LE PREZINTE
LA CONGRESUL GENERAL AL PARTIDULUI* *

- I. Mișcarea muncitorească, istoricul ei și starea ei actuală.
(1.3—7.36)
- II. Istoricul mișcării social-democrate, lupta dintre curente și problemele teoretice actuale.
(2.13)
- III. Comitetele și grupurile social-democrate. Componența și funcțiile lor. Organizațiile raionale.
(2.9 + 26.35)
- IV. Conținutul, amploarea și caracterul muncii locale.
(10—12.14—19.30)
- V. Relațiile cu grupurile revoluționare (în special cu cele social-democrate) care aparțin altor rase sau altor națiuni.
(31)
- VI. Întreprinderi cu caracter practic și organizare conspirativă.
(32—34)
- VII. Legăturile și activitatea în rândurile altor pături ale populației în afară de clasa muncitoare.
(20—25)
- VIII. Situația curentelor revoluționare și opoziționiste nesocial-democrate și atitudinea față de ele.
(27—29)

*Scris în decembrie 1902 —
ianuarie 1903*

*Se tipărește pentru prima oară,
după manuscris*

* Vezi volumul de față, pag. 70—81. — *Nota red.*

MATERIALE PENTRU BROȘURA
„CĂTRE SĂRĂCIMEA SATELOR“

1

VARIANTE ALE
PLANULUI BROȘURII

1

1. Lupta muncitorilor de la orașe, luptă despre care au auzit deja foarte mulți țărani.
2. Ce vor muncitorii? (Partidul s.-d. Socialismul.)

Desființarea oricărei exploatări.
{ Producție socializată (socialistă). }
{ Mica producție și marea producție. }
- Caracterul internațional al mișcării muncitorești (s.-d.)
3. Idem pentru țărani. Povara impozitelor, a lipsei de pământ, a capitalului etc.
4. Unirea țăranilor săraci cu muncitorii.
5. Orînduirea agrară.
{ iluziile legate de „principiul de obște“ }
6. Unirea celor $6\frac{1}{2}$ milioane cu muncitorii de la orașe (și atragerea celor 2 milioane de partea lor.)¹⁴⁷
7. Caracterul iluzoriu al speranțelor puse în sîrguința și îndeminarea *personală* etc., în hărnicia, în spiritul de economie etc.
8. Obstacolele ce stau în calea unirii acestor $6\frac{1}{2}$ milioane:
9. Lipsa de drepturi politice. Ei trebuie să lupte alături de muncitori pentru libertate politică.
10. — Lipsa de drepturi civice a țăranului îndeosebi. Răspunderea solidară, lipsa libertății de deplasare, legarea de obște, legarea de gospodăria moșierească

prin intermediul muncii în dijmă, împilării, pămînturilor rășluite etc. Σ^* = rămășițe ale iobăgiei.

11. Necesitatea de a elibera *întreaga* țărănime (și pe cea mijlocie și pe cea burgheză) pentru a elibera sărăcimea satelor *în vederea* luptei ei pentru socialism.

12. Analiza revendicărilor din programul nostru agrar.

{12a. Programul în folosul muncitorilor de la sate. }

{12b. Programul „agrar” (= țărănesc). }

13. Neîncredere în țărănimea înstărită: ori va merge mai departe, ori nu.

14. Experiența cu țărănimea din alte țări: trădarea săvîrșită de țărănimea înstărită și cea mijlocie după efectuarea reformei politice și a celei agrare.

15. Folosirea acestei experiențe pentru Rusia, *adică* unirea *din timp* a celor $6\frac{1}{2}$ milioane cu muncitorii de la orașe, cu partidul s.-dem.

16. În prezent, această unire începe să se realizeze și în Europa.

La noi în Rusia trebuie să întărim imediat această legătură, ușurîndu-ne astfel *întreaga* luptă *pentru socialism*.

2

1. Lupta muncitorilor de la orașe. Lupta împotriva cîrmuirii.

Extinderea și ascuțirea ei.

2. Ce vor muncitorii? Ei luptă

a) *pentru libertate*

politică

(scurtă expunere).

b) pentru socialism

(idem).

aa
Extindere asupra țărănului
bb
” ~ ” ~

3. Necesitatea unirii sărăcimii satelor cu muncitorii de la orașe. [Poate ar fi mai nimerit ca *aa* și *bb* să figureze aici?]

3a. Încotro să se îndrepte țărănimea mijlocie? spre proprietari și bogătani sau spre muncitori și cei neavuți?

4. Orinduirea agrară din Rusia (4 fișii orizontale¹⁴⁸)
iluziile legate de „principiul de obște“ etc. $6^{1/2} (+2)$ against*.

{	Țăranul cu mică gospodărie este tras în două direcții	}
---	--	---

(1) Pământul trece în mâinile celor ce muncesc.

(2) Organizația colosală a țărănimii din obști.

(3) Cooperativele.

5. Cit mai amănunțit despre iluziile mic-burgheze (hărnicie etc.). Mirajul ajungerii în rîndul celor bogați = *loterie*.

6. Transformarea proletarilor și semiproletarilor de la sate în social-democrați = participare (în rîndurile partidului) la lupta pentru libertate politică și socialism.

{	<i>Mișcarea țărănească din 1902. Conținut revoluționar și iluzii</i>	}
---	--	---

7. Scopul final (și revendicările imediate)

α — transformări politice

β — legislație muncitorească pentru proletariatul de la sate	{	programul imediat pentru muncitori	}
--	---	------------------------------------	---

γ — sprijinirea țărănimii în vederea eliberării ei de răămășițele iobăgiei	{	programul imediat pentru țărani	}
---	---	---------------------------------	---

8. Care sînt răămășițele iobăgiei? Analiza revendicărilor din programul agrar.

* — împotriva. — Nota trad.

Pământurile rășluite — *la sfrșit*.

În ordinea următoare:

- (1) anularea ratelor de răscumpărare
- (2) libertatea de a dispune de pământ
- (3) restituirea ratelor de răscumpărare
- (4) împrumuturi
- (5) pământurile rășluite*.

Minciună la socialişti-revoluționari (ofensiva principiului de obște).

Eliberarea și a țaranului înstărit și a celui mijlociu și a proletarului de jugul *i o b ă g i e i*, eliberare în vederea luptei libere pentru socialism.

9. Lupta de clasă în sinul țărănimii.

Poziția țărănimii burgheze (și mijlocii). Trădare posibilă (și probabilă) din partea ei (experiența Europei occidentale).

„exproprierea“, condițiile de înfăptuire a acesteia

Organizarea separată a țărănimii *proletare* în vederea unirii cu muncitorii de la orașe în lupta pentru socialism.

→ 9. (1) Dacă pământurile rășluite vor fi restituite, ce va urma după aceea?

- (2) Țăranii bogați? Poziția lor?
- (3) Experiența Europei occidentale.
- (4) Lupta de clasă în interiorul obștii la sate.

N.B.: *Mișcarea țărănească din 1902*: N.B.

3

- (1) 1. Lupta muncitorilor de la orașe.
- (2) 2. Ce vor social-democrații?
- (3—6) 3. Bogația și mizeria la sate.
- (7) 4. Participarea țărănimii satelor la lupta muncitorilor. Unirea muncitorilor de la sate cu muncitorii de la orașe.

* Punctele 1—5 au fost șterse de Lenin. — *Nota red.*

- (8) 5. Desființarea rămășițelor iobăgiei.
(9) 6. Lupta de clasă la sate
 Anexa I (proiect de program)
 Anexa II.

4

- I. Lupta muncitorilor de la orașe.
II. Ce vor social-democrații?
III. Bogăția și mizeria, proprietarii și muncitorii de la sate.
IV. Încotro să se îndrepte țăranul mijlociu?
V. Unirea muncitorilor de la sate cu muncitorii de la orașe.
VI. Desființarea rămășițelor iobăgiei.
VII. Lupta de clasă la sate.
-

2

PLANURI ȘI SCHIȚE
ALE UNOR CAPITOLE DIN BROȘURĂ

Nici ciine, nici ogar
unelte perfecționate; ei să-i vîndă pluguri, iar el
să le vîndă sufletul său

cooperative

„rentabilitate superioară“

înșelăciune = loterie

4 chestiuni

4 chestiuni:

moșierii

țărani bogăți $\left\{ \begin{array}{l} 1888-1891 : 16.5\% - 46.6\% \\ 1893-1894 : 16.5\% - 48.6\%^{149} \end{array} \right.$

3½+3 milioane de țărani săraci
lupta pentru bani.

Cooperative

„rentabilitate superioară“

se pronunță în favoarea micii producții

hărnicie și sîrguință

înșelăciune = loterie, mirajul ajungerii în rîndul
celor bogăți

4 chestiuni

IV. Sînt cu toții de acord în ceea ce privește îmbunătățirea }
gospodăriei și „unirea“ în acest scop cu bogătaniilor }
cooperative {de credit și de produse lactate }
(date referitoare la Germania)

1 „rentabilitate superioară“

2 „sîrguință“, hărnicie, vrednicie —

mirajul ajungerii în rîndul celor bogăți

3 unul va ajunge, zece se vor vedea înșelați. Loterie...

4 *se pronunță în favoarea* micii producții } Socialismul și mica producție }*

V. Pentru ce fel de îmbunătățiri în viața țărănimii luptă s.-d.?

- (α) 1. S.-d. sînt împotriva întregii burghezii, împotriva tuturor acelor care trăiesc din munca altora.
2. Sînt pentru orice îmbunătățiri în viața țaranului, pentru orice formă de eliberare de sub jugul moșierilor, statului, birocrației, poliției, popilor.
- (β) 3. *Libertatea politică*

este necesară tuturor, dar muncitorilor și țăranilor *indeosebi*

4. Inviolabilitatea persoanei, libertatea cuvîntului, asociațiilor.
5. Libertatea de deplasare.
6. Desființarea stărilor sociale.
7. Eligibilitatea funcționarilor și dreptul de a-i trage la răspundere în fața justiției.
8. Militarismul.
9. Despărțirea bisericii de stat. Învățămînt gratuit.
10. Impozit progresiv**.

(γ) **Legi pentru reglementarea muncii în fabrici la sate.**

- ziua de muncă
odihnă săptămînală
munca de noapte
răspunderea pentru schilodiri
pensii de bătrînețe
interzicerea reținerilor
extinderea inspecției de fabrică la care să participe delegați aleși din partea muncitorilor***.

În afară de aceasta, nu numai pentru muncitorii agricoli, ci și pentru țărani: § VI.

Răspunsurile *narodnicilor*, s.-r., s.-d.

* Paragraful IV a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

** Punctele 4—10 au fost șterse de Lenin. — *Nota red.*

*** Textul care începe cu cuvintele „ziua de muncă” și sfîrșește cu cuvintele „din partea muncitorilor” a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

§ VI in fine*:

α. 3 revendicări — β. unirea intereselor celor bogați cu interesele celor săraci—γ. se va merge mai departe de restituirea pământurilor rășluite? depinde de cei bogați — δ. revoluția socialistă—ε: important nu este să se ceară mult, ci să se facă un pas spre *unirea țăranilor*.

- 1) Înțelegerea va face să se vadă care sînt interesele țăranilor bogați și care ale țăranilor săraci.
- 2) Primul pas: laolaltă cu cei bogați pentru revendicările cele mai modeste.
- 3) Unirea sărăcimii satelor cu ajutorul comitetelor.
- 4) Mai departe: lupta pentru socialism.
- 5) Unii spun: să se ia de la moșieri nu numai pământurile rășluite, ci toate pământurile.
Sărăcimea — socialism.
Țăranii bogați??
- 6) Nu se poate conta pe țăranii bogați**.

VII. *Lupta de clasă la sate.*

1. Ce este lupta de clasă? Lupta părții asuprite a populației împotriva asupritorilor. Lupta împotriva iobăgiei. — Lupta sărăcimii împotriva celor bogați.
2. Mișcarea țărănească din 1902. Eroismul luptătorilor: marea lor inițiativă. Noi trebuie să continuăm lupta lor. Trebuie însă să vedem de ce au fost înfrinți?
3. Din cauză că nu erau conștienți, că nu erau pregătiți. Țăranii nu știau ce să ceară. Țăranii nu știau care este dușmanul lor. Țăranii nu vedeau legăturile dintre moșieri și cîrmuire. Țăranii voiau ca viața să fie rînduită *după dreptate, după voia domnului*, fără a ști *c u m* să facă aceasta.

[neîncredere]

4. Răspunsul nostru. Repetăm: Alianță între sat și oraș și cele 3 revendicări
l a o l a l t ă.

* — la sfîrșit. — Nota trad.

** Punctele 1—6 au fost șterse de Lenin. — Nota red.

5. Metodele practice de *unire* și de luptă.
Muncă de agitație. Cercuri. Sprijin din partea muncitorilor de la orașe.

§ VII

- 1) Mișcarea țărănească din 1902.
 - 2) Eroismul. Reprimarea.
 - 3) Ce trebuie făcut pentru a învinge?
 - 4) Acest lucru trebuie înțeles clar. Nu după voia *d o m-n u l u i*, ci după voia omului.
Cele 3 revendicări.
 - 5) Trebuie pregătită alianța cu muncitorii de la orașe
cercuri s.-d.
muncă de agitație (foi volante, cărți).
Lupta de clasă la sate (neîncredere față de țărani bogăți).
 - 6) Sprijinirea muncitorilor când aceștia se vor ridica la luptă la orașe.
-

EXTRASE
DIN „DICȚIONARUL ENCICLOPEDIC”
BROCKHAUS ȘI EFRON ȘI CALCULE PRIVIND
PROPRIETĂȚEA FUNCİARĂ DIN RUSIA

||Vol. 12 „Proprietatea funciară”||

Proprietatea funciară în Rusia (Dicționarul enciclopedic)

În 49 de gubernii din Rusia europeană (fără ținutul Oastei Donului)

1877 — 1878

%

pământurile statului — — — —	150.4 mil.	des.	= 38.5								
„ domeniiale — — — —	7.4	” ”	= 1.9								
„ instituțiilor și persoanelor juridice (bisericilor, mănăstirilor, orașelor, țăărănești (ale obștilor)	8.5	” ”	= 2.2								
„ lotuale	131.4	” ”	= 33.6								
„ bune 116.8											
„ proaste 13.7											
„ cumpărate în plus de obști 0.7											
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 45%;">84.6 % ale obștilor</td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 25%;"></td> </tr> <tr> <td>15.4 % ale gospodăriilor țăărănești individuale</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>				84.6 % ale obștilor				15.4 % ale gospodăriilor țăărănești individuale			
84.6 % ale obștilor											
15.4 % ale gospodăriilor țăărănești individuale											

pămînturi	ale proprietarilor				
	privăți — — — —		93.4 mil. des.	=	$\frac{23.8}{100.0}$
{	„	ale persoanelor fi-	$\Sigma = \underline{\underline{391.1}}$		$\Sigma = \frac{7(7.5)}{8(8.5)}$
	„	zice = 91.8			
	„	ale diverselor so-			
		cietăți și com-			
		panii = 1.8			
			- 150.4		$\frac{92}{109}$
			<u>240.7</u>		
			{ 131.4 loturi țărănești		
			+ 109.3 pămînt moșieresc }		

Din pămînturile aparținînd statului, 69.8% sînt păduri (100 mil. des. în guberniile Arhanghelsk, Vologda, Oloneț și Perm). 28.1% pămînt prost și 2.6% pămînt bun {mai puțin de 4 mil. des.}

Trei gubernii din nord (Arhanghelsk, Oloneț și Vologda) aparțin aproape în întregime statului (respectiv 97, 93 și 83% din suprafața guberniilor). Două gubernii din est (Perm și Veatka) îi aparțin pe jumătate (51 și 48%). În aceste cinci gubernii 133 1/2 mil. des. de pămînt aparțin statului (=88 1/2% pămînturi ale statului).

Obști țărănești în cele

49 de gubernii — circa 140 000

cu 22 396 069 de suflete de revizie — 116 854 855 des.

țărani foști ai					
moșierilor . . circa	10			33 755 759	„
foști ai coroanei	900 486	„	„	4 333 261	„
foști ai statului	9 643 606	„	„	57 130 141	„
restul	circa 1.8	„	„	21 635 694	„

Proprietatea funciară privată

	Numărul proprietă- rilor	%	$\Sigma =$	%	Pămînt deseatină	%	$\Sigma =$	%
<i>Mică</i>								
< 10 des.	244 376	50.8	404 881	84.1	959 450	1.0	6 280 668	6.8
10 — 100 „	160 505	33.8			5 321 218	5.8		

	Numărul proprietă- rilor	%	Σ =	%	Pământ deseatine	%	Σ =	%
<i>Mijlocie</i>								
100 — 500 des.	47 482	9.8	60 651	12.8	11 325 987	12.4	20 657 864	22.8
500 — 1 000 „	13 169	2.7			9 331 877	10.3		

Mare

1000—5000 des.	13 458	2.8			27 559 544	30.1		
5—10 mii „	1 444	0.3	15 826	3.3	9 876 615	10.8	64 667 313	70.8
> 10 mii des.	924	0.2			27 231 154	29.7		
				Σ =	481 358	100	481 358	100
				Σ =	91 605	845	91 605	845

Pe stări sociale:

	mi de pers.	%	mil. des.	%
nobili — — — — —	114.7	23.8	73.2	79.8
negustori și cetățeni de o- noare — — — — —	12.8	2.8	9.8	10.7
țirgoveți — — — — —	58.0	12.1	1.8	2.1
țărani — — — — —	273.0	56.7	5.8	5.8
restul (clerul, soldați, stră- ini etc.) — — — — —	22.9	4.8	1.7	1.9
	Σ =	481.4	100	91.8
				100

*Ergo**
gospodării:

	131 + 93 = 224
0.1 mil. —	100 60
1.5 „ —	60 100
2.5 „ —	30 50
6.5 „ —	50 40
	240
	10

76 000 de *mari* proprietari funciari — 85.2 mil. des.
de pământ + 7.4 mil. des. de pământ al coroanei = 93 mil.

* — Prin urmare. — *Nota trad.*

4

REPARTIZAREA CAILOR ÎN RÎNDURILE
ȚĂRANILOR DIN OBȘTILE SĂTEȘTI

1888 și 1891. 49 de gubernii din Rusia Europeană¹⁵⁰

	<u>Gospodării</u>		<u>Cai</u>		
cu 0	— 2 777 485	— 27.3	— — — —	— —	
1	— 2 909 042	— 28.6	— 2 909 042	— 17.2	1
2	— 2 247 827	— 22.1	— 4 495 654	— 26.5	2
3	— 1 072 298	— 10.6	— 3 216 894	— 18.9	3
4 și >	— 1 155 907	— 11.4	— 6 339 198	— 37.4	5.4
	<u>10 162 559</u>	<u>100</u>	<u>16 960 788</u>	<u>100</u>	<u>1.6</u>

1893/94 38 de gub.: 8 288 987 de gospodării țărănești —
11 560 358 de cai.

fără cai	— 2 641 754 = 31.9%	{ 22.5 — la cele cu 1 cal 28.9 — la cele cu 2 cai 18.8 — la cele cu 3 cai 29.8 — la cele cu mulți cai
cu 1 cal	— 31.4	
2	20.2	
3	8.7	
4 și >	7.8	
	<u>100</u>	<u>100</u>

1900

{ Numărul cailor în 50 de gubernii din Rusia
 { N.B. Europeană 19 681 769, din care 15.3% aparțin
 { moșierilor.

$$\boxed{19\,681\,769 \times 0.153 = 3\,011\,310\,657}$$

Lohtin, pag. 280:

Numărul cailor în 50 de gub.

1846—16 056 000

1861—15 300 000

1870—15 611 400

1882—20 015 000

1888—19 663 000

1898—17 004 300

5

CALCULE ȘI ILUSTRĂRI GRAFICE
ÎN LEGĂTURĂ CU ANALIZA GRUPURILOR
DE CLASĂ DE LA SATE

1

Structura agrară „a țărănimii”

10 mil. de gospodării țărănești

14 mil. de cai

gospodării

$1\frac{1}{2}$ mil. înstărite — $6\frac{1}{2}$ mil. de cai $7\frac{1}{2}$

2 „ mijlocii — 4 „ „ „ 4

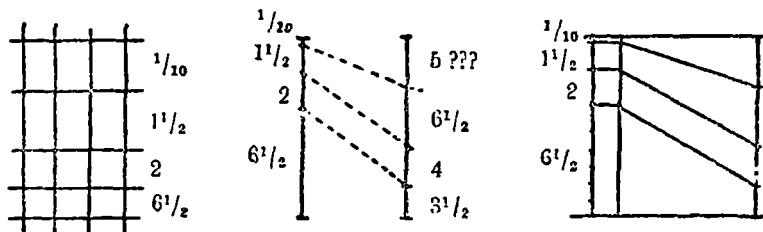
$6\frac{1}{2}$ „ sărace — $3\frac{1}{2}$ „ „ „ $3\frac{1}{2}$

circa 10

circa 14

15

2151

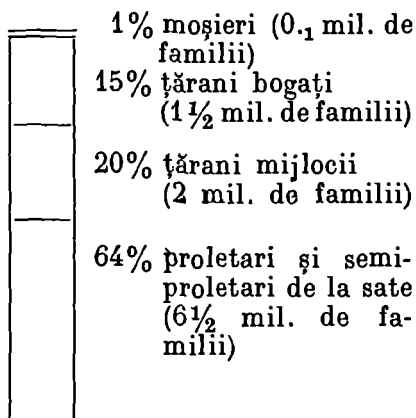
$$6\frac{1}{2} + 4 + 3\frac{1}{2} = 14.$$

În total în Rusia există circa 21 mil. de cai

<u>Gospodării</u>	<u>Cai</u>	<u>Pământuri în proprietate</u>	<u>Pământuri în folosință (+ pământuri luate în arendă — cele date în arendă)</u>
0.1	3	100	60
1.5	7.5	50	90
2	4	35	55
6.5	3½	55	45
10.1 mil.	18 mil.	240	250
		+ 10 ale statului	
		250 mil. des.	

Proprietatea asupra pământului (în total circa 250 mil. des.)

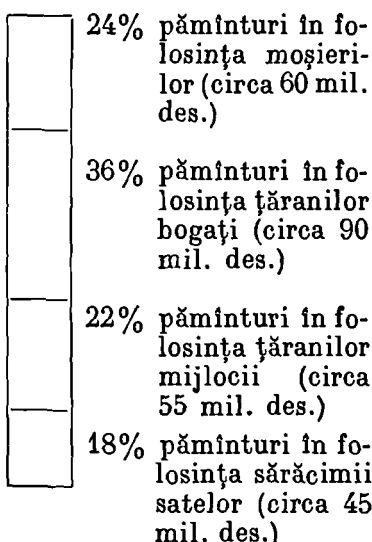
	moșierii	dețin 40%
	țărani bogăți	„ 20%
	țărani mijlocii	„ 12½%
	sărăcimea satelor	„ 23%
	statul	„ 4½%

În total circa 10.1 milioane de familii sau gospodării.

Scris în martie-aprilie 1903

Publicat pentru prima oară în 1932 în „Culegeri din Lenin”, vol. XIX

În total circa 250 mil. des. în folosință.

Se tipărește după manuscris

PLANUL UNEI BROȘURI
ÎMPOTRIVA ESERILOR ¹⁵²

Războiul. Abia începe. Polemica publicistică.

De ce? Explicarea motivelor care fac ca războiul să fie inevitabil.

O atenție deosebită trebuie acordată divergențelor de ordin teoretic, principal.

A) *Poziție șovăielnică și neprincipială între marxismul revoluționar și critica oportunistă.*

1. Articolul din nr. 2 al revistei „Vestnik Russkoi Revoluții” (articol redacțional). Analizarea lui.
2. *Teoria prăbușirii. Pasajul de la pag. 55—56 = negarea necesității economice a socialismului. (Sînt trecute cu vederea trusturile.)*
3. Problema agrară. Pasajul de la pag. 57 („chiar“).
4. Teoria *valorii*. Pasajul de la pag. 64. „*A fost zdruncinată!*”
pag. 66, (din nou „chiar“!)
{pag. 67 și 48 = criza *întregului* socialism!}
5. „*Marxismul intransigent și exclusivist devine de domeniul trecutului*” (75)!! N.B.
6. *Celespuse de Jitlovski în „Sozialistische Monatshefte”...*
7. „O problemă la ordinea zilei”. Elogierea lui Hertz (pag. 8, în notă).

„Un nou punct de vedere” = prin cooperăție
la socialism.

ad. B. 3.*

* — la punctul B. 3. — Nota trad.

8. „Vestnik Russkoi Revoluții“ nr. 2, pag. 82 și 87. „Îndreptări“, „revizuire“ etc.*

9. Σ** = totală lipsă de principialitate. Oricine vrea poate fi s.-r.

10. Îndepărtare totală de socialismul internațional: „neaoșism“.

B) *Poziție șovăielnică și neprincipială între marxismul rus și narodovoltism, sau, mai exact, și curentul narodnicist-liberal.*

1. Noua mișcare revoluționară este însoțită de lupta dintre vechea teorie și cea nouă. Rămășițele socialismului rus (curentul narodnicist-liberal) și marxismul rus. Care este atitudinea s.-r.? Este tipic „Ajunul revoluției“. (Totală neînțelegere a însemnătății disputelor teoretice.)

2. „Gospodăria bazată pe muncă“ (teorie a s.-r.) (în nr. 11 al gazetei „Revoluționnaia Rossiia“, pag. 7). *Socialism vulgar + narodnicism.* [Comp. „Vestnik Russkoi Revoluții“ nr. 2, pag. 100—101: *lupta de clasă = lupta tuturor asupra tuturor!!*]

3. Laturile progresiste și cele negative ale capitalismului. „Revoluționnaia Rossiia“ nr. 9, pag. 4.

Degenerarea vechiului socialism rus în curent narodnicist-liberal.

Contra:
Semnificația progresistă a îndeletnicirilor în afara gospodăriei și a cutreierării în căutare de lucru: nr. 8, pag. 8, coloana 2¹⁵³

* În manuscris Lenin a pus un semn de mutare a punctului 8 înaintea punctului 6. — *Nota red.*

** — Summa, — bilanț. — *Nota trad.*

Număr special, pag. 2 la sfârșit

Comp. „O problemă la Din statistica referi-
ordinea zilei“ (pag. 8): toare la Germania:
„Un nou punct de ve- cooperație = precum-
dere“: „Prin cooperație pănirea burgheziei
la socialism“. Comp. A 7.

4. Σ = îmbinare pur eclectică a narodnicismului și marxismului cu ajutorul „criticii“.

C) *Atitudine inconsecventă față de lupta de clasă și de mișcarea muncitorească.*

1. De la greșelile de ordin teoretic ale poziției lor, ei trec la greșeli de ordin practic. Atitudinea lor față de *lupta de clasă și de mișcarea muncitorească*. Cum pun ei problema?

2. Pasajul din „Vestnik Russkoi Revoluții“ nr. 2, pag. 224, *Partidul și clasa*. Confuzie, care nu are decât o singură semnificație: să ne îndepărtăm de lupta de clasă a proletariatului și să deschidem porțile intelectualității, care nu și-a precizat de loc poziția și este nestatornică.

3. *Intelectualitatea + proletariatul + țărănimea* (nr. 8, pag. 6, coloana 2) (împotriva ortodocșilor „înguști“). Așadar = totală negare a luptei de clasă. Confundarea diferitelor pături. Se pun în aceeași oală și reformismul social al intelectualilor, și revoluționarismul exclusiv democratic, și socialismul proletar, și revendicările imprecise ale țărănilor.

4. *Intelectualitatea și proletariatul*. Și narodovolții de asemenea!!! „Vestnik Russkoi Revoluții“ nr. 3, pag. 9—11. *N u m ă r s p e c i a l*.

5. Atitudinea lor în practică? O ilustrează „economismul“. „Iskra“: un îndelungat proces de muncă, de convingere, de educare. Renunțarea „Iskrei“ la iluzia unității.

Comp.: Bucurie răutăcioasă

+ Punerea de bețe în roate marxismului revoluționar.

- Σ = atitudine de simplu spectator și diletant.
6. Cum explică ei deosebirea dintre ei și s.-d.? Nr. 9, pag. 4, coloana 2.

{ Nu importă ceea ce „este de dorit să fie“ *mișcarea muncitorească*, ci ceea ce este ea în realitate.

{ A considera munca în general este o absurditate. Indiferent dacă este vorba de muncitori salariați sau de sine stătători = vulgarizare a socialismului de către elemente mic-burgheze și ștergerea completă a deosebirilor față de narodnici.

{ „Reprezentantul ideologic pur“ al unui principiu unic. *Nici pomeneală* de principiu!

D) *Independent de voința lor, ei duc la subordonarea clasei muncitoare față de democrația burgheză.*

1. Am examinat poziția teoretică a s.-r. și atitudinea lor față de mișcarea muncitorească.

Σ = inconsecvență, eclecticism.

Atitudinea lor față de democrația burgheză din Rusia.

2. Această democrație nu există! „*Vestnik Russkoi Revoluții*“ nr. 2, pag. 132!!

S.-r. au făcut această remarcă încă în timpul războiului cu „economistii“.

Comp. „O vestală a vremurilor noastre“¹⁵⁴.

3. Dar d-l Struve? Dar curentul narodnicist-liberal? Tocmai în fața acestuia capitulează ei!!! Or, aceasta înseamnă că ei capitulează în fața democrației burgheze, că nu explică muncitorilor contradicțiile de clasă, nu elaborează o *ideologie socialistă de sine stătătoare*.

4. Dar ce înseamnă *intelectualitatea + proletariatul + țărănimea*? Practic *intelectualitatea și țărănimea* nu reprezintă nimic altceva decât *democrație burgheză!!*

5. Dar atitudinea lor față de liberali? Reveniți la formula: plusurile și minusurile capitalismului (nr. 9, pag. 4).

Liberalii nu au în spatele lor o clasă (nr. 9, pag. 4).

Ba au, și în mult mai mare măsură decât voi!

Curios lucru: *i-au crezut pe liberali pe cuvânt!!*

Nr. 9, pag. 3-4.
(Variantele lui V. V.)

Noi luptăm împotriva liberalilor cu mai multă înverșunare decât voi.

Noi purtăm *război*, și nu ne ținem de poliloghii: pe de o parte, pe de altă parte.

Dar înțelegem că liberalii reprezintă o clasă, că sînt viabili, că au o mișcare *s o c i a l ă , p o p u l a r ă*, iar s.-r. null!

6. Pe bună dreptate a spus L.M. în „Zarea“ (nr. 2-3): s.-r. poartă o dublă denumire pentru că socialismul lor nu este de loc revoluționar, iar revoluționarismul lor nu are nimic comun cu socialismul. *Tocmai asta îi duce la înfrîngere față de democrația burgheză.*

Cu aceasta se încheie critica principială a *întregii poziții* a s.-r. Trebuie să atragem atenția asupra faptului că noi respingem întreaga lor poziție, și *nu numai* greșelile din programul lor (agrar), *nu numai* greșelile lor de tactică (teroarea).

Avertisment împotriva socialismului mic-burghez, a revoluționarismului și oscilărilor mic-burheze.

E) *P r o b l e m a a g r a r ă*

1. Socialism vulgar, primitiv. Ei se încred în vorbe. Nu fac o analiză a mișcării. Nu înțeleg lupta împotriva rămășițelor iobăgiei (nr. 8, pag. 4: re-N.B. formele din 1861 au

Lipsa de pregătire a revistei „Vestnik Ruskoj Revoluții“ în comparație cu „Iskra“. „O problemă la ordinea zilei“ (Hertz) „Revoluționnaia Rossiia“

dat cîmpliber capitalis-
muluill).

2. „Principiul egalitar“ al
țăranimii etc. — aceasta
nu înseamnă decît o ade-
menire prin revendicări
democratice. Nimic socia-
list.

Trebuie să spui adevărul,
și nu să te cobori pînă la
demagogie.

nr. 4, februarie, pag.
2 (inf. *): polemica
cu privire la țăran¹⁾,
și nr. 8 (*i u n i e*): a-
pelul „*Uniunii țără-
nești*“ etc. Voi sintetiza
mai puțin pregătiți
decît s.-d.!

1) Satul de astăzi poate sprijini și intensifica asaltul
împotriva cîrmuirii „și, probabil, poate s-o facă în mod
mai energic decît credem noi, care, în majoritatea ca-
zurilor, sintem de atîta amar de vreme cu totul rupți
de țărani datorită spionării și asupririi țariste“. „Revo-
luționnaia Rossia“ nr. 4 (februarie 1902), pag. 2.

3. „Socializarea pămîntului“. Naționalizare burgheză?
(dar semnificația ei în statul bazat pe împărțirea
în clase?) „Socializarea pămîntului“ — *făgăduială*
deșartă (minimum!).

Aceasta = ideea narodovoltistă: „*poporul este
pregătit pentru revoluție*“ de facto.

4. *Cooperatie* (în locul luptei de clasă!), revendicare
pur (burgheză și) mic-burgheză.
5. Se pronunță în favoarea obștii. Împotriva libertății
de a dispune de pămînt.
6. „Narodnoe Delo“¹⁵⁵ nr. 2, pag. 18—19. Cum să unim
lupta țăranilor cu cea a muncitorilor?
„Narodnoe Delo“ nr. 2, pag. 51: „limbaj popular“.
Expresii indecente.

„Narodnoe Delo“
nr. 2, pag. 63:
„proștiți pretu-
tindenți prin ori-
ce mijloace“!!

Exemple de prostire: „Revolu-
ționnaia Rossia“ nr. 11, pag. 6:
să ia o gustare și să bea sînge,
conțopiști etc. etc.

* — în fine — la sfîrșit. — Nota trad.

F) *Teroarea*

1. Polemica cu privire la Balmașev. Polemică fără precedent.

Și nu cumva o fi fără precedent critica germanilor?

(Voi provocați nemulțumirea, iar apoi)
pretindeți să fie cunoscută!!

2. Polemica în legătură cu proclamația din 3 aprilie. Pasajul (din nr. 11, pag. 25 inf.)¹⁵⁶ și concluzia sînt niște ficțiuni.
3. „Vpered” nr. 5. Pasajul din nr. 5, pag. 7—8.

în trecut, pag. 9¹⁵⁷

4. Teroarea. Pasajul din nr. 7 (idem ca și în proclamația din 3 aprilie: pentru noi nu sînt importante cuvintele). Nr. 7, pag. 4: „Teroarea face pe oameni să gîndească politic”.

— „mai sigur decît luni de propagandă”

— „va insufla forțe celor descurajați”¹⁵⁸.

5. „Nu în loc de, ci laolaltă”. În realitate nu au legături cu masele. Scepticism, inconsecvență. 4 ani (1897—1901), iar acum abia începe perioada democratică.

Logica terorii: pe primul plan ea, iar apoi restul. Dovada: încă în februarie 1902 „Revoluționaria Rossia” (nr. 4) nu a pus pe primul plan organizația de luptă

Vezi verso (α)*

|| Teroarea nu este pri-mejdioasă, deoarece este o mișcare de masă. „Starea de spirit”. Să-i cedăm?

Vezi verso (β)**.

* Textul notat cu (α) figurează în manuscris pe verso-ul paginii. — Nota red.

** Textul notat cu (β) figurează în manuscris pe verso-ul paginii. — Nota red.

Abatere de la sarcinile urgente, directe. *Conducătorii au rămas în urma maselor.*

Nr. 12, pag. 3, coloana 1 („teoria stadiilor“). Ibidem: nu trebuie să pătrundem cu forța în închisori¹⁵⁹.

- (α) „Toate problemele tehnicii revoluționare, metodele luptei de stradă împotriva armatei, *suprimarea celor mai odioase slugi ale țarului* (subliniat de mine) etc., *trec pe al doilea plan* față de problema cea mai actuală, mai imediată, mai urgentă: crearea unei organizații revoluționare centrale“ („Revoluționnaia Rossiia“, 1902, nr. 4, februarie, pag. 3) { dar acum ?

- (β) „...În timp ce șoarecii de bibliotecă duceau o luptă pe hîrtie...“ (în chestiunea dacă terorii i se poate atribui numai un rol de excitare sau și unul de înfricoșare) „...*viața a pus pe primul plan necesitatea de a se recurge la mijloace teroriste, în fața căreia trebuiau să amuțească toate obiectiile de pînă atunci.* Actele teroriste au devenit necesare ca mijloc de autoapărare...“ „Revoluționnaia Rossiia“ nr. 7, pag. 2 (iunie 1902).

(G) *Încheiere.*

- Sarcinile revoluționarilor din zilele noastre:
- α) Apărarea teoretică și dezvoltarea marxismului revoluționar.
 - β) Participarea prin toate mijloacele la lupta ideologică internațională.
 - γ) Dezvoltarea marxismului rus, aplicarea lui, combaterea curentului narodnicist-liberal, demascarea în fața clasei muncitoare a caracterului lui burghez și mic-burghez.
 - δ) Organizarea proletariatului. Există o sumedenie de lacune. Revendicări imperioase,

- ε) „Avem foarte mulți oameni și totuși nu avem oameni“. Conducătorii trebuie să pregătească masele în vederea *insurecției*.

Scris în primăvara anului 1903

*Publicat pentru prima oară
în 1939 în revista
„Proletarshaiă Revoliuția“ nr. 1*

Se tipărește după manuscris

PLANUL UNUI ARTICOL
ÎMPOTRIVA ESERILOR ¹⁶⁰

Despre s.-r. (partid fără program).

Lipsă de principialitate din punct de vedere teoretic: prejudecăți narodniciste + „critica“ burgheză oportunistă vest-europeană. Lipsa unui credo*, întunecarea conștiinței. Jocul de-a v-ați-ascunselea...

Ideologia mic-burgheză: pervertește conștiința de clasă a proletariatului, îl face incapabil de a avea o poziție de sine stătătoare față de democrația burgheză (căci s.-r. caută să confunde și să contopească democrația socială cu democrația burgheză, fiind în fond o ramificație a acesteia din urmă).

Frazeologie în teorie și practică: atitudine neserioasă față de activitatea revoluționară, exagerare, umflare, „beletristică“... (literatura „narodnică“ ne hrănește cu fleacuri),

(război împotriva „polemicii“, lipsă de principii).

Greșeală tactică foarte grosolană: teroarea, propagarea ei, slăbirea legăturii cu mișcarea de masă.

- α) lipsă de principialitate
- β) ideologia mic-burgheză
- γ) frazeologie și bluf
- δ) teroarea
- ε) semănarea de iluzii

* — program, expunere a concepției despre lume. — Nota trad.

ΣΣ * : din toate revoluțiile burgheze din Europa clasa muncitoare a ieșit dezamăgită, deoarece intrase în ele cu iluzii burghezo-democratice. S.-r. depun toate eforturile pentru „a repeta” această poveste; datoria noastră: să luptăm cu hotărîre împotriva acestui lucru, pentru ca proletariatul rus să se aleagă din revoluția care va să vină nu cu o dezamăgire, ci cu o încredere sporită în forțele sale, cu mai mult elan pentru lupta și mai grandioasă care-l așteaptă și cu germenele unei organizații trainice pur proletare.

Scris în prima jumătate
a lunii iulie 1903

Publicat pentru prima oară
în 1939 în revista
„Proletarskaia Revoluția” nr. 1

Se tipărește după manuscris

* — Summa summarum — bilanțul. — Nota trac.

MATERIALE ÎN LEGĂTURĂ CU CONGRESUL
AL II-LEA AL P.M.S.D.R.

1

INSEMNĂRI PE MARGINEA RAPORTULUI
DE ACTIVITATE AL „ISKREI“ CARE URMA
SĂ FIE PREZENTAT LA CONGRESUL
AL II-LEA AL P.M.S.D.R.¹⁶¹

Protestul împotriva Credo-ului—¹⁶²
formarea unui grup de publicişti —¹⁶³
încercarea de a participa la congresul partidului—¹⁶⁴
deplasări prin Rusia întreprinse de către membri ai
grupului de publicişti — întâlniri la Petersburg, Pskov,
Moscova, Nijni, Kazan, Samara, Poltava, Harkov, Ufa,
Kiev și în Crimeea.

*Activitatea desfășurată în Rusia
în legătură cu apariția ziarului „Is-
kra“ și a revistei „Zarea“.*

1) februarie 1900—decembrie 1900¹⁶⁵.

2) decembrie 1900—februarie 1902.

{ { Căderea lui Akim, a Liubei, } }
{ { a lui Krohmal, Dementiev, } }
{ { Graci, Căluțul, Iakov. } }

— { { ianuarie 1902 (inte-
meierea organizației
„Iskra“). } }

Caucaz — „caii“¹⁶⁶

Aleksandra Mihailovna și Va-
renka, Stepan trebuie consi-
derați ca fiind aproape „agenți“
la Petersburg

3) februarie 1902—

2

PROGRAMUL CELUI DE-AL II-LEA
CONGRES ORDINAR AL P.M.S.D.R.¹⁶⁸

A. Regulamentul congresului și constituirea lui.

B. Lista și *ordinea* problemelor care urmează să fie discutate și rezolvate la congres.

~~~~~

A. Regulamentul congresului.

1. Tovarășul însărcinat de Comitetul de organizare să facă acest lucru deschide congresul. { *Eventual* completări, *lămuriri și sfaturi care ar fi de dorit și alte observații în chestiuni de amănunt.*

2. Congresul alege 1 președinte, 2 ajutori (și vicepreședinți) și 9 secretari. Aceste 9* persoane alcătuiesc biroul și lucrează laolaltă.

Raportul C.O.

3. Alegerea comisiei pentru verificarea mandatelor delegaților și examinarea tuturor cererilor, reclamațiilor și protestelor privind componența congresului.

(De asemenea, acestei comisii îi va fi prezentată declarația C.O. în sensul că a invitat la congres *cutare* persoane cu drept de vot consultativ.)**

4. Rezolvarea problemei admiterii s.-d. polonezi ad 3***

* Probabil că în manuscris este o eroare, întrucât numărul total al membrilor biroului indicat de Lenin este de 12. — *Nota red.*

** Textul din paranteze a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

*** Punctul 4, ca și punctul 11 din secțiunea B („Lista și ordinea pro-

Prima pagină
a manuscrisului lui V. I. Lenin
„Programul celui de-al II-lea
Congres ordinar al P.M.S.D.R.” — 1903

5. Cum să se țină ședințele congresului: de două ori pe zi, de la ora 9 dimineața pînă la ora 1 și de la ora 3 pînă la ora 7 seara (aproximativ).

6. Limitarea cuvîntărilor delegaților: raportorilor li se va acorda cel mult $1/2$ de oră pentru o cuvîntare, iar celorlalți cel mult 10 minute. Nimeni nu are dreptul să vorbească într-o problemă decît cel mult de două ori. În problemele privind modul de ținere a ședințelor nu vor lua cuvîntul decît cel mult doi vorbitori pentru și doi contra la fiecare propunere.

7. Procesele-verbale ale congresului vor fi întocmite de secretari cu participarea președintelui sau a unuia dintre vicepreședinți. Fiecare ședință a congresului va începe cu confirmarea procesului-verbal al ședinței precedente. *Fiecare vorbitor este obligat ca în cel mult două ore de la terminarea ședinței să prezinte biroului congresului conspectul fiecăreia dintre cuvîntările sale.*

---

blemelor"), a fost introdus de Lenin ulterior. Din această cauză, precum și datorită faptului că s-a schimbat ordinea punctelor, numerotarea făcută inițial de Lenin s-a schimbat. Aici se dă ultima variantă a numerotării punctelor.

Ulterior Lenin a șters punctul 4 și a scris după acesta: „ad 3” (la punctul 3). — *Nota red.*

Lipov. 3,48

L u r i e v [4,15]

Vorbește raportorul comisiei pentru elaborarea programului.

*Către comisia pentru elaborarea programului*¹⁹¹

Asigurarea de către stat a muncitorilor la bătrînețe, precum și în caz de pierdere a capacității de muncă în urma accidentelor de muncă sau din cauza condițiilor vătămătoare de muncă, prin crearea unui fond special realizat printr-un impozit special plătit de patroni și care să fie la dispoziția organizațiilor muncitorești.

...la bătrînețe, precum și în caz de pierdere totală sau parțială a capacității de muncă în urma...

Ședința a 16-a:

„Egalitatea limbilor”¹⁹²

Ședința a 17-a (după-amiază).

Citirea proceselor-verbale ale ședințelor a 7-a și a 8-a.

13.VIII.03.

Ședința a 18-a.

Declarația lui Mihail Ivanovici.

§ 9 din program.

Amendamentul lui Lipov (miliție) a fost respins.

§ 10.

§ 11. Amendamentul lui Troțki.

Ședința a 19-a.

Incheierea discutării secțiunii referitoare la muncitori.
4. 15.

8. În toate problemele, cu excepția alegerii membrilor în organele de conducere, votarea trebuie să fie deschisă. La cererea unui număr de delegați care posedă 10 voturi, votarea trebuie să se facă în mod nominal, consemnându-se în procesul-verbal toate voturile exprimate.

9. Fiecare participant la congres va fi desemnat printr-un nume conspirativ (sau nu va fi desemnat în felul acesta, ci se va spune: primul și al doilea delegat din partea cutărei organizații de partid etc.)**.

10. Președintele va face o declarație în sensul că congresul s-a constituit definitiv ca al II-lea Congres ordinar al P.M.S.D. din Rusia și că, în consecință, hotărârile acestui congres anulează toate acele hotă-

(Pentru a se accelera efectuarea votării nominale și a se evita erorile, este de dorit ca biroul congresului să împartă tuturor membrilor congresului cu drept de vot deliberativ buletine de vot pentru fiecare problemă. Pe fiecare buletin delegatul își va înscrie numele (vezi § 8*) și votul (da, nu, mă abțin), menționând totodată problema la care se referă votul său. Problemele pot fi notate prescurtat, sau prin cifre sau litere etc. Biroul congresului va păstra aceste buletine, pentru fiecare problemă în parte, pînă la încheierea lucrărilor congresului.)**

(Nu este de dorit ca problema Bundului să fie atinsă în legătură cu acest punct: e preferabil să fie pusă direct pe primul loc pe lista problemelor congresului.)

* Este vorba despre § 9 (după numerotarea inițială, § 8). — Nota red.

** Textul din paranteze a fost șters de Lenin. — Nota red.

riri ale primului congres ordinar și ale congreselor neoficiale care sînt în contradicție cu ele — că, *prin urmare*, hotărîrile acestui congres sînt *absolut* obligatorii pentru întregul P.M.S.D.R.

11. Discutarea listei și ordinii problemelor.

B. Lista și ordinea problemelor

1. *Locul Bundului în P.M.S.D.R.* (Va adopta oare P.M.S.D.R. principiul federativ de organizare a partidului, precizat de Bund?)*

(În această problemă *este necesar* să se întocmească în prealabil *un proiect de rezoluție*, care este de dorit să fie adoptată.)

N. B.: Motivele punerii acestei probleme pe primul loc: motive de ordin formal (declarațiile Bundului, *componența* congresului, supunerea față de majoritate) și de ordin moral (înlăturarea completă a sciziunii și a disensiunilor în problema esențială).

2. *Aprobarea textului programului P.M.S.D.R.*

La prima citire: adoptarea în ansamblu, pe baza unei discuții amănunțite, a unuia dintre proiectele existente.

(α. Cîte proiecte de program vor fi supuse congresului spre examinare? (al organizației „Iskra“, al grupului „Borba“, al grupului „Jizn“?)

β. Să fie examinate toate proiectele sau să se ia ca bază unul dintre ele? Sau altfel: să se adopte

La a doua citire: adoptarea fiecărui punct și paragraf al programului.

* Textul din paranteze a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

3. *Crearea unui nou organ central al partidului (ziar sau confirmarea unuia dintre cele existente.*

α) Dorește oare congresul să creeze un nou organ?

β) Dacă nu, atunci pe care dintre organele existente vrea congresul să-l transforme în organ central al partidului?

4. *Rapoartele comitetelor (inclusiv raportul C.O., care urmează să fie prezentat de unul dintre membrii săi) și ale altor organizații ale partidului și ale unor membri ai lui* *.*

5. *Organizarea partidului. Aprobarea statutului general de organizare al P.M.S.D.R.*

La prima citire: alegerea unuia dintre proiecte în ansamblul său.

La a doua citire: discutarea unuia dintre proiecte pe puncte***.

la prima citire unul dintre proiectele propuse.)

(Este necesar ca această problemă să fie pusă în mod special: să se pună capăt luptei dintre curentele din sinul social-democrației.)*

α) Cite rapoarte sînt?

β) Să fie citite toate rapoartele sau să fie predate comisiei?

γ) Să se dezbată fiecare raport în parte sau toate laolaltă?

(e preferabil să fie dezbătut fiecare în parte)

δ) Ordinea citirii rapoartelor.

* Textul din paranteze a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

** Punctul 4 este șters. Deasupra figurează cuvintele: „Rapoartele delegaților”, scrise de o mină necunoscută. — *Nota red.*

*** Textul care începe cu cuvîntul „Aprobarea” și sffrșește cu cuvintele „pe puncte” a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

6. Organizațiile regionale și cele naționale.

(Recunoașterea sau nerecunoașterea fiecăreia dintre ele în cutare componență și (eventual) cu cutare derogări de la statutul general al partidului.)*

7) Grupurile separate ale partidului.

$\left\{ \begin{array}{l} \text{„Borba“ } \textit{Grupul} \\ \text{„Jizn“ } \textit{„Eliberarea} \\ \text{„Volea“ } \textit{muncii“} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \textit{S i n t n e c e s a r e} \\ \textit{proiecte de rezoluții cu} \\ \textit{privire la fiecare grup în} \\ \textit{parte și la fiecare orga-} \\ \textit{nizație în parte***} \end{array} \right\}$
$\left\{ \left\{ \begin{array}{l} \textit{Organizația din Ru-} \\ \textit{sia a „Iskrei“} \\ \textit{„Iujnti rabocii“ etc.**} \end{array} \right\} \right\}$	

Aprobarea definitivă (sau preliminară, adică lăsându-se în seama Comitetului Central să strângă toate datele de care mai este nevoie și să ia o hotărâre definitivă****) *a listei tuturor comitetelor, organizațiilor, grupurilor etc.*

8. Problema națională.

Este necesară o rezoluție cu privire la problema națională în general (în care să se explice sensul „auto-determinării“, arătându-se totodată și concluziile de *ordin tactic* care decurg din această explicație).

(Eventual și o rezoluție?)
(specială împotriva P.P.S.)

* Textul din paranteze a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

** Textul care începe cu cuvântul „Borba“ și sfințește cu cuvântul „etc.“ a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

*** Acest alineat a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

**** Textul care începe cu cuvintele „adică lăsându-se în seama“ și sfințește cu cuvântul „definitivă“ a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

9. *Lupta economică și mișcarea sindicală.*

(Este necesară o rezoluție și principială și cu privire la sarcinile imperioase ale partidului.)

10. *Sărbătorirea zilei de 1 Mai.*

Idem.

11. *Congresul socialist internațional care urmează să aibă loc la Amsterdam în 1904.*

Idem.

12. *Demonstrațiile și insurecția.*

Idem.

13. *Teroarea.*

Idem.

21. *Atitudinea P.M.S.D.R. față de „socialiștii-revoluționari“.*

Idem.

[și față de revoluționarii socialiști?? etc.?]

a se muta aceste două probleme după nr. 7**.

22. *Atitudinea P.M.S.D.R. față de curentele liberale din Rusia*.*

Idem.

14. *Problemele interne ale muncii de partid:*

organizarea propagandei.

15. —,,— *agitației*

16. —,,— *editării literaturii de partid*

17. —,,— *muncii în rândurile țărănimii*

18. —,,— „ „ „ *armatei*

19. —,,— „ „ „ *tineretului studios*

20. —,,— „ „ „ *sectanților*

Este de dorit să se adopte rezoluții cu privire la aceste probleme.

* Lingă acest alineat figurează cuvintele: „23. Atitudinea P.M.S.D.R. față de celelalte partide și curente revoluționare și opoziționiste existente în Rusia“, cuvinte scrise de o mână necunoscută. Înaintea numărului alineatului, Lenin a scris: „23“. — *Nota red.*

** Textul acesta a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

24. *Alegerea C.C. și a redacției O.C. al partidului.*

Congresul alege 3 persoane în redacția O.C. și 3 în C.C. Aceste șase persoane *la o laltă*, cu o majoritate de $\frac{2}{3}$, completează, dacă este nevoie, efectivul redacției O.C. și al C.C. prin cooptare și prezintă congresului raportul corespunzător. După aprobarea acestui raport de către congres, cooptarea ulterioară se va face separat de către redacția Organului Central și de către Comitetul Central.

24. *Alegerea Consiliului partidului.*

25. *Modul în care vor fi date publicității hotărârile și procesele-verbale ale congresului, precum și modul în care membrii organelor de conducere și instituțiile alese vor trece la îndeplinirea îndatoririlor lor.*

Scriș în a doua jumătate a lunii iunie și în prima jumătate a lunii iulie 1903

Publicat pentru prima oară în 1927 în „Culegeri din Lenin”, vol. VI

Se tipărește după manuscris

3

COMPONENȚA CONGRESULUI
AL II-LEA AL P.M.S.D.R.¹⁶⁹

	Numărul voturilor	Au sosit:	+ ? -	P.P. + ?
1. Petersburg ..	2	(1)[2]	1 + 0 + 1	1
Moscova	2	2	1 + 1 + 0	1
Uniunea din nord	2	2	2 + 0 + 0	1 + 1
Tver	[?0*] ¹⁷⁰			
Nijni-Novgorod	[2] ¹⁷¹	⊙	0 + 2 + 0	0 + 1
5. Ufa	2	2	1 + 1 + 0	1 + 1
Kiev	2	2	2 + 0 + 0	2
Harkov	2	(1)[2]	0 + 2 + 0	
Ekaterinoslav	2	(1)[2]	2 + 0 + 0	2
Odesa	2	2	1 + 1 + 0	1 + 1
10. Tula	2	2	2 + 0 + 0	2
Caucaz	[2]6	[2]3	[0]6 + 2 + 0 ¹⁷²	0 + 1
Uniunea mun- citorilor din industria mi- niera și side- rurgică	2	(1)[2]	0 + 2 + 0	
Siberia	2	2	2 + 0 + 0	2
Rostov pe Don	2	2	2 + 0 + 0	0 + 1
15. Nikolaev	2	(1)[2]	0 + 2 + 0	
Saratov	2	(1)[2]	2 + 0 + 0	0 + 1
	[32]36 ¹⁷³			

* Cifrele scrise cu petite în paranteze drepte au fost șterse de Lenin. —
Nota red.

(continuare)

	Numărul voturilor	Au sosit:	+ ? -	p.p. + ?
Uniunea din Cri- mea	2			
Organizația din Ru- sia a „Iskrei“ ..	2	① ¹⁷⁴	2 + 0 + 0	2
„Injnti rabocii“ ..	2	(1)[2]	② ¹⁷⁵ + 0 + 0	
Liga	2	2	2 + 0 + 0	2
Grupul „Eliberarea muncii“	2	2	2 + 0 + 0	
Uniunea social-de- mocraților ruși..	2	2	0 + 0 + 2	
	10			
Bundul	5	5	0 + 0 + 5	
	5			
Σa Σa*	47 ¹⁷⁶	36 ¹⁷⁷	26 + 13 + 8	17
persoane invitate în mod special	3-4		$\frac{26 + 21}{47}$	+ 7(?) = 24

Scris în iulie 1903,
mai înainte de 17 (30)

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

4

JURNALUL ȘEDINȚELOR CONGRESULUI
AL II-LEA AL P.M.S.D.R.

Ora 2,55. Congresul este deschis, din însărcinarea C.O. al P.M.S.D.R., de către Plehanov (în numele fostului grup „Eliberarea muncii“)

Ora 3. Alegerea biroului. Majoritatea se pronunță pentru alegerea biroului prin vot deschis.

Liste:	1. Plehanov Lenin 34 voturi Ignat 18 voturi	2. Plehanov Lenin Martov	3. Plehanov Lenin Martîn 12 voturi
	4. Plehanov Abramov Martîn	5. Plehanov Lenin Nikolai Petrovici ¹⁷⁸	6. Plehanov +2 membri ai C.O.

Președintele este ales par acclamation

Ceilalți 2 președinți sînt aleși prin bilețele (Lenin + Ignat)

Ora 3,40 — — ora 4.

Raportul Comitetului de organizare pentru convocarea congresului.

Ora 4. „Uniunea de luptă“ din Petersburg...

1. Akimov { Trebuia ca și cei din străinătate să fie invitați să facă parte din C.O., „omisiune regretabilă“.

Uniunea s.-d. ruși nu a primit înștiințarea despre formarea C.O.

Comitetul Voronej a cerut să se facă demersuri: n-au primit lista organizațiilor. Din această cauză Comitetul Voronej a fost lipsit de posibilitatea de a participa la congres¹⁷⁹. Eu susțin Comitetul Voronej.

Ora 4,05.

2. Sora lui Akimov (din partea Uniunii de luptă din Petersburg).

Comitetul Petersburg nu a avut nici un reprezentant în C.O. (Noi, care sintem adevăratul comitet, n-am avut nici un reprezentant.)

Mai înainte — a spus ea — am fost membru al Comitetului Voronej; protestez cu toată energia împotriva expresiei: polemică „necuviincioasă“.

Opoziția din sinul comitetului nu are un caracter „personal“ — protestez...

A fost aleasă comisia¹⁸⁰ ((ora 4,40))
raportorului i se acordă ½ oră (de 3 ori câte 10 minute.)
Cu 24 de voturi a fost adoptată propunerea lui Lenin
(15 s-au pronunțat pentru propunerea lui Martov)¹⁸¹.
Ora 7 (fără cinci). Ordinea de zi propusă de Lipin¹⁸².

- { { 1. Rapoartele.
2. Programul.
3. Probleme organizatorice în general
(*inclusiv* situația Bundului în partid).

31 iulie.

Ședința a 2-a.

Ședința a fost deschisă la ora 9,30.

Lenin — răspuns Bundului*.

Akimov se pronunță în favoarea Bundului.

Lipov: Lenin nu a prezentat just problema: nu 2 linii („anticiparea rezolvării“)

[Lenin anticipează rezolvarea problemei]

* Vezi volumul de față, pag. 256. — Nota red.

{	Troțki	împotriva ordinii de zi propuse de noi
	Martov	(pe primul loc Bundul)
	Levițki	Levițki
	Mițov	delegatul din Nikolaev (Mițov)
	Plehanov	delegatul din Moscova
	Mițov	(3 s-au abținut)

Ora 10,30.

Ora 11. Kolțov își prezintă raportul (termină la 11,30).
 Declarația reprezentantului Comitetului Baku
 (protestează, spunând că ei nu au fost niciodată
 pentru „Borba“) ¹⁸³.
 Pauză la cererea lui Iurii...

Ora 12. — vorbește Martînov despre admiterea grupului
 „Borba“.

Plehanov

Akimov

Ora 3,30 — ora 3,50. Procesul-verbal al primei ședințe.

Ora 4,05. — declarația lui Martînov: „C.O. propune con-
 || gresului să fie invitat Reazanov cu drept de vot
 || consultativ“...

{	Ora 4,10. — Ignat. (Au oare dreptul să anuleze?)
	Ora 4,22. — Plehanov. Iuriev și alții.
	Ora 4,40. — Martov.

Au fost adoptate rezoluțiile lui Martov și }
 Kolțov }

Problema polonezilor. Se pronunță cu vehe-
 mență contra bundiștii: Lipov (bis) și
 Bergman.

Ora 7. Cererea Comitetului Voronej.

1 august.

A treia zi

Ședința a patra

Ședința a fost deschisă la ora 9,30.

Ora 9,55. Raportul lui Lipov ¹⁸⁴.

N.B. || „Noi, propriu-zis, nu introducem schimbări, ci nu facem decât să propunem un statut care pînă acum n-a existat“

— un statut propus pentru prima oară

Noțiunea de autonomie ca atare nu spune nimic: „independentă“ — în ce privință?

(1) autonomie față de cine? în care probleme?

(2) „ — subiectului

(3) — — obiectului

— regiune?

limbă?

Ad 2*

Nu: „naționalitatea evreiască“.

|| *Relațiile dintre forțele sociale din sinul națiunii evreiești* sînt altele decît acelea din sinul națiunii ruse, poloneze etc. (în rîndurile națiunii evreiești nu există nobili, proprietari funciari)

|| în ceea ce privește limba nu este nevoie de autonomie. Nu se vorbește despre autonomia comitetului Tula, deoarece ei sînt autonomi numai din punct de vedere *tehnic*.

|| Reprezentantul proletariatului evreiesc este el și numai el

Autonomie în care probleme? Se poate oare limita numărul acestora, se poate face o enumerare a lor?

Noi sîntem centraliști.

Autonomie înseamnă descentralizare.

„Statutul“¹⁸⁵.

§§ § 1. Urm.**

2. Să nu fie limitat la o singură regiune — (el este unicul reprezentant al proletariatului evreiesc)

3. Bundul își alege reprezentanți proprii în C.C., în Comitetul din străinătate și în congres.

(Organizațiile regionale nu sînt considerate părți separate)

* — La punctul 2. — *Nota trad.*

** Notația prescurtată „Urm.“ înseamnă: „Următoarele puncte“. — *Nota red.*

4. Competența: programul să rămână același,

|| *dar Bundul să aibă*
|| *dreptul de a-l comple-*
|| *ta* cu puncte care nu sînt în con-
|| *tradicție* ¹⁸⁶

5. Congrese proprii, C.C. propriu

6. Rezoluții proprii pînă la congresele generale

7. Libertate în ceea ce privește treburile proprii

8. Editarea nestînjinită a literaturii evreiești și
în alte limbi

(fără consimțămîntul C.C. al Bundului nu ne este îngăduit să ne adresăm evreilor)

9. (a) Acorduri temporare cu organizațiile revoluționare (*dacă nu există o „interdicție” specială*)
— va aduce *la cunoștința* C.C. al partidului.

((Numai în ceea ce privește acțiunile cu caracter practic.

(b) Cu aprobarea specială a C.C. *al partidului* se pot încheia și acorduri *permanente*

10. Congresul partidului are dreptul să anuleze toate hotărîrile congreselor Bundului, cu excepția hotărîrilor adoptate pe baza acestei constituții

11. C.C. al partidului nu poate avea relații cu diferitele părți ale Bundului decît cu consimțămîntul C.C. al Bundului

12. Toate punctele enumerate sînt esențiale.

Ele nu pot fi modificate decît pe baza unui acord între diferitele părți ale partidului

(organizațiile locale și cele regionale nu sînt considerate părți).

{ este repetat adesea cuvîntul: }
{ **c o n v e n ț i e** }

||| (dacă congresele ar putea anula prin majoritate simplă acest statut, el ar putea fi anulat de fiecare dată).
|||

Ora 11,15. Martov.

Ședința a cincea.

Sîmbătă, 1 august. Ora 3,10.

Procesul-verbal al ședinței a doua.

Ședința a șasea.

Ora 9,35. Isari
Rașid-Bek
Bergman

Ședința a șaptea.

Ora 9,40.
Ora 12. Martov (după pauză).

Ședința a opta.

Ora 3,20.
Ora 4,20, după pauza pentru bundiști, făcută la cererea lor.
Ora 4,45. Se termină discutarea primului punct de pe ordinea de zi.

P r o g r a m u l

Ora 5 — vorbește Martînov despre program.

După părerea lui Lenin, nici vorbă nu poate fi de *participarea* clasei muncitoare la elaborarea teoriei; proletariatul tinde în mod spontan spre ideologia burgheză (citează „Ce-i de făcut?“).

Antagonismul dintre mișcarea spontană și intelectua-litate: antagonismul dintre această afirmație și cele spuse de Marx și Engels.

Clasa muncitoare tinde în mod spontan spre *socialismul științific*, și nu spre ideologia burgheză.

Proletariatul s-a delimitat față de democrație și a transformat toate ideile acesteia etc. în spirit proletar.

.....
.....
.....

Ora 5,52. Continuă să vorbească Martînov.

Formularea exagerată a lui Lenin deschide porțile altor greșeli.

|| „Interesul pentru lupta economică scade“ (textual — despre situația actuală).

|| O lipsă a mișcării: radicalismul ei, faptul că este ruptă de lupta de clasă a proletariatului.

(— nu există un instrument de luptă împotriva }
lipsurilor din perioada următoare. }

Martov. 6.-12

Nikolai Nikolaevici.

Ședința a 9-a.

Ora 9,40. Sînt aprobate procesele-verbale ale ședinței a 4-a.

Ora 10,10.

Nikolai Nikolaevici

+ societății burgheze *contemporane*
(rîndul 9 de sus)¹⁸⁷.

+ pe baza *dominației* relațiilor de producție capitaliste (rîndul 12 de sus).

Alineatul 4: + inevitabila perfecționare crescîndă a tehnicii

|| + și în același timp creșterea tot atît de inevitabilă a capitalului social, creștere care face de fiecare dată ca sferele anterioare de plasare a acestuia să devină prea înguste pentru el
gradul de exploatare crește *nu numai* din cauza scăderii cererii

+ pe lângă tendința directă spre acest lucru, tendință care depinde de ieftinirea producției de forță de muncă.

10.23 Martînov răspunde lui Martov și Nikolai Nikolaevici.

...„Ca vai de lume, pe dibuite“...

La Lenin nu este vorba de tendințe care luptă între ele, nici pomeneală de așa ceva: „*se îndreaptă spre ideologia burgheză*“

[mişcarea muncitorească]

nu se îndreaptă, ci pornește de la ea.

P l e h a n o v: Ora 10,40.

|| ...Lenin n-a vorbit despre bazele filozofice ale teoriei, ci a polemizat împotriva „economistilor“ (bacilului)... (cu privire la o a doua spînzurare a lui Iisus).

{ Nici chiar în această frază (a lui Lenin) nu există nici o erezie¹⁸⁸.

Akimov.

Punctul de vedere al lui Lenin străbate prin tot *programul* său, prin fiecare rînd din cartea sa¹⁸⁹ și din *program*.

Ideea lui Lenin „diferă cu totul“ de cea a lui Plehanov...

Doctrina socialistă *s-a format*, ... a apărut în Rusia în mod *absolut independent* (doctrina socialistă în Rusia)

— — muncitorii nu aveau *și nici nu puteau avea* conștiința contradicției ireducibile

discuția care are loc nu numai la noi, ci și în Europa, *Erfüllungstheorie**???

nu numai că nu merge paralel, dar merge chiar în direcții opuse

— sub aripa burgheziei.

și nici chiar în vreo lucrare a tov. Lenin...

și în întregul program „mişcările moleculare ale proletariatului“ sînt prezentate greșit.

Teoria pauperizării

||| dacă mizeria crește, lupta de zi cu zi slăbește.

< La această problemă autorii programului au dat un răspuns evaziv.

* — teoria umplerii. — *Nota trad.*

Mișcarea conștientă nu este menționată *niciodată*.

Proletariatul nu figurează niciodată ca subiect

< în cel mai bun caz:

tendențele proletariatului.

Partidul trebuie să fie întru totul o dictatură *de clasă* a proletariatului (tovarășii mei nu sînt de acord cu mine).

Partidul nostru nu ar mai fi partidul proletariatului, ci ar deveni un partid al tuturor celor ce muncesc și sînt exploatați.

Martov.

Martinov împărtășește aceleași păreri ca și Akimov în ceea ce privește participarea clasei muncitoare la elaborarea ideologiei socialiste.

12,35 — 12,45. Lenin și punctele lui*.

12,50. *Plehano*...

Ședința a 10-a.

Polonezii și ceilalți.

Miercuri 5.VIII.

Ședința a 11-a.

Ora 9,30. Raportul Bundului.

Întrebări și discuții la raport.

C. C. al Bundului are dreptul de a introduce (și de a exclude) membri în comitetele locale ale Bundului.

40% din veniturile comitetelor locale ale Bundului revin C.C.

La alegerea de delegați din partea comitetelor Bundului pentru congresele acestuia, C.C. are drept de veto.

* Vezi volumul de față, pag. 263—265. — *Nota red.*

Ședința de după-amiază:

Ședința a 12-a:	Ora 3,30	Raportul delegatului Comitetului <i>B a k u</i>
	Ora 4,15	raportul delegatului Comitetului <i>S a r a t o v</i>
	Ora 4,45	își termină raportul delegatul Co- mitetului Saratov...
	Ora 4,47	Delegatul Uniunii muncitorilor din industria minieră și siderur- gică (circa 50 000 de manifeste).
	Ora 5,19	Raportul delegatului grupului „Iujni rabocii“.
	Ora 5,50	Pauză.
	Ora 6,10	Raportul lui Martov ¹⁹⁰ .

Ședința a 13-a. După-amiază.

Ora 3,10	Raportul Comitetului din ținutul Donului
Ora 3,42	„ „ Ekaterinoslav
Ora 4	„ „ Tula
Ora 4,20	„ „ Tver
Ora 4,32	„ „ Moscova

Ședința a 14-a (la Londra).

Discuții cu privire la modul în care trebuie să se desfășoare lucrările de acum înainte.

Citirea declarației polonezilor

(să se treacă pur și simplu la problemele de pe ordinea de zi).

Se pune în discuție problema organizatorică.

11.00. Raportul meu cu privire la statutul de organizare a partidului.

Martin. Declară că el nu trebuie confundat cu Akimov.

R e d a c ț i a trebuie să participe la activitatea C.C. (și nu invers) — aceasta este ideea fundamentală a lui *Martin*.

(Ne putem teme, spune el, de o „invazie a barbarilor în O.C.: C.C. va covârși redacția.)

Martin propune să se menționeze că Consiliul răspunde în fața congresului, iar centrele în fața Consiliului. Martin propune același plan, numai cu deosebirea că este de părere să se înceapă cu Consiliul, transformându-l *de fapt* în Comitet Central unic și cu puteri depline (re-luind însă vechea lui încercare de a trasa C.C. unele funcții foarte importante).

Iuriev menționează caracterul individual al părerii lui Martin, nu este de acord cu acesta în ceea ce privește precumpănirea redacției în Consiliu, cerînd ca al cincilea membru al Consiliului să nu facă parte *nici* din redacția O.C., *nici* din C.C.

Nu s-a stabilit locul care îi revine redacției organului popular. Trebuie să se prevadă locul acestuia (al organului) și participarea lui la congres.

Dizolvarea unei organizații trebuie să fie determinată de condiții speciale (foarte importante).

Lipov începe prin a spune că și de data aceasta eu „am îndoit bățul“ prea mult și că vrea să dovedească acest lucru referindu-se la istoria Bundului. Aceasta înseamnă „neîncredere organizată“ față de activiștii locali etc. (se consideră că ei nu pot nici să influențeze, nici să creeze). Aceasta este o manifestare de *descentralizare* (3 centre).

El este nemulțumit îndeosebi de propunerea ca coop-tarea de membri în C.C. să nu se poată face decît cu con-simțămîntul redacției O.C.

((La noi în Bund nu există două centre:))
 ((Comitetul din străinătate este numit în))
 ((întregime de Comitetul Central.))

Separarea conducerii practice de conducerea ideologică ar fi dăunătoare. Ce autoritate ar mai avea C.C.? (Ar putea oare „Iskra“ să afirme că măcar $\frac{1}{3}$ din realizările lor ar fi fost posibile fără ajutor din Rusia?)

În statut nu se prevede o formare firească a C.C.

Akimov pune o întrebare cu privire la modul de alcă-tuire a organizațiilor locale.

Ora 12,10. *Martov* îi răspunde lui *Martin*.

În ceea ce privește rolul Consiliului nu este de acord cu *Lenin*, dar este aproape de acord cu *Iuriev*: precumpănirea nu trebuie stabilită dinainte.

Componenta Consiliului trebuie să asigure *egalitatea formală în drepturi*: cîte 2 persoane din partea fiecărui centru, iar aceste 4 persoane să aleagă *în unanimitate* pe a cincea.

Este de acord cu *Iuriev* în ceea ce privește adaosurile în legătură cu stabilirea *funcțiilor* C.C.

Să se scoată din § 7 cuvintele: „și O.C.”.

Akimov — găsește că proiectul este „absolut nesatisfăcător” din două motive:

1) organizarea comitetelor locale	}} nu sînt stabilite.
2) competența	

Este absolut inadmisibil ca 3 dintre cei 5 să fie reprezentanți ai redacției O.C.

Ha-ha!!

Redacția nu va proceda „în mod ușuratic” pentru a fi de acord cu C.C.

Întreaga *conducere* va ajunge în minile O.C.; el va conduce nu numai fiecare organizație, ci chiar și pe fiecare membru în parte.

Akimov este de acord cu *Iulii*: al cincilea să fie cooptat.

Troțki.

Boris Nikolaevici.

Akimov. Rezultatul va fi că unele organizații, și *indeosebi Bundul*, se vor separa imediat de partid.

Sedința a 15-a (după-amiază).

Isari.

Dmitriev. 3,27

Grinberg. 3,29

[Nu centralizare, ci „cazarmă”.]

Programul agrar.

Martinov.

de facto

„Repararea unei nedreptăți istorice“

|| desăvârșirea operei burgheziei ||

((Nu există un paralelism între sistemul de muncă în dijmă și pământurile rășluite.

N.B. || Nu trebuie să revenim la 1861.

Sirotnin.

„Speranța în restituirea pământurilor rășluite menține forțamente în atmosfera antiproletară...“

(în atmosfera *ideologiei* antiproletare)

(„Nu voi analiza în ce măsură existența pământurilor auxiliare în mâinile proprietarilor funciari (aflarea acestor pământuri în mâinile lor) depinde de iobăgie sau de condițiile contemporane“.

Iuriev.

Nu există un raport.

Ceva nou.

Non liquet*: câteva întrebări:

1) semnificația programului? — pentru noi?
 pentru țărani.

(Nimeni nu va putea ocoli această problemă: țărănimea trebuie să participe la revoluție.

ar putea fi de acord Dacă este vorba de o rezolvare *istorică-filozofică*: ce poate da țărănimii finalul revoluției.

Alias: *agitație practică**ideea împărțirii pământurilor este mai populară (nu am putea bate recordul)*

rezidă oare cauza în existența „pământurilor rășluite“?

(lipsa de pământ).

* — Neclar. — Nota trad.

Lipov. „Caracterul mizer al revendicărilor”.
Nu trebuie să ne limităm la lichidarea rămășițelor iobăgiei.
 Lipov vrea o serie întregă de *reforme radicale*.

{ trebuie să se țină seama de deosebirile dintre }
 { diferitele regiuni }

sau: „să se traseze o linie principală”

sau: să se concretizeze.

Troțki.

Lenin*.

Sirotinin. Afirmă că eu nu i-am dat răspuns.
 Aceasta nu este cea mai bună metodă (res-
 tituirea pământurilor rășluite).

La ce întrebare nu i-am dat răspuns:

Chiar dacă pământurile rășluite sînt cauza, *este oare
 aceasta cea mai bună metodă pentru a le desființa?*

ea nu le desființează definitiv: totul revine din nou
 la același lucru.

Martînov. Oare feudalismul trebuie luat așa cum
 este, și nu așa cum a fost?

Există oare un „paralelism”? Principiul nu a fost
 acela:

pământuri *fertile* > decît pământuri rășluite

„ *nefertile* < „ „ „

În Novorossia sînt *cele mai multe*
pământuri...

Nu există un paralelism principal.

Revendicărilor sînt mizere pentru că noi pornim de
 la un principiu „mizer” (repararea unei nedreptăți

N.B. ||| istorice), și nu de la un principiu *pur revolu-*
luționar.

* Vezi volumul de față, pag. 272—274. — *Nota red.*

Iuriev.

Lozinca voastră justă încetează cu desăvîrșire să fie o lozincă practic-agitatorică.

Georges. Vom mai putea vorbi de inviolabilitatea proprietății private? (dacă se va lua tot pămîntul).

Plehanov. „Ludovic al XVI-lea și 18...”

Lipov.

Mișov.

„Restituirea ratelor de răscumpărare ar fi o măsură nechibzuită, demagogică-aventuristă”

Λ uni întreaga țărănime în vederea luptei împotriva feudalismului = o politică greșită

Partidul clasei muncitoare, social-democrația, cheamă păturile populației muncitoare și exploatate, în măsura în care ele își însușesc punctul de vedere al proletariatului.

Martov.

Lebedev — susține programul invocînd partea socialistă a acestuia.

Plehanov.

Georges. Țăranii vor spune: nouă ne trebuie pămînt.

Cum să procedăm? Să-i sprijinim? Asta ar însemna să ne tirăm în coada lor!!

Nu este vorba de teorie, ci de problema: cum să procedăm în timpul marii revoluții?

Dmitriev. În regiunile de nord-vest nu există pămînturi rășluite și totuși există atîta înrobire.

Nu trebuie să ne facem iluzii în privința programului nostru: el nu poate avea răsunset în rîndurile maselor.

Iuriev. Ce mă desparte pe mine de redacție? Faptul că nu împărtășesc entuziasmul de care a fost cuprinsă în legătură cu mișcarea țărănească.

Noi uităm Europa occidentală.

În Occident, cu cît situația țărănimii este mai bună, cu atît mișcarea socialistă în rîndurile ei este mai slabă. Nevoile și sărăcia sînt un prost ajutor.

Este o *himeră* să speri că mișcarea socialistă ar putea avea un mai mare succes în rîndurile țărănimii noastre.

Mișov.

N.B. { „A lua pămîntul și a-l împărți“ = un principiu mic-burghez.

< „Proletariatul de la sate nu ne va înțelege atât de repede“

{ împărțirea pămîntului ar fi o măsură reacționară.

Ședința a 20-a.

Isari se pronunță în favoarea programului agrar. Revendicări speciale pentru Gruzia împotriva aservirii.

Troțki.

Lenin*.

S i r o t i n i n. Dacă tov. Lenin îmi va demonstra că metoda propusă de mine (trecerea la capitalism pe calea *arendării*, a arendării de mici terenuri) nu este bună, atunci mă voi ralia la metoda lui, metoda restituirii pămînturilor rășluite (trecerea prin intermediul miciei proprietăți). (A treia metodă: pe calea arendării capitaliste.)

Ședința a 21-a.

L i p o v.

N.B. ||| (a) Starea de asuprire nu este o garanție de revoluționarism (eu, chipurile, aș fi spus că este unul și același lucru) (sau toate revendicările speciale, sau nici una)

(b) unde este social-democrația? cum vor împărți bogății și săracii pămînturile rășluite?

M a r t i n. Înrobire există și în Germania (în condițiile capitalismului).

---

* Vezi volumul de față, pag. 275—276. — *Nota red.*

Ședința a 22-a:

Comisia pentru elaborarea statutului.

Discuția cu privire la „calitatea de membru de partid“.

Ședința a 23-a:

Discuții cu privire la „calitatea de membru de partid“

a 24-a (duminică seara).

L u n i:

Ședința a 25-a (dimineața).

„ a 26-a (seara).

Problema cooptării — ora 6,30.

Marți

Ședința a 27-a.

(Cooptarea a fost respinsă).

Bundul s-a retras în cursul ședinței a 27-a*.

19 a u g u s t

Ședința a 29-a (*m i e r c u r i* dimineața)

Procese-verbale ale ședinței a 17-a. }}
Procese-verbale ale ședinței a 20-a. }}

Ședința a 30-a.

R u b e n.

Ședința a 31-a { joi, 20 august }.

Dimineața — alegerea O.C. și C.C.

Ședința a 31-a (20.VIII. joi dimineața).

---

* Această frază, ca și tabelul care figurează la sfârșitul jurnalului, a fost adăugată de Lenin ulterior pe pagina cu înscărnările privind ședințele a 25-a, a 20-a și a 27-a. — *Nota red.*

Martov rostește o cuvîntare în care declară că refuză să facă parte din redacție:

{ Recunoașterea limitată a „Iskrei“

{ semnificația politică a acestui act este evidentă.

Nici unul dintre cei patru tovarăși nu consimte să facă parte din redacție.

Acest lucru are un caracter politic, și nu personal.

{ Au pătat întreaga mea reputație politică.

Așa s-au petrecut lucrurile.

Acesta este un act în cadrul luptei pentru influență asupra C.C. din Rusia.

„Stare de asediu în partid“...

— legi excepționale împotriva unor grupuri și persoane.

{ Planul însemnării post factum: }¹⁹³

1) ciudat	(cu excepția lui Akselrod)
2) mai înainte s-a pronunțat pentru alegeri	proiectul a circulat din mină în mină timp de
3) schimbarea componenței colegiilor	citeva săptămîni
4) proiectul este opera unei singure persoane. <i>Protestez categoric</i>	7) redacția „Iskrei“ a hotărît să aleagă un al 7-lea
5) alegere liberă. Membrii redacției cunoșteau proiectul (Martov a văzut proiectul, introducînd în el unele modificări)	8) modul în care pune chestiunea Martov aduce confuzie politică
6) nimeni nu a protestat	9) stare de asediu
	10) „lupta pentru influență asupra C.C.“.

{ 25 pentru, 1 contra } prin
 { 17 s-au abținut } vot secret }¹⁹⁴

2
 (Isari și
 Bazilenkov) 3 pentru, 17 contra
 1 Mițov ((10))¹⁹⁵

{ 22 contra
 3 pentru
 19 s-au abținut }¹⁹⁶

Ședința a 32-a (joi, după-amiază).

Alegerea unui al 5-lea în Consiliul partidului.
 A luat sfârșit la ora 5½ seara.

August			
10	16 duminică	24	23
	17 luni	25-26	24
11	18 marți	Bundul s-a retras 27-28	
			25
12 Ergo*	19 miercuri	29-30	26
13 18	20 joi	31-32	
14	21 vineri	33-34	
15 22-23	22 sâmbătă	35-36	
Ergo, adunarea neoficială din 18 august a avut loc după ședința a 28-a ¹⁹⁷ .			

Scris între 17 (30) iulie
 și 7 (20) august 1903

Publicat pentru prima oară
 în 1927 în
 „Culegeri din Lenin”, vol. VI

Se tipărește după manuscris

* — Așadar. — Nota trad.

5

INSEMNĂRI CU PRIVIRE LA LUCRĂRILE
COMISIEI PENTRU ELABORAREA
PROGRAMULUI

*Comisia pentru elaborarea programului*¹⁹⁸

Paragrafele: 15 + 11 + 2 + 17 + 1 + 5 + 2 = 53

Paragraful 1: Martînov: (Akimov se raliază, propunînd doar unele variante minore).

Legătura strînsă dintre țările capitaliste ale lumii civilizate și comunitatea de interese ale proletariatului din aceste țări trebuiau să facă etc.

Eu declar că, după părerea mea, această modificare ar însemna o mare înrăutățire a punctului respectiv. Plehanov *idem* în altă formă.

Mișov susține pe Akimov și Martînov, propunînd o formulare proprie.

2. Plehanov propune să se recompenseze asiduitatea lui Reazanov, modificîndu-se textul în felul următor: „pe sine“ și „din Rusia“. Propunerea este adoptată în unanimitate¹⁹⁹.

Akimov propune un amendament: „se călăuzește după aceleași principii“.

3. Akimov propune să fie modificate primele două rînduri, introducîndu-se cuvintele: „continuarea operei mișcării revoluționare“ (cam în genul acesta). Abramov și Martînov se declară contra. Propunerea este respinsă în unanimitate.

Restul punctului (mărfurilor — adaosul lui Akimov: și pămîntul) + capitaliștilor și proprietarilor

funciari — clase exploatatoare, și nu superioare și adaosul că această particularitate generează asuprire, „abrutizare spirituală și lipsa de drepturi politice“.

Noi nu le considerăm clase superioare.

Plehanov se declară contra. Martînov este de acord cu Plehanov.

Sirotinin: + societății burgheze „contemporane“ + pe baza *dominației* relațiilor capitaliste.

4. De la „*Principala particularitate*“²⁰⁰.

5. Amendamentele lui Sirotinin sînt respinse.

6 — 13. Ședința a 2-a. Eu nu am participat la această ședință.

Ședința a 3-a.

14. Două schimbări de ordin stilistic.

15. 16.

O largă autoadministrare locală în problemele etc.²⁰¹

(Propunerea delegatului din Caucaz).

|| p. 6. — — — — *indiferent de sex, religie, rasă, naționalitate și limbă* — — — —²⁰².

Ședința de seară:

p. 7: *Polonezii* propun:

„Crearea unor instituții care să garanteze libertatea deplină a dezvoltării culturale a tuturor națiunilor care fac parte din stat“.

Rezoluția prezentată de polonezi:

în 1896

la Congresul de la *Londra*:

„Congresul declară că se pronunță pentru dreptul deplin la autodeterminare al tuturor națiunilor și își exprimă simpatia față de muncitorii din fiecare țară care geme astăzi sub jugul despotismului militar, național etc.; el cheamă pe muncitorii tuturor acestor țări să intre în rîndurile muncitorilor din lumea întreagă care sînt

conștienți de interesele lor de clasă și să lupte laolaltă cu ei împotriva capitalismului internațional și pentru înfăptuirea țelurilor social-democrației internaționale“.

Argumente contra:

- { 1) de ordin moral
- { 2) de ordin practic (agitația)²⁰³.

*Scris între 21 și 29 iulie
(3 - 11 august) 1903*

*Publicat pentru prima oară în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI*

Se tipărește după manuscris

PLANUL CUVÎNTĂRII CU PRIVIRE LA
PROBLEMA LOCULUI BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R.*

1) De ce este *dăunătoare* federația?

2) De ce este *suficientă* autonomia?

{Comitetul Tula}

2) Cum *s-ar putea dovedi* că este posibilă o muncă nu mai puțin rodnică în condițiile subordonării *depline* față de un centru unic?

„a prevede“

Locul problemei și majoritatea compactă

a { scindarea forțelor proletariatului }
 { *consfințirea separării* }
 { unirea *diferitelor grupări* sau }
 { *o singură grupare?* }

{ { autonomia înseamnă *descentralizare!!!* }

{ { Șvarțman: „Bundul *nu trebuie să participe*
nemijlocit la treburile generale“ }

b { — „ — Comitetului Tula }

{ { „Amestec în chestiunile mărunte“ și cine }
 { *hotărăște* }

{ { — „ — înseamnă neîncredere: *noi nu*
ne-am îndeplinit obligația. }

{ { *Cum s-ar putea dovedi? Încotro să se meargă? com-*
parație cu mineri englezi. }

Scris în 19—20 iulie
(1—2 august) 1903

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

* Vezi volumul de față, pag. 260—262. — Nota red.

7

PLANUL CUVÎNTĂRII CU PRIVIRE LA
PROGRAMUL PARTIDULUI*

A. Și-a spus cuvîntul „economismul“, împotriva căruia
am luptat în „*Ce-i de făcut?*“**

- dictatura proletariatului
- pauperizarea
- {{ proletariatul nu figurează la cazul nomi-
nativ }
|| nu un partid al proletariatului, ci un ||
|| partid al tuturor celor ce muncesc. ||
Erfüllungstheorie.

B. dar formarea de *muncitori-conducători?*
dar lupta *împotriva coborîrii la nivelul maselor*
și la nivelul muncitorului mijlociu?

- (dar indicarea necesității dezvoltării mișcării sin-
dicale?
dar precizarea: cu participarea lui Schulze-Delitzsch
și a celor de teapa lui?
|| dar fantoma — democrația burgheză?

C. A îndoi prea mult bățul.

Scriș la 22 iulie
(4 august) 1903

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

* Vezi volumul de față, pag. 263—265. — Nota red.

** Vezi V.I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961,
ediția a doua, pag. 1—190. — Nota red.

8

ÎNSEMNĂRI ÎN LEGĂTURĂ
CU DEZBATERILE PRIVIND PROPUNEREA
DELEGAȚILOR BUNDULUI REFERITOARE
LA MODUL DE DISCUTARE A STATUTULUI
PARTIDULUI

1. „*N u m a i a t u n c i*“ vom putea analiza punctele.
2. Cui se aplică principiul autonomiei — aceasta este o chestiune *p r i n c i p i a l ă*.
3. O propunere nemaiauzită: partea înaintea întregului. Asta ar fi „ridicol“ dacă n-ar fi *revoltător**.

Scris la 2 (15) august 1903

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

---

* Cuvîntul „revoltător“ a fost șters de Lenin. — *Nota red.*

INSEMNAȚI ÎN LEGĂTURĂ CU DEZBATERILE
ÎN JURUL ȘI 1 AL STATUTULUI ²⁰⁴

Ce este „o organizație de partid“
= o organizație recunoscută de partid și care face parte din sistemul instituțiilor de partid.

Akselrod:

„Partidul este identificat cu organizația“: aceasta este un minus.

Exemplul cu „profesorul“: poate fi membru de partid fără să facă parte din vreo organizație. Asemenea oameni nu pot fi primiți în partid.

Martov: „partidul cheamă în rîndurile sale pe toți cei exploatați“.

|| Membrii de partid nu au alte drepturi *de cît*
|| *acela de a aduce la cunoștința*
|| *centrelor.*

Troțki

O concepție strict conspirativă asupra partidului.

Biulov:

Toate organizațiile ar trebui să fie conspirative, dar acest lucru nu este cu putință.

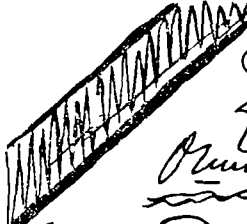
Inexact (lose Organisationen*)

Organizați-vă! = *stimulent*

confuzie: nu este posibil controlul,
nu este posibilă înlăturarea.

* — organizații libere, largi. — *Nota trad.*

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Времена и года
 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Крива
 Крива
 Крива
 Крива

Paginile a cincea și a șasea
din manuscrisul lui V. I. Lenin
„Insemnări în legătură cu dezbaterile
în jurul § 1 al statutului”. — 1903

Generează organizații

Lipov se pronunță în favoarea lui Akselrod și Martov și spune că la mine ar fi o totală *confuzie*.

Toată discuția este o discuție de cuvinte (ceea ce Lenin numește partid, ei numesc organizație).

N. B. ||| *Dacă se va expune (la un pericoll), el va fi revoluționar de profesie*

Dacă însă vor să intre în partid ca organizație, nu există nici un impediment
nu m-a înțeles

„Grupare ideologică“
„noi nu cerem imposibilul“

Martin ne-a salvat de frământarea spiritelor provocată de mine

C.C. este *duhul carele pretutindeni este Akselrod*: obiecția este neserioasă

deportații?

eu n-am vorbit de loc despre Occident.

Prin ce decrete îi veți interzice să se numească social-democrat?

Martinov:

Conspiratori — agenți — masă

{ Divergența nu este atât de importantă: propunerea lui Akselrod „de a cădea la învoială“
Bruker

Ar fi greșit: Nr. 1* (*lipsă de elasticitate*)

{ să se introducă principiul moral etc. într-un statut politic } restringerea sferei și amploarea fermitatea și puritatea grupare ideologică

un partid al maselor în afara maselor „organizațiile noastre de partid trebuie să fie organizații de revoluționari de profesie“
cuvîntare la proces: prejudiciu ✕* „Borba“, publiciști

* Vezi mai jos extrasul din cuvîntarea lui Martov notat cu același semn.
— Nota red.

delimitare între cei care flecăresc și cei care activează: e mai bine ca 10 oameni care activează să nu se intituleze membri de partid decât ca 1 flecar să se intituleze membru de partid.

Repet: puterea și autoritatea C.C., fermitatea și puritatea partidului — iată care este esența.

(Struve se va organiza și va intra în partid)

Martov: Principala obiecție — *caracterul irealizabil*.

Ideea (lose Organisationen) este justă, dar mijlocul este impropriu.

(C.C. nu va putea rezista, și în practică va include pe oricine. De aceea Bruker este pentru.

Chiar înregistrarea este posibilă: se poate stabili numărul difuzorilor de manifeste.

(ori „utopia organizatorică“ a lui Lenin, ori $99/100$ — în afara partidului.

Nr. 1 N.B. ||| *S-a spus că eu doresc să fac pe oricine membru de partid: dacă vreți, da.*

* N.B. ||| *Ar fi bine dacă vreo uniune de independenți ar intra în partid*.*

||| *Din punctul de vedere al lui Lenin, primul punct nu ar fi necesar*

Nr. 1 ||| *Membrii de partid nu au nici un fel de drepturi.*

||| *Răspundere.*|||

Scris la 2 (15) august 1903

Publicat pentru prima oară în 1927 în

„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

* Această frază a fost ștearsă de Lenin. — Nota red.

PLANUL CUVÎNTĂRII
ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA REDACȚIEI
„ISKREI“ *

- 1) afirmația lui Martov este extrem de ciudată
- 2) protestez în mod categoric
- 3) lucrurile sînt prezentate inexact
- 4) proiectul alegerii a două grupuri de trei a fost pus în circulație după ce l-a văzut Martov
- 5) proiectul a circulat din mîină în mîină timp de cîteva săptămîni
- 6) nimeni n-a protestat împotriva lui, în afară de Akselrod, care a făcut o observație („oarecum“ împotriva proiectului)
- 7) redacția „Iskrei“ a hotărît să aleagă o a șaptea persoană
- 8) modul în care pune chestiunea Martov aduce confuzie politică.

Stare de asediu

Scris la 7 (20) august 1903

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI

Se tipărește după manuscris

---

* Vezi volumul de față, pag. 298—301. — *Nota red.*

11

COMPONENȚA CONGRESULUI ²⁰⁵

Bundiști:

1. Abramov (Eisenstadt)
2. Lipov (Goldman)
3. Bergman (? membru al C. O.)
4. Grinberg (rusul)
5. („Vladimir“) Șvarțman

„Rabocee delo“:

6. Akimov (Mahnoveț)
7. Martînov (Piker)

Petersburg :

8. Bruker (sora lui Mahnoveț,
din partea Organizației muncitorești)

„Iujnii rabocii“:

9. Iuriev
10. Martîn (din partea grupului
„Iujnii rabocii“)

Harkov:

11. Ana Ivanovna (soția lui Iuri)
12. „Mihail Nikolaevici“

} „Rabocee delo“

} „Iujnii rabocii“

24 (20)	}	11. Lidin	}	_____Saratov
		12. Sirotinin		
	13. Ruben	_____Baku		
	și	14. (armeanul)		
		15. Rașid-Bek	_____Batum	
	și	16. (armeanul)		
		17. Isari	_____Tiflis	
	și	18. (gruzinul)		
		19. Plehanov	_____grupul „Eliberarea muncii“	
	și	20. Lenin	_____Liga	
		21.		
		22. Lebedev	_____Rostov	
		23. „Petuhov“	_____Ufa	
		24. Poletaev	_____Moscova	

Cu vot consultativ:

1. Natalia Ivanovna
2. Kostea
3. Akselrod
4. Zasulici
5. Starover
6. Kolțov
7. Georges (caucazianul)
- 8—9. Soții Tari
10. Aleksandr (bundist)
11. Boris Nikolaevici
12. Lenina

In total persoane	
43 cu vot deliberativ	Evreii — 21 cu vot deli-
<u>12*</u>	<u>4*</u> berativ
55	25

$$1 + 2 = 3$$

$$(2) \quad (4) \quad (6) \quad (38) + (5) = (43)$$

$$1. \quad 19 + 3 = 22$$

Numărul organizațiilor cu drepturi depline (*în prezent*, adică după congres): 1. Petersburg. 2. Moscova. 3. Nijni-Novgorod. 4. Saratov. 5. Ufa. 6. Harkov. 7. Odesa. 8. Kiev. 9. Ekaterinoslav. 10. Baku. 11. Batum. 12. Tiflis. 13. *Uniunea din nord*. 14. Nikolaev. 15. *Crimeea*. 16. Uniunea muncitorilor din industria minieră și siderurgică. 17. Rostov pe Don. 18. *Siberia*. 19. Liga. 20. Tula.

În prezent în total 49 de voturi²⁰⁶

Scris între 10 și 25 august
(23 august — 7 septembrie) 1903

Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin”, vol. VI

Se tipărește după manuscris

* Cifrele 12 și 4 reprezintă numărul voturilor consultative. — *Nota red.*

CONTRADICȚIILE ȘI ZIGZAGURILE LUI MARTOV

1. A căutat să distrugă Comitetul de organizare pentru șovăielile și salturile lui, pentru pseudoiskrismul lui — iar după aceea a introdus elemente șovăielnice și pseudoiskriști în C.C.

2. A susținut întotdeauna ideile organizatorice ale „Iskrei“ („Ce-i de făcut?“) — și a făcut să fie votat primul punct, jaurésist, al statutului.

3. A consimțit la reînnoșirea redacției prin alegerea unui grup de trei — iar după aceea a luptat la congres pentru confirmarea grupului de șase quand mème*.

4. A luptat împotriva așa-zisului „democratism“ — și a apărat „libertatea“ la cooptarea în centre.

Scriș la sfârșitul lunii august 1903

*Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI*

Se tipărește după manuscris

---

* — cu orice preț. — *Noia traco.*

PLAN DE SCRISORI DESPRE SARCINILE TINERETULUI REVOLUȚIONAR

Scrisorile despre *sarcinile tineretului revoluționar* ar putea fi repartizate după următorul plan:

I. Ce reprezintă studențimea de astăzi și în ce constă sarcina unificării ei ideologice?

II. Importanța marxismului în opera de revoluționare a studențimii [în mișcarea revoluționară].

III. Social-democrații și socialiștii-revoluționari din Rusia. Deosebiri de ordin teoretic și tactic dintre ei. Teroarea.

IV. Problemele organizării studențimii din punctul de vedere al „revoluționării studențimii“.

V. Studențimea și clasa muncitoare (?).

{ Unificarea ideologică = o oarecare lipsă de ideologie.
Argumentul general — diverse grupuri în sinul studențimii.

{ A se analiza ce fel de grupuri sînt acestea și dacă au un caracter întimplător, respectiv un caracter necesar.

Culturaliștii în diferite clase ale societății.

„ ca bază a liberalilor.

Conturul de clasă al celor 6 grupuri este insuficient precizat:

absolutismul îl precizează cel mai mult (reacționari-culturaliști-liberali). Mica burghezie, muncitorii, burghezia—se conturează deja *grupări de clasă**.

* Nu produsul „ultimelor zile“ (produsul = intelectualitatea socialistă), ci produsul unei jumătăți de veac, începînd, să zicem, cu cercul petrașev-
filor²⁰⁷.

Semnificația progresistă a diferențierii de clasă (și politice). *Un exemplu: academiștii și desprinderea lor din rîndurile „liberalilor“.* Această desprindere nu împiedică, ci ajută la utilizarea [dezvoltarea, creșterea] din punct de vedere politic.

„Unificarea ideologică“. Quid est?* A cui cu cine? Academiștii + liberalii? Liberalii + socialiștii?

Numai socialiștii-revoluționari cu social-democrații?

Unificarea ideologică = răspîndirea unor idei bine definite, *lămurirea* antagonismelor de clasă, delimitarea ideologică.

Unificarea ideologică = răspîndirea ideilor *capabile să ducă înainte*, a ideilor clasei înaintate.

Marxismul revoluționar, manifestarea lui în Europa înainte de 1848, rolul lui în Europa occidentală și în Rusia.

{ *De introdus*: despre raționamentul „superkluge“**, care pretinde că studențimea burgheză nu s-ar putea pătrunde de idei socialiste. }

Scris în august-septembrie 1903

Publicat pentru prima oară
în 1924 în revista
„Krasnaia Molodej“ nr. 1

Se tipărește după manuscris

* — Ce înseamnă aceasta? — *Nota trad.*

** — „supraînțelept“. — *Nota trad.*

PLANUL ARTICOLULUI „CEL DE-AL II-LEA
CONGRES AL PARTIDULUI“²⁰⁸

Cel de-al II-lea Congres al partidului

Era așteptat de mult.

De ce pregătirea congresului a durat atât de mult?
(Socialiștii-revoluționari și social-democrații. O
mișcare cu adevărat de masă. Filistinism și politică.)

Principala activitate a congresului: să consfin-
țească.

1α Programul. Importanța lui. Sfirșitul perioadei
„de nomadism“²⁰⁹. Reazem în lupta împotriva libe-
ralilor, socialiștilor-revoluționari etc.

Călăuză în munca de propagandă

„ „ „ „ „ agitație.

2β Statutul de organizare. Importanța lui. Centra-
lism. Autonomie locală (2 centre). Atitudine tovără-
șească față de conducători. Relații personale și re-
lații politice. Elaborarea interpretării și a metodelor
de aplicare a statutului.

3γ Rezoluții

despre liberali (două)

„ socialiștii-revoluționari

despre
demonstrații
despre
lupta sindicală

despre literatura de partid

1.	Despre liberali	}	importante
2.	„ liberali		
3.	„ socialiștii-revoluționari		
4.	„ literatura de partid		
5.	„ demonstrații		
6.	„ lupta sindicală		

7. Despre delegații de fabrică	} mai puțin importante
8. „ congresul din 1904	
9. „ pogromul din Chișinău	
10. „ sectanți	
11. „ tineretul studios	
12. „ comportarea la interogatorii.	

4

8

Despre retragerea Bundului din partid. Mai bine fățiș. Tactica: explicarea caracterului dăunător al separatismului. (Naționalismul și birfelile bundiștilor în legătură cu problemele organizatorice.)

5

Procesele-verbale.

*Scriș între 9 (22) septembrie
și 1 (14) octombrie 1903*

*Publicat pentru prima oară
în 1927 în
„Culegeri din Lenin“, vol. VI*

Se tipărește după manuscris

LISTA LUCRĂRILOR LUI
V. I. LENIN
CARE N-AU FOST GĂSITE

—
ADNOTĂRI

—
INDICI

—
DATE DIN VIAȚA
ȘI ACTIVITATEA LUI
V. I. LENIN

LISTA LUCRĂRILOR LUI V. I. LENIN
CARE N-AU FOST GĂSITE
PINĂ ÎN PREZENT

(Septembrie 1902 — prima jumătate a lui septembrie 1903)

1902

SCRISOARE CĂTRE I. B. BASOVSKI

La 21 septembrie (4 octombrie) 1902 I. B. Basovski i-a comunicat lui V. I. Lenin că a primit scrisoarea în care îi propunea să ia asupra sa organizarea transportării „Iskrei” în Rusia. În scrisoarea lui Basovski se găsesc o serie de sublinieri făcute de Lenin (Arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE E. M. ALEKSANDROVA

Despre această scrisoare, care se referă la planul de unificare a organizațiilor social-democrate locale, se știe din scrisoarea adresată de I. O. Martov lui V. I. Lenin la 22 noiembrie (5 decembrie) 1902, în care Martov spunea: „Am citit acum scrisoarea ta către Vasili*. Mă și așteptam să obiectezi, deoarece el nu a vrut să scoată cuvântul «federativ», care nu are nici un rost aici (cel puțin după părerea mea)” („Culegeri din Lenin”, vol. IV, pag. 177).

SCRISOARE CĂTRE I. I. STAVSKI

În scrisoarea către L. I. Akselrod din 5 (18) decembrie 1902, V. I. Lenin scria: „Am primit acum scrisoarea dumitale și mă grăbesc să-ți răspund ca să te felicit pentru o achiziție atât de valoroasă ca Stavski... Alături nr. 29 al «Iskrei» pentru dumneata și pentru el, ca să vadă cât mai curînd cum au fost reflectate evenimentele în «Iskra». Alături și o scrisoare pentru el, în care îl rog să-mi scrie în privința broșurii despre evenimentele de la Rostov” („Culegeri din Lenin”, vol. XI, pag. 339).

* E. M. Aleksandrova. — Nota red.

SCRISOARE CĂTRE A. I. ULIANOVA-ELIZAROVA

La 13 (26) decembrie 1902 V. I. Lenin scria lui M. A. Ulianova : „Trimite-î, te rog, Aniutei scrisoarea alăturată : eu nu am adresa ei, pe semne că am pierdut-o (nu i-am scris încă niciodată), și poate că nici nu mai e acum la Tomsk, ci a venit la voi” (Opere, vol. 37, Editura politică, 1958, pag. 303).

SCRISOARE CĂTRE L. I. AKSELROD

În scrisoarea adresată lui G. V. Plehanov la 28 decembrie 1902 (10 ianuarie 1903), V. I. Lenin scria : „Transmiteți, vă rog, lui Liubov Isakovna scrisoarea alăturată : ea mi-a dat adresa dumneavoastră. E o scrisoare foarte urgentă și foarte importantă...” („Culegeri din Lenin”, vol. IV, pag. 205).

Scrisoarea lui Lenin conținea rugămintea de a se urgenta trimiterea la redacția „Iskrei” a materialelor pentru broșura despre evenimentele de la Rostov.

1903

CUVÎNTARE CU PRIVIRE LA COMUNA DIN PARIS
ROSTITĂ LA UN MITING
AL MUNCITORILOR DIN WHITECHAPEL
(CARTIER MUNCITORESC DIN LONDRA)

Despre această cuvîntare, rostită la 5 (18) martie, se știe din amintirile lui N. A. Alekseev și I. K. Mihailov (vezi „Amintiri despre Vladimir Ilici Lenin”, partea I, E.S.P.L.P. 1957, pag. 262 ; I. K. Mihailov. „Un sfert de veac de muncă în ilegalitate”. Moscova-Leningrad, 1928, pag. 77).

SCRISOARE CĂTRE UN STATISTICIAN NECUNOSCUȚ
DIN RUSIA

Într-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin la 29 martie (11 aprilie) 1903, în care, probabil, răspundea la o întrebare a lui Lenin, un statistician necunoscut (semnătura este indescifrabilă) scria : „Dragă tovarășe ! În ceea ce privește gruparea obștilor țărănești după lot, vă trimit ceea ce am la îndemînă în momentul de față...” („Culegeri din Lenin”, vol. XIX, pag. 350).

PROIECTUL DE STATUT AL PARTIDULUI
 PROPUS DE V. I. LENIN
 LA CONGRESUL AL II-LEA AL P.M.S.D.R.

Textul definitiv al proiectului de statut propus de Lenin comisiei pentru elaborarea statutului, instituită la congres, se deosebea de varianta proiectului de statut publicată în volumul de față (pag. 251—252). În acest text figurau definiția Consiliului partidului în sensul că acesta este forul suprem al partidului, principiul unanimității la cooptarea de membri în C.C. și C.O., precum și principiul controlului reciproc al C.C. și O.C. la cooptarea în centre. În anexele la ediția proceselor-verbale ale Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. publicată la Geneva, comisia pentru întocmirea proceselor-verbale, instituită la acest congres, a publicat, din greșeală, varianta preliminară a proiectului de statut ca fiind cea propusă de Lenin la congres. În lucrarea sa „Un pas înainte, doi pași înapoi”, relevând această greșeală, Lenin arată că „Popov și Martov (pag. 154 și 157) critică în proiectul prezentat de mine efectiv la congres *formulări pe care nu le conține proiectul* publicat de comisia pentru întocmirea proceselor-verbale (comp. pag. 394, §§ 7 și 11)” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua).

PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE
 LA ZIARUL GRUZINO-ARMEAN

Proiectul de rezoluție cu privire la ziarul gruzino-armean a fost prezentat de V. I. Lenin în ședința a 37-a, din 10 (23) august 1903, a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. În procesele-verbale ale Congresului al II-lea se găsește următoarea însemnare: „Se discută rezoluția lui Lenin cu privire la ziarul gruzino-armean” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Iulie—august 1903. Procesele-verbale”. Moscova, 1959, pag. 401).

CORRESPONDENȚA CU V. V. VAKAR

În prefața la ediția a doua a cărții sale „În ajunul lui 1905 la Kiev (Greva din iulie 1903)”, V. V. Vakar scria: „În calitate de corespondent al «Iskrei», încă înainte de a pleca în străinătate, la Geneva, i-am scris tov. Lenin despre diverse probleme de partid și am primit scrisori din partea lui și a Nadejdei Konstantinovna Krupskaia. Din păcate însă n-am păstrat aceste scrisori” (V. Vakar (V. Pravdin). „În ajunul lui 1905 la Kiev (Greva din iulie 1903)”. Knigospilka, 1925, pag. 8).

V. V. Vakar a sosit la Geneva în octombrie 1903.

LISTA LUCRĂRILOR ȘI PUBLICAȚIILOR
LA A CĂROR REDACTARE A PARTICIPAT
V. I. LENIN

TRADUCEREA ÎN LIMBA RUSĂ
A BROȘURII LUI K. KAUTSKY
„REVOLUȚIA SOCIALĂ“

Despre participarea sa la redactarea traducerii ruse a broșurii lui K. Kautsky „Revoluția socială“, V. I. Lenin vorbește în scrisoarea sa către G. V. Plehanov din 6 (19) decembrie 1902 și în scrisoarea către Bonci-Bruevici din 26 ianuarie (8 februarie) 1903 (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. IV, pag. 192, și vol. XIII, pag. 148). Broșura a apărut în iunie 1903 la Geneva, fiind editată de „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“.

ZIARUL „ISKRA“

Nr. 25 — 15 septembrie 1902	Nr. 37 — 1 aprilie 1903
Nr. 26 — 15 octombrie 1902	Nr. 38 — 15 aprilie 1903
Nr. 27 — 1 noiembrie 1902	Nr. 39 — 1 mai 1903
Nr. 28 — 15 noiembrie 1902	Nr. 40 — 15 mai 1903
Nr. 29 — 1 decembrie 1902	Nr. 41 — 1 iunie 1903
Nr. 30 — 15 decembrie 1902	Nr. 42 — 15 iunie 1903
Nr. 31 — 1 ianuarie 1903	Nr. 43 — 1 iulie 1903
Nr. 32 — 15 ianuarie 1903	Nr. 44 — 15 iulie 1903
Nr. 33 — 1 februarie 1903	Nr. 45 — 1 august 1903
Nr. 34 — 15 februarie 1903	Nr. 46 — 15 august 1903
Nr. 35 — 1 martie 1903	Nr. 47 — 1 septembrie 1903
Nr. 36 — 15 martie 1903	Nr. 48 — 15 septembrie 1903

LISTA LUCRĂRILOR TRADUSE
DE V. I. LENIN

TRADUCEREA DIN LIMBA GERMANĂ A UNEI PĂRȚI
DIN ARTICOLUL LUI F. ENGELS
„DIE BAUERNFRAGE IN FRANKREICH UND DEUTSCHLAND“

În Arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. se păstrează 14 pagini din manuscrisul traducerii articolului lui F. Engels „Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland“ („Problema țărănească în Franța și Germania“) (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIX, pag. 295—300).

Traducerea a fost făcută de Lenin în legătură cu pregătirea prelegerilor despre problema agrară ținute de el între 10 și 13 (23—26) februarie 1903 la Școala superioară rusă de științe sociale din Paris. Celelalte pagini nu au fost găsite.

ADNOTĂRI

- 1 „Scrisoare către un tovarăș cu privire la sarcinile noastre organizatorice” constituie răspunsul la scrisoarea social-democratului A. A. Șneerson (Erioma) din Petersburg, care criticase modul de organizare a activității social-democrate la Petersburg.

După arestarea lui V. I. Lenin și a tovarășilor săi de luptă în decembrie 1895, conducerea „Uniunii pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg a trecut treptat în mâinile „economistilor”. În opoziție cu marxiștii revoluționari, care luptau pentru crearea unei organizații de revoluționari strict conspirative și centralizate, „economistii”, subapreciind importanța luptei politice, se pronunțau pentru crearea unei organizații muncitorești largi, bazată pe principiul electiv, a cărei sarcină de căpetenie urma să fie apărarea nemijlocită a intereselor economice ale muncitorilor, înființarea de case de ajutor reciproc etc. Dominația îndelungată a „economistilor” în „Uniunea de luptă” și-a pus amprenta și asupra structurii organizatorice a acesteia: partea ei muncitorească (așa-numita Organizație muncitorească) a fost separată în mod artificial de intelectuali; sistemul de organizare greoi al „Uniunii” era adaptat mai mult în vederea luptei sindicale, și nu în vederea conducerii luptei revoluționare de masă a muncitorilor împotriva absolutismului și burgheziei. Lupta dintre iskriști și „economisti” care s-a desfășurat în cadrul organizației din Petersburg s-a soldat, în vara anului 1902, cu trecerea Comitetului Petersburg al P.M.S.D.R. pe pozițiile „Iskrei”. În „Iskra” nr. 30 din 15 decembrie 1902 a apărut următorul comunicat: „...La o adunare care a avut loc în luna iunie într-o suburbie a Petersburgului și la care au participat muncitori — reprezentanți ai tuturor celor cinci raioane ale Organizației muncitorești (care constituiau instanța supremă a Organizației muncitorești din acea perioadă) — s-au pus în dezbatere două probleme: 1) cele două curente din social-democrația rusă — vechiul curent (economist), care dominase pînă atunci la Petersburg, și curentul revoluționar, reprezentat de «Iskra» și «Zarea», și 2) principiile organizatorice (așa-numitul democratism sau «organizație de revoluționari»). În ambele pro-

bleme, toți muncitorii s-au pronunțat în unanimitate împotriva «economismului» și «democratismului» și pentru orientarea «Iskrei».

În scopul reorganizării „Uniunii de luptă” din Petersburg în spiritul principiilor organizatorice iskriste a fost creată o comisie în care au intrat reprezentanți ai organizațiilor „Iskra”, ai Organizației muncitorești și ai Comitetului Petersburg. Dar „economistii”, în frunte cu Tokarev, au declarat că nu sînt de acord cu hotărîrea Comitetului Petersburg cu privire la sprijinirea pozițiilor „Iskrei”; ei au înființat așa-numitul Comitet al Organizației muncitorești, pornind lupta împotriva iskriștilor. Bucurîndu-se de sprijinul muncitorilor, iskriștii au reușit să-și mențină și să-și consolideze pozițiile în organizația din Petersburg.

„Scrisoarea către un tovarăș”, în care Lenin a dezvoltat și concretizat planul său de organizare a partidului, a fost primită la Petersburg în momentul în care lupta împotriva „economistilor” era în toi. Ea a fost tipărită la hectograf, a fost copiată de mîna și difuzată printre social-democrații din Petersburg. În iunie 1903, „Scrisoarea către un tovarăș” a fost editată ilegal de către Uniunea social-democrată din Siberia sub titlul „Despre activitatea revoluționară în organizațiile Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia (Scrisoare către un tovarăș)”. În ianuarie 1904, Comitetul Central al P.M.S.D.R. a editat „Scrisoarea către un tovarăș” sub formă de broșură, cu o prefață și o postfață a lui Lenin, care a pregătit-o pentru tipar. „Scrisoare către un tovarăș” a cunoscut o largă răspîndire în organizațiile social-democrate. Din materialele departamentului poliției pe anii 1902—1905 rezultă că „Scrisoarea către un tovarăș” a fost găsită, cu prilejul unor percheziții, la Moscova, Riga, Rostov pe Don, Nahicevan, Nikolaev, Krasnoiarisk, Irkutsk și în alte orașe.

În Arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează numai prima pagină a manuscrisului „Scrisorii către un tovarăș”. Pe această pagină există următorul titlu aparținînd lui V. I. Lenin: „Comitetului Petersburg și tovarășului «Erioma» în special — (din partea lui Lenin)”. — 1.

- 2 Este vorba de noua redacție, menșevică, a ziarului „Iskra”, în mîinile căreia a trecut editarea „Iskrei” în noiembrie 1903. — 5.
- 3 „Iskera” („Scînteia”) — primul ziar marxist ilegal pe întreaga Rusie, a fost înființat de Lenin în 1900 și a jucat un rol hotărîtor în crearea partidului marxist revoluționar al clasei muncitoare din Rusia.

Intrucît, din cauza prigoanei polițienești, în Rusia nu era posibilă scoaterea unui ziar revoluționar, Lenin, încă de pe cînd se afla deportat în Siberia, a elaborat în toate amănuntele planul editării unui asemenea ziar în străinătate. La expirarea termenului de deportare (ianuarie 1900), Lenin a trecut fără întîrziere la îndeplinirea acestui plan. În februarie 1900, la Petersburg, el a dus cu V. I. Zasulici, care venise clandestin din străinătate, tratative cu privire la participarea grupului „Eliberarea muncii”

la editarea ziarului. La sfârșitul lunii martie — începutul lunii aprilie 1900 a avut loc așa-zisa „consfătuire de la Pskov“ a lui V. I. Lenin, L. Martov (I. O. Federbaum), A. N. Potresov, S. I. Radcenko cu „marxiștii legali“ P. B. Struve și M. I. Tugan-Baranovski, la care a fost discutat proiectul de declarație al redacției, întocmit de Lenin, cu privire la programul și sarcinile unui ziar pe întreaga Rusie („Iskra“) și ale unei reviste politice-științifice („Zarea“). În prima jumătate a anului 1900, Lenin a cucerit o serie de orașe din Rusia (Moscova, Petersburg, Riga, Smolensk, Nijni-Novgorod, Ufa, Samara, Sîzran), unde a stabilit legături cu grupuri social-democrate și cu diferiți social-democrați, care s-au angajat să sprijine viitoarea „Iskră“. În august 1900, după sosirea lui Lenin în Elveția, a avut loc o consfătuire a lui Lenin și Potresov cu membrii grupului „Eliberarea muncii“, în cadrul căreia au fost discutate programul și sarcinile ziarului și revistei, lista eventualilor colaboratori, componența și sediul redacției. La un moment dat aceste tratative erau cît pe-acî să se termine cu o ruptură, dar în cele din urmă s-a ajuns la un acord în toate problemele litigioase.

Primul număr al „Iskrei“ leniniste a apărut în decembrie 1900 la Leipzig; următoarele au apărut la München; începînd din iulie 1902 — La Londra, iar din primăvara anului 1903 — la Geneva. La organizarea editării ziarului (organizarea unei tipografii clandestine, procurarea de litere rusești etc.) au dat un ajutor prețios social-democrației germani Clara Zetkin, Adolf Braun și alții, revoluționarul polonez I. Marchlewski, care trăia pe atunci la München, și H. Quelch — unul dintre conducătorii Federației social-democrate din Anglia.

Din redacția „Iskrei“ făceau parte V. I. Lenin, G. V. Plehanov, L. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov și V. I. Zasulici. Secretar de redacție a fost la început I. G. Smidovici-Leman, iar mai târziu, din primăvara anului 1901 — N. K. Krupskaja, care purta și întreaga corespondență a „Iskrei“ cu organizațiile social-democrate din Rusia.

În centrul atenției ziarului „Iskra“ se aflau problemele luptei revoluționare a proletariatului și a tuturor oamenilor muncii din Rusia împotriva absolutismului țarist; o atenție deosebită se atribuia celor mai importante evenimente din viața internațională și mai ales din mișcarea muncitorească internațională. Lenin a fost redactor-șef și conducătorul de fapt al „Iskrei“. În coloanele „Iskrei“, el a publicat articole în legătură cu toate problemele fundamentale ale construcției de partid și ale luptei de clasă a proletariatului din Rusia.

„Iskra“ a devenit un centru în jurul căruia se grupau forțele partidului, un centru de adunare și educare a cadrelor partidului. Într-o serie de orașe din Rusia (Petersburg, Moscova, Samara etc.) au fost create grupuri și comitete ale P.M.S.D.R. cu orientare iskristă-leninistă. În ianuarie 1902, la consfătuirea iskriștilor de la Samara, a fost creată organizația din Rusia a „Iskrei“. Organizațiile iskriste se creau și activau sub conducerea directă a

discipolilor și tovarășilor de luptă ai lui V. I. Lenin : N. E. Bauman, I. V. Babușkin, S. I. Gusev, M. I. Kalinin, P. A. Krasikov, G. M. Krjijanovski, F. V. Lengnik, P. N. Lepeșinski, I. I. Radcenko ș.a.

Din inițiativa lui Lenin și cu participarea lui directă, redacția „Iskrei” a elaborat un proiect de program al partidului (publicat în nr. 21 al „Iskrei” din 1 iunie 1902) și a făcut pregătirile necesare pentru Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc între 17 (30) iulie și 10 (23) august 1903. În momentul convocării congresului, majoritatea organizațiilor social-democrate locale din Rusia se alăturaseră „Iskrei”, aprobând tactica, programul și planul ei organizatoric și recunoscând-o drept organul lor conducător. Într-o rezoluție specială, congresul a subliniat rolul excepțional al „Iskrei” în lupta pentru crearea partidului și a declarat-o Organ Central al P.M.S.D.R. Congresul al II-lea a stabilit că redacția va fi formată din Lenin, Plehanov și Martov. Martov, insistând ca toți cei șase redactori care au lucrat pînă atunci să fie menținuți, în ciuda hotărîrii congresului partidului, a refuzat să facă parte din redacție; numerele 46—51 ale „Iskrei” au apărut sub redacția lui Lenin și Plehanov. Curînd, Plehanov a trecut pe pozițiile menșevismului și a cerut să fie incluși în redacția „Iskrei” toți vechii redactori menșevici, care fuseseră respinși de congres. Neputînd accepta o asemenea pretenție, la 19 octombrie (1 noiembrie) 1903 Lenin s-a retras din redacția „Iskrei”, apoi el a fost cooptat în C.C., în cadrul căruia a dus lupta împotriva oportuniștilor menșevici.

Numărul 52 al „Iskrei” a apărut sub îngrijirea exclusivă a lui Plehanov. La 13 (26) noiembrie 1903, Plehanov, cu de la sine putere, încălcînd voința congresului, a cooptat în redacția „Iskrei” pe foștii ei redactori menșevici. Începînd cu nr. 52, menșevicii au transformat „Iskra” într-un organ al lor. — 6.

4 Este vorba de statutul partidului adoptat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — 6.

5 V. I. Lenin parafrazează aici versurile lui I. S. Turgheniev din romanul „Un cuib de nobili” (vezi I. S. Turgheniev, Opere, vol. II, Editura A.R.L.U.S. „Cartea Rusă”, 1953, pag. 206). — 6.

6 *Rabocedelți* — adepți ai „economismului”, grupați în jurul revistei „Rabocce Delo”, organ al „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”. Revista a apărut la Geneva din aprilie 1899 pînă în februarie 1902 sub îngrijirea lui B. N. Kricevski, P. F. Teplov (Siberianul), V. P. Ivanșin, iar mai tîrziu și a lui A. S. Martînov. Au apărut 12 numere, dintre care 3 duble. „Rabocce Delo” sprijinea lozinca bernsteiniană a „libertății criticii” marxismului, se situa pe poziții oportuniste în problemele de tactică și în problemele organizatorice ale social-democrației ruse. Rabocedelții propagau ideea oportunistă că lupta politică a proletariatului trebuie să fie subordonată celei economice, se ploço-

- neau în fața spontaneității mișcării muncitorești și negau rolul conducător al partidului. Pronunțându-se împotriva ideii leniniste a creării unei organizații conspirative strict centralizate, rabocedeliții susțineau așa-zisul principiu „larg democratic”, care, după cum a arătat Lenin, în condițiile absolutismului, era „o frază răsunătoare, dar goală” (Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 135). „Rabocce Delo” a sprijinit ziarul „Rabocceia Misl”, organul „economistilor” înveterați. Unul dintre redactorii de la „Rabocce Delo” (V. P. Ivanșin) a participat la redactarea revistei „Rabocceia Misl”. La congresul al II-lea al partidului, rabocedeliții au reprezentat aripa de extremă dreaptă, ultraoportunistă, a partidului. — 7.
- 7 Este vorba de „*Declarația reprezentantului din străinătate al Comitetului Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia*”, F. V. Lengnik, trimisă de acesta redacției „Iskrei” menșevice. Întrucât redacția „Iskrei” a refuzat să publice această declarație, ea a fost tipărită sub formă de foaie volantă. — 25.
- 8 Este vorba de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc între 17 (30) iulie și 10 (23) august 1903. — 26.
- 9 La 13 (26) noiembrie 1903 Plehanov a cooptat în redacția „Iskrei” pe foștii ei redactori menșevici. — 28.
- 10 Este vorba de N. E. Vilonov. Răspunsul la scrisoarea sa a fost trimis de V. I. Lenin în decembrie 1903 (vezi Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 200—203). — 28.
- 11 Nota „*Despre demonstrații*” reprezintă răspunsul la scrisoarea („*În legătură cu problema demonstrațiilor*”) trimisă la 6 (19) octombrie 1902 redacției ziarului „Iskra” de A. Ovseannikov, student la Universitatea din Petersburg, în legătură cu articolul „*Ce-i de făcut?*”, publicat în nr. 25 al „Iskrei” din 15 septembrie 1902.
- Nota lui V. I. Lenin urma să fie publicată în nr. 27 al „Iskrei” ca postfață a redacției la scrisoarea lui Ovseannikov; nici nota și nici scrisoarea n-au fost însă publicate. — 32.
- 12 „*Finleandskaia Gazeta*” („*Gazeta finlandeză*”) — organ oficial al guvernului țarist; a apărut la Helsingfors din 1900 până în 1917, fiind editată de cancelaria guvernatorului general al Finlandei. Ziarul era exponentul politicii de rusificare și al politicii de națiune dominantă a țarismului. — 34.
- 13 Lenin are în vedere legea din 8 (21) iunie 1901, prin care se dădeau în posesiune unor persoane particulare pământuri ale statului în Siberia. Legea acorda înlesniri excepționale nobililor moșieri. Lenin a făcut o apreciere și o analiză amănunțită a acestei legi în articolul „*Iobăgiștii la lucru*” (vezi Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 86—91). — 34.

- 14 *Zubatovism* — politica „socialismului polițienesc”, care a constat în crearea, în cursul anilor 1901—1903, din inițiativa colonelului de jandarmi S. V. Zubatov, șeful ohranei din Moscova, a unor organizații muncitorești legale în scopul de a abate pe muncitorii de la lupta politică împotriva absolutismului. Zubatov a fost sprijinit în activitatea depusă în direcția creării de organizații muncitorești legale de ministrul de interne V. K. Pleve. Zubatoviștii se străduiau să orienteze mișcarea muncitorească pe făgașul revendicărilor îngust-economice, să insuflă muncitorilor ideea că guvernul este gata să satisfacă aceste revendicări. Prima organizație zubatovistă a fost înființată la Moscova în mai 1901 sub denumirea de „Asociația de ajutor reciproc a muncitorilor din industria de construcții mecanice”. Astfel de organizații au fost înființate și la Minsk, Odesa, Vilno, Kiev și în alte orașe.

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. în rezoluția „Despre lupta sindicală” a caracterizat zubatovismul ca o politică „de trădare sistematică a intereselor clasei muncitoare în folosul capitaliștilor” și a considerat util ca, în scopul luptei împotriva zubatovismului, organizațiile de partid să sprijine și să îndrumeze grevele care sînt declarate de organizațiile muncitorești legale (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.”, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 52).

Demascînd caracterul reacționar al zubatovismului, social-democrații revoluționari au folosit organizațiile muncitorești legale în scopul atragerii la lupta împotriva absolutismului a păturilor largi ale clasei muncitoare. Ulterior, Lenin scria: „Și iată că mișcarea zubatovistă își depășește cadrul ei; începută de poliție în interesul poliției, în vederea sprijinirii absolutismului, în vederea pervertirii conștiinței politice a muncitorilor, această mișcare se îndreaptă împotriva absolutismului, se transformă într-o explozie a luptei proletare de clasă” (Opere, vol. 8, E.S.P.L.P. 1955, pag. 76).

Sub influența puternicului avînt al mișcării muncitorești, guvernul țarist a fost nevoit să lichideze în 1903 organizațiile zubatoviste. — 36.

- 15 „*Osvobojdenie*” („Eliberarea”) — revistă bilunară, care a apărut în străinătate de la 18 iunie (1 iulie) 1902 pînă la 5 (18) octombrie 1905 sub îngrijirea lui P. B. Struve. Revista a fost organul burgheziei liberale ruse și a promovat cu consecvență ideile unui liberalism monarhist moderat. În 1903, în jurul revistei s-a grupat (și în ianuarie 1904 s-a constituit) „Uniunea Eliberării”, care a dăinuit pînă în octombrie 1905. Împreună cu zemții constituționaliști „osvobojdentii” au format nucleul partidului democrat-constituționalist (cadeții), înființat în octombrie 1905, principalul partid burghez din Rusia. — 36.

- 16 Este vorba de articolul de fond din nr. 23 al „Iskrei” din 1 august 1902 — „Programul liberalilor ruși”, scris de L. Martov. — 38.
- 17 „Zarea” — revistă științifică-politică marxistă; a fost editată legal în anii 1901—1902 la Stuttgart de redacția „Iskrei”. În total au apărut patru numere (dintre care unul dublu): nr. 1 — în aprilie 1901 (de fapt a apărut la 23 martie stil nou), nr. 2—3 — în decembrie 1901; nr. 4 — în august 1902. Sarcinile revistei „Zarea” au fost stabilite în „Proiectul de declarație a redacției ziarului «Iskra» și revistei «Zarea»”, scris de V. I. Lenin în Rusia (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 315—325). În 1902, în cursul divergențelor și conflictelor apărute în cadrul redacției ziarului „Iskra” și revistei „Zarea”, Plehanov a prezentat un proiect prin care se prevedea separarea revistei de ziar (el urmînd să-și asume redactarea revistei „Zarea”); această propunere n-a fost însă acceptată, iar cele două publicații au continuat să apară sub o redacție comună.
- Revista „Zarea” a adoptat o atitudine critică față de revizionismul internațional și față de cel rus și a apărut bazele teoretice ale marxismului. În revista „Zarea” au fost publicate lucrările lui Lenin: „Note ocazionale”, „Prigonitorii zemstvelor și Hanibaliu liberalismului”, „D-nii «criticii» în problema agrară” (primele patru capitole ale lucrării „Problema agrară și «criticii lui Marx»”), „Cronica internă”, „Programul agrar al social-democrației ruse”, precum și lucrările lui G. V. Plehanov: „Critica criticilor noștri. Partea I. D-l P. Struve în rolul de critic al teoriei dezvoltării sociale a lui Marx”, „Cant împotriva lui Kant, sau testamentul d-lui Bernstein” și altele. — 39.
- 18 Vezi K. Marx și F. Engels: „Manifestul Partidului Comunist”, Editura politică, 1960, ediția a VII-a, pag. 70. — 39.
- 19 Lenin citează cartea lui F. Engels „Anti-Dühring” (vezi F. Engels. „Anti-Dühring”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 203—204). — 40.
- 20 *Socialiștii-revoluționari* (eserii) — partid mic-burghez din Rusia; a luat ființă pe la sfîrșitul anului 1901 — începutul anului 1902 prin contopirea diferitelor cercuri și grupuri narodnice („Uniunea socialiștilor-revoluționari”, „Partidul socialiștilor-revoluționari” ș.a.). Ziarul „Revoliuonnaia Rossiia” (1900—1905) și revista „Vestnik Russkoi Revoliuții” (1901—1905) au devenit organele lui oficiale. Concepțiile socialiștilor-revoluționari reprezentau un amestec eclectic de idei narodniciste și revizioniste; eserii, după cum s-a exprimat Lenin, se străduiau să cîrpească „găurile narodnicismului cu peticile «criticii» oportuniste la modă a marxismului” (Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 301). Ei nu vedeau deosebiri de clasă dintre proletariat și țărănimie, estompau diferențierea de clasă și contradicțiile din rîndurile țărănimii, negau rolul conducător al proletariatului în revoluție. Tactica

terorii individuale, pe care eserii o propagau ca principală metodă de luptă împotriva absolutismului, aducea serioase prejudicii mișcării revoluționare, creând greutăți în organizarea maselor în vederea luptei revoluționare.

Programul agrar al eserilor prevedea desființarea proprietății private asupra pământului și trecerea lui la dispoziția obștilor pe baza principiului folosirii egalitare, precum și dezvoltarea diferitelor forme de cooperare. Acest program, pe care eserii încercau să-l prezinte ca pe un program de „socializare a pământului”, nu avea nimic comun cu socialismul, întrucât, după cum a arătat Lenin, desființarea proprietății private numai asupra pământului nu poate lichida nici dominația capitalului, nici mizeria maselor. Elementul real, progresist din punct de vedere istoric, pe care-l conținea programul agrar al eserilor, era lupta pentru lichidarea proprietății funciare moșierești; această revendicare exprima în mod obiectiv interesele și năzuințele țărănimii în perioada revoluției burghezo-democratice.

Partidul bolșevic a demascat încercările eserilor de a se deghiza în socialiști, a dus o luptă îndârjită împotriva lor, pentru cucerirea influenței asupra țărănimii, a dezvăluit prejudiciile pe care le implică tactica lor de teroare individuală pentru mișcarea muncitorească. Totodată, în anumite condiții, bolșevicii au încheiat cu eserii acorduri temporare în lupta împotriva țarismului.

Caracterul de clasă neomogenă al țărănimii a determinat, în ultimă instanță, lipsa de fermitate politică și ideologică, precum și haosul organizatoric din partidul eserilor, oscilările permanente ale acestui partid între burghezie și proletariat. Chiar în timpul primei revoluții ruse, din partidul eserilor s-a desprins aripa dreaptă, care a format „Partidul socialist-populist al muncii” (enesii), partid legal, care, prin concepțiile sale, se apropia de cadeții, și aripa stângă, care a format uniunea semianarhistă a „maximaliștilor”. În perioada reacțiunii stolîpiniste, partidul eserilor a ajuns la o totală descompunere ideologică și organizatorică. În anii primului război mondial, majoritatea eserilor s-au situat pe pozițiile social-șovinismului.

După victoria revoluției burghezo-democratice din februarie 1917, eserii au constituit, împreună cu menșevicii și cadeții, principalul sprijin al guvernului provizoriu burghezo-moșieresc contrarevoluționar, iar liderii partidului (Kerenski, Avksentiev, Cernov) au făcut parte din acest guvern. Aripa stângă a eserilor a format, la sfârșitul lunii noiembrie 1917, partidul independent al eserilor de stînga. Căutînd să-și mențină influența în rîndul maselor țărănești, eserii de stînga recunoșteau în mod formal Puterea sovietică și au încheiat un acord cu bolșevicii, dar curînd după aceea au pășit pe calea luptei împotriva Puterii sovietice.

În anii intervenției militare străine și ai războiului civil, eserii au desfășurat o activitate contrarevoluționară de subminare, au dat un sprijin activ intervențiștilor și generalilor albagardiști, au participat la comploturi contrarevoluționare și au organizat acte teroriste împotriva conducătorilor Statului sovietic

și partidului comunist. După terminarea războiului civil, eserii și-au continuat activitatea dușmănoasă împotriva Statului sovietic atât în interiorul țării cât și în tabăra emigrației albgardiste. — 40.

- 21 „*Revoluționnaia Rossiia*” („Rusia revoluționară”) — ziar ilegal al socialiștilor-revoluționari; a fost editat de la sfârșitul anului 1900 (nr. 1, datat 1900, a apărut de fapt în ianuarie 1901) în Rusia de către „Uniunea socialiștilor-revoluționari”. Din ianuarie 1902 pînă în decembrie 1905 a apărut în străinătate (la Geneva) ca organ oficial al partidului eserilor. — 42.
- 22 „*Raboceaia Misl*” („Gîndirea muncitorească”) — ziar, organul cel mai consecvent al „economisților”; a apărut din octombrie 1897 pînă în decembrie 1902. Au apărut 16 numere. Primele două numere s-au tipărit la mimeograf, la Petersburg; numerele 3—11 au apărut în străinătate, la Berlin; numerele 12, 13, 14 și 15 au fost tipărite la Varșovia; ultimul număr, nr. 16, a apărut în străinătate. Ziarul era redactat de K. M. Tahtarev și alții.

Critica concepțiilor propagate de ziarul „*Raboceaia Misl*” ca variantă rusă a oportunistului internațional a fost făcută de Lenin în articolul „Orientare retrogradă în social-democrația rusă” și în cartea „Ce-i de făcut?” (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 235—267, în vol. 6, pag. 1—190), precum și într-o serie de articole publicate în ziarul „*Iskra*”. — 48.

- 23 Este vorba de publicațiile grupului „*Borba*”, grupare social-democrată din străinătate, din care făceau parte D. B. Reazanov, I. M. Steklov (Nevzorov) și E. L. Gurevici (V. Danevici). Acest grup, constituit în vara anului 1900 la Paris, și-a luat în luna mai 1901 denumirea de „*Borba*”. Încercînd să împace curentul revoluționar cu cel oportunist din social-democrația rusă, grupul „*Borba*” și-a asumat inițiativa convocării la Geneva a unei conferințe a reprezentanților organizațiilor social-democrate din străinătate: redacția ziarului „*Iskra*” și a revistei „*Zarea*”, organizația „*Soșial-demokrat*”, Comitetul din străinătate al Bundului și „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” (iunie 1901). Grupul „*Borba*” a participat la lucrările congresului „de unificare” al organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. (octombrie 1901). În noiembrie 1901, grupul a lansat o declarație programatică intitulată „Înștiințare cu privire la editarea publicațiilor grupului social-democrat «*Borba*»”. În publicațiile sale („*Materiale pentru elaborarea programului partidului*”, fasciculele I—III, „*Foaia volantă a grupului «Borba» și altele*), teoria revoluționară a marxismului era denaturată printr-o interpretare în spirit doctrinar; grupul „*Borba*” se situa pe o poziție ostilă față de principiile organizatorice leniniste de construire a partidului. Dare fiind abaterile sale de la concepțiile și tactica social-democrată, acțiunile sale dezorganizatoare și lipsa totală de legături cu organizațiile social-democrate din Rusia, grupul „*Borba*”

nu a fost admis la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. El a fost dizolvat în urma unei hotărâri a Congresului al II-lea (vezi „Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 438). — 48.

24 „*Vestnik Russkoi Revoluții. Soțialno-politiceskoe obozrenie*” — revistă ilegală; a apărut în străinătate (Paris—Geneva) în 1901—1905. Au apărut 4 numere. Numărul 1 a fost editat de „Grupul vechilor narodovolți” sub îngrijirea lui N. S. Rusanov (K. Tarasov); începînd cu nr. 2, „*Vestnik Russkoi Revoluții*” a devenit organul teoretic al partidului eserilor. La această revistă au colaborat M. R. Goș (A. Levički), I. A. Rubanovici, V. M. Cernov (I. Gardenin) și alții. — 48.

25 „*Partidul muncitoresc al eliberării politice a Rusiei*” — o mică organizație de orientare narodnicistă, întemeiată la Minsk în 1899. Ea avea în conducerea ei pe L. M. Kleaciko (Rodionov), H. A. Galperin, G. A. Gherșuni, M. D. Sladkopezșev și alții. Grupuri izolate ale acestei organizații au existat la Belostok, Ekaterinoslav, Jitomir și în alte cîteva orașe.

În 1900 „Partidul muncitoresc al eliberării politice a Rusiei” a publicat broșura programatică „Svoboda”, în care era formulată sarcina cuceririi libertății politice în special prin acțiuni teroriste. În primăvara anului 1900 organizația a fost distrusă de ohrană; cîteva grupări ale ei au continuat să existe în mod izolat. În vara anului 1902 ele au intrat în partidul eserilor. — 48.

26 *Narodovoltism, narodovolți* — membrii organizației „Narodnaia volea” — organizație politică secretă a narodnicilor teroriști, care a luat ființă în august 1879, în urma scindării organizației narodnice „Zemlea i volea” („Pămînt și libertate”). În fruntea organizației „Narodnaia volea” se afla un comitet executiv format din A. I. Jeleabov, A. D. Mihailov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Figner, S. L. Perovskaia, A. A. Kveatkovski și alții. Menținîndu-se pe pozițiile socialismului utopic narodnicist, narodovolții au pășit pe calea luptei politice, considerînd că principala sarcină constă în răsturnarea absolutismului și cucerirea libertății politice. Programul lor prevedea organizarea unei „reprezentanțe populare permanente”, aleasă prin vot universal, proclamarea libertăților democratice, trecerea pămîntului în mîinile poporului și elaborarea unor măsuri în vederea trecerii fabricilor și uzinelor în mîinile muncitorilor. „Narodovolții — scria V. I. Lenin — au făcut un pas înainte, trecînd la lupta politică, dar nu au reușit să lege această luptă de socialism” (Opere, vol. 8, E.S.P.L.P. 1955, pag. 59).

Narodovolții au dus o luptă eroică împotriva absolutismului țarist. Dar, plecînd de la teoria greșită a eroilor „activi” și a „gloatei” pasive, ei considerau că vor obține transformarea societății fără participarea poporului, prin propriile lor forțe, prin teroarea individuală, prin intimidarea și dezorganizarea conducerii statului. După 1 martie 1881 (cînd a fost omorît Alexandru

al II-lea), guvernul a reușit prin execuții, provocări și crâncene persecuții să zdrobească organizația „Narodnaia volemă”. Repeta-tele încercări de a reînvia organizația „Narodnaia volemă”, întreprinse în cursul deceniului al 9-lea de către narodovolți, au rămas fără rezultat. Astfel, în 1886 a luat ființă un grup, în frunte cu A. I. Ulianov (fratele lui V. I. Lenin) și P. I. Șevirev, care continua tradițiile organizației „Narodnaia volemă”. În urma unei încercări nereușite de a organiza un atentat împotriva lui Alexandru al III-lea, în 1887, grupul a fost descoperit, iar membrii săi activi au fost executați.

Criticînd programul greșit, utopic al narodovolților, V. I. Lenin vorbea totodată cu foarte mult respect de lupta plină de abnegație pe care au dus-o membrii organizației „Narodnaia volemă” împotriva țarismului și aprecia în cel mai înalt grad tehnica lor conspirativă și organizarea lor strict centralizată. — 49.

- 27 Este vorba de intervențiile în discuțiile pe marginea referatelor despre programul și tactica eserilor prezentate de V. I. Lenin : a lui M. R. Goș (Rafailov) la 31 octombrie (13 noiembrie) 1902 la Geneva și a lui H. I. Jitlovski la 1 sau 2 (14 sau 15) noiembrie 1902 la Berna. — 51.
- 28 Este vorba de greva de la Rostov, care a avut loc între 2 și 25 noiembrie (15 noiembrie și 8 decembrie) 1902. — 57.
- 29 Este vorba de proclamația Comitetului din regiunea Donului al P.M.S.D.R. „Către toți cetățenii”, dată publicității la 6 (19) noiembrie 1902. Proclamația a fost reprodusă în nr. 29 al „Iskrei” din 1 decembrie 1902. — 60.
- 30 Lenin are în vedere cuvintele lui K. Marx : „Fiecare pas făcut de mișcarea reală este mai important decît o duzină de programe”, din scrisoarea către Bracke din 5 mai 1875 (vezi K. Marx. „Critica programului de la Gotha”, Editura politică, 1959, ediția a II-a, pag. 8). — 60.
- 31 Este vorba de cuvîntările muncitorilor P. A. Zalomov, A. I. Bîkov, M. I. Samîlin și G. E. Mihailov din Nijni-Novgorod, dați în judecată pentru faptul că au participat la demonstrațiile din 1 și 5 (14 și 18) mai 1902. Ei au rostit cuvîntări la procesul care a avut loc între 28 și 31 octombrie (10 și 13 noiembrie) 1902. În acest proces au fost implicați un număr de 23 de participanți la demonstrații ; tribunalul a condamnat pe 13 dintre ei la deportare pe viață în Siberia.
- Inițial, cuvîntările lor au fost litografiate în foi volante de către Comitetul Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R. Pe exemplarul trimis la redacția „Iskrei” Lenin a pus titlul : „*Muncitorii din Nijni-Novgorod la proces*”, a scris o prefață redacțională (vezi volumul de față, pag. 63) și a notat pentru zefari : „*Foileton și să se culeagă imediat în foaie*”

volantă“, precum și o serie de alte indicații. Textul foii volante cu prefața scrisă de Lenin a fost publicat în „Iskra“ nr. 29 din 1 decembrie 1902 și editat sub formă de supliment separat la acest număr. — 60.

32 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, Editura politică, 1960, ediția a IV-a, pag. 756. — 61.

33 Nota de față constituie postfața redacțională la apelul „Către elevii școlilor secundare“, publicat de grupul elevilor școlilor secundare din sudul Rusiei sub formă de foaie volante. Postfața a fost scrisă de Lenin pe exemplarul foii volante trimise la redacția „Iskrei“; în afară de postfață, el a adăugat la titlul „Către elevii școlilor secundare“ următoarele cuvinte introductive: „se adresează apelul de mai jos, recent apărut în sud“. Foaia a fost publicată în această formă în „Iskra“ nr. 29 din 1 decembrie 1902.

Grupul elevilor școlilor secundare din sudul Rusiei a luat ființă în luna mai 1902 la Rostov pe Don. În august 1902 a avut loc primul congres al grupului. La congres a fost adoptat apelul menționat mai sus, în care se precizau sarcinile grupului: activitatea revoluționară și culturală în rândurile elevilor, difuzarea literaturii ilegale. Comitetul central al grupului chema pe toți elevii să sprijine acțiunile inițiate de grup, pentru ca apoi, ieșind de pe băncile școlii, ei să poată milita „sub mîndrele roșii stindarde ale social-democrației ruse“. Grupul și-a desfășurat activitatea sub conducerea Comitetului din regiunea Donului al P.M.S.D.R.; el a primit și a difuzat literatură social-democrată: ziarul „Iskra“, revista „Zarea“, lucrări ale lui K. Marx, F. Engels, G. V. Plehanov etc. Din octombrie 1902 pînă în iunie 1903, Comitetul central al grupului a editat și a difuzat foi volante în circa 4 000 de exemplare. Grupul întreținea legături permanente cu elevii școlilor secundare din unsprezece orașe din sudul Rusiei. În 1904, Comitetul central al grupului a declarat dizolvat grupul, iar toate organizațiile lui s-au afiliat la P.M.S.D.R. — 64.

34 Grupul „Svoboda“ a fost întemeiat de E. O. Zelenski (L. Nadejdin) în luna mai 1901; se intitula grup „revoluționar-socialist“. Lenin considera grupul „Svoboda“ ca făcînd parte dintre acele „grupușoare lipsite de orice bază“, care nu aveau „nici idei serioase, solide, nici program, nici tactică, nici organizare și nici rădăcini în mase“ (Opere, vol. 20, Editura politică, 1959, pag. 358, 359). Grupul a editat în Elveția revista „Svoboda“ (au apărut două numere: nr. 1 în 1901 și nr. 2 în 1902). În afară de această revistă, grupul a mai editat: „Ajunul revoluției. Revistă neperiodică în probleme de teorie și tactică“ nr. 1, gazeta-revistă „Otkliki“ nr. 1, broșura-program „Renașterea revoluționarismului în Rusia“ și altele. Grupul „Svoboda“ a propagat ideile terorismului și „economismului“. Formînd un bloc cu „economistii“ din Petersburg, s-a ridicat împotriva „Iskrei“ și a Comitetului Petersburg al P.M.S.D.R. Grupul și-a încetat existența în 1903.

Nota lui V. I. Lenin „Despre grupul «Svoboda»” reprezintă subsolul la articolul lui L. Martov „Lupta dintre curente dă apă la moară demagogilor” („Iskra” nr. 30 din 15 decembrie 1902), scris în legătură cu editarea de către acest grup a „Suplimentului la gazeta-revistă muncitorească social-democrată «Otkliki»” nr. 1 din decembrie 1902, cuprinzând materiale referitoare la acțiunile întreprinse în toamna anului 1902 de „economistii” din Petersburg împotriva Comitetului Petersburg al P.M.S.D.R., care era de orientare iskristă. Publicarea „Suplimentului” constituia o încercare a grupului „Svoboda” de a sprijini pe „economistii” din Petersburg. — 65.

- 35 „Economism” — curent oportunist în social-democrația rusă de la sfârșitul secolului al XIX-lea — începutul secolului al XX-lea, o varietate rusă a oportunismului internațional. Organele de presă ale „economistilor” au fost ziarul „Raboczeia Misl” (1897—1902) și revista „Rabocze Delo” (1899—1902). Documentul programatic al „economistilor”, pe care Lenin îi numea bernsteinieni ruși, a fost așa-numitul „Credo”, întocmit de E. D. Kuskova în 1899.

„Economistii” limitau sarcinile clasei muncitoare la lupta economică pentru mărirea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă etc., susținând că de lupta politică trebuie să se ocupe burghezia liberală. Ei negau rolul conducător al partidului clasei muncitoare, considerând că partidul nu are altceva de făcut decât să contemple procesul spontan al mișcării, să înregistreze evenimentele. Ploconindu-se în fața caracterului spontan al mișcării muncitorești, „economistii” subapreciau importanța teoriei revoluționare, a conștiinței, susțineau că ideologia socialistă poate lua naștere din mișcarea muncitorească spontană; ei negau necesitatea introducerii conștiinței socialiste în mișcarea muncitorească de către partidul marxist și netezeau astfel calea ideologiei burgheze. Ei apărau răzlețirea și metodele primitive de activitate în sînul mișcării social-democrate și nu recunoșteau necesitatea de a crea un partid centralizat al clasei muncitoare. „Economismul” amenința să abată clasa muncitoare de la calea luptei revoluționare de clasă și să facă din ea o anexă politică a burgheziei.

Lenin a făcut o critică amplă a concepțiilor „economistilor” în lucrările: „Protestul social-democraților din Rusia” (protest îndreptat împotriva „Credo”-ului, scris în 1899, în timpul deportării în Siberia, și semnat de 17 deportați marxiști), „O orientare retrogradă în social-democrația rusă”, „În legătură cu «Profession de foi»”, „De vorbă cu apărătorii economismului” (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 157—170, 235—267, 304—314; vol. 5, pag. 360—367). Zdrobirea ideologică definitivă a „economismului” a fost săvârșită de V. I. Lenin în cartea sa „Ce-i de făcut?” (vezi Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190). Un rol important în lupta împotriva „economismului” a avut „Iskra” leninistă. — 65.

36 V. I. Lenin se referă la articolul „Pe marginea unei scrisori din Petersburg”, publicat în „Suplimentul la gazeta-revistă muncitoarească social-democrată «Otkliki»” nr. 1 (decembrie 1902). — 65.

37 Proclamația „Către toți cetățenii din Rusia” a fost editată de Comitetul din regiunea Donului al P.M.S.D.R. în noiembrie 1902, fiind consacrată grevei de la Rostov, care a avut loc între 2 și 25 noiembrie (15 noiembrie și 8 decembrie) 1902.

În proclamație se dezmințea comunicatul oficial din „Buletinul Oficial” cu privire la evenimentele de la Rostov, în care muncitorii erau prezentați ca „o gloată turbulentă”, neavînd revendicări conștiente de ordin politic, ci revendicări cu caracter exclusiv economic. Proclamația înfățișa adevăratul tablou al grevei, care a avut un caracter politic evident, înfiera represiunile sălbatice la care au fost supuși muncitorii și familiile lor de către trupele țariste. „Muncitorii duc o luptă grea și plină de abnegație — se spunea în încheierea proclamației —, însoțită de numeroase jertfe și înfrîngeri, dar ne apropiem pe zi ce trece de victorie, apar tot mai mult fapte care dovedesc forța energiei revolutionare ascunsă în rîndul maselor... Vijelia evenimentelor care s-a abătut timp de cîteva zile asupra sud-estului Rusiei a dovedit deșteptarea clasei muncitoare, forța solidarității de clasă și a conștiinței politice care se dezvoltă în rîndurile ei... Mișcarea a luat de la bun început un caracter politic pronunțat; mii de muncitori, în rîndul cărora pînă atunci propaganda pătrunsese în mică măsură, s-au convins cu propriii lor ochi de adevărata față a regimului absolutist și au simțit în mod concret necesitatea stringentă a libertății politice... Tendințele politice ale evenimentelor de la Rostov subliniază încă o dată importanța primordială a proletariatului în mișcarea de eliberare, și de aceea ele trebuie să trezească pretutindeni simpatie și sprijin, pentru ca importanța lor să devină și mai mare și să se demonstreze solidaritatea întregii clase muncitoare din Rusia”.

Proclamația cuprindea un apel către muncitori de a răspunde la silniciile guvernului țarist prin acțiuni revoluționare. Ea se încheia cu următoarele cuvinte:

„Fie ca vîlvătaia care s-a încins în regiunea Donului să se ridice ca o flacără amenințătoare, fie ca drept răspuns la împușcături să răsunе puternicul ecou al demonstrațiilor, fie ca tunete de protest să acopere gemetele jertfelor, fie ca pretutindeni să se dea tot așa de unanım ca și la Rostov sentința capitală absolutismului care împilează țara!

Jos absolutismul!

Trăiască revoluția viitoare!”

Proclamația „Către toți cetățenii din Rusia”, avînd o introducere redacțională scrisă de V. I. Lenin, a fost publicată în „Iskra” nr. 31 din 1 ianuarie 1903 și editată sub formă de foaie volantă la acest număr.

Pe exemplarul proclamației trimis la redacția „Iskrei”, în afară de introducerea redacțională, există următoarea însemnare

- a lui Lenin. „Să se culeagă *imediat cu p e t i t e* și să se tipărească în foaie volantă : „*Foaie volantă la nr. 31 al «Iskrei»*”, precum și un calcul al numărului de litere și indicații pentru zețari. — 67.
- 38 Este vorba de Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. „Înștiințarea despre formarea «Comitetului de organizare»” cu o postfață scrisă de Lenin a fost publicată în „Iskra” nr. 32 din 15 ianuarie 1903 (vezi volumul de față, pag. 88—92). — 70.
- 39 Este vorba de „Manifestul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia”, adoptat la primul Congres al P.M.S.D.R. (martie 1898). — 74.
- 40 „*Raboceaia Gazeta*” („Gazeta muncitorească”) — organ ilegal al grupului social-democrat din Kiev. A apărut la Kiev sub îngrijirea lui B. A. Eidelman, P. L. Tuceapski, N. A. Vigdorcik etc. Au apărut două numere : nr. 1 — în august 1897 și nr. 2 — în decembrie (datat noiembrie) același an. P. L. Tuceapski, în timp ce se afla în străinătate, din însărcinarea redacției, a arătat lui G. V. Plehanov și celorlalți membri ai grupului „Eliberarea muncii” primul număr al ziarului „*Raboceaia Gazeta*” și a obținut din partea lor consimțământul de a colabora la ziar. Într-o scrisoare adresată membrilor redacției ziarului „*Raboceaia Gazeta*”, Plehanov a apreciat pozitiv apariția acestui ziar ca organ social-democrat pe întreaga Rusie și a arătat că este necesar să se acorde mai multă atenție problemelor legate de lupta politică a proletariatului. Primul Congres al P.M.S.D.R., care a avut loc în martie 1898, a recunoscut „*Raboceaia Gazeta*” ca organ oficial al partidului. Însă ca urmare a devastării tipografiei de către poliție și a arestării Comitetului Central ales la congres, numărul trei al ziarului, care fusese pregătit pentru tipar, nu a mai apărut.
- În 1899 C.C. al Bundului a făcut încercarea de a relua editarea ziarului, și grupul redacțional a adresat lui Lenin propunerea de a-și asuma redactarea ziarului, iar ulterior propunerea de a colabora la el. Lenin a răspuns afirmativ la această propunere, punând grupului redacțional o serie de condiții, printre care aceea ca redacția să se declare de acord cu el în ceea ce privește problemele teoretice fundamentale, sarcinile practice imediate și orientarea ziarului. Aceste condiții au fost expuse de Lenin în „Scrisoare către grupul redacțional” (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 173—175). O dată cu această scrisoare, Lenin a trimis grupului redacțional următoarele articole scrise de el pentru „*Raboceaia Gazeta*”, a cărei apariție era proiectată : „Programul nostru”, „Sarcina noastră imediată” și „O problemă vitală” (vezi op. cit., pag. 176—186). Întrucât editarea ziarului nu a fost reluată, aceste articole nu au mai fost publicate. — 74.

- 41 „*Rabotnik*“ („Muncitorul“) — culegere neperiodică, editată la Geneva între 1896 și 1899 de „Uniunea social-democraților ruși din străinătate“, sub îngrijirea grupului „Eliberarea muncii“, care făcea parte din „Uniune“. Editarea culegerii a fost inițiată în urma Consfățuirii de la Petersburg a social-democraților ruși (februarie 1895) la care au participat V. I. Lenin, G. M. Krjijanovski, E. I. Sponti și alții și la care s-a hotărât să se pună în fața grupului „Eliberarea muncii“ chestiunea ca acest grup să înceapă editarea de literatură de popularizare pentru muncitori. Hotărîrea cu privire la editarea culegerii „*Rabotnik*“ de către „Uniune“ a fost adoptată în cursul șederii lui Lenin în străinătate, unde el a plecat în aprilie 1895. Începînd tratativele cu G. V. Plehanov și P. B. Akselrod în legătură cu editarea culegerii, Lenin a prezentat drept condiție obligatorie editarea culegerii sub redacția grupului „Eliberarea muncii“. Înapoiindu-se în septembrie 1895 în Rusia, Lenin a desfășurat o activitate intensă pentru a organiza sprijinirea materială a acestei publicații, precum și pentru a asigura culegerii articole și corespondențe din Rusia. În cursul călătoriilor întreprinse la Vilno, Moscova și Orehovo-Zuevo, Lenin a obținut sprijinul social-democraților locali în această direcție. Pînă în momentul arestării sale (decembrie 1895), Lenin a pregătit și a trimis redacției culegerii „*Rabotnik*“ articolul-necrolog „Friedrich Engels“ (vezi Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, ediția a doua, pag. 1—14) și cîteva corespondențe, dintre care unele (corespondențele lui A. A. Vaneev, M. A. Silvin, S. P. Șesternin) au fost publicate în nr. 1—2 și 5—6 ale culegerii. În total, din culegerea „*Rabotnik*“ au apărut 6 numere (trei numere duble).

„*Listok «Rabotnika»*“ — a fost editată neperiodic la Geneva din 1896 pînă în 1898. Au apărut 10 numere din „*Listok*“, dintre care nr. 1—8 sub îngrijirea grupului „Eliberarea muncii“. Din cauză că majoritatea membrilor „Uniunii“ cotiseră spre „economism“, grupul „Eliberarea muncii“ a refuzat să mai redacteze publicațiile „Uniunii“. Nr. 9—10 din „*Listok*“ (noiembrie 1898) a apărut sub îngrijirea „economistilor“. — 74.

- 42 „*Jizn*“ (Viața) — revistă literară, științifică și politică, a apărut la Petersburg din 1897 pînă în 1901. La această revistă au colaborat „marxiști legali“ (M. I. Tugan-Baranovski, P. B. Struve ș.a.), scriitori și critici progresiști (A. M. Gorki, A. P. Cehov, V. V. Veresaev, S. G. Skitaleț, I. A. Bunin, E. A. Soloviev (Andreevici)). În paginile ei a fost tipărită lucrarea lui K. Marx: „Salariu, preț, profit“, au fost publicate și articole ale lui V. I. Lenin „Capitalismul în agricultură (Despre cartea lui Kautsky și despre articolul d-lui Bulgakov)“ și „Răspuns d-lui P. Neжданov“ (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 91—145, 150—155).

Interzisă de guvern în iunie 1901, revista „*Jizn*“ și-a reluat apariția în aprilie 1902 în străinătate, fiind editată de grupul social-democrat „*Jizn*“ (V. D. Bonci-Bruevici, V. A. Posse,

- V. M. Velicikina, G. A. și M. A. Kuklin ș.a.). În străinătate au apărut șase numere ale revistei și douăsprezece numere din „Listok Jizni” și au fost editate o serie de scrieri în colecția „Biblioteka «Jizni»”. Grupul „Jizni” a avut devieri de la concepțiile și tactica social-democrației în direcția socialismului creștin și anarhismului. În decembrie 1902 grupul și-a încetat existența, iar editura a fost lichidată. — 74.
- 43 *Mahaevišti, mahaevism* — curent anarhist, ostil marxismului, în fruntea căruia se afla socialistul polonez V. K. Mahaiski (care publica sub pseudonimul A. Volski). Programul mahaeviştilor a fost expus în cartea lui Mahaiski „Muncitorul intelectual” (editată în trei părți: partea I și a II-a au fost tipărite la hectograf în Siberia, unde se afla deportat autorul, în anii 1899 și 1900, iar partea a III-a — în 1904 la Geneva). Trăsătura caracteristică a mahaevismului o constituia atitudinea ostilă față de intelectualitate, pe care Mahaiski o considera drept o clasă parazită, așezarea antagonismului dintre clasa muncitoare și intelectualitatea revoluționară. Grupuri de mahaevişti, necristalizate din punct de vedere organizatoric și neavând legături între ele au existat la Irkutsk, Odesa, Varșovia, Petersburg și în alte orașe. Influența mahaeviştilor asupra clasei muncitoare a fost cu totul neînsemnată. — 81.
- 44 *Grupul „Rabocce znamea”* — grup revoluționar, înființat la Petersburg în a doua jumătate a anului 1897; și-a luat inițial denumirea de „Grupul muncitorilor revoluționari” — după numele unui grup înființat în 1896 la Belostok cu care întreținea legături. În 1898, grupul s-a intitulat „Partidul social-democrat din Rusia”, fără a intra însă în P.M.S.D.R. Luind poziție împotriva „economistilor” și punând pe primul plan propaganda politică în rândurile muncitorilor, membrii grupului „Rabocce znamea” s-au situat pe o poziție greșită în problemele construcției de partid, considerând necesară crearea unui partid social-democrat național separat în Rusia. Organizații ale grupului „Rabocce znamea” au existat la Kiev, Grodno, Kovno și într-o serie de alte orașe. Concepțiile politice ale membrilor grupului „Rabocce znamea” nu erau unitare: o parte dintre ei tindeau spre grupurile de orientare narodnică. Grupul a scos un ziar ilegal „Rabocce znamea” (au apărut trei numere: nr. 1 — la Belostok, în mai 1898, nr. 2 — la Londra, în martie 1900, nr. 3 — la Kiev, la 7 februarie 1901); a editat o serie de broșuri, printre care broșura programatică „Sarcinile partidului muncitoresc din Rusia”. Componenta grupului „Rabocce znamea” suterea dese schimbări datorită numeroaselor arestări din rândurile membrilor lui. În 1901 el a fost lichidat de ohrana țaristă. Militanții de seamă ai grupului — V. P. Noghin, S. V. Andropov și alții s-au situat pe pozițiile „Iskrei”; cealaltă parte a grupului „Rabocce znamea” — B. V. Savinkov, I. P. Kaleaev etc., ca și Comitetul din Kiev al acestui grup, au aderat la eseri. — 81.

45 „*Moskovskie Vedomosti*” — unul dintre cele mai vechi ziare rusești; a fost editat din 1756 de Universitatea din Moscova (sub forma unei mici foi). Între 1863 și 1887, redactor-editor al ziarului „*Moskovskie Vedomosti*” a fost M. N. Katkov, ultra-reacționar și șovinist. În acești ani ziarul s-a transformat într-un organ monarho-naționalist, promotor al concepțiilor păturilor celor mai reacționare ale moșierilor și clerului; începînd din 1905, ziarul „*Moskovskie Vedomosti*” a devenit unul dintre principalele publicații ale ultrareacționarilor. A apărut pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917. — 82.

46 Aici și în continuare este vorba despre redacția ziarului „*Iskra*”. — 83.

47 *Comitetul de organizare (C.O.) pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.* a fost format la consfătuirea de la Pskov din 2—3 (15—16) noiembrie 1902.

O primă încercare de formare a unui Comitet de organizare a fost întreprinsă la Conferința comitetelor și organizațiilor P.M.S.D.R. de la Belostok (23—28 martie (5—10 aprilie) 1902), convocată din inițiativa „economistilor” și bundiștilor. La această conferință erau reprezentate Comitetele din Petersburg și Ekaterinoslav ale P.M.S.D.R., Uniunea Comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R., C.C. al Bundului și Comitetul din străinătate al Bundului, „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” și organizația „Iskrei” (reprezentantul „Iskrei”, F. I. Dan, avea mandat din partea „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”). Comitetul de organizare ales la conferință, format din reprezentantul „Iskrei” — F. I. Dan, al „Uniunii comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R.” — O. A. Ermanski și al C.C. al Bundului — K. Portnoi, nu a putut trece la acțiune, deoarece doi dintre membrii săi au fost arestați curînd după conferință.

În primăvara și vara anului 1902, în scrisorile adresate membrilor organizației din Rusia a „Iskrei” — I. I. Radcenko la Petersburg și F. V. Lengnik la Samara —, V. I. Lenin a trasat sarcina creării unui nou Comitet de organizare, în cadrul căruia rolul conducător să-l dețină iskriștii. Totodată, Lenin considera că, pentru a menține continuitatea hotărîrilor Conferinței de la Belostok, este necesar ca din C.O. să facă parte și un reprezentant al Bundului, cu condiția să fie neutralizate încercările Bundului de a influența activitatea social-democrației ruse. Activitatea de creare a C.O. a fost concentrată în întregime în mîinile iskriștilor. La consfătuirea iskriștilor din 2 (15) august 1902 de la Londra, consfătuire condusă de Lenin (la care au participat V. P. Krasnuha, P. A. Krasikov și V. A. Noskov), a fost creat nucleul Comitetului de organizare din Rusia. S-a hotărît să fie invitați să facă parte din C.O. reprezentanții ai Bundului și ai grupului „*Iujni rabocii*”, în rîndul căruia se făcea simțită pe atunci tendința unei apro-

pieri de „Iskra“, și să se acorde C.O. dreptul de a coopta noi membri.

La 2—3 (15—16) noiembrie a avut loc la Pskov, la locuința lui P. N. Lepeșinski, consfătuirea reprezentanților organizațiilor social-democrate, la care a fost stabilit un nou C.O., format din : V. P. Krasnuha — din partea Comitetului Petersburg al P.M.S.D.R., I. I. Radcenko — din partea organizației din Rusia a „Iskrei“ și E. I. Levin — din partea grupului „Iujnii rabocii“. În C.O. au fost cooptați de asemenea : din partea organizației din Rusia a „Iskrei“ — P. A. Krasikov, F. V. Lengnik, P. N. Lepeșinski, G. M. Krjijanovski, din partea Uniunii din nord a P.M.S.D.R. — A. M. Stopani. La consfătuire a fost adoptat textul „Înștiințării despre formarea «Comitetului de organizare»“, care în decembrie 1902 a fost editat în Rusia sub formă de foaie volantă.

Deși reprezentantul Bundului n-a participat la consfătuire, curînd după publicarea în „Iskra“ a „Înștiințării «Comitetului de organizare»“, Bundul s-a dedat în ziarul său „Poslednie Izvestiia“ la atacuri împotriva C.O., expunîndu-și totodată concepțiile în legătură cu sarcinile C.O. și condițiile de convocare a congresului. Lenin a criticat cu asprime poziția Bundului în articolul „Cu privire la declarația Bundului“, publicat în „Iskra“ nr. 33 din 1 februarie 1903 (vezi volumul de față, pag. 94-100). Ulterior, reprezentanții Bundului au început să participe la activitatea C.O. Cu toate acestea, în scrisorile adresate C.O., Lenin a cerut să nu se admită nici cea mai neînsemnată manifestare de împăciuatorism față de Bund și „să se pregătească, pretutindeni și în rîndurile tuturor, terenul în vederea luptei la congres împotriva Bundului“ (Opere, vol. 34, Editura politică, 1958, pag. 141).

Trei dintre membrii C.O. — iskriștii I. I. Radcenko, V. P. Krasnuha și P. N. Lepeșinski — au fost arestați a doua zi după consfătuirea de la Pskov. Acest fapt s-a reflectat în mod serios în activitatea ulterioară a C.O., deoarece influența iskriștilor în C.O., a cărui compoziție nu era omogenă, a fost, într-o oarecare măsură, slăbită.

După publicarea „Înștiințării“, C.O. a fost recunoscut în toate funcțiile sale de către Comitetele din Petersburg, Moscova, Kiev, Harkov, Ekaterinoslav, Don, Tiflis, Baku, Tula, Saratov, Breansk, Uniunea din nord, Uniunea din Siberia și Uniunea muncitorilor din industria siderurgică și minieră.

Comitetele Odesa și Nikolaev, recunoscînd C.O., considerau totodată că nu e de dorit ca el să-și asume anumite funcții ce revin C.C. Pe o poziție specială s-a situat numai Comitetul Voronej, care a tipărit o foaie îndreptată împotriva „Iskrei“ și a C.O.

În primele zile ale lunii februarie 1903 a avut loc la Orel cea de-a doua consfătuire a C.O., la care în C.O. au fost cooptați : R. S. Galberstadt și E. M. Aleksandrova — din partea organizației din Rusia a „Iskrei“, V. N. Rozanov, reprezentant al grupului „Iujnii rabocii“, K. Portnoi, reprezentant al Bundului.

Ca membri supleanți ai C.O. au fost confirmați iskriștii B. I. Goldman, A. P. Dolivo-Dobrovolski, R. S. Zemleacika și bundistul I. L. Eisenstadt. La consfătuire au fost elaborate și adoptate proiectul de regulament al congresului și lista organizațiilor care au dreptul să participe la congres. Proiectul de regulament al congresului a fost trimis comitetelor locale, după care membrii C.O. au întreprins deplasări în comitetele locale. Făcând bilanțul discutării proiectului de regulament de către organizațiile locale, Biroul C.O. a constatat că, din cele 16 organizații incluse de Comitetul de organizare pe lista participanților cu drepturi depline la congres, nu mai puțin de două treimi a votat pentru adoptarea fiecărui punct al proiectului de regulament. Astfel, regulamentul congresului a fost adoptat și confirmat de către organizațiile locale. Comitetul de organizare și-a desfășurat activitatea ulterioară de pregătire a Congresului al II-lea al partidului, avînd drept bază acest regulament.

Activitatea Comitetului de organizare, încununată de succes prin convocarea congresului, a fost posibilă numai datorită vastei munci în vederea unirii forțelor social-democraților revoluționari ruși, desfășurată de redacția și de organizația „Iskrei”, în frunte cu V. I. Lenin, care a condus activitatea iskriștilor. În cartea „Un pas înainte, doi pași înapoi”, Lenin scria : „Comitetul de organizare era *mai ales* o comisie pentru convocarea congresului, o comisie compusă anume din reprezentanții diferitelor nuanțe, inclusiv bundismul ; munca efectivă *de realizare* a unității organizatorice a partidului a dus-o însă în întregime organizația «Iskrei»” (Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 264). — 88.

- 48 „Proiectul de apel al Comitetului de organizare din Rusia către Ligă, Uniune și Comitetul din străinătate al Bundului” a fost scris de V. I. Lenin în următoarele împrejurări. La 22 ianuarie (4 februarie) 1903 Lenin a primit o scrisoare adresată de „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”, în care „Uniunea” arăta că ea consideră necesar să constituie în străinătate o secție a Comitetului de organizare din Rusia pentru convocarea Congresului al II-lea al partidului. La 22 sau 23 ianuarie (4 sau 5 februarie) Lenin a scris proiectul de răspuns al Ligii la scrisoarea „Uniunii”, în care făcea cunoscut acesteia din urmă că Liga împărtășește părerea „Uniunii”, dar consideră nerațională și nu întru totul legală constituirea unei secții din străinătate a C.O. atît timp cît acest lucru nu este urmarea unei invitații directe din partea C.O. din Rusia (vezi Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 128—129). Concomitent, Lenin a scris proiectul de apel al Comitetului de organizare către Ligă, „Uniune” și Comitetul din străinătate al Bundului, pe care l-a trimis la 23 ianuarie (5 februarie) lui Martov la Paris, spre a fi discutat cu membrii C.O. din Rusia, P. A. Krasikov și V. A. Noskov, care sosiseră acolo. Prevăzînd că, pentru a slăbi influența crescîndă a „Iskrei”,

membrii „Uniunii” și bundiștii vor încerca să constituie în străinătate o secție a C.O. egală în drepturi cu C.O. din Rusia, Lenin scria în scrisoarea adresată lui Martov la 23 ianuarie (5 februarie) 1903 : „Comitetul de organizare trebuie să reducă la minimum funcțiile secției *sale* din străinătate. Secția din străinătate doar «conduce» (în sensul pregătirii unirii) treburile *din străinătate* și *ajută* secția din Rusia. În orice altă problemă care ar depăși cât de cât aceste limite, secția din străinătate a C.O. *trebuie să ceară părerea și să țină seama de hotărîrea Comitetului de organizare din Rusia* (Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 131). Secția din străinătate a C.O. s-a constituit, avînd următoarea componență : L. G. Deutsch — din partea redacției „Iskra”, A. I. Kremer — din partea Bundului și N. N. Lohov (Olhin) — din partea „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”. — 93.

49 Este vorba despre Conferința de la Belostok a comitetelor și organizațiilor P.M.S.D.R., care a avut loc la 23—28 martie (5—10 aprilie) 1902. — 93.

50 „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse” a fost întemeiată în octombrie 1901, din inițiativa lui V. I. Lenin. Din ea făceau parte secția din străinătate a organizației „Iskra” și organizația „Soțial-demokrat”, care cuprindea și grupul „Eliberarea muncii”.

Constituirea Ligii a fost precedată de încercarea de unificare a acestor organizații cu „Uniunea social-democraților ruși din străinătate”, întreprinsă la Conferința de la Geneva (iunie 1901). La conferință a fost elaborată o rezoluție („acord principial”) prin care se recunoștea necesitatea unirii tuturor forțelor social-democrate din Rusia, precum și a organizațiilor social-democrate din străinătate, era condamnat oportunismul de toate nuanțele, sub orice formă s-ar fi manifestat el. Apropierea ce se contura trebuia să fie definitivată oficial la congresul de „unificare” care a avut loc la 21—22 septembrie (4—5 octombrie) 1901. Întrucît la congres a devenit evident că „Uniunea” continuă să se situeze pe poziții oportuniste, partea revoluționară a congresului (membrii organizației „Iskra” și ai grupului „Soțial-demokrat”) a declarat că unirea este imposibilă și a părăsit congresul. Liga din străinătate, constituită de aceste organizații curînd după „congresul de unificare”, era, conform statutului ei, secția din străinătate a organizației „Iskra”. Ea recruta partizani ai „Iskrei” din rîndurile social-democraților ruși din străinătate, acorda sprijin material ziarului, organiza transportul lui în Rusia și edita literatură marxistă de popularizare. Liga a editat cîteva „Buletine” și o serie de broșuri, printre care broșura lui Lenin „Către sărăcimea satelor”.

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a confirmat Liga ca unica organizație de partid din străinătate cu drepturi statutare de comitet, arătînd că Liga nu poate acorda sprijin mișcării social-

democrate ruse decît prin intermediul unor persoane și grupuri desemnate de Comitetul Central al partidului.

După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., în Liga din străinătate s-au consolidat menșevicii, care au dus de aici lupta împotriva lui Lenin, împotriva bolșevicilor. La cel de-al II-lea Congres al Ligii din străinătate, care a avut loc în octombrie 1903, menșevicii au adoptat noul statut al Ligii, îndreptat împotriva Statutului partidului adoptat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Din acel moment Liga a devenit un bastion al menșevismului; a dăinuit pînă în 1905. — 93.

- 51 „*Uniunea social-democraților ruși din străinătate*” a fost întemeiată în 1894, din inițiativa grupului „*Eliberarea muncii*”, pe baza recunoașterii programului grupului de către toți membrii ei. Grupul „*Eliberarea muncii*” a fost însărcinat cu redactarea publicațiilor „*Uniunii*”, iar în martie 1895 el a cedat „*Uniunii*” tolosința tipografiei sale. În vara anului 1895, în timpul șederii lui V. I. Lenin în străinătate, s-a hotărît ca „*Uniunea*” să editeze culegerea „*Rabotnik*” sub redacția grupului „*Eliberarea muncii*”. „*Uniunea*” a scos 6 numere din „*Rabotnik*”, 10 numere din „*Listok «Rabotnika»*”, a editat broșura lui V. I. Lenin „*Explicarea legii amenzilor*” (1897), lucrarea lui G. V. Plehanov „*O nouă campanie împotriva social-democrației ruse*” (1897) ș. a.

Congresul I al P.M.S.D.R. a recunoscut „*Uniunii*” calitatea de reprezentant al partidului în străinătate. Ulterior, în cadrul „*Uniunii*” au început să precumpănească elementele oportuniste — „*economisții*” (așa-ziii „*tineri*”). Majoritatea oportunistă de la primul Congres al „*Uniunii social-democraților ruși din străinătate*”, care a avut loc la Zürich în noiembrie 1898, a refuzat să se declare solidară cu „*Manifestul*” Congresului I al P.M.S.D.R. În legătură cu aceasta, grupul „*Eliberarea muncii*” a declarat la congres că refuză să redacteze publicațiile „*Uniunii*”, cu excepția numărului 5—6 al culegerii „*Rabotnik*” și a broșurilor lui V. I. Lenin „*Sarcinile social-democraților ruși*” și „*Noua lege pentru reglementarea muncii în fabrici*”, care erau gata pentru tipar. În aprilie 1899, „*Uniunea*” a început să editeze revista „*Rabocce Delo*”, în a cărei redacție au intrat „*economisții*” B. N. Kricevski, V. P. Ivanșin și P. F. Teplov. „*Uniunea*” a făcut declarații de simpatie la adresa lui E. Bernstein, a millerandiștilor etc.

Lupta din cadrul „*Uniunii*” a continuat pînă la cel de-al II-lea Congres al ei (aprilie 1900) și în cadrul congresului. Ca urmare a acestei lupte, grupul „*Eliberarea muncii*” și adepții lui s-au retras de la congres și au creat organizația de sine stătătoare „*Soțial-demokrat*”.

La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., reprezentanții „*Uniunii*” (rabocedelții) au adoptat o poziție ultraoportunistă și au părăsit congresul după ce acesta a recunoscut „*Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse*” drept singura organizație din străinătate a partidului. Congresul al II-lea a hotărît dizol-

varea „Uniunii social-democraților ruși din străinătate” (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.”, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 57). — 93.

- 52 *Bundul* („Uniunea generală a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia”) a fost organizat în 1897, la Congresul de constituire a grupurilor social-democrate evreiești ținut la Vilno; el grupa în special elementele semiproletare ale meseriașilor evrei din regiunile apusene ale Rusiei. La primul Congres al P.M.S.D.R. (1898), *Bundul* a intrat în P.M.S.D.R. „ca organizație autonomă, de sine stătătoare, doar în problemele care privesc proletariatul evreiesc” („Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.”, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 14).

Bundul era purtătorul naționalismului și al separatismului în rândurile mișcării muncitorești din Rusia. În aprilie 1901, la cel de-al IV-lea congres al său, *Bundul* a hotărât ca relațiile organizatorice stabilite la primul Congres al P.M.S.D.R. să fie modificate. Congresul declara într-una din rezoluții că consideră P.M.S.D.R. drept o uniune federativă de organizații naționale, și că *Bundul* trebuie să intre în această federație ca parte componentă.

La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., după ce congresul a respins cererea *Bundului* de a fi recunoscut drept singurul reprezentant al proletariatului evreiesc, *Bundul* a ieșit din partid. În 1906, pe baza unei hotărâri a Congresului al IV-lea („de unificare”), *Bundul* a intrat din nou în P.M.S.D.R.

În cadrul P.M.S.D.R., bundiștii au sprijinit întotdeauna aripa oportunistă a partidului (pe „economisti”, menșevici, lichidatori), au dus lupta împotriva bolșevicilor și a bolșevismului. Revendicării programatice a bolșevicilor cu privire la dreptul națiunilor la autodeterminare, *Bundul* îi opunea revendicarea autonomiei cultural-naționale. În perioada reacțiunii stolipiniste, *Bundul* s-a situat pe poziții lichidatoriste și a participat activ la crearea blocului antipartinic din august. În timpul primului război mondial din 1914—1918, bundiștii s-au situat pe poziții social-șoviniste. În 1917 *Bundul* a sprijinit Guvernul provizoriu contra-revoluționar, a luptat de partea dușmanilor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. În anii intervenției militare străine și ai războiului civil, conducerea *Bundului* s-a unit cu forțele contrarevoluției. În același timp, printre membrii de rând ai *Bundului* s-a conturat o cotitură în favoarea colaborării cu Puterea sovietică. În martie 1921 *Bundul* s-a autolichidat; o parte dintre membrii săi au intrat în P.C.(b) din Rusia pe bază de cereri de primire individuale. — 93.

53 „*Poslednie Izvestiia*” — buletin al Comitetului din străinătate al Bundului ; a fost editat la Londra și Geneva în 1901—1906. — 94.

54 Este vorba despre organizația „Iskrei”, care reunea pe iskriștii ce activau în Rusia. Încă în perioada de pregătire a editării „Iskrei”, precum și în cursul primului ei an de existență (decembrie 1900—decembrie 1901) a fost creată o rețea de agenți ai „Iskrei” : P. N. Lepeșinski și O. B. Lepeșinskaia, P. A. Krasikov, A. M. Stopani, G. M. Krjijanovski și Z. P. Krjijanovskaia, S. I. și L. N. Radcenko, A. D. Ţiurupa, N. E. Bauman și alții, care își desfășurau activitatea în diferite orașe ale Rusiei. Într-o serie de orașe (Petersburg, Pskov, Samara, Poltava etc.) au fost create grupuri de sprijinire a „Iskrei”. Activitatea iskriștilor consta în colectarea de fonduri pentru editarea „Iskrei”, în trimiterea de corespondențe la redacția „Iskrei”, în transportarea și difuzarea ziarului și în organizarea mijloacelor tehnice pentru tipărirea „Iskrei” în Rusia. În această perioadă, grupurile iskriste, ca și fiecare agent în parte, nu întrețineau legături sistematice între ele, comunicând în majoritatea cazurilor direct cu redacția „Iskrei”.

Dezvoltarea mișcării revoluționare, precum și amploarea din ce în ce mai mare a activității practice impuneau în mod insistent necesitatea unirii forțelor iskriștilor, necesitatea organizării și sistematizării muncii lor, ceea ce trebuia să contribuie la rezolvarea principalei sarcini — înlăturarea metodelor primitive instaurate de economiști și cucerirea comitetelor social-democrate de partea „Iskrei”. Lenin a elaborat în acest scop planul creării unei organizații iskriste pe întreaga Rusie, care să pregătească unirea organizațiilor social-democrate din Rusia într-un partid marxist unic, centralizat. Acest plan, expus inițial de Lenin în articolul „Cu ce să începem ?” (mai 1900), a fost elaborat amănunțit în cartea „Ce-i de făcut ?” (toamna anului 1901—februarie 1902) (vezi Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—13, și vol. 6, pag. 1—190).

Trecând la înfăptuirea planului de creare a unei organizații iskriste unice în Rusia, Lenin și adepții săi au avut de învins tendințele locale (regionale) care se manifestau în rândurile unor iskriști practicieni. „...Trebuie să spunem — scria Lenin în scrisoarea către S. O. Ţederbaum din iulie 1901 — că, în general, considerăm orice plan de editare a vreunui organ regional sau local de către organizația din Rusia a «Iskrei» ca absolut greșit și dăunător. Organizația «Iskrei» există pentru a sprijini și a dezvolta acest organ și pentru a uni în felul acesta partidul, iar nu pentru a-i fărâmița forțele ; și fără această organizație fărâmițarea este destul de mare” (Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 62).

În ianuarie 1902 a avut loc la Samara o consfătuire a iskriștilor la care au participat G. M. Krjijanovski și Z. P. Krjijanovskaia, F. V. Lengnik, M. A. Silvin, V. P. Arțibușev,

D. I. Ulianov, M. I. Ulianova ș. a. La această consfătuire a fost constituit biroul organizației din Rusia a „Iskrei”. Prin hotărârile adoptate se stabileau sistemul de legături între membrii organizației „Iskrei”, precum și între ei și redacția „Iskrei”, sistemul de colecte bănești și modul de repartizare a mijloacelor, sarcinile iskriștilor față de comitetele social-democrate și de organele de presă locale. Pentru îndeplinirea sarcinii principale — aceea de a uni comitetele în jurul organizației „Iskrei” și de a obține recunoașterea „Iskrei” ca organ al partidului — s-a hotărât ca membrii organizației să se deplaseze în diverse regiuni ale Rusiei. „...Inițiativa voastră — scria V. I. Lenin organizatorilor consfătuirii — ne-a bucurat grozav de mult. Ura ! Așa și trebuia ! Porniți-o cu mai multă îndrăzneală ! Și activați mai independent, cu mai multă inițiativă — voi sînteți primii care ați început cu atîta curaj, deci și în continuare va merge bine !” (vezi Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 447).

Înfăptuirea hotărârilor consfătuirii a fost îngreuiată de arestarea unora dintre iskriști în februarie 1902. În pofida acestui fapt, iskriștii, înarmați cu cartea lui Lenin „Ce-i de făcut?”, au desfășurat o susținută activitate în direcția propagării, precum și a înfăptuirii practice a planului leninist de creare a partidului. Organizația din Rusia a „Iskrei” a obținut însemnate rezultate în crearea unității efective a organizațiilor de partid pe baza principiilor marxismului revoluționar. Pînă la sfîrșitul anului 1902, aproape toate comitetele social-democrate importante s-au declarat solidare cu „Iskra”.

La Conferința de la Pskov din 2—3 (15—16) noiembrie 1902, la care iskriștii au participat activ, a fost creat Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al partidului, căruia organizațiile iskriste i-au transmis toate legăturile lor. Organizația din Rusia a „Iskrei”, care a ființat pînă la Congresul al II-lea al partidului, a jucat un rol de seamă în munca de pregătire și convocare a congresului, care a creat partidul revoluționar marxist din Rusia. — 95.

- 55 Grupul „*Iujnii rabocii*” („Muncitorul din sud”) — grup social-democrat, format în toamna anului 1900 în sudul Rusiei în jurul ziarului cu același nume. Ziarul a fost editat ilegal în 1900—1903. Au apărut în total 12 numere ; primul număr a fost editat în ianuarie 1900 de către Comitetul Ekaterinoslav al P.M.S.D.R. Din grupul „*Iujnii rabocii*” și din redacția ziarului au făcut parte, în diferite perioade : I. H. Lalaianț, A. Vilenski, O. A. Kogan (Ermanski), B. S. Ţeitlin, E. I. și E. S. Levin, V. N. Rozanov etc.

Spre deosebire de „economisți”, grupul „*Iujnii rabocii*” considera drept sarcină primordială lupta politică a proletariatului, răsturnarea absolutismului ; el s-a ridicat împotriva terorismului, pentru dezvoltarea mișcării revoluționare de masă și a desfășurat o vastă activitate revoluționară în sudul Rusiei. El supraaprecia însă rolul burgheziei liberale și nu acorda importanță

cuvenită mișcării țărănești. În opoziție cu planul iskriștilor de a crea un partid marxist centralizat prin unirea social-democraților revoluționari în jurul „Iskrei“, grupul „Iujnîi rabocii“ a susținut planul de refacere a P.M.S.D.R. prin întemeierea unor uniuni social-democrate regionale. Încercarea de realizare practică a acestui plan a constituit-o convocarea, în decembrie 1901, a Conferinței comitetelor și organizațiilor P.M.S.D.R. din sudul Rusiei, la care a fost constituită „Uniunea comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R.“, avînd ca organ ziarul „Iujnîi Rabocii“. Această încercare s-a dovedit însă a fi neviabilă (ca și întregul plan de organizare preconizat de grupul „Iujnîi rabocii“), astfel încît, după căderile în masă din primăvara anului 1902, „Uniunea“ s-a destrămat. În august 1902 membrii grupului „Iujnîi rabocii“ rămași în libertate au intrat în tratative cu redacția „Iskrei“ în legătură cu activitatea comună în vederea refacerii unității social-democrației ruse. Declarația de solidaritate a grupului „Iujnîi rabocii“ cu „Iskra“ (publicată în „Iskra“ nr. 27 din 1 noiembrie 1902 și în „Iujnîi Rabocii“ nr. 10 din decembrie 1902) a avut o mare însemnătate pentru consolidarea forțelor social-democrate din Rusia. În noiembrie 1902 membrii grupului „Iujnîi rabocii“ participă la formarea Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al partidului, iar apoi și la activitatea acestui comitet. Dar nici în această perioadă grupul „Iujnîi rabocii“ nu s-a situat pe poziții consecvent revoluționare; în activitatea sa s-au manifestat tendințe separatiste, care și-au găsit expresia în primul rînd în faptul că a propus un plan potrivit căruia, paralel cu „Iskra“, urma să fie editat încă un ziar pe întreaga Rusie. În lucrarea „Un pas înainte, doi pași înapoi“, Lenin a inclus grupul „Iujnîi rabocii“ printre organizațiile „care, recunoscînd în vorbe «Iskra» drept organ conducător, urmăreau în fapt propriile lor planuri și se distingeau prin nestatornicia de care dădeau dovadă în problemele principiale“ (Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 197). La Congresul al II-lea al partidului, delegații din partea grupului „Iujnîi rabocii“ s-au situat pe poziția de „centru“ („oportuniști de mijloc“, cum numea Lenin pe reprezentanții „centrului“).

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a hotărît să dizolve grupul „Iujnîi rabocii“, precum și toate celelalte grupuri și organizații social-democrate separate (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.“, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 57). — 95.

56 Este vorba de hotărîrea adoptată de Congresul al IV-lea al Bundului, care a avut loc în aprilie 1901. — 96.

57 Este vorba de polemica dintre redacția „Iskrei“ și Bund, polemică provocată de hotărârile adoptate la Congresul al IV-lea al Bundului în problema națională și în problema relațiilor cu

P.M.S.D.R. Într-un articol publicat în nr. 7 al „Iskrei” (august 1901) era criticată revendicarea programatică a autonomiei naționale pentru evrei, formulată de congres, precum și hotărârea congresului de a așeza relațiile cu P.M.S.D.R. pe baza principiului federativ. C.C. al Bundului a răspuns la notă printr-o scrisoare care a fost publicată, însoțită de un răspuns al redacției „Iskra”, în nr. 8 din 10 septembrie 1901. Cu aceasta polemica a fost vremelnic sistată. Lenin a criticat ulterior naționalismul și sectarismul bundist în problemele organizatorice în articolul „Are oare nevoie proletariatul evreiesc de un «partid politic de sine stătător?»”, în proiectul de rezoluție cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R., în cuvântările rostite la Congresul al II-lea al partidului cu privire la problema locului Bundului în P.M.S.D.R., în proiectul de rezoluție cu privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R., în articolele „Ultimul cuvânt al naționalismului bundist”, „Maximum de nerușinare și minimum de logică” și „Situația Bundului în partid” (vezi volumul de față, pag. 115—120, 241, 260—262, 293, 314—317 și Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 45—50 și 76—86). — 96.

58 „*Uniunea social-democraților armeni*” a fost întemeiată la Tiflis, în vara anului 1902, de către S. G. Șaumian, B. M. Knunianț, A. G. Zurabov, A. Humarian și alții. „Uniunea” a activat în strânsă legătură cu Comitetul P.M.S.D.R. Tiflis, cu care a fuzionat la sfârșitul anului 1902. — 101.

59 „*Proletariat*” („Proletariatul”) — ziar ilegal editat în limba armeană, organul „Uniunii social-democraților armeni”. A apărut un singur număr, în octombrie 1902, la Tiflis (din motive conspirative se indica drept loc de apariție Geneva). Ziarul a fost întemeiat de S. G. Șaumian, cu participarea lui B. M. Knunianț. Redacția ziarului „Proletariat” a editat publicația „Listki «Proletariata»” nr. 1—2. Primul Congres al organizațiilor social-democrate din Caucaz, care a avut loc în martie 1903, a hotărât fuzionarea ziarelor „Proletariat” cu ziarul „Brdzola” („Lupta”) (organ al organizației social-democrate din Gruzia) într-un singur organ, sub denumirea „Borba Proletariata” („Lupta proletariatului”). „Borba Proletariata” a început să apară în aprilie-mai 1903, fiind tipărit în limbile gruzină și armeană, iar începând din iulie 1905 și în limba rusă. Toate cele trei ediții ale ziarului aveau același conținut.

Articolul „Manifestul «Uniunii social-democraților armeni»”, publicat în nr. 1 al ziarului „Proletariat”, a fost scris de S. G. Șaumian. — 101.

60 Lucrarea de față reprezintă programul prelegerilor în problema agrară ținute de Lenin între 10 și 13 (23 și 26) februarie 1903 la Școala superioară rusă de științe sociale din Paris, precum și în contextul primei prelegeri.

Școala a fost înființată în 1901 de către un grup de profesori liberali destituiți de guvernul țarist de la catedrele deținute în instituțiile de învățămînt superior din Rusia. Principalii organizatori ai școlii au fost profesorii M. M. Kovalevski, I. S. Gamburgov și E. V. de Roberti. Școala avea o existență legală. Cursanții școlii erau recrutați îndeosebi din rîndurile tinerilor emigranți revoluționari ruși din colonia de la Paris, precum și dintre studenții ruși. Intocmind lista lectorilor pe anul 1902, consiliul școlii a invitat să țină prelegeri în problema agrară pe eserii V. M. Cernov și K. R. Kaciоровski. Aflînd că eserilor li s-a pus la dispoziție o tribună legală spre a-și propaga concepțiile, grupul iskriștilor de la Paris a hotărît să facă în așa fel, încît, în cadrul școlii, să-și expună concepțiile și un exponent al punctului de vedere marxist; ei au cerut ca V. I. Lenin să fie invitat spre a ține o serie de prelegeri, arătînd că Vl. Ilin (pseudonimul literar al lui V. I. Lenin) este un cunoscut marxist, autorul cărților „Dezvoltarea capitalismului în Rusia” și „Studii economice”, apărute în mod legal. Cu ajutorul cursanților social-democrați ai școlii, iskriștii din Paris au obținut ca consiliul școlii să adopte hotărîrea de a invita pe Lenin să țină prelegeri. În decembrie 1902 i-a fost adresată lui Lenin o invitație oficială din partea consiliului școlii, pe care el a acceptat-o. Aflînd între timp că Vl. Ilin și V. I. Lenin sînt una și aceeași persoană, conducerea școlii a încercat să revină asupra hotărîrii luate, întrucît considera înoportun ca în cadrul școlii să țină prelegeri un publicist politic ilegalist, dar nu a reușit să facă acest lucru. Lenin a ținut la Școala superioară rusă patru prelegeri, care s-au bucurat de un mare succes.

Lenin a acordat o mare importanță prelegerilor pe care le-a ținut la Școala superioară rusă. Pregătind aceste prelegeri, el a studiat un mare număr de lucrări în problema agrară, a tradus parțial articolul lui F. Engels: „Problema țărănească în Franța și Germania”, a făcut extrase din „Capitalul”, din articolele în problema agrară publicate de K. Marx în „Noua gazetă renană”, precum și din cărțile și articolele unor autori ruși și străini (P. P. Maslov, A. N. Engelhardt, V. P. Voronțov, E. Stumpfe, Roquigny, L. Grandeaux, L. Nossig, G. Bötger ș. a.). Lenin a scris două variante de planuri-conspect ale prelegerilor (vezi „Culegeri din Lenin”, vol. XIX, pag. 225—228, 230—240).

„Prima prelegere”, inclusă în volumul de față, conspectată de unul dintre cursanții școlii în timpul prelegerii, a fost corectată și redactată de Lenin. — 105.

- 61 Editarea de către redacția „Iskrei” a unei broșuri care urma să cuprindă proclamația Comitetului Ekaterinoslav al P.M.S.D.R. „Către muncitorii evrei din orașul Ekaterinoslav” și articolul Comitetului din străinătate al Bundului „Pe marginea unei proclamații” se pare că nu a mai fost realizată. — 116.

- 62 *Sionism* — curent reacţionar, burghezo-naţionalist, apărut la sfîrşitul secolului al XIX-lea în rîndurile burgheziei evreieşti. Sioniştii se străduiesc să demonstreze în teoriile lor naţionaliste că evreii din toate ţările ar constitui „o naţiune evreiască unică“; ei militază pentru colaborarea de clasă a tuturor evreilor, distrîgînd astfel pe oamenii muncii evrei de la lupta de clasă împotriva burgheziei, de la lupta alături de oamenii muncii de alte naţionalităţi pentru libertăţi democratice şi pentru socialism. — 116.
- 63 Broşura „*Către sărăcimea satelor*“ a fost scrisă de V. I. Lenin în prima jumătate a lunii martie 1903. În scrisoarea adresată lui G. V. Plehanov la 2 (15) martie 1903, Lenin îl încunoştiinţa în legătură cu munca la broşură: „M-am apucat să scriu o broşură populară pentru ţărani despre programul nostru agrar. Doresc foarte mult să explic ideea noastră despre lupta de clasă la sate pe bază de date concrete în legătură cu cele patru pătri ale populaţiei săteşti (moşierii, burghezia ţărănească, ţărănimea mijlocie şi semiproletarii împreună cu proletarii). Ce părere ai despre acest plan?“

La Paris m-am convins că numai o astfel de broşură poate risipi nedumeririle în privinţa pămînturilor răşluite etc.“ (Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 139).

Pregătind broşura, Lenin a elaborat cîteva variante ale planului ei, a întocmit planuri ale diverselor capitole, a făcut calcule statistice pe baza materialului adunat de el (vezi volumul de faţă, pag. 356—372).

Broşura a fost editată în luna mai 1903 la Geneva de către „Liga din străinătate a social-democraţiei revoluţionare ruse“. În 1904, ea a fost reeditată în străinătate de către C.C. al P.M.S.D.R., iar apoi retipărită în repetate rînduri de către organizaţiile locale ale P.M.S.D.R. În 1905, broşura a fost tipărită la Tiflis în tipografia ilegală a partidului din cartierul Avlabar. Broşura s-a bucurat de o largă răspîndire. Ea era expediată ilegal în diferite oraşe din Rusia, de unde era difuzată la sate. Potrivit datelor existente, care sînt incomplete, numai din mai 1903 pînă în decembrie 1905 broşura a ajuns în 75 de aşezări. Ea era studiată în cadrul cercurilor muncitoreşti şi social-democrate ilegale şi a pătruns în rîndurile armatei, ale flotei şi ale studenţimii.

În 1905 V. I. Lenin a pregătit o ediţie legală a broşurii şi, la indicaţia C.C. al P.M.S.D.R., s-a înţeles cu editura „Molot“ din Petersburg în legătură cu tipărirea ei. Broşura a apărut la sfîrşitul anului 1905 în editura „Molot“ sub titlul „Nevoile satului (Către sărăcimea satelor)“; în 1906, aceeaşi editură a scos o nouă ediţie legală a broşurii, matriţată după prima ediţie. Întrucît ediţia legală a fost pregătită în condiţii istorice noi — în perioada avîntului primei revoluţii ruse, Lenin a corectat şi completat textul broşurii: el a făcut o caracterizare a războiului ruso-japonez, a elucidat problema rolului Dumei de stat, a expus

revendicările partidului în problema agrară pe baza hotărîrilor Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. Lenin a pregătit ediția legală ținînd seama de rigorile cenzurii; de aceea el a omis din textul broșurii o serie de pasaje (pe cele referitoare la cauzele înfrîngerii răscoalelor țărănești din 1902, la manifestul țarului din 26 februarie 1903 etc.); unele pasaje au fost redactate din nou.

În volumul de față, lucrarea se tipărește după ediția din 1903. Modificările cele mai importante făcute de Lenin în text pentru ediția legală sînt menționate în note de subsol. — 127.

- 64 În ediția din 1903 a fost tipărit proiectul de program elaborat de redacția ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”, însoțit de o explicare a proiectului scrisă de Lenin (vezi volumul de față, pag. 198—200). — 164.
- 65 *Acte pentru aplicarea reformei* — documente care stabileau relațiile agrare dintre țărani temporar obligați și moșieri în legătură cu desființarea iobăgiei în 1861. În actul pentru aplicarea reformei se arăta suprafața de pămînt care a fost în folosința țăranilor înainte de reformă și se indica suprafața loturilor care rămîneau țăranilor după reformă. În acest act se enumerau de asemenea prestațiile datorate de țărani moșierului. Pe baza actelor pentru aplicarea reformei se stabileau ratele de răscumpărare pe care urmau să le plătească țărani. — 178.
- 66 *Slavofili* — reprezentanții unuia dintre curentele din gîndirea socială rusă de la mijlocul secolului al XIX-lea, apărut în condițiile crizei sistemului iobăgist. Potrivit „teoriei” susținute de slavofili, Rusia trebuia să urmeze o cale de dezvoltare istorică aparte, avînd la bază organizarea în obște, care ar fi specifică slavilor, și religia pravoslavnică. Considerînd că dezvoltarea istorică a Rusiei exclude posibilitatea oricăror răsturnări revoluționare, slavofiliile aveau o atitudine cu totul negativă nu numai față de mișcarea revoluționară din Rusia, ci și față de cea din Occident. Slavofiliile se pronunțau pentru menținerea absolutismului; considerînd că monarhul trebuie să țină seama de opinia publică, ei propuneau convocarea unui Zemski sobor (a unei dume) format din reprezentanți aleși ai tuturor păturilor sociale, dar erau împotriva unei constituții și a limitării formale a absolutismului. În problema țărănească, slavofiliile se pronunțau pentru libertatea individuală a țăranilor și pentru acordarea de loturi obștilor prin răscumpărare de la moșieri. Principalii reprezentanți ai slavofililor au fost A. S. Homeakov, frații I. V. și P. B. Kireevski, frații I. S. și K. S. Aksakov, I. F. Samarin ș. a. — 205.
- 67 „*Novoe Slovo*” („Cuvîntul nou”) — revistă lunară științifică, literară și politică; a apărut la Petersburg începînd din 1894 ca revistă a narodnicilor liberali. De la începutul anului 1897 a

fost editată de „marxiștii legali“ (P. B. Struve, M. I. Tugan-Baranovski etc.). În perioada deportării sale în Siberia, Lenin a publicat în revista „Novoe Slovo“ articolele „Cu privire la caracterizarea romantismului economic. Sismondi și sismondiiștii noștri autohtoni“ și „În legătură cu o notă de ziar“ (vezi Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, ediția a doua, pag. 119—252, 419—426). La această revistă au colaborat de asemenea G. V. Plehanov, V. I. Zaslucii, L. Martov, A. M. Gorki și alții. În decembrie 1897 revista a fost interzisă de guvernul țarist. — 205.

- 68 *Bernsteinienii* — reprezentanți ai curentului antimarxist, oportunist din social-democrația germană și internațională; a apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea în Germania, fiind denumit astfel după numele social-democratului E. Bernstein, exponentul cel mai fățiș al revizionismului.

În anii 1896—1898 Bernstein a publicat în revista „Die Neue Zeit“, organul teoretic al social-democrației germane, o serie de articole sub titlul comun „Problemele socialismului“, în care a procedat la revizuirea bazelor filozofice, economice și politice ale marxismului revoluționar. „El a negat posibilitatea de a fundamenta științific socialismul și de a dovedi, din punctul de vedere al concepției materialiste a istoriei, necesitatea și inevitabilitatea lui; a tăgăduit faptul că mizeria crește, că are loc un proces de proletarianizare și că contradicțiile capitaliste se ascut; a declarat inconsistentă însăși noțiunea de «scop final» și a respins fără nici o rezervă ideea dictaturii proletariatului; a negat opoziția principială dintre liberalism și socialism; a negat teoria luptei de clasă...“ (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 7). Revizuirea marxismului de către bernsteinieni urmărea transformarea social-democrației dintr-un partid al revoluției sociale într-un partid al reformelor sociale.

Elementele de stînga din social-democrația germană au pornit lupta împotriva lui Bernstein în paginile ziarelor lor. În apărarea bernsteinismului s-a ridicat aripa oportunistă de dreapta. Comitetul central al partidului a adoptat o poziție împăciuitoare față de bernsteinism, căruia nu i-a dat riposta cuvenită. Polemica împotriva articolelor lui Bernstein a fost deschisă în iulie 1898 de revista „Die Neue Zeit“ cu articolul lui G. V. Plehanov „Bernstein și materialismul“, îndreptat împotriva revizionismului.

În 1899 articolele lui Bernstein au apărut în volum sub titlul „Premisele socialismului și sarcinile social-democrației“.

La congresele — de la Stuttgart (octombrie 1898), Hanovra (octombrie 1899) și Lübeck (septembrie 1901) — ale partidului social-democrat din Germania a fost condamnat bernsteinismul, dar, din cauza poziției împăciuitoare adoptate de majoritatea liderilor săi, partidul nu s-a desolidarizat de Bernstein. Bernsteinienii au continuat să-și propage în mod deschis ideile revizioniste în revista „Sozialistische Monatshefte“ și în organizațiile de partid.

Bernsteinismul s-a bucurat de sprijinul elementelor oportuniste din celelalte partide ale Internaționalei a II-a. În Rusia, teoriile bernsteiniene au fost susținute de „marxiștii legali” și de „economisții”. Cenzura țaristă a permis tipărirea cărții lui Bernstein în limba rusă în trei ediții, iar Zubatov, șeful ohranei din Moscova, a inclus-o în lista cărților recomandate muncitorilor.

Numai marxiștii revoluționari din Rusia, bolșevicii, în frunte cu Lenin, au dus o luptă hotărâtă și consecventă împotriva bernsteinismului și a adeptilor lui. Lenin s-a ridicat împotriva bernsteinienilor încă din 1899 în „Protestul social-democraților din Rusia” și în articolul „Programul nostru” (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 157—170 și 176—180); el a supus bernsteinismul unei critici ample în cartea „Ce-i de făcut?” și în articolele „Marxism și revizionism”, „Divergențele din sînul mișcării muncitorești europene” (vezi Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190; Opere, vol. 15, E.S.P.L.P. 1957, pag. 17—27 și vol. 16, E.S.P.L.P. 1957, pag. 345—350) și altele. — 208.

69 „*Russkie Vedomosti*” („Analele ruse”) — cotidian; a apărut la Moscova din 1863; exprima concepțiile intelectualității liberale moderate. În ultimele două decenii ale secolului trecut au colaborat la acest ziar o seamă de scriitori din tabăra democrată: V. G. Korolenko, M. E. Saltikov-Șcedrin, G. I. Uspenski și alții; totodată, ziarul a publicat și lucrări ale narodnicilor liberali. Începînd din 1905, ziarul a devenit organul aripii drepte a partidului cadeților. Lenin a arătat că ziarul „*Russkie Vedomosti*” îmbina în felul său „cadetismul de dreapta” cu o oarecare doză de narodnicism” (Opere, vol. 19, E.S.P.L.P. 1957, pag. 119). În 1918 ziarul „*Russkie Vedomosti*” a fost interzis o dată cu celelalte ziare contrarevoluționare. — 208.

70 *Proudhonism* — curent antiștiințific, ostil marxismului în cadrul socialismului mic-burghez; a fost numit astfel după întemeietorul său, anarhistul francez Proudhon. Criticînd de pe poziții mic-burgheze marea proprietate capitalistă, Proudhon căuta să eternizeze mica proprietate privată și propunea în acest scop organizarea unor bănci „populare” și a unei bănci „de schimb” cu ajutorul cărora muncitorii vor putea să-și procure mijloace de producție proprii, să devină meseriași și să-și asigure astfel o desfacere „echitabilă” a produselor lor. Proudhon nu înțelegea rolul istoric al proletariatului, avea o atitudine ostilă față de lupta de clasă, față de revoluția proletară și dictatura proletariatului; el nega, de pe poziții anarhiste, necesitatea statului. Marx și Engels au dus o luptă consecventă împotriva încercărilor lui Proudhon de a-și impune concepțiile sale Internaționalei I. Proudhonismul a fost supus unei critici nimicitoare în lucrarea lui Marx „Mizeria filozofiei”. Lupta dusă cu hotărîre împotriva proudhonismului de către Marx, Engels și adeptii lor s-a soldat cu o vic-

torie categorică a marxismului asupra proudhonismului în Internaționala I.

Lenin a calificat proudhonismul drept „o stupiditate a unui mic-burghez și filistin“, incapabil să-și însușească punctul de vedere al clasei muncitoare. Ideile proudhonismului au fost folosite pe scară largă de „teoreticienii“ burghezi în propaganda făcută de ei în favoarea colaborării de clasă. — 210.

- 71 Este vorba de articolul lui F. Engels „Problema țărănească în Franța și Germania“, în care era criticată hotărîrea adoptată de Congresul de la Nantes al Partidului muncitoresc din Franța (septembrie 1894) în problema programului agrar al partidului (vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 458—471). — 211.
- 72 Articolul de față reprezintă un răspuns la articolul lui P. P. Maslov (X) „Cu privire la programul agrar“, la care autorul anexase un proiect de program agrar propriu. În acest articol Maslov critica secțiunea agrară a proiectului de program al P.M.S.D.R. elaborat de redacția „Iskrei“. Articolul lui Lenin a fost editat, împreună cu articolul și proiectul lui Maslov, în broșură separată, înainte de deschiderea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., de către „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“; broșura a fost împărțită delegaților la congres ca raport asupra secțiunii agrare a programului. — 213.
- 73 Este vorba de o scrisoare de răspuns a unui autor necunoscut (a cărui semnătură nu a putut fi descifrată) în legătură cu unele informații cerute de V. I. Lenin. Folosind datele comunicate de autorul scrisorii, Lenin a făcut calculele citate de el mai jos și a calculat procentul mediu al țăranilor clăcași pe grupuri de gubernii direct pe scrisoare. Pe pagina albă a scrisorii Lenin a făcut calcule și grafice referitoare la grupările de clasă la sate (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIX, pag. 350—355, și volumul de față, pag. 371—372). — 217.
- 74 „*Otecestvennîie Zapiski*“ — revistă politică și literară; a apărut la Petersburg începînd din 1820; din 1839 devine una dintre cele mai progresiste reviste din acea vreme. A avut printre colaboratorii ei pe V. G. Belinski, A. I. Herțen, T. N. Granovski, N. P. Ogarev și alții. Începînd din 1846, după retragerea lui Belinski din redacție, importanța acestei reviste a început să scadă. Din 1868, cînd a trecut în mâinile lui N. A. Nekrasov și M. E. Salțikov-Șcedrin, ea a cunoscut o nouă perioadă de înflorire; în acest timp a grupat în jurul său intelectualitatea democrat-revoluționară. După moartea lui Nekrasov (1877), în redacția revistei au căpătat o influență predominantă narodnicii.
- Revista a fost supusă unor persecuții permanente din partea cenzurii. În aprilie 1884 a fost interzisă de guvernul țarist. — 226.

75 *Partidul socialist polonez* (P.P.S.) (Polska Partia Socjalistyczna) — partid naționalist reformist înființat în 1892. Punând la baza programului său lupta pentru independența Poloniei, P.P.S. a desfășurat, sub conducerea lui Pilsudski și a adepților lui, o propagandă separatistă, naționalistă în rîndurile muncitorilor polonezi, căutînd să-i distragă de la lupta comună cu muncitorii ruși împotriva absolutismului și capitalismului.

De-a lungul istoriei P.P.S. s-au format, datorită influenței exercitate de muncitorii de rînd, grupări de stînga. Unele dintre ele au aderat ulterior la aripa revoluționară a mișcării muncitorești poloneze.

În 1906 P.P.S. s-a scindat în „levița”-P.P.S. și în așa-numita „fracțiune revoluționară” a P.P.S., fracțiune șovinistă de dreapta.

Sub influența P.M.S.D. (b) din Rusia, precum și a S.D.P. și L. (Social-democrația din Polonia și Lituania), „levița”-P.P.S. s-a situat cu timpul pe poziții consecvent revoluționare.

În anii primului război mondial, „levița”-P.P.S. s-a situat în cea mai mare parte pe poziții internaționaliste, iar în decembrie 1918 a fuzionat cu S.D.P. și L. Cele două partide unite au format Partidul Muncitoresc Comunist din Polonia (astfel s-a intitulat pînă în 1925 Partidul Comunist din Polonia).

Aripa dreaptă din P.P.S. și-a continuat în timpul primului război mondial politica național-șovină; ea a organizat pe teritoriul Galiției legiuni poloneze care au luptat de partea imperialismului austro-german. După formarea statului burghez polonez, aripa de dreapta a P.P.S. a fuzionat în 1919 cu organizațiile P.P.S. de pe teritoriul Poloniei aflat pînă atunci sub stăpînirea Germaniei și Austriei, luîndu-și din nou denumirea de P.P.S. Devenit partid de guvernămînt, P.P.S. a favorizat trecerea puterii în mîinile burgheziei poloneze, iar apoi a desfășurat o propagandă anticomunistă sistematică și a sprijinit politica agresivă împotriva Țării sovietice, politica de cotropire și asupra Ucrainei apusene și a Bielorusiei apusene. Unele grupări din P.P.S., care nu au fost de acord cu această politică, au aderat la Partidul Comunist din Polonia.

După lovitură de stat fascistă a lui Pilsudski (mai 1926), P.P.S. a trecut formal în rîndurile opoziției parlamentare; în realitate însă, el nu a desfășurat o luptă activă împotriva regimului fascist, ci a continuat propaganda antisovietică și anticomunistă. Elementele de stînga din P.P.S. au colaborat în acești ani cu comuniștii polonezi, sprijinind tactica frontului unic într-o serie de campanii.

În timpul celui de-al doilea război mondial, P.P.S. s-a scindat din nou. Partea lui reacționară, șovină, care și-a luat denumirea de „Wolność, Rowność, Niepodległość” („Libertate, Egalitate, Independență”), a participat la „guvernul” reacționar polonez din emigrație de la Londra. Cealaltă parte, adică aripa stîngă a P.P.S., care și-a luat denumirea de „Partidul muncitoresc al socialiștilor polonezi” (P.M.S.P.), sub influența „Partidului muncito-

resc polonez" (P.M.P.), înființat în 1942, s-a încadrat în frontul popular de luptă împotriva ocupațiilor hitleriști, a dus lupta pentru eliberarea Poloniei din robia fascistă, situându-se pe poziția stabilirii unor relații de prietenie cu U.R.S.S.

În 1944, după eliberarea Poloniei răsăritene de sub ocupația germană și formarea Comitetului polonez de eliberare națională, P.M.S.P. și-a reluat denumirea de P.P.S., participând, alături de P.M.P., la construirea Poloniei democrat-populare. În decembrie 1948, P.M.P. și P.P.S. s-au unit, formând Partidul Muncitoresc Unit Polonez (P.M.U.P.) — 229.

- 76 „Przedświt” („Zorile”) — revistă politică; a apărut din 1881, fiind editată de un grup de socialiști polonezi. Începând din 1884 a devenit organul partidului „Proletariatul”, primul partid muncitoresc polonez. Din 1892, revista „Przedświt” a trecut în mâinile socialiștilor de dreapta și ale elementelor naționaliste, continuând totuși să publice sporadic unele articole marxiste. Între 1893 și 1899 revista a apărut ca organ al Uniunii socialiștilor polonezi din străinătate (organizația din străinătate a P.P.S.), iar din 1900 pînă în 1905 a fost organul teoretic și de discuții al P.P.S. În 1907 revista și-a reluat apariția și a ființat pînă în 1920, cu excepția perioadei 1915—1917; începînd din 1907 a apărut ca organ al aripii drepte a P.P.S. (așa-numita „fracțiune revoluționară” a P.P.S.); în 1918—1920 — ca organ al P.P.S. Din 1881 pînă în 1901 revista „Przedświt” a fost editată în străinătate, iar apoi în Polonia (Krakovia-Varșovia-Lvov). — 230.

- 77 „Die Neue Zeit” („Timpuri noi”) — revistă teoretică a Partidului social-democrat din Germania; a apărut la Stuttgart din 1883 pînă în 1923. Pînă în octombrie 1917 a apărut sub îngrijirea lui K. Kautsky, iar după aceea sub îngrijirea lui H. Cunow. În „Die Neue Zeit” au fost publicate pentru prima oară unele lucrări ale lui K. Marx și F. Engels: „Critica programului de la Gotha” de K. Marx, „Contribuții la critica proiectului programului social-democrat din 1891” de F. Engels etc. Engels ajuta cu sfaturile sale redacția revistei și o critica adeseori pentru abaterile ei de la marxism. La „Die Neue Zeit” au colaborat militanți de seamă ai mișcării muncitorești germane și internaționale de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea: A. Bebel, W. Liebknecht, R. Luxemburg, F. Mehring, C. Zetkin, G. V. Plehanov, P. Lafargue și alții. Începînd din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut, după moartea lui F. Engels, revista a publicat în mod sistematic articole scrise de revizionişti, printre care și seria de articole scrise de E. Bernstein „Problemele socialismului”, care au deschis campania revizioniştilor împotriva marxismului. În anii primului război mondial revista s-a situat pe poziții centriste, sprijinind de fapt pe social-șoviniști. — 232.

78 „*Noua gazetă renană*” („*Neue Rheinische Zeitung*”) — cotidian ; a apărut la Colonia, sub redacția lui K. Marx, în perioada 1 iunie 1848—19 mai 1849. Din redacție făceau parte : F. Engels, W. Wolff, G. Weerth, F. Wolf, E. Dronke, F. Freiligrath și G. Bürgers.

Ca organ de luptă al aripii proletare a democrației, „*Noua gazetă renană*” a avut rolul de educator al maselor populare, ridicându-le la luptă împotriva contrarevoluției. Articolele de fond care precizau poziția gazetei în problemele fundamentale ale revoluției din Germania și din Europa erau scrise, de regulă, de Marx și Engels.

Poziția hotărâtă și intransigentă a „*Noii gazete renane*”, internaționalismul ei combativ, faptul că în coloanele ei era demascată politica guvernului prusian și a autorităților locale din Colonia, toate acestea au făcut ca ea să fie chiar din primele luni de existență ținta unor campanii furibunde din partea presei feudale-monarhiste și burghezo-liberale, precum și a unor persecuții din partea guvernului, persecuții care s-au înțepit îndeosebi după lovitura de stat contrarevoluționară din Prusia.

În pofida tuturor persecuțiilor și șicanelor polițienești, „*Noua gazetă renană*” a apărut cu curaj interesele democrației revoluționare, interesele proletariatului. În luna mai 1849, în condițiile ofensivei generale a contrarevoluției, guvernul prusian, profitând de faptul că Marx nu obținuse cetățenia prusiană, a dispus expulzarea lui din Prusia. Expulzarea lui Marx și represaliile împotriva celorlalți redactori ai „*Noii gazete renane*” au dus la încetarea apariției ei. Ultimul număr al „*Noii gazete renane*”, nr. 301, tipărit în roșu, a apărut la 19 mai 1849. În articolul de adio către muncitori, redactorii ziarului au declarat că „ultimul lor cuvânt va fi întotdeauna și pretutindeni : eliberarea clasei muncitoare !” — 232.

79 *Parlamentul de la Frankfurt* — Adunarea națională de la Frankfurt — Adunare națională pe întreaga Germanie ; a fost convocată după revoluția din martie 1848 din Germania și și-a început ședințele la 18 mai 1848 la Frankfurt pe Main. Principala sarcină a Adunării consta în lichidarea fărâmițării politice și în elaborarea unei constituții pentru întreaga Germanie. Dar, din cauza lașității și a șovăielilor de care a dat dovadă majoritatea liberală a Adunării, din cauza nehotărârii și inconștenței aripii stîngi mic-burgheze, Adunarea s-a temut să ia în mâinile sale puterea supremă în țară și n-a adoptat o poziție fermă în problemele fundamentale ale revoluției din 1848—1849. Ea nu a luat nici un fel de măsuri pentru a ușura situația muncitorilor și țăranilor, nu a sprijinit mișcarea de eliberare națională din Polonia și Cehia, aprobînd politica de împilare dusă de Austria și Prusia față de popoarele subjugate de ele. Adunarea nu s-a putut hotărî să mobilizeze forțele poporului spre a da o ripostă contrarevo-

luției în ofensivă și pentru apărarea constituției imperiului elaborate de ea în martie 1849.

Curînd, guvernul austriac și cel prusian au rechemat pe deputații lor, iar apoi și deputații liberali și din celelalte state germane au părăsit Adunarea. Deputații aripii stîngi, mic-burgheză, care au rămas în Adunare, și-au mutat reședința la Stuttgart. În iunie 1849, Adunarea a fost împrăștiată de trupele guvernului din Württemberg. — 232.

80 Vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 399, 371. — 233.

81 Din proiectele de rezoluții ale Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., publicate mai jos, Lenin a prezentat la congres numai unul: proiectul de rezoluție cu privire la atitudinea față de tineretul studios. — 239.

82 La cel de-al V-lea Congres socialist internațional al Internaționalei a II-a, care a avut loc la Paris între 23 și 27 septembrie (st. n.) 1900, delegația rusă a ales în calitate de reprezentanți ai P.M.S.D.R. în Biroul socialist internațional pe G. V. Plehanov și pe B. N. Kricevski. — 244.

83 Proiectul de față a fost scris de Lenin înainte de congres. În arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. există un al doilea proiect al aceleiași rezoluții care se deosebește în foarte mică măsură de cel publicat în volumul de față. Acest din urmă proiect a fost scris de Lenin, după cît se pare, în cursul celei de-a 37-a ședințe a congresului, din 10 (23) august, la care s-a dezbătut problema atitudinii față de tineretul studios. Proiectul poartă, în afară de semnătura lui Lenin, semnăturile altor 10 delegați la congres. El a fost adoptat în această formă, cu excepția punctului al doilea, de către congres. Lenin a luat cuvîntul la congres pentru a-și susține proiectul (vezi volumul de față, pag. 305). — 248.

84 S-au păstrat două variante ale proiectului de statut al partidului, scrise de Lenin în perioada de pregătire a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. Prima dintre aceste variante a fost scrisă cu o lună și jumătate — două luni înainte de congres, după ce Lenin a luat cunoștință de proiectul de statut al lui Martov (vezi „Cu-legeri din Lenin”, vol. VI, pag. 42—47).

Varianta de față, scrisă ulterior, a fost prezentată membrilor redacției „Iskrei” înainte de congres, iar apoi a fost adusă la cunoștința delegaților la congres; ea a fost publicată pentru prima oară în 1904, în anexele la ediția de la Geneva a proceselor-verbale ale congresului, sub titlul „Proiectul statutului de organizare al P.M.S.D. din Rusia, prezentat la congres de Lenin”. În lucrarea „Un pas înainte, doi pași înapoi”, Lenin arată că comisia pentru redactarea proceselor-verbale a comis o greșeală

publicînd sub acest titlu varianta statutului adusă în prealabil la cunoștința delegaților la congres, și nu pe cea prezentată la congres (vezi Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 231).

Textul definitiv al proiectului de statut prezentat de Lenin în cadrul comisiei congresului pentru elaborarea statutului nu s-a păstrat. După cît se poate stabili din discuțiile purtate la congres, acest text prezenta față de cea de-a doua variantă următoarele deosebiri: în primul rînd, Consiliul partidului era definit nu ca organ de arbitraj, ci ca organ suprem al partidului; în al doilea rînd, se cerea unanimitatea în ceea ce privește cooptarea în O.C. și C.C., precum și controlul reciproc între C.C. și O.C. la cooptarea în centre. — 251.

- 85 *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.* a avut loc între 17 (30) iulie — 10 (23) august 1903. Primele 13 ședințe ale congresului s-au ținut la Bruxelles. Apoi, din cauza persecuțiilor polițienești, congresul s-a mutat la Londra.

Congresul a fost pregătit de „Iskra”, care, sub conducerea lui Lenin, a desfășurat o vastă muncă de unire a social-democraților ruși pe baza principiilor marxismului revoluționar. Redacția „Iskrei” a elaborat și prezentat congresului spre dezbateră proiectul de program al partidului (publicat în „Iskra” nr. 21 din 1 iunie 1902). O serie de documente prezentate congresului: proiectul de statut al P.M.S.D.R., unele proiecte de rezoluții, planul raportului de activitate a „Iskrei” au fost scrise de Lenin. Lenin a elaborat de asemenea în amănunțime ordinea de zi și regulamentul de desfășurare a lucrărilor congresului. Proiectul de statut și proiectul ordinii de zi a congresului au fost aduse în prealabil la cunoștința membrilor redacției „Iskra”, iar apoi și a delegaților la congres.

La congres au participat 43 de delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 26 de organizații (grupul „Eliberarea muncii”, organizația „Iskrei”, Comitetul din străinătate și Comitetul central al Bundului, „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”, „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” și 20 de comitete și uniuni social-democrate din Rusia). Întrucît unii delegați dispuneau de două voturi, numărul voturilor deliberative la congres se ridica la 51. Printre delegații la congres, reprezentanții celor mai importante comitete social-democrate din Rusia erau revoluționari de profesie-leniniști: R. S. Zemleacika, A. V. Șotman, P. A. Krasikov, N. E. Bauman, A. M. Stopani și alții. Componența congresului nu era omogenă. La congres nu participau numai adepți ai „Iskrei”, ci și adversarii ai ei, precum și elemente nestatornice, șovăielnice.

Pe ordinea de zi a congresului figurau 20 de probleme: 1. Constituirea congresului. Alegerea biroului. Stabilirea regulamentului și a ordinii de zi a congresului. Raportul Comitetului de organizare și alegerea comisiei de validare și stabilire a componenței congresului. 2. Locul Bundului în P.M.S.D.R. 3. Programul partidului. 4. Organul Central al partidului. 5. Rapoartele dele-

gaților. 6. Organizarea partidului. 7. Organizațiile regionale și naționale. 8. Diferite grupuri ale partidului. 9. Problema națională. 10. Lupta economică și mișcarea sindicală. 11. Sărbătorirea zilei de 1 Mai. 12. Congresul socialist internațional de la Amsterdam din 1904. 13. Demonstrații și insurecții. 14. Teroarea. 15. Problemele interne ale muncii de partid : a) organizarea propagandei, b) organizarea agitației, c) organizarea editării literaturii de partid, d) organizarea muncii în rîndurile țărănimii, e) organizarea muncii în armată, f) organizarea muncii în rîndurile tineretului studios, g) organizarea muncii în rîndurile sectanților. 16. Atitudinea P.M.S.D.R. față de „socialiștii-revoluționari”. 17. Atitudinea P.M.S.D.R. față de curentele liberale din Rusia. 18. Alegerea Comitetului Central și a redacției Organului Central al partidului. 19. Alegerea Consiliului partidului. 20. Modul de publicare a hotărîrilor și a proceselor-verbale ale congresului, precum și modul de intrare în exercițiul funcțiunii a persoanelor și a organelor alese.

La congres Lenin a prezentat raportul cu privire la statutul partidului și a rostit cuvîntări în cadrul dezbaterilor în majoritatea problemelor de pe ordinea de zi a congresului.

Principalele probleme dezbătute la congres au fost adoptarea programului și a statutului partidului și alegerea centrelor conducătoare de partid. Lenin și adepții săi au desfășurat la congres o luptă necruțătoare împotriva oportuniștilor.

Proiectul de program al partidului elaborat de redacția „Iskrei” și îndeosebi teza cu privire la rolul conducător al partidului în mișcarea muncitorească, punctul cu privire la necesitatea cuceririi dictaturii proletariatului și partea agrară a programului au constituit ținta unor atacuri înverșunate din partea oportuniștilor. Invocînd faptul că teza cu privire la dictatura proletariatului nu figura în programele partidelor social-democrate din apusul Europei, oportuniștii au supus această teză unor atacuri directe și indirecte. Troțki a răstălmăcit în chip oportunist problema dictaturii proletariatului, susținînd drept condiție esențială a instaurării ei faptul că proletariatul trebuie să se identifice aproape total cu partidul și să reprezinte majoritatea națiunii. Congresul a respins toate încercările oportuniștilor de a introduce în proiectul de program elaborat de „Iskra” modificări în spiritul programelor partidelor social-democrate din apusul Europei, aprobînd în unanimitate (cu o abținere) programul partidului, în care erau formulate atît sarcinile imediate ale proletariatului în apropiata revoluție burghezo-democratică (programul minimal), cît și sarcinile legate de victoria revoluției socialiste și instaurarea dictaturii proletariatului (programul maximal). Adoptarea unui program marxist revoluționar al partidului a constituit o victorie de seamă a curentului leninist-iskrist.

În cursul dezbaterilor la statutul partidului s-a dat o luptă înverșunată în problema principiilor organizatorice ale construcției de partid.

Lenin și adepții săi luptau pentru crearea unui partid revoluționar combativ al clasei muncitoare și considerau că este necesar să se adopte un statut care să îngreuiască intrarea în partid a tot felul de elemente nestatornice sau șovăielnice. De aceea în formularea primului paragraf din statut propusă de Lenin, calitatea de membru de partid era condiționată nu numai de recunoașterea programului și de sprijinirea materială a partidului, ci și de participarea personală la una din organizațiile partidului. La congres, Martov a prezentat o formulare proprie a primului paragraf, potrivit căreia calitatea de membru de partid era condiționată, în afară de recunoașterea programului și sprijinirea materială a partidului, numai de sprijinul personal acordat cu regularitate partidului, sub conducerea uneia din organizațiile lui. Formularea lui Martov, care înlesnea intrarea în partid tuturor elementelor nestatornice, a fost sprijinită la congres nu numai de antiiskriști și de „mლაშტინა” (de „centru”), ci și de iskriștii nestatornici, fiind adoptată de congres cu o majoritate neînsemnată de voturi. În fond la congres a fost adoptat însă statutul elaborat de Lenin.

La congres s-a produs o sciziune între adepții consecvenți ai curentului iskrist — leniniștii și iskriștii nestatornici — adepții lui Martov. Inițial, la congres voturile s-au grupat astfel: iskriștii 33 de voturi, „mლაშტინა” („centrul”) 10 voturi și antiiskriștii (3 rabocedelți și 5 bundiști) 8 voturi. La 5 (18) august, 7 antiiskriști — 2 rabocedelți și bundiștii — au declarat că nu sînt de acord cu hotărîrile congresului și au părăsit congresul. În cursul lucrărilor congresului s-a conturat minoritatea oportunistă a iskriștilor, formată din 7 persoane, care înainte de alegerea organelor centrale s-a desprins de iskriștii consecvenți. Adepții lui Martov, sprijiniți de un antiiskrist și de „mლაშტინა”, au format minoritatea congresului, care a totalizat 20 de voturi (9 voturi ale adepților lui Martov, 10 voturi ale „mლაშტინი” și 1 vot al antiiskriștilor), față de 24 de voturi, cît au totalizat iskriștii consecvenți, uniți în jurul lui Lenin. Adepții curentului leninist, care au obținut majoritatea de voturi la alegerea instituțiilor centrale ale partidului, au început să se denumescă bolșevici, iar oportuniștii, care au rămas în minoritate, menșevici.

Congresul a avut o mare importanță pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din Rusia. El a lichidat metodele primitive și spiritul de cerc din mișcarea social-democrată și a pus bazele partidului marxist revoluționar din Rusia, ale partidului bolșevic. „Bolșevismul ca un curent de gîndire politică și ca partid politic există din 1903”, scrie Lenin (Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 8).

Creînd un partid proletar de tip nou, care a devenit un model pentru marxiștii revoluționari din toate țările, Congresul al II-lea a constituit punctul de cotitură în mișcarea muncitorească internațională. — 253.

86 Prima intervenție constituie răspunsul la întrebarea pusă de M. I. Liber : „Ce semnifică punctul «problema națională» ? De ce acest punct a fost separat de punctul «proiectul de program ?» În ce sens trebuie înțeleasă afirmația că problema națională este o problemă de tactică ? De ce această problemă nu a fost enumerată printre problemele cardinale ?”

A doua intervenție reprezintă răspunsul la o altă întrebare a lui Liber : „Ce se înțelege prin punctul «organizații naționale» ? Această problemă este pusă oarecum independent de cea a situației Bundului în partid” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, Moscova, 1959, pag. 17, 18).

Primul punct de pe lista de probleme ce urmau să fie discutate la congres („Cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R.”), menționat aici de V. I. Lenin, a devenit punctul al doilea pe ordinea de zi aprobată de congres, iar punctul șase („Organizațiile regionale și naționale”) a devenit punctul șaptea. — 255.

87 Ordinea de zi a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. a fost schițată inițial de V. I. Lenin într-o scrisoare către E. I. Levin, membru în Comitetul de organizare pentru convocarea congresului, scrisă nu mai devreme de 28 noiembrie (11 decembrie) 1902 (vezi Opere, vol. 34, pag. 107—109). Ulterior, Lenin a elaborat mai amănunțit ordinea de zi a congresului, la care a scris un comentariu (vezi volumul de față, pag. 389—393). Ordinea de zi elaborată de Lenin a fost adoptată de C.O. și, cu unele modificări neînsemnate, confirmată de congres. În ordinea de zi adoptată la congres s-a menținut ordinea de examinare a problemelor propusă de Lenin. — 256.

88 Discutarea la congres a problemei acțiunilor Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. a fost determinată de următoarele împrejurări. Încă înainte de congres, Comitetul de organizare a respins cererea grupului „Borba” ca la congres să fie admis un reprezentant din partea acestui grup. La 17 (30 iulie), în ședința comisiei de validare a mandatelor și stabilire a componenței congresului, s-a dat citire unei informări întocmite de către E. M. Aleksandrova (Stein) și P. A. Krasikov (Pavlovici), membri ai C.O., în problema plîngerii împotriva acțiunilor nejuste ale O.C. de puse la comisie de grupul „Borba”. Comisia de validare a apreciat hotărîrea C.O. ca fiind justă. La ședința din 18 (31) iulie a congresului, în care s-a dezbătut această problemă, E. I. Levin (Egorov), membru al C.O., care sosise la congres cu întârziere, a cerut ca să se facă o pauză spre a se discuta cu membrii C.O. problema grupului „Borba”. La consfătuirea C.O., organizată în timpul pauzei, majoritatea a votat pentru a se prezenta congresului propunerea ca reprezentantul grupului „Borba”, D. B. Reazanov, să fie invitat cu vot consultativ. Împotriva acestei propuneri a votat iskristul Krasikov, care în plenul congresului a protestat împotriva acțiunilor C.O.

Levin l-a acuzat pe Krasikov că, ridicându-se împotriva majorității C.O., ar încălca disciplina de partid.

Congresul a respins propunerea C.O. și a adoptat următoarea rezoluție :

„Congresul consideră încheiat incidentul produs de declarațiile tov. Pavlovici și Egorov și invită pe toți tovarășii să-și depună propunerile la biroul congresului“.

„O dată cu alegerea comisiei, destinată să stabilească componența congresului, Comitetul de organizare și-a pierdut dreptul de a influența, în calitate de colegiu, componența congresului, iar activitatea lui, în calitate de colegiu, se consideră încheiată în privința acestui punct“ („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, Moscova, 1959, pag. 37, 38). — 258.

- 89 Este vorba de § 7 din proiectul de regulament al congresului, elaborat de Comitetul de organizare : „Împuternicirile delegaților nu trebuie limitate prin mandate imperative. Ei sînt absolut liberi și independenți în exercitarea împuternicirilor lor“ („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, 1959, pag. 706). — 258.

- 90 Problema participării reprezentanților social-democrației din Polonia și Lituania la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost ridicată pentru prima oară din inițiativa redacției „Iskrei“ în scrisoarea trimisă la 7 februarie 1903 de către Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. Comitetului din străinătate al Social-democrației din Polonia și Lituania. În această scrisoare, C.O. făcea cunoscut că a hotărît să fie invitate la congres numai organizațiile care se consideră ca parte integrantă a partidului din Rusia și propunea social-democraților polonezi ca, în cazul în care vor să devină membri ai congresului cu drepturi depline, să trimită „Iskrei“ o declarație în sensul că ei se consideră ca făcînd parte din P.M.S.D.R. S.D.P. și L. n-a trimis o asemenea declarație.

Problema condițiilor de unificare a Social-democrației din Polonia și Lituania cu P.M.S.D.R. a fost dezbătută la Congresul al IV-lea al S.D.P. și L., care a avut loc între 11 și 16 (24—29) iulie 1903. La congres au fost formulate o serie de condiții în vederea unei eventuale unificări : independența absolută a social-democrației poloneze în toate chestiunile interne, ținerea de congrese proprii, înființarea de comitete și publicarea de literatură ; social-democrația poloneză va adopta denumirea generală a partidului, dar își va păstra și denumirea proprie ; toate celelalte organizații social-democrate poloneze vor intra în componența partidului numai pe baza aderării la social-democrația din Polonia și Lituania. Una dintre condițiile de unificare puse de Congresul al IV-lea era aceea de a se da o altă formulare punctului din programul P.M.S.D.R. referitor la dreptul națiunilor la autodeterminare.

La deschiderea lucrărilor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., delegații la congres nu cunoșteau această hotărîre. La 18 (31)

iulie, comisia de validare a mandatelor și stabilire a componenței congresului, în cadrul raportului prezentat la congres, a dat citire unei scrisori a social-democratului polonez A. Warski (A. S. Warszawski), aflată în posesia ei, din care nu rezulta însă clar ce relații anume intenționează social-democrația poloneză să stabilească cu P.M.S.D.R. Comisia a hotărât să invite la congres pe social-democrații polonezi cu drept de vot consultativ. La 22 iulie (4 august), reprezentanții social-democrației poloneze, A. Warski și J. S. Ganecki, au sosit la congres; aici Warski a dat citire hotărârii Congresului al IV-lea al S.D.P. și L. cu privire la condițiile de unificare a Social-democrației din Polonia și Lituania cu P.M.S.D.R. În vederea examinării acestor condiții a fost aleasă o comisie specială.

Dat fiind că social-democrații polonezi au ridicat problema referitoare la dreptul națiunilor la autodeterminare, punctul respectiv din proiectul de program a fost discutat în cadrul comisiei pentru întocmirea programului. La ședințele comisiei nu s-au întocmit procese-verbale, dar din însemnările făcute de V. I. Lenin la a treia ședință a comisiei (vezi volumul de față, pag. 417—418), rezultă că social-democrații polonezi au obiectat împotriva punctului referitor la dreptul națiunilor la autodeterminare și au propus să se introducă în program revendicarea creării unor instituții care să garanteze deplina libertate de dezvoltare culturală tuturor națiunilor care intră în componența statului. După cum a arătat Lenin mai târziu, „în locul autodeterminării ei n-au propus de fapt nimic altceva decât un pseudonim al faimoasei «autonomii cultural-naționale»” (Opere, vol. 20, Editura politică, 1959, pag. 447). Comisia a respins propunerile social-democraților polonezi. Convingându-se că nu vor reuși să susțină aceste propuneri la congres, ei au părăsit congresul după ce au depus o declarație în care își expuneau punctul de vedere. Această declarație a fost citită la congres la 29 iulie (11 august). La 6 (19) august congresul a adoptat pe marginea raportului comisiei, care a examinat condițiile fuzionării S.D.P. și L. cu P.M.S.D.R. propuse de social-democrații polonezi, o rezoluție în care își exprima regretul în legătură cu faptul că plecarea social-democraților polonezi a lipsit congresul de posibilitatea de a încheia discutarea problemei fuzionării S.D.P. și L. cu P.M.S.D.R., însărcinând C.C. să continue tratativele începute. — 259.

- 91 Este vorba despre majoritatea iskristă a congresului, care pînă la sciziunea produsă în rîndul iskriștilor a acționat în mod unitar. — 260.
- 92 Este vorba de statutul Bundului, prezentat de bundiști la ședința a 4-a a congresului, din 19 iulie (1 august), cu prilejul discutării problemei locului Bundului în partid. Congresul a respins propunerea delegaților Bundului, care pretindeau examinarea imediată pe puncte a statutului propus de ei, înainte de adoptarea statutului partidului, și a condamnat încercarea Bundului de a

obține instituirea de relații federative cu P.M.S.D.R. Congresul a revenit la discutarea problemei statutului Bundului în ședința a 27-a, din 5 (18) august (vezi adnotarea 130). — 260.

- 93 Este vorba despre sindicatele minerilor englezi din Comitatele Northumberland și Dargham, care, după ce au obținut, în penultimul deceniu al secolului al XIX-lea, prin tranzacții cu patronii, ziua de muncă de 7 ore pentru muncitorii calificați care lucrează în subteran, s-au pronunțat împotriva legiferării zilei de muncă de 8 ore pentru toți muncitorii din Anglia. — 262.
- 94 V. I. Lenin a rostit această cuvântare în ședința a 9-a a congresului, în cadrul dezbaterilor la partea generală a proiectului de program al partidului elaborat de redacția „Iskrei”. După discutarea părții generale, proiectul de program a fost încredințat în vederea unei redactări preliminare unei comisii, aleasă la ședința a 8-a a congresului, din 21 iulie (3 august), și formată din : G. V. Plehanov, V. I. Lenin, P. B. Akselrod, A. N. Potresov (Starover), A. S. Martînov, I. L. Eisenstadt (Iudin), E. I. Levin (Egorov). La ședințele a 15-a — a 21-a ale congresului, care au avut loc între 29 iulie și 1 august (1—14 august), s-au discutat partea generală și revendicările concrete ale programului în formulările adoptate de comisia pentru întocmirea programului. — 263.
- 95 Pasajul din intervenția lui Liber la care se referă Lenin nu este consemnat în procesele-verbale ale congresului. În intervenția sa, Liber obiectase împotriva includerii în program a următorului paragraf din proiectul de program iskrist : „Partidul clasei muncitoare, social-democrația, cheamă în rîndurile sale toate păturile populației muncitoare și exploatate, în măsura în care ele își însușesc punctul de vedere al proletariatului”. Se prea poate ca în intervenția sa Liber să se fi referit la articolul lui Lenin „Cronica internă”, articol în care, comentînd cuvîntările opoziționiste ale doi mareașali ai nobilimii, Lenin chema social-democrația „să-și desfășoare activitatea ei agitatorică și organizatorică în toate clasele populației !” (vezi Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 348). — 263.
- 96 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, Editura politică, 1960, pag. 208—209. — 263.
- 97 Este vorba despre următoarele cuvinte ale lui K. Marx din lucrarea sa „Războiul civil din Franța”. „Comuna avea absolută dreptate cînd striga țăranilor : «nădejdea voastră e în victoria noastră»” (K. Marx, Războiul civil din Franța, Editura politică, 1960, pag. 63). — 263.

- 98 Lenin are în vedere teza socialismului științific potrivit căreia conștiința socialistă, ideologia socialistă nu pot apărea spontan în mișcarea muncitorească, ci sînt introduse din afară de către teoreticienii socialismului, de către partidul marxist revoluționar, teză elaborată de el în lucrarea „Ce-i de făcut?”. Modul în care Lenin a abordat problema spontaneității și conștiinței în mișcarea muncitorească a constituit la congres obiectul unor atacuri din partea rabocedeltților Martînov și Akimov. — 263.
- 99 Judecînd după însemnările făcute de Lenin în „Jurnalul ședințelor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.” (vezi volumul de față, pag. 403), termenul „Erfüllungstheorie” („teoria umplerii”) a fost folosit de Akimov în cuvîntarea rostită la aceeași ședință a congresului (acest pasaj din cuvîntarea lui Akimov nu este consemnat în procesele-verbale); Akimov se referea la teza oportunistă potrivit căreia, în procesul dezvoltării capitalismului, pe măsura dezvoltării mișcării muncitorești spontane, proletariatul se pătrunde automat de conștiința socialistă, „se umple de socialism”. — 264.
- 100 Este vorba de ideea reformistă, oportunistă cu privire la posibilitatea „golirii” treptate a capitalismului de către socialism, adică a atenuării treptate a contradicțiilor de clasă în condițiile capitalismului prin lupta pentru sporirea salariului muncitorilor, încheierea de contracte colective cu capitaliștii, prin înființarea de asociații de consum, creșterea numărului posesorilor de proprietate. — 264.
- 101 Lenin se referă la cartea lui D. B. Reazanov „Materiale pentru elaborarea programului partidului. Partea a II-a. Proiectul de program al «Iskrei» și sarcinile social-democraților ruși”, consacrată criticării proiectului de program al „Iskrei”. Reazanov a analizat cu multe amănunte utilizarea conjuncției „și” în propoziția „crizele și perioadele de stagnare industrială” din proiectul de program al „Iskrei”. Cartea lui Reazanov a fost criticată în articolul lui G. V. Plehanov „Bucherism ortodox” (vezi „Iskra” nr. 41, 42 și 43 (supliment) din 1, 15 iunie și 1 iulie 1903). — 264.
- 102 Este vorba de amendamentul la paragraful din partea generală a proiectului de program în care se spunea: „Dar, pe măsură ce toate aceste contradicții proprii societății burgheze se măresc și se intensifică, se mărește și nemulțumirea oamenilor muncii și a masei exploatare față de starea de lucruri existentă, cresc numărul și coeziunea proletarilor și se ascute lupta împotriva exploatare lor”. Atunci cînd acest paragraf a fost discutat în comisia pentru elaborarea programului (în cursul unei ședințe la care Lenin nu a participat), după cuvintele „numărul și coeziunea”, a fost adăugat cuvîntul „conștiința”.
- Amendamentul a fost respins de congres, iar acest paragraf a fost adoptat cu majoritate de voturi în redactarea inițială. — 267.

- 103 Este vorba de § 1 al revendicărilor general-politice ale proiectului de program al partidului, care în redactarea comisiei pentru întocmirea programului suna astfel : „Suveranitatea poporului, adică concentrarea întregii puteri supreme în stat în mâinile unei adunări legislative formate dintr-o singură Cameră și alcătuită din reprezentanți ai poporului“ („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, 1959, pag. 179). K. M. Tahtarev (Strahov) a propus să se înlocuiască cuvintele „suveranitatea poporului“ prin cuvintele „supremația poporului“. Amendamentul lui Tahtarev a fost respins de congres. — 268.
- 104 Este vorba de § 3 al revendicărilor general-politice ale proiectului de program, prezentat de comisia pentru întocmirea programului ; acest paragraf cuprindea revendicarea unei largi autoadministrări locale și regionale. — 268.
- 105 Este vorba de § 9 al revendicărilor general-politice din proiectul de program (§ 8 din proiectul iskrist), în care se spunea : „Orice cetățean să aibă dreptul de a traduce în fața justiției pe orice funcționar fără o plîngere prealabilă pe cale ierarhică“. V. N. Krohmal (Fomin) propunea ca după cuvîntul „cetățean“ să se adauge „precum și orice cetățean străin“. Amendamentul a fost respins de congres. — 268.
- 106 Cu prilejul discutării § 12 al revendicărilor general-politice ale proiectului de program (§ 9 din proiectul iskrist), referitor la desființarea armatei permanente și înlocuirea ei prin înarmarea generală a poporului, Liber a propus să se înlocuiască cuvintele „înarmarea generală a poporului“ prin cuvîntul „miliție“. Propunerea lui Liber a fost respinsă de congres. — 269.
- 107 Acest proiect de propuneri a fost prezentat de Lenin la ședința comisiei pentru întocmirea programului la a doua discutare a formulării § 7 al revendicărilor general-politice ale proiectului de program al partidului (§ 6 din proiectul iskrist).
- În proiectul de program iskrist, acest paragraf cuprindea revendicarea desființării stărilor sociale, precum și revendicarea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor, indiferent de sex, rasă și religie. La prima discutare în comisie, sfîrșitul acestui paragraf a fost modificat în felul următor : „...religie, rasă, naționalitate și limbă“. Paragraful a fost prezentat în această formă la cea de-a 16-a ședință a congresului, din 30 iulie (12 august). În cursul discutării lui la congres, bundiștii au cerut ca în programul partidului să fie inclus un punct special referitor la „egalitatea în drepturi a limbilor“. Ei au reușit să atragă de partea lor o parte din iskriștii nestatornici. Cînd această chestiune a fost pusă la vot, voturile s-au împărțit.
- Ulterior, Lenin scria : „Era vorba de adoptarea programului, de formularea revendicării egalității și a egalității în drepturi în ceea ce privește limbile... Bundiștii au reușit să zdruncine rîn-

durile iskriștilor, vîrînd în capul unora dintre ei ideea că «Iskra» nu vrea «egalitatea limbilor», pe cînd, în realitate, redacția «Iskrei» era doar împotriva acestei formulări agramate, după părerea ei, absurdă și superfluă» (Opere complete, vol. 8, Ediția politică, 1962, ediția a doua).

Problema formulării § 7 a fost transmisă pentru a doua oară comisiei pentru elaborarea programului. Comisia a adoptat, cu neînsemnate modificări de ordin redacțional, propunerile lui Lenin, prezentîndu-le din partea ei la ședința a 21-a a congresului, din 1 (14) august. Primul punct al propunerilor a fost respins de congres, punctul al doilea a fost adoptat cu unele amendamente (devenind § 8 în programul adoptat de congres), iar punctul al treilea a fost adoptat fără modificări.

§ 11, despre care se vorbește în punctul al treilea al propunerilor lui Lenin, era formulat, în proiectul iskrist, precum urmează: „Învățămînt general și profesional gratuit și obligatoriu pentru toți copiii de ambele sexe pînă la 16 ani. Aprovizionarea copiilor nevoiași cu hrană, îmbrăcăminte și manuale școlare pe socoteala statului”. Comisia pentru întocmirea programului a adoptat fără modificări acest paragraf (§ 14), dar în cadrul discutării lui la cea de-a 18-a ședință a congresului, din 31 iulie (13 august), a fost adoptat următorul adaos: „Învățămînt în limba maternă, la cererea populației” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 198). Acest adaos era inutil, întrucît se adoptase un punct special referitor la limbă. — 270.

- 108 Este vorba de § 2 din secțiunea proiectului de program referitoare la protecția muncii, paragraf care cuprindea revendicarea instituirii prin lege a unui repaus săptămînal de cel puțin 36 de ore pentru muncitorii salariați de ambele sexe în toate ramurile economiei naționale. Leadov a propus ca în acest punct să fie introdusă revendicarea unui repaus de 42 de ore; Liber a menționat că în program nu se spune nimic despre supravegherea în mica producție. Propunerea lui Leadov a fost adoptată de congres, iar amendamentul lui Liber a fost respins. — 271.
- 109 Este vorba de § 12 (§ 11 din proiectul iskrist) din partea proiectului de program, referitoare la protecția muncii, care revendica „supravegherea de către organele de autoadministrare locală, cu participarea unor delegați ai muncitorilor, a condițiilor de salubritate din clădirile destinate de patroni drept imobile de locuit pentru muncitori, a regulamentului interior al acestor imobile și a condițiilor în care sînt ele închiriate, spre a apăra pe muncitorii salariați împotriva amestecului patronilor în viața lor particulară și în activitatea lor cetățenească”. Leadov a propus următoarele completări la acest paragraf: 1) instituirea unei inspecții agricole pentru supravegherea tuturor proprietarilor agricoli care au muncitori salariați; 2) punctele 1—13 din partea din program referitoare la protecția muncii să fie extinse asupra întregului sector agricol în care se folosește muncă

- salariată ; 3) arendașii care iau pământ în dijmă pe jumătate sau cu condiția de a lucra pe pământul moșierului să fie considerați muncitori salariați asupra cărora să fie extinsă inspecția agricolă. Primele două completări au fost respinse de congres, iar Leadov și-a retras-o pe cea de-a treia. — 271.
- 110 Luînd cuvîntul în cadrul dezbaterilor pe marginea programului agrar, Martînov a afirmat că punctele din proiectul de program referitoare la restituirea către țărani a ratelor de răscumpărare și a pămînturilor răsluite nu decurg din sarcinile pe care trebuie să le rezolve partidul proletariatului, ci ar avea drept scop doar „repararea unei nedreptăți istorice”. — 272.
- 111 Amendamentul propus de Lenin în cursul discutării părții introductive a proiectului de program agrar, în care se arăta : „În scopul înlăturării rămășițelor rînduielilor iobăgiste care apasă din greu asupra țăranilor, precum și în interesul dezvoltării libere a luptei de clasă la sate, partidul va lupta...” Amendamentul a fost adoptat de congres. — 276.
- 112 Este vorba de § 1 din proiectul de program agrar, paragraf care cuprindea revendicarea „abrogării ratelor de răscumpărare și a plășilor în contul dijmei, precum și a tuturor prestațiilor care cad în momentul de față în sarcina țăranimii ca stare socială birnică”. Leadov a propus să se adauge : „precum și în sarcina celorlalți săteni, ca stări sociale birnice”. Completarea a fost respinsă de congres. — 277.
- 113 În cursul discutării § 2 din proiectul de program agrar, în care se vorbea de necesitatea desființării răspunderii solidare și a tuturor legilor care împiedică pe țăran să dispună de pământul său, Martînov a pus următoarea întrebare : „În ce sens trebuie interpretate cuvintele «pământul său» ?”, considerînd că acest punct poate fi interpretat în două feluri : „1) fiecare țăran are dreptul de răscumpărare, și în acest caz interesele obștii nu sînt încălcate ; 2) fiecare țăran are dreptul de a-și însuși pământ fără răscumpărare”. După explicația dată de Lenin, Martînov a luat din nou cuvîntul, declarînd că el nu are în vedere chestiuni de amănunt, ci un principiu general, și anume în a cui proprietate se află pământul — în proprietatea obștii sau a țaranului ? „Dacă se află în proprietatea obștii — a spus el —, în acest caz, considerînd că aceasta din urmă constituie o piedică în dezvoltarea economică, ne pronunțăm pentru dreptul de răscumpărare. Dacă se află în proprietatea țaranului, răscumpărarea nu mai este necesară” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 235). — 277.
- 114 § 4 al proiectului de program agrar cuprindea revendicarea „înființării de comitete țărănești : a) pentru readucerea în proprietatea obștilor sătești (prin expropriere sau — în caz că pă-

mîntul a trecut din mînă în mînă — prin răscumpărare de către stat pe socoteala marilor latifundii ale nobililor) a pămînturilor care au fost rășluite de la țărani cu prilejul desființării iobăgiei și care constituie în mîinile moșierilor un instrument de înrobire a țărănilor ; b) pentru lichidarea rămășițelor de relații feudale care s-au păstrat în Ural, Altai, în Regiunea de vest și în alte regiuni ale statului...”

N. N. Jordania (Kostrov) a făcut la acest punct următoarea completare : „pentru trecerea în mîinile țărănilor din Caucaz a pămînturilor de care ei se folosesc ca țărani temporar obligați, hizani etc.” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 243). Cea de-a doua propunere a fost făcută de B. M. Knunianț (Rusov) și M. N. Leadov, care considerau că programul trebuie să se limiteze la o indicație generală în ceea ce privește necesitatea lichidării rămășițelor de relații feudale în toate regiunile Rusiei.

Amendamentul lui D. A. Topuridze (Karski), despre care este vorba în intervenția lui Lenin, nu este consemnat în procesele-verbale ale congresului.

Congresul a adoptat completarea propusă de Jordania.

Hizani — astfel se numeau în Gruzia țărani statorniciți pe pămînturile moșierilor pe baza unor învoielii speciale. Deși formal nu erau considerați iobagi, bucurîndu-se de libertate personală, hizanii rămîneau niște arendași lipsiți pe vecie de orice drepturi. „Reforma țărănească” din 1861 nu s-a extins și asupra hizanilor ; ei au continuat să rămînă într-o totală dependență față de moșieri, care au început să mărească prestațiile și să ia hizanilor pămînturile ocupate de ei. Starea de hizan a fost desființată după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Țărani temporar-obligați se numeau foștii iobagi inoșierești care și după desființarea iobăgiei în 1861 erau obligați să dea moșierului dijmă sau să-i presteze clacă pentru folosința loturilor de pămînt pînă în momentul începerii răscumpărării lotului de la moșier. Din momentul încheierii actului de răscumpărare, țărani încetau de a mai fi „temporar-obligați” și treceau în categoria „țărănilor proprietari”. — 278.

- 115 În § 5 al proiectului de program agrar se vorbea de necesitatea de a se acorda comisiilor de judecată dreptul de a reduce arenzile excesive și de a anula tranzacțiile înrobitoare. § 16 al părții din proiectul de program referitoare la protecția muncii cuprîndea revendicarea înființării în toate ramurile economiei naționale a unor tribunale de muncă, formate dintr-un număr egal de reprezentanți ai muncitorilor și ai patronilor. — 279.
- 116 Obiecția lui Lenin era îndreptată împotriva propunerii lui Liber de a se introduce în § 5 al proiectului de program agrar revendicarea de a se acorda comisiilor de judecată dreptul de a stabili mărimea arenzii pămîntului. — 279.

117 Este vorba de formularea leninistă a § 1 din statutul partidului : „E considerat membru al partidului oricine recunoaște programul lui și sprijină partidul atît prin mijloace materiale cît și prin participarea sa personală într-una din organizațiile partidului“ (V. I. Lenin, Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). Martov a propus o altă formulare : „E considerat membru al P.M.S.D.R. oricine recunoaște programul lui, sprijină partidul prin mijloace materiale și-i dă regulat concurs personal, sub conducerea uneia din organizațiile lui“ („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, 1959, pag. 425). La ședința din 30 iulie (12 august) a comisiei pentru elaborarea statutului, voturile s-au împărțit, astfel încît au fost puse în discuția congresului ambele formulări ale § 1 al statutului, cu excepția cuvintelor privind sprijinirea partidului prin mijloace materiale, care au fost scoase, cu majoritate de voturi, în comisia pentru elaborarea statutului. Congresul a adoptat formularea lui Martov (28 de voturi pentru, 22 contra, o abținere). Cu majoritate de voturi (26 pentru, 18 contra), congresul a inclus în § 1 al statutului cuvintele referitoare la sprijinirea materială a partidului de către membrii de partid.

V. I. Lenin a analizat discuțiile purtate la congres și votarea în această problemă în lucrarea „Un pas înainte, doi pași înapoi“ (vezi Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 280.

118 Întrucît, în urma discutării primului alineat al § 4 al proiectului de statut — referitor la sistemul de numire a membrilor Consiliului și de completare a locurilor vacante din Consiliu —, comisia pentru elaborarea statutului nu a putut ajunge la un acord, la congres au fost prezentate trei formulări :

Prima formulare, propusă de L. Martov și V. A. Noskov (Glebov) : „Consiliul partidului este numit de redacția Organului Central și de C.C., care trimit în Consiliu cîte doi membri ; acești patru membri ai Consiliului desemnează pe cel de-al cincilea ; locurile devenite vacante în Consiliu sînt completate de către instituțiile respective“.

Cea de-a doua formulare, propusă de V. I. Lenin și V. N. Rozanov (Popov) : „Consiliul partidului este numit de congres dintre membrii redacției O.C. și ai C.C. și se compune din cinci persoane, dintre care cel puțin două trebuie să fie din partea fiecăruia din aceste colegii. Locurile devenite vacante sînt completate de Consiliul însuși“.

A treia formulare, propusă de E. I. Levin (Egorov) : „Congresul alege în Consiliul partidului cîte doi membri din C.C. și din redacția Organului Central. Cei patru membri aleși aleg în unanimitate pe al cincilea ; locurile devenite vacante sînt completate de către organizațiile respective, cu excepția locului ocupat de cel de-al cincilea, care este completat prin procedeul sus-menționat“.

În urma discutării acestei probleme, congresul a adoptat următoarele formulări :

„4. Congresul numește al cincilea membru al Consiliului, Comitetul Central și redacția Organului Central.

5. Consiliul partidului este numit de către redacția Organului Central și de către Comitetul Central, care trimite în Consiliu câte doi membri ; locurile devenite vacante în Consiliu sînt completate de către instituțiile care au numit pe membrii respectivi, cu excepția locului ocupat de cel de-al cincilea membru, care este completat de către Consiliul însuși” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 426). — 285.

119 În intervenția sa în cadrul discutării primului alineat al § 4 din proiectul de statut, Zasulici declara : „Obiecția că cei patru membri ai Consiliului nu vor putea alege pe al cincilea este neîntemeiată : dacă un for cum este Consiliul nu va putea alege pe cel de-al cincilea membru, asta înseamnă că acest for în general nu va fi în stare să lucreze” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 296). — 285.

120 Este vorba despre § 10 din proiectul de statut al partidului : „Orice membru de partid și orice persoană care are vreo legătură cu partidul este în drept să solicite ca cererea lui să fie înaintată în original C.C. sau redacției O.C. sau congresului partidului („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 426). Intervenția lui Lenin era îndreptată împotriva propunerii lui Martov de a se scoate din această formulare cuvintele : „și orice persoană care are vreo legătură cu partidul”. Propunerea lui Martov a fost respinsă. — 285.

121 În această intervenție Lenin se referă la § 12 din proiectul de statut al partidului, referitor la cooptarea în instituțiile colective ale partidului, inclusiv în C.C. și O.C. În cartea „Un pas înainte, doi pași înapoi”, Lenin scria : „Condiții mai riguroase în ceea ce privește majoritatea calificată necesară la primirea de membri ($\frac{4}{5}$ în loc de $\frac{2}{3}$), unanimitatea de voturi la cooptare și controlul reciproc în ceea ce privește cooptarea în instituțiile centrale, — asupra tuturor acestor lucruri noi am început să insistăm *atunci cînd ne-am văzut puși în minoritate în problema componentei centrale*” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). Împotriva propunerii de a se introduce în statut revindicarea unanimității și controlului reciproc al C.C. și O.C. în ceea ce privește cooptarea s-a pronunțat Martov. Ulterior, Lenin a caracterizat astfel situația creată în acel moment la congres : „În rîndurile noastre au apărut, firește, temeri că vom fi lucrați, că ni se vor pune bețe în roate. De aceea era necesar să introducem cooptarea reciprocă în instituțiile centrale, spre a asigura partidului unitatea de acțiune a acestor instituții. În jurul acestei probleme s-a încins din nou o luptă aprigă... Trebuia creat un for conducător iskrist cinstit și consecvent. La

acest punct am fost din nou înfrinți. Propunerea cu privire la cooptarea reciprocă în instituțiile centrale a fost respinsă. Greșeala lui Martov, care era sprijinit de «mlaștină», a devenit și mai vădită. Începînd din acel moment, coaliția s-a încheiat pe deplin, așa încît, sub amenințarea înfrîngerii, noi am fost nevoiți să ne încărcăm armele cu încărcături duble. Cu voturile lor, Bundul și «Rabocce Delo» hotărâu soarta congresului. De aici a izvorît o luptă îndîrjită, înverșunată» (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 286.

- 122 E. I. Levin (Egorov) a obiectat împotriva limitării majorității necesare pentru cooptarea în instituțiile colective ale partidului la o anumită cifră ($\frac{2}{3}$ sau $\frac{4}{5}$); el considera că, în cazul cînd nu există un protest motivat, problema poate fi rezolvată prin majoritate simplă. — 286.
- 123 În intervenția sa, E. I. Levin (Egorov) spunea că proiectul de statut al partidului este „șchiop” din cauză că în el nu figura un punct prin care să se acorde Consiliului partidului dreptul de a rezolva problema cooptării în centrele partidului. — 286.
- 124 Este vorba despre intervențiile lui Troțki și Martov, care au obiectat împotriva propunerii lui Lenin de a se introduce în § 12 al statutului partidului un punct potrivit căruia cooptarea în C.C. și în redacția O.C. nu se poate face decît cu consimțămîntul unanim al membrilor Consiliului partidului. — 288.
- 125 Este vorba de următoarea propunere făcută de Martov în cadrul discutării § 12 din proiectul de statut: „În cazul cînd nu se ajunge la un consimțămînt unanim în ceea ce privește cooptarea de noi membri în C.C. sau în redacția O.C., problema primirii unui nou membru poate fi transmisă Consiliului, iar, în cazul cînd acesta din urmă casează hotărîrea colegiului respectiv, această problemă este rezolvată definitiv prin majoritate simplă („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 311). — 288.
- 126 Este vorba de următoarele cuvinte ale lui Martov: „Propun ca majorității, care este nemulțumită de hotărîrea minorității, să i se acorde dreptul de a se adresa Consiliului pentru ca acesta să hotărască” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 311). Amendamentul lui Martov a fost adoptat de congres (cu 24 de voturi pentru și 23 de voturi contra). — 288.
- 127 Prin această intervenție a sa, Lenin răspunde lui V. A. Noskov (Glebov) și lui L. G. Deutsch, care propuneau ca § 13 (referitor la recunoașterea „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse” drept unica organizație din străinătate a P.M.S.D.R. și la sarcinile ei) să nu fie inclus în statut, ci să fie transmis spre examinare în cadrul C.C. (propunerea lui Glebov) sau al Consiliului partidului (propunerea lui Deutsch). § 13 din statut a fost adoptat de congres cu 31 de voturi pentru, 12 voturi contra și 6 abțineri. — 289.

128 După ce congresul a sancționat paragraful 13 din statut referitor la recunoașterea Ligii din străinătate ca unica organizație din străinătate a P.M.S.D.R., delegații „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”, Martînov și Akimov, au depus la biroul congresului o declarație în care arătau că refuză să participe la vot și că intenționează să participe în cadrul congresului numai la confirmarea proceselor-verbale ale ședințelor precedente și la discutarea modului de publicare a acestor procese-verbale. Declarația a fost adusă la cunoștința congresului în ședința a 27-a, din 5 (18) august. Congresul a propus lui Martînov și Akimov să-și retragă declarația, dar aceștia, respingînd propunerea, au părăsit congresul.

Lenin nu a prezentat acest proiect de rezoluție la congres. În manuscrisul său, proiectul de rezoluție este șters. E posibil ca acest lucru să fi fost făcut în legătură cu faptul că biroul congresului a hotărît ca această problemă să fie pusă în discuția congresului. — 290.

129 Proiectul de rezoluție cu privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R., completarea la rezoluția lui Martov, precum și proiectele de rezoluții cu privire la grupurile separate, cu privire la munca în rîndurile armatei și la munca în rîndurile țărănimii, publicate în continuare în volumul de față, nu au fost prezentate de Lenin la congres. Ultimele două probleme nu au fost discutate la congres. În raportul asupra Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. prezentat la Congresul al II-lea al Ligii din străinătate, la 13 (26) octombrie 1903, Lenin arăta: „Ca urmare a obstrucției și târăgănelilor din partea «mlaștinii», ne-am văzut nevoiți să scoatem de pe Tagesordnung numeroase puncte importante; așa, de pildă, nu ne-a mai rămas de loc timp pentru discutarea tuturor problemelor de tactică” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 293.

130 Este vorba de hotărîrea adoptată de congres la 5 (18) august 1903 de a respinge § 2 din statutul Bundului, pus de Bund în discuția congresului. În acest paragraf se spunea: „Bundul este organizația social-democrată a proletariatului evreiesc, organizație care nu este îngrădită în activitatea sa de nici un fel de bariere regionale și care intră în partid ca reprezentant unic al proletariatului evreiesc” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 51). Avînd în vedere caracterul principial al acestui paragraf, el a fost pus primul în discuția congresului. În semn de protest împotriva hotărîrii congresului, delegații Bundului au declarat că Bundul se retrage din P.M.S.D.R. și au părăsit congresul. — 293.

131 „Volea” — grup din străinătate care se intitula „organizație social-democrată revoluționară”. În februarie 1903 grupul a editat manifestul „Organizația social-democrată revoluționară «Volça» către toți revoluționarii”, în care era formulată sarcina

desfășurării agitației politice în toate părțile populației și sarcina unificării social-democrațiilor cu socialiștii-revoluționari. Grupul „Volea” n-a intrat în P.M.S.D.R. Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a adoptat rezoluția „Cu privire la grupul editurii «Kuklin» și la grupul «Volea», în care se spunea : „...Congresul constată că cele două organizații menționate nu fac parte din partid și nu au nimic comun cu social-democrația rusă organizată. Problema relațiilor de viitor dintre aceste grupuri și partid rămîne de competența C.C. al partidului, în cazul cînd aceste grupuri i se vor adresa” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 439). La scurt timp după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., grupul a declarat că își încetează activitatea și că membrii săi aderă la P.M.S.D.R. ; o înștiințare în acest sens a fost publicată în „Iskra” nr. 52 din 7 noiembrie 1903. — 295.

- 132 Cuvîntarea în legătură cu alegerea redacției „Iskrei” a fost rostită de Lenin la ședința a 31-a a congresului. La confirmarea procesului-verbal al acestei ședințe, în ședința a 35-a a congresului, a fost operată, cu consimțămîntul lui Lenin, o modificare în textul acestei cuvîntări. Începutul cuvîntării, de la cuvintele : „Tovarăși ! Cuvîntarea lui Martov este atît de ciudată, încît mă văd nevoit să mă ridic cu hotărîre împotriva felului în care pune el problema” pînă la cuvintele : „...dovedește doar o uimitoare confuzie de noțiuni politice” a fost scos și înlocuit prin următorul text :

„Cer congresului permisiunea de a răspunde lui Martov.

Tov. Martov a spus că acest vot i-a pătat reputația politică. Alegerea nu au nimic comun cu știrbirea reputației politice. (Strigăte : «Inexact ! Nu-i adevărat !»). Plehanov și Lenin protestează împotriva întreruperilor. Lenin cere secretarilor să consemneze în procesul-verbal că a fost întrerupt de tovarășii Zasulici, Martov și Troțki ; el cere să se consemneze și de cîte ori a fost întrerupt)“.

Consimțind la această modificare, Lenin a făcut la congres următoarea declarație : „Fiind de acord cu amendamentele tovarășilor Kostici și Panin, țin să declar că eu am exprimat ideea că tov. Martov socoate o mare ofensă pentru el să intre în grupul de trei al redacției fără ceilalți tovarășii ai săi” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, Moscova, 1959, pag. 372, 392—393).

În volumul de față, cuvîntarea lui Lenin se publică în forma în care a fost scrisă și rostită de el la congres. — 298.

- 133 În Tagesordnungul (ordinea de zi) elaborată de V. I. Lenin : „Alegerea Comitetului Central și a redacției Organului Central al partidului” figura la punctul 24 ; în ordinea de zi adoptată de congres acest punct a devenit punctul 18. — 298.

134 Planul alegerii a două grupuri de trei (în C.C. și în O.C.) a fost formulat de Lenin cu mult înainte de congres, în comentariul la ordinea de zi a congresului elaborată de el (vezi volumul de față, pag. 393). Așa cum a scris Lenin ulterior, acest plan avea drept scop: „1) să asigure înnoirea redacției, 2) să înlăture din redacție anumite trăsături proprii vechiului spirit de cerc, care nu are ce căuta într-o instituție de partid (dacă n-ar fi fost nimic de înlăturat ce rost ar mai fi avut să se propună crearea unui grup inițial de trei!), și, în sfârșit, 3) să înlăture trăsăturile «teocratice» ale colectivului de publiciști (prin asigurarea participării unor practicieni de frunte la luarea de hotărâri în problema lărgirii grupului de trei” (Opere, vol. 7, Editura politică, 1959, pag. 294—295).

În ședințele a 30-a și a 31-a s-a desfășurat o luptă între adepții lui Martov, care susțineau propunerea de a se confirma redacția de pînă atunci a „Iskrei” (Lenin, Plehanov, Martov, Potresov, Zasulici, Deutsch), și iskriștii consecvenți, care militau pentru alegerea liberă de către congres a trei redactori.

Cu majoritate de voturi, congresul a adoptat hotărîrea de a alege o redacție formată din trei persoane. În redacția O.C. au fost aleși Lenin, Plehanov și Martov. Imediat după alegeri, Martov a declarat că nu va lucra în redacție. Lupta dată la congres în legătură cu alegerea redacției O.C. a fost caracterizată de Lenin ca o luptă „între *spiritul filistin și partinitate*, între *«chestiuni personale»* de cea mai rea speță și *considerente politice*, între *vorbe lamentabile* și noțiunea elementară a *datoriei de revoluționar*” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 299.

135 Este vorba de comentariul lui Lenin la punctul 24 al ordinii de zi elaborate de el (vezi volumul de față, pag. 392). Ultima frază din acest comentariu a fost scrisă de Lenin cu cerneală roșie după ce a primit observațiile lui Martov. — 299.

136 Aici este vorba de majoritatea iskristă, care s-a cristalizat definitiv la congres în momentul alegerii C.C., în urma desprinderii iskriștilor nestatornici și a plecării delegaților Bundului și a doi dintre rabocedelți. — 302.

137 B. M. Knuneanț (Rusov) propusese să se treacă la alegerea Comitetului Central al partidului. — 302.

138 Acest proiect de rezoluție a fost prezentat, cu neînsemnate amendamente de ordin redacțional făcute de Plehanov, în numele lui Lenin și Plehanov, la ședința a 37-a a congresului, din 10 (23) august. În rezoluția adoptată de congres, partea a doua din proiect a fost înlocuită, la propunerea lui Martov, prin cuvintele: „Congresul însărcinează C.C. să examineze propunerea cuprinsă în raportul tov. Bonci-Bruevici” („Congresul al II-lea al

P.M.S.D.R.^{ca}, 1959, pag. 401). Proiectul de rezoluție în manuscris conține, în afară de semnăturile lui Lenin și Plehanov, semnăturile a încă unsprezece delegați la congres. — 303.

- 139 În problema atitudinii față de liberali congresul a adoptat două rezoluții: prima din aceste rezoluții a fost propusă de Potresov (Starover), iar cea de-a doua — de Lenin, Plehanov și alți 13 delegați la congres (vezi proiectul lui Plehanov cu amendamentul lui Lenin în „Culegeri din Lenin”, vol. VI, pag. 177—178).

„...Concepțiile vechii «Iskre» — scria Lenin ulterior — au fost mult mai bine exprimate în rezoluția lui Plehanov, rezoluție care sublinia caracterul antirevoluționar și antiproletar al revistei liberale «Osvobojdenie», decât în rezoluția confuză a lui Starover, care, pe de o parte, se dă în vînt după «un acord» cu liberalii (și asta într-un moment cu totul nepotrivit), iar, pe de altă parte, pune în vederea unor asemenea acorduri condiții ireale, evident cu neputință de îndeplinit pentru liberali» (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 304.

- 140 „Buletinul finanțelor, industriei și comerțului” — revistă săptămînală editată de ministerul de finanțe; a apărut la Petersburg din noiembrie 1883 pînă în 1917 (pînă în ianuarie 1885 apărea sub denumirea „Indicatorul deciziilor guvernamentale în materie financiară”). Revista publica decizii guvernamentale, articole și cronici economice. — 309.

- 141 Lenin se referă la greva politică generală de la Odesa din iulie 1903, care a fost o verigă în lanțul grevelor politice de masă, care au cuprins în vara anului 1903 aproape întreg sudul Rusiei; aceste greve au constituit preludiul revoluției din 1905—1907. Greva a fost începută de muncitorii de la Gara Mare și de la atelierele căilor ferate în semn de protest împotriva concedierii ilegale a unui muncitor de la cazangerie. Cîrînd muncitorilor feroviari li s-au alăturat muncitorii portuari, muncitorii de la carierele de piatră, de la fabrica de ciment, de la fabrica de plută, de la fabrica de iută și de la alte întreprinderi industriale. Au încetat lucrul muncitorii din transportul orășnesc, de la centrala electrică, de la uzina de gaze, muncitorii brutari și din întreprinderile comerciale.

Organizația zubatovistă din Odesa — „Comitetul partidului muncitoresc independent”, care se bucura de o anumită influență în rîndurile muncitorilor, a încercat să se opună transformării grevei într-o grevă politică. Politica „independentilor” a fost însă curînd demascată de muncitori. Comitetul social-democrat din Odesa a luat în mîinile sale conducerea mișcării greviste, jucînd un rol de seamă în transformarea grevei în grevă generală cu revendicări politice precise. Comitetul social-democrat din Odesa a tipărit încontinuu manifeste în care formula revendicările muncitorilor și îi chema pe aceștia la luptă pentru răsturnarea absolutismului; el a trimis agitatori în fabrici și uzine, a orga-

nizat mitinguri de masă și demonstrații politice. Zubatoviștii au fost înfrinți. Greva a avut o mare importanță în creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor. — 312.

- 142 Articolul „*Li s-a înfundat!*...” a fost scris ca răspuns la nota „Din partea redacției”, apărută în revista „Revoluționnaia Rossiia” nr. 30 din 20 august 1903; el constituia o continuare a polemicii angajate între „Iskra” și „Revoluționnaia Rossiia” în jurul „afacerii din 2 aprilie” (la 2 aprilie 1903 ministrul de interne Sipeaghin a fost asasinat de studentul S. V. Balmașev). — 327.
- 143 Articolul „*Sarcinile tineretului revoluționar*” a fost scris de V. I. Lenin la cererea redacției ziarului „Student” și publicat în nr. 2—3 din septembrie 1903 ale ziarului la rubrica „Tribuna liberă”. Articolul poartă subtitlul „Scrisoarea întâi”. Scrisorile următoare, pe care Lenin intenționa să le scrie pe această temă, după cum reiese din post-scriptumul la prima scrisoare și din planul de scrisori despre sarcinile tineretului revoluționar (vezi volumul de față, pag. 431—432), se pare că nu au mai fost scrise.
- Articolul „*Sarcinile tineretului revoluționar*” a fost retipărit în foaie volantă după ziarul „Student”; a apărut de asemenea în broșură șapirografiată (cu excepția post-scriptumului) sub titlul: „Către studenți. Sarcinile tineretului revoluționar (social-democrația și intelectualitatea)”. Articolul a fost litografiat și publicat de studenții Universității din Moscova. Broșura a avut o largă răspândire în Rusia. După datele incomplete ale poliției, în anii 1904—1905, cu prilejul arestărilor și perchezițiilor, broșura a fost găsită la Ekaterinoslav, Nijni-Novgorod, Kazan, Odesa, Smolensk și în gubernia Minsk. — 333.
- 144 „*Studentul*” — ziar al studențimii revoluționare; au apărut numai 2 numere (nr. 1 și nr. 2—3). Primul număr, care începuse să fie tipărit în Rusia, a fost confiscat din tipografie; el a fost retipărit în aprilie 1903 la Geneva; nr. 2—3 a apărut la Zürich.
- În declarația din partea redacției, de care amintește Lenin, se spunea: „Fără a fi aderat pînă acum la vreunul din partidele opoziționiste din Rusia... redacția consideră indicat să pună la dispoziție coloanele ziarului în vederea unor discuții calme pe marginea problemelor teoretice și practice ale luptei revoluționare între reprezentanții celor mai opuse curente din gîndirea revoluționară rusă, avînd permanent în vedere formarea în rîndurile studențimii a unei concepții politice și revoluționare socialiste unitare și încheigate, ceea ce reprezintă un factor puternic și necesar al unității ei ideologice”. — 333.
- 145 Este vorba de apelul adresat studenților la 3 (15) noiembrie 1896 de „Uniunea muncitorilor”, prima organizație marxistă din Moscova. — 341.

- 146 Lenin se referă la cuvântările opoziționiste rostite de doi membri ai Comitetului județean pentru problemele industriei sătești din Voronej, N. F. Bunakov și S. V. Martînov, la ședința acestui comitet din 26 august (8 septembrie) 1902. Pentru aceste cuvântări Martînov a fost deportat în gubernia Arhanghelsk, iar Bunakov — în gubernia Novgorod.
- „Iskra” a publicat în nr. 29 din 1 decembrie 1902 o știre referitoare la evenimentele de la Voronej, însoțită de cuvântarea lui Bunakov și memoriul citit de Martînov la ședința amintită mai sus. — 354.
- 147 Este vorba de atragerea mijlocașilor (2 milioane de gospodării) de partea sărăcimii satelor (care număra $6\frac{1}{2}$ milioane de gospodării). — 356.
- 148 Este vorba de prezentarea grafică a structurii agrare a Rusiei, făcută de V. I. Lenin sub forma a patru fișii orizontale: prima — 0,1 milioane de gospodării moșierești, a doua — $1\frac{1}{2}$ milioane de gospodării ale țăranilor bogați, a treia — 2 milioane de gospodării ale țăranilor mijlocași și a patra — $6\frac{1}{2}$ milioane de gospodării ale țăranilor săraci (vezi volumul de față, pag. 372). — 358.
- 149 Cifra 48,6% citată de Lenin reprezintă procentul din numărul total al cailor din agricultură pe care-l dețineau în 1893—1894 cele 16,5% din gospodăriile de țărani bogați. Din extrasele cu privire la repartizarea cailor în cadrul obștilor țărănești (vezi volumul de față, pag. 368) rezultă că în 1893—1894 gospodăriile cu trei cai reprezentau 8,7% și posedau 18,8% din numărul total al cailor, iar gospodăriile cu patru cai și mai mult reprezentau 7,8%, posedând 29,8% din numărul total al cailor. Aceste grupe de gospodării bogate luate în ansamblu reprezentau 16,5% și posedau 48,6% din numărul total al cailor. Pentru a obține datele corespunzătoare pe anii 1888—1891, Lenin a folosit o metodă proprie de grupare a datelor statistice (așa-numita metodă de grupare repetată). Pe marginea albă a unuia din planurile broșurii Lenin a făcut următoarele calcule:

„10,6	
5,3	9,4
11,4	37,4
16,7	46,8“

Comparînd aceste calcule cu datele privind repartizarea cailor în anii 1888—1891, reiese că grupa gospodăriilor de țărani bogați reprezenta 16,7% (cifra foarte apropiată de 16,5%, cifra corespunzătoare pe anii 1893—1894) și obținută de Lenin prin adunarea lui 11,4% — gospodăriile cu patru cai și mai mult — cu 5,3%, care reprezintă jumătate din numărul gospodăriilor cu trei

cai. Lenin însă nu s-a rezumat la cifra de 16,7% din gospodării, căreia îi corespunde procentul de 46,8% din numărul cailor, ci a stabilit cu și mai mare exactitate, folosind metoda menționată, că în 1888—1891, la 16,5% din gospodăriile țăranilor bogați reveneau 46,6% din numărul total al cailor. — 361.

- 150 Datele referitoare la 49 de gubernii din Rusia europeană pe anii 1888 și 1891 au fost luate din două surse: datele cu privire la 31 de gubernii pe anul 1888 din cartea „Statistica Imperiului rus. XX. Recensământul cailor buni pentru armată pe anul 1888” (Petersburg, 1891), iar datele cu privire la 18 gubernii pe anul 1891 din cartea „Statistica Imperiului rus. XXXI. Recensământul cailor buni pentru armată pe anul 1891” (Petersburg, 1894). Prima coloană de cifre din primul tabel reprezintă numărul cailor care revin la o gospodărie în fiecare grupă.
Datele pe anii 1893—1894 au fost luate din cartea „Statistica Imperiului rus. XXXVII. Recensământul cailor buni pentru armată pe anii 1893 și 1894” (Petersburg, 1896). — 368.
- 151 Cifrele din coloana din dreapta a primului grafic și din coloana din stânga a graficului al doilea și al treilea reprezintă numărul gospodăriilor, exprimat în milioane; cifrele din coloana din dreapta a graficului al doilea reprezintă numărul cailor, exprimat de asemenea în milioane. — 370.
- 152 V. I. Lenin nu a mai scris această broșură. — 373.
- 153 Este vorba despre apelul-program „Uniunea țărănească a partidului socialiștilor-revoluționari către toți militanții socialismului revoluționar din Rusia”, publicat în ziarul „Revoluționnaia Rossiia” nr. 8 din 25 iunie 1902. Mai jos, în secțiunea C, punctul 3, Lenin se referă la același apel. — 374.
- 154 Este vorba de articolul lui A. N. Potresov „O vestală a vremurilor noastre. (Din studii asupra jurnalisticii moderne)”, publicat în revista „Zarea” nr. 2—3 din decembrie 1901 și semnat „St”. — 376.
- 155 „*Narodnoe Delo*” („Cauza poporului”) — organ popular al partidului socialiștilor-revoluționari, a fost tipărit sub formă de culegeri (nr. 1 a fost editat ca număr de ziar). A apărut la Geneva în anii 1902—1904; au apărut în total 5 numere. — 378.
- 156 Este vorba de articolul „În legătură cu polemica susținută de «Iskra»”, publicat în ziarul „Revoluționnaia Rossiia” nr. 11 din septembrie 1902. — 379.
- 157 Lenin se referă la articolul (fără titlu) semnat „S. r.”, apărut în nr. 5 din 15 septembrie 1902 al publicației periodice șapirografiate „Vpered”; această publicație era editată la Petersburg de către cercul „Vpered” de orientare narodnică. — 379.

- 158 Lenin citează aici din articolul „Elementul terorist în programul nostru”, publicat în ziarul „Revoluționnaia Rossiia” nr. 7 din iunie 1902. — 379.
- 159 Este vorba despre articolul „Cum trebuie să răspundem la bestialitățile guvernului”, publicat în ziarul „Revoluționnaia Rossiia” nr. 12 din octombrie 1902. — 380.
- 160 V. I. Lenin nu a mai scris articolul pentru care întocmise acest plan. — 382.
- 161 „*Insemnările pe marginea raportului de activitate al organizației «Iskrei» care urma să fie prezentat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*” au stat la baza raportului scris în această problemă pentru congres de N. K. Krupskaja. Raportul a fost văzut de V. I. Lenin, care a introdus mici modificări de ordin redacțional. În procesele-verbale ale congresului se arată că raportul „Iskrei” a fost prezentat la congres de către Martov, fără să figureze însă textul raportului sau stenograma.
Raportul scris de Krupskaja a fost publicat pentru prima oară în 1928, în revista „Proletarskaia Revoluția” nr. 1. — 384.
- 162 Este vorba de „Protestul social-democraților din Rusia” (vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 157—170). — 384.
- 163 Este vorba de grupul compus din V. I. Lenin, L. Martov și A. N. Potresov, format din inițiativa lui V. I. Lenin după întoarcerea sa din deportare, la începutul anului 1900, în scopul înființării în străinătate a unui ziar marxist ilegal pe întreaga Rusie. — 384.
- 164 Este vorba de încercarea de a convoca Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., întreprinsă la începutul anului 1900 din inițiativa Comitetului Ekaterinoslav al P.M.S.D.R., cu sprijinul Bundului și al „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”. Ținerea congresului era proiectată la Smolensk, în primăvara anului 1900. Lenin și membrii grupului „Eliberarea muncii” s-au pronunțat împotriva acestei încercări, considerând prematură convocarea congresului. Grupul „Eliberarea muncii” a considerat însă că nu poate refuza să participe la congres și a însărcinat pe V. I. Lenin să-l reprezinte, trimițându-i mandatul din străinătate. Din cauza numeroaselor arestări operate în rîndurile social-democraților în aprilie—mai 1900, congresul nu a mai avut loc. — 384.
- 165 Periodizarea făcută aici este legată de următoarele fapte: revenind din deportare în februarie 1900, Lenin a început munca de pregătire în vederea editării „Iskrei”; în decembrie 1900 a apărut primul număr al „Iskrei”; în ianuarie 1902 a avut loc la

Samara consfătuirea iskriștilor la care a fost înființat biroul organizației din Rusia a „Iskrei”; în februarie 1902 ohrana a operat arestări masive în rîndurile iskriștilor. — 384.

- 166 „Caii” — denumirea conspirativă a grupului de iskriști din Baku care în 1901 au organizat transportarea „Iskrei” și a literaturii iskriste din străinătate în Rusia și tipărirea „Iskrei” în tipografia ilegală din Baku. Transportul se făcea prin Viena în Persia (Tavriz), iar de acolo literatura era adusă pe cai la Baku (de aici denumirea conspirativă de „caii” dată acestui grup). Din grup făceau parte L. B. Krasin, V. Z. Kețhovel, S. I. Alliluev, V. A. Șelgunov, L. E. Galperin și alții. — 384.

- 167 Este vorba de organizarea transportării „Iskrei” și literaturii ilegale iskriste din străinătate în Rusia. Transportarea literaturii era efectuată de grupuri de transport speciale și de diverse persoane pe uscat și pe mare.

Letonii — grupul de studenți letoni din Zürich format din E. Rolau, E. Skubik și alții, care organiza transportul de literatură ilegală în Rusia prin Ținutul baltic. După cum s-a constatat ulterior, jandarmii aveau informații asupra activității acestui grup, astfel încît transporturile de publicații iskriste organizate de letoni în decembrie 1900 și în iunie 1901 au fost confiscate.

În legătură cu activitatea grupului de polonezi menționat aici nu există nici un fel de date.

„Geamantanele” — unul dintre mijloacele de transportare a literaturii ilegale erau geamantanele de voiaj cu fundul dublu. — 385.

- 168 Documentul de față reprezintă elaborarea amănunțită a regulamentului și ordinii de zi a congresului. Prima parte a documentului (secțiunea A) a stat la baza regulamentului adoptat de congres. Partea a doua a documentului (secțiunea B) reprezintă proiectul de Tagesordnung (ordine de zi), însoțit de comentariile respective, proiect care, după mărturia lui V. I. Lenin, „era cunoscut tuturor iskriștilor cu mult înainte de congres și tuturor membrilor congresului” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua).

Lenin a introdus în textul inițial al documentului o serie de completări în urma observațiilor primite din partea lui Martov și, probabil, și din partea altor iskriști care luaseră cunoștință de acest document. Textul documentului este reprodus în întregime cu completările și modificările făcute ulterior. — 386.

- 169 Documentul de față reprezintă un calcul preliminar în vederea stabilirii componenței congresului și a raportului de forțe dintre grupurile din cadrul lui, calcul făcut de Lenin înainte de deschiderea congresului. În coloana „Numărul voturilor” se indică numărul de voturi de care dispunea fiecare dintre organizațiile reprezentate la congres. În coloana „Au sosit” este dat numărul

delegaților sosiți la Geneva în momentul întocmirii tabelului. În coloana care poartă semnele „+ ? —”, cifrele de sub semnul „+” indică numărul de voturi al iskriștilor, cifrele de sub semnul „?” — numărul de voturi al delegaților care nu aveau o orientare precisă, iar cifrele de sub semnul „—” — numărul de voturi al antiiskriștilor. În unele cazuri în această coloană se are în vedere poziția probabilă nu numai a delegaților care sosiseră la congres, ci și a acelor care erau așteptați să soscască. Cifrele din ultima coloană indică, pe cât se pare, împărțirea iskriștilor în iskriști fermi și iskriști nestatornici, împărțire ce începea să se contureze în acel moment. — 394.

- 170 La congres nu a participat nici un delegat din partea Comitetului Tver al P.M.S.D.R., deoarece acest comitet, făcând parte din Uniunea din Nord, era reprezentat de delegații acesteia. — 394.
- 171 La congres nu au participat delegați din partea Comitetului Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R. — 394.
- 172 Delegații din Caucaz au avut la congres nu 8 voturi, ci 6. Corectînd pe zero în 6, Lenin nu a șters cifra 2, pe care o scrisese mai înainte.
Corectarea numărului de voturi de care dispunea Caucazul nu este luată în considerație în cifrele totalizatoare ale acestei coloane. — 394.
- 173 Cifra totalizatoare 36 a fost scrisă de Lenin în locul cifrei inițiale 32. Această cifră ține seama de îndreptările făcute de Lenin în listă în legătură cu neprezentarea delegaților Comitetului Nijni-Novgorod (două voturi), cu faptul că Caucazul dispunea de 6 voturi, și nu de 2, cum fusese scris inițial, precum și în legătură cu faptul că pe listă au fost adăugate 2 voturi ale Uniunii din Crimeea. — 394.
- 174 Lenin a pus aici semnul întrebării, probabil, fiindcă cei doi delegați pe care trebuia să-i trimită la congres organizația din Rusia a „Iskrei” nu sosiseră. — 395.
- 175 Incercuirea cifrei 2 exprimă, probabil, îndoielile lui Lenin în ceea ce privește poziția consecvent iskristă a delegaților grupului „Iujnii rabocii”. — 395.
- 176 La cifra totalizatoare 47 nu s-au luat în considerare ștersăturile, îndreptările și adaosurile la cifrele care reprezintă numărul de voturi ale Comitetului Nijni-Novgorod, ale Caucazului și ale Uniunii din Crimeea. — 395.
- 177 La cifra totalizatoare 36 nu s-a luat în considerare îndreptarea făcută în legătură cu numărul de voturi de care dispunea Caucazul. — 395.

- 178 *Nikolai Petrovici* — una din denumirile convenționale ale Comitetului social-democrat (iskrist) Petersburg, denumire folosită în scopuri conspirative de redacția „Iskrei” în corespondența cu organizațiile locale. Aici este vorba, probabil, despre A. V. Șotman, delegatul Comitetului organizației Petersburg la Congresul al II-lea. — 396.
- 179 Comitetul Voronej, format în special din „economisti”, nu a fost invitat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., deoarece nu recunoscuse C.O. pentru convocarea congresului și nici regulamentul întocmit de C.O., pe baza căruia a fost convocat congresul. Cu două zile înainte de congres, Comitetul Voronej a înaintat C.O. o declarație prin care cerea să se instituie un arbitraj în această problemă. Congresul a respins cererea Comitetului Voronej și a recunoscut acțiunile C.O. ca fiind juste. — 397.
- 180 Este vorba de comisia de validare a mandatelor delegaților și stabilire a componenței Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. — 397.
- 181 Este vorba de hotărârea adoptată de congres cu privire la sistemul de votare. Cu prilejul discutării regulamentului, Martov a făcut propunerea ca în toate problemele privind modul de desfășurare a ședinței să participe la vot nu numai delegații cu drept de vot deliberativ, ci și cei cu drept de vot consultativ. Lenin a propus ca în toate problemele votul să se facă numai pe bază de mandate, pentru ca să participe la vot numai delegații cu drept de vot deliberativ. — 397.
- 182 Este vorba de ordinea de zi a congresului propusă de Liber, care a declarat că nu este de acord ca problema situației Bundului în partid să fie pusă pe primul plan, adică imediat după problemele organizatorice, așa cum era prevăzut în ordinea de zi propusă congresului spre confirmare de către Comitetul de organizare. — 397.
- 183 La cea de-a doua ședință a congresului, reprezentantul Comitetului Baku, căruia i s-au alăturat reprezentanții Comitetului Tiflis și Comitetului Batumi, a dezmințit afirmația din raportul Comitetului de organizare potrivit căreia i se atribuia propunerea de a invita la congres grupul „Borba”. În raport a fost făcută cuvenita îndreptare. — 398.
- 184 Este vorba de raportul lui Liber cu privire la locul Bundului în partid. — 398.
- 185 Este vorba de statutul Bundului pus de Liber în discuția congresului, în care erau enunțate concepțiile naționaliste și separatiste ale Bundului în domeniul construcției de partid. Lenin a constatat în continuare punctele din acest statut. — 399.

- 186 În paragraful 4 al statutului său, Bundul cerea să i se acorde dreptul de a completa programul general al partidului cu puncte speciale „în problemele legate de situația specială a proletariatului evreiesc din Rusia și de raportul de forțe sociale din cadrul națiunii evreiești“, puncte care nu ar fi în contradicție cu programul partidului. — 400.
- 187 Aici și mai departe Lenin a însemnat cu „+“ amendamentele de ordin redacțional și completările făcute de V. F. Gorin la partea principală a proiectului de program al P.M.S.D.R. elaborat de redacția ziarului „Iskra“ și a revistei „Zarea“ (vezi „Proiectul de program al P.M.S.D.R. (Elaborat de redacția ziarului «Iskra» și a revistei «Zarea».) Supliment separat la «Iskra» nr. 21“, pag. 1—2). — 402.
- 188 La congres Plehanov a criticat cuvântarea lui Martînov care era îndreptată împotriva tezei lui Lenin potrivit căreia clasa muncitoare nu-și poate forma cu propriile sale forțe decât o conștiință trade-unionistă, iar conștiința socialistă este introdusă în mișcarea muncitorească din afară de către social-democrație. Arătînd că Martînov și-a întemeiat critica proiectului de program al partidului pe un citat din lucrarea lui Lenin „Ce-i de făcut?“, Plehanov a spus: „Metoda tov. Martînov îmi aduce aminte de un cenzor care spunea: «Dați-mi „Tatăl nostru“ și lăsați-mă să scot din el numai o frază, și vă voi demonstra apoi cu ajutorul acestei fraze că autorul lui ar trebui spînzurat.» („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, 1959, pag. 125). — 403.
- 189 Este vorba de cartea lui V. I. Lenin „Ce-i de făcut?“ (vezi Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190). — 403.
- 190 Este vorba de raportul de activitate al organizației „Iskrei“ prezentat de Martov. — 405.
- 191 Însemnarea „Către comisia pentru elaborarea programului“, publicată mai jos, reprezintă formularea paragrafului 8 din partea proiectului de program referitoare la asigurarea muncitorilor. Acest paragraf a fost adoptat de comisia pentru elaborarea programului și de congres într-o redactare oarecum modificată. — 408.
- 192 Este vorba despre discutarea propunerii bundiștilor de a se introduce în program un punct special cu privire la „egalitatea limbilor“. — 408.
- 193 Însemnarea de față reprezintă planul cuvîntării rostite de Lenin cu prilejul alegerii redacției „Iskrei“, la ședința a 31-a a congresului, din 7 (20) august (vezi volumul de față, pag. 298—301), plan întocmit de el după ce și-a ținut cuvîntarea. — 414.

- 194 Este vorba de punerea la vot a propunerii lui B. M. Knuncanț cu privire la alegerea prin vot secret a trei persoane în redacția Organului Central. — 414.
- 195 Acest vot nu este consemnat în procesele-verbale ale congresului. — 415.
- 196 Este vorba despre rezultatele votării propunerii lui Jordania (Kostrov): „Congresul alege un membru al redacției care cooptează pe ceilalți” („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.”, 1959, pag. 375). — 415.
- 197 Este vorba despre adunarea reprezentanților majorității iskriste („adunarea celor 24”, denumită astfel după numărul de voturi deliberative, și nu după numărul persoanelor) din 5 (18) august 1903. Această adunare a fost precedată de o adunare a membrilor organizației „Iskrei” („adunarea celor 16”), la care s-a discutat problema listei candidaturilor pentru C.C. Nu s-a ajuns la un acord în această problemă, iar sciziunea iskriștilor în iskriști consecvenți și iskriști cu linie în zigzag (cum a denumit Lenin pe adepții lui Martov) s-a conturat definitiv. Ulterior au avut loc, după cum arată Lenin, „întâlniri particulare, neoficiale ale tuturor tovarășilor de idei”, cum a fost, de pildă, și adunarea din 5 (18) august. La adunarea celor 24 s-a dat citire scrisorii lui Martov și Potresov (Starover), care insistau ca ei să participe la consfătuirea majorității iskriste și să fie aprobată lista de candidaturi pentru C.C. propusă de adepții lui Martov. Adunarea a respins aceste propuneri și a întocmit o listă proprie, pe care a prezentat-o apoi la congres.
- Tabelul de față a fost întocmit de Lenin după „adunarea celor 24”, cu scopul de a stabili data precisă a acestei adunări. Un tabel asemănător, întocmit de Lenin, există și în materialele pregătitoare la lucrarea „Un pas înainte, doi pași înapoi” (vezi „Culegeri din Lenin”, vol. XI, pag. 318). Confirmând faptul că „adunarea celor 24” a avut loc după ședința a 28-a a congresului, adică după ce a fost rezolvată problema organizării centrelor de partid, Lenin scria în această lucrare: „Această indicație cronologică este foarte importantă. Ea *infirmă pe bază de documente* părerea tov. Martov că divergența dintre noi s-a produs în problema organizării centrelor, și nu în aceea a componenței lor. Ea *dovedește pe bază de documente* justetea expunerii făcute de mine la congresul Ligii și în «Scrisoare către redacție»” (Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1962, ediția a doua). — 415.
- 198 Însemnările de față au fost făcute de Lenin la ședințele comisiei pentru elaborarea programului.

Cifrele de mai jos indică, în ordine, numărul paragrafelor fiecărei părți a proiectului de program și numărul total de paragrafe. — 416.

- 199 Este vorba despre propunerea ca în paragraful al doilea al proiectului de program, cuvintele „partidul său” să fie înlocuite prin cuvintele „pe sine”, iar cuvintele „social-democrația rusă” prin „social-democrația din Rusia”. — 416.
- 200 Aceste cuvinte notate de V. I. Lenin arată că paragraful al treilea din proiectul de program a fost împărțit în două de către comisia pentru elaborarea programului, iar paragraful al patrulea, format în urma acestei împărțiri, începea cu cuvintele „Principala particularitate”. — 417.
- 201 Este vorba despre adaosurile la partea general-politică a noului paragraf referitor la autoadministrarea locală. — 417.
- 202 Este vorba despre formularea § 6 (în redactarea comisiei — § 7) al revendicărilor general-politice ale proiectului de program (vezi adnotarea nr. 107). — 417.
- 203 Ultima frază, care în manuscris este ștearsă, reprezintă notarea în rezumat a argumentelor aduse de social-democrații polonezi împotriva § 7 al revendicărilor general-politice ale proiectului de program (cu privire la dreptul națiunilor la autodeterminare). După cum rezultă din declarația făcută la congres în ziua de 29 iulie (11 august), social-democrații polonezi susțineau că formularea § 7 și interpretarea dată problemei privind dreptul națiunilor la autodeterminare în articolul lui Lenin „Problema națională în programul nostru” (vezi volumul de față, pag. 229—238) ar face, chipurile, imposibilă unitatea de ordin moral și de ordin practic între P.M.S.D.R. și S.D.P. și L. — 418.
- 204 Aceste însemnări au fost făcute de V. I. Lenin în cursul ședințelor a 22-a și a 23-a ale congresului din 2 (15) august. Sînt notate aici diverse idei din cuvîntările rostite de delegați, precum și formulări proprii ale lui Lenin, din care cea mai mare parte au fost folosite, într-o formă oarecum modificată, în cuvîntările rostite de Lenin în cadrul discutării § 1 din statutul partidului (vezi volumul de față, pag. 280—284). — 422.
- 205 Documentul de față, scris de V. I. Lenin după încheierea lucrărilor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., oferă un tablou al principalelor grupări formate la congres (pînă la plecarea celor 5 bundiști și a celor 2 rabocedelți, care dețineau 7 voturi deliberative). Cifrele din stînga (9, 6, 24) indică voturile deținute de adepții lui Martov, de „mlaștină” și de iskriștii consecvenți. Cifrele din paranteze (6, 5, 20) indică numărul delegaților din fiecare din aceste grupuri.
- Din lista participanților la congres cu drept de vot consultativ lipsesc social-democrații polonezi, probabil, fiindcă ei au participat numai la primele patru ședințe ale congresului. — 426.

- 206 Este vorba de numărul total de voturi de care, din punctul de vedere al reprezentării la congres, putea dispune partidul în ansamblu după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. pe baza statutului partidului adoptat de congres. Totalul de 49 de voturi era repartizat astfel: 20 de organizații locale dispuneau de câte 2 voturi — în total 40 de voturi; C.C. și redacția O.C. de câte 2 voturi — în total 4 voturi; Consiliul partidului — de 5 voturi. — 429.
- 207 *Cercul petrașevților* a luat ființă la Petersburg, la mijlocul deceniului al 5-lea al secolului al XIX-lea. Din acest cerc făceau parte, în afară de nobili, și un număr însemnat de reprezentanți ai intelectualității raznoccinte. Cercul era condus de unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității democrat-revoluționare — M. B. Butașevici-Petrașevski, adept al socialismului utopist francez Charles Fourier. Membri marcați ai cercului au fost N. A. Speșnev, D. D. Ahșarumov, N. A. Mombelli, N. S. Kașkin. Din rîndurile petrașevților au făcut parte scriitorii M. E. Saltîkov-Șcedrin, A. N. Pleșceev, F. M. Dostoievski, V. N. și A. M. Maikov și alții. Cercuri ale petrașevților au ființat la Moscova, Kazan, Rostov-Iaroslavl, Tambov. Deși concepțiile politice ale petrașevților nu erau unitare, ei se pronunțau în majoritate împotriva absolutismului țarist și a iobăgiei și împărtășeau ideile socialismului utopic. Un rol hotărîtor în formarea concepțiilor politice și filozofice ale petrașevților au jucat operele marilor democrați-revoluționari ruși Belinski și Herțen. Cercul lui Petrașevski a depus o activitate deosebit de intensă în anii 1848—1849. În această perioadă el a devenit unul dintre cele mai puternice centre de luptă împotriva ideologiei moșierești oficiale din Rusia. La adunările cercului erau dezbătute proiecte de eliberare a țărănilor, se discuta despre răsturnarea absolutismului și înlocuirea lui prin republică, despre introducerea procedurii judiciare deschise și a curților cu juri, despre libertatea presei, se punea problema propagandei revoluționare; petrașevții duceau discuții aprinse în jurul celebrei scrisori a lui Belinski către Gogol, pe care intenționau s-o răspîndească.

În ultima perioadă a existenței cercului, membrii lui au discutat activ problema creării unei societăți secrete și a mijloacelor de organizare a unei insurecții împotriva țarismului. Petrașevții au publicat un „Dicționar de buzunar al cuvintelor străine intrate în limba rusă”, în care au promovat idei politice, filozofice și literare înaintate.

În noaptea de 23 aprilie (5 mai) 1849, membrii cercului au fost arestați și întemnițați în fortăreața Petropavlovskaja. 21 de persoane au fost condamnate la moarte prin împușcare. Guvernul țarist n-a cutezat însă să aducă la îndeplinire această sentință. După înscenarea unei execuții, la 9 dintre cei condamnați la moarte le-a fost comutată pedeapsa în muncă silnică (lui Petrașevski — pe viață, iar celorlalți 8 pe termene variind între 2 și

- 15 ani); ceilalți au fost condamnați la muncă forțată sau încorporați ca soldați în batalioane de linie. — 431.
- 208 Lenin n-a mai scris articolul pentru care a întocmit planul de față. — 433.
- 209 *Sfârșitul perioadei „de nomadism”* — sfârșitul metodelor primitive de muncă, al fărâmițării ideologice și organizatorice a organizațiilor social-democrate. — 433.
-

INDICE DE LUCRĂRI ȘI IZVOARE
CITATE SAU MENȚIONATE DE V. I. LENIN

- Absolutismul și problema muncitorească.* — „Osvobojdienie“, Stuttgart, 1903, nr. 2 (26) din 2 (15) iulie, pag. 24—25 ; nr. 3 (27) din 19 iulie (1 august), pag. 40—42. — 309, 310.
- Ajunul revoluției.* Revistă neperiodică tratând probleme de teorie și tactică. Sub îngrijirea lui L. Nadejdin. Nr. 1 [Geneva], 1901, 132 pag. (Publicație a grupului revoluționar „Svoboda“). — 374.
- Akselrod, P. B. Unirea social-democrației din Rusia și sarcinile ei.* Rezultatele lichidării metodelor primitive. — „Iskra“, [Geneva], 1903, nr. 55 din 15 decembrie, pag. 2—5. — 27—28.
- Ancheta de la Baden* — vezi Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Grossherzogtum Baden 1883, veranstaltet durch grosserzogliche Ministerium des Innern.
- [Apelul Comitetului Central al Uniunii muncitorilor adresat studenților din Moscova].* 3 noiembrie 1896 [Manifest]. [Moscova], 1896. 1 pag. Șapirografiat. — 341.
- [Articol redacțional].* — „Finleandskaia Gazeta“, Helsingfors, 1902, nr. 142 din 19 septembrie (2 octombrie), pag. 2. — 34.
- *Autonomie sau federație.* (În legătură cu articolul împotriva Bundului publicat în „Iskra“ nr. 36). 27 (14) aprilie 1903 [Foaie volantă]. Editat de Comitetul din străinătate al Uniunii generale a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia, Londra, tip. Bundului, [1903] 4 pag. — 261, 419.
- Brockhaus, F. A. și Efron, I. A. Dicționar enciclopedic.* Vol. XII, [partea I], Petersburg, 1894, pag. 396—411. — 365—367.
- Vol. XVI^a, [partea a II-a], Petersburg, 1895, pag. 675—725. — 217.

---

* Cu asterisc sînt notate cărțile, ziarele și articolele pe care există însemnări ale lui V. I. Lenin și care se păstrează în Arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

- Buletinul finanțelor, industriei și comerțului*, Petersburg, 1903, nr. 27 din 6 (19) iulie, pag. 1—3. — 309.
- „*Buletinul oficial*”, Petersburg, 1881, nr. 93 din 30 aprilie (12 mai) pag. 1. — 121.
- 1901, nr. 167 din 31 iulie (13 august), pag. 1. — 34.
- 1902, nr. 186 din 24 august (6 septembrie), pag. 1. — 34.
- 1902, nr. 191 din 1 (14) septembrie, pag. 1. — 34—36.
- 1902, nr. 192 din 3 (16) septembrie, pag. 1. — 35.
- 1902, nr. 202 din 14 (27) septembrie. Supliment I la nr. 202 al „*Buletinului oficial*”, 1902, din 15 (28) septembrie, pag. 1. — 35.
- 1903, nr. 46 din 27 februarie (12 martie), pag. 1. — 121—126, 178, 179.
- 1903, nr. 64 din 20 martie (2 aprilie), pag. 1. — 179.
- 1903, nr. 147 din 2 (15) iulie, pag. 1. — 307—312, 318—319.
- 1903, nr. 174 din 3 (16) august, pag. 1. — 307, 318—326.
- Bulgakov, S. N. Capitalismul și agricultura*. Vol. 1—2. Petersburg, tip. Tihanov, 1900, 2 vol. — 107, 112, 114.
- Către cititori*. — „*Studentul*”, [Geneva], 1903, nr. 1 din 3 aprilie, pag. 2—7. — 333, 334—336, 338, 431—432.
- Către muncitorii evrei din orașul Ekaterinoslav*. [Proclamație]. Ekaterinoslav, tip. Comitetului Ekaterinoslav, fără indicarea anului de apariție. 2 pag. (P.M.S.D.R.). Semnat : Comitetul Ekaterinoslav al P.M.S.D.R. — 115, 116—117, 118, 119, 316.
- Către toți cetățenii*. [Proclamație] a Comitetului din regiunea Donului al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Fără indicarea locului de apariție, tip. Comitetului din regiunea Donului, [1902]. 1 pag. (P.M.S.D.R.). — 59.
- [*Către toți cetățenii*. Proclamație a Comitetului din regiunea Donului al P.M.S.D.R. 6 noiembrie 1902]. — „*Iskra*”, [Londra], 1902, nr. 29 din 1 decembrie, 3 pag. Sub titlul comun : Lupta muncitorilor din Rostov. — 60.
- Către toți cetățenii din Rusia*. [Proclamație a Comitetului din regiunea Donului al Partidului muncitoresc social-democrat din

- Rusia. Rostov pe Don, noiembrie 1902]. [Londra], tip. „Iskrei“, decembrie 1902. 4 pag. (Extras din nr. 31 al „Iskrei“). — 67.
- **Către toți cetățenii din Rusia.* [Proclamație] a Comitetului din regiunea Donului al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Rostov [pe Don], tip. Comitetului din regiunea Donului, noiembrie 1902. 2 pag. (P.M.S.D.R.). — 67.
- Către toți supușii țarului Rusiei.* [Proclamație]. 3 aprilie 1902. Editată de Partidul socialist-revoluționar. Fără indicarea locului de apariție, 1902. 1 pag. — 47—48, 56, 351, 379.
- Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.* Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului. [1904]. 397, II pag. (P.M.S.D.R.). — 6, 26—27, 256, 257, 258, 259, 260, 261—262, 263, 264, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273—274, 275—276, 277—284, 285, 286, 288—289, 290, 291—292, 298—301, 302, 304, 393, 396—415, 419, 420, 421, 422—424, 425.
- Cernov, V. M. Tipuri de evoluție capitalistă și agrară.* — „Russkoe Bogatstvo“, Petersburg, 1900, nr. 8, pag. 201—239. — 107, 114.
- *Țăranul și muncitorul, categorii ale dezvoltării economice.* — În : La postul de onoare. Culegere de articole consacrate lui N. K. Mihailovski. Partea a II-a. Fără indicarea locului de apariție, tip. Klobukov, [1900], pag. 157—197. — 107, 114.
- 15 august (28 august) 1902.* [Articol de fond]. — „Osvobojenie“, Stuttgart, 1902, nr. 5 din 19 august (1 septembrie), pag. 65—68. — 37.
- 15 septembrie (28 septembrie) 1902.* [Articol de fond]. — „Osvobojenie“, Stuttgart, 1902, nr. 7 din 18 septembrie (1 octombrie), pag. 97—100. — 36, 37.
- Cît e de hain ministerul de finanțe.* — „Otkliki. Supliment la publicația muncitorească social-democrată «Otkliki»“, Geneva, 1902, nr. 1 din decembrie, pag. 29—60. — 65—66.
- Codul de legi al imperiului rus.* Vol. 9. [Partea 1]. Legi cu privire la stările sociale. [Partea a 2-a]. Anexe speciale la legile cu privire la stările sociale. Petersburg, 1899—1902. 2 vol. — 277.
- Congresul al V-lea al Uniunii generale a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia.* 7 (20) august 1903. [Foaie volantă]. Editat de Comitetul din străinătate al Bundului. Londra, Nathanson, [1903], 2 pag. — 314—317.
- Congresul nostru.* — „Iskra“, [Geneva], 1903, nr. 53 din 25 noiembrie, pag. 1—2. — 5—6, 26.

- *Culegere de statistici militare. Partea a IV-a. Rusia. Sub îngrijirea generală a lui N. N. Obrucev. Petersburg, 1871. XXX, 922, 235 pag. ; 1 pag. tabele. — 217.*
- Cum trebuie să răspundem la bestialitățile guvernului? — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 12 din octombrie, pag. 1—3. — 56—57, 69, 351—352, 380.*
- Cu privire la atitudinea față de liberali (rezoluția lui Starover). [Principalele rezoluții adoptate la Congresul al II-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia]. — În: Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 13. (P.M.S.D.R.). — 304.*
- Cu privire la instituirea de delegați în întreprinderile industriale. 10 iunie 1903. „Buletinul oficial“, Petersburg, 1903, nr. 147 din 2 (15) iulie, pag. 1. — 307—312, 318—319.*
- Cu privire la sancționarea statutului caselor de ajutor reciproc ale nobilimii. 3 iunie 1902. „Buletinul oficial“, Petersburg, 1902, nr. 186 din 24 august (6 septembrie), pag. 1. — 34.*
- *Cuvântările rostite în fața Curții de apel din Moscova la 28—31 octombrie 1902 de către cei acuzați de a fi participat la demonstrațiile de la 1 și 5 mai. [Nijni-Novgorod, editate de Comitetul Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R., 1902. 5 pag.]. Litogr. — 60—62, 63, 353.*
- Declarația [Comitetului Central al Bundului] în legătură cu „Inștiințarea despre formarea Comitetului de organizare“. — „Poslednie Izvestiia“, Londra, 1903, nr. 106 din 3 februarie (21 ianuarie), pag. 1—2. — 94—100, 115.*
- Declarația [membrilor Organizației de luptă a partidului s.-r.] în legătură cu actul din 2 aprilie. „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1903, nr. 27 din 1 iulie, pag. 1—4. Semnat: Membrii Organizației de luptă a partidului s.-r. implicați împreună cu S. V. Balmașev în actul din 2 aprilie. — 328, 329, 330.*
- Declarația reprezentantului din străinătate al Comitetului Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia — vezi Lengnik, F. V. Declarația reprezentantului din străinătate al Comitetului Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.*
- Declarația reprezentanților Social-democrației din Polonia și Lituania. — În: Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului [1904], pag. 388—390, anexa IX. (P.M.S.D.R.). — 405,*

- Declarație [din partea gazetei „Studentul“].* — „Osvobojenie“, Stuttgart, 1903, nr. 4 (28) din 2 (15) august, pag. 72. — 333.
- Declarație din partea redacției.* — „Studentul“ [Zürich], 1903, nr. 2—3 din septembrie, pag. 1. — 333.
- Decret cu privire la modificarea în unele privințe a prerogativelor Senatului imperial finlandez.* — „Finleandskaia Gazeta“, Helsingfors, 1902, nr. 142 din 19 septembrie (2 octombrie), pag. 1. — 33—34.
- Despre desființarea răspunderii solidară a țăranilor pentru achitarea plăților ...* 12 martie 1903. — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1903, nr. 64 din 20 martie (2 aprilie), pag. 1. — 179.
- Despre felul cum se acordă particularilor pământuri de-ale statului în Siberia.* 8 iunie 1901. — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1901, nr. 167 din 31 iulie (13 august), pag. 1. — 34.
- Dezvoltarea pe scară mondială și criza socialismului.* — „Vestnik Russkoi Revoluții“, Geneva — Paris, 1902, nr. 2 din februarie, pag. 39—87, la rubrica I. — 373, 374.
- Din activitatea partidului.* — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 9 din iulie, pag. 17—18. — 48.
- Din partea Comitetului Central al partidului socialiștilor-revoluționari.* „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 26—27. — 328—332.
- Din partea redacției.* „Iskra“ [Geneva], 1903, nr. 55 din 15 decembrie, pag. 10, la rubrica : Viața de partid. — 25—27, 28.
- Din partea redacției.* — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1903, nr. 30 din 20 august, pag. 24. — 328—332.
- Din partea Uniunii țărănești a partidului socialiștilor revoluționari către toți militanții socialismului revoluționar din Rusia.* „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 8 din 25 iunie, pag. 5—14. — 48, 145, 208, 212, 374, 375, 378.
- Elementul terorist în programul nostru.* — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 7 din iunie, pag. 2—5. — 48, 379.
- [Ermolov, A. S.]. *Recolta proastă și calamitatea publică.* Petersburg, tip. Kirșbaum, 1892. 270 pag. — 168.
- E. Starea de lucruri.* (Scrisoare din Petersburg.) — „Osvobojenie“, Stuttgart, 1902, nr. 8 din 2 (15) octombrie, pag. 123. — 38.
- Evoluția gândirii socialiste ruse.* „Vestnik Russkoi Revoluții“ [Fără indicarea locului de apariție], 1903, nr. 3 din martie, pag. 1—37, la rubrica I. — 375.

Explicație forțată. — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 7 din iunie, pag. 5—7. — 330.

„*Finleandskaia Gazeta*“, Helsingfors. — 34.

— 1902, nr. 142 din 19 septembrie (2 octombrie), pag. 1, 2. — 33—34.

[*Goș M. P.*]. *Note fugitive.* — „*Vestnik Russkoi Revoluții*“, Geneva—Paris, 1902, nr. 2 din februarie, pag. 123—158, la rubrica I. Semnat : A. Levițki. — 376.

[*Gurevici I. I.*]. *Opoziție pașnică sau luptă revoluționară?* — „*Osvo-bojdenie*“, Stuttgart, 1902, nr. 7 din 18 septembrie (1 octombrie), pag. 106—108. Semnat : Consilier de zemstvă T. — 36—38.

Hotărârile congresului [I] [P.M.S.D.R.] — În : Manifestul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Fără indicarea locului de apariție, tip. partidului, [1898], pag. 2. — 94, 96, 99, 115, 120, 241.

I. — vezi I(ollos).

I. *Mișcarea muncitorească și intelectualitatea revoluționară.* — „*Vestnik Russkoi Revoluții*“, Geneva—Paris, 1902, nr. 2 din februarie, pag. 211—231, la rubrica I. — 275.

I(ollos). Berlin. 30 ianuarie. — „*Russkie Vedomosti*“, Moscova, 1903, nr. 35 din 4 februarie, pag. 2. — 208.

„*Iskra*“ (veche, leninistă), [Leipzig—München—Londra—Geneva]. — 6, 8, 11, 48, 65, 74, 94, 95, 98, 116, 198, 201, 244, 250, 258, 298—301, 328—329, 331, 332, 333, 341, 375, 377, 383, 384, 389, 391, 395, 414, 427, 429.

*— [Leipzig], 1900, nr. 1 din decembrie, pag. 1. — 68, 354.

*— [München], 1901, nr. 5 din iunie, pag. 2—4. — 48.

— 1901, nr. 7 din august, pag. 6. — 96, 115.

— 1901, nr. 8 din 10 septembrie, pag. 6. — 96, 116.

*— 1902, nr. 20 din 1 mai, pag. 1. — 330.

*— [Londra], 1902, nr. 23 din 1 august, pag. 1—4. — 38, 42, 45—46, 47—48, 52, 330—331.

*— 1902, nr. 24 din 1 septembrie, pag. 2—4. — 42, 45—46, 47—48, 52.

— 1902, nr. 29 din 1 decembrie, pag. 2—4. — 60, 61—62, 84.

— 1902, nr. 30 din 15 decembrie, pag. 2. — 83.

- *— 1903, nr. 31 din 1 ianuarie, pag. 2—3. — 338.
 — 1903, nr. 33 din 1 februarie, pag. 7—8. — 229.
- *— 1903, nr. 35 din 1 martie, pag. 4—5. — 338.
- *— [Geneva], 1903, nr. 40 din 15 mai, pag. 2. — 331.
 — 1903, nr. 41 din 1 iunie, pag. 4. — 331.
 — 1903, nr. 45 din 1 august, pag. 6. — 317.
- *— 1903, nr. 46 din 15 august, pag. 1—2. — 318.
- „*Iskra*” (nouă, menșevică), [Geneva], 1903, nr. 53 din 25 noiembrie, pag. 1—2. — 5—6, 25.
 — 1903, nr. 55 din 15 decembrie, pag. 2—5, 10. — 25—29.
- Instituirea de delegați în întreprinderile industriale.* — „Buletinul finanțelor, industriei și comerțului”, Petersburg, 1903, nr. 27 din 6 (19) iulie, pag. 1—3. — 309.
- In legătură cu o proclamație.* — „Poslednie Izvestiia”, Londra, 1903, nr. 105 din 28 (15) ianuarie, pag. 1—2. — 115—120.
- In legătură cu o scrisoare primită din Petersburg.* — „Otkliki. Supplement la publicația muncitorească social-democrată «Otkliki»”, Geneva, 1902, nr. 1 din decembrie, pag. 6—24. — 65.
- In legătură cu polemica angajată de „Iskra”.* — „Revoluționnaia Rossiia” [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 25—26. — 46—48, 378—379.
- Inrobirea națională și socialismul revoluționar.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1903, nr. 18 din 15 februarie, pag. 1—4. — 229—231.
- Înștiințare despre formarea „Comitetului de organizare”.* [Foaie volantă]. Fără indicarea locului de apariție, tip. Comitetului de organizare, decembrie 1902. 1 pag. (P.M.S.D.R.). — 88—92, 94—95, 97—98.
- „*Jizn*”, Petersburg—Londra—Geneva. — 74, 389, 391.
 — Petersburg, 1901, nr. 3, pag. 162—186. — 107, 112—113.
 — 1901, nr. 4, pag. 63—100. — 107, 112—113.
- Karișev, N. A. Proprietatea funciară în Europa occidentală și în Rusia.* — În : Brockhaus, F. A. și Efron, I. A. Dicționar enciclopedic. Vol. XII, [partea I], Petersburg, 1894, pag. 396—411. — 365—366.

Kautsky K. Programul de la Erfurt. Trad. din limba germ. Stuttgart, Dietz, 1903, IV, 120 pag. — 198.

— *Reforma socială și revoluția socială.* Editat de Uniunea generală a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia. Londra, decembrie 1902. 96 pag. (P.M.S.D.R.). În limba evreiască. — 119.

La postul de onoare (1860—1900). Culegere de articole consacrate lui N. K. Mihailovski. Partea a II-a. Fără indicarea locului de apariție, tip. Klobukov, [1900]. VI, [2], 229, [3], 516 pag., 2 portrete. — 107, 114.

Lege cu privire la casele de ajutor reciproc ale nobilimii — vezi Cu privire la sancționarea statutului caselor de ajutor reciproc ale nobilimii.

Lege cu privire la delegații de fabrică — vezi Cu privire la instituirea de delegați în întreprinderile industriale.

Lege pentru reglementarea despăgubirilor cuvenite muncitorilor și funcționarilor din întreprinderile industriei de fabrică, minieră și siderurgică care au suferit accidente de muncă, precum și membrilor familiilor lor. — 307, 318—326.

Lengnik, F. V. Declarația reprezentantului din străinătate al Comitetului Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. [Foaie volantă]. Fără indicarea locului de apariție, [decembrie 1903]. 1 pag. Semnat: Reprezentantul din străinătate al C.C. — 25.

[*Lenin V. I.*] **Aventurism revoluționar.* — „Iskra”, [Londra], 1902, nr. 23 din 1 august, pag. 2—4; nr. 24 din 1 septembrie, pag. 2—4. Fără semnătură. — 42, 45—46, 47—48, 52.

— *Către P. A. Krasikov.* [Noiembrie 1902]. Manuscris¹. — 98.

— *Către sărăcimea satelor.* Explicație pentru țărani: ce vor social-democrații. Cu o anexă cuprinzând proiectul de program al P.M.S.D.R. Editat de Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse. Geneva, tip. Ligii, 1903, 92 pag. (P.M.S.D.R.). Înaintea titlului figurează numele autorului: N. Lenin. — 198.

— *Ce-i de făcut? Problemele acute ale mișcării noastre.* Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144 pag. Pe coperta exterioară și pe cea interioară figurează numele autorului: N. Lenin. — 6, 65, 263—265, 281—282, 380, 420, 430.

¹ Publicat pentru prima oară în revista „Krasnaia Letopis”, 1928, nr. 2 (28), pag. 22—23, în art. lui A. Ilin-Jenevski, „Congresul al II-lea al partidului și organizația social-democrată din Petersburg”.

- *[Cuvîntare în legătură cu programul partidului, rostită la 22 iulie (4 august) 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]*. — În : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului [1904], pag. 130—132. (P.M.S.D.R.). — 404—405.
- *Cu privire la caracterizarea romantismului economic*. Sismondi și sismondiștii noștri autohtoni. — „Novoe Slovo”, Petersburg, 1897, nr. 7 din aprilie, pag. 25—50, la rubrica [I]; nr. 8 din mai, pag. 25—60, rubrica [I]; nr. 9 din iunie, pag. 26—53, rubrica [I]; nr. 10 din iulie, pag. 18—32, la rubrica [I]. Semnat : K. T—n. — 205.
- *De ce m-am retras din redacția „Iskrei” ?* — vezi Scrisoare către redacția „Iskrei”.
- *[Declarația redacției ziarului „Iskra”]*. Din partea redacției [Foaie volantă. Leipzig], 1900. 2 pag. (P.M.S.D.R.). — 47.
- **Despre activitatea revoluționară în organizațiile Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia*. (Scrisoare către un tovarăș). Fără indicarea locului de apariție, tip. Uniunii social-democrate din Siberia, iunie 1903. 24 pag. Înaintea titlului figurează numele autorului : Lenin. — 5.
- *[Despre manifestul „Uniunii social-democraților armeni”]*. — „Iskra”, [Londra], 1903, nr. 33 din 1 februarie, pag. 7—8, la rubrica : Viața de partid. Fără semnătură. — 229.
- *— *Era reformelor*. — „Iskra”, [Geneva], 1903, nr. 46 din 15 august, pag. 1—2. — 318.
- *In legătură cu o notă de ziar*. — „Novoe Slovo”, Petersburg, 1897, nr. 1 din octombrie, pag. 126—131, la rubrica [II]. Semnat : K. T—n. — 204—205.
- *Prigonitorii zemstvelor și hanibalii liberalismului*. — „Zarea”, Stuttgart, 1901, nr. 2—3 din decembrie, pag. 60—100. Semnat : T. P. — 39, 201—204.
- *[Prima cuvîntare în legătură cu problema ordinii de zi a congresului, rostită la 18 (31) iulie 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]*. — În : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 31. (P.M.S.D.R.). — 397.
- *[Prima cuvîntare în cadrul discutării programului agrar, rostită la 31 iulie (13 august) 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]*. — Ibidem, pag. 195—196. — 409—410.

- *[Prima cuvîntare în cadrul discutării programului agrar, rostită la 1 (14) august 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]*. — Ibidem, pag. 209—210. — 412.
- *Proiect de statut al P.M.S.D.R. prezentat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*¹. — 266, 280—281, 422—424.
- *[Raportul cu privire la statutul partidului prezentat la 29 iulie (11 august) 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]*. — În : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 153. (P.M.S.D.R.). — 405.
- *Răspuns la critica proiectului nostru de program*. — În : [Maslov, P. P.] X. Despre programul agrar. [Lenin, V. I.], Lenin, N. Răspuns la critica proiectului nostru de program. Editat de Liga social-democrației revoluționare ruse, Geneva, tip. Ligii, 1903, pag. 26—42. (P.M.S.D.R.). Semnat : N. Lenin. — 272, 275.
- *Sarcinile vitale ale mișcării noastre*. — „Iskra“, [Leipzig], 1900, nr. 1 din decembrie, pag. 1. Fără semnătură. — 68, 354.
- *Scrisoare către redacția „Iskrei“*. [De ce m-am retras din redacția „Iskrei“ ?] Geneva, tip. partidului, decembrie 1903. 8 pag. După titlu figurează numele autorului : N. Lenin. — 25—27.
- *Scrisoare către un tovarăș despre sarcinile noastre organizatorice*. Editat de C.C. al P.M.S.D.R. Geneva, tip. partidului, 1904. 31 pag. (P.M.S.D.R.). După titlu figurează numele autorului : N. Lenin. — 5—6, 27.
- *Scrisoare către un tovarăș despre sarcinile noastre organizatorice* — vezi Despre activitatea revoluționară în organizațiile Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.
- Lenin, V. I. și Plehanov, G. V.* [Scrisoare adresată tuturor vechilor redactori ai „Iskrei“ și tov. Troțki, colaborator. 23 septembrie (6 octombrie) 1903]. Manuscris². — 27—28.
- Levițki, A.* — vezi Goț, M. R.
- Liberalismul rus și nobilimea ca stare socială*. — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 2—6. — 378.
- „Listok «Rabotnika»“, Geneva. — 74.

¹ Proiectul nu s-a păstrat.

² Publicată pentru prima oară în : [Lenin, V. I.] Lenin N. Un pas înainte, doi pași înapoi. (Criza din partidul nostru). Geneva, tip. partidului, 1904, pag. 117. (P.M.S.D.R.).

L. M. — vezi Martov, L.

Lohtin, P. *Starea agriculturii în Rusia comparativ cu alte țări. Situația la începutul secolului al XX-lea.* Petersburg, „Posrednik“, 1901. 309 pag.; 45 pag. tabele. — 369.

Lupta de clasă la sate. — „Revoluționnaia Rossiia“ [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 6—9. Sub titlul comun : Probleme programatice. — 42—47, 48, 374.

Manifestul Congresului general al studenților din Rusia. — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 5 din martie, pag. 14—15. — 338.

Manifestul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. [Foaie volantă]. Fără indicarea locului de apariție, tip. partidului, [1898], 2 pag. — 74, 94, 96, 99, 115, 120, 241, 256.

Manifestul partidului socialiștilor-revoluționari. (Elaborat la congresul reprezentanților grupurilor unificate ale s.-r.) Fără indicarea locului de apariție, tip. partidului s.-r., 1900, 12 pag. — 48.

Manifestul țarului Alexandru al III-lea. 29 aprilie 1881. — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1881, nr. 93 din 30 aprilie (12 mai), pag. 1. — 121.

[*Manifestul țarului Nicolaie al II-lea. 26 februarie 1903.*] — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1903, nr. 46 din 27 februarie (12 martie), pag. 1. — 121—126, 178, 179.

Manifestul „Uniunii social-democraților armeni“ — vezi [Șaumian, S. G.]. Manifestul „Uniunii social-democraților armeni“.

[*Martov, L.*] [*Cel de-al patrulea Congres al Bundului.*] — „Iskra“, [München], 1901, nr. 7 din august, pag. 6, la rubrica : Viața de partid. — 96, 115.

— *Mișcarea muncitorească din Rusia.* Ed. a II-a revăzută. Editat de Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse. Geneva, tip. Ligii social-democrației revoluționare ruse, 1903. 104 pag. (P.M.S.D.R.). — 172, 199.

— *Programul liberalilor ruși.* — „Iskra“, [Londra]. 1902, nr. 23 din 1 august, pag. 1. — 38.

— „*Revoluționnaia Rossiia*“, publicație a Uniunii socialiștilor-revoluționari, nr. 2. — „Zarea“, Stuttgart, 1901, nr. 2—3 din decembrie, pag. 331—334, la rubrica : Bibliografie. Semnat : L. M. — 378.

*— *Tartuffii moralei revoluționare.* — „Iskra“, [Geneva], 1903, nr. 40 din 15 mai, pag. 2. — 331.

- Maslov P. P. Condițiile dezvoltării agriculturii în Rusia.* Încercare de analiză a relațiilor agrare. Petersburg, Vodovozova, 1903. VIII, 493 pag. — 107, 112—113.
- *Cu privire la problema agrară.* (Critica criticilor). — „Jizn”, Petersburg, 1901, nr. 3, pag. 162—186; nr. 4, pag. 63—100. — 107, 112—113.
- *Despre programul agrar.* — În: [Maslov, P. P.] X. Despre programul agrar. [Lenin V. I.] Lenin N. Răspuns la critica proiectului nostru de program. Editat de Liga social-democrației revoluționare ruse. Geneva, tip. Ligii social-democrației revoluționare ruse, 1903, pag. 1—25. (P.M.S.D.R.). Semnat: X. — 213—228, 275.
- X. *Despre programul agrar.* [Lenin, V. I.] Lenin, N. Răspuns la critica proiectului nostru de program. Editat de Liga social-democrației revoluționare ruse, Geneva, tip. Ligii, 1903. 42 pag. (P.M.S.D.R.). — 213—228, 272, 275.
- Materiale cu privire la problema nevoilor industriei agricole din gubernia Saratov.* Editat de zemstva gubernială. Saratov, tip. zemstvei guberniale, 1903. 469 pag.; 5 cartograme. — 224—225.
- Materiale pentru elaborarea programului partidului.* Fascicula II. Reazanov, N. Proiectul de program propus de „Iskra” și sarcinile social-democraților ruși. Editat de grupul „Borba”. Geneva, 1903. 302 pag. (P.M.S.D.R.). — 264.
- Miliukov, P. N. Țăranii din Rusia.* — În: Brockhaus, F. A. și Efron, I. A. Dicționar enciclopedic. Vol. XVI^a [partea a II-a]. Petersburg, 1895, pag. 675—725. — 217.
- [*Miliukov, P. N. și Struve, P. B.*] *Pe marginea problemelor actuale.* — „Osvobojdenie”, Stuttgart, 1903, nr. 17 din 16 februarie (1 martie), pag. 289—292. Semnat: S. S. și Redactor. — 201—207.
- Mișcarea muncitorească din Rusia* — vezi Martov. L.
- Mișcarea muncitorească și sarcinile noastre tactice.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 10 din august, pag. 3—7. — 48, 56—57, 58, 61, 351—353.
- Mișcarea țărănească.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 8 din 25 iunie, pag. 1—5. — 377.
- „*Moskovskie Vedomosti*”, 1902, nr. 345 din 15 (28) decembrie, pag. 4. — 82—87.
- Muncitorii din Nijni-Novgorod la proces.* — „Iskra”, [Londra], 1902, nr. 29 din 1 decembrie, pag. 2—4. — 60—62, 63, 84, 353.

- n-d-i. Absolutismul și problema legislației sociale.* — „Osvobojdenie“, Stuttgart, 1903, nr. 1 (25) din 18 iunie (1 iulie), pag. 7—10. — 309.
- „*Narodnoe Delo*“ [Geneva], 1902, nr. 2 din septembrie, pag. 3—21, 51—63. — 378.
- Nicolaie al II-lea. [Cuvîntare rostită în fața reprezentanților nobilimii și zemstvei guberniei Kursk. 29 august 1902].* — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1902, nr. 191 din 1 (14) septembrie, pag. 1. Sub titlul comun : Manevrela de la Kursk desfășurate în prezența maiestății-sale imperiale. — 34—36.
- [Cuvîntare rostită la Kursk la adunarea reprezentanților administratorilor de plase și a primarilor satești din guberniile Kursk, Poltava, Harkov, Cernigov, Orel și Voronej. 1 septembrie 1902]. — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1902, nr. 192 din 3 (16) septembrie, pag. 1. — 35.
- [Cuvîntare rostită cu prilejul vizitării șantierului naval Baltika. 12 septembrie 1902]. — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1902, nr. 202 din 14 (27) septembrie. Supliment I la „Buletinul oficial“ din 15 (28) septembrie 1902, pag. 1. — 35.
- „*Novoe Slovo*“, Petersburg, 1897, nr. 1 din octombrie, pag. 126—131, rubrica [II]. — 205.
- Nr. 7 din aprilie, pag. 25—50, rubrica [I]. — 205.
- Nr. 8 din mai, pag. 25—60, rubrica [I]. — 205.
- Nr. 9 din iunie, pag. 26—53, rubrica [I]. — 205.
- Nr. 10 din iulie, pag. 18—32, rubrica [I] ; pag. 56—62, rubrica [II]. — 205—206.
- *nouă acțiune a liberalilor ruși.* — „Revoluționnaia Rossiia“, [Geneva], 1902, nr. 9 din iulie, pag. 3—5. — 374, 375, 376.
- *problemă la ordinea zilei a revoluției.* Ed. „Ligii agrare-socialiste“. London, „Russian free press fund“, 1900. 28 pag. — 373, 375, 377.
- Odesa.* [Scrisoare semnată : „Martor ocular“]. — „Iskra“, [Geneva], 1903, nr. 45 din 1 august, pag. 6, la rubrica : Cronica mișcării muncitorești și scrisori din fabrici și uzine. — 317.
- Ordinea de zi a Congresului [al II-lea] [al P.M.S.D.R.].* — În : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 10. (P.M.S.D.R.). — 256, 257.

- Organizația de luptă a socialiștilor-revoluționari.* [Proclamație]. Petersburg, 3 aprilie 1902. Fără indicarea locului de apariție, tip. socialiștilor-revoluționari, 1902, 1 pag. — 46—48.
- „*Osvobojdenie*”, Stuttgart—Paris. — 36, 38, 40, 76, 80, 304, 336.
 — 1902, nr. 5 din 19 august (1 septembrie), pag. 65—68. — 37.
 — 1902, nr. 6 din 2 (15) septembrie, pag. 81—85. — 37.
 — 1902, nr. 7 din 18 septembrie (1 octombrie), pag. 97—102, 106—108. — 36—41.
 — 1902, nr. 8 din 2 (15) octombrie, pag. 123. — 38.
 — 1903, nr. 1 (25) din 18 iunie (1 iulie), pag. 7—10. — 309.
 — 1903, nr. 2 (26) din 2 (15) iulie, pag. 24—25. — 309, 310.
 — 1903, nr. 3 (27) din 19 iulie (1 august), pag. 40—42. — 309.
 — 1903, nr. 4 (28) din 2 (15) august, pag. 72. — 333.
 — 1903, nr. 17 din 16 februarie (1 martie), pag. 289—292. — 201—207.
 — 1903, nr. 18 din 2 (15) martie, pag. 305—307. — 207.
- „*Otecestvennie Zapiski*”, Petersburg, 1882, nr. 8 din august, pag. 143—169. — 226—227.
 — 1882, nr. 9 din septembrie, pag. 1—35. — 226.
- „*Otkliki*”. Supliment la publicația muncitorească social-democrată „*Otkliki*”, Geneva, 1902, nr. 1 din decembrie, pag. 6—24, 29—60. — 65—66.
- O *vestală a vremurilor noastre* — vezi Potresov, A. N. O *vestală a vremurilor noastre*.
- [*Plehanov, G. V.*] — *Moartea lui Sipeaghin și sarcinile noastre în domeniul agitației.* — „*Iskra*”, [München], 1902, nr. 20 din 1 mai, pag. 1. — 330.
 — *Polemică forțată.* — „*Iskra*”, [Londra], 1902, nr. 23 din 1 august, pag. 1—2. — 330—331.
 — *Vin nou în poloboace vechi.* — „*Iskra*”, [München], 1901, nr. 5 din iunie, pag. 2—4. — 48.
- „*Polemică forțată*” — vezi Plechanov, G. V. *Polemică forțată*.
- „*Poslednie Izvestiia*”, Londra—Geneva. — 118—119, 316.

- Londra, 1903, nr. 105 din 28 (15) ianuarie, pag. 1—2. — 115—120.
- 1903, nr. 106 din 3 februarie (21 ianuarie), pag. 1—2. — 94—100, 115.
- [Potresov, A. N.] *O vestală a vremurilor noastre*. (Din studii asupra jurnalisticii moderne). — „Zarea”, Stuttgart, 1901, nr. 2—3 din decembrie, pag. 226—258. Semnat: St. — 376—377.
- *Starover. Rezoluția cu privire la atitudinea față de liberali* — *vezi* Cu privire la atitudinea față de liberali (Rezoluția lui Starover).
- Principalele rezoluții adoptate la Congresul al II-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia*. — În: Cel de-al II-lea Congres ordinar al P.M.S.D.R. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 12—18. (P.M.S.D.R.). — 433—434.
- Problemele programatice*. — „Revolütionnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 6—9; nr. 14 din decembrie, pag. 5—8; 1903, nr. 15 din ianuarie, pag. 5—8. — 42—48, 211—212, 374.
- Pro domo sua*. (Notă bibliografică cu privire la „V.R.R.” nr. 1 în „Zarea” nr. 2—3). — „Vestnik Russkoi Revoluții”, Geneva—Paris, 1902, nr. 2 din februarie, pag. 99—104, rubrica III. — 374.
- Proclamația din 3 aprilie 1902 a organizației de luptă a socialiștilor-revoluționari* — *vezi* Organizația de luptă a socialiștilor-revoluționari.
- Proclamația din 3 aprilie 1902 a partidului socialiștilor-revoluționari* — *vezi* Către toți supușii țarului Rusiei.
- Programele elaborate de publicațiile „Jizn”, „Iskra” și „Zarea” cu o anexă cuprinzând aprecieri asupra acestor programe*. Geneva, Kuklin, 1903, pag. 3—11. (Biblioteca proletarului rus. — Nr. 5). — 389.
- Programul nostru*. Proiectul de program al grupului „Borba”, însoțit de comentarii. Editat de grupul „Borba”. Geneva, 1903. 52 pag. (P.M.S.D.R. Materiale pentru elaborarea programului partidului. Fascicula III). — 389—390.
- Programul nostru*. — „Vestnik Russkoi Revoluții”, Geneva—Paris, 1901, nr. 1 din iulie, pag. 1—15. — 48.
- Programul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, adoptat la Congresul al II-lea al partidului*. — În: Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din

- Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 1—6. (P.M.S.D.R.). — 433.
- Proiect de program al P.M.S.D.R. elaborat de grupul „Borba” — vezi Programul nostru.*
- Proiect de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.* (Elaborat de redacția ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”). Supliment separat la „Iskra” nr. 21, [München], tip. „Iskrei”, [1902], 8 pag. — 213—228, 250, 256, 264, 267, 268, 269, 270, 271, 272—274, 275—279, 297, 320, 388, 402, 409, 416—418.
- Proiect de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.* (Elaborat de redacția ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”). — În: [Lenin, V. I.] Lenin, N. Către sărăcimea satelor. Explicație pentru țărani: Ce vor social-democrații. Cu o anexă cuprinzând Proiectul de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Editat de Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse. Geneva, tip. Ligii, 1903, pag. 84—92. (P.M.S.D.R.). — 172, 198—200, 357, 358.
- Proiect de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia elaborat de organizația social-democrată „Jizn”.* — În: Programele elaborate de publicațiile „Jizn”, „Iskra” și „Zarea”, cu o anexă cuprinzând aprecieri asupra acestor programe. Geneva, Kuklin, 1903, pag. 3—11. (Biblioteca proletarului rus. — Nr. 5). — 389.
- Proiect de regulament al Congresului al II-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia elaborat de Comitetul de organizare.* — Idem, pag. 379—381, în anexa VI. — 258.
- [*Proiectul de statut al Bundului prezentat de delegația Bundului la 19 iulie (1 august) 1903 la ședința a 4-a a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.*]. — În: Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, (1904), pag. 56—58, în notă. (P.M.S.D.R.). — 260, 400.
- „*Proletariat*”. Tiflis, 1902, nr. 1 din octombrie, pag. 1—4. În lb. armeană. — 101—104.
- Proprietatea funciară — vezi* Karîșev, N. A. Proprietatea funciară în Europa occidentală și în Rusia.
- „*Raboccaia Gazeta*”, Kiev. — 74.
- „*Raboccaia Misl*”, Petersburg—Berlin—Varșovia—Geneva. — 48, 74.
- „*Rabocce Delo*”, Geneva. — 48, 74, 426.

„*Rabotnik*“, Geneva. — 74.

[*Răspunsul redacției ziarului „Iskra” la scrisoarea C.C. al Bundului din 29 august (11 septembrie) 1901*]. — „*Iskra*“, [München], 1901, nr. 8 din 10 septembrie, pag. 6, la rubrica: Viața de partid. — 96, 116.

[*Reazanov, D. B.*] *Reazanov, N. Proiectul de program al „Iskrei” și sarcinile social-democraților ruși*. Editat de grupul „*Borba*” Geneva, 1903. 302 pag. (P.M.S.D.R. Materiale pentru elaborarea programului partidului. Fascicula II). — 264.

Redactor, Red. — vezi Struve, P. B.

Revoluția spontană și revoluționarii conștiinți. — „*Revoluționnaia Rossiia*“, [Geneva], 1902, nr. 4 din februarie, pag. 1—3. — 377, 379, 380.

„*Revoluționnaia Rossiia*“, [Tomsk—Kuokkala—Geneva]. — 341, 351—352.

— [Geneva], 1902, nr. 4 din februarie, pag. 1—3. — 378, 379, 380.

— 1902, nr. 5 din martie, pag. 14—15. — 338.

— 1902, nr. 7 din iunie, pag. 2—7. — 48, 330, 380.

— 1902, nr. 8 din 25 iunie, pag. 1—14. — 48, 145, 208, 212, 374, 375, 377.

— 1902, nr. 9 din iulie, pag. 3—5, 17—18. — 48, 374, 375, 376.

— 1902, nr. 10 din august, pag. 3—7. — 48, 56—57, 58, 69, 352, 353.

— 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 2—9, 24—27. — 42—48, 331, 374, 378.

— 1902, nr. 12 din octombrie, pag. 1—3. — 56—57, 69, 351—352, 379.

— 1902, nr. 13 din noiembrie, pag. 13—14. — 338, 341.

— 1902, nr. 14 din decembrie, pag. 5—8. — 42, 211—212.

— 1903, nr. 15 din ianuarie, pag. 5—8. — 42.

— 1903, nr. 17 din februarie, pag. 1—4. — 338—346.

— 1903, nr. 18 din 15 februarie, pag. 1—4. — 230—231.

— 1903, nr. 27 din 1 iulie, pag. 1—4. — 329, 331.

— 1903, nr. 30 din 20 august, pag. 24. — 328—332.

- Ricardo, D. Opere.* Trad. de N. Sieber. Cu note ale traducătorului. Petersburg, Pantelev, 1882. III, XX, III, 661 pag. — 111, 112.
- R.N.S.* — *vezi* Struve, P.B.
- Rudin, A. Cu privire la problema țărănească.* (Scurtă privire asupra literaturii curente). — „Vestnik Russkoi Revoluții”. [Fără indicarea locului de apariție], 1903, nr. 3 din martie, pag. 199—225, rubrica I. — 220—221, 224.
- „*Russkie Vedomosti*”, Moscova, 1903, nr. 35 din 4 februarie, pag. 2. — 208.
- „*Russkoe Bogatstvo*”, Petersburg, 1900, nr. 8, pag. 201—239. — 107, 114.
- Sarcinile noastre.* Principiile fundamentale ale programului Uniunii socialiștilor-revoluționari. Ed. a 2-a. Cu o postfață a lui S. Grigorovici: Social-democrații și socialiștii-revoluționari. Ed. Uniunii socialiștilor-revoluționari ruși. Londra, „Russian free press fund”, 1900. 84 pag. (Biblioteca social-revoluționară. Nr. 3). — 48.
- [*Scrisoarea Comitetului Central al Uniunii generale a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia către redacția ziarului „Iskra”.* 29 august (11 septembrie) 1901. — „Iskra”, [München], 1901, nr. 8 din 10 septembrie, pag. 6, la rubrica: Viața de partid. — 95, 116.
- Scrisoare deschisă [a Consiliului din Kiev al Uniunii asociațiilor și organizațiilor teritoriale și a Comitetului organizatoric al Institutului politehnic din Kiev] către consiliile uniunilor și comitetele organizatorice din instituțiile de învățămînt superior din Rusia.* — „Studentul”, [Geneva], 1903, nr. 1 din 3 aprilie, pag. 20. — 338, 341.
- Scrisoare deschisă [a Consiliului din Kiev al Uniunii asociațiilor și organizațiilor teritoriale și a Comitetului organizatoric al Institutului politehnic din Kiev] către consiliile uniunilor și comitetele organizatorice din instituțiile de învățămînt superior din Rusia.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 13 din noiembrie, pag. 13—14. Publicată sub titlul: Scrisoarea studenților din Kiev. — 338, 341.
- Slepov, F. A. Scrisoare către editor.* — „Moskovskie Vedomosti”, 1902, nr. 345 din 15 (28) decembrie, pag. 4. — 82—87.
- Socializarea pămîntului și cooperarea în agricultură.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 14, decembrie, pag. 5—8. Sub titlul comun: Probleme programatice. — 42, 211—212.
- Stariški, A. Un pas greșit.* — „Osvobođenje”, Stuttgart, 1902, nr. 7 din 18 septembrie (1 octombrie), pag. 100—102. — 36—38.

S.S. — *vezi* Miliukov, P. N.

St. — *vezi* Potresov, A. N.

Statistica imperiului rus. XX, XXXI, XXXVII, LV. Recensământul cailor buni pentru armată pe anii 1888, 1891, 1893 și 1894, 1899—1901. Sub îngrijirea lui A. Sirnev. Ed. de Comitet. Central de statistică al ministerului afacerilor interne. Petersburg, 1891—1902. 4 vol. Textul în limbile rusă și franceză. — 368—369.

Statutul de organizare al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, adoptat la Congresul al II-lea al partidului. — În : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 7—9. (P.M.S.D.R.). — 6, 26—27, 430, 432.

Struve, P.B. — În legătură cu un reproș. — „Osvobojdenie“, Stuttgart, 1902, nr. 7 din 18 septembrie (1 octombrie), pag. 102. Semnat : Red. — 38—41.

— *Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei.* Vol. 1. Petersburg, tip. Skorohodov, 1894. X, 293 pag. — 114.

— *Pe marginea problemelor actuale* — *vezi* [Miliukov, P. N. și Struve, P. B.] Pe marginea problemelor actuale.

— *Prefață și note* [la cartea lui S. I. Witte „Absolutismul și zemstvele“]. — În : Witte, S. I. Absolutismul și zemstvele. Memoriul confidențial al ministrului de finanțe (1899). Publ. de revista „Zarea“. Stuttgart, Dietz, 1901, pag. V—XLIV. Semnat : R.N.S. — 201—207.

— [*Prefețe la cartea lui S. I. Witte Absolutismul și zemstvele*]. — În : Witte, S. I. Absolutismul și zemstvele. Memoriul confidențial al ministrului de finanțe (1899). Ed. a 2-a. Publ. de revista „Osvobojdenie“. Stuttgart, Dietz, 1903, pag. VII—LXXII. — 201—204, 207.

— „*Studiile economice*“ ale lui N. V. Vodovozov. (Notă). — „Novoe Slovo“, Petersburg, 1897, nr. 10 din iulie, pag. 56—62, sub [II]. — 205—206.

— *Trei autori.* — „Osvobojdenie“, Stuttgart, 1903, nr. 18 din 2 (15) martie, pag. 305—307. Semnat : Redactor. — 207.

„*Studentul*“, [Geneva-Zürich]. — 333, 347.

— [Geneva], 1903, nr. 1 din 3 aprilie, pag. 2—7, 20. — 333, 334—336, 338, 341, 431—432.

— [Zürich], 1903, nr. 2—3 din septembrie, pag. 1. — 333.

- Studentimea și revoluția.* — Revoluționnaia Rossiia, [Geneva], 1903, nr. 17 din 1 februarie, pag. 1—4. — 338—346.
- Sușcinski, M. Printre țărani.* (Din amintiri personale). — „Narodnoe Delo”, [Geneva], 1902, nr. 2 din septembrie, pag. 51—63. — 378.
- „*Svet*”, Petersburg. — 83.
- „*Svoboda*”, Geneva, 1901, nr. 1. VIII, 72, 87, IX, 80 pag. — 65.
- Svoboda.* Editat de Partidul muncitoresc al eliberării politice a Rusiei. [Minsk], tip. partidului [1900]. 21 pag. — 48.
- [*Șaumian, S. G.*] *Manifestul „Uniunii social-democraților armeni”.* — „Proletariat”, Tiflis, 1902, nr. 1 din octombrie, pag. 1—4. În lb. armeană. — 101—104.
- T.* — vezi Gurevici, I. I.
- T—n, K.* — vezi Lenin, V. I.
- T. P.* — vezi Lenin, V. I.
- Tartuffii moralei revoluționare* — vezi Martov, L. Tartuffii moralei revoluționare.
- 30 august (12 septembrie) 1902. [Articol redacțional]. — „Osvobozdenie”, Stuttgart, 1902, nr. 6 din 2 (15) septembrie, pag. 81—85. — 37.
- * [*Troțki, L. D.*] *Ce înseamnă pentru ei „a împăca”.* — „Iskra”, [Londra], 1903, nr. 35 din 1 martie, pag. 4—5. — 339.
- * — *Studentimea tutelată.* — „Iskra”, [Londra], 1903, nr. 31 din 1 ianuarie, pag. 2—3. — 339.
- * — *Tot despre Tartuffi.* — „Iskra”, [Geneva], 1903, nr. 41 din 1 iunie, pag. 4. — 331.
- *Zubatovismul la Petersburg.* — „Iskra”, [Londra], 1902, nr. 30 din 15 decembrie, pag. 2. — 83.
- Turgheniev, I. S. Un cuib de nobili.* — 6.
- Țăranii* — vezi Miliukov, P. N. Țăranii din Rusia.
- Un erou al poporului.* — „Narodnoe Delo”, [Geneva], 1902, nr. 2 din septembrie, pag. 3—21. — 378.
- Un procedeu fără precedent.* — „Revoluționnaia Rossiia”, [Geneva], 1902, nr. 11 din septembrie, pag. 24—25. — 331, 379.
- V. V.* — vezi Voronțov, V. P.
- „*Vestnik Russkoi Revoluții*”, Geneva—Paris. — 377.

- 1901, nr. 1 din iulie, pag. 1—15. — 48.
- 1902, nr. 2 din februarie, pag. 39—87, 99—104, 123—158, 211—231. — 373, 374, 375, 376.
- [Fără indicarea locului de apariție], 1903, nr. 3 din martie, pag. 1—37, 199—225. — 220—221, 225, 375.
- [Voronțov, V. P.] V. V. *Gospodăria noastră țărănească și agronomia*. — „Otecestvennie Zapiski“, Petersburg, 1882, nr. 8 din august, pag. 143—169; nr. 9 din septembrie, pag. 1—35. — 226—227.
- „Vpered“, Petersburg, nr. 5 din 15 septembrie, 10 pag. Șapirografiat. — 379.
- [Warski, A. Scrisoare către L. Martov în legătură cu hotărârile adoptate de Congresul al IV-lea al S.D.P. și L în problema relațiilor dintre social-democrația poloneză și P.M.S.D.R.]. — În cartea : Cel de-al II-lea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Geneva, tip. partidului, [1904], pag. 375, anexa II. (P.M.S.D.R.). Semnat : A. Warszawski. — 259.
- Warszawski, A. S. — vezi Warski, A.
- Witte, S. I. *Absolutismul și zemstvele*. Memoriul confidențial al ministrului de finanțe (1899). Cu prefață și note de R.N.S. Publ. de „Zarea“. Stuttgart, Dietz, 1901. XLIV, 212 pag. — 201—207.
- *Absolutismul și zemstvele*. Memoriul confidențial al ministrului de finanțe (1899). Ediția a II-a, cu două prefețe semnate de P. Struve și cu o anexă cuprinzând memoriile ministrului de finanțe în legătură cu faptul că puterea de plată a populației a ajuns la limită. Ed. de red. „Osvobojudenie“. Stuttgart, Dietz, 1903. LXXII, 224 pag. — 201—204, 207.
- „Zarea“, Stuttgart. — 74, 198, 383.
- 1901, nr. 2—3 din decembrie, pag. 60—100, 226—258, 331—334. — 39, 201—204, 376, 377.
-
- Auhagen, H. *Über Gross- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft*. — „Landwirtschaftliche Jahrbücher“, Bd. XXV, Berlin, 1896, S. 1—55. — 107.
- Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902. 491 S. — 234—235.

- David, E. Bäuerliche Barbaren.* — „Sozialistische Monatshefte“, Berlin, 1899, No. 2, S. 62—71. — 107.
- *Sozialismus und Landwirtschaft.* Bd. I. Die Betriebsfrage. Berlin, Verl. der Sozialistischen Monatshefte, 1903. 703 S. — 161, 208—212.
- Engels, F. Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland.* — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, No. 10, S. 292—306. — 211—212.
- *Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft.* Philosophie. Politische Ökonomie. Sozialismus. Leipzig, Druck und Verl. der Genossenschafts-Buchdr., 1878. VIII, 274 S. — 39—40.
- *Die Polendebatte in Frankfurt.* — „Neue Rheinische Zeitung“, Köln, 1848, No. 81, 20. August, S. 1—2; No. 93, 3. September, S. 1—2. — 233—234.
- Ergebnisse der Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Grossherzogtum Baden 1883.* (Karlsruhe, Braun, 1883). 185 S.; 8. Taf. — In: Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Grossherzogtum Baden 1883, veranstaltet durch das Grossherzogliche Ministerium des Innern. Bd. 4. — 107.
- Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Grossherzogtum Baden 1883, veranstaltet durch das Grossherzogliche Ministerium des Innern.* Bd. I — [4]. Karlsruhe, Braun, 1883. 4 Bd. — 107.
- Hecht, M. Drei Dörfer der badischen Hard.* Eine wirtschaftliche und soziale Studie. Leipzig, Wilhelm, 1895. 94 S. — 107.
- Hertz, F. Die agrarischen Fragen im Verhältnis zum Sozialismus.* Mit einer Vorrede von E. Bernstein. Wien, Rosner, 1899. VII, 141 S. — 107, 114.
- K[autsky, K.] Drei Kriesen des Marxismus.* — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1902, Jg. XXI, Bd. I, No. 23, S. 723—731. — 210, 211.
- *Finis Poloniae?* — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, No. 42, S. 484—491; No. 43, S. 513—525. — 231—232, 233—234.
- Klawki, K. Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebes.* — „Landwirtschaftliche Jahrbücher“, Bd. XXVIII, Berlin, 1899, S. 363—484. — 107.
- „*Landwirtschaftliche Jahrbücher.*“ — Bd. XXV, Berlin, 1896, S. 1—55. — 107.
- Bd. XXVIII, Berlin, 1899, S. 363—484. — 107.

- [*Marx, K. und Engels, F.*] *Manifest der Kommunistischen Partei.*
Veröffentlicht im Februar 1848. London, gedr. in der Office der
„Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter“ von J. E. Burghard, [1848].
23 S. — 39, 137.
- Marx, K.* *Der 18. Brumaire des Louis Napoleon.* New-York, Exped. :
Deutsche Vereins Buchh. von Schmidt u. Helmich, 1852. IV,
64 S. (Die Revolution. Eine Zeitschrift in zwanglosen Heften.
Hrsg. von J. Weydemeyer. Hft. I). — 263, 276.
- [*Brief an Bracke*]. 5. Mai 1875. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart,
1890—1891, Jg. IX, Bd. I, No. 18. S. 562. — 60.
- *Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der In-
ternationalen Arbeiter-Assoziation an alle Mitglieder in Europa
und den Vereinigten Staaten. S. — Abdr. aus dem Volksstaat.
Leipzig, Verl. der Exped. des Volksstaat, 1871, 52 S. — 263.
- *— *Das Kapital.* Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch I :
Der Produktionsprozess des Kapitals. Hamburg, Meissner, 1867.
XII, 784 S. — 61.
- *— *Das Kapital.* Kritik der politischen Ökonomie. Bd. III, T. 2, Buch
III : Der Gesamtprozess der kapitalistischen Produktion. Kapitel
XXIX bis LII. Hrsg. von F. Engels. Hamburg, Meissner, 1894.
IV, 422 S. — 107, 111—114.
- *Zur Kritik des sozialdemokratischen Parteiprogramms.* — „Die
Neue Zeit“, Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, No. 18, S.
562—575. — 43.
- Mehring, F.* *Einleitung* [des Herausgebers zum Buch: Aus dem
literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle].
— In : Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels
und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte
Schriften von K. Marx und F. Engels von Mai 1848 bis Oktober
1850. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 3—86. — 234—235.
- „*Neue Rheinische Zeitung*“, Köln. — 231.
- 1848, No. 81, 20. August, S. 1—2. — 232—233.
- 1848, No. 93, 3. September, S. 1—2. — 232—233.
- „*Die Neue Zeit*“, Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, No. 18,
S. 562—575. — 43, 60.
- 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, No. 10, S. 292—306. — 211—212.
- 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, No. 42, S. 484—491 ; No. 43, S.
513—525. — 231—232, 234.
- 1902, Jg. XXI, Bd. I, No. 23, S. 723—731. — 210, 211.

- Nossig, A. Revision des Sozialismus.* Bd. 2. Das System des Sozialismus. (Die moderne Agrarfrage). Berlin — Bern, Akad. Verl. für soziale Wissenschaften, 1902, VII, 587 S. — 114.
- „*Przedświt*“, Kraków, 1903, No. 3, S. 81—88. — 230—238.
- Schitlowsky, Ch. Oswoboshdenije.* — „Sozialistische Monatshefte“, Berlin, 1902, Bd. II, No. 9, S. 754—755. — 373.
- „*Sozialistische Monatshefte*“, Berlin, 1899, No. 2, S. 62—71. — 107.
— 1902, Bd. II, No. 9, S. 754—755. — 373.
- Statistik des Deutschen Reichs.* Hrsg. vom Kaiserlichen Statistischen Amt. Neue Folge. Bd. 112. Die Landwirtschaft im Deutschen Reich. Nach der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 14. Juni 1895. Berlin, 1898. VIII, 70, 500 S.; 7 Bl. Karten. — 107, 159, 361, 375.
- Stosunek socyalnej demokracji rosyjskiej do kwestyi narodowościowej.* — „*Przedświt*“, Kraków, 1903, No. 3, S. 81—88. — 230—238.
-

INDICE DE NUME

A.

Abramov — vezi Eisenstadt, I. L.

Akim — vezi Goldman, L. I.

Akimov (Mahmoev*), V. P. (1872—1921) — social-democrat, reprezentant de vază al „economismului“, unul dintre cei mai învețerați oportuniști. Pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut a aderat la „Grupul narodovolților“ din Petersburg; în 1897 a fost arestat, iar în aprilie 1898 a fost deportat în gubernia Ienisei. În septembrie 1898 a fugit în străinătate, unde a devenit unul dintre conducătorii „Uniunii social-democraților ruși din străinătate“, a susținut ideile „economismului“ și a luat poziție împotriva grupului „Eliberarea muncii“, iar apoi și împotriva „Iskrei“. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea „Uniunii“, antiiskrist; după congres, reprezentant al aripii de extremă dreaptă a menșevismului. În perioada revoluției din 1905—1907 a susținut ideea lichidatoristă a creării unei „Organizații a clasei muncitoare pe întreaga Rusie“, în sînul căreia social-democrația nu ar fi fost decît unul dintre curentele ideologice. A participat la lucrările Congresului al IV-lea al P.M.S.D.R. cu drept de vot consultativ, susținînd tactica oportunistă a menșevicilor și preconizînd o alianță cu cadeții. În anii reacțiunii s-a retras din rîndurile social-democrației. — 264, 290, 291, 397, 398, 403, 404, 405, 406, 407, 416, 426.

Akselrod, P. B. (1850—1928) — unul dintre liderii menșevismului; în 1870—1880 a fost narodnic, iar după scindarea organizației „Zemlea i volem“ a aderat la grupul „Cernîi peredel“; în 1883 a luat parte la crearea grupului „Eliberarea muncii“. Începînd din 1900, a fost membru al redacției ziarului „Iskra“ și revistei „Zarea“. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea redacției ziarului „Iskra“ cu drept de vot consultativ, reprezentant al minorității iskriste. După congres, menșevic activ. În 1905 a lansat ideea lichidatoristă a convocării unui larg congres muncitoresc, pe care-l opunea partidului proletariatului. În anii reacțiunii a fost unul dintre conducătorii lichi-

* În paranteze sînt scrise cu cursive adevăratele nume de familie ale persoanelor menționate.

datorilor și a făcut parte din redacția ziarului „Golos Soțial-Demokrata”, organul menșevicilor lichidatori; în 1912 a participat la blocul anti-partinic din august. În timpul primului război mondial s-a situat pe poziții centriste; a luat parte la Conferințele de la Zimmerwald și Kienthal, unde a aderat la aripa de dreapta. După revoluția din februarie 1917 a fost membru al Comitetului Executiv al Sovietului din Petrograd și a sprijinit Guvernul provizoriu, guvern burghez. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; în emigrație a propagat ideea intervenției armate împotriva Rusiei Sovietice. — 25, 27, 28, 280, 299, 414, 422, 423, 425, 428.

Aleksandr — vezi Kremer, A. I.

Aleksandra Mihailovna — vezi Kalmikova, A. M.

Aleksandrova, E. M. (Natalia Ivanovna, Stein) (1864—1943) — la sfârșitul penultimului deceniu al secolului trecut a intrat în organizația „Narodnaia volea”, iar din 1890 a făcut propagandă în cercurile muncitorești din Petersburg și a făcut parte din „Grupul narodovolților”. În 1894 a fost arestată și apoi deportată pe termen de 5 ani în gubernia Vologda; în deportare a aderat la social-democrați. În 1902, aflându-se în străinătate, a intrat în organizația „Iskrei”, iar apoi a activat în Rusia ca agent al acestei organizații. La consfătuirea de la Orel a Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. (februarie 1903) a fost cooptată în C.O. A participat la congres ca delegată din partea Comitetului de organizare cu drept de vot consultativ, aderând la minoritatea iskristă; după congres — menșevică activă; în 1904 a fost cooptată în C.C. ca reprezentant al menșevicilor. Din octombrie 1905 a fost secretară a Comisiei de organizare a menșevicilor. În anii reacțiunii nu a luat parte activă la viața politică. În 1910—1912 a activat la Moscova și Petersburg și a aderat la grupul din jurul „Pravdei” de la Viena (organ al lui Troțki); în 1912 a reprezentat acest grup în Comitetul de organizare pentru convocarea conferinței din august a lichidatorilor. În 1913—1914 a fost secretară și membră a redacției revistei „Borba”, editată de Troțki. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în diverse instituții cultural-educative. — 258, 428.

Alexandru al III-lea (Romanov) (1845—1894) — împărat al Rusiei (1881—1894). — 35, 121, 134.

Andreevski — vezi Ulianov, D. I.

Andrei — vezi Nikitin, I. K.

Anna Ivanovna — vezi Levina, E. S.

Antonov — vezi Makadziub, M. S.

Auhagen, Hubert — economist burghez german, colaborator la „Landwirtschaftliche Jahrbücher” („Anuarul agricol”). Autorul lucrării „Gröss- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft” („Marea și mica producție în agricultură”) (1896). — 107.

B

Balmașev, S. V. (1882—1902) — student la Universitatea din Kazan, iar apoi la cea din Kiev, participant activ la mișcarea studențească. În ianuarie 1901 a fost arestat și, împreună cu alți 183 de studenți ai Universității din Kiev, a fost încorporat. În vara anului 1901 a făcut parte din diverse cercuri revoluționare din Crimeea și Harkov; în septembrie s-a înscris din nou la Universitatea din Kiev, unde și-a continuat activitatea revoluționară și s-a apropiat de eseri, încadrându-se în „Organizația de luptă”. La 2 (15) aprilie 1902, în semn de protest împotriva cruntelor represii dezlănțuite de guvern în scopul înăbușării mișcării sociale din țară, l-a împușcat pe ministrul afacerilor interne Sipeaghin. În baza sentinței Tribunalului districtual din Petersburg a fost executat în fortăreața Schlüsselburg la 3 (16) mai 1902. — 328, 330, 331, 379.

Basovski, I. B. (Dementiev) (n. 1876) — în 1896 a făcut parte din cercurile social-democrate din Odesa, apoi a fost unul dintre organizatorii transportării ilegale a „Iskrei” din străinătate în Rusia. În februarie 1902 a fost arestat în legătură cu procesul intentat organizației „Iskrei” și Comitetului Kiev al P.M.S.D.R., care fuseseră puse sub urmărire; la 18 (31) august 1902 a evadat din închisoarea Lukianovskaia din Kiev împreună cu N. E. Bauman, V. N. Krohmal și alții, ocupându-se din nou cu organizarea transportării „Iskrei”. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menșevici, a activat în organizațiile social-democrate din Harkov și Ekaterinoslav și a participat cu drept de vot consultativ la Congresul al IV-lea al partidului; în anii reacțiunii nu a luat parte activă la viața politică. După revoluția din februarie 1917 a activat în organizația menșevică din Voronej și a participat la Consfătuirea de stat și la Consfătuirea democratică; după Revoluția Socialistă din Octombrie a rupt cu menșevicii și a lucrat în sectorul economic la Moscova. — 384.

Bauman, N. E. (Graci, Poletaev) (1873—1905) — revoluționar de profesie, militant de seamă al partidului bolșevic. Și-a început activitatea revoluționară la Kazan, în prima jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut; în 1896 a participat activ la munca „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg, făcând propagandă printre muncitorii din raionul Narva. În 1897 a fost arestat și, după o detențiune de 22 de luni în fortăreața Petropavlovskaia, a fost deportat în gubernia Veatka; în octombrie 1899 a emigrat în Elveția, a intrat în „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” și a luat parte activă la lupta împotriva „economismului”. În 1900 a fost unul dintre întemeietorii organizației „Iskrei”; în 1901—1902 a activat la Moscova ca agent al acestei organizații; în februarie 1902 a fost arestat, iar la 18 (31) august a evadat din închisoarea Lukianovskaia din Kiev împreună cu un grup de social-democrați. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea Comitetului Moscova, reprezentant al majorității iskriste. În decembrie 1903 s-a întors la Moscova, a fost în fruntea Comitetului Moscova și,

totodată, a condus Biroul din nord al C.C. al partidului ; a organizat în locuința sa o tipografie ilegală. Arestat în iunie 1904, a fost eliberat în octombrie 1905 ; la 18 (31) octombrie, în timpul unei demonstrații organizate de Comitetul Moscova, a fost ucis de un ultra-reacționar. Funeraliile lui Bauman s-au transformat într-o grandioasă demonstrație populară. În nr. 24 al ziarului „Proletarii“ a fost publicat un necrolog al lui N. E. Bauman, scris de V. I. Lenin (vezi Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 432—433). — 384, 385, 428.

Bazilenkov — vezi Lokerman, A. S.

Berdeaev, N. A. (1874—1948) — filozof idealist reacționar și adept al misticismului. În primele sale lucrări publicistice s-a situat pe pozițiile „marxismului legal“, a revizuit de pe poziții neokantiene doctrina lui Marx, devenind apoi un dușman fățiș al marxismului. În 1905 a intrat în partidul cadeților. În anii reacțiunii a fost unul dintre reprezentanții curentului filozofic-religios al căutării de Dumnezeu, a colaborat la culegerea „Vehi“, care avea un caracter contrarevoluționar. După Revoluția din Octombrie s-a manifestat ca apologet al feudalismului și al scolasticii medievale, în care vedea singurul mijloc de a scăpa de comunismul în creștere. În 1922 a fost expulzat pentru activitate contrarevoluționară ; în străinătate a continuat să propovăduiască misticismul filozofic și a fost unul dintre ideologii contrarevoluției. — 337.

Berg — vezi Șotman, A. V.

Bergman — vezi Portnoi, K.

Biulov — vezi Mandelberg, V. E.

Bikov, A. I. (n. 1880) — muncitor din Sormovo, social-democrat. A fost arestat pentru participare la demonstrația de 1 Mai 1902 din Sormovo ; la proces a rostit o cuvîntare ; a fost condamnat la deportare pe viață în Siberia răsăriteană. — 60—62, 63.

Bonci-Bruevici, V. D. (1873—1955) — revoluționar de profesie, bolșevic ; istoric și literat. A participat la mișcarea revoluționară începînd de la sfîrșitul penultimului deceniu al secolului trecut ; a desfășurat o intensă activitate pe tărîmul editării literaturii marxiste în Rusia ; în 1896 a emigrat în Elveția. În străinătate a participat la activitatea grupului „Eliberarea muncii“, iar mai tîrziu a colaborat la „Iskra“. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a devenit bolșevic ; în 1904 a condus secția de difuzare a materialelor C.C., iar apoi a organizat editarea literaturii bolșevice (editura „V. Bonci-Bruevici și N. Lenin“). În anii următori a participat activ la organizarea editării de ziare și reviste bolșevice și la organizarea editurilor de partid ; a fost prigonit de guvernul țarist. A studiat mișcările social-religioase

din Rusia, îndeosebi mișcarea sectantă, consacrand istoriei ei o serie de lucrări; în 1904 a editat ziarul social-democrat „Rassvet”, destinat sectanților. După revoluția din februarie 1917 a fost membru al redacției ziarului „Izvestiia Sovietului din Petrograd” (pînă în mai 1917); mai tîrziu a redactat ziarul bolșevic „Rabocii i Soldat”. A participat activ la insurecția armată din octombrie din Petrograd. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost șef al direcției treburilor de pe lîngă Consiliul Comisarilor Poporului (pînă în octombrie 1920) și redactor-șef al editurii „Jizn i znanie”. Începînd din 1930 a fost director al Muzeului de literatură din Moscova, organizat de el, iar din 1946 — director al Muzeului de istorie a religiei și ateismului din Leningrad de pe lîngă Academia de Științe a U.R.S.S. — 303.

Boris Nikolaevici — vezi Noskov, V.N.

Bruker — vezi Mahnovet, L.P.

Bulgakov, S. N. (1871—1944) — economist burghez, filozof idealist. În ultimul deceniu al secolului trecut a fost „marxist legal”; la începutul primului deceniu al secolului nostru a revizuit teoria lui Marx în problema agrară, căutînd să explice pauperizarea maselor populare prin așa-zisa „lege a fertilității descrescînde a solului”. După revoluția din 1905—1907 a aderat la cadeți, a propovăduit misticismul filozofic și a colaborat la culegerea „Vehi”, care avea un caracter contrarevoluționar. Din 1918 — preot ortodox; în 1922 a fost expulzat pentru activitate contrarevoluționară; în străinătate a dus o propagandă dușmănoasă împotriva U.R.S.S. — 107, 112, 114, 337.

C

Căluțul — vezi Galperin, L.E.

Cernov, V. M. (1876—1952) — unul dintre liderii și teoreticienii partidului eserilor. A publicat în revista „Russkoe Bogatstvo” o serie de articole îndreptate împotriva marxismului în care încerca să demonstreze că teoria lui Marx nu poate fi aplicată la agricultură. În 1902—1905 a fost redactor al ziarului socialist-revoluționar „Revoliuționnaia Rossiia”. După revoluția din februarie 1917 a fost ministru al agriculturii în Guvernul provizoriu și organizatorul unor crunte represii împotriva țăranilor care trecuseră la ocuparea pămînturilor moșierești. În anii războiului civil a fost organizatorul unor rebeliuni antisovietice, în 1920 a emigrat în străinătate, unde a continuat să desfășoare o activitate antisovietică.

În lucrările teoretice ale lui Cernov, idealismul subiectiv și eclecticismul se îmbină cu revizionismul și cu ideile utopice ale narodnicilor. În emigrație a încercat să opună socialismului științific un „socialism constructiv” burghez reformist. — 107, 114.

D

Dabrowski, Iaroslav (1836—1871) — revoluționar polonez de seamă, general al Comunei din Paris din 1871. A fost audient al Academiei militare din Petersburg, unde s-a împrietenit cu revoluționari democrați ruși și polonezi și a făcut parte dintr-un cerc narodnic ilegal. A jucat un rol de seamă în mișcarea revoluționară poloneză, fiind unul dintre organizatorii răscoalei de eliberare din Polonia din 1863—1864. Arestat înainte de izbucnirea răscoalei, Dabrowski a fost condamnat în 1864 la 15 ani de muncă silnică. În decembrie 1864 a evadat din închisoarea preventivă din Moscova, iar în iunie 1865 a emigrat la Paris, unde a devenit unul dintre conducătorii aripii democratice a emigrației poloneze; a colaborat la ziarul „Niepodległość“ („Independența“) și a scris o lucrare în care a analizat războiul dintre Austro-Ungaria și Prusia din 1866. A criticat cu asprime măsurile luate de guvernul Trochu pentru apărarea Parisului.

În zilele Comunei din Paris a fost unul dintre cei mai hotărâți apărători ai ei; a propus o ofensivă imediată asupra Versaillesului, arestarea guvernului contrarevoluționar și dizolvarea Adunării naționale, care avea un caracter reacționar. A condus apărarea celor mai importante sectoare ale frontului; a fost numit comandant al Armatei I a comunarzilor, iar apoi al tuturor forțelor armate ale Comunei. A căzut la 23 mai 1871 în luptele pentru apărarea colinei Montmartre. — 233.

Danielson, N. F. (Nik.—on) (1844—1918) — autor rus de lucrări de economie, unul dintre ideologii narodnicismului liberal în ultimele două decenii ale secolului trecut. În deceniile al 7-lea și al 8-lea, Danielson a avut legături cu cercurile tinerilor raznocinți revoluționari. El a terminat prima traducere în limba rusă a „Capitalului“ lui K. Marx, care fusese începută de G. A. Lopatin. În legătură cu aceasta a purtat corespondență cu K. Marx și F. Engels; în scrisorile sale a atins și probleme privind dezvoltarea economică a Rusiei. El n-a înțeles însă esența marxismului și mai târziu a luat poziție împotriva lui. În 1893 a publicat cartea „Studii asupra economiei noastre sociale de după reformă“, care, împreună cu lucrările lui V. P. Vorontov, a servit ca fundamentare teoretică a narodnicismului liberal. Într-o serie de lucrări ale sale, V. I. Lenin a criticat cu asprime concepțiile lui Danielson. — 45.

David, Eduard (1863—1930) — unul dintre liderii de dreapta ai social-democrației germane, de profesiune economist. În 1894 a făcut parte din comisia de pregătire a programului agrar al partidului, situându-se pe poziții de revizuire a teoriei marxiste în problema agrară și căutînd să demonstreze trăinicia micii gospodării țărănești în condițiile capitalismului. A fost unul dintre fondatorii revistei revizioniste „Sozialistische Monatshefte“ („Revista socialistă lunară“). În 1903 a publicat cartea „Socialismul și agricultura“, pe care Lenin a calificat-o drept „principala lucrare a revizionismului în problema agrară“.

Incepînd din 1903 a fost deputat în Reichstag. În timpul primului război mondial a fost social-șovinist. În 1919 a făcut parte din primul guvern de coaliție al Republicii Germane; în 1919—1920 a fost ministru al afacerilor interne, iar în 1922—1927 reprezentant al guvernului în Hessa; David a susținut tendințele revanșarde ale imperialismului german; el a fost un dușman al U.R.S.S. V. I. Lenin l-a caracterizat ca pe un oportunist, „a cărui întreagă viață este consacrată coruperii burgheze a mișcării muncitorești” (Opere, vol. 21, Editura politică, 1959, pag. 262). — 107, 161, 208—209, 210, 211, 212.

Deadina — vezi Knipovici, L. M.

Dehterev, V. G. — membru al Dumei orășenești din Petersburg și al adunării guberniale de zemstvă, vicepreședinte al comisiei financiare orășenești. — 86.

Delegatul Comitetului Baku — vezi Knunianț, B. M.

Delegatul Comitetului Saratov — vezi Leadov, M. N.

Dementiev — vezi Basovski, I. B.

Deutsch, L. G. (1855—1941) — participant la mișcarea narodnică, iar apoi la mișcarea social-democrată. În 1877 a fost unul dintre organizatorii acțiunilor țăranilor din județul Cighirin. A făcut parte din organizația „Zemlea i volem”, iar apoi din organizația „Cernîi peredel”. În 1880 a plecat în străinătate; în 1883 a participat la întemeierea grupului „Eliberarea muncii” și a lucrat la editarea literaturii marxiste și transportarea ei în Rusia. În 1884 a fost arestat în Germania și predat guvernului țarist; a fost condamnat la muncă silnică. În 1901 a fugit din locul de deportare și a sosit la München; a fost cooptat în administrația „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse” și a participat la editarea și difuzarea ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”. A făcut parte din comisia creată de redacția „Iskrei” în scopul de a pune în concordanță proiectele de program ale partidului elaborate de V. I. Lenin și G. V. Plehanov și de a întocmi un proiect comun. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — delegat al grupului „Eliberarea muncii”, reprezentant al minorității iskriste. După congres a devenit menșevic, iar în anii reacțiunii lichidator. În timpul primului război mondial a fost social-șovinist și a colaborat la „Priziv”, organ al social-defensiștilor. După revoluția din februarie 1917 a redactat împreună cu Plehanov ziarul „Edinstvo”, organ al menșevicilor-defensiști de dreapta. După Revoluția Socialistă din Octombrie a părăsit activitatea politică, a lucrat la publicarea scrierilor postume ale lui G. V. Plehanov și a scris o serie de articole cu privire la istoria mișcării de eliberare din Rusia. — 286, 289, 427.

Dmitriev — vezi Stopani, A. M.

Drabkin, I. D. — vezi Gusev, S. I.

Drozdov, V. M. — vezi Filaret.

Dühring, Eugen (1833—1921) — filozof și economist german. Concepțiile filozofice ale lui Dühring reprezentau un amalgam eclectic de pozitivism, materialism metafizic și idealism. Sistemul utopic reacționar al unei economii „socialitare”, conceput de el, idealiza formele de economie semifeudale din Prusia. Concepțiile lui Dühring, care erau susținute de o parte din social-democrația germană, au fost criticate de Engels în cartea „Anti-Dühring. Domnul Eugen Dühring revoluționează știința” (1877—1878). În cartea sa „Materialism și empiriocriticism” (1909) și într-o serie de alte lucrări, V. I. Lenin a criticat în repetate rânduri concepțiile eclectice ale lui Dühring.

Principalele lucrări ale lui Dühring sînt: „Istorie critică a economiei naționale și a socialismului” (1871), „Curs de economie națională și socială” (1873), „Curs de filozofie” (1875). — 39—40.

E

Egorov — vezi Levin, E. I.

Eisenstadt, I. L. (Abramov) (1867—1937) — unul dintre liderii Bundului. Din 1886 a făcut parte din diverse cercuri ale narodovolților din Iaroslavl, iar de la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut a aderat la social-democrați. Din 1902 a fost membru al C.C. al Bundului, activînd la Minsk și la Odesa. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., delegat din partea C.C. al Bundului, antiiskrist; după congres, menșevic activ. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. În 1922 a emigrat în Germania, unde a condus grupul bundist, care ducea o campanie de calomnii împotriva U.R.S.S.; colaborator activ al revistei menșevice „Soșialisticeskii Vestnik”. — 395, 415, 425.

Engels, Friedrich (1820—1895) — unul dintre întemeietorii comunismului științific, conducător și învățător al proletariatului internațional, prieten și tovarăș de luptă al lui K. Marx (vezi articolul lui V. I. Lenin „Friedrich Engels”. Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, ediția a doua, pag. 1—14). — 39—40, 198, 210, 211, 212, 232, 401.

Ermolov A. S. (1846—1917) — înalt funcționar al guvernului țarist. În 1893 a fost secretar general al ministerului domeniilor statului, din 1894 pînă în 1905 ministru al agriculturii și al domeniilor statului, iar apoi membru al Consiliului de stat. În 1886—1888 a fost vicepreședinte al Societății de științe economice. A scris o serie de lucrări în probleme de economie agrară, în care s-a manifestat ca exponent al intereselor moșierilor iobăgiști. În 1892 a publicat cartea „Recolta proastă și calamitatea publică”, în care a încercat să justifice măsurile luate de guvernul țarist în legătură cu țărani înfometate. — 168—169.

F

Filaret (Drozdov, V. M.) (1782—1867) — unul dintre reprezentanții cei mai reacționari ai bisericii ortodoxe, apărător aprig al iobăgismului. Din 1826 mitropolit al Moscovei. Din însărcinarea lui Alexandru al II-lea a întocmit manifestul guvernului țarist din 19 februarie 1861 cu privire la desființarea iobăgiei în Rusia. — 191.

G

Galberștadt, R. S. (Kostea) (1877—1940) — în 1896 a făcut parte din cercul social-democrat din Geneva, condus de Plehanov. După ce s-a întors în Rusia, a activat în organizațiile social-democrate din Odesa, Chișinău, Harkov și Ekaterinoslav, ocupându-se cu difuzarea publicațiilor social-democrate; a făcut parte din organizația „Iskrei”. La consfătuirea din Orel din februarie 1903 a Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. a fost cooptată în C.O. A participat la congres ca delegată din partea Comitetului de organizare cu drept de vot consultativ, aderând la iskriștii minorității. După congres — menșevică activă; în decembrie 1905 a făcut parte din C.C. unificat ca reprezentant al menșevicilor. În anii reacțiunii s-a situat pe poziții lichidatoriste, iar în timpul primului război mondial pe poziții defensiste. Curând după revoluția din februarie a părăsit activitatea politică. — 428.

Galkin, V. F. — *vezi* Gorin, V. F.

Galperin, L. E. (Călușul) (1872—1951) — social-democrat; a participat la mișcarea revoluționară începând din 1898. În timp ce se afla în deportare în gubernia Astrahan, a stabilit legături cu organizația „Iskrei” și, în calitate de agent al acesteia, a fost trimis în primăvara anului 1901 la Baku, unde a participat la înființarea Comitetului Baku al P.M.S.D.R. și a unei tipografii ilegale, precum și la organizarea transportării literaturii ilegale din străinătate și a difuzării ei în Rusia. La începutul anului 1902 a luat parte la o demonstrație din Kiev, fapt pentru care a fost arestat; la 18 (31) august a evadat, împreună cu un grup de iskriști, din închisoarea Lukianovskaia din Kiev, reușind să plece în străinătate, unde și-a continuat munca de organizare a transportării literaturii de partid în Rusia. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., a aderat la bolșevici și câțva timp a făcut parte din Consiliul partidului ca reprezentant al redacției Organului Central; apoi a fost cooptat în C.C. S-a situat pe o poziție împăciuitoare față de menșevici și s-a pronunțat împotriva convocării Congresului al III-lea al partidului. În februarie 1905 a fost arestat. Începând din 1906 nu a luat parte activă

la viața politică. După revoluția din februarie 1917 a aderat la menșevicii-internaționaliști; a participat la Consfătuirea de stat. Din primăvara anului 1918 a lucrat în sectorul economic. — 384.

Georges — vezi Jordania, N. N.

Ghinsburg, B. A. — vezi Kolțov, D.

Glebov — vezi Noskov, V. A.

Goldendab, D. B. — vezi Reazanov, D. B.

Goldman, L. I. (Akim) (1877—1938) — a participat începând din 1893 la mișcarea revoluționară și a făcut propagandă în cercurile muncitorești din Vilno și Minsk. În septembrie 1897 a luat parte la congresul de constituire al Bundului. În 1899 a fost arestat, apoi a evadat, a activat la Odesa, iar în 1900 a plecat în străinătate, unde a aderat la organizația „Iskrei”. La începutul anului 1901 s-a întâlnit la München cu V. I. Lenin și a discutat cu el planul înființării unei tipografii a „Iskrei” în Rusia. În mai 1901 a organizat la Chișinău o tipografie ilegală, în care erau tipărite „Iskra” și alte publicații social-democrate. În martie 1902 a fost arestat și apoi deportat în Siberia. În 1905 a fugit din deportare și a plecat la Geneva; a aderat la menșevici și a fost secretar de redacție al „Iskrei” menșevice. În 1905 a făcut parte din Comitetul Petersburg al P.M.S.D.R. ca reprezentant al menșevicilor. La Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. a fost ales în C.C. În 1907 a activat în Ural, iar în 1911 a fost arestat și deportat în Siberia. După revoluția din februarie 1917 a fost președinte al Sovietului din Irkutsk și membru al C.C. menșevic. În 1921 a părăsit activitatea politică; a lucrat în domeniul economic și cel editorial. — 384.

Goldman, M. I. — vezi Liber, M. I. .

Goremîkin, I. L. (1839—1917) — om de stat în Rusia țaristă, unul dintre reprezentanții tipici ai birocrăției reacționare, monarhist inveterat. În 1895—1899, ca ministru al afacerilor interne, a promovat o politică reacționară îndreptată spre atenuarea și lichidarea reformelor din deceniul al 7-lea al secolului trecut (așa-zisa politică de contrareforme); de asemenea a dus o politică de cruntă reprimare a mișcării muncitorești. Din aprilie pînă în august 1906 și din ianuarie 1914 pînă în ianuarie 1916 a fost președinte al Consiliului de Miniștri. — 205, 206.

Gorin (Galkin), V. F. (Nikolai Nikolaevici, Sirotinin) (1863—1925) — revoluționar de profesie, bolșevic. În prima jumătate a penultimului deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile narodo-

volților din Simferopol, apoi din cele din Harkov, Moghilev și Odesa. În octombrie 1887 a fost arestat în legătură cu procesul „Organizației din sud a narodovolților” și deportat în Iakuția; pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut a aderat la social-democrați. După expirarea termenului de deportare (1900), a locuit la Verhoiansk, apoi la Irkutsk și a participat la organizarea Uniunii social-democrate din Siberia. În 1902 a activat în organizația social-democrată din Saratov; a participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea acestei organizații. La congres a fost reprezentant al majorității iskriste; a făcut parte din comisia de redactare a proceselor-verbale ale congresului ca reprezentant al bolșevicilor. După congres a participat activ la lupta împotriva menșevicilor. În 1910 a publicat, sub pseudonimul N. Grabovski, cartea „Jos materialismul! (Critica criticii empiriocriticiste)”, îndreptată împotriva revizuirii marxismului de pe poziții machiste. După revoluția din februarie 1917 s-a reîntors în Rusia, a lucrat în Comitetul militar-revoluționar din Petrograd și a participat la pregătirea insurecției armate din octombrie. În 1918—1920 a fost lucrător politic în Armata Roșie. Din 1920 a lucrat în Organizația pentru instruirea militară generală. — 273, 275, 402, 409, 412, 417, 428.

Goț, M. R. (Rafailov, M.) (1866—1906) — unul dintre întemeietorii și teoreticienii partidului eserilor. Pe la mijlocul penultimului deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile narodovolților din Moscova, a făcut propagandă în rândurile muncitorilor și a organizat o tipografie ilegală a narodovolților. În 1886 a fost arestat, iar în 1888 deportat în Siberia răsăriteană. Din 1895 a locuit la Kurgan, apoi la Odesa; în 1900 a emigrat. În străinătate a participat activ la organizarea partidului eserilor și a editării publicațiilor „Vestnik Russkoi Revoluții” și „Revoluționnaia Rossiia”, organe ale acestuia; a fost membru al C.C. al partidului eserilor și a făcut parte din „Organizația de luptă”. — 51—52.

Graci — vezi Bauman, N. E.

Grigoriev — vezi Stepanov, S. I.

Grinberg — vezi Medem, V. D.

Gringmut, V. A. (1851—1907) — publicist reacționar rus; din 1897 pînă în 1907 a fost redactor al ziarului monarhist „Moskovskie Vedomosti”. S-a ridicat împotriva celor mai mici manifestări ale mișcării revoluționare și de eliberare, a apărat absolutismul țarist și situația privilegiată a bisericii ortodoxe și s-a situat pe pozițiile șovinismului velicorus. În perioada revoluției din 1905—1907 a fost unul dintre organizatorii și liderii organizației ultrareacționare „Uniunea poporului rus”. — 82.

Gurevici, I. I. (T.) (n. 1869) — militant pe tărîmul învățămîntului public, colaborator la o serie de ziare și reviste burghezo-liberale. Din 1901 a fost profesor la diverse licee din Petersburg, iar din 1906 redactor-editor al revistei „Russkaia Șkola”. În anii 1898—1904 a fost membru al zemstvei guberniale Tula. Într-un articol publicat în nr. 7 al revistei „Osvobojdenie” a îndemnat zemstvele să adopte o poziție mai energică în lupta împotriva absolutismului. În 1910—1913 a participat la elaborarea proiectului de lege intitulat „Reforma școlii medii”. — 36, 38.

Gusev, S. I. (Drabkin, I. D., Lebedev) (1874—1933) — revoluționar de profesie, bolșevic. Și-a început activitatea revoluționară în 1896, în cadrul organizației „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg; în primăvara anului 1897 a fost arestat și deportat la Orenburg. Din 1899 a locuit la Rostov pe Don; a participat activ la munca Comitetului P.M.S.D.R. din regiunea Donului și s-a numărat printre conducătorii grevei din 1902 și ai demonstrației din martie 1903. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — delegat din partea Comitetului din regiunea Donului, reprezentant al majorității iskriste; după congres a cutreierat o serie de orașe din sudul Rusiei, ținînd referate despre congres. În august 1904 a participat la consfătuirea celor 22 de bolșevici de la Geneva. Din decembrie 1904 pînă în mai 1905 a fost secretar al Biroului Comitetelor Majorității și al Comitetului de partid Petersburg, iar apoi unul dintre conducătorii organizației bolșevice din Odesa. Din ianuarie 1906 a fost membru al Comitetului Moscova al P.M.S.D.R.; a participat la Congresul al IV-lea ca delegat din partea organizației Moscova. În 1906 a fost arestat și apoi deportat în gubernia Tobolsk, de unde a evadat în 1909. În anii reacțiunii a luptat împotriva lichidatorismului și a otzovismului. În zilele lui Octombrie 1917 a fost secretar al Comitetului militar-revoluționar din Petrograd; din 1918 a fost lucrător politic în Armata Roșie; în 1921—1923 a fost șef al Direcției politice și membru al Consiliului militar-revoluționar al Republicii; din 1923 — secretar al Comisiei Centrale de Control a P.C.(b) din Rusia și membru al Colegiului Comisariatului Poporului pentru Inspectia muncitorească-tărănească; din 1925 — șef al secției de presă al C.C. al P.C.(b) din Rusia. În 1928—1933 — membru al Prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. Gusev a scris o serie de lucrări în care sînt tratate probleme de istorie a partidului, probleme militare și economice, precum și probleme ale mișcării muncitorești internaționale. — 411, 428.

Guyot Yves (1843—1928) — om politic, economist și publicist burghez francez. În 1885—1893 — deputat în parlament, iar în 1889—1892 — ministru al lucrărilor publice. A combătut socialismul, căutînd să demonstreze caracterul de neclintit al proprietății private; el considera că libera concurență este cel mai bun mijloc pentru realizarea bunăstării sociale. — 205.

H

Hecht, Moritz — economist și statistician burghez german, autorul unei monografii despre gospodăria țărănească: „Drei Dörfer der badischen Hard“ („Trei sate din Hardul badenez“) (1895), în care a încercat să dovedească trăinicia micii gospodării țărănești în capitalism. Această carte a fost folosită de revizioniști în lupta lor împotriva marxismului. — 107.

Hertz, Friedrich Otto (n. 1878) — economist austriac, social-democrat revizionist. În cartea „Die Agrarischen Fragen im Verhältnis zum Sozialismus“ („Problemele agrare din punctul de vedere al socialismului“), apărută în 1899, Hertz a luat poziție împotriva teoriei marxiste în problema agrară, încercînd să dovedească trăinicia micii gospodării țărănești și capacitatea ei de a rezista concurenței marii gospodării. Cartea lui Hertz, tradusă în limba rusă, a fost folosită pe scară largă de Bulgakov, Cernov și alți apologeți ai burgheziei în lupta lor împotriva marxismului. — 107, 114, 373, 377.

Hofman — vezi Kosovski, V.

I

Iakov — vezi Tederbaum, S. O.

Iakubova, A. A. (1870—1917) — participantă la mișcarea social-democrată începînd din 1893, reprezentantă de seamă a „economismului“. A făcut parte din „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare“ din Petersburg. În 1897—1898 a participat la organizarea editării la Petersburg a ziarului „economistilor“ „Rabocceia Misl“. În 1898 a fost deportată pe termen de 4 ani în Siberia răsăriteană; în vara anului 1899 a emigrat. A luat parte activă la organizarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., la care a participat cu drept de vot consultativ; după scindarea partidului a simpatizat cu menșevicii. După 1905 a părăsit activitatea politică și a lucrat în organizațiile cultural-educative ale muncitorilor. — 428.

Ignat — vezi Krasikov, P. A.

Isari — vezi Topuridze, D. A.

Iuli — vezi Martov, L.

Iuri — vezi Levin, E. I.

Iuriev — vezi Levin, E. I.

J

Jitlovski, H. I. (1865—1943) — și-a început activitatea pe tărîm social ca membru al organizației „Narodnaia volem“; la sfîrșitul penultimului deceniu al secolului trecut a emigrat în Elveția; a fost

unul dintre organizatorii „Uniunii socialiștilor-revoluționari ruși” din Berna (1894). Ulterior, continuând să întrețină legături strânse cu partidul socialiștilor-revoluționari, a devenit unul dintre ideologii mișcării naționaliste mic-burheze evreiești; a luat parte la organizarea partidului muncitoresc socialist evreiesc (P.M.S.E.) și a fost unul dintre liderii și teoreticienii lui. A luat poziție împotriva marxismului. După publicarea manifestului țarului din 17 octombrie 1905 s-a întors în Rusia, însă mai târziu a emigrat din nou. Din 1908 a editat în S.U.A. revista „Dos Naie Leben” („Viața Nouă”). În anii următori a locuit în S.U.A., unde a colaborat la o serie de reviste evreiești progresiste. A nutrit sentimente de simpatie pentru U.R.S.S. — 51, 373.

Jordania, N. N. (Georges, Kostrov) (1870—1953) — social-democrat, menșevic. Activitatea politică și-a început-o în ultimul deceniu al secolului trecut în cercurile muncitorești din Tiflis; a luat parte la înființarea primei organizații social-democrate din Gruzia, „Mesame dasi”. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat cu drept de vot consultativ, aderând la minoritatea iskristă. După congres, lider al menșevicilor caucazieni. În 1905 a redactat ziarul menșevic „Soțial-Demokrat” (în limba gruzină) și a combătut tactica bolșevică în revoluția burghezo-democratică. În 1906 a fost membru al Dumei I de stat. A luat parte la lucrările Congresului al IV-lea al P.M.S.D.R.; la Congresul al V-lea (1907) a fost ales membru în C.C. al P.M.S.D.R. din partea menșevicilor. În anii reacțiunii formal a aderat la menșevicii-partiiți, în fapt însă i-a susținut pe lichidatori. În 1914 a colaborat la revista lui Troțki „Borba”, în timpul primului război mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După revoluția din februarie 1917 a fost președinte al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Tiflis, iar în 1918—1921 a fost șeful guvernului menșevic contrarevoluționar din Gruzia; din 1921 — emigrant alb. — 276, 278, 411, 428.

K

Kalafati, D. P. (Mahov, Mițov) (1871—1940) — social-democrat, menșevic. Din 1891 a participat la activitatea cercurilor social-democrate din Moscova, apoi din Nikolaev. În 1897 a activat în cadrul Uniunii muncitorilor din sudul Rusiei, în 1901 a fost membru al Comitetului Nikolaev al P.M.S.D.R. În 1902 a fost arestat și apoi condamnat la deportare în gubernia Vologda, dar a reușit să evadeze și să plece în străinătate. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea Comitetului Nikolaev; s-a situat pe o poziție centristă, iar după congres a aderat la menșevici. În 1905 s-a ocupat de problemele tehnice și financiare ale editurii „Iskrei” menșevice. În 1906 s-a întors în Rusia; în 1906—1907 a condus editura social-democrată legală „Novii mir” („Lumea nouă”). În 1913 s-a retras din activitatea politică. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat ca contabil și economist. — 276, 397, 411, 412, 414, 416, 427.

Kalmikova, A. M. (Alexandra Mihailovna) (1849—1926) — militantă progresistă pe tărîm obştească; în 1880—1884 a colaborat la ziarul „Iujnii Krai“ („Ținutul din sud“) din Harkov și a luat parte la înființarea școlii duminicale de fete, precum și la editarea cărții „Ce trebuie să citească poporul?“. Din 1885 a trăit la Petersburg, a lucrat la școala duminicală pentru muncitorii de dincolo de bariera Narvei și în comitetul de alfabetizare din cadrul Societății economice. A participat la mișcarea narodovolților și a avut strînse legături cu grupul „Eliberarea muncii“ și cu „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare“ din Petersburg; a făcut parte din redacțiile revistelor „marxiștilor legali“ „Novoe Slovo“ și „Nacealo“. S-a aflat sub supravegherea secretă a poliției. În 1889—1902 a fost proprietara unei librării, care servea ca loc de întâlnire pentru social-democrați; ea a sprijinit materialicește editarea ziarului „Iskra“ și a revistei „Zarea“. În 1902 a fost expulzată pe termen de trei ani din țară; după scindarea partidului, ea i-a ajutat cu bani pe bolșevicii V. I. Lenin, după cum ne comunică N. K. Krupskaja, „avea multă încredere“ în Kalmikova, „se consulta cu ea asupra unei serii întregi de chestiuni practice, discuta cu ea multe probleme importante“ („Pravda“, 1926, nr. 75 din 2 aprilie, pag. 3). După Revoluția Socialistă din Octombrie, Kalmikova a lucrat la Secția de învățămînt din Leningrad și la Institutul pedagogic „Ușinski“. — 383.

Karski — vezi Topuridze, D. A.

Kautsky, Karl (1854—1938) — unul dintre liderii social-democrației germane și ai Internaționalei a II-a; la început a fost marxist, iar mai târziu a devenit un renegat al marxismului, ideolog al centrismului (kautskismului) — unul dintre curentele oportuniste din mișcarea muncitorească —, redactor al revistei teoretice a social-democrației germane „Die Neue Zeit“ („Timpuri noi“).

La mișcarea socialistă Kautsky a început să participe din 1874. Concepțiile sale din acea vreme reprezentau un amestec de lassalleanism, neomalthusianism și anarhism. În 1881 a făcut cunoștință cu K. Marx și F. Engels și, sub influența lor, a trecut la marxism, dar încă din acea perioadă a dat dovadă de șovăieli și înclinații spre oportunism, lucru pentru care K. Marx și F. Engels l-au criticat cu asprime. În anii 1880—1900 a scris o serie de lucrări în legătură cu unele probleme ale teoriei marxiste: „Doctrina economică a lui Karl Marx“ (1887), „Problema agrară“ (1889) etc., care, cu toate greșelile ce le conțin, au jucat un rol pozitiv în propagarea marxismului. Mai târziu, cînd mișcarea revoluționară a luat o mare amploare, Kautsky a trecut pe pozițiile oportunismului. În ajunul primului război mondial, Kautsky devine centrist, iar în timpul războiului trece în tabăra dușmanilor fățiși ai marxismului revoluționar, camuflîndu-și socialșovinismul cu frazeologie internaționalistă. Kautsky a emis teoria ultraimperialismului, a cărei esență reacționară a fost demascată de Lenin în lucrările „Falimentul Internaționalei a II-a“ (1915), „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“ (1916) și în alte lu-

crări. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Kautsky a luat în mod fățiș poziție împotriva revoluției proletare și a dictaturii proletariului, împotriva Puterii sovietice.

În lucrările sale „Statul și revoluția” (1917), „Revoluția proletară și renegatul Kautsky” (1918) și într-o serie de alte lucrări, V. I. Lenin a supus unei critici nimicitoare teoriile kautskiste. Arătând primejdia pe care o reprezintă kautskismul, el scria : „Clasa muncitoare nu-și poate îndeplini rolul său revoluționar mondial dacă nu duce un război necruțător împotriva acestei atitudini de renegare, împotriva acestei lipse de caracter, împotriva acestei slugărnicii față de oportunism și împotriva acestei nemaipomenite trivializări teoretice a marxismului” (Opere, vol. 21, Editura politică, 1959, pag. 306). — 119, 199, 210, 211, 212, 231—232, 234, 279.

Klawki, Karl — economist burghez german, autorul cărții „Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebes” („Despre capacitatea de concurență a micii producții agricole”) (1899). — 107.

Knipovici, L. M. (Deadina) (1856—1920) — revoluționară de profesie, bolșevică. Activitatea revoluționară și-a început-o la sfârșitul deceniului al 8-lea al secolului trecut, în cercurile narodovolților din Helsingfors. Din 1889 a trăit la Petersburg ; pe lângă munca pe care a dus-o în organizațiile narodovolților, ea a desfășurat o intensă activitate cultural-educativă în rândurile muncitorilor ; în ultimul deceniu al secolului trecut a aderat la social-democrație. În vara anului 1895 a servit ca intermediară în tratativele duse între „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg și „Grupul narodovolților” în problema folosirii tipografiei din Lahta, unde fusese tipărită broșura lui V. I. Lenin „Explicarea legii amenzilor aplicabile muncitorilor din fabrici și uzine”. În 1896 a fost arestată și apoi deportată la Astrahan. Ea a jucat un rol important în stabilirea legăturilor între „Iskra” și organizațiile locale din Rusia ; după expirarea termenului de deportare a lucrat la Tver. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegată din partea Uniunii de nord ; reprezentantă a majorității iskriste. În 1905 a lucrat la Odesa ; a luat parte la Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. ; după revoluția din 1905—1907 a continuat să ducă munca de partid. În 1911 a fost deportată în gubernia Poltava. În ultimii ani ai vieții a fost grav bolnavă și nu a mai dus o muncă activă. — 427.

Knunianț, B. M. (delegatul Comitetului Baku, Ruben, Rusov) (1878—1911) — revoluționar de profesie, bolșevic ; activitatea revoluționară și-a început-o în 1897, în „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În 1901 a fost deportat la Baku, unde a devenit unul dintre conducătorii Comitetului organizației locale și al Comitetului unificat din Caucaz al P.M.S.D.R. În 1902 a contribuit la înființarea „Uniunii social-democraților armeni” și a ziarului „Proletariat”, organul ei ilegal. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea Comitetului Baku, reprezentant al majorității iskriste. După congres a activat ca agent al Comi-

tetului Central în Caucaz și la Moscova. În septembrie 1905 a fost cooptat în Comitetul Organizației de partid Petersburg și a făcut parte, ca reprezentant al bolșevicilor, din Comitetul Executiv al primului Soviet de deputați ai muncitorilor din Petersburg. În decembrie 1905 a fost arestat și condamnat la deportare pe viață în Siberia. În 1907 a fugit din locul de deportare în străinătate; a participat la lucrările Congresului de la Stuttgart al Internaționalei a II-a și la Conferința a patra („A treia Conferință generală”) a P.M.S.D.R. de la Helsingfors. De la sfârșitul anului 1907 a lucrat la Baku; a manifestat unele șovăieli în problemele de tactică a bolșevicilor în perioada reacțiunii. În septembrie 1910 a fost arestat. A murit în închisoarea din Baku. — 302, 405, 413, 428.

Kojevnikova, V. F. (Varenka) (1870—1906) — a intrat în mișcarea social-democrată în 1892, la Petersburg. După absolvirea școlii de fcleri, în 1894, a lucrat în gubernia Samara și în Ural. În 1897 s-a întors la Petersburg, a intrat în „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare”. La începutul anului 1901 a aderat la organizația „Iskrei”; a fost arestată și deportată în gubernia Novgorod. În 1902 a luat parte activă la organizarea tipografiei ilegale a „Iskrei”; în noiembrie a fost arestată. În februarie 1903 a fost eliberată pe motive de boală și pusă sub supravegherea specială a poliției. După începutul primei revoluții ruse a dus o muncă de agitație în rândurile țăranilor din județul Iamburg, gubernia Petersburg. La 17 (30) noiembrie 1906 a murit de tuberculoză. — 384.

Kolțov, D. (Ghinsburg, B. A.) (1863—1920) — social-democrat, menșevic. În prima jumătate a deceniului al 9-lea al secolului trecut a aderat la mișcarea narodovolistă, iar la sfârșitul aceluiași deceniu s-a situat pe poziții social-democrate. La începutul anului 1893 a emigrat în Elveția, unde s-a apropiat de grupul „Eliberarea muncii”; în 1895—1898 a fost secretarul „Uniunii social-democraților ruși din străinătate” și a colaborat activ la publicațiile acesteia; după scindarea „Uniunii” (1900), a ieșit din rândurile ei. A participat la lucrările Congreselor de la Londra (1896) și Paris (1900) ale Internaționalei a II-a. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. cu drept de vot consultativ; reprezentant al minorității iskriste. După congres a devenit menșevic activ, colaborator la o serie de publicații menșevice („Soțial-Demokrat”, „Nacealo” etc.). În perioada revoluției din 1905—1907 a luat parte la mișcarea sindicală din Petersburg; în 1908 a lucrat la Baku, a colaborat la „Luci”, ziarul legal al menșevicilor-lichidatori. În anii primului război mondial a fost socialșovinst; după revoluția din februarie 1917 — comisar al muncii în Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petersburg. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; a fost candidat din partea menșevicilor-defensiști în alegerile pentru Adunarea constituantă. În 1918—1919 a lucrat în sectorul cooperatist la Petrograd. — 398, 428.

Konstantinov — vezi Zborovski, M. S.

Kosovski, V. (Levinson, M. I., Vladimir, Hofman, Șvartman) (1870—1941) — unul dintre liderii Bundului. Pe la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile social-democrate din Vilno; în 1897 a participat la congresul de constituire al Bundului; a fost ales în C.C. și numit redactor-șef al ziarului „Die Arbeiterstimme” („Vocea Muncitorului”), organul central al Bundului. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a participat ca delegat al Comitetului din străinătate al Bundului; antiiskrist. După congres, menșevic. În anii reacțiunii a colaborat la revista lichidatorilor „Nașa Zarea” și la ziarul „Luci”. În timpul primului război mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; după revoluție a emigrat și a activat în organizațiile bundiste din Polonia. În 1939 a plecat în S.U.A. — 260, 419, 426.

Kostea — vezi Galberștadt, R. S.

Kostrov — vezi Jordania, N. N.

Krasikov, P. A. (Ignat, Pavlovici) (1870—1939) — revoluționar de profesie, bolșevic. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1892 ca propagandist în cercurile marxiste muncitorești din Petersburg, apoi în același an a plecat în Elveția, unde a intrat în legătură cu grupul „Eliberarea muncii”. În 1893, după întoarcerea în Rusia, a fost arestat, iar în 1894 deportat în Siberia. În deportare a făcut cunoștință cu V. I. Lenin și cu alți militanți ai „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În 1900, după întoarcerea din deportare, a fost deportat la Pskov; acolo a intrat în organizația „Iskrei”. La consfătuirea de la Pskov a Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. (noiembrie 1902), Krasikov a fost ales membru al Comitetului de organizare. A participat la congres ca delegat din partea Comitetului Kiev, reprezentant al majorității iskriste; împreună cu V. I. Lenin și G. V. Plehanov a făcut parte din biroul (prezidiul) congresului. După congres a luat parte activă la lupta împotriva menșevicilor, a ținut referate despre congres la o serie de centre din străinătate și a scris despre rezultatele congresului într-o „Scrisoare către tovarăși”. În august 1904 a participat la consfătuirea celor 22 de bolșevici de la Geneva, a fost delegat din partea bolșevicilor la Congresul de la Amsterdam al Internaționalei a II-a. A participat activ la revoluția din 1905—1907; a fost membru al Comitetului executiv al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Petersburg. În repetate rânduri a avut de suferit represiuni din partea guvernului țarist.

După revoluția din februarie 1917 a fost membru al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd; în zilele insurtecției armate din Octombrie din Petrograd, președinte al Comisiei de anchetă pentru combaterea contrarevoluției; după Revoluția Socia-

listă din Octombrie, membru în Colegiul Comisariatului poporului pentru justiție al U.R.S.S. Începînd din 1924 a deținut funcția de procuror al Tribunalului Suprem, iar din 1933 și pînă în 1938 — de vicepreședinte al Tribunalului Suprem al U.R.S.S. A fost membru al Comitetului Executiv Central din Rusia și al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. în decursul mai multor legislaturi. — 258, 396, 398, 427.

Kravcinski, S. M. — *vezi* Stepneak, S.

Kremer, A. I. (Aleksandr) (1865—1935) — unul dintre întemeietorii și liderii Bundului. În 1893—1895 a făcut parte din cercurile social-democrate din Vilno, în 1894 a scris cunoscuta sa broșură „Despre agitație”; în 1897 a plecat în Elveția ca să participe la tratativele cu grupul „Eliberarea muncii”. Ca delegat al Bundului, a participat la primul congres al P.M.S.D.R. și a fost ales membru al C.C. al partidului. Curînd după congres a fost arestat. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat cu drept de vot consultativ din partea Bundului, antiiskrist; după congres, menșevic. După revoluția din 1905—1907 a ieșit din C.C. al Bundului și s-a retras din activitatea politică. A trăit în Italia și în Franța, iar din 1921 la Vilno; a luat parte la activitatea organizațiilor bundiste din Polonia. — 428.

Kricevski, B. N. (1866—1919) — social-democrat, publicist, unul dintre liderii „economismului”. Pe la sfîrșitul deceniului 9 a început să participe la activitatea cercurilor social-democrate din Rusia; după 1890 a emigrat; în străinătate s-a alăturat pentru un timp grupului „Eliberarea muncii” și a colaborat la publicațiile acestuia. În ultimii ani ai secolului trecut a devenit unul dintre conducătorii „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”, în 1899 a fost redactor al revistei „Rabocce Delo”, organul „Uniunii”, în coloanele căreia a propagat concepțiile bernsteiniste. Curînd după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a părăsit mișcarea social-democrată. — 244.

Krohmal, V. N. (Zagorski) (1873—1933) — social-democrat, menșevic. Pe la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile social-democrate din Kiev. În 1898 a fost deportat la Ufa, unde a jucat un rol activ în grupul social-democrat local. Din 1901 a fost agent al „Iskrei”, a activat la Kiev, iar în 1902 a fost arestat; la 18 (31) august 1902, împreună cu un grup de iskriști, a evadat din închisoarea Lukianovskaia din Kiev, fugînd apoi în străinătate. Acolo a făcut parte din „Liga social-democrației revoluționare ruse din străinătate”. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Ufa, reprezentant al minorității iskriste. La sfîrșitul anului 1904 a fost cooptat în C.C. al P.M.S.D.R. din partea menșevicilor, iar în februarie 1905 a fost arestat. La Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. a fost ales membru al C.C. din partea menșevicilor. După revoluția din februarie 1917 a redactat ziarul menșevic „Rabocceia Gazeta”; după Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în diverse instituții din Leningrad. — 384, 385, 427.

Krupskaia, N. K. (Lenina) (1869—1939) — revoluționară de profesie, militantă de seamă a partidului comunist și a Statului sovietic; soția lui V. I. Lenin.

Activitatea revoluționară și-a început-o în 1890, în cercurile studențești marxiste din Petersburg. Din 1891 și pînă în 1896 a fost învățătoare la școala duminicală serală de dincolo de bariera Nevei și a dus o muncă de propagare a ideilor social-democrate în rîndurile muncitorilor. În 1895, unul dintre organizatorii „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În august 1896 a fost arestată și condamnată la deportare pe termen de 3 ani, pe care i-a făcut în satul Șuşenskoe, apoi la Ufa. În 1901 a emigrat și a lucrat ca secretară de redacție a ziarului „Iskra”. A luat parte activă la pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., la care a participat cu drept de vot consultativ. După congres a fost secretară de redacție la ziarele bolșevice „Vpered” și „Proletarii”; a dus o muncă intensă pentru pregătirea Congresului al III-lea al partidului. Ducîndu-și munca în străinătate, a întreținut o vastă corespondență cu organizațiile de partid din Rusia. În anii reacțiunii a participat activ la lupta împotriva lichidatorilor și otzoviștilor. În 1911 a lucrat la școala de partid din Longjumeau, iar după Conferința de la Praga a P.M.S.D.R. (1912) l-a ajutat pe V. I. Lenin să stabilească legăturile cu organizațiile de partid din Rusia, cu ziarul „Pravda” și cu fracțiunea bolșevică din Duma a IV-a de stat. În 1915 a fost delegată la Conferința internațională a femeilor de la Berna.

După revoluția din februarie 1917 s-a întors împreună cu V. I. Lenin în Rusia, a lucrat la secretariatul C.C. al partidului. A participat activ la pregătirea și înfăptuirea Revoluției Socialiste din Octombrie. După revoluție a fost membră în colegiul Comisariatului poporului pentru învățămîntul public; din 1921 a condus Direcția generală a învățămîntului politic, iar din 1929 a deținut funcția de locțiitor al comisariului poporului pentru învățămîntul public. A fost unul dintre creatorii sistemului sovietic al învățămîntului, eminentă teoreticiană a pedagogiei sovietice; a scris o serie de lucrări în legătură cu problemele învățămîntului, ale educației comuniste, ale mișcării feminine și ale tineretului. A publicat amintiri despre V. I. Lenin. A participat la toate congresele partidului (în afară de Congresul I și al V-lea); începînd din 1924 a fost membru al Comisiei Centrale de Control, iar din 1927 — membru al C.C. al P.C. (b) din Rusia; membru al Comitetului Executiv Central din Rusia și al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S., în toate legislaturile, deputat și membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. în prima legislatură. — 428.

L

L. M. — vezi Martov, L.

Lange — vezi Stopani, A. M.

Leadov, M. N. (Mandelștam, M. N., Lidin, delegatul Comitetului Saratov) (1872—1947) — revoluționar de profesie, bolșevic. Activi-

ratea revoluționară și-a început-o în 1891, în cercurile narodniciste din Moscova; în 1892 a intrat într-un cerc marxist, în 1893 a luat parte la înființarea Uniunii muncitorilor din Moscova, prima organizație social-democrată din Moscova. În 1895 a condus întrunirea muncitorească ilegală de 1 Mai, a fost arestat și condamnat în 1897 la deportare pe termen de 5 ani la Verhoiansk. După întoarcerea din deportare, a activat la Saratov. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat al Comitetului Saratov, reprezentant al majorității iskriste; după congres a fost agent al C.C., a dus o luptă activă împotriva menșevicilor din Rusia și din străinătate; în august 1904 a participat la consfătuirea celor 22 de bolșevici de la Geneva, a făcut parte din Biroul Comitetelor Majorității, a fost delegat din partea bolșevicilor la Congresul de la Amsterdam al Internaționalei a II-a. A luat parte activă la revoluția din 1905—1907, a fost membru al Comitetului de partid Moscova și a îndeplinit sarcini de răspundere din partea C.C. al P.M.S.D.R. În anii reacțiunii s-a alăturat otzoviștilor; în 1909 a făcut parte din grupul fracționist „Vpered” și a fost unul dintre lectorii școlii de partid de la Capri. În 1911 a părăsit grupul „Vpered” și a plecat la Baku.

După revoluția din februarie 1917 a fost vicepreședinte al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Baku; s-a situat pe poziții menșevice.

În 1920 a fost reprimat în rândurile P.C. (b) din Rusia, a lucrat în sectorul economic la Moscova, apoi a condus Direcția generală științifică; din 1923 a fost rector al Universității comuniste „I. M. Sverdlov”; a luat parte ca delegat la Congresele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea ale partidului. — 271, 277, 405, 428.

Lebedev — vezi Gusev, S. I.

Lengnik, F. V. (1873—1936) — revoluționar de profesie, bolșevic. A intrat în mișcarea social-democrată în 1893; în 1896 a fost arestat în legătură cu procesul intentat „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare”, iar în 1898 condamnat la deportare pe termen de 3 ani în Siberia răsăriteană. La sfârșitul lui august — începutul lui septembrie 1899, împreună cu alți 16 social-democrați, a semnat „Protestul social-democraților din Rusia”, scris de V. I. Lenin împotriva „Credo”-ului „economistilor”. La întoarcerea din deportare a intrat în organizația „Iskrei”; la consfătuirea de la Pskov a Comitetului de organizare pentru pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. (noiembrie 1902) a fost cooptat în Comitetul de organizare. La congres a fost ales în lipsă membru al C.C. și al Consiliului partidului. În 1903—1904 a participat activ la lupta dusă în străinătate împotriva menșevicilor. În octombrie 1903 a luat parte la Congresul al II-lea al „Ligii social-democrației revoluționare ruse din străinătate”; după refuzul menșevicilor de a adopta Statutul Ligii propus de C.C. al partidului, a declarat, în numele C.C., ilegală continuarea ședințelor congresului și, împreună cu întregul grup de bolșevici, a părăsit congresul. În februarie 1904 s-a întors în Rusia, dar curând după aceea

a fost arestat în legătură cu procesul Biroului din nord al C.C. al partidului. După revoluția din 1905—1907 a dus muncă de partid în sudul Rusiei, la Moscova și Petersburg.

După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în Comisariatul poporului pentru învățământul public, în Consiliul superior al economiei naționale, în Comisariatul poporului pentru Inspectia muncitorească-țărănească, a luat parte la elaborarea planului Goelro. La Congresele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea ale partidului a fost ales membru al Comisiei centrale de control a P.C. (b) din Rusia. În ultimii ani ai vieții a dus o activitate științifică și pedagogică, a fost vicepreședinte al Asociației unionale a vechilor bolșevici. — 25.

Lenin, V. I. (Ulianov, V. I.) (1870—1924) — date biografice. — 5—6, 25, 26—27, 28, 29, 39, 42, 44—45, 51—52, 65, 68, 70, 104, 201—202, 203—204, 205, 264—265, 266, 272, 276, 282, 299, 396, 398, 404, 405, 410, 412, 416, 417, 420, 428.

Lenina — vezi Krupskaja, N. K.

Leonov — vezi Vilenski, L.S.

Levin, E. I. (Egorov, Iuri, Iuriev) (n. 1873) — social-democrat, unul dintre conducătorii grupului „Iujnii rabocii“. În ultimul deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile social-democrate din Harkov, în octombrie 1900 a fost arestat în legătură cu procesul intentat Comitetului Harkov al P.M.S.D.R., iar în 1901 a fost deportat la Poltava, unde i s-a fixat domiciliu forțat. A făcut parte din redacția ziarului „Iujnii Rabocii“. La Consfătuirea de la Pskov a Comitetului de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. (noiembrie 1902) a fost cooptat în acest comitet. La congres a fost delegat din partea grupului „Iujnii rabocii“; s-a situat pe o poziție centristă, iar după congres a aderat la menșevici. În septembrie 1903 a fost arestat la Harkov; ulterior s-a retras din activitatea politică. — 258, 272, 273, 274, 276, 286, 398, 406, 407, 408, 409, 410—411, 426.

Levina, E. S. (Anna Ivanovna) (1874—1905) — în ultimul deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile social-democrate din Harkov; în 1898 a fost arestată, fiind implicată în procesul intentat social-democraților pentru propagarea ideilor lor în rândurile muncitorilor tipografi din Harkov, iar în 1899 deportată la Poltava, unde i s-a fixat domiciliu forțat. A colaborat la ziarul „Iujnii Rabocii“; a participat activ la munca grupului „Iujnii rabocii“; în timpul tratativilor duse în vederea unificării acestui grup cu organizația „Iskrei“ (septembrie-noiembrie 1902) s-a pronunțat împotriva unificării. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegată din partea Comitetului Harkov, s-a situat pe poziții centriste. După congres a aderat la menșevici; curînd după aceea s-a retras din activitatea politică. — 426.

Levinson, M. I. — vezi Kosovski, V.

Levițki — vezi Moșinski, I. N.

Liber, M. I. (Goldman, M. I., Lipin, Lipov) (1880—1937) — unul dintre liderii Bundului. Și-a început activitatea politică în 1898. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a condus delegația Bundului și s-a situat pe o poziție de extremă dreaptă, antiiskristă; după congres a devenit menșevic. La Congresul al V-lea al P.M.S.D.R. a fost ales în C.C. al P.M.S.D.R. din partea Bundului și a reprezentat Bundul în Biroul din străinătate al C.C. În anii reacțiunii a fost lichidator, în 1912 — militant activ al blocului troțkist din august, iar în perioada primului război mondial — social-șovinist. După revoluția din februarie 1917 a făcut parte din Comitetul executiv al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd și din Prezidiul Comitetului Executiv Central, în prima legislatură; a ocupat o poziție menșevică contrarevoluționară și a fost partizan al guvernului de coaliție. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă și a fost un dușman activ al Puterii sovietice. Mai târziu s-a retras din activitatea politică, ocupându-se cu munca în sectorul economic. — 261—262, 263, 269, 271, 274, 278, 279, 397, 398—399, 406—407, 408, 410, 411, 412, 423, 426.

Lidin — vezi Leadov, M. N.

Liebig, Justus (1803—1873) — celebru chimist german, unul dintre întemeietorii agrochimiei și a pedologiei; a descoperit „legea restabilirii” substanțelor organice și minerale în sol. Lucrările lui Liebig au fost foarte mult prețuite de K. Marx. În limba rusă au apărut următoarele cărți: „Îngrășăminte artificiale sau minerale”, „Scrisori despre chimie”, „Călăuza pentru analiza corpurilor organice”, „Chimia aplicată la agricultură și fiziologie” și altele. — 114.

Liebknecht, Wilhelm (1826—1900) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre întemeietorii și conducătorii Partidului social-democrat din Germania. A luat parte activă la revoluția din 1848—1849 din Germania; după înfrângerea ei a emigrat mai întâi în Elveția, iar apoi la Londra, unde s-a împrietenit cu K. Marx și F. Engels. Sub influența lor, Liebknecht a devenit socialist, iar după întoarcerea sa, în 1862, în Germania și după înființarea Internaționalei I a fost unul dintre cei mai fervenți propagandiști ai ideilor revoluționare ale Internaționalei și organizator al secțiilor ei din Germania. Din 1875 și pînă la sfîrșitul vieții sale, Liebknecht a fost membru al Comitetului Central al Partidului social-democrat din Germania și redactor responsabil al ziarului „Vorwärts” („Înainte”), Organul Central al acestui partid. Din 1867 și pînă în 1870 a fost deputat în Reichstagul Confederației Germaniei de nord, iar începînd din 1874 a fost ales în repetate rînduri deputat în Reichstagul german; a folosit cu pricepere tribuna parlamentară pentru a demasca politica internă și externă reacționară a iuncherilor prusaci. Pentru activitatea sa revoluționară a fost condamnat în repetate rînduri la închisoare. A luat parte activă la organizarea Internaționalei a II-a. K. Marx și F. Engels îl prețuiau pe Liebknecht, îl îndrumau în activitatea lui, criticînd totodată foarte aspru politica lui împăciuitoare față de elementele oportuniste. — 210.

Lipin — vezi Liber, M. I.

Lipov — vezi Liber, M. I.

Liuba — vezi Radcenko, L. N.

Lokerman, A. S. (Bazilenkov) (1880—1937) — social-democrat, menșevic. În mișcarea social-democrată a intrat în 1898, a activat la Rostov pe Don și a făcut parte din Comitetul din regiunea Donului al P.M.S.D.R. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — delegat al Comitetului din regiunea Donului, s-a situat pe poziția centristă; după congres — menșevic. După revoluția din februarie 1917 a fost membru al Comitetului Executiv Central din partea menșevicilor. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice. Din 1917 și până în 1920 a fost membru al Comitetului din regiunea Donului al menșevicilor. A fost judecat și condamnat pentru activitate contrarevoluționară. — 414, 427.

Lohtin, P. M. — economist, autor al unei serii de lucrări cu privire la problema agrară în Rusia. Dintre acestea, cea mai cunoscută este cartea lui „Starea agriculturii în Rusia în comparație cu alte țări. Nivelul atins la începutul secolului al XX-lea” (1901). — 369.

M

Mahlin, L. D. (Sokolovski) (1880—1925) — începând din 1900, participant la mișcarea social-democrată. Aflându-se în străinătate, a aderat la organizația „Iskrei”; în 1902 — agent al „Iskrei”; a activat în Rusia. În 1903 a dus muncă de propagandă la Ekaterinoslav, a făcut parte din Comitetul Ekaterinoslav al P.M.S.D.R., care l-a delegat la Congresul al II-lea al partidului. La congres a fost reprezentant al majorității iskriste; după congres a aderat la menșevici; a activat la Vilno, Dvinsk și Petersburg. După revoluția din 1905—1907 a emigrat. În 1919 s-a întors în Rusia; în 1920 a fost primit în rândurile P.C. (b) din Rusia; a lucrat în domeniul muncii sindicale și în sectorul economic la Leningrad. — 427.

Mahnoveț, L. P. (Bruker) (n. 1877) — participantă la mișcarea social-democrată de la sfârșitul ultimului deceniu al secolului trecut, reprezentantă a „economismului”. A jucat un rol important în conducerea Comitetului Voronej al P.M.S.D.R., care, în perioada de pregătire a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., a luptat împotriva poziției pe care se situase „Iskra”. La congres a fost delegată din partea Organizației muncitorești din Petersburg, antiiskristă. V. I. Lenin a caracterizat-o pe Mahnoveț și pe fratele ei, V. P. Mahnoveț (Akimov), ca pe niște delegați „care la congres au luptat pe toată linia împotriva aripii revoluționare și pe care toată lumea... de zeci de ori i-a calificat drept oportuniști...” (Opere, vol. 7; Editura politică, 1959, pag. 389). În 1905 a activat în organizația social-democrată din Voronej; ulterior s-a retras din activitatea politică. — 281, 397, 423, 424, 426.

Mahnoveț, V. P. — *vezi* Akimov, V. P.

Mahov — *vezi* Kalafati, D.P.

Makadziub, M. S. (Antonov) (n. 1876) — social-democrat, menșevic. Între 1901 și 1903 a lucrat în organizațiile social-democrate din sudul Rusiei. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a participat ca delegat al Uniunii din Crimeea, reprezentant al minorității iskriste. În mai 1905 a luat parte la lucrările conferinței menșevice de la Geneva și a fost ales în Comisia de organizare, centru conducător menșevic. A susținut ideea lichidatoristă a lui Akselrod cu privire la convocarea unui larg congres muncitoresc. În anii reacțiunii a fost lichidator, a colaborat la revista menșevicilor-lichidatori „Nașa Zareea”. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a retras din activitatea politică. Din 1921 a lucrat în instituțiile U.R.S.S. din străinătate pentru exportul lemnului; din 1931 — emigrant. — 427.

Mandelberg, V. E. (Biulov) (n. 1870) — între 1894 și 1896 a lucrat ca medic la Petersburg; a fost arestat pentru desfășurarea propagandei social-democrate printre muncitorii din uzine, și după trei ani de închisoare a fost condamnat la deportare pe termen de patru ani în Siberia răsăriteană. A participat la Congresul al II-lea ca delegat din partea Uniunii din Siberia, reprezentant al minorității iskriste; după congres a aderat la menșevici. A fost deputat al Dumei a II-a de stat, implicat în procesul intentat fracțiunii social-democrate; a emigrat. — 422, 427.

Martîn — *vezi* Rozanov, V. N.

Martinov, A. (Piker, A. S.) (1865—1935) — unul dintre liderii „economismului”, militant de seamă al menșevismului, mai târziu membru al partidului comunist. La începutul penultimului deceniu al secolului trecut a activat în cadrul cercurilor narodovolților, în 1886 a fost arestat și deportat în Siberia răsăriteană; în deportare a devenit social-democrat. În 1900 a emigrat; a făcut parte din redacția revistei „Rabocce Delo”, publicație a „economistilor”, a combătut „Iskra” leninistă. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat din partea „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”, anti-iskrist; după congres a aderat la menșevici. În anii reacțiunii — lichidator; în timpul primului război mondial s-a situat pe o poziție centristă, după revoluția din februarie 1917 a fost menșevic-internaționalist. După Revoluția Socialistă din Octombrie a rupt cu menșevismul; în 1918—1920 a funcționat în învățămînt în Ucraina. În 1923, la Congresul al XII-lea al P.C. (b) din Rusia, a fost primit în rîndurile partidului; a lucrat la Institutul „K. Marx și F. Engels”; începînd din 1924 a făcut parte din redacția revistei „Internaționala Comunistă”. — 264, 272, 275, 277, 290, 291, 398, 401, 402, 404, 409, 410, 416, 417, 423, 426.

Martov, L. (Federbaum, I. O., L. M. Iuli) (1873—1923) — unul dintre liderii menșevismului. În cadrul mișcării social-democrate a

început să activeze din prima jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut. În 1895 a participat la organizarea „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În 1896 a fost arestat în legătură cu procesul ei și deportat pe termen de 3 ani la Turuhansk. În 1900, după expirarea termenului de deportare, a luat parte la pregătirea editării ziarului „Iskra”; a făcut parte din redacția ziarului. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., ca delegat din partea organizației „Iskrei”, s-a situat în fruntea minorității oportuniste a congresului și de atunci a fost unul dintre conducătorii instituțiilor centrale ale menșevicilor și redactor de publicații menșevice. În anii reacțiunii a fost lichidator, a redactat ziarul „Golos Soțial-Demokrata”, a luat parte la conferința antipartinică din august (1912). În perioada primului război mondial s-a situat pe poziții centriste; a participat la conferințele de la Zimmerwald și de la Kienthal. După revoluția din februarie 1917 a fost în fruntea grupului menșevicilor-internaționaliști. După Revoluția Socialistă din Octombrie a trecut în tabăra dușmanilor fățiși ai Puterii sovietice. În 1920 a emigrat în Germania și a editat la Berlin revista menșevică contrarevoluționară „Soșialisticeskii Vestnik”. — 199, 280, 281, 282—283, 284, 288, 298, 299, 300, 302, 377, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 405, 407, 411, 413, 414, 424, 425, 427, 430.

Marx, Karl (1818—1883) — întemeietor al comunismului științific, gânditor genial, conducător și învățător al proletariatului internațional (vezi articolul lui V. I. Lenin „Karl Marx. (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)”, în Opere, vol. 21, Editura politică, 1959, pag. 29—77). — 39, 43, 60, 61, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 198, 210, 232, 263, 276, 400, 402.

Maslov, P. P. (X) (1867—1946) — economist, social-democrat, autor al unei serii de lucrări în problema agrară, în care a încercat să revizuiască marxismul; a colaborat la revistele „Jizn”, „Nacealo” și „Naucinoe Obozrenie”. După sciziunea din P.M.S.D.R. a aderat la menșevici, a susținut programul menșevic de „municipalizare a pământului”. În anii reacțiunii — lichidator, în perioada primului război mondial — social-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a retras din activitatea politică și a desfășurat o activitate pedagogică și științifică. Din 1929, membru al Academiei de Științe a U.R.S.S. — 107, 112, 113, 213—228, 272, 275.

Medem, V. D. (Grinberg) (1879—1923) — unul dintre liderii Bundului. La mișcarea social-democrată a participat din 1899; din 1900 a activat în organizația Minsk a Bundului, a fost deportat pe termen de cinci ani în Siberia, de unde, în 1901, a fugit în străinătate. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat al Comitetului din străinătate al Bundului, antiiskrist. În 1906 a fost ales membru al C.C. al Bundului, a participat la lucrările Congresului al V-lea al P.M.S.D.R., i-a susținut pe menșevici. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost în fruntea organizațiilor bundiste din Polonia; în 1921 a plecat în S.U.A., unde a scris pentru „Forwards” („Înainte”),

ziar socialist de dreapta evreiesc, o serie de articole calomnioase îndreptate împotriva Rusiei Sovietice. — 406, 426.

Mehring, Franz (1846—1919) — militant de seamă al mișcării muncitorești din Germania, unul dintre liderii și teoreticienii aripii de stînga a social-democrației germane; istoric, publicist și specialist în literatură. De la sfîrșitul deceniului al 7-lea — publicist radical burghez-democrat; în 1876—1882 s-a situat pe pozițiile liberalismului burghez, apoi a evoluat spre stînga; a fost redactor al ziarului democrat „Volks-Zeitung” („Ziarul poporului”) și a luat atitudine împotriva lui Bismarck pentru apărarea social-democrației. În 1891 a intrat în Partidul social-democrat din Germania. A fost colaborator activ și unul dintre redactorii organului teoretic al partidului, „Die Neue Zeit” („Timpuri noi”), iar mai tîrziu redactor al ziarului „Leipziger Volkszeitung” („Ziarul poporului din Leipzig”). În 1893 a apărut în ediție separată cartea sa „Legenda lui Lessing”, iar în 1897 — „Istoria social-democrației germane” în patru volume. Mehring a lucrat mult la publicarea Operelor postume ale lui Marx, Engels și Lassalle; în 1918 a apărut cartea lui despre viața și opera lui K. Marx. Lucrările lui Mehring conțin o serie de abateri de la marxism, aprecieri greșite în legătură cu unii militanți cum au fost Lassalle, Schweitzer și Bakunin, neînțelegerea revoluției săvîrșite de Marx și Engels în filozofie. Mehring a luptat activ împotriva oportunismului și revizionismului din rîndurile Internaționalei a II-a și a condamnat kautskismul, dar s-a făcut și el vinovat de greșelile celor de stînga din Germania, care s-au temut să rupă din punct de vedere organizatoric cu oportuniștii. Mehring a apărut cu consecvență internaționalismul și a salutat Revoluția Socialistă din Octombrie. Începînd din 1916 el a fost unul dintre conducătorii organizației revoluționare „Uniunea Spartacus” și a jucat un rol de seamă în înființarea Partidului Comunist din Germania. — 234.

Mihail Ivanovici — vezi Nikolaev, L. V.

Mihail Nikolaevici — vezi Nikolaev, L. V.

Mihailov, G. E. (n. 1880) — participant la demonstrația din 5 mai 1902 de la Nijni-Novgorod. — 61—62, 63.

Mihailovski, N. K. (1842—1904) — teoretician de vază al narodnicismului liberal, publicist, critic literar, filozof pozitivist, unul dintre reprezentanții școlii subiective în sociologie. Și-a început activitatea publicistică în 1860; în 1868 devine colaborator, iar mai tîrziu unul dintre redactorii revistei „Otecestvennie Zapiski”. La sfîrșitul deceniului al 8-lea a participat la întocmirea și redactarea diferitelor publicații ale organizației „Narodnaia vlea”. În 1892 a condus revista „Russkoe Bogatstvo”, în paginile căreia a dus o luptă îndrăjită împotriva marxiștilor. Concepțiile lui Mihailovski au fost criticate de V. I. Lenin în lucrarea „Ce sînt «prieteni poporului» și cum luptă ei împotriva social-democrațiilor?” (1894) și în alte lucrări. — 45.

Miliukov, P. N. (S. S.) (1859—1943) — lider al partidului monarhist-liberal al cadeților, ideolog de vază al burgheziei imperialiste ruse, istoric și publicist. Din 1886 — docent la Universitatea din Moscova. În studiile sale istorice a fost idealist subiectiv și eclectic; el nega legitatea procesului istoric. Activitatea politică și-a început-o în prima jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut; din 1902 a colaborat activ la revista burghezilor liberali „Osvobojdenie”, editată în străinătate. În octombrie 1905 a fost unul dintre întemeietorii partidului cadet, apoi președintele Comitetului său Central și redactor al ziarului „Reci”, Organul Central al acestui partid. Membru al Dumei a III-a și a IV-a de stat. După revoluția din februarie 1917, ministru de externe în primul guvern provizoriu burghez, a promovat politica imperialistă a războiului „până la victoria finală”; în august 1917 a participat activ la pregătirea rebeliunii korniloviste contrarevoluționare. După Revoluția Socialistă din Octombrie a devenit unul dintre organizatorii intervenției militare străine împotriva Rusiei Sovietice și un militant activ al emigrației albe. Începând din 1921 a editat la Paris ziarul „Poslednie Novosti” („Ultimele știri”) — 201, 203—204.

Mišenev, G. M. (Petuhov) (m. 1906) — social-democrat, membru al Comitetului Ufa al P.M.S.D.R., din partea căruia a fost delegat la Congresul al II-lea al partidului. La congres a fost reprezentant al majorității iskriste, după congres — bolșevic. A dus o luptă consecventă împotriva menșevicilor, a fost unul dintre autorii scrisorii reprezentanților comitetelor din Ural adresată redacției „Iskrei” menșevice, scrisoare în care era susținut planul leninist de construire a partidului și criticată poziția pe care se situaseră neoiskriștii. A întreținut corespondență cu N. K. Krupskaja în legătură cu activitatea organizației din Ural. Din 1905 a activat în organizația social-democrată din Saratov. — 428.

Mișov — vezi Kalafati, D. P.

Moskovski — vezi Teitlin, L. S.

Moșinski, I. N. (Levițki) (1875—1954) — social-democrat, menșevic. În anii 1892—1893 a fost unul dintre organizatorii cercurilor muncitorești marxiste din Kiev, în anii 1894—1895 a intrat în organizația ilegală a Social-democrației din Polonia și Lituania, în 1897 a activat în „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Kiev. În 1898 a fost deportat pe termen de trei ani în gubernia Veatka. Din 1901 a activat la Rostov, a făcut parte din Comitetul din regiunea Donului al P.M.S.D.R., a participat la organizarea grupului local al „Iskrei” și al Uniunii ilegale a muncitorilor din industria minieră și siderurgică, care l-au delegat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. La congres s-a situat pe o poziție centristă, iar după congres a aderat la menșevici; a activat la Rostov pe Don, Petersburg și Varșovia. După revoluția din februarie 1917 a fost menșevic-inter-

naționalist. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a retras din activitatea politică. Din 1925 a lucrat în domeniul juridic la Moscova. — 398, 427.

Mülberger, Arthur (1847—1907) — publicist mic-burghez german, adept al lui Proudhon, de profesie medic. În 1872 a publicat în Organul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Germania, „Der Volksstaat” („Statul popular”), o serie de articole în problema locuințelor, care a provocat o critică acerbă din partea lui F. Engels. A colaborat la revista oportunistă „Die Zukunft” („Viitorul”), editată de Höchberg, și a scris o serie de lucrări cu privire la istoria gândirii sociale în Franța și Germania; a criticat marxismul. — 44—45.

N

Nadejdin, L. (Zelenski, E. O.) (1877—1905) — și-a început activitatea politică ca narodnic, în 1898 a intrat în organizația social-democrată din Saratov. În 1899 a fost arestat și deportat în gubernia Vologda; în 1900 a emigrat în Elveția, unde a organizat „grupul socialist-revoluționar” „Svoboda” (1901—1903). În revista „Svoboda”, în broșurile „Ajunul revoluției” (1901), „Reînvierea revoluționarismului în Rusia” (1901) etc. i-a susținut pe „economisti” și totodată a propovăduit teroarea ca mijloc eficace de „trezire a maselor”; a combătut „Iskra” leninistă. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a colaborat la publicațiile menșevice. — 65.

Natalia Ivanovna — vezi Aleksandrova, E. M.

Nicolaie al II-lea (Romanov) (1868—1918) — ultimul împărat al Rusiei, a domnit de la 1894 pînă la revoluția din februarie 1917. La 17 iulie 1918 a fost împușcat la Ekaterinburg (Sverdlovsk), în urma unei hotărâri a Sovietului regional de deputați ai muncitorilor și soldaților din Ural. — 34—35, 121—126, 133, 134, 144, 178.

Nik.—on — vezi Danielson, N. F.

Nikitin, I. K. (Andrei) (1877—1944) — social-democrat, bolșevic, de profesiune muncitor strungar. A participat la mișcarea revoluționară din 1897, a condus un cerc muncitoresc marxist la Kiev, a difuzat proclamații și a luat parte la greve. În 1901 a fost arestat și deportat la Kaluga, unde i s-a fixat domiciliu forțat. A participat la Congresul al II-lea ca delegat din partea Comitetului Kiev al P.M.S.D.R., reprezentant al majorității iskriste. După ce s-a întors de la congres a fost din nou arestat; la Kiev a participat la revoluția din 1905—1907. Ulterior s-a retras din activitatea politică. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat la Moscova, în atelierele căilor ferate Sokolniki. În 1925 a fost primit în rîndurile P.C. (b) din Rusia. — 427.

Nikolaev, L. V. (Mihail Ivanovici, Mihail Nikolaevici) — la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut a făcut parte din cercurile social-democrate din Harkov, în 1898 a fost arestat în legătură cu procesul intentat pentru propaganda desfășurată în rândurile muncitorilor tipografi din Harkov și deportat pe termen de 3 ani în gubernia Veatka; după expirarea termenului de deportare a activat la Harkov. În decembrie 1902 a intrat în legătură cu redacția „Iskrei”. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Harkov; s-a situat pe poziții centriste; după congres a aderat la menșevici. — 408, 426.

Nikolai Nikolaevici — vezi Gorin, V. F.

Nikolai Petrovici — vezi Șotman, A. V.

Noskov, V. A. (Boris Nikolaevici, Glebov) (1878—1913) — social-democrat. În a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut a aderat la „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În 1898 a fost arestat, iar în 1899 deportat la Iaroslavl, apoi la Voronej. A fost unul dintre organizatorii Uniunii din nord a muncitorilor. În aprilie 1902 a luat parte la consfătuirea de la Zürich a redacției „Iskrei”, unde s-a dezbătut proiectul de program al partidului. În anii 1902—1903 a organizat transportarea literaturii social-democrate ilegale în Rusia și a participat la organizarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. La congres a fost delegat cu drept de vot consultativ, reprezentant al majorității iskriste; a deținut funcția de președinte al Comisiei pentru elaborarea statutului partidului, a fost ales membru al C.C. După congres s-a situat pe o poziție împăciuitoare față de menșevici; s-a pronunțat împotriva convocării Congresului al III-lea al partidului. În 1905 a fost arestat. În anii reacțiunii s-a retras din activitatea politică. — 288, 385, 407, 428.

Nossig, Alfred (n. 1863) — economist burghez german, publicist și poet. În 1902 a publicat cartea „Die moderne Agrarfrage” („Problema agrară contemporană”), în care a apărat reformismul și a criticat marxismul. În articolele, piesele de teatru și poeziile sale a propagat sionismul. Ulterior a fost un militant activ al diferitelor organizații sioniste. — 114.

O

Obolenski, I. M. (1845—1910) — prinț. Din primii ani ai acestui secol a fost guvernator la Herson, apoi la Harkov; a fost unul dintre promotorii cei mai fervenți ai politicii țariste față de înfometări; s-a străduit în fel și chip ca suferințele poporului să fie trecute sub tăcere și a interzis particularilor să-i ajute pe țărani. A excelat prin cruzimea cu care a înăbușit, în 1902, acțiunile de masă ale țărănimii din gubernia Harkov, când a supus sate întregi unor represalii sălba-

rice. În 1904 a fost numit guvernator general al Finlandei ; în octombrie 1905 a înăbușit cu cruzime răscoala revoluționară din Helsingfors. — 54, 193, 354.

P

Pavlovici — vezi Krasikov, P. A.

Peșehonov, A. V. (Starițki, A.) (1867—1934) — militant pe tărîmul obșteșc și publicist burghez. În ultimul deceniu al secolului trecut — narodnic liberal, colaborator, iar din 1904 membru în redacția revistei „Russkoe Bogatstvo” ; a colaborat la revista „Osvobojdenie”, publicație a burgheziei liberale, și la „Revoluționnaia Rossiia”, ziar al eserilor. În 1903—1905 a făcut parte din „Uniunea eliberării”, iar cu începere din 1906 a fost unul dintre conducătorii partidului mic-burghez al „socialiștilor populiști” (enesi). După revoluția din februarie 1917 a fost ministru al aprovizionării în Guvernul provizoriu, guvern burghez. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat împotriva Puterii sovietice ; din 1922 — emigrant alb. — 37—38.

Petuhov — vezi Mișenev, G. M.

Piker, A. S. — vezi Martînov, A.

Pilat din Pont — guvernator roman al Iudeii în anii 26—36 e.n. Politica lui crudă și nedreaptă a stîrnit o serie de răscoale populare, care s-au soldat cu destituirea lui. Potrivit unei legende creștine, Pilat din Pont, confirmînd sentința de moarte împotriva lui Iisus Hristos, s-a spălat în mod simbolic pe mîini și a declarat că nu el, ci preoții iudei doresc această moarte. Numele lui Pilat din Pont a devenit un simbol al fățarniciei și cruzimii. — 327.

Plehanov, G. V. (1856—1918) — militant de seamă al mișcării muncitorești ruse și internaționale, primul propagator al marxismului în Rusia. În 1875, încă pe cînd era student, Plehanov a intrat în legătură cu narodnicii, cu muncitorii din Petersburg și s-a încadrat în activitatea revoluționară. În 1877 a intrat în organizația narodnică „Zemlea i volea” („Pămînt și libertate”), iar în 1879, după scindarea acesteia, s-a situat în fruntea organizației nou create a narodnicilor, „Cernii peredel” („Împărțirea pămînturilor”). În 1880 a emigrat în Elveția ; după aceea a rupt cu narodnicismul și în 1883 a creat la Geneva prima organizație marxistă rusă — grupul „Eliberarea muncii”. La începutul secolului al XX-lea Plehanov a redactat împreună cu V. I. Lenin ziarul „Iskra” și revista „Zarea”, a luat parte la elaborarea proiectului de program al partidului și la pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. A participat la congres ca delegat al grupului „Eliberarea muncii”, reprezentant al majorității iskriste și membru în prezidiul congresului.

Plehanov a scris numeroase lucrări de filozofie, de istorie a doctri- nelor social-politice, de teorie a artei și a literaturii, care au jucat un

mare rol în apărarea concepției materialiste despre lume și care constituie un aport prețios la tezaurul socialismului științific. Principalele sale lucrări teoretice sînt : „Socialismul și lupta politică” (1883), „Divergențele noastre” (1885), „Contribuții la dezvoltarea concepției moniste asupra istoriei” (1895), „Contribuții la istoria materialismului” (1896), „Fundamentarea narodnicismului în lucrările d-lui Voronțov (V. V.)” (1896), „Despre concepția materialistă a istoriei” (1897), „Cu privire la problema rolului personalității în istorie” (1898) și altele. „În decurs de 20 de ani, 1883—1903 — scria V. I. Lenin —, el a dat o mulțime de lucrări excelente, îndreptate mai ales împotriva oportuniștilor, machiștilor, narodnicilor” (V. I. Lenin, Opere, vol. 20, Editura politică, 1959, pag. 360). V. I. Lenin spunea că lucrările filozofice ale lui Plehanov sînt cele mai bune din literatura marxistă internațională.

Plehanov a avut însă chiar și în vremea aceea greșeli serioase, care au constituit germenele concepțiilor sale menșevice de mai târziu. El subaprecia rolul revoluționar al țărănimii și vedea în burghezia liberală un aliat al clasei muncitoare; admitînd în vorbe ideea hegemoniei proletariatului, în realitate el era împotriva esenței acestei idei.

După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Plehanov s-a situat pe o poziție împăciuitoare față de oportunism, iar mai târziu s-a alăturat menșevicilor. În perioada primei revoluții ruse, din 1905—1907, s-au ivit profunde divergențe între el și bolșevici în problemele fundamentale ale tacticii. În anii reacțiunii, Plehanov a luat atitudine împotriva revizuirii marxismului de către machiști și împotriva lichidatorismului, situîndu-se în fruntea grupului „menșevicilor-partiții”. În timpul primului război mondial, din 1914—1918, s-a situat pe pozițiile socialșovinismului. După revoluția din februarie 1917, Plehanov s-a întors în Rusia și a adoptat o poziție de sprijinire a guvernului provizoriu, guvern burghez; față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine negativă. — 27, 244, 281, 396, 398, 403, 404, 411, 416, 417, 428.

Pleve, V. K. (1846—1904) — om de stat reacționar din Rusia țaristă, în 1881—1884 — director al departamentului poliției, iar după ce a fost ucis Sipeaghin în aprilie 1902 — ministru al afacerilor interne. În timpul cît a fost el ministru au fost înăbușite cu cruzime mișcările țărănești din guberniile Poltava și Harkov, iar o serie de zemstve au fost distruse; Pleve a încurajat politica reacționară de rusificare a periferiilor Rusiei. El a contribuit la dezlănțuirea războiului ruso-japonez cu scopul de a distra masele de la lupta împotriva absolutismului; în același scop a organizat pogromurile evreiești și a încurajat „zubatovismul”. Prin politica pe care a dus-o, el a stîrnit împotriva sa ura păturilor largi ale societății ruse. La 15 (28) iulie 1904 a fost ucis de eserul E. S. Sazonov. — 36, 37, 59.

Poletaev — vezi Bauman, N. E.

Portnoi, K. (Bergman) (1872—1941) — unul dintre liderii Bundului. În mișcarea social-democrată a intrat pe la jumătatea ultimului de-

ceniu al secolului trecut ; în 1896 a fost arestat, iar apoi deportat pe termen de 5 ani în Siberia. În 1900 s-a situat în fruntea organizației din Varșovia a Bundului. A făcut parte, ca reprezentant al Bundului, din Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. La congres a fost delegat din partea C.C. al Bundului, antiiskrist. În anii următori — pînă în 1939 — a fost președinte al C.C. al Bundului din Polonia. În 1939 a emigrat în S.U.A., retrăgîndu-se din activitatea politică. — 398, 401, 426.

Potapov, A. I. — vezi Rudin, A.

Potresov, A. N. (Starover) (1869—1934) — unul dintre liderii menșevismului. În ultimul deceniu al secolului trecut a aderat la marxiști. Pentru participarea la activitatea „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg a fost deportat în gubernia Veatka. În 1900 a plecat în străinătate, unde a luat parte la fondarea ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat cu drept de vot consultativ din partea redacției ziarului „Iskra”, reprezentant al minorității iskriste. În anii reacțiunii — ideolog al lichidatorismului, a avut un rol conducător în activitatea revistelor menșevice ca „Vozrojdenie”, „Naša Zarea” ș.a. În cursul primului război mondial — social-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie a emigrat ; în străinătate a colaborat la săptămînalul lui Kerenski „Dni”, unde s-a dedat la atacuri împotriva Rusiei Sovietice. — 304, 428.

R

R. N. S. — vezi Struve, P. B.

Radcenko, L. N. (Liuba) (n. 1871) — la sfîrșitul deceniului al 9-lea al secolului trecut a participat la cercurile narodnice din Tomsk, iar la începutul ultimului deceniu — la cercurile social-democrate din Petersburg. A făcut parte din „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. În 1896 a fost arestată și în 1898 deportată pe termen de trei ani la Pskov, unde i s-a fixat domiciliu forțat. La locuința ei a avut loc în martie 1900 consfătuirea organizată de V. I. Lenin în problema editării în străinătate a unui ziar ilegal. Din august 1900 a făcut parte din grupul de la Poltava pentru sprijinirea „Iskrei” și a participat la organizarea tipografiei „Iskrei” la Chișinău ; a activat la Harkov ca agent al „Iskrei”. În februarie 1902 a fost arestată din nou, la sfîrșitul lui 1902 eliberată, apoi a plecat în străinătate. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menșevici, a lucrat la Moscova, Rostov pe Don și Odesa. La Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. a fost aleasă membru al C.C. din partea menșevicilor. A lucrat la secretariatul celei de-a II-a Dume de stat, a fost secretara fracțiunii social-democrate din cea de-a III-a Dumă de stat. În 1913—1914 a condus administrația ziarului „Luci”, organ al menșevicilor-lichidatori. În 1914 s-a stabilit la Moscova. După revo-

luția din februarie 1917 a condus administrația ziarului menșevic „Vpered” și a făcut parte din Comitetul organizației menșevice din Moscova. Din 1918 s-a retras din activitatea politică, lucrând ca statisticiană în diverse instituții. — 383, 384.

Radcenko, S. I. (Stepan) (1868—1911) — activitatea revoluționară și-a început-o în 1890 ca propagandist în cercurile muncitorești din Petersburg, făcând parte din grupul social-democrat al studenților tehnologi; în 1892 a fost arestat. În 1895 a fost unul dintre organizatorii „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg; în 1896 a fost arestat. În 1898 a participat la lucrările Congresului I al P.M.S.D.R., unde a fost ales membru al C.C. al partidului. În martie 1900 a luat parte la consfătuirea de la Pskov, organizată de V. I. Lenin, în problema editării în străinătate a unui ziar ilegal. În 1902 a fost arestat în legătură cu procesul organizației din Petersburg a „Iskrei” și deportat pe termen de 5 ani în gubernia Vologda. A fost eliberat în 1905 pe baza unei amnistii; în anii reacțiunii s-a retras din activitatea politică. — 383.

Rafailov, M. — vezi Goț, M. R.

Rașid-Bek — vezi Zurabov, A. G.

Reazanov (Goldendah), D. B. (1870—1938) — a intrat în mișcarea social-democrată în ultimul deceniu al secolului trecut, a activat la Odesa și Chișinău. În 1900 a plecat în străinătate, devenind unul dintre organizatorii grupului publicistic „Borba”, care s-a ridicat împotriva programului de partid și a principiilor organizatorice leniniste de construcție a partidului, elaborate de „Iskra”. Congresul al II-lea s-a pronunțat împotriva participării la congres a grupului „Borba” și a respins propunerea de a invita la congres pe Reazanov ca reprezentant al acestui grup. În 1907 a activat în cadrul Biroului central al sindicatelor, la Petersburg, apoi a plecat în străinătate, unde a colaborat la „Die Neue Zeit” și a lucrat la istoria Internaționalei I. În 1909 a fost lector la școala de la Capri a grupului fracționist „Vpered”; a ținut prelegeri despre mișcarea sindicală la școala de partid din Longjumeau; din însărcinarea Partidului social-democrat din Germania a lucrat la pregătirea editării Operelor lui K. Marx și F. Engels. În perioada primului război mondial a fost centrist, a colaborat la ziarele menșevice-troțkiste „Golos” și „Nașe Slovo”. La Congresul al VI-lea al partidului (1917) a fost primit, împreună cu „interraioniștii”, în rândurile P.M.S.D. (b) din Rusia. După Revoluția Socialistă din Octombrie a activat în mișcarea sindicală; a fost unul dintre organizatorii Institutului K. Marx și F. Engels și directorul acestui institut pînă în 1931. La începutul anului 1918 a ieșit temporar din rândurile partidului, nefiind de acord cu felul cum se punea problema păcii de la Brest-Litovsk; în timpul discuției cu privire la syndicate (1920—1921) s-a situat pe o poziție antipartinică, lucru pentru care a fost înlăturat din munca în cadrul sindicatelor. În februarie 1931 a fost exclus din rândurile P.C. (b) din Rusia pentru concursul dat menșevicilor în activitatea lor contrarevoluționară. — 264, 416.

Ricardo, David (1772—1823) — eminent economist englez, autor al lucrărilor „Despre principiile economiei politice și ale impunerii fiscale” (1817), „Despre protecția agriculturii” (1822) și al altor lucrări, în care și-a găsit încununarea economia politică burgheză clasică. Apărînd interesele burgheziei în lupta ei împotriva rămășițelor feudalismului, Ricardo susținea principiul liberei concurențe, cerînd înlăturarea tuturor îngrădirilor care frînau dezvoltarea producției capitaliste. Însemnătatea istorică a lui Ricardo pentru știința economică rezidă, în primul rînd, în teoria sa a valorii bazate pe muncă, pe care a căutat s-o pună la baza întregii economii politice. Dezvoltînd teoria valorii a lui A. Smith, Ricardo a demonstrat că valoarea este determinată de munca cheltuită pentru producerea mărfii, că din această muncă izvorăsc atît salariul muncitorului cît și veniturile neprovenite din muncă : profitul și renta. El a descoperit opoziția dintre salariul muncitorului și profitul capitalistului, adică a scos la iveală conflictul care există în sfera circulației între interesele proletariatului și cele ale burgheziei.

Dar mărginirea de clasă l-a împiedicat pe Ricardo să facă o analiză cu adevărat științifică a capitalismului, să dezvăluie secretul exploatării capitaliste. El considera producția de mărfuri și capitalismul drept o formă eternă și firească a producției sociale. El n-a dezvăluit natura socială a valorii, n-a văzut deosebirea dintre valoare și prețul de producție și n-a putut să-și explice originea și esența banilor.

Concepțiile teoretice ale lui Ricardo au fost criticate de K. Marx în „Capitalul”, în „Teorii asupra plusvalorii” și în alte lucrări. — 111, 112.

Rozanov, V. N. (Martîn) (1876—1939) — social-democrat, menșevic. Activitatea politică și-a început-o pe la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut, la Moscova ; în 1899 a fost deportat la Smolensk. A făcut parte din grupul „Iujnii rabocii”, în 1901—1903 a activat în sudul Rusiei ; a fost membru în Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. A participat la congres ca delegat din partea grupului „Iujnii rabocii”, s-a situat pe pozițiile centrului ; după congres — menșevic activ. La sfîrșitul anului 1904 a fost cooptat în Comitetul Central împăciuitoarist, iar în februarie 1905 a fost arestat. La conferința menșevicilor din mai 1905 a fost ales în Comisia de organizare — centru conducător menșevic, iar la Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. a fost ales în C.C. din partea menșevicilor. În 1908 a emigrat. După revoluția din februarie 1917 a fost membru al fracțiunii menșevice a Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd, defensist. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă ; a participat îndeaproape la activitatea desfășurată de o serie de organizații contra-revoluționare ; implicat în procesul „Centrului tactic”, a fost condamnat. După amnistie s-a retras din activitatea politică ; a lucrat în cadrul diverselor instituții medicale. — 396, 398, 405, 407, 412, 423, 426.

Ruben — vezi Knunianț, B. M.

Rudin, A. (Potapov, A. I.) (1869—1915) — activitatea politică și-a început-o ca narodnic, în 1896 a fost deportat pe termen de 2 ani la Kurgan. A colaborat la revistele „Russkoe Bogatstvo” și „Obrazovanie”. Mai târziu a intrat în partidul eserilor, în 1903—1905 a fost membru în C.C. al acestui partid. În articolele și broșurile sale referitoare la problema agrară a luat poziție împotriva marxismului. În 1909 a fost deportat la Astrahan, apoi a plecat în străinătate. În 1914—1915 a lucrat ca medic igienist la Moscova. — 220, 224.

Ruge Arnold (1802—1880) — publicist german, tânăr hegelian, radical burghez. Împreună cu K. Marx a editat la Paris, în 1844, „Deutsch-Französische Jahrbücher” („Analele germano-franceze”). Curînd Marx s-a despărțit de Ruge. În 1848 Ruge a fost deputat în Adunarea națională de la Frankfurt, făcînd parte din aripa stîngă; în 1850—1860 — unul dintre liderii emigrației mic-burgheze germane în Anglia; după 1866 — național-liberal, partizan al lui Bismarck; a militat în presă pentru unificarea Germaniei sub egida Prusiei. — 232.

Rusov — vezi Knunianț, B. M.

S

S. S. — vezi Miliukov, P. N.

Samilin, M. I. (n. 1871) — muncitor din Sormovo, social-democrat. Din 1895 a fost propagandist în cadrul cercurilor social-democrate din Nijni-Novgorod. A fost unul dintre organizatorii demonstrației de 1 Mai 1902 la Sormovo. Pentru participarea la demonstrație a fost arestat, condamnat și deportat în gubernia Ienisei. În 1905 a fugit în străinătate; la Geneva a lucrat la expediția ziarului bolșevic „Proletarii”; la sfîrșitul anului s-a întors în Rusia și a activat în organizațiile de partid din Vologda și Nijni-Novgorod. Din 1910 s-a retras din activitatea politică. — 61—62, 63, 84.

Schulze-Delitzsch, Hermann (1808—1883) — economist vulgar german, militant pe tărîmul obștesc, în 1867—1883 deputat în Reichstag. A propovăduit armonia dintre interesele de clasă ale capitaliștilor și ale muncitorilor; din 1849 a desfășurat în rîndurile muncitorilor și meșteșugarilor germani o campanie pentru înființarea de societăți cooperatiste și de case de economii și împrumut, pe care le considera ca fiind calea spre realizarea păcii sociale în cadrul societății capitaliste. K. Marx și F. Engels au criticat în repetate rînduri conceptele reacționare ale lui Schulze-Delitzsch. — 264, 420.

Sipiaghin, D. S. (1853—1902) — om de stat reacționar din Rusia țaristă. Din 1899 — ministru al afacerilor interne și șef al jandarmriei; a dus o luptă aprigă împotriva mișcării de eliberare din Rusia La 2 (15) aprilie 1902 a fost ucis de studentul S. V. Balmașev. — 59.

Sirotnin — vezi Gorin, V. F.

Slepov, F. A. — zubatovist, muncitor la uzina „Bromley“ din Moscova. Fiind agent al secției ohranei din Moscova, a luat parte activă la organizarea „Societății de ajutor reciproc a muncitorilor din industria de construcții mecanice“, societate zubatovistă; lua cuvântul la întrunirile muncitorești, făcând agitație pentru înființarea de organizații muncitorești cu sprijinul și sub controlul guvernului. — 82—87.

Sokolov, I. S. — muncitor zubatovist din Petersburg. — 83.

Sokolovski — vezi Mahlin, L. D.

Stariški, A. — vezi Peșehonov, A. V.

Starover — vezi Potresov, A. N.

Stein — vezi Aleksandrova, E. M.

Stepan — vezi Radcenko, S. I.

Stepanov, S. I. (Grigoriev) (1876—1935) — revoluționar de profesie, bolșevic. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1895, la uzinele de armament din Tula, unde a lucrat ca strungar. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegat al Comitetului Tula, reprezentant al majorității iskriste. La întoarcerea în Rusia a fost arestat, în 1905 eliberat; a activat la Tula, Petersburg și Moscova. În 1915 a fost arestat din nou și deportat în gubernia Irkutsk, de unde s-a întors după revoluția din februarie 1917. După Revoluția Socialistă din Octombrie a condus operațiile de naționalizare a uzinelor din Tula, în 1919 a fost numit director al fabricii de cartușe din Tula. Din 1925 — președinte al Comitetului executiv al guberniei Tula. Din 1930 a lucrat ca vice-președinte al Comitetului executiv al regiunii Moscova, apoi ca secretar al colegiului de partid al comisiei regionale de control. În 1933—1935 a fost președinte al tribunalului regional Moscova. La Congresul al XIII-lea al partidului a fost ales membru al Comisiei Centrale de Control, iar la Congresele al XIV-lea și al XV-lea membru al Comisiei de revizie a C.C. — 427.

Stepneak, S. (Kravcinski, S. M.) (1851—1895) — scriitor și publicist rus, reprezentant de seamă al narodnicismului revoluționar din deceniul al 8-lea al secolului trecut. În 1872 a intrat în cercul narodnic al „ceaikovșilor“; a fost unul dintre cei care „mergeau în popor“; a fost arestat; în 1873 a emigrat. În 1875 a luat parte la mișcarea de eliberare națională din Bosnia și Herțegovina, îndreptată împotriva turcilor. În 1878 s-a întors în Rusia, a participat intens la activitatea organizației narodniciste „Zemlea i volea“ și a redactat primul număr al revistei cu același nume. La 4 (16) august 1878 a săvârșit un atentat împotriva șefului jandarmeriei, Mezențov; curînd după aceea a fugit în străinătate. Din 1884 a trăit la Londra, a fost unul dintre organizatorii asociației „Prietenii libertății ruse“. A scris un volum de schițe, „Rusia ilegală“ (1882), o serie de nuvele și romanul „Andrei Kojuhov“ (1889). În scrierile sale a idealizat figura narodnicului terorist. — 41.

Stopani, A. M. (Dmitriev, Lange, Tura) (1871—1932) — revoluționar de profesie, bolșevic. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1892 la Kazan; în 1893 a organizat un cerc marxist, în 1894—1898 a dus muncă de propagandist în cadrul cercurilor muncitorești social-democrate din Iaroslavl. Din 1899 a activat la Pskov, unde, în 1900, a făcut cunoștință cu V. I. Lenin; a luat parte la pregătirea editării „Iskrei” și a fost unul dintre organizatorii Uniunii muncitorilor din nord; în noiembrie 1902, la consfătuirea de la Pskov a Comitetului de organizare pentru convocarea celui de-al II-lea Congres al P.M.S.D.R., a fost cooptat în acest comitet. A luat parte la congres ca delegat al Uniunii muncitorilor din nord, reprezentant al majorității iskriste. După congres, din însărcinarea Comitetului Central, a activat la Iaroslavl, unde a organizat o tipografie ilegală, iar după căderea acesteia, în vara anului 1904 a plecat la Baku; aici a fost unul dintre organizatorii Comitetului bolșevic local. Din toamna anului 1905 a lucrat la Kostroma, a luat parte la organizarea Sovietului de deputați ai muncitorilor din Kostroma și a ziarului ilegal „Severnii Rabocii” („Muncitorul din nord”); a fost secretar al Comitetului Kostroma al P.M.S.D.R. și delegat din partea acestuia la Congresul al V-lea al partidului. După congres a activat la Baku, a fost secretar de redacție al ziarului bolșevic legal „Gudok” și a luat parte la organizarea de greve. În repetate rânduri a fost arestat și ținut sub supravegherea poliției. După revoluția din februarie 1917 a fost președinte al comitetului de aprovizionare din Baku. După Revoluția Socialistă din Octombrie a avut munci de răspundere în partid și în aparatul sovietic, iar în 1930—1932 a fost vicepreședinte al Asociației unionale a vechilor bolșevici. — 277, 407, 411, 427.

Strahov — vezi Tahtarev, K. M.

Struve, P. B. (R.N.S.) (1870—1944) — economist și publicist burhez, unul dintre liderii partidului monarhist liberal al cadeților. În ultimul deceniu al secolului trecut a fost unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai „marxismului legal”; colaborator și redactor al revistelor „Novoe Slovo” (1897), „Nacealo” (1899) și „Jizn” (1900). Încă în prima sa lucrare, „Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei” (1894), Struve, criticând narodnicismul, a procedat la o „critică” a teoriei economice și filozofice a lui K. Marx, căreia i-a adus unele „completări”; s-a solidarizat cu reprezentanții economiei politice burgheze vulgare și a propagat malthusianismul. „Marele maestru al renegării” — așa l-a numit V. I. Lenin pe Struve (V. I. Lenin, Opere, vol. 13, E.S.P.L.P. 1957, pag. 488). Struve a fost unul dintre teoreticienii și organizatorii „Uniunii eliberării”, organizație liberală burheză (1904—1905), și redactor al organului ei ilegal, revista „Osvobođenje” (1902—1905). O dată cu înființarea, în 1905, a partidului cadeților, el devine membru al Comitetului Central al acestui partid. După înfrângerea revoluției din 1905—1907 îl găsim pe Struve lider al aripii drepte a liberalilor; la începutul primului război mondial a devenit unul dintre ideologii imperialismului rus.

După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost dușman inveterat al Puterii sovietice, membru al guvernului contrarevoluționar al lui Vranghel și, în cele din urmă, emigrant alb. — 38—39, 40, 114, 201—207, 304, 333, 337, 376, 424.

§

Șipov, D. N. (1851—1920) — mare proprietar funciar, militant de seamă al zemstvelor, liberal moderat. Din 1893 pînă în 1904 a fost președinte al Consiliului de zemstvă al guberniei Moscova. În noiembrie 1904 a fost președinte al „Consfătuirii neoficiale a reprezentanților zemstvelor”. În noiembrie 1905 — unul dintre organizatorii „Uniunii 17 octombrie” și președinte al C.C. al acestui partid. În 1906 a ieșit din „Uniune” și a intrat în „Partidul reînnoirii pașnice”; în același an a fost ales membru al Consiliului de stat. În 1911 s-a retras din activitatea politică. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; a fost unul dintre conducătorii organizației albgardiste contrarevoluționare „Centrul național”. — 36, 37, 38, 204.

Sneerson, A. A. (n. 1881) — social-democrat. În septembrie 1902 a făcut parte din grupul de propagandiști al Comitetului Petersburg, a fost în corespondență cu redacția „Iskrei”. A elaborat un proiect de „Organizare a partidului revoluționar din Petersburg” și l-a trimis lui V. I. Lenin, pentru a i se face o analiză critică. Răspunsul lui Lenin a fost „Scrisoare către un tovarăș cu privire la sarcinile noastre organizatorice”. În noiembrie 1902 a fost arestat la Kiev, fiind implicat în procesul intentat organizației din Petersburg a „Iskrei”. În aprilie 1903 a fost pus sub supravegherea specială a poliției, la Petersburg. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menșevici, a activat la Rostov pe Don, Kiev, Odesa și Petersburg. În anii reacțiunii s-a retras din activitatea politică. — 7—8, 9—10, 11, 12.

Șotman, A. V. (Berg, Nikolai Petrovici) (1880—1939) — revoluționar de profesie, bolșevic, muncitor strungar. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1899, în cadrul „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg; a activat la uzinele „Obuhov”, a luat parte la „apărarea de la Obuhov” (1901) și a fost organizator de partid al raionului Viborg. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat al Comitetului Petersburg, reprezentant al majorității iskriste. După congres a lucrat la Kostroma și la Ivanovo-Voznesensk, a fost membru al Comitetului de nord al P.M.S.D.R., a participat la revoluția din 1905—1907, la Petersburg și Odesa. În 1911—1912 a făcut parte din Comitetul din Helsingfors al Partidului muncitoresc social-democrat din Finlanda. În 1912 a venit la Paris, la V. I. Lenin, cu raportul asupra organizației militare din flota Mării Baltice. La consfătuirea din august a C.C. al P.M.S.D.R. cu activiștii de partid, care a avut loc la Poronino (1913), a fost cooptat în C.C. și în Biroul din Rusia al C.C. al P.M.S.D.R. În

noiembrie 1913 a fost arestat la Ekaterinoslav și deportat în ținutul Narîmului. La revoluția din februarie 1917 a luat parte la Tomsk ; din iunie 1917 a fost membru al Comitetului districtual al organizației de partid Petrograd, a organizat trecerea lui V. I. Lenin în Finlanda. A participat activ la Revoluția Socialistă din Octombrie ; după revoluție a avut munci de răspundere pe linie de partid, în sectorul economic și în aparatul de stat ; în 1923—1924 a deținut funcția de președinte al Comitetului Executiv Central al Republicii Sovietice Socialiste Autonome Karelia, între 1926 și 1937 a fost șef al serviciului de cadre al Consiliului economic superior și împuternicit al Prezidiului Comitetului Executiv Central din Rusia pentru probleme speciale. La Congresele al XIII-lea, al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea ale partidului a fost ales membru al Comisiei Centrale de Control. — 396, 427.

Șvarțman — vezi Kosovski, V.

T

T. — vezi Gurevici, I. I.

Tahtarev, K. M. (Strahov, Tar) (1871—1925) — a intrat în mișcarea social-democrată din 1893, a făcut parte din „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg ; în ianuarie 1896 a fost arestat, iar în 1897 a emigrat. În noiembrie 1898 a participat la lucrările Congresului de la Zürich al „Uniunii social-democraților ruși din străinătate” ; în 1900 a redactat ziarul „Rabocziaia Mișl”, organ al „economistilor” ; a luat parte la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a (1900) ca delegat din partea Organizației muncitorești din Petersburg. A contribuit la organizarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., la care a participat cu drept de vot consultativ. După scindarea partidului a simpatizat cu menșevicii ; curând după aceea a părăsit munca de partid. În anii următori s-a dedicat activității științifice și pedagogice, a scris o serie de lucrări de sociologie și de istorie a mișcării revoluționare din Rusia ; din 1924 a lucrat la Institutul „K. Marx și F. Engels”. — 268, 428.

Tar, soții — vezi Tahtarev, K. M. și Iakubova, A. A.

Thiers, Adolphe (1797—1877) — om politic reacționar burghez și istoric francez, de profesiune avocat. Activitatea politică și-a început-o la sfârșitul deceniului al 3-lea al secolului trecut ca militant al opoziției liberale burgheze ; după revoluția burgheză din iunie 1830 a ocupat mai multe posturi ministeriale, devenind apoi șef al guvernului. În 1834 a fost organizatorul cruntei reprimări a răscoalelor republicane din Lyon și Paris. În perioada celei de-a doua Republici (1848—1851) a fost unul dintre conducătorii „partidului ordinii”, partid monarhist contrarevoluționar. În anii celui de-al doilea Imperiu (1851—1870) n-a mai luat parte activă la viața politică ; în 1863

a aderat la opoziția liberală moderată. După căderea celui de-al doilea Imperiu (4 septembrie 1870) a fost unul dintre conducătorii de fapt ai guvernului reacționar, al cărui șef a devenit la 17 februarie 1871. Din ordinul lui a fost întreprinsă încercarea de a dezarma gărzile naționale de la Paris, ceea ce a provocat războiul din 18 martie 1871. A fost unul dintre principalii organizatori ai războiului civil și ai reprimării Comunei din Paris. Rolul jucat de Thiers în istoria Franței a fost caracterizat în mod amănunțit de Marx în lucrarea „Războiul civil din Franța” (vezi *K. Marx*, „Războiul civil din Franța”, Editura politică, 1960, pag. 38—45). — 202.

Topuridze, D. A. (Isari, Karski) (1871—1942) — social-democrat gruzin, menșevic. A făcut parte din „Mesame dasi”, prima organizație social-democrată din Gruzia. A participat la Congresul al II-lea ca delegat al Comitetului Tiflis, reprezentant al majorității iskriste; s-a dovedit însă șovăitor, și la sfârșitul congresului a votat împreună cu reprezentanții minorității iskriste. După congres a aderat la menșevici, luînd poziție împotriva organelor centrale ale partidului alese de congres, fapt pentru care, la începutul lui octombrie 1903, Comitetul unificat din Caucaz al P.M.S.D.R. l-a înlăturat pe Topuridze din munca de partid. În timpul dominației menșevicilor în Gruzia, în 1918—1921, Topuridze a fost președinte al Comisiei financiare a Adunării constituante și primar al orașului Kutais. După instaurarea Puterii sovietice în Gruzia a lucrat în cadrul Comisariatului pentru finanțe și a desfășurat o activitate publicistică și științifică. — 278, 401, 407, 412, 414, 428.

Troțki (Bronstein), L. D. (1879—1940) — dușman inveterat al leninismului. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat al Uniunii din Siberia a P.M.S.D.R., reprezentant al minorității iskriste. După congres a dus o luptă activă împotriva bolșevicilor în toate problemele teoriei și practicii revoluției socialiste. În anii reacțiunii a fost lichidator, în 1912 — organizator al blocului antipartinic din august. În perioada primului război mondial s-a situat pe o poziție centristă, a dus lupta împotriva lui V. I. Lenin în problemele războiului, păcii și revoluției. La întoarcerea din emigrație, după revoluția din februarie 1917, a făcut parte din grupul „inter-raioniștilor” și împreună cu aceștia a fost primit la Congresul al VI-lea al P.M.S.D.(b) din Rusia, în rîndurile partidului bolșevic. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost comisar al poporului pentru afacerile externe, comisar al poporului pentru problemele militare și maritime, președinte al Consiliului militar-revoluționar al republicii, membru al Biroului politic al C.C. În 1918 a fost adversar al păcii de la Brest, în 1920—1921 a fost în fruntea opoziției în discuția cu privire la sindicate; începînd din 1923 a dus o luptă înverșunată împotriva programului leninist de construire a socialismului și împotriva liniei generale a partidului, a propagat ideea imposibilității victoriei socialismului în U.R.S.S. Demascînd troțkismul ca o deviere mic-burgheză în partid, partidul comunist l-a zdrobit din punct de vedere ideologic și organizatoric. În 1927 Troțki a fost exclus din partid, în

1929 expulzat din U.R.S.S. pentru activitate antisovietică, iar în 1932 i s-a retras cetățenia sovietică. — 278, 281—282, 300, 398, 407, 408, 410, 412, 422, 427.

Tura — vezi Stopani, A. M.

T

Federbaum, I. O. — vezi Martov, L.

Federbaum, S. O. (Iakov) (1879—1939) — a aderat la mișcarea social-democrată în 1898, a activat în grupul „Rabocce Znamea” din Petersburg; a fost arestat și deportat la Poltava, unde i s-a fixat domiciliu forțat. A lucrat în cadrul organizării transportării din străinătate a publicațiilor „Iskrei”. În 1901 a fost arestat în legătură cu căderea organizației iskriste de la Petersburg și condamnat la deportare pe termen de 10 ani, dar a evadat în drum spre locul de deportare. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — menșevic activ, a participat în mod nemijlocit la publicarea unei serii de ziare menșevice („Kurier”, „Jizn”, „Luci” ș.a.). În 1911—1912 — lider al „grupului de inițiativă” din Petersburg al menșevicilor-lichidatori. În timpul primului război mondial s-a situat pe poziții defensiste; în 1917 a colaborat la ziarul menșevic „Vpered”; după Revoluția Socialistă din Octombrie s-a retras din activitatea politică. — 383.

Feitlin, L. S. (Veisman, Moskovski) (n. 1877) — din 1898 a lucrat ca propagandist în cadrul cercurilor muncitorești social-democrate din Vitebsk. Din 1901 a activat la Moscova, a avut legături cu grupul „Iujnî Rabocii”. În 1902, după căderea din noiembrie a Comitetului Moscova, a lucrat la restabilirea organizației de partid la Moscova și a aderat la organizația „Iskrei”. Delegat din partea Comitetului organizației Moscova la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., s-a situat pe o poziție centristă, iar după congres a aderat la menșevici. A lucrat la Odesa, Moscova, Vitebsk. Din 1907 nu a mai dus o activitate politică intensă. După revoluția din februarie 1917 a condus secția edituri și presă de pe lângă Sovietul din Moscova. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în sectorul editorial. — 398, 427.

Ținrupa, A. D. (1870—1928) — revoluționar de profesie, militant de seamă al partidului comunist și eminent om de stat sovietic. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1891, la Herson. În 1893 a fost arestat și pus apoi sub supravegherea poliției. Din 1896 a activat la Simbirsk, după aceea la Ufa, unde, în 1899, a făcut cunoștință cu V. I. Lenin. A fost corespondent al „Iskrei”. În 1901 a devenit membru al Comitetului Harkov al P.M.S.D.R., apoi a lucrat la Tula; în 1902 a fost arestat și deportat pe termen de 3 ani în gubernia Olonețk. Întorcându-se din deportare, a lucrat la Ufa. După revoluția din februarie 1917 a jucat un rol activ în comitetul unificat al P.M.S.D.R., apoi în comitetul bolșevic; a fost membru al Soviet-

tului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Ufa, a făcut parte din comitetul revoluționar-militar. Din noiembrie 1917 a deținut funcția de locțiitor al comisarului poporului, iar din 1918 — de comisar al poporului pentru aprovizionare. Din 1921 a fost vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului și al Consiliului Muncii și al Apărării. A fost comisar al poporului pentru Inspekția muncitorească-tărănească (1922—1923), președinte al Comisiei de Stat a Planificării a R.S.F.S.R. și comisar al poporului pentru comerțul exterior și comerțul interior (1925). Între 1922 și 1927 — membru al Prezidiului Comitetului Executiv Central din Rusia și al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. A fost ales membru al C.C. al partidului la Congresele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea. — 384.

U

Ulianov, D. I. (Andreevski) (1874—1943) — revoluționar de profesie, bolșevic; medic, fratele mai mic al lui V. I. Lenin. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1894 în cercurile marxiste studențești din Moscova; în noiembrie 1897 a fost arestat în legătură cu procesul intentat Uniunii muncitorești din Moscova și pînă în toamna anului 1898 a stat în închisoare, apoi a avut domiciliu forțat; în 1900 a intrat în organizația „Iskrei”. A luat parte la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Tula, reprezentant al majorității iskriste. După congres a activat ca agent al Comitetului Central, în ianuarie 1904 a fost arestat la Kiev și deținut în închisoare 11 luni. În 1905—1907 a fost membru al Comitetului bolșevic din Simbirsk, apoi a lucrat ca medic la Serpuhovo și Feodosia, întreținând legături strînse cu organizațiile centrale ale bolșevicilor. În 1914 a fost mobilizat în armată, unde a desfășurat o activitate revoluționară în rândurile soldaților. După Revoluția Socialistă din Octombrie a dus o muncă de partid și în aparatul de stat în Crimeea, iar din 1921 a lucrat la Moscova, în cadrul Comisariatului poporului pentru ocrotirea sănătății; între 1925 și 1930 — la Universitatea comunistă „I. M. Sverdlov”, iar din 1933 — în cadrul Direcției sanitare a Kremlinului. A luat parte activă la lucrările Muzeului central „V. I. Lenin”. — 427.

Ulianov, V. I. — *vezi* Lenin, V. I.

V

V. V. — *vezi* Voronțov, V. P.

Val, V. V. (1840—1915) — înalt demnitar țarist, general. S-a distins cu prilejul înăbușirii răscoalei pentru eliberarea Poloniei în 1863—1864; mai târziu a fost guvernator într-o serie de gubernii, apoi guvernator al orașului Petersburg (1892—1895). În calitate de guvernator al guberniei Vilno, a ordonat ca toți cei arestați pentru participarea la sărbătorirea zilei de 1 Mai 1902 în orașul Vilno să fie

bătuți cu vergile, fapt care a determinat pe muncitorul G. I. Lekkert să săvârșească un atentat la viața lui. În 1902 Val a fost numit locțiitor de ministru al afacerilor interne și comandant al corpului special de jandarmi. Din 1904 a fost membru al Consiliului de stat. — 54, 354.

Varenka — vezi Kojevnikova, V. F.

Veisman — vezi Teitlin, L. S.

Vilenski, L. S. (Leonov) (1880—1950) — în 1899 a făcut parte din grupul propagandiștilor de pe lângă Comitetul Kiev al P.M.S.D.R. ; a fost arestat pentru participarea la organizarea demonstrației din aprilie 1901 de la Kiev și deportat în gubernia Poltava. Din 1902, la Ekaterinoslav, a luat parte activă la organizarea tipografiilor ilegale și la răspândirea publicațiilor social-democrate. A participat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Ekaterinoslav, reprezentant al majorității iskriste ; după congres a devenit bolșevic. În 1905 a părăsit rîndurile P.M.S.D.R., intrînd în organizația comuniștilor anarhiști și a fost unul dintre redactorii revistei anarhiste „Buntar”. În 1907 a fost arestat și deportat pe termen de 4 ani în ținutul Turuhansk ; la întoarcerea din deportare s-a retras din activitatea politică. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luat parte la organizarea Puterii sovietice la Odesa și a lucrat în organele Inspecției muncitorești-tărănești : în 1922—1924 a deținut funcția de secretar general al Băncii industriale din Moscova ; mai târziu a lucrat în Comisia de Stat a Planificării a R.S.F.S.R. — 427.

Vilonov, N. E. (1883—1910) — revoluționar de profesie, bolșevic. Activitatea revoluționară și-a început-o în 1901, pe cînd lucra ca muncitor la atelierele căilor ferate din Kaluga. În 1902 a intrat în organizația social-democrată din Kiev, devenind partizan al „Iskrei”. În 1903 a fost arestat, deportat la Ekaterinoslav și pus acolo sub supravegherea specială a poliției ; acolo a făcut parte din comitetul iskrist local, devenind unul dintre organizatorii grevei generale din august 1903 ; după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a devenit bolșevic. A fost deportat în gubernia Ienisei, de unde, în iulie 1904, a evadat ; din însărcinarea Biroului din răsărit al C.C. a lucrat la Kazan la organizarea Comitetului local al P.M.S.D.R. ; a înființat tipografii ilegale în Ural. A luat parte activă la revoluția din 1905—1907 în regiunea Volgăi și în Ural, a fost ales președinte al Comitetului executiv al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Samara, a desfășurat o muncă de partid în Ufa, a organizat la Ekaterinburg alegerile de delegați pentru participarea la cel de-al IV-lea Congres al P.M.S.D.R. În martie 1906 a fost arestat, iar în luna iulie a aceluiași an a evadat din închisoare ; a activat ca organizator de partid în raionul Lefort din Moscova, a făcut parte din Comitetul organizației Moscova a P.M.S.D.R. Arestat din nou, a fost condamnat la deportare pe termen de 3 ani în gubernia Astrahan, de unde, la sfîrșitul anului 1908, a plecat în străinătate. A fost unul dintre organizatorii școlii de partid de la Capri. Cînd în cadrul școlii s-a

ajuns la sciziune și s-a format grupul fracționist „Vpered”, Vilonov a rupt cu fracționistii și a plecat la Paris împreună cu grupul de cursanți leniniști. La plenara C.C. al P.M.S.D.R. din 1910, bolșevicii l-au desemnat pe Vilonov candidat pentru a fi cooptat în Comitetul Central. La 1 mai 1910 a murit de tuberculoză, pe când urma un tratament la Davos (Elveția). — 28—31.

Vladimir — vezi Kosovski, V.

Vodovozov, N. V. (1870—1896) — publicist rus, unul dintre reprezentanții „marxismului legal”. A studiat la Universitatea din Petersburg și a participat la tulburările studentești; în 1891 a fost exmatriculat din universitate pentru cuvântarea pe care a rostit-o la înmormântarea lui N. V. Șelgunov. A scris o serie de articole cu privire la istoria gândirii sociale și la mișcarea muncitorească, susținând într-unele din ele malthusianismul. Împreună cu M. I. Vodovozova a fondat editura în care a apărut în 1899 cartea lui V. I. Lenin „Dezvoltarea capitalismului în Rusia”. În 1897 a apărut o culegere de articole ale lui Vodovozov, „Studii economice”. — 205.

Voronțov, V. P. (V. V.) (1847—1918) — economist și publicist rus, unul dintre ideologii narodnicismului liberal din anii 1880—1900, autor al lucrărilor: „Destinele capitalismului în Rusia” (1882), „Curențele de la noi” (1893), „Studii de economie teoretică” (1895) și altele, în care susținea că în Rusia nu există condiții pentru dezvoltarea capitalismului și în același timp proslăvea mica producție de mărfuri și idealiza obștea țărănească. Voronțov a pledat pentru necesitatea împăcării cu cîrmuirea țaristă și a combătut cu hotărîre marxismul. Concepțiile lui au fost aspru criticate de V. I. Lenin în multe din lucrările sale. — 45, 226—227, 377.

W

Witte, S. I. (1849—1915) — om de stat rus, exponent al intereselor „imperialismului militarist-feudal” din Rusia țaristă; partizan convins al absolutismului. A căutat să mențină monarhia făcînd concesii și promisiuni neînsemnate burgheziei liberale și recurgînd la crunte represii împotriva poporului. A fost unul dintre organizatorii înăbușirii revoluției din 1905—1907. În calitate de ministru al căilor de comunicații (februarie-august 1892), ministru de finanțe (1892—1903), președinte al Consiliului de Miniștri (octombrie 1905 — aprilie 1906), Witte, prin măsurile luate în domeniul finanțelor, al politicii vamale, al construcțiilor de căi ferate, al legislației pentru reglementarea muncii în fabrici, prin favorizarea pe toate căile a investițiilor de capital străin, a contribuit la dezvoltarea capitalismului în Rusia și la accentuarea dependenței ei de puterile imperialiste. „Ministru-misit”, „agent de bursă”, așa l-a caracterizat V. I. Lenin. — 201.

Wróblewski, Valeri (1836—1908) — revoluționar polonez de seamă, general al Comunei din Paris din 1871. A studiat la Institutul de silvicultură din Petersburg, unde a avut posibilitatea să cunoască ideile

democrațiilor-revoluționari ruși. La întoarcerea în Polonia a desfășurat agitație revoluționară în rândurile țăranilor. În timpul răscoalei pentru eliberarea Poloniei în 1863—1864 a comandat detașamente de răsculați ; a fost grav rănit. În ianuarie 1864 a plecat la Paris, devenind unul dintre conducătorii aripii democratice a emigrației poloneze. Când a fost proclamată Comuna din Paris, Wróblewski s-a situat cu hotărîre de partea insurgenților ; i-a fost încredințată comanda armatei a II-a a comunarșilor. Wróblewski a luptat vitejește în rândurile comunarșilor din Paris pînă în ultimele zile ale Comunei. După înfrîngerea ei, a emigrat la Londra ; a fost cooptat în Consiliul General al Internaționalei I ; a luat parte activă la lupta împotriva bakuniștilor, susținînd linia tactică a lui Marx și Engels. După amnistia din 1880 s-a reîntors în Franța. Pînă la sfîrșitul vieții sale, Wróblewski a rămas credincios ideilor socialismului și solidarității internaționale. — 233.

X

X — *vezi* Maslov, P. P.

Z

Zagorski — *vezi* Krohmal, V. N.

Zalkind, R. S. — *vezi* Zemleacika, R. S.

Zalomov, P. A. (1877—1955) — muncitor din Sormovo, social-democrat. A intrat în mișcarea revoluționară în 1892 ; a făcut parte dintr-un cerc marxist ilegal și a dus muncă de propagandă în rândurile muncitorilor din Sormovo, Perm și Nijni-Novgorod. În mai 1901 a fost ales în Comitetul Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R. ; a fost unul dintre organizatorii demonstrației de 1 Mai 1902 din Sormovo. Arestat în timpul demonstrației, a rostit în fața tribunalului un discurs înflăcărat, îndreptat împotriva absolutismului. A fost condamnat la deportare pe viață în Siberia răsăriteană, de unde a evadat în martie 1905 ; a aderat la bolșevici, ducîndu-și munca la Petersburg și Moscova. A luat parte activă la insurecția armată din decembrie ca organizator al drujinelor de luptă într-o serie de raioane din Moscova. În vara anului 1906, după o boală grea, n-a mai desfășurat activitate politică intensă. După revoluția din februarie 1917 a luat parte la organizarea Sovietelor în gubernia Kursk. În anii războiului civil, arestat de haidamaci, apoi de denikiniști, a fost supus la torturi sălbatice și era cît pe-acî să fie împușcat. În 1925 a fost primit în rândurile P.C. (b) al U.R.S.S.

Zalomov a servit lui A. M. Gorki drept prototip pentru eroul său Pavel Vlasov din romanul „Mama”. — 61—62, 63.

Zasulici, V. I. (1849—1919) — militantă de seamă a mișcării narodnice, iar mai tîrziu a mișcării social-democrate din Rusia. În mișcarea revoluționară a început să activeze în 1869. A fost membră a or-

ganizațiilor narodnice „Zemlea i volea” și „Cernii peredel”. La 24 ianuarie 1878, în semn de protest împotriva batjocurilor la care a fost supus deținutul politic Bogoliubov, a săvârșit un atentat împotriva guvernatorului orașului Petersburg, Trepov. În 1880 a emigrat; în străinătate a rupt curînd cu narodnicismul și a trecut pe pozițiile marxismului. În 1883 a luat parte la crearea grupului „Eliberarea muncii”. În ultimele două decenii ale secolului trecut Zasulici a tradus în limba rusă „Mizeria filozofiei” de K. Marx și „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință” de F. Engels, a scris „O schiță de istorie a Asociației Internaționale a Muncitorilor” și alte lucrări; a colaborat la publicațiile grupului „Eliberarea muncii” și la revistele „Novoe Slovo” și „Naucinoe Obozrenie”, în care a publicat o serie de articole de critică literară. Începînd din 1900 Zasulici a făcut parte din redacția ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”. A luat parte la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegată cu drept de vot consultativ din partea redacției „Iskrei”, s-a alăturat reprezentanților minorității iskriste. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Zasulici a devenit unul dintre liderii menșevismului și a făcut parte din redacția „Iskrei” menșevice. În 1905 s-a înapoiat în Rusia; în perioada reacțiunii s-a alăturat lichidatorilor, iar în timpul primului război mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. Față de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a avut o atitudine negativă. — 285, 428.

Zborovski, M. S. (Konstantinov) (1879—1935) — social-democrat, menșevic. Activitatea politică și-a început-o în 1898, la Odesa. A luat parte la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Odesa, reprezentant al minorității iskriste. În anii primei revoluții ruse a susținut ideea lichidatoristă a convocării unui larg congres muncitoresc. În 1905 a fost membru al Comitetului executiv al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Petersburg. Împreună cu alți conducători ai Sovietului din Petersburg a fost arestat și deportat; în 1906 a evadat din locul de deportare, emigrînd în Elveția. În anii reacțiunii a fost lichidator, în 1908 a participat la organizarea ziarului „Golos Soțial-Demokrata”, organul din străinătate al menșevicilor-lichidatori; a condus treburile tehnice ale ziarului. După revoluția din februarie 1917 s-a întors în Rusia; a activat la Odesa. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; la sfîrșitul anului 1919 a emigrat în străinătate, unde și-a continuat activitatea în cadrul organizațiilor menșevice. — 427.

Zelenski, E. O. — *vezi* Nadejdin, L.

Zemleacika (Zalkind), R. S. (1876—1947) — revoluționară de profesie, militantă de seamă a partidului comunist și a Statului sovietic. A intrat în mișcarea revoluționară în 1893. La întoarcerea din străinătate, în 1896, a activat în cadrul organizației social-democrate din Kiev; mai târziu a făcut parte din Comitetul Kiev al P.M.S.D.R., a fost arestată și a stat 2 ani și jumătate în închisoare. În 1901 a fost agentă a „Iskrei”; a activat la Odesa și Ekaterinoslav. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a fost delegată din partea Comitetului Odesa,

reprezentantă a majorității iskriste. După congres a fost cooptată în C.C. din partea bolșevicilor; a participat activ la lupta împotriva menșevicilor. În august 1904 a luat parte la consfătuirea celor 22 de bolșevici de la Geneva și a fost aleasă în Biroul Comitetelor Majorității. A fost secretară a organizației de partid Petersburg și delegată a acestei organizații la Congresul al III-lea al Partidului. În perioada revoluției din 1905—1907 a fost secretară a Comitetului Moscova al P.M.S.D.R. A suferit în repetate rânduri represii din partea guvernului țarist. În 1909 a lucrat ca secretară a organizației bolșevice din Baku, apoi a emigrat. În 1915—1916 a fost membră a Biroului din Moscova al C.C. al partidului. După revoluția din februarie 1917, secretară a Comitetului Moscova al P.M.S.D. (b) din Rusia. În zilele insurecției armate din Octombrie a condus la Moscova lupta muncitorilor din raionul Rogojski-Simonovski. În 1918—1921 a fost șefa secțiilor politice ale armatelor de pe Frontul de nord și cel din sud. În anii următori a îndeplinit munci de răspundere pe linie de partid și în aparatul sovietic. A luat parte ca delegată la toate congresele de partid (în afară de Congreșele I și al V-lea). Începând de la Congresul al XIII-lea al P.C. (b) din Rusia a fost membră a Comisiei centrale de control, la al XVII-lea Congres a fost aleasă membră a Comisiei controlului de stat, iar la Congresul al XVIII-lea — membră a C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Din 1939 și în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a deținut funcția de vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. În ultimii ani ai vieții a fost vicepreședinte al Comisiei centrale de control de pe lângă C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. A fost deputată în Sovietul Suprem al U.R.S.S., prima legislatură. — 427.

Zurabov, A. G. (Rașid-Bek) (1873—1920) — a participat la mișcarea revoluționară din 1892; în 1896 a făcut parte din „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare”; din 1899 a desfășurat o intensă activitate în Comitetul Tiflis al P.M.S.D.R.; în 1902 a fost unul dintre organizatorii „Uniunii social-democraților armeni” și ai ziarului „Proletariat”, organul ei. În 1903 a fost ales membru al Comitetului unificat din Caucaz al P.M.S.D.R. A luat parte la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. ca delegat din partea Comitetului Batum, reprezentant al majorității iskriste. După congres a fost bolșevic, apoi a aderat la menșevici. A fost deputat în Duma a II-a de stat. După dizolvarea Dumei a lucrat în ilegalitate; în 1908 a fost arestat și deținut în fortăreața Petropavlovskaja, apoi deportat în Siberia, de unde a fugit în străinătate. În 1912 a făcut parte din blocul antipartinic din august al lui Troțki. În anii primului război mondial s-a situat pe poziții centraste. După revoluția din februarie 1917 s-a întors în Rusia; a fost cooptat în Comitetul executiv al Sovietului din Petrograd. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în Transcaucazia, s-a apropiat de bolșevici, a luptat împotriva menșevicilor și a dașnacilor și a militat pentru stabilirea unor legături strânse cu Rusia Sovietică. — 401, 428.

DATE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI V. I. LENIN

(Septembrie 1902 — prima jumătate a lunii septembrie 1903)

1902

Septembrie 1902 — Lenin locuiește la Londra (începînd din aprilie
aprilie 1903 1902).

Septembrie 1902 — Lenin continuă să desfășoare munca redacțională
septembrie 1903 la „Iskra” : citește articole, pregătește pentru tipar corespondențele venite din diferite orașe ale Rusiei (Moscova, Petersburg, Rostov, Odesa, Harkov, Ufa, Poltava, Tomsk, Herson, Perm ș.a.) privind situația muncitorilor, mișcarea muncitorească și cea studențească, evenimentele internaționale ; face pe aceste materiale observații, însemnări, corectări.

Între 1 și 11 Lenin scrie „Scrisoare către un tovarăș cu privire
(14 și 24) la sarcinile noastre organizatorice”, în care dez-
septembrie voltă planul iskrist de construire a partidului.

Septembrie, Într-o scrisoare adresată redacției ziarului „Iujnîi
3 (16) Rabocîi” la Harkov, Lenin arată importanța pe care o are sarcina unirii comitetelor locale într-o singură organizație pe întreaga Rusie și a concentrării tuturor forțelor asupra editării „Iskrei”, îi aduce la cunoștință măsurile adoptate în vederea unirii organizațiilor social-democrate din sud cu organizația din Rusia a „Iskrei”.

Septembrie, Într-o scrisoare adresată lui V. B. Krasnuha și
11 (24) E. D. Stasova la Petersburg, Lenin le atrage atenția asupra necesității de a se duce o luptă hotărâtă împotriva încercărilor lui A. S. Tokarev, conducătorul din Petersburg al „Economîștilor”, de a submina acordul încheiat în iulie 1902 între Comitetul Petersburg al P.M.S.D.R. și „Iskra”.

- Septembrie, 14 (27)* Lenin scrie o scrisoare către A. M. Kalmikova la Dresda în legătură cu problema modului de finanțare a redacției „Iskra” și a cheltuirii mijloacelor ce i se pun la dispoziție ; cere să i se trimită de urgență 2 000 de mărci.
- Intr-o scrisoare adresată Mariei Aleksandrovna Ulianova la Samara, Lenin își exprimă neliniștea în legătură cu starea sănătății ei, îi descrie viața pe care o duce la Londra.
- Înainte de 21 septembrie (4 octombrie)* Intr-o scrisoare adresată lui I. B. Basovski, Lenin propune acestuia să-și asume sarcina organizării transportării „Iskrei” în Rusia.
- Septembrie* În convorbirile avute cu I. V. Babușkin, care venise în străinătate, Lenin trasează sarcinile imediate ale organizațiilor iskriste în Rusia ; îl îndeamnă pe Babușkin să-și scrie amintirile legate de activitatea sa revoluționară.
- Octombrie, mai târziu de 6 (19)* Lenin scrie nota „Despre demonstrații”.
- Octombrie 15 (28)* În nr. 26 al ziarului „Iskra” apare articolul lui Lenin „Lupta politică și politicianismul”.
- Octombrie, 27 (noiembrie, 9)* Intr-o scrisoare către M. A. Ulianova, Lenin îi face cunoscut că a primit scrisoarea ei, îi vorbește despre viața sa la Londra, comunicându-i, totodată, că a primit cărțile rusești, inclusiv cartea „Studii de economie politică” de V. I. Jeleznov.
- Octombrie, 28 (noiembrie, 10)* Lenin ține la Lausanne un referat despre programul și tactica eserilor.
- Octombrie, 29 (noiembrie, 11)* Lenin ține la Geneva un referat despre programul și tactica eserilor.
- Intr-o scrisoare către L. I. Akselrod la Berna, Lenin îi face cunoscut că a ținut la Lausanne un referat despre programul și tactica eserilor și că urmează să plece la Berna și Zürich pentru a ține referate pe aceeași temă.
- Lenin îi scrie lui P. A. Krasikov la Petersburg, răspunzând la scrisoarea în care acesta îl ruga să-i trimită însemnările sale în legătură cu consfățuirea reprezentanților Comitetului Petersburg al P.M.S.D.R., ai organizației din Rusia a „Iskrei” și ai Uniunii din nord a P.M.S.D.R. pe

care o ținuse la Londra la 2 (15) august 1902 și la care a fost creat nucleul iskrist al Comitetului de organizare (C.O.) pentru pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. ; Lenin își exprimă satisfacția în legătură cu proiectata componență a C.O. și subliniază necesitatea de a se depune toate eforturile pentru a urgenta convocarea congresului.

*Octombrie, 31
(noiembrie, 13)*

Lenin își notează intervențiile lui V. M. Cernov, L. Nadejdin, A. Martînov și O. Minor în cadrul discuțiilor asupra referatului despre programul și tactica eserilor pe care l-a ținut la Geneva ; întocmește planul obiecțiilor lui la cele spuse de Cernov și Martînov.

Noiembrie, 1 (14)

În nr. 27 al ziarului „Iskra” apare articolul lui Lenin „Socialismul vulgar și narodnicismul reînviat de socialiștii-revoluționari”.

*Noiembrie, 1 sau 2
(14 sau 15)*

Lenin ține la Berna un referat despre programul și tactica eserilor.

*Noiembrie, 2—3
(15—16)*

Din inițiativa lui Lenin, la consfătuirea de la Pskov ia ființă Comitetul de organizare pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.

*După
3 (16) noiembrie*

Lenin scrie articolul „Teza fundamentală împotriva eserilor”.

*Mai devreme de
7 (20) noiembrie*

Lenin ține la Zürich un referat despre programul și tactica eserilor.

Noiembrie, 15 (28)

Intr-o scrisoare către L. I. Akselrod, Lenin îi face cunoscut că a primit scrisoarea ei, banii și ziarul „Krasnoe Znamea”, că a venit în Elveția pentru a ține referate despre programul și tactica eserilor și că urmează să țină un referat pe aceeași temă la Londra.

*Noiembrie,
16 (29)*

Lenin ține la Londra un referat despre programul și tactica eserilor ; își notează intervențiile opoziționarilor.

*Noiembrie, 18
(decembrie, 1)*

Intr-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov la Geneva, Lenin cere să se urgenteze răspunsul la scrisoarea referitoare la articolele scrise de el pentru „Iskra”, îl informează asupra conținutului articolului lui V. I. Zasulici din nr. 28 al „Iskrei” îndreptat împotriva eserilor.

- Mai devreme de 28 noiembrie (11 decembrie)* Lenin participă la consfătuirea membrilor redacției „Iskrei“, la care se discută problema ordinii de zi a Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. La consfătuire, Lenin își susține propunerea ca problema Organului Central al partidului să fie discutată la congres printre primele.
- Nu mai devreme de 28 noiembrie (11 decembrie)* Într-o scrisoare către E. I. Levin la Harkov, Lenin își exprimă satisfacția în legătură cu faptul că C.O. și-a început activitatea pentru pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., se informează despre atitudinea comitetelor locale față de C.O., îi aduce la cunoștință proiectul ordinii de zi a Congresului al II-lea, schițat de el, scrie că la consfătuirea membrilor redacției „Iskrei“ s-au discutat punctele 1—5 ale acestui proiect, atrage atenția asupra necesității de a se obține de la fiecare comitet o declarație oficială de recunoaștere a C.O., recomandă să se editeze în Rusia o înștiințare despre formarea C.O., să se desemneze membri ai C.O. în principalele centre (Petersburg, Moscova, Kiev) și ca toți activiștii de partid care vin în Rusia să fie puși la dispoziția C.O.
- Între 28 noiembrie și 7 decembrie (11 și 20 decembrie)* Lenin primește din partea Școlii superioare ruse de științe sociale din Paris invitația de a ține aici câteva prelegeri despre problema agrară.
- Sfârșitul lunii noiembrie* Lenin își scrie schițele și conspectele pentru articolul „Evenimente noi și probleme vechi“. Lenin scrie articolul „Despre sarcinile mișcării social-democrate“.
- Noiembrie — mai devreme de 15 (28) iunie 1903* Lenin redactează traducerea rusă a broșurii lui K. Kautsky „Revoluția socială“, care apare în iunie 1903 la Geneva, fiind editată de „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“.
- Toamna* Lenin ține la Liège un referat despre programul și tactica eserilor.
- Decembrie, 1 (14)* În nr. 29 al ziarului „Iskra“ apar articolul lui Lenin „Evenimente noi și probleme vechi“, nota „Către tineretul din școlile secundare“ și prefața la cuvântările rostite de muncitorii din Nijni-Novgorod la proces.

Într-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin îl roagă să scrie niște articole pentru nr. 30 al „Iskrei” și o broșură îndreptată împotriva eserilor; scrie despre relațiile cu cei de la „Jizn” și de la „Rabocce Delo”.

Decembrie, 5 (18) Într-o scrisoare către L. I. Akselrod, Lenin îi face cunoscut că a expediat nr. 29 al ziarului „Iskra” pentru ea și pentru I. I. Stavski, caracterizează poziția Uniunii revoluționare din sud a social-democraților și a Comitetului social-democrat din Odesa.
 Lenin îi scrie lui I. I. Stavski, rugându-l să-i trimită material pentru broșura despre greva de la Rostov.

Decembrie, 6 (19) Într-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin își exprimă satisfacția în legătură cu faptul că acesta a început să lucreze la broșura îndreptată împotriva eserilor, îl roagă să-i trimită un capitol din broșură pentru a fi publicat în nr. 30 al „Iskrei” și, totodată, să scrie răspunsul la articolul lui N. S. Rusanov (K. Tarasov) „Evoluția gândirii socialiste ruse”, apărut în nr. 3 al revistei „Vestnik Russkoi Revoluții”; îl informează despre arestările operate la Petersburg și despre reeditarea proiectului iskrist de program al P.M.S.D.R. de către organizația social-democrată din Tomsk.

Decembrie, 13 (26) Într-o scrisoare către M. A. Ulianova, Lenin îi descrie viața pe care o duce la Londra, îi vorbește despre știrile apărute în ziarele germane în legătură cu proiectul guvernului privind tariful vamal în Germania.

Într-o scrisoare adresată lui A. N. Potresov, Lenin îl anunță că i-a trimis nr. 29 al „Iskrei” și broșura „O problemă actuală”; îl roagă să-i scrie ce părere are despre manuscrisul „O pagină din viața unui tânăr revoluționar”, trimis la redacția „Iskrei”.

Decembrie, 14 (27) Într-o scrisoare adresată lui F. V. Lengnik la Kiev, Lenin confirmă primirea scrisorii sale în care era vorba despre acapararea Comitetului social-democrat din Kiev de către rabocedelți, arată necesitatea de a intra în comitet și de a duce o luptă hotărâtă împotriva „economistilor”, de a se da împotriva lor „bătălia decisivă” pe

terenul recunoașterii C.O. și de a se asigura victoria orientării iskriste.

Într-o scrisoare adresată lui V. I. Lavrov și E. D. Stasova la Petersburg, Lenin cere să i se dea informații amănunțite asupra sciziunii din Organizația P.M.S.D.R. Petersburg.

Decembrie, 15 (28) În adaosul la o scrisoare adresată de N. K. Krupskaia biroului organizației din Rusia a „Iskrei” la Samara, Lenin subliniază că principala sarcină a momentului este de a întări C.O. și de a grăbi pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.

În ziarul „Iskra” nr. 30 apare nota lui Lenin „Despre grupul «Svoboda»”.

*19 decembrie
(1 ianuarie 1903)* Într-o scrisoare adresată lui Bonci-Bruevici la Geneva, Lenin îi face cunoscut că a primit scrisoarea lui și nouăsprezece corespondențe (materiale din revista „Jizn”, care își încetase apariția) și că intenționează să publice o parte din aceste corespondențe în viitoarele numere ale „Iskrei”.

Într-o scrisoare adresată lui A. N. Potresov, Lenin propune acestuia să scrie pentru „Iskra” un articol în legătură cu comemorarea a 25 de ani de la moartea lui N. A. Nekrasov, îi face cunoscut că a primit corespondențele din revista „Jizn”.

*24 decembrie
(6 ianuarie 1903)* Lenin îi scrie lui I. V. Babușkin la Petrograd, răspunzînd la rugămintea acestuia de a-i trimite un program de convorbiri cu propagandiștii în scopul clarificării atitudinii lor față de „Iskra”; îl roagă să răspundă la o serie de întrebări privind starea de lucruri din Organizația Petersburg a P.M.S.D.R.

*28 decembrie
(10 ianuarie 1903)* Într-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin îl roagă să-i grăbească pe tovarășii veniți de la Rostov cu trimiterea materialului pentru broșura despre greva de la Rostov; se interesează de data la care crede că va termina broșura îndreptată împotriva eserilor și de continuarea articolului „Proletariatul și țărănimea”; îi face cunoscut că a acceptat să țină prelegeri despre problema agrară la Școala superioară rusă de științe sociale din Paris.

În postscriptumul la o scrisoare adresată de N. K. Krupskaja redacției ziarului „Iužni Rabocii” la Harkov, Lenin o roagă pe aceasta din urmă să informeze în mod regulat și amănunțit redacția „Iskrei” asupra stării de lucruri; scrie că se întârzie în mod inadmisibil cu publicarea declarației C.O.

Intr-o scrisoare către L. I. Akselrod, Lenin o roagă să urgenteze trimiterea la redacția „Iskrei” a materialelor pentru broșura despre greva de la Rostov.

Decembrie

Lenin scrie un fragment din articolul îndreptat împotriva eserilor.

Apare ediția a doua a broșurii lui Lenin „Sarcinile social-democraților ruși”.

*Decembrie —
ianuarie 1903*

Lenin scrie scrisoarea „Cu privire la rapoartele pe care comitetele și grupurile P.M.S.D.R. urmează să le prezinte congresului general al partidului”.

*A doua jumătate
a anului 1902 —
nu mai târziu de
aprilie 1903*

Lenin conduce cercul de studiere a proiectului de program al P.M.S.D.R. format din muncitori emigranți ruși la Whitechapel (cartier muncitoresc din Londra).

1 9 0 3

Januarie, 1 (14)

În nr. 31 al ziarului „Iskra” apar articolul lui Lenin „Zubatoviștii din Moscova la Petersburg” și introducerea scrisă de el la proclamația „Către toți cetățenii din Rusia” a Comitetului din regiunea Donului al P.M.S.D.R.

Januarie, 2 (15)

Intr-o scrisoare adresată lui E. D. Stasova, Lenin anunță că a primit manifestul „economistilor” din Petersburg (editat în octombrie 1902), care cuprindea expunerea programului Organizației muncitorești; el cere insistent să se trimită redacției ziarului „Iskra” toate documentele „economistilor” din Petersburg și arată că este inadmisibilă încetinea cu care Comitetul Petersburg al P.M.S.D.R. pregătește editarea manifestelor de răspuns; dă, de asemenea, sfatul ca în C.O. să fie cooptat I. V. Babușkin în locul lui V. P. Krasnuha, care fusese arestat.

Într-o scrisoare adresată Comitetului social-democrat Harkov, Lenin îl înștiințează că a primit scrisoarea referitoare la starea de lucruri din această organizație; el cere să i se scrie mai amănunțit despre activitatea grupului „independenților” (adeșți ai „economistilor”) și despre atitudinea muncitorilor față de „Iskra” și să se trimită corespondențe din partea muncitorilor.

Într-o scrisoare adresată lui L. I. Akselrod, Lenin anunță că a primit materialele în legătură cu greva de la Rostov.

Ianuarie, 3 (16)

Într-o scrisoare adresată lui I. V. Babușkin, Lenin îi comunică că a primit nr. 16 al ziarului „Raboceaia Misl” cuprinzând scrisoarea „economistilor” din Petersburg în legătură cu sciziunea care a avut loc acolo; el dă sfatul să se scoată un manifest de protest semnat de Comitetul Petersburg al P.M.S.D.R. și să se pornească neîntârziat o luptă necruțătoare împotriva „economistilor”.

Într-o scrisoare adresată lui E. D. Stasova, Lenin o înștiințează că a primit nr. 16 al ziarului „Raboceaia Misl”, precum și „Listok «Rabociei Misl»” nr. 2—3; el cere insistent să se treacă neîntârziat la o luptă necruțătoare împotriva „economistilor”.

Ianuarie, 4 (17)

Într-o scrisoare adresată lui F. V. Lengnik, Lenin îl înștiințează că a primit nr. 1 al „Foi social-democrate din Kiev”, își exprimă nemulțumirea în legătură cu faptul că informațiile primite referitor la activitatea social-democrată din Kiev sînt nesatisfăcătoare și cere să se stabilească legături între redacția „Iskrei” și un membru al Comitetului Kiev al P.M.S.D.R.

Ianuarie, 14 (27)

Într-o scrisoare adresată lui V. D. Bonci-Bruevici, Lenin îl înștiințează că a primit materiale pentru „Iskra” și că dintre aceste materiale intenționează să publice articolul „Asasinarea lui Sipeaghin în provincie”.

Într-o scrisoare adresată lui G. M. Krjijanovski la Samara, Lenin arată necesitatea stabilirii unei corespondențe regulate; el analizează cauzele care au făcut ca activitatea C.O. pentru convocarea Congresului al II-lea al partidului să nu poată fi organizată cum se cuvine și arată că G. M. Krji-

janovski și L. M. Knipovici ar trebui să plece la Poltava pentru a conduce munca C.O.

Intr-o scrisoare adresată lui A. N. Potresov, Lenin îl informează că toate chestiunile privind revista „Jizn“, care își încetase apariția, au trecut de fapt în seama lui G. A. Kuklin, și nu în seama redacției „Iskrei“.

Ianuarie, 15 (28)

Lenin scrie lui G. V. Plehanov o scrisoare în care-i comunică că i-a trimis materiale pentru nr. 32 și 33 ale „Iskrei“; cere să fie traduse și să-i fie trimise materialele referitoare la naționalism și federalism apărute în ziarul „Proletariat“ (organul „Uniunii social-democraților armeni“); anunță că intenționează să scrie un articol îndreptat împotriva socialistului-revoluționar A. Rudin și să publice o culegere de articole ale sale îndreptate împotriva eserilor.

Intr-o scrisoare adresată lui E. D. Stasova, Lenin arată că este necesar ca Comitetul Petersburg al P.M.S.D.R. să publice un protest hotărât împotriva nr. 16 al ziarului „Raboceaia Mișl“; el cere să se trimită „Iskrei“ toate manifestele apărute, dările de seamă ale comitetului asupra colectelor bănești, precum și corespondențe din partea muncitorilor.

În nr. 32 al ziarului „Iskra“ este publicată postfața redacțională scrisă de Lenin la „Înștiințarea despre formarea «Comitetului de organizare»“.

*Ianuarie, 22
(februarie, 4)*

Intr-o scrisoare adresată mamei sale, M. A. Ulianova, Lenin îi descrie viața pe care o duce la Londra, îi povestește că a fost împreună cu N. K. Krupskaja la un concert la care s-a executat simfonia a șasea de P. I. Ceaikovski, scrie că dorește să vadă la Teatrul de artă piesa lui A. M. Gorki „Azilul de noapte“.

*Ianuarie, 22 sau
23 (februarie,
4 sau 5)*

Intr-o scrisoare adresată în numele „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“, „Uniunii social-democraților ruși din străinătate“, Lenin comunică că Liga se declară solidară cu propunerea „Uniunii“ de a organiza în străinătate o secție a C.O. din Rusia pentru convocarea Congresului al II-lea al partidului; el subliniază că pentru a se organiza o astfel de secție în străinătate trebuie să se primească o invitație directă în acest sens din partea C.O.

Lenin scrie „Proiectul de apel al Comitetului de organizare din Rusia către Ligă, Uniune și Comitetul din străinătate al Bundului“.

Ianuarie, 23
(februarie, 5)

Intr-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin îl înștiințează că i-a trimis proiectul de răspuns al Ligii la scrisoarea „Uniunii din străinătate a social-democraților ruși“ în problema organizării unei secții din străinătate a C.O.; el cere ca, în cazul când acest proiect va fi aprobat, să fie trimis lui N. N. Lohov, iar în caz de dezacord, să fie prezentate spre votare membrilor Ligii amendamente la proiect sau să se elaboreze un nou text.

Intr-o scrisoare adresată lui L. Martov la Paris, Lenin îi comunică că i-a trimis o copie după scrisoarea „Uniunii social-democraților ruși din străinătate“ în problema creării secției din străinătate a C.O., proiectul de răspuns al Ligii către Uniune și „Proiectul de apel al Comitetului de organizare din Rusia către Ligă, Uniune și Comitetul din străinătate al Bundului“; el subliniază rolul conducător al C.O. din Rusia, în competența căruia trebuie să intre rezolvarea problemelor generale de partid.

Ianuarie, 26
(februarie, 8)

Intr-o scrisoare adresată lui V. D. Bonci-Bruevici, Lenin îl înștiințează că a primit materialele pentru „Iskra“; scrie despre colectele de fonduri pentru editarea de literatură de popularizare; e de părere că nu este nimerit să se editeze o „Bibliotecă a «Iskrei»“; comunică că lucrează la redactarea traducerii în limba rusă a broșurii lui K. Kautsky „Revoluția socială“.

A doua jumătate
a lunii ianuarie

Lenin scrie scrisoarea „Cîteva idei cu privire la scrisoarea lui 7ț. 6f.“ (7ț. 6f. era pseudonimul lui F. V. Lengnik), în care critică pe social-democrații din organizațiile locale pentru slaba organizare a muncii politice în rîndurile maselor.

Februarie, 1 (14)

În nr. 33 al ziarului „Iskra“ apar articolele lui Lenin „Despre manifestul «Uniunii social-democraților armeni»“ și „Cu privire la declarația Bundului“.

Februarie, 8 (21)

Intr-o scrisoare adresată lui V. D. Bonci-Bruevici, Lenin îl înștiințează că pregătește un referat asupra programului agrar al eserilor și al social-de-

mocrațiilor, pe care urmează să-l prezinte la Paris, unde va pleca în curînd.

Februarie, 9 (22)

Intr-o scrisoare adresată mamei sale, M. A. Ulianova, Lenin îi comunică că a primit scrisoarea ei, că urmează să plece la Paris și o roagă să transmită scrisoarea lui Anei Ilincina Ulianova-Elizarova.

*Inainte de 10
(23) februarie*

Lenin se pregătește în vederea prelegerilor pe care urmează să le țină la Școala superioară rusă de științe sociale din Paris pe tema „Conceptiile marxiste asupra problemei agrare în Europa și în Rusia” și a referatului asupra programului agrar al eserilor și al social-democrațiilor : citește și studiază literatură în problema agrară, traduce (parțial) articolul lui F. Engels „Problema țărănească în Franța și Germania”, face extrase din această lucrare, din articolele lui K. Marx în problema agrară apărute în „Noua gazetă renană”, din „Capitalul” lui K. Marx, precum și din cărțile și articolele unor autori ruși și străini (P. P. Maslov, A. N. Engelhardt, V. P. Voronțov, E. Stumpfe, G. Böttger, L. Nossig, Roquigny, L. Grandeaux etc.), face note în legătură cu o serie de cărți ; scoate extrase din datele statistice privind importanța și folosirea mașinilor în agricultură etc.

Intr-o scrisoare adresată Comitetului Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R., Lenin îi cere să trimită „Iskrei” o scrisoare despre comportarea curajoasă a muncitorilor din Nijni-Novgorod, condamnați pentru participarea la demonstrațiile de 1 Mai 1902 ; anunță că redacția „Iskrei” a primit scrisoarea Comitetului Nijni-Novgorod în care acesta susținea tactica terorii ; scrie despre necesitatea de a informa în permanență redacția asupra activității comitetului.

Lenin întocmește programul și conspectele prelegerilor „Conceptiile marxiste asupra problemei agrare în Europa și în Rusia”.

Februarie, 10 (23)

Lenin pleacă la Paris.

*Februarie,
10—13 (23—26)*

Lenin prezintă la Școala superioară rusă de științe sociale din Paris patru prelegeri pe tema „Conceptiile marxiste asupra problemei agrare în Europa și în Rusia”.

*Intre 10 și 13
(23 și 26)
februarie*

Lenin face îndreptări în stenograma primei sale prelegeri din ciclul „Conceptiile marxiste asupra problemei agrare în Europa și în Rusia”, steno-

gramă făcută de un cursant al Școlii superioare ruse de științe sociale din Paris.

Februarie, 15 (28) În nr. 34 al ziarului „Iskra” apare articolul lui V. I. Lenin „Are oare nevoie proletariatul evreiesc de un «partid politic de sine stătător» ?”

Înainte de 18 februarie (3 martie) Lenin întocmește conspectele pentru referatul asupra programului agrar al eserilor și al social-democraților.

Februarie, 18—21 (martie, 3—6) Lenin prezintă referatul asupra programului agrar al eserilor și al social-democraților la adunarea de la Paris a emigranților politici ruși ; la discuțiile pe marginea referatului notează intervențiile lui I. M. Steklov, B. M. Cernov, B. N. Krievski, L. D. Troțki ; întocmește un plan preliminar al cuvântului de încheiere, precum și un rezumat al referatului.

Februarie, 20 sau 21 (martie, 5 sau 6) Într-o scrisoare trimisă de la Paris lui N. K. Krupskaia, Lenin îi comunică că a primit scrisoarea C.O. pentru convocarea Congresului al II-lea al P.M.Ș.D.R. și anexează răspunsul său la această scrisoare spre a fi trimis C.O. În scrisoarea către C.O. Lenin arată că pregătirea ordinii de zi a congresului cade în sarcina Comitetului de organizare și consideră că nu este cazul ca această problemă să fie pusă la vot în comitetele social-democrate locale ; el sfătuiește să se urgenzeze convocarea congresului și să se ia toate măsurile pentru a se asigura o majoritate a iskriștilor la acest congres.

Între 21 și 24 februarie (6 și 9 martie) Într-o scrisoare adresată Comitetului de organizare, Lenin apreciază pozitiv proiectul de regulament al Congresului al II-lea al P.M.Ș.D.R. primit din partea C.O., propune o completare la proiect, se declară de acord cu propunerea C.O. ca proiectul să fie trimis în organizațiile locale ; comunică că intenționează să adreseze organizațiilor iskriste o scrisoare în care să le sfătuiască să adopte neîntârziat și în întregime proiectul de regulament al congresului.

Februarie, 24 (martie, 9) Lenin se întoarce de la Paris la Londra.

Martie, 1 (14) În nr. 35 al ziarului „Iskra” apare articolul lui Lenin „Absolutismul se clatină...”

- Martie, 2 (15)*   Într-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin roagă să i se trimită articolul „Ideile lui Marte”, face aprecieri asupra cărților: P. P. Maslov „Problema agrară în Rusia” și E. David „Socialismul și agricultura”; relatează despre munca sa la broșura populară pentru țărani („Către sărăcimea satelor”), despre articolul în legătură cu manifestul din 26 februarie 1903 pe care l-a scris pentru „Iskra” („Absolutismul se clatină...”).
- În postscriptumul la scrisoarea lui N. K. Krupskaja către G. M. Krjijanovski Lenin anunță mutarea în viitorul apropiat a redacției „Iskrei” de la Londra la Geneva.
- Martie, 5 (18)*   Lenin rostește o cuvîntare despre Comuna din Paris la un miting al muncitorilor din Whitechapel.
- Prima jumătate a lunii martie*   Lenin lucrează la broșura „Către sărăcimea satelor. Explicație pentru țărani: ce vor social-democrații?”: elaborează planul broșurii în cîteva variante, întocmește planul diferitelor capitole, face, pe baza materialului adunat, calcule statistice, scrie textul broșurii.
- Martie, 18 (31)*   Într-o scrisoare adresată Comitetului de organizare, Lenin sfătuiește să se ia măsuri pentru ca C.O. să publice împreună cu social-democrații polonezi o declarație formală în care să se arate că S.D.P. și L. se solidarizează întru totul cu P.M.S.D.R. și că dorește să intre în P.M.S.D.R.; consideră că în aceste condiții social-democrații polonezi pot fi invitați la congres; arată că este necesar ca partidul să fie pregătit să ducă la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. o luptă hotărîtă împotriva Bundului, mergîndu-se pînă la excluderea Bundului din partid; cere să i se trimită lista delegaților la congres.
- Martie, 21 (aprilie, 3)*   Într-o scrisoare adresată lui G. M. Krjijanovski, Lenin arată că trebuie să se urgenceze convocarea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. și să se asigure la congres o majoritate a delegaților iskriști; subliniază importanța problemei Bundului și a pregătirii luptei împotriva lui la congres, luptă care să meargă pînă la separare; anunță că intenționează să publice o broșură adresată muncitorilor evrei despre necesitatea unității strînse cu muncitorii ruși și despre caracterul dăunător al poziției naționaliste a Bundului.

*Martie, 24
(aprilie, 6)*

Într-o scrisoare adresată Comitetului de organizare, Lenin sfătuiește ca funcțiile secției din străinătate a C.O. să fie limitate la pregătirea congresului sub aspectul conspirativ, la colecte bănești și la discutarea preliminară a problemei condițiilor de unificare a organizațiilor social-democrate din străinătate.

*A doua jumătate
a lunii martie —
prima jumătate
a lunii aprilie*

Lenin face observații și întocmește un conspect asupra articolului lui Kautsky „Socialismul și agricultura“.

*Martie, 28
(aprilie, 10)*

Într-o scrisoare adresată lui G. V. Plehanov, Lenin îl înștiințează că a primit articolul acestuia „Doamna Breșkovskaia și procesul de la Cighirin“ pentru nr. 38 al „Iskrei“, se interesează de felul cum merge munca la articolul „Desființarea răspunderii solidară“, roagă să se dea cât mai repede la cules broșura „Către sărăcimea satelor“.

*Mai târziu de
29 martie (11
aprilie)*

Pe o scrisoare primită de la un statistician (a cărui semnătură nu a putut fi descifrată), scrisoare cuprinzând date referitoare la pământurile rășluite și la gruparea obștilor sătești după criteriul loturilor, Lenin calculează procentul mediu al țăranilor clăcași pe grupuri de gubernii și face calcule totalizatoare în tabelele privind pământurile rășluite din diferitele zone ale Rusiei, face calcule și întocmește grafice în legătură cu repartizarea pământului conform grupării de clasă la sate.

Martie—aprilie

Lenin scrie observațiile referitoare la cartea lui E. David „Sozialismus und Landwirtschaft“ („Socialismul și agricultura“) și întocmește un conspect al cărții.

Aprilie, 1 (14)

În nr. 37 al ziarului „Iskra“ apare articolul lui Lenin „D-l Struve demascat de colaboratorul său“.

Aprilie, 15 (28)

În nr. 38 al ziarului „Iskra“ apare articolul lui Lenin „Les beaux esprits se rencontrent (adică : Cine se aseamănă se adună)“.

*Sfârșitul lunii
aprilie*

V. I. Lenin și N. K. Krupskaja se mută de la Londra la Geneva în legătură cu mutarea ziarului „Iskra“ în acest oraș.

- Mai, mai târziu de 9 (22)*   Într-o scrisoare adresată lui E. M. Aleksandrova, membru al C.O., la Kiev, Lenin scrie că trebuie să se urgenteze convocarea Congresului al II-lea, să fie pregătite comitetele social-democrate în vederea luptei împotriva Bundului; critică poziția adoptată de Aleksandrova în problema centrelor partidului, subliniind necesitatea creării a două centre conducătoare ale partidului, cu o repartizare strictă și formală a funcțiilor între membrii acestora.
- Mai, 11 (24)*   Într-o scrisoare adresată lui G. M. Krjijanovski, Lenin cere să i se scrie în ce stadiu se află pregătirea Congresului al II-lea al partidului, arată necesitatea de a se grăbi convocarea acestuia, se interesează de F. V. Lengnik.
- Nu mai devreme de 26 mai (8 iunie)*   Lenin scrie o notă din partea redacției „Iskrei” la scrisoarea trimisă „Iskrei” de L. Rașkovski despre munca de agitație în rândurile recruților și soldaților.
- A doua jumătate a lunii mai — iunie*   Lenin elaborează regulamentul și ordinea de zi a congresului, scrie varianta inițială a proiectului de statut al partidului.
- Sfârșitul lunii mai — prima jumătate a lunii iunie*   Lenin ține la Berna câteva prelegeri despre problema agrară.
- Mai*   Apare la Geneva broșura lui Lenin „Către sărăcimea satelor”.
- Primăvara*   Lenin scrie planul broșurii îndreptate împotriva eserilor.
- Mai—iulie, nu mai târziu de 17 (30)*   Lenin face însemnări în legătură cu raportul de activitate al organizației „Iskrei” care urma să fie prezentat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., citește raportul întocmit de N. K. Krupskaia în această problemă și face corectări în acest raport.
- A doua jumătate a lunii iunie — prima jumătate a lunii iulie*   Lenin scrie „Programul Congresului al II-lea ordinar al P.M.S.D.R.”
- Iunie — iulie, înainte de 15 (28)*   Lenin scrie articolul „Răspuns la critica proiectului nostru de program”, care, împreună cu articolul lui X (P. P. Maslov) „Despre programul

agrar", a fost publicat în broșură ; această broșură a fost împărțită delegaților la Congresul al II-lea ca raport cu privire la problema agrară.

*Iunie — iulie,
nu mai târziu
de 17 (30)*

Lenin scrie următoarele proiecte de rezoluții spre a fi prezentate la congres : cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R., cu privire la lupta economică, cu privire la sărbătorirea zilei de 1 Mai, cu privire la congresul internațional, cu privire la demonstrații, cu privire la teroare, cu privire la propagandă, cu privire la atitudinea față de tineretul studios, cu privire la repartizarea forțelor și cu privire la literatura de partid.

*Sfârșitul lunii
iunie — iulie, nu
mai târziu de
17 (30)*

Lenin scrie cea de-a doua variantă a proiectului de statut al partidului și textul definitiv al proiectului de statut, pe care l-a prezentat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.

*Iunie — prima
jumătate a lunii
iulie*

Lenin discută cu delegații sosiți la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., le face cunoscut proiectul de statut al partidului și proiectul ordinii de zi a congresului, participă la consfăturile delegaților cu redacția „Iskrei” și la adunările delegaților.

Iulie, 3 (16)

Intr-o scrisoare adresată lui V. D. Bonci-Bruevici, Lenin îl roagă să-i procure volumele din „Dicționarul enciclopedic” Brockhaus și Efron în care se află articolele „Țăranii”, „Iobăgia”, „Economia feudală”, „Claca” și „Dijma” ; aceste volume îi erau necesare pentru scrierea articolului „Răspuns la critica proiectului nostru de program”.

*Înainte de 15
(28) iulie*

La adunarea delegaților la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin prezintă referatul în problema națională, pe care-l prelucrează apoi și-l publică în „Iskra” sub titlul „Problema națională în programul nostru”.

Iulie, 15 (28)

În nr. 44 al ziarului „Iskra” apare articolul lui Lenin „Problema națională în programul nostru”.

*Prima jumătate
a lunii iulie*

Lenin scrie planul articolului îndreptat împotriva cserilor.

*Iulie, înainte
de 17 (30)*

Împreună cu alți delegați la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin pleacă de la Geneva la Bruxelles.

Înainte de deschiderea congresului, Lenin întocmește o listă-tabel privind componența Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., cuprinzând gruparea probabilă a delegaților.

Iulie, 17 (30)

Lenin participă la adunarea ținută de membrii organizației „Iskrei” delegați la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. în legătură cu problema reprezentării organizației la congres. Dat fiind că delegații din partea organizației din Rusia a „Iskrei” nu sosiseră, adunarea a hotărât să dea cele două mandate ale organizației „Iskrei” unuia dintre delegații Ligii din străinătate — lui Lenin sau lui Martov. Întrucât ambii delegați ai Ligii și-au exprimat dorința de a reprezenta organizația „Iskrei” la congres, problema a fost rezolvată prin tragere la sorți, Lenin rămânând delegat din partea Ligii.

Iulie, 17 (30)
— *august, 10 (23)*

Lenin participă la lucrările Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.

Iulie, 17 (30) —
august, 7 (20)

Lenin ține un jurnal al ședințelor congresului.

Iulie, 17 (30)

La prima ședință a congresului, Lenin este ales în biroul congresului și ca vicepreședinte al congresului; el este ales de asemenea în comisia de validare a mandatelor și stabilire a componenței congresului.

În aceeași ședință a congresului, Lenin ia cuvântul de trei ori în cadrul discutării regulamentului congresului.

Lenin ia cuvântul de trei ori în cadrul examinării listei de probleme care urmau să fie discutate de congres.

Iulie, 18 (31)

La cea de-a doua ședință a congresului, Lenin ia cuvântul de două ori pentru a susține ordinea de zi a congresului elaborată de el și confirmată de Comitetul de organizare.

La cea de-a treia ședință a congresului, Lenin critică acțiunile Comitetului de organizare, care a declarat că a hotărât să invite la congres, cu drept de vot consultativ, pe reprezentantul grupului „Borba”, Reazanov; propune ca C.O. să-și limiteze munca la probleme practice și să înceteze de a mai activa ca colegiu care să influențeze lucrările congresului.

Lenin ia cuvîntul de două ori în legătură cu problema participării social-democraților polonezi la congres.

*Între 18 și 30
iulie (31 iulie
și 12 august)*

Lenin participă la cele trei ședințe ale delegaților iskriști la congres în care se discută problema candidaturilor pentru C.C.

*Iulie, 19—20
(august, 1—2)*

Lenin întocmește planul cuvîntării cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R.

*Iulie, 20
(august, 2)*

La cea de-a șasea ședință a congresului, Lenin rostește cuvîntarea cu privire la locul Bundului în P.M.S.D.R.

*Iulie, 21
(august, 3)*

La ședința a opta a congresului, Lenin ia cuvîntul în problema locului Bundului în P.M.S.D.R. și în legătură cu sistemul de votare a rezoluțiilor în această problemă.

La aceeași ședință, Lenin ia cuvîntul în problema modului de discutare a programului P.M.S.D.R.

Lenin este ales membru al comisiei pentru elaborarea programului.

*Între 21 și 29
iulie (3 și 11
august)*

Lenin participă la lucrările comisiei pentru elaborarea programului (la prima, la a treia și la a patra ședință a comisiei); ia note în legătură cu intervențiile rostite, cu amendamentele propuse, cu votările etc.

*Iulie, 22
(august, 4)*

Lenin întocmește planul și conspectul cuvîntării cu privire la programul partidului, iar la ședința a noua a congresului rostește o cuvîntare în această problemă.

La ședința a zecea a congresului, Lenin ia cuvîntul pentru a susține propunerea de a se alege o comisie care să discute proiectul de acord cu S.D.P. și L.

*Iulie, 23
(august, 5)*

La ședința a unsprezecea a congresului, Lenin ia cuvîntul de două ori în problema modului de citire și de confirmare a proceselor-verbale ale congresului.

La aceeași ședință, Lenin ia cuvîntul în problema prezentării rapoartelor organizațiilor locale.

*Între 24 și 29
iulie (6 și 11
august)*

Împreună cu ceilalți delegați la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin pleacă de la Bruxelles la Londra, unde urmau să se țină în continuare lucrările congresului.

*Iulie, 29
(august, 11)*

La ședința a paisprezecea a congresului, Lenin prezintă raportul cu privire la statutul partidului.

La ședința a cincisprezecea a congresului, Lenin este ales în comisia pentru redactarea statutului partidului.

La aceeași ședință, Lenin se pronunță împotriva amendamentului propus de comisia pentru elaborarea programului la partea generală a programului partidului; el elucidează problema spontanității și a conștiinței în mișcarea muncitorească.

*Între 29 iulie
și 2 august (11
și 15 august)*

Lenin participă la lucrările comisiei pentru redactarea proiectului de statut al partidului.

*Iulie, 30
(august, 12)*

La ședința a șaisprezecea a congresului, Lenin ia cuvântul în cadrul discutării § 1 al revendicărilor general-politice ale programului partidului (despre suveranitatea poporului).

La aceeași ședință, Lenin ia cuvântul în cadrul discutării § 3 al revendicărilor general-politice ale programului partidului (despre autoadministrarea locală și regională).

La ședința a șaptesprezecea a congresului, Lenin propune ca § 7 al părții general-politice a programului partidului (în proiectul iskrist § 6, referitor la desființarea stărilor sociale și introducerea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor) să fie retrimis comisiei pentru elaborarea programului în legătură cu propunerea bundiștilor de a se introduce un punct special cu privire la egalitatea în drepturi a limbilor, propunere care, fiind discutată la congres, a obținut un număr egal de voturi pentru și contra.

Lenin participă la ședința comisiei pentru redactarea proiectului de statut al partidului, la care se discută proiectele de formulare a primului paragraf din statutul partidului propuse de Lenin și Martov.

*Iulie, 30 —
august, 1
(august, 12—14)*

Lenin participă la ședința comisiei pentru elaborarea programului în care se discută pentru a doua oară problema § 7 din proiectul de program al partidului; întocmește proiectul de hotărâre al comisiei în legătură cu amendamentele la §§ 7 și 11 și cu introducerea în program a unui nou punct cu privire la dreptul populației la învățământ în limba maternă.

Iulie, 31
(august, 13)

Lenin ia cuvîntul la ședința a optsprezecea a congresului în cadrul discutării § 12 din partea general-politică a programului partidului (cu privire la înarmarea întregului popor) și § 2 din partea din program referitoare la protecția muncii.

Lenin ia cuvîntul la ședința a nouăsprezecea a congresului în cadrul discutării § 12 din partea programului partidului referitoare la protecția muncii.

În aceeași ședință, Lenin rostește o cuvîntare în problema programului agrar.

August 1 (14)

La ședința a douăzecea a congresului, Lenin rostește o cuvîntare în cadrul discutării programului agrar; propune un amendament la primul paragraf (paragraful introductiv); ia cuvîntul în cursul discutării următoarelor paragrafe din programul agrar: § 1 (cu privire la desființarea ratelor de răscumpărare, a dijmei și a celorlalte servituți), § 2 (cu privire la desființarea răspunderii solidară și a tuturor legilor care împiedică pe țăran să dispună de pămîntul său) și § 3 (cu privire la restituirea către țărani a sumelor ce le-au fost luate sub formă de rate de răscumpărare și sub formă de dijmă).

La ședința a douăzeci și una a congresului, Lenin ia cuvîntul în cursul discutării următoarelor paragrafe din programul agrar: § 4 (cu privire la instituirea de comitete țărănești) și § 5 (cu privire la dizolvarea instanțelor judecătorești de a reduce arenzile excesive și de a anula tranzacțiile înrobitoare).

Între 1 și 15
(14 și 28) august

Lenin întocmește o listă a articolelor și foiletoanelor scrise de membrii redacției „Iskreci”.

August, 2 (15)

În ședința comisiei pentru elaborarea statutului, Lenin ia cuvîntul de două ori în cadrul discutării părții introductive din statutul partidului.

La ședința a douăzeci și doua a congresului, Lenin se pronunță împotriva revendicării bundiștilor ca statutul Bundului să fie discutat înainte de a se discuta statutul partidului.

Lenin ia note pe marginea dezbaterilor în legătură cu propunerea delegaților Bundului privind modul de discutare a statutului partidului.

La ședințele a douăzeci și doua și a douăzeci și treia, Lenin rostește cuvântări susținând formularea propusă de el pentru primul paragraf al statutului, referitor la calitatea de membru al partidului; ia note în cursul discuțiilor la § 1 al statutului.

Lenin scrie propuneri în legătură cu § 4 al proiectului de statut al partidului (cu privire la constituirea Consiliului partidului și la sarcinile lui).

*August, 2 sau
3 (15 sau 16)*

Lenin participă la ședința delegaților iskriști la congres, ședință la care se produce sciziunea în legătură cu problema candidaturilor pentru C.C.

August, 4 (17)

Lenin întocmește planul cuvântării în legătură cu § 4 al proiectului de statut al partidului.

Lenin ia cuvântul la ședința a douăzeci și cincea a congresului în cadrul discutării § 4 din proiectul de statut al partidului.

La ședința a douăzeci și șasea a congresului, Lenin ia cuvântul, pronunțându-se împotriva propunerii bundistului Medem de a se omite § 7 din proiectul de statut al partidului; ia cuvântul pentru a da explicații lui Akimov în legătură cu acest paragraf; în cadrul discutării § 10 din proiectul de statut al partidului se pronunță pentru a se acorda oricărei persoane dreptul de a pretinde ca cererea lui să fie înaintată unui centru de partid sau congresului partidului; ia cuvântul în cadrul discutării § 12 al proiectului de statut al partidului referitor la sistemul de cooptare în C.C. și în redacția O.C.

August, 5 (18)

La ședința a douăzeci și șaptea a congresului, în cadrul votării § 12 al proiectului de statut al partidului, Lenin propune un amendament la propunerea lui L. Martov în legătură cu problema cooptării în C.C. și în redacția O.C. și susține acest amendament.

În aceeași ședință, Lenin ia cuvântul pronunțându-se împotriva lui Noskov și Deutsch, care propuneau ca § 13 (cu privire la „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”) să nu fie inclus în statutul partidului.

Lenin scrie următoarele proiecte de rezoluții: 1) în legătură cu declarația lui Martinov și Akimov că refuză să participe la lucrările congresului și 2) cu privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R.

Lenin scrie o completare la proiectul de rezoluție al lui Martov cu privire la retragerea Bundului din P.M.S.D.R.

La ședința a douăzeci și opta a congresului, Lenin ia cuvântul în cadrul discutării declarației delegaților „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”, Martînov și Akimov, că refuză să participe la lucrările congresului.

Lenin participă la adunarea delegaților la congres, adepți ai majorității iskriste („adunarea celor 24”), care respinge lista candidaturilor pentru C.C. propusă de minoritate și întocmește o listă pe care ulterior majoritatea a propus-o la congres.

*August 5 sau 6
(18 sau 19)*

Lenin scrie proiectul de rezoluție cu privire la grupurile separate.

*August, 5—10
(18—23)*

Lenin scrie proiectele de rezoluții cu privire la munca în rândurile armatei și cu privire la munca în rândurile țărănimii.

August, 7 (20)

Lenin întocmește planul cuvântării în problema alegerii redacției „Iskrei”; la ședința a treizeci și una a congresului rostește o cuvântare în această problemă; la această ședință este ales prin vot secret în redacția O.C.

La ședința a treizeci și una a congresului, Lenin rostește o cuvântare în cursul alegerii C.C. al partidului.

August, 10 (23)

Lenin scrie proiectul de rezoluție cu privire la editarea unui ziar pentru sectanți și ia cuvântul la ședința a treizeci și șaptea a congresului pentru a susține această rezoluție propusă în numele lui Lenin și Plehanov.

La aceeași ședință se discută rezoluția cu privire la ziarul gruzino-armean propusă de Lenin (textul acestei rezoluții nu s-a păstrat).

Lenin se pronunță împotriva rezoluției lui Potresov cu privire la atitudinea față de liberali, scrie o completare la proiectul de rezoluție al lui Plehanov cu privire la atitudinea față de liberali, susține proiectul său de rezoluție cu privire la atitudinea față de tineretul studios.

- Intre 10 și 25 august*
(23 august și 7 septembrie)
- După încheierea lucrărilor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., Lenin întocmește o listă a delegaților la congres cuprinzând diversele grupări.
- August, 11 (24)*
- Împreună cu alți delegați bolșevici la congres, Lenin merge la mormântul lui Karl Marx de la cimitirul Highgate.
- August, după 11 (24)*
- Lenin se întoarce de la Londra la Geneva.
- Intre 11 și 18 (24 și 31) august*
- Lenin și Plehanov informează pe membrii „Ligi din străinătate a social-democrației revoluționare ruse” în legătură cu rezultatele Congresului al II-lea al partidului și le explică poziția lor față de sciziunea produsă la congres.
- Intre 11 și 31 august (24 august și 13 septembrie)*
- Lenin trimite din partea organizației „Iskrei” lui M. N. Leadov mandatul de reprezentare la Congresul de la Dresda al social-democrației germane.
- August, 15 (28)*
- În nr. 46 al ziarului „Iskra” apar articolele lui Lenin „Era reformelor” și „Ultimul cuvânt al naționalismului bundist”.
- Nu mai devreme de 24 august (6 septembrie)*
- Lenin scrie o introducere redacțională, intitulată „Încă o dată despre delegații de fabrică”, la manifestul Comitetului Odesa al P.M.S.D.R. „Către muncitorii și muncitoarele din orașul Odesa. Despre «delegații de fabrică»” (august 1903).
- August, 25 (septembrie, 7)*
- Lenin scrie o scrisoare către A. M. Kalmîkova despre sciziunea produsă la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. și despre situația internă din partid după congres.
- August, înainte de 28 (10 septembrie)*
- Lenin face intervenții redacționale în articolul lui V. D. Bonci-Bruevici „Forțele clericalismului rus”, destinat pentru nr. 47 al „Iskrei”.
- Intre 28 august și 1 septembrie (10 și 14 septembrie)*
- Lenin scrie o scrisoare lui G. M. Krjijanovski, membru al C.C., despre necesitatea de a pregăti o luptă organizată și hotărâtă împotriva menșevicilor grupați în jurul lui Martov, împotriva boicotării de către aceștia a instituțiilor centrale ale partidului și a încercărilor de a acapara comitetele social-democrate locale.

- August, 31*
(septembrie, 13) Într-o scrisoare adresată lui A. N. Potresov, Lenin dezvăluie cauzele sciziunii produse în partid după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.
- Sfârșitul lunii*
august Lenin scrie nota „Contradicțiile și zigzagurile lui Martov“.
- Sfârșitul lunii*
august — începutul
lunii septembrie Lenin însărcinează pe M. N. Leadov, desemnat ca agent în străinătate al C.C., să se deplaseze în coloniile social-democrate din străinătate și să formeze în toate centrele principale ale emigrației ruse grupuri de adepți ai majorității.
- August —*
septembrie Lenin întocmește planul scrisorilor despre sarcinile tineretului revoluționar.
- Septembrie, 1 (14)* În nr. 47 al ziarului „Iskra“ apare articolul lui Lenin „Legea cu privire la despăgubirea muncitorilor care au suferit accidente de muncă“.
- Între 9 (22)*
septembrie și
1 (14) octombrie Lenin întocmește planul articolului „Cel de-al II-lea Congres al partidului“.
- Septembrie*
13 (26) Lenin consemnează principalele condiții puse de Martov, Potresov și Zasulici în vederea unor tratative între membrii vechii redacții și membrii noii redacții a „Iskrei“.
- Septembrie, 15*
(28) În nr. 48 al ziarului „Iskra“ apare articolul lui Lenin „Li s-a înfundat !...“
- Septembrie* În nr. 2—3 al ziarului „Student“ apare articolul lui Lenin „Sarcinile tineretului revoluționar. Scrisoarea întâi“.
-

CUPRINS

Prefață	VII

1902

SCRISOARE CĂTRE UN TOVARAȘ CU PRIVIRE LA SARCINILE NOASTRE ORGANIZATORICE	1—31
Prefață	5
Postfață	25
*DESPRE DEMONSTRAȚII	32
LUPTA POLITICĂ ȘI POLITICIANISMUL	33—41
SOCIALISMUL VULGAR ȘI NARODNICISMUL REÎNVIAȚE DE SOCIALIȘTII-REVOLUȚIONARI	42—48
*TEZA FUNDAMENTALĂ ÎMPOTRIVA SOCIALIȘTILOR REVOLUȚIONARI	49—53
*DESPRE SARCINILE MIȘCĂRII SOCIAL-DEMOCRATE	54—55
EVENIMENTE NOI ȘI PROBLEME VECHI	56—62
*PREFAȚĂ LA CUVINTĂRILE ROSTITE DE MUNCITORII DIN NIJNI-NOVGOROD LA PROCES	63
*CĂTRE ELEVII ȘCOLILOR SECUNDARE	64
*DESPRE GRUPUL „SVOBODA”	65—66

* Cu asterisc sînt notate titlurile date de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. — *Nota red.*

*INTRODUCERE LA PROCLAMAȚIA „CĂTRE TOȚI CE- TĂȚENII DIN RUSIA“	67
*FRAGMENT DINTR-UN ARTICOL ÎNDREPTAT IMPO- TRIVA SOCIALIȘTILOR-REVOLUȚIONARI	68—69
CU PRIVIRE LA RAPOARTELE PE CARE COMITETELE ȘI GRUPURILE P.M.S.D.R. URMEAZĂ SĂ LE PREZINTE LA CONGRESUL GENERAL AL PARTIDULUI	70—81
I. Mișcarea muncitorească, istoricul ei și starea ei actuală	72
II. Istoricul cercurilor socialiste locale, apariția social- democrațiilor, lupta de curente din rîndurile lor	73
III. Organizarea comitetului local, a grupurilor și cer- curilor locale	75
IV. Caracterul, conținutul și amploarea muncii locale	76
V. Relațiile cu grupurile revoluționare (în special cu cele social-democrate) care aparțin altor rase sau altor naționalități	78
VI. Tipografii, transportarea literaturii și organizarea conspirativă a muncii	—
VII. Legăturile și activitatea în rîndurile altor pături ale populației în afară de clasa muncitoare	79
VIII. Situația curenților revoluționare și opoziționiste nesocial-democrate și atitudinea față de ele	80

1903

ZUBATOVIȘTII DIN MOSCOVA LA PETERSBURG	82—87
*POSTFAȚA LA „ÎNȘTIINȚARE DESPRE FORMAREA «COMITETULUI DE ORGANIZARE»“	88—92
PROIECT DE APEL AL COMITETULUI DE ORGANIZARE DIN RUSIA CĂTRE LIGĂ, UNIUNE ȘI COMITETUL DIN STRĂINĂTATE AL BUNDULUI	93
CU PRIVIRE LA DECLARAȚIA BUNDULUI	94—100
*DESPRE MANIFESTUL „UNIUNII SOCIAL-DEMOCRA- ȚILOR ARMENI“	101—104
CONCEPȚIILE MARXISTE ASUPRA PROBLEMEI AGRA- RE ÎN EUROPA ȘI ÎN RUSIA	105—114
Programul prelegerilor	107
Conspectul primei prelegeri	109

Teoria generală	109
Despre dominarea agriculturii cu caracter capitalist	111

ARE OARE NEVOIE PROLETARIATUL EVREIESC DE UN „PARTID POLITIC DE SINE STĂTĂTOR ?”	115—120

ABSOLUTISMUL SE CLATINĂ...	121—126

CĂTRE SĂRĂCIMEA SATELOR. <i>Explicație pentru țărani : ce vor social-democrații</i>	127—200

1. Lupta muncitorilor de la orașe	129
2. Ce vor social-democrații ?	131
3. Bogăția și mizeria, proprietarii și muncitorii de la sate	142
4. Încotro să se îndrepte țăranul mijlociu ? Spre proprietari și bogătani sau spre muncitori și cei neavuți ?	157
5. Ce fel de îmbunătățiri caută să obțină social-democrații pentru întregul popor și pentru muncitori ?	165
6. Ce fel de îmbunătățiri caută să obțină social-democrații pentru toți țăranii ?	175
7. Lupta de clasă la sate	191
Programul partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, propus de ziarul „Iskra” și revista „Zarea”	198

D-I STRUVE DEMASCAT DE COLABORATORUL SAU	201—207

LES BEAUX ESPRITS SE RENCONTRENT (<i>Adică : cine se aseamănă se adună</i>)	208—212

RĂSPUNS LA CRITICA PROIECTULUI NOSTRU DE PROGRAM	213—228

PROBLEMA NAȚIONALĂ ÎN PROGRAMUL NOSTRU	229—238

*PROIECTE DE REZOLUȚII CARE URMAU SĂ FIE PREZENTATE CONGRESULUI AL II-LEA AL P.M.S.D.R.	239—250

*1. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA LOCUL BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R.	241
*2. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA LUPTA ECONOMICĂ	242
*3. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA SĂRBĂTORIREA ZILEI DE 1 MAI	243
*4. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA CONGRESUL INTERNAȚIONAL	244

*5. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA DEMONSTRAȚII	245
*6. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA TERORE	246
*7. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA PROPAGANDĂ	247
*8. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA ATITUDINEA FAȚĂ DE TINERETUL STUDIOS	248
*9. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA REPARTIZAREA FORȚELOR	249
*10. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA LITERATURA DE PARTID	250
PROIECT DE STATUT AL P.M.S.D.R.	251
*CONGRESUL AL II-LEA AL P.M.S.D.R. 17 (30) iulie—10 (23) august 1903	253—305
*1. INTERVENȚII ÎN CADRUL EXAMINĂRII LISTEI DE PROBLEME CARE URMAU SĂ FIE DISCUTATE DE CONGRES 17 (30) iulie	255
1	—
2	—
*2. CUVINTĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU DISCUTAREA ORDINII DE ZI A CONGRESULUI 18 (31) iulie	256
1	—
2	257
*3. INTERVENȚII ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA ACȚIUNILOR COMITETULUI DE ORGANIZARE 18 (31) iulie	258
1	—
2	—
*4. INTERVENȚII ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA PARTICIPĂRII SOCIAL-DEMOCRAȚILOR POLONEZI LA CONGRES 18 (31) iulie	259
1	—
2	—

*5. CUVÎNTARE CU PRIVIRE LA LOCUL BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R. 20 <i>iulie</i> (2 <i>august</i>)	260
*6. CUVÎNTARE CU PRIVIRE LA PROGRAMUL PARTIDULUI 22 <i>iulie</i> (4 <i>august</i>)	263
*7. RAPORT CU PRIVIRE LA STATUTUL PARTIDULUI 29 <i>iulie</i> (11 <i>august</i>)	266
*8. INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII PĂRȚII GENERALE A PROGRAMULUI PARTIDULUI 29 <i>iulie</i> (11 <i>august</i>)	267
*9. INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII REVENDICĂRILOR GENERAL-POLITICE ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI 30 <i>iulie</i> (12 <i>august</i>)	268
1	—
2	—
3	—
*10. INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII REVENDICĂRILOR GENERAL-POLITICE ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI 31 <i>iulie</i> (13 <i>august</i>)	269
*11. PROPUNERI CU PRIVIRE LA PUNCTELE REFERITOARE LA REVENDICĂRILE GENERAL-POLITICE ALE PROGRAMULUI PARTIDULUI	270
*12. INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII PĂRȚII DIN PROGRAM REFERITOARE LA PROTECȚIA MUNCII 31 <i>iulie</i> (13 <i>august</i>)	271
1	—
2	—
*13. CUVÎNTARE ÎN CADRUL DISCUTĂRII PROGRAMULUI AGRAR 31 <i>iulie</i> (13 <i>august</i>)	272
*14. CUVÎNTĂRI ȘI INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII PROGRAMULUI AGRAR 1 (14) <i>august</i>	275
1	—
2	276
3	277
4	—
5	—
6	278

7	278
8	279
9	—
10.	—
*15. CUVÎNTĂRI ȘI INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII STATUTULUI PARTIDULUI 2 (15) august	280
1	—
2	—
3	284
*16. INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII STATUTULUI PARTIDULUI 4 (17) august	285
1	—
2	—
3	—
4	286
5	—
*17. COMPLETARE LA § 12 DIN PROIECTUL DE STATUT AL PARTIDULUI	287
*18. INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII STATUTULUI PARTIDULUI 5 (18) august	288
1	—
2	—
3	—
4	289
*19. PROIECT DE REZOLUȚIE ÎN LEGĂTURĂ CU DECLARAȚIA LUI MARTINOV ȘI AKIMOV	290
*20. INTERVENȚII ÎN CADRUL DISCUTĂRII DECLARAȚIEI LUI MARTINOV ȘI AKIMOV 5 (18) august	291
1	—
2	—
*21. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA RETRAGEREA BUNDULUI DIN P.M.S.D.R.	293
*22. COMPLETARE LA REZOLUȚIA LUI MARTOV CU PRIVIRE LA RETRAGEREA BUNDULUI DIN P.M.S.D.R.	294

*23. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA GRUPURILE SEPARATE	295
*24. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA MUNCA ÎN RÎNDURILE ARMATEI	296
*25. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA MUNCA ÎN RÎNDURILE ȚĂRĂNIMII	297
*26. CUVINTARE ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA REDACȚIEI „ISKREI“ 7 (20) august	298
*27. INTERVENȚIE ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI 7 (20) august	302
*28. PROIECT DE REZOLUȚIE CU PRIVIRE LA EDITAREA UNUI ZIAR PENTRU SECTANȚI	303
*29. INTERVENȚIE ÎN CADRUL DISCUTĂRII REZOLUȚIEI LUI POTRESOV (STAROVER) CU PRIVIRE LA ATITUDINEA FAȚĂ DE LIBERALI 10 (23) august	304
*30. INTERVENȚIE ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA ATITUDINII FAȚĂ DE TINERETUL STUDIOS 10 (23) august	305
ERA REFORMELOR	306—313
ULTIMUL CUVÎNT AL NAȚIONALISMULUI BUNDIST	314—317
LEGEA CU PRIVIRE LA DESPĂGUBIREA MUNCITORILOR CARE AU SUFERIT ACCIDENTE DE MUNCĂ	318—326
LI S-A ÎNFUNDAT!...	327—332
SARCINILE TINERETULUI REVOLUȚIONAR. <i>Scrisoarea întâi</i>	333—347
MATERIALE PREGĂTITOARE	
*SCHIȚE ȘI CONSPECTE PREGĂTITOARE PENTRU ARTICOLUL „EVENIMENTE NOI ȘI PROBLEME VECHI“	351—354
*PLANUL SCRISORII „CU PRIVIRE LA RAPOARTELE PE CARE COMITETELE ȘI GRUPURILE P.M.S.D.R. URMEAZĂ SĂ LE PREZINTE LA CONGRESUL GENERAL AL PARTIDULUI“	355

<i>MATERIALE PENTRU BROȘURA „CĂTRE SĂRĂCIMEA SATELOR“</i>	356
*1. VARIANTE ALE PLANULUI BROȘURII	—
1	—
2	357
3	359
4	360
*2. PLANURI ȘI SCHIȚE ALE UNOR CAPITOLE DIN BROȘURĂ	361
*3. EXTRASE DIN „DICȚIONARUL ENCICLOPEDIC“ BROCKHAUS ȘI EFRON ȘI CALCULE PRIVIND PROPRIETATEA FUNCİARĂ DIN RUSIA	365
4. REPARTIZAREA CAILOR ÎN RÎNDURILE ȚĂRANILOR DIN OBȘTILE SĂTEȘTI	368
*5. CALCULE ȘI ILUSTRĂRI GRAFICE ÎN LEGĂTURĂ CU ANALIZA GRUPURILOR DE CLASĂ DE LA SATE	370
1	—
2	—
3	371
*PLANUL UNEI BROȘURI ÎMPOTRIVA ESERILOR	373—381
*PLANUL UNUI ARTICOL ÎMPOTRIVA ESERILOR	382—383
<i>*MATERIALE ÎN LEGĂTURĂ CU CONGRESUL AL II-LEA AL P.M.S.D.R.</i>	384—429
*1. ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA RAPORTULUI DE ACTIVITATE AL „ISKREI“ CARE URMA SĂ FIE PREZENTAT LA CONGRESUL AL II-LEA AL P.M.S.D.R.	384
2. PROGRAMUL CELUI DE-AL II-LEA CONGRES ORDINAR AL P.M.S.D.R.	386
*3. COMPONENTA CONGRESULUI AL II-LEA AL P.M.S.D.R.	394
*4. JURNALUL ȘEDINȚELOR CONGRESULUI AL II-LEA AL P.M.S.D.R.	396

*5. ÎNSEMNĂRI CU PRIVIRE LA LUCRĂRILE COMISIEI PENTRU ELABORAREA PROGRAMULUI	416
*6. PLANUL CUVINTĂRII CU PRIVIRE LA PROBLEMA LOCULUI BUNDULUI ÎN P.M.S.D.R.	419
*7. PLANUL CUVINTĂRII CU PRIVIRE LA PROGRAMUL PARTIDULUI	420
*8. ÎNSEMNĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU DEZBATERILE PRIVIND PROPUNEREA DELEGAȚILOR BUNDULUI REFERITOARE LA MODUL DE DISCUTAȚIE A STATUTULUI PARTIDULUI	421
9. ÎNSEMNĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU DEZBATERILE ÎN JURUL § 1 AL STATUTULUI	422
*10. PLANUL CUVINTĂRII ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGEREA REDACȚIEI „ISKREI”	425
11. COMPONENTA CONGRESULUI	426
CONTRADICȚIILE ȘI ZIGZAGURILE LUI MARTOV	430
*PLAN DE SCRISORI DESPRE SARCINILE TINERETULUI REVOLUȚIONAR	431—432
*PLANUL ARTICOLULUI „CEL DE-AL II-LEA CONGRES AL PARTIDULUI”	433—434

Lista lucrărilor lui V. I. Lenin care n-au fost găsite pînă în prezent. (Septembrie 1902 — prima jumătate a lui septembrie 1903) . . . . .

Lista lucrărilor și publicațiilor la a căror redactare a participat V. I. Lenin . . . . .

Lista lucrărilor traduse de V. I. Lenin . . . . .

Adnotări . . . . .

Indice de lucrări și izvoare citate sau menționate de V. I. Lenin . . . . .

Indice de nume . . . . .

Date din viața și activitatea lui V. I. Lenin . . . . .

ILUSTRĂȚII

Coperta broșurii lui V. I. Lenin „Scrisoare către un tovarăș cu privire la sarcinile noastre organizatorice” — 1904 . . .	3
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Cu privire la rapoartele pe care comitetele și grupurile P.M.S.D.R. urmează să le prezinte la Congresul general al partidului”. — Decembrie 1902—ianuarie 1903	70—71
Coperta broșurii lui V. I. Lenin „Către sărăcimea satelor”. — 1903	128—129
Prima pagină a manuscrisului cuvântării rostite de V. I. Lenin la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., la 31 iulie (13 august) 1903, în cadrul discutării programului agrar	272—273
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Programul celui de-al II-lea Congres ordinar al P.M.S.D.R.” — 1903	386—387
Paginile a cincea și a șasea din manuscrisul lui V. I. Lenin „Însemnări în legătură cu dezbaterile în jurul § 1 al statutului”. — 1903	422—423

*Dat la cules 05.01.1962. Bun de tipar 24.02.1962.
 Apărut 1962. Hirtile vellnă de 65 g/m², 540×840/16.
 Coli editoriale 41,14. Coli de tipar 40. A. 001543/1961.
 C. Z. pentru bibliotecă 3C2=R.*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa
 Științei, Piața Științei, București, R.P.R., comanda
 nr. 5099/20.027

